CORINT
EDUCAȚIONAL

Adina Dragomirescu (coord.)
Irina-Roxana Georgescu · Delia-Monica Georgescu
Raluca-Diana Răducanu · Ileana Gae · Alina Dinu
Maria-Ramona Nedea · Adina Ionescu

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

pentru elevi și profesori

Sinteze și exerciții

Adina Dragomirescu – doctor în filologie, cercetător la Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" și conferențiar la Facultatea de Litere a Universității din București. Domenii de cercetare: morfosintaxa limbii române, sintaxă diacronică, sintaxă romanică, tipologie lingvistică, contact lingvistic. Domenii de predare: fonetica și fonologia, morfologia și sintaxa limbii române, sintaxa romanică, tipologia lingvistică.

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

pentru elevi și profesori

Sinteze și exerciții

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

pentru elevi și profesori

Imprint coordonat de
CORINA TOADER

Contribuția autorilor:

Adina Dragomirescu – coordonator

Irina-Roxana Georgescu – III. PĂRȚILE DE VORBIRE 1. Verbul; IV. ORGANIZAREA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI 4. Construcții eliptice

Delia-Monica Georgescu – I. ELEMENTE DE VOCABULAR 2. Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului; III. PĂRȚILE DE VORBIRE 2. Substantivul și articolul; 4. Adjectivul; 6. Adverbul; 7. Prepoziția

Raluca-Diana Răducanu – II. FONETICĂ, ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE; III. PĂRȚILE DE VORBIRE 1. Verbul; IV. ORGANIZAREA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI 1. Enunțul. Tipuri de enunț; 2. Relații sintactice în interiorul unui enunț; V. FUNCȚIILE SINTACTICE 1. Predicatul; VI. ELEMENTE DE STILISTICĂ

Ileana Gae – III. PĂRȚILE DE VORBIRE 5. Numeralul cardinal și numeralul ordinal; V. FUNCȚIILE SINTACTICE 14. Atributul; 15. Apoziția

Alina Dinu – III. PĂRȚILE DE VORBIRE 8. Conjuncția; IV. ORGANIZAREA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI 3. Construcții incidente; V. FUNCȚIILE SINTACTICE 1. Predicatul; 2. Subiectul; 4. Construcțiile impersonale; 5. Construcțiile active/Construcțiile pasive cu verbul *a fi*; 6. Construcțiile cu pronume reflexive; 11. Circumstanțialul de scop; 12. Circumstanțialul condițional – Construcțiile condiționale; 13. Circumstanțialul concesiv– Construcțiile concesive

Maria-Ramona Nedea – III. PĂRȚILE DE VORBIRE 3. Pronumele; 4. Adjectivul; 9. Interjecția; V. FUNCȚIILE SINTACTICE 3. Complementele

Adina Ionescu – I. ELEMENTE DE VOCABULAR 1. Relații semantice; V. FUNCȚIILE SINTACTICE 7. Circumstanțialul de loc; 8. Circumstanțialul de timp; 9. Circumstanțialul de mod; 10. Circumstanțialul de cauză

Redactare: **Geanina Popescu**
Tehnoredactare: **Roxana Coste**
Design copertă: **Dan Mihalache**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Gramatica limbii române pentru elevi și profesori :
sinteze și exerciţii / Adina Dragomirescu (coord.), Irina-Roxana Georgescu, Delia-Monica Georgescu, ... -
București : Corint Educaţional, 2022
ISBN 978-606-782-075-1

I. Dragomirescu, Adina
II. Georgescu, Irina-Roxana
III. Georgescu, Delia-Monica

811.135.1

CUVÂNT-ÎNAINTE

Ce fel de gramatică?

Gramatica de față este o lucrare care a rezultat din colaborarea dintre un grup de profesori, direct implicați în predarea gramaticii, cercetători lingviști și specialiști în domeniul evaluării. Prin modul de concepție și de prezentare, ne dorim să răspundem în mod direct și real la nevoile școlii de azi. Așadar, vă propunem o gramatică în care este dominantă o **perspectivă integratoare**: pe de o parte, sunt tratate nu numai părțile de vorbire și părțile de propoziție (care au ponderea cea mai mare), ci și elemente de vocabular, de fonetică, ortografie și ortoepie, de stilistică, așa cum apar în secțiunea de „elemente de construcție a comunicării" din actuala programă școlară; pe de altă parte, chiar în tratarea problemelor de gramatică, s-a urmărit nu numai relația dintre gramatică și alte compartimente ale limbii, ci și, acolo unde a fost posibil, relația dintre gramatică și literatură (de exemplu, se discută valorile timpurilor verbale în texte literare sau rolul elementelor de fonetică în analiza prozodică a poeziilor).

Cui ne adresăm?

În primul rând, ne adresăm elevilor de gimnaziu, care vor găsi în această lucrare sinteze teoretice conforme cu programa în vigoare și cu cerințele de la examenele naționale. Fiecare capitol este urmat de exerciții diversificate, pentru care se oferă rezolvări mai schematice sau mai detaliate. Aceste exerciții pot fi folosite și în clasă, dar pot fi rezolvate și acasă, pentru că se pot corecta cu ajutorul soluțiilor propuse la final.

În al doilea rând, ne adresăm profesorilor care au nevoie de acest instrument de lucru nu numai pentru predarea gramaticii în gimnaziu (și, sperăm cândva, în liceu), ci și pentru examenele pe care ei le susțin (titularizare, definitivat). Pentru a fi un sprijin real în predare, gramatica de față încorporează schematic informațiile cele mai relevante din *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, coord. Gabriela Pană Dindelegan, 2019, acordând un spațiu mai amplu acelor aspecte care sunt diferite de gramatica tradițională (numeralul, apoziția, complementul prepozițional, tipurile de construcții sintactice), precum și concepția din *Gramatica limbii române*, coord. Valeria Guțu Romalo, 2005/2008, punct de reper pentru titularizare și definitivat.

Adina Dragomirescu

ABREVIERI

Ac.	acuzativ	lat.	latină
adj.	adjectiv	m.	masculin
AT	atributivă	N	nominativ
CD	completivă directă	ngr.	neogreacă
CI	completivă indirectă	NP	nume predicativ
CL	circumstanțială de loc	nr.	număr
CM	circumstanțială de mod	P1, 2, 3...	propoziția 1, 2, 3...
CPrep.	completivă prepozițională	pers.	personal, persoană
CS	circumstanțială de scop	pl.	plural
CT	circumstanțială de timp	PP	propoziție principală
CȚ	circumstanțială condițională	prez.	prezent
CV	circumstanțială concesivă	pron.	pronume
CZ	circumstanțială de cauză	PV	predicat verbal
conj.	conjunctiv	reg.	regional
D	dativ	rep.	reporter
DEX	Dicționar explicativ	subst.	substantiv
DOOM	Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic	s.m.	substantiv masculin
Ec.	Economic	s.n.	substantiv neutru
engl.	engleză	SB	subiect
expr.	expresie	s.f.	substantiv feminin
f.	feminin	sg.	singular
fam.	familiar	SV	semivocală
fig.	figurat	ș.a.	și altele
fr.	franceză	ș.a.m.d.	și așa mai departe
G	genitiv	tranz.	tranzitiv
ind.	indicativ	V	vocativ/ vocală
intranz.	intranzitiv	v.	vezi
it.	italiană	vb.	verb
IT	internet techology	vol.	volumul
înv.	învechit	vs	versus

Notă

Asteriscul [*] cu care sunt marcate unele enunțuri indică faptul că aceste construcții nu sunt gramaticale sau nu corespund normelor actuale ale limbii române.

I

Elemente de vocabular

1. RELAȚII SEMANTICE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Cuvântul și contextul, forma și sensul cuvintelor**
- **Categorii semantice: sinonime, antonime**
- **Cuvântul: formă și sens (sensul de bază și sensul secundar, sensul propriu, sensul figurat)**
- **Rolul contextului în crearea sensului**
- **Omonime. Cuvinte polisemantice**
- **Confuzii paronimice**

SINONIME

Ce este sinonimia? Sinonimia este un tip de relație semantică ce se stabilește între cuvinte sau construcții sintactice cu sens asemănător sau identic și care se pot substitui reciproc într-un context.

Tipuri de sinonime

În funcție de gradul de echivalență semantică, sinonimele se grupează în:

1. sinonime totale – rar întâlnite, sunt monosemantice și au, în majoritate, legătură cu terminologia tehnico-științifică.

DE EXEMPLU:

natriu = sodiu	*kaliu = potasiu*	*cupru = aramă*
lift = ascensor	*lunar = selenar*	*lexic = vocabular*
cuvânt = vocabulă	*enigmă = mister*	*scrântit = luxat* etc.

2. sinonime parțiale (imperfecte/aproximative) – constituie o categorie mult mai vastă, relația semantică stabilită între acestea fiind influențată de context, de caracterul polisemantic al cuvintelor.

DE EXEMPLU:

a (se) păstra = a pune bine, a menține, a ține, a oglindi/a reflecta, a rezerva

- *Mama **păstrează** bijuteriile de aur într-o casetă.*
- *Roșiile **se păstrează** peste iarnă la congelator.*
- *Străzile orașului **păstrează** parfumul epocilor apuse.*
- *Matei mi-**a păstrat** loc la film.*

a umbla = a circula, a căuta, a se purta (îmbrăcat și încălțat) într-un anumit fel
⊙ *Oamenii **umblă** pe străzi seara.*
⊙ *Mama îmi **umblă** prin lucruri uneori.*
⊙ *Vecinul meu **umblă** îmbrăcat elegant pe stradă.*

În relația de sinonimie intră atât cuvinte, cât și unități frazeologice. Distingem astfel:

1. sinonime lexicale (relația de sinonimie se stabilește între două cuvinte)

DE EXEMPLU:

mister = enigmă	*enorm = imens*

2. sinonime lexico-frazeologice (relația de sinonimie se stabilește între un cuvânt și o unitate frazeologică)

DE EXEMPLU:

capitală = cetate de scaun	*trop = figură de stil*
înstărit = cu dare de mână	*epitaf = inscripție funerară*
a anunța = a da de știre	*a disPărea = a se face nevăzut* etc.

3. sinonime frazeologice (relația de sinonime se stabilește între două unități frazeologice)

DE EXEMPLU:

a lua la refec = a trage un perdaf
a spăla putina = a o lua la sănătoasa
a da ortul popii = a înghiți gutuia/a trece în neființă/a-și da obștescul sfârșit

Pentru ca două sau mai multe cuvinte să fie sinonime, ele trebuie să aparțină aceleiași clase gramaticale și să existe posibilitatea substituirii într-un context, fără alterarea sensului acestuia.

DE EXEMPLU:

substantive:
⊙ *fericire = beatitudine; speranță = nădejde; politețe = amabilitate etc.*
⊙ *Mulți tânjesc după starea de fericire./Mulți tânjesc după starea de beatitudine.*
pronume:
⊙ *el = dânsul, dumnealui*
⊙ *El merge la piață în fiecare sâmbătă./Dânsul merge la piață în fiecare sâmbătă.*
adjective:
⊙ *fortuit = întâmplător; harnic = muncitor; etern = veșnic etc.*
⊙ *Copilul harnic este răsplătit de părinți./Copilul muncitor este răsplătit de părinți.*

verbe:

- *a rătăci = a hoinări; a conversa = a discuta; a înșela = a trage pe sfoară* etc.
- *Colegii mei rătăcesc prin pădure./Colegii mei hoinăresc prin pădure.*

adverbe:

- *pretutindeni = peste tot; iar = din nou; brusc = pe neașteptate* etc.
- *Alarma de incendiu s-a declanșat brusc./Alarma de incendiu s-a declanșat pe neașteptate.*

conjuncții:

- *dar = însă, ci, or; căci = deoarece, întrucât, fiindcă* etc.
- *Am strigat-o pe Maria, dar aceasta nu a răspuns./Am strigat-o pe Maria, însă aceasta nu a răspuns.*

prepoziții:

- *către = (în)spre; ca = precum* etc.
- *Mă îndrept către gară./Mă îndrept înspre gară.*

ANTONIME

Ce este antonimia? Antonimia desemnează o relație semantică reprezentată de opoziția de sens dintre două cuvinte. Altfel spus, antonimele sunt cuvintele care au formă diferită și sens opus.

DE EXEMPLU:

bun ≠ rău, mic ≠ mare, scund ≠ înalt, bunătate ≠ răutate, bucurie ≠ tristețe, etern ≠ efemer etc.

La fel ca în cazul sinonimelor, relația de antonimie se poate stabili între două cuvinte (*departe ≠ aproape*) sau între un cuvânt și o unitate frazeologică (*a ascunde ≠ a da pe față, a opri ≠ a da drumul*).

Antonimele pot fi exprimate:

- prin cuvinte diferite (*adevăr ≠ minciună, a intra ≠ a ieși*);
- printr-un cuvânt derivat cu prefix negativ de la cel de bază: *normal ≠ anormal, moral ≠ imoral, legal ≠ ilegal, egal ≠ inegal, a lega ≠ a dezlega, a minți ≠ a dezminți, a conecta ≠ a deconecta, corect ≠ incorect, valoare ≠ nonvaloare* etc.

ATENȚIE!

Nu există relație de antonimie în cazul perechilor tot/netot, curat/necurat, bun/nebun, deoarece sensurile lor nu sunt opuse, ci se raportează la proprietăți diferite. Antonimele cuvintelor *tot, curat, bun* sunt *nimic, murdar, rău*, în timp ce antonimele cuvintelor *netot, necurat, nebun* sunt *deștept, malefic, normal.*

Asemenea relației de sinonimie, relația de antonimie se stabilește între cuvinte care aparțin aceleiași clase gramaticale.

DE EXEMPLU:

substantive:

- *bunătate ≠ răutate; bunăvoință ≠ rea-voință; modestie ≠ îngâmfare, infatuare; liniște ≠ zgomot* etc.

pronume:

- *tot ≠ nimic; mulți ≠ puțini*

adjective:

- *trist ≠ vesel, bucuros; leneș ≠ harnic; onest ≠ oneros; ipocrit ≠ sincer* etc.

verbe:

- *a îngheța ≠ a dezgheța; a aproba ≠ a dezaproba; a închide ≠ a deschide* etc.

adverbe:

- *departe ≠ aproape; dincoace ≠ dincolo* etc.

CUVINTE POLISEMANTICE

Ce este polisemia? În vocabularul limbii române, există cuvinte monosemantice (cu un singur sens) și cuvinte polisemantice (cu mai multe înțelesuri). Polisemia reprezintă capacitatea cuvintelor de a avea mai multe sensuri, între care se păstrează o anumită legătură semantică.

Din acest punct de vedere, în paradigma semantică a unui cuvânt, de obicei, există:

- **sensul propriu, de bază**, cel mai des folosit în comunicare, individualizat în prima definiție de dicționar a cuvântului;
- **sensul propriu, secundar**, realizat contextual prin analogie cu cel propriu, de bază, fără valoare expresivă;
- **sensul figurat, conotativ**, regăsit, de cele mai multe ori, în limbajul operelor literare, marcat în dicționare prin abrevierea *fig.*

DE EXEMPLU:

ÎNGHEȚÁ, *înghéț*, vb. I.

1. a se preface în gheață: *Apa **îngheață** când este ger.*
2. a degera, a amorți sau a face să degere, să amorțească de frig: *Mi-**au înghețat** degetele pe cutia de înghețată.*
3. (*fig.*) a încremeni, a înlemni, a înmărmuri (de frică, de emoție): *Locuitorii imobilului **au înghețat** când au auzit explozia.*

APRÍNDE, *aprind*, vb. III.

1. a face să ardă focul sau un material combustibil; a da foc unui obiect: *Matei **a aprins** focul când a ajuns acasă.*
2. a face sau a începe să lumineze: *Când a ajuns în tunel, minerul **a aprins** lanterna.*
3. *fig.* (despre oameni) a se înflăcăra, a se pasiona; a-și ieși din fire: *Colegul meu **se aprinde** ori de câte ori este ironizat.*

MARE[2], *mări*, s.f.

1. vastă întindere de apă stătătoare, adâncă și sărată, de pe suprafața pământului, care de obicei este unită cu un ocean printr-o strâmtoare: *În **mare** trăiesc multe specii de pești.*
2. (*fig.*) suprafață vastă, nesfârșită: ***O mare** de nori acoperea cerul.*
3. (*fig.*) mulțime nesfârșită: *În oraș am văzut **o mare** de oameni căutând cadouri pentru Sărbători.*

OMONIME

Ce sunt omonimele? Omonimele sunt definite drept cuvinte care au aceeași formă, dar sens total diferit.

Dicționarele sunt inconsecvente în înregistrarea omonimelor. Nu numai de la un dicționar la altul, ci și în interiorul aceluiași dicționar, omonimele apar fie **ca unități lexicale distincte**, numerotate cu exponent: *mare*[1], *mare*[2] etc., fie **ca o singură unitate lexicală**, dar cu mai multe sensuri diferite între ele, numerotate cu I, II, III etc. Acest lucru se întâmplă și din cauza alunecărilor semantico-lexicale care se produc; astfel, un cuvânt polisemantic poate aluneca spre unități lexicale omonime, prin pierderea legăturii dintre sensuri (specializare semantică) și chiar prin diferențiere morfologică, noile unități având forme flexionare diferite.

DE EXEMPLU:

Substantivul *ochi* apare în DEX cu următoarele sensuri: I. s.m. *fiecare dintre cele două organe ale vederii*, II. s.n. *fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre*, III. s.m. compus: *ochi-de-pisică = disc de sticlă sau de material plastic (montat într-o garnitură de metal) care reflectă razele de lumină proiectate asupra lui și care este folosit ca piesă de semnalizare la vehicule sau la panourile fixe de pe șosele etc.*; acestea sunt unități lexicale distincte, deoarece legătura de sens dintre ele s-a pierdut, iar formele de plural sunt diferite: I *un ochi/doi ochi* și II, III *un ochi/două ochiuri*.

Există mai multe tipuri de omonime:

I. Omonimele lexicale aparțin aceleiași clase gramaticale (părți de vorbire).

DE EXEMPLU:

broască[1] (subst.) = *dispozitiv de închidere/deschidere a ușii* – ***broască***[2] (subst.) = *amfibian* ***a absolvi***[1] (vb.) = *a termina un ciclu de învățământ* – ***a absolvi***[2] (vb.) = *a cruța, a absolvi de o vină*

La rândul lor, în funcție de gradul de echivalență/identitate formală, omonimele lexicale se împart în:

1. omonime totale (identitatea formală se păstrează în întreaga paradigmă a cuvintelor)

lamă[1], („*foiță de metal ascuțită*"): *lamă, lame, lamei, lamelor*
lamă[2] („*mamifer*"): *lamă, lame, lamei, lamelor*

2. omonime parțiale (identitatea se păstrează parțial în paradigma cuvintelor)

În această categorie intră substantivele cu forme diferite de plural (de exemplu: *cristal, raport, resort, arc, bandă, termen, calcul, curent, colț, dobitoc, râs, cap, fus, membru* etc.) și verbe cu formă identică de infinitiv, dar cu forme diferite în conjugare (de exemplu: *a acorda, a manifesta, a turna, a degaja, a însemna, a îndoi, a reflecta, a contracta, a concura* etc.).

bandă[1] („*fâșie*"): pl. *benzi*
bandă[2] („*grup de răufăcători*", „*gașcă*"): pl. *bande*
raport[1] („*legătură*", „*relație*"): pl. *raporturi*
raport[2] („*comunicare scrisă sau orală*"): pl. *rapoarte*
termen[1] („*cuvânt*", „*expresie*"): pl. *termeni*
termen[2] („*dată fixă la care se realizează ceva*"): pl. *termene*
a turna: *toarnă/turnează*:
◉ *Mara* ***toarnă*** *lichidul în recipient.* („*a vărsa*") vs *Echipa de filmare* ***turnează*** *un serial de epocă.* („*a realiza*")
a manifesta: *manifestă/manifestează*:
◉ *Maria* ***manifestă*** *interes pentru desen.* („*a arăta*", „*a exprima*") vs *Mulțimea* ***manifestează*** *în Piața Constituției.* („*a protesta*")

II. Omonimele lexico-gramaticale desemnează cuvintele care au aceeași formă, dar care aparțin unor clase gramaticale diferite.

DE EXEMPLU:

iar: conjuncție adversativă/adverb de timp
◉ *Maria citește,* ***iar***[1] *mama ei gătește pentru cină.* (*iar* – conjuncție coordonatoare adversativă)
◉ Matei a venit ***iar***[2] supărat la școală. (*iar* – adverb de timp, sinonim cu locuțiunea adverbială *din nou*)

capital: substantiv/adjectiv

◉ *Firma unde lucrează tata are* ***capital***[1] *străin.* (*capital* – subst., *„finanțare"*, *„investiție"*, *„resurse"*)

◉ *Pentru înțelegerea fenomenelor, experimentul este* ***capital***[2]. (*capital* – adj., *„fundamental"*)

O situație specială o constituie identitatea formală dintre un cuvânt-titlu și o formă flexionară a altui cuvânt, acestea fiind regăsite sub titulatura de **omoforme.**

car (subst.)/*car* (vb., indicativ, prezent, pers. I, sg.)

◉ *Pe drumul de țară am văzut un* ***car****.*

◉ *Eu* ***car*** *bagajul până la mașină.*

noi (pron. pers., I, pl.)/*noi* (adj., pl.)

◉ ***Noi*** *ne amintim cu drag de anii de școală.*

◉ *Am primit haine* ***noi*** *pentru școală.*

III. Omonimele gramaticale sau morfologice desemnează formele identice din paradigma aceluiași cuvânt.

DE EXEMPLU, verbul *a cânta* are forma *cântă* în trei contexte:

1. *El* ***cântă*** *la chitară.* (*cântă* – ind. prez., pers. a III-a sg.)
2. *Ei* ***cântă*** *în corul școlii.* (*cântă* – ind. prez., pers. a III-a, pl.)
3. ***Cântă!*** (*cântă* – imperativ, pers. a II-a, sg.)

Omonimia gramaticală se observă și în cazul substantivelor feminine care au forme identice la G/D, sg., și la N/Ac./D/G, pl., articulate nehotărât.

DE EXEMPLU: *casă*

Caz	Nr. sg.	Nr. pl.
N-Ac.	*casă*	***case***
G-D	*(unei)* ***case***	*(unor)* ***case***

IMPORTANT! **Cuvintele care intră în relație de omonimie trebuie să îndeplinească simultan două criterii: se scriu și se pronunță la fel.**

ATENȚIE!

Nu se subordonează regulii de mai sus cuvintele care sunt identice în ceea ce privește forma, dar se pronunță diferit și cuvintele care se pronunță la fel, dar se scriu diferit. Acestea se constituie în două clase distincte, cea a omografelor și cea a omofonelor.

Omografele sunt cuvintele care au formă identică, dar se pronunță diferit:

cópii (subst. pl., *„reproduceri"*, *„imitații"*) – *copíi* (subst. pl., *„ființe în primii ani de viață"*)
móbilă (subst., *„obiect pentru amenajarea unei locuințe"*) – *mobílă* (adj., *„care se mișcă"*)

véselă (adj., *„voioasă"*) – *vesélă* (subst., *„totalitatea vaselor folosite la masă"*)
háină (subst., *„obiect de îmbrăcăminte"*) – *haínă* (adj., *„fără milă"*, *„crudă"*)
fúgi (vb., indicativ, prezent, pers. a II-a, sg.) – *fugí* (vb., indicativ, perfect simplu, pers. a III-a, sg./vb., infinitiv, prezent)
óchi (subst.) – *ochí* (vb., indicativ, perfect simplu, pers. a III-a sg./vb., infinitiv, prezent) etc.

Omofonele sunt cuvintele care se pronunță la fel, dar se scriu diferit:

neam (subst.) – *ne-am* (pron. pers. și verb auxiliar, pronunțate în aceeași silabă)
miau (interjecție) – *mi-au* (pron. pers. și vb. auxiliar, pronunțate în aceeași silabă)
ia (vb., indicativ, prezent, pers. a III-a sg.) – *ea* (pron. pers.)
ele (pron. pers., I, pl.) – *iele* (subst., *„ființe din mitologia românească"*) etc.

PARONIME. ATRACȚIA PARONIMICĂ

Ce sunt paronimele? Paronimele sunt cuvinte care au formă asemănătoare (diferă unul sau două sunete) și sens diferit. Relația de paronimie nu este un fenomen semantic, ci un „accident" care generează greșeli de limbă (confuzia paronimică). Din acest punct de vedere, în definirea paronimiei, trebuie avute în vedere două criterii fundamentale: cel al cvasiidentității formale și cel al funcționalității. Doar aplicarea principiului asemănării formale nu este un criteriu definitoriu în recunoașterea paronimelor.

Termeni ca *masă/casă*, *nas/naș*, *mall/cal*, *chelie/chilie*, *deputat/derutat*, *purcoi/puroi*, *vacă/vată*, *car/par* etc. nu intră în relație de paronimie, deoarece sensul lor este pe deplin cunoscut și nu există riscul de a fi confundați în comunicare.

EXEMPLE de termeni care intră în relație de paronimie:

fisă/fișă

- *Folosesc o **fisă** pentru a suna un prieten de la un telefon public.* (*„piesă metalică în formă de monedă"*)
- *Profesorul mi-a înmânat o **fișă**.* (*„foaie de hârtie"*)

temporal/temporar

- *La școală am învățat despre subordonata circumstanțială **temporală**.* (*„care indică timpul"*)
- *Soluția aleasă este **temporară**.* (*„provizoriu"*, *„de scurtă durată"*)

a releva/a revela

- *Exemplul dat de elev **relevă** faptul că a căutat informații suplimentare.* (*„a evidenția"*)
- *Comportamentul colegului meu mi-a **revelat** multe necunoscute ale caracterului său.* (*„a dezvălui"*) etc.

Paronimele aparțin, în general, aceleiași clase gramaticale:

- **substantive**: *companie/campanie, dependență/dependință, prenume/pronume, jantă/geantă, maistru/maestru, propoziție/prepoziție* etc.
- **verbe**: *a apropria/a apropia, a asculta/a ausculta, a corobora/a colabora, a gira/a gera, a emigra/a imigra, cazual/cauzal* etc.
- **adjective**: *accidental/occidental, iminent/eminent, solidar/solitar, glaciar/glacial* etc.
- **conjuncții**: *or/ori*

În relație de paronimie intră și cuvinte din clase gramaticale diferite: *anual/anuar, aliniat/alineat, floral/florar, virtuos/virtuoz, capitel/capital* etc.

Atracția paronimică. În procesul de comunicare, relațiile paronimice favorizează fenomenul lingvistic numit atracție paronimică, manifestat prin înlocuirea unui cuvânt cu paronimul său, ceea ce determină confuzie la nivelul sensului unui enunț.

DE EXEMPLU:

aliniat (adj., *așezat în rând*)/*alineat* (subst., *rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii*)

- *Elevii sunt sfătuiți să lase aliniat la începutul unui paragraf*. (cuvântul *aliniat* este folosit greșit, în locul substantivului *alineat*)

sfară (fum înecăcios)/sfoară (frânghie)

- *Matei a dat imediat sfoară în țară aflând rezultatele de la concurs*. (cuvântul *sfoară* este folosit greșit, în locul substantivului *sfară*; expresia *a da sfară în ţară* înseamnă *a da de veste, a anunţa* și provine dintr-un vechi obicei de a transmite informaţia apropierii turcilor de graniţa de sud a Moldovei, aprinzând pe dealuri focuri al căror fum era vizibil în zona de nord, până la Cetatea de Scaun a Sucevei).

familiar (care este bine cunoscut)/familial (privitor la familie)

- *Mediul familiar este important în educația unui tânăr.* (*familiar* este folosit greșit, în locul lui *familial*)

or (conjuncție adversativă)/*ori* (conjuncție disjunctivă)

- *Ei au luat decizia de a dezerta. Ori, asta nu poate rămâne fără repercusiuni.* (*ori*, sinonim cu *sau*, este folosit greșit în locul lui *or*, sinonim cu *dar, însă*)

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Relația de antonimie reprezintă o sursă de expresivitate în textele literare, fiind regăsită în figuri de stil precum antiteza (Tudor Arghezi, *Morgenstimmung*: *„Eu veneam de* ***sus****, tu veneai de* ***jos****./Tu soseai din* ***vieți****, eu veneam din* ***morți****."*), oximoronul (Mihai Eminescu, *Odă (în metru antic)*: *„Când deodată tu răsăriși în cale-mi,/Suferință tu,* ***dureros de dulce****..."*) și litota (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*: *„ ...și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun,* ***nu-mi era urâtă****, făcea deseori în ciuda mea și îmi bătea din pumni poreclindu-mă Ion Torcălău..."*).

SĂ EXERSĂM!

1. Se dă textul:

*Zi și noapte **vasul vibra** de pulsul **neobosit** al elicei și, deși toate zilele erau **la fel**, lui Buck îi era clar faptul că vremea se răcea treptat. În sfârșit, într-o bună dimineață, elicea **tăcu** și Narwhal fu cuprins de o **agitație** crescândă. El o simți, la fel și ceilalți câini, și știură că urmează **să se producă** o schimbare. François le puse lesele și-i aduse pe punte. La primul pas pe suprafața rece picioarele lui Buck **se scufundară** într-o materie albă, mocirloasă, asemănătoare noroiului. Sări înapoi, pufăind pe nări. Sus, o materie albă asemănătoare cădea din cer. Se scutură, dar alta continua să cadă pe el. O **mirosi** curios, apoi încercă să o guste. **Frigea** ca focul, și-n secunda următoare **dispărea**. Asta îl **uimea** peste măsură. Încercă **din nou**, dar cu același rezultat. Cei care îl priveau râdeau cu poftă, iar el se simțea **rușinat**, nici el nu știa de ce, căci era **prima** lui zăpadă.*

Jack London, *Chemarea străbunilor*

a. Găsește câte un sinonim contextual pentru cuvintele evidențiate.
b. Scrie antonimul cuvântului format prin derivare cu prefix.
c. Identifică o relație de antonimie în textul dat.
d. Realizează enunțuri în care cuvintele *a tăcea*, *puls*, *a se scufunda*, *a vibra* să aibă alt înțeles decât cel din text.

2. Rescrie enunțurile de mai jos, înlocuind cuvintele subliniate cu sinonimele lor:

În unele <u>orașe</u> de provincie există case a căror vedere îți inspiră o <u>melancolie</u> egală cu aceea pe care ți-o provoacă mănăstirile cele mai întunecate, landele cele mai <u>monotone</u> sau ruinele cele mai triste.

Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*

Nu simțea nimic. Auzea în jurul ei <u>voci</u>, pași, chemări, dar totul surd și cenușiu, ca un <u>fel</u> de pastă sonoră, din care numai <u>uneori</u> se desprindea cu o <u>subită</u> <u>claritate</u> un clopot de tramvai sau un <u>strigăt</u>, pentru ca <u>imediat</u> să reintre în aceeași rumoare stinsă.

Mihail Sebastian, *Accidentul*

O <u>veșnicie</u> să ne fi întâlnit, tot mai <u>lesne</u> i-ar fi scăpat lui o <u>destăinuire</u> decât mie o întrebare.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*

3. Indică antonimele cuvintelor subliniate, potrivite în context:

Viața și mișcarea de aici sunt atât de <u>liniștite</u>, încât un <u>străin</u> le-ar crede <u>nelocuite</u>, dacă n-ar întâlni, deodată, privirea <u>ștearsă</u> și <u>rece</u> a vreunei ființe nemișcate, a

cărei figură, ca de schimnică, se pleacă peste pervazul ferestrei, la auzul unui pas necunoscut.

Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*

Își aduse aminte că vara trecută cucoana bătrână de la al treilea rămăsese o dimineață închisă în ascensor, între două etaje. [...] Apăsă din nou, cu o tresărire de panică, lung, nervos, răstit, pe butonul roșu. Era în tot imobilul o tăcere adâncă: numai undeva, departe, slab ca o chemare din altă lume, soneria de alarmă suna fără răspuns.

Mihail Sebastian, *Accidentul*

4. Formează, prin adăugarea unor prefixe, antonimele următoarelor cuvinte: *moral, poetic, normal, real, lizibil, inteligibil, posibil, încrezător, dezirabil, a păgubi, potrivit.*

5. Alcătuiește câte un enunț din care să reiasă fiecare sens al omonimelor: *abate, ban, cap, corn, bursă, arie, cer, carieră, curent, război, furnicar, somn, temporal.*

6. Alcătuiește enunțuri cu următoarele perechi de paronime: *oral/orar, aluzie/iluzie, dependență/dependință, consultație/consultare, a recuza/a refuza, iminent/eminent, suveran/suzeran, monah/monarh, literar/literal, virtuoz/virtuos.*

7. Rescrie enunțurile de mai jos, folosind, pentru fiecare verb menționat între paranteze, forma de prezent a modului indicativ:

a. Fotbalistul (*a degaja*) mingea în careul advers.
b. Matei (*a îndoi*) rigla de câte ori are emoții.
c. Sportivul își (*a contracta*) musculatura de câte ori ridică greutăți.
d. Elevii au văzut pe platourile de filmare cum se (*a turna*) o peliculă cinematografică.
e. Apa (*a reflecta*) razele soarelui.
f. Elevul (*a reflecta*) asupra temei propuse pentru dezbatere.

8. Identifică și corectează greșelile din enunțurile de mai jos:

a. Pacientului i-a fost prevalat țesut osos.
b. Unchiul meu este un virtuos al pianului.
c. Nu știu care a fost conjectura în care s-a produs accidentul.
d. Industria petroliferă este profitabilă.
e. Elevii citesc operele literale recomandate de profesori.
f. Colega mea de bancă a fost inervată de îngâmfarea lui Andrei.
g. La reuniunea familiară au venit multe rude.
h. Cercetătorul a contactat virusul în expediția ce a avut loc în jungla amazoniană.

9. Identifică sensul cuvintelor subliniate în versurile de mai jos și comentează efectul lor stilistic:

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători. [...]

Vasile Alecsandri, *Iarna*

10. Alcătuiește enunțuri în care să evidențiezi alt sens al cuvintelor subliniate în textul de mai sus.

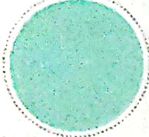
11. Construiește enunțuri în care să integrezi următoarele perechi de omofone: *altfel/alt fel, defel/de fel, deloc/de loc, numaidecât/numai de cât, odată/o dată, întruna/într-una.*

12. Stabilește dacă enunțurile următoare ilustrează **polisemia unui cuvânt (P)** sau **relația de omonimie dintre două cuvinte (O).**

A acoperit *patul cu o pătură. I-****a acoperit*** *retragerea.*	
Au avut ***un acord*** *cu privire la acest proiect. A făcut* ***un acord*** *gramatical.*	
A acordat *atenție discuției. Și-****a acordat*** *vioara.*	
A aranjat *cărțile în bibliotecă. S-****a aranjat*** *bine în noua locuință.*	
Bate *covoarele înainte de Paște.* ***Bate*** *la ușă.*	
Are ***cap*** *de matematician. Era* ***cap*** *al revoltei.*	
Vedea pentru prima dată un ***elan****. Și-a luat* ***elan*** *și a sărit.*	
Acest lucru ***cădea*** *în sarcina lui. Ploaia* ***cădea*** *fără oprire.*	
Se lovise la ***cot****. Râul face un* ***cot*** *pentru a ocoli orașul.*	
Aluneca ***lin*** *pe gheață. A pescuit un* ***lin****.*	
Sărea șotronul pe ***piciorul*** *stâng.* ***Piciorul*** *podului s-a prăbușit.*	

13. Ești unul dintre elevii care merg în excursia organizată în Delta Dunării. Descrie, în 50–100 de cuvinte, un colț de natură pe care l-ai admirat, în plimbarea cu barca pe canalele deltei. Vei folosi cel puțin cinci cuvinte cu sens figurat și două perechi de antonime.

2. MIJLOACE INTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea, cuvânt de bază, cuvânt derivat, conversiunea**

Ce sunt mijloacele interne de îmbogățire a vocabularului? Mijloacele interne de îmbogățire a vocabularului sunt procedee utilizate în interiorul limbii române pentru obținerea unor cuvinte noi. Acestea sunt derivarea, compunerea și conversiunea.

DERIVAREA

Derivarea este un procedeu de formare a unor unități lexicale noi pornind de la un cuvânt existent, cu ajutorul unor afixe (sufixe și/sau prefixe). Elementul fundamental în procesul de derivare este **cuvântul de bază**. Formarea de cuvinte noi cu ajutorul **sufixelor** (afixe atașate la finalul cuvântului de bază) este foarte productivă, în timp ce **prefixarea** (afixe atașate la începutul cuvântului de bază) este mai puțin reprezentată. Atunci când un cuvânt atașează simultan un sufix lexical și un prefix la același cuvânt de bază, procedeul se numește derivare **parasintetică**, în timp ce suprimarea de afixe definește derivarea **regresivă**. Partea care se regăsește atât în cuvântul de bază, cât și în derivate poartă numele de **rădăcină**.

Deși **cuvântul derivat** se distinge de **cuvântul de bază** destul de simplu, pot apărea dificultăți atunci când, de exemplu, baza nu mai este în uz (*pieziș* vine de la *piez*) sau ea există numai regional (*brutar* vine de la *brut* – regionalism însemnând *pâine* în Transilvania).

Limba română dezvoltă adesea **serii derivative**, atunci când un cuvânt derivat primește un afix, generând apariția unui nou cuvânt derivat.

DE EXEMPLU:

bucată + -ar = bucătar + -easă = bucătăreasă

TIPURI DE DERIVARE

1. Derivarea cu prefixe

Prefixele sunt sunete sau grupuri de sunete care se atașează înaintea rădăcinii, formând un cuvânt nou, fie el substantiv, fie adjectiv, fie verb, fie adverb. După sens, prefixele pot fi privative (*des-*, *de-*), negative (*ne-*), delocutive, adică prefixe de origine prepozițională care formează cuvinte de la locuțiuni (*în-*), iterative (*răs-*, *re-*).

Prefixele *în-*, *des-*, *stră-* sunt foarte vechi, fiind moștenite din limba latină, în timp ce *a-*, *ante-*, *contra-*, *hiper-*, *super-*, *trans-* provin din limbile apusene, conducând la formarea unor neologisme.

De cele mai multe ori, cuvintele formate cu prefix aparțin aceleiași clase morfologice ca și cuvântul de bază.

DE EXEMPLU:

răs- + a gândi = răzgândi	*des- + prinde = desprinde*
ne- + lipsit = nelipsit	*ne- + încredere = neîncredere*

ATENȚIE!

Prefixul *în-* devine *îm-* înainte de *p* și *b*. Prefixul *răs-* se va transforma în *răz-* înaintea unor cuvinte care încep cu *b, g, j, n*. Prin urmare, sunt scrise corect următoarele cuvinte: *împături, îmbrățișare, răzbate, răzgândi* etc. (vezi și capitolul *Fonetică, ortografie și ortoepie*)

2. Derivarea cu sufixe

În limba română, există peste 600 de sufixe, prin urmare, acest tip de derivare este cel mai productiv. Sufixele sunt afixele atașate la finalul bazei de derivare. Ele pot fi **lexicale** (când formează cuvinte noi) sau **gramaticale** (când creează forme gramaticale).

Sufixul lexical este purtător de semnificație, de exemplu *-iu* indică aproximarea de culoare (de exemplu: *arămiu, vinețiu* etc.). În consecință, sufixul lexical va genera cuvinte noi. Din acest punct de vedere, sufixul lexical se deosebește de desinențe și de sufixul gramatical, care nu au această capacitate.

Sufixele lexicale se pot clasifica după mai multe criterii.

a. Din punctul de vedere al clasei morfologice, există:

- sufixe substantivale: *-ar* (*fierar*), *-tor* (*muncitor*), *-ătate* (*bunătate*), *-ime* (*tinerime*) etc.;
- sufixe adjectivale: *-iu* (*argintiu*), *-esc* (*tineresc*), *-os* (*credicios*) etc.;

- sufixe adverbiale: *-ește* (*iepurește*), *-iș* (*furiș*) etc.;
- sufixe verbale: *-a* (*aiura*), *-i* (*albi*), *-iza* (*mușamaliza*), *-ui* (*drămui*) etc.

b. Din punct de vedere semantic se disting:
- sufixe augmentative: *pietr**oi**, băiet**an**;*
- sufixe diminutivale: *păpuș**ică**, copil**aș**, frăț**ior**;*
- sufixe nume de agent: *munc**itor**, grădin**ar**, macara**giu**;*
- sufixe nume de instrumente: *strecură**toare**;*
- sufixe cu sens colectiv: *tiner**ime**, brăd**et**;*
- sufixe pentru nume de animale: *ciocăni**toare**, lopăt**ar**;*
- sufixe pentru indicarea locului: *fier**ărie**;*
- sufixe pentru indicarea modalității: *copilăr**ește**, piept**iș**;*
- sufixe ale însușirii: *săptămân**al**, dom**nesc**, priete**nos**.*

3. Derivarea parasintetică

Derivarea parasintetică este un procedeu prolific de formare a cuvintelor derivate, cuvintele atașând **simultan** un sufix lexical și un prefix.

DE EXEMPLU:

î**mbărbăt**a**, **î**nzăpez**i**, **î**nchip**ui etc.

4. Derivarea regresivă

Derivarea regresivă este un procedeu de obținere a unor cuvinte noi prin suprimarea de afixe (sufixe lexicale sau desinențe). Acest tip de derivare se bazează pe principiul analogiei.

DE EXEMPLU:

etimolog (din *etimologie*), *aloca* (din *alocație*), *deosebi* (din *deosebit*), *mandarin* (din *mandarină*), *înot* (din *înota*), *dezgheț* (din *dezgheța*), *mâț* (din *mâță*), *mur* (din *mură*), *papetar* (din *papetărie*), *ortoped* (din *ortopedie*), *candida* (din *candidat și candidatură*), *bălța* (din *bălțat*) etc.

Uneori, derivarea regresivă operată de vorbitori conduce la rezultate rizibile, mai ales atunci când este folosită în unități frazeologice. Dacă un derivat regresiv precum *cireș amar*, obținut din *cireașă amară* este resimțit ca natural de vorbitori, un derivat precum *chirurg infantil* din *chirurgie infantilă* devine problematic, părând peiorativ.

COMPUNEREA

Compunerea este un procedeu de îmbogățire a vocabularului, constând în formarea unor unități lexicale noi prin unirea a două sau mai multe cuvinte care își pierd sensul în favoarea unuia nou. Cuvântul compus nu poate fi dislocat și respectă regulile morfologice și sintactice ale limbii române. Unele cuvinte compuse au valoare afectivă, cum ar fi *târâie-brâu* sau *zgârie-brânză*, care exprimă desconsiderarea vorbitorului la adresa persoanei numite astfel.

TIPURI DE COMPUNERE

În limba română, compunerea se realizează prin **subordonare** (hipotaxă), prin **juxtapunere** (parataxă) și prin **abreviere**.

1. Compunerea prin subordonare

Compunerea prin subordonare (hipotaxă) – caracterizează, mai ales, compunerea populară, reprezentând o izolare a unor construcții sintactice cărora li se atribuie calitatea de parte de vorbire.

- **Subordonare față de un substantiv:** *astăzi, Baia Mare, untdelemn, coate-goale, Ocna Sibiului, bună-cuviință, Curtea de Argeș, Râmnicul Sărat, bunăoară, traista-ciobanului, altădată, Făt-Frumos* etc.
- **Subordonare față de un verb:** *pierde-vară, zgârie-brânză, zgârie-nori, încurcă-lume, linge-blide, gură-cască, vino-ncoace, ducă-se pe pustii, lasă-mă-să-te-las, soare-răsare, binecuvânta* etc.
- **Subordonare față de adjectiv** (având ca rezultat un alt adjectiv, nume de culoare sau adjectiv verbal precedat de circumstanțial): *roșu-închis, alb-gălbui, bine-venit, răufăcător* etc.
- **Subordonare eterogenă** (specifică numeralului): *doisprezece, patruzeci și cinci, trei sute cincizeci* etc.

2. Compunerea prin juxtapunere

Compunerea prin juxtapunere (parataxă) – este un procedeu care generează substantive și adjective prin:

- **alăturarea a două substantive:** *navă-amiral, câine-lup, pușcă-mitralieră, locotenent-colonel* etc.
- **alăturarea a două adjective:** *anglo-saxon, româno-german, social-politic* etc.

- **alăturarea a două substantive dintre care unul și-a pierdut sensul de genitiv:** *Târgu-Mureș, Sângeorz-Băi, Lehliu Gară, Ploiești-Vest* etc.
- **alăturarea unor cuvinte parțial invariabile:** *fiecare, ceva, oricine, fărădelege, acasă, iacătă, heirup* etc.

3. Compunerea prin abreviere

- **Prin inițiale:** *ONT (Oficiul Național de Turism), SNCFR (Societatea Națională a Căilor Ferate Române).*
- **Prin trunchierea primelor silabe:** *plafar (plante farmaceutice), aprozar (aprovizionare zarzavat).*
- **Prin combinarea inițialelor cu trunchieri de silabe:** *TAROM (Transporturile Aeriene Române).*

CONVERSIUNEA

Conversiunea, denumită și schimbarea valorii gramaticale (sau a clasei lexico-morfologice), definește procedeul gramatical care permite trecerea unui cuvânt de la o parte de vorbire la alta.

ATENȚIE!
Conversiunea nu trebuie confundată cu derivarea, care presupune atașarea unor prefixe și/sau sufixe la un cuvânt de bază.

1. Substantivizarea

Substantivizarea (se realizează prin articulare):
- din adjectiv în substantiv: *Este un copil **frumos**./**Frumosul** este categorie estetică.*
- din adverb în substantiv: *Merge **bine** pe bicicletă./Mi-a făcut **un bine**.*
- din numeral în substantiv: *Am **zece** lei./**Zecele** de la matematică m-a bucurat.*
- din gerunziu în substantiv: *Mă durea să îl văd **suferind**./**Suferindul** a ajuns la spital.*
- din verb la participiu în substantiv: *A fost **rănit** în luptă./**Răniții** erau transportați la salvare.*
- din interjecție în substantiv: ***Of**, ce bine că ai venit!/Îți spun doar ție **oful** meu.*
- din pronume în substantiv: *Se cunoaște bine pe **sine**./În **sinea** lui știe adevărul. Nu vreau **nimic**./Spune multe **nimicuri**.*

2. Adjectivizarea

- din adverb în adjectiv: *Gătește* ***bine****./Era o doamnă* ***bine****.*
- din gerunziu în adjectiv: *Vedeam* ***fumegând*** *focurile toamnei./Focurile* ***fumegânde*** *aprindeau dealurile arămii.*

3. Adverbializarea

- din adjectiv în adverb: *Este un prunc* ***frumos****./Scrie* ***frumos****.*
- din substantiv în adverb: *Este o* ***iarnă*** *grea./****Iarna*** *merg la schi./Mănânc un* ***covrig****./Stă* ***covrig****.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. A nu se confunda derivarea cu prefixe și sufixe cu **compunerea cu elemente savante**, numite **prefixoide** și **sufixoide**. Acestea sunt elemente de compunere, având sens de sine stătător.

EXEMPLE DE PREFIXOIDE:

> *auto-* (propriu), *filo-* (iubitor), *geo-* (referitor la pământ), *hemo-* (referitor la sânge), *bio-* (referitor la viață), *pseudo-* (fals), *zoo-* (referitor la animale), *mono-* (unul singur), *hidro-* (referitor la apă), macro- (mare), *micro-* (mic) etc. Câteva astfel de cuvinte sunt *autoaccidentare*, *filogerman*, *geotermal*, *hemodinamic*, *biosferă*, *pseudopode*, *zootehnie*, *monobloc*, *hidrocentrală*, *macroeconomic*, *microcosmos* etc.

EXEMPLE DE SUFIXOIDE:

> *-fil* (iubitor), *-fob* (care urăște), *-cid* (ucigător), *-fug* (care îndepărtează), *-log* (specialist), *-cultor* (care cultivă). Câteva astfel de cuvinte sunt *fungicid*, *ignifug*, *socioanaliză*, *agricultor*, *bibliofil*, *arahnofob* etc.

Există cuvinte obținute doar cu ajutorul sufixoidelor și al prefixoidelor (de exemplu: *filolog*).

2. Există cuvinte obținute prin ceea ce se numește **compunere parasintetică**, procedeu ce presupune simultaneitatea compunerii și a derivării cu sufixe. Cele mai cunoscute exemple sunt adjectivele provenite din nume proprii, precum *antonpannesc*, *camilpetrescian*, *newyorkez* etc. Prin același procedeu mixt sunt obținute și cuvinte precum *înlătura* = *în lături* (compunere) + *a* (derivare).

Compusele obținute prin abreviere se pot articula (exemplu: *CFR-ul*), pot avea plural (exemplu: *HG-uri*) sau pot genera derivate (exemplu: *ceferist*).

3. Toate cuvintele obținute de la un cuvânt de bază prin compunere, derivare și conversiune formează **familia lexicală**. Această familie nu cuprinde cuvintele împrumutate și formate în interiorul altor limbi.

4. Familia lexicală nu trebuie confundată cu **câmpul lexical**, care cuprinde cuvinte din aceeași clasă morfologică, raportate la aceeași idee. De exemplu, câmpul lexical al naturii va cuprinde cuvinte precum *cer, pădure, lac, lună, deal, șes*, dar nu va include termeni precum *natural, înflorește, primăvăratic* etc.

5. Limba română se îmbogățește și prin procedee externe, denumite **împrumuturi**, care se referă la totalitatea elementelor gramaticale, fonetice, lexicale pe care le-a preluat din alte limbi cu care a venit în contact de-a lungul existenței ei. Împrumuturile sunt favorizate de vecinătatea geografică, de raporturile economice și sociale, de conviețuirea dintre populații etc.

Există mai multe criterii după care se analizează împrumuturile. Dacă luăm în considerare modul cum se realizează, vorbim despre **împrumut direct** și **împrumut indirect** (realizat prin intermediul unei terțe limbi), **împrumut livresc** (cult, savant) și **împrumut popular**.

Din punct de vedere istoric, împrumuturile pot fi:

- **vechi** (din limbi precum: slavă, greacă veche, maghiară, turcă).

DE EXEMPLU:

babă, a îndrăzni (din slavă), *a lipsi, simandicos* (din greacă), *chef, hotar, gingaș* (din maghiară), *ciulama, iaurt* (din turcă) etc.

- **noi** (din limbi moderne: franceză, engleză, germană). Dintre acestea, cele care nu sunt cunoscute/utilizate de majoritatea vorbitorilor, nefiind întotdeauna adaptate la specificul gramatical al limbii române, se numesc neologisme.

DE EXEMPLU:

bacalaureat, certificat, aquis (din franceză), *golf, tenis, software* (din engleză), *diesel, bormașină* (din germană) etc.

ASPECTE ORTOGRAFICE ALE CUVINTELOR DERIVATE ȘI COMPUSE

1. Scrierea derivatelor cu prefixe

Se scriu, de regulă, **într-un cuvânt** majoritatea cuvintelor derivate cu prefix.
Se utilizează cratima între prefix și cuvântul de bază:

- **obligatoriu**, în situații ca:

ex-: ex-prim-ministru; ante-1989, anti-Rebreanu, pro-NATO

- **facultativ**: pentru punerea în evidență a prefixului și/sau a bazei, pentru a se atrage atenția asupra unui sens mai puțin obișnuit: *pre-text (ceea ce precedă un text);*
- **se poate scrie prefixul între paranteze rotunde pentru a se evita rescrierea cuvântului de bază**: *practici (re)introduse = practici introduse și/sau reintroduse;*
- **se scriu separat prefixele devenite adjective invariabile**: *Copilul acesta este super.*

2. Scrierea derivatelor cu sufixe

- Se scriu într-un cuvânt majoritatea derivatelor cu sufixe, chiar dacă sunt formate din cuvinte compuse: *albaiulian, târgumureșean, srilankez, newyorkez* etc.
- Se scriu cu cratimă derivatele cu sufixe de la cuvinte obținute prin abreviere cu inițiale: *ONT-ist* etc.
- Se scriu într-un cuvânt sau cu cratimă derivatele de la numele proprii străine a căror finală se pronunță diferit față de scriere: *shakespeare-ian* sau *shakespearian, rousseauism* sau *rousseau-ism* etc.

3. Scrierea cuvintelor compuse

Scrierea cuvintelor compuse depinde de natura elementelor componente, de vechimea elementelor componente, de gradul lor de sudură, de raporturile sintactice dintre părțile componente. Nu există, prin urmare, reguli general valabile, cea mai sigură modalitate de a verifica ortografia fiind consultarea *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic* (DOOM), dicționar din care prezentăm în continuare cele mai problematice aspecte legate de grafia unor părți de vorbire compuse. Pentru informații complete, a se consulta DOOM[3].

Ortografia adjectivelor compuse

❒ Se scriu fără cratimă:

- adjectivele compuse sudate rezultate din: adjectiv + substantiv (*pursânge* etc.), adverb + adjectiv (*binecuvântat, clarvăzător* etc.), prepoziție + tot + adjectiv (*atotștiutor* etc.), prepoziție + substantiv/adjectiv (*cuminte* etc.), substantiv (provenit chiar din adjectiv) + adjectiv (*răufăcător* etc.), izolări de propoziții (*cumsecade*);
- adjectivele compuse neologice care conțin prefixoide sau sufixoide: *sociocultural, aeropurtat, cronograf* etc.;
- adjectivele compuse, care exprimă o unitate, rezultate din adjectiv + o (vocală de legătură) + adjectiv: *sârbocroat, dacoromân* etc.;
- adjectivele compuse la forma negativă, care includ adverbul *mai*: *nemaivăzut* etc.

❒ Se scriu cu cratimă adjectivele compuse provenite din:

- adjectiv + adjectiv, având flexiune doar la ultimul component: *alb-gălbui, literar-artistic, dulce-acrișor* etc.;
- adjectiv invariabil (culoare) + adverb: *galben-închis, roșu-aprins* etc.;
- adjectiv +/- vocala *o* + adjectiv, având flexiune numai la ultimul element: *fizico-chimic, româno-american, austro-ungar* etc.;
- adverb + adjectiv, care prezintă o diferență de sens față de cuvintele de bază: *bine-crescut (cuviincios), bine-cunoscut (celebru), nou-născut, propriu-zis* etc.;
- substantiv (punct cardinal) + adjectiv: *est-european, nord-dunărean* etc.

Ortografia adverbelor compuse

❒ Se scriu într-un cuvânt adverbele sudate provenite din:

- adjectiv + substantiv: *altădată, astăzi, altfel, deseori, uneori* etc.;
- adverb (+/- prepoziție) + adverb: *bineînțeles, niciodată, numaidecât* etc.;
- adverb + conjuncție: *așadar* etc.;
- adverb + particula *va: cândva, undeva* etc.;
- adverb + particula *și: totuși, iarăși* etc.;
- articol/numeral + substantiv: *odată (cândva)* etc.;
- particula *fie, oare, ori* + adverb: *fiecum, oarecând, oricum* etc.;
- prepoziție + adverb: *desigur, dinadins, îndeaproape* etc.

❒ Se scriu cu cratimă adverbele compuse:

- parțial analizabile: *azi-noapte, ieri-dimineață* etc.;

- ritmate și rimate: *harcea-parcea, târâș-grăpiș* etc.;
- provenite prin conversiune din substantive compuse scrise cu cratimă: *după-amiaza, după-masă* etc.;
- adverbele în care cratima notează eliziunea: *dintr-odată, într-adins* etc.

Ortografia numeralelor compuse

Numeralele compuse se scriu într-un cuvânt sau în cuvinte separate.

- Se scriu într-un cuvânt numeralele cu grad avansat de sudură: cardinale propriu-zise formate cu *spre* (*unsprezece*, *paisprezece* etc.) și unele serii formate prin alăturare (*treizeci* etc.), dar și numerale ordinale: *al unsprezecelea, al douăzecilea* etc.
- Se scriu în cuvinte separate unele serii de numerale mai puțin sudate, de exemplu: *douăzeci și unu*, *două mii*, *o sută una mii*, *o doime*, *trei pătrimi*, *al douăzeci și unulea* etc. (vezi și capitolul *Numeralul cardinal și numeralul ordinal*)

Ortografia substantivelor compuse

Substantivele comune compuse se scriu într-un cuvânt sau cu cratimă.

- Se scriu într-un cuvânt substantivele compuse sudate, cu articulare și flexiune doar la ultimul element, formate din:
  - cuvinte care formează, prin unire, o unitate semantică și gramaticală: *dreptunghi*, *lungmetraj*, *binecuvântare*, *fărădelege*, *botgros* etc.;
  - cuvinte unite prin vocala de legătură *o: anotimp*, *citatomanie* etc.;
  - cuvinte obținute cu prefixoide: *acvaplanare*, *politolog* etc.;
  - tipuri izolate: *preaplin* (dispozitiv), *untdelemn* etc.
- Se scriu cu cratimă substantivele compuse sudate, având următoarea structură:
  - adjectiv + substantiv: *bun-gust*, *bună-creștere*, *rea-voință*, *bun-rămas*, *triplu-voal*, *prim-ministru*, *viceprim-ministru* etc.;
  - substantiv + adjectiv: *mațe-fripte*, *sânge-rece*, *vorbă-lungă* etc.;
  - substantiv + prepoziție + substantiv: *poale-n-brâu*, *cal-de-mare*, *ochi-de-pisică* etc.;
  - substantiv + substantiv în nominativ: *an-lumină*, *câine-lup* etc.;
  - substantiv + substantiv în genitiv: *rochița-rândunicii*, *floarea-soarelui* etc.;
  - izolări de propoziții: *du-te-vino*, *gură-cască*, *papă-lapte* etc.;
  - tipuri izolate: *mai-mult-ca-perfect*, *cuvânt-înainte* etc.

Substantivele proprii se scriu, în funcție de gradul de unitate, după cum urmează:
- într-un cuvânt: *Delavrancea*, *Câmpulung*, *Subcetate* etc.;
- cu cratimă: *Cluj-Napoca*, *Ocna-Șugatag*, *Rădulescu-Motru*, *Zâna-Zorilor*, *Strâmbă-Lemne* etc.;
- în cuvinte separate: *Noua Zeelandă*, *Piatra Arsă*, *Baia Mare*, *America de Nord*, *Calea Victoriei*, *Mircea cel Bătrân*, *Piața Unirii* etc.

Ortografia verbelor compuse

Puținele verbe compuse se scriu într-un cuvânt (de exemplu: *a binecuvânta*, *a binevoi*, *a scurtcircuita* etc.).

SĂ EXERSĂM!

1. Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele formate prin adăugarea sufixelor: *tineret*, *bunătate*, *frățește*, *nemțește*.

2. Grupează cuvintele de mai jos în funcție de valoarea sufixului, motivându-ți alegerea: *pietroi*, *apăraie*, *băiețandru*, *fetișoară*, *brădet*, *albăstrică*, *râuleț*, *studențime*, *grăsan*, *cuvințel*, *pisicuț*, *aluniș*.

3. Notează câte două cuvinte derivate cu următoarele sufixe: *-aș*, *-ătate*, *-eală*, *-easă*, *-giu*, *-ime*, *-ință*, *-iș*, *-oaică*, *-uș*, *-cios*, *-uleț*, *-uță*.

4. Indică, pentru fiecare dintre următoarele cuvinte, câte un derivat cu sufix și unul cu prefix: *citi*, *gândi*.

5. Identifică tipul de compunere prezent în următoarele cuvinte: *astăzi*, *deodată*, *proces-verbal*, *nouăsprezece*, *binevoi*, *româno-chinez*, *numai*, *fiindcă*.

6. Elimină intrusul din fiecare dintre seriile:
a. *firicel*, *filon*, *ființă*, *făuritor*;
b. *zoologic*, *câine-lup*, *OZN*, *lăcuit*;
c. *alb-gălbui*, *bunăoară*, *untdelemn*, *alint*.

7. Identifică intrusul în câmpurile lexicale următoare:
a. *limpede*, *clar*, *răsărit*, *deslușit*;
b. *zi*, *lună*, *zilnic*, *iarnă*;
c. *cursă*, *alerga*, *competiție*, *concurs*.

8. Formează cuvinte compuse de la următorii termeni: *făt*, *redactor*, *piei*, *sânge*.

9. Indică abrevierile următoarelor cuvinte: *domnul*, *dumneata*, *profesor.*

10. Identifică, în textul de mai jos, cuvintele derivate, cuvintele compuse și cuvintele obținute prin conversiune, precizând, pentru fiecare dintre acestea, modul de formare:

Mi-era oarece teamă să mă cazez într-un zgârie-nori, dar albastrul cerului mă îmbia să mă comport curajos, așa că am împachetat bagajul și am pornit spre aeroport.

11. Alcătuiește enunțuri în care cuvintele evidențiate în exemplele următoare să aibă o altă valoare morfologică, pe care o vei preciza:

- ***Îmi*** *dau seama că vrei să rezolvi* ***bine*** *exercițiul.*
- *Mama* ***și*** *tata merg la un spectacol despre care au* ***citit*** *în ziar.*
- *Apa curgea* ***lin*** *prin văile* ***adânci****.*
- ***Nimeni*** *nu a văzut-****o*** *vreodată zâmbind.*
- ***Deasupra*** *satului,* ***dimineața*** *începuse cu zborul berzelor și cu mirosul de primăvară.*

12. Taie cu o linie cuvintele scrise incorect: *alba iulian/albaiulian, antiaerian/anti-aerian, transsiberian/trans-siberian, pursânge/pur sânge, dacoromân/daco-român, ne mai pomenit/nemaipomenit, electrocasnic/electro-casnic, galben închis/galben-închis, oriîncotro/ori încotro, hodoronc-tronc/hodoronc tronc, vreunul/vreunul, bunăcredință/bună-credință.*

13. Sunt scrise corect toate numele de locuitori din seria:

a. *giurgiuvean, băimărean, tulcean, timișean;*

b. *giurgean, băimărean, tulcian, timișean;*

c. *giurgean, băimăran, tulcean, timișan;*

d. *giurgiuvean, băimăran, tulcian, timișan.*

14. Aparțin aceleiași familii lexicale cuvintele din seria:

a. *cap, căpățână, căpitan, captură;*

b. *mână, îndemână, îndemânatic, mânui;*

c. *cal, încăleca, călărie, cavalerie;*

d. *car, căruț, încărca, carnaval.*

15. Sunt corecte toate structurile cu numerale din seria:

a. al patrusprezecelea, al șasesprezecelea, al nouăzeci și nouălea;

b. al paisprezecelea, al șaispezecelea, al nouăzeci și noulea;

c. al paisprezecelea, al șaisprezecelea, al nouăzeci și nouălea;

d. al patusprezecelea, al șasesprezecelea, al nouăzeci și noulea.

16. Folosind dicționarul, explică sensul următoarelor cuvinte: *biosferă, democrație, ignifug, paleospeologie.*

17. Redactează un text în versuri sau în proză în care să incluzi următoarele cuvinte: *roșu, arc, soare, a dansa.*

Vei avea în vedere:

- să propui un titlu expresiv;
- să incluzi două cuvinte derivate și două cuvinte compuse formate de la cele din lista dată. Colorează-le în mod diferit!
- să respecți normele de ortografie și de punctuație.

ATENȚIE!
Poți adăuga textului o imagine desenată de tine.

FONETICĂ

II

Fonetică, ortografie și ortoepie

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Alfabetul limbii române. Ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic**
- **Dicționarul. Articolul de dicționar**
- **Tipuri de sunete – Vocală. Consoană. Semivocală**
- **Corespondența sunet-literă**
- **Silaba. Despărțirea în silabe (principiul fonetic)**
- **Accentul (aplicativ)**
- **Utilizarea corectă a accentului. Variante accentuale admise/neadmise de normă**
- **Structura fonologică a cuvintelor: diftong, triftong, hiat**
- **Scrierea și pronunția cuvintelor de origine străină, conținând foneme nespecifice limbii române**

1. ALFABETUL LIMBII ROMÂNE. CORESPONDENȚA SUNET–LITERĂ

IMPORTANT! Cea mai mică unitate sonoră folosită în vorbire este sunetul care se redă grafic prin literă. Altfel spus, auzim și pronunțăm sunete, dar scriem litere.

Ce este alfabetul? **Alfabetul limbii române** este alcătuit din 31 de litere: *a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, î, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ș, t, ț, u, v, w, x, y, z*. Toate literele sunt perechi: literă mare (A, B, C, D...)/literă mică (a, b, c, d...).

Unele litere se scriu folosind semne diacritice: căciuliță pentru *ă*, virguliță dedesubt pentru *ș* sau *ț*, accent circumflex pentru *î* și *â*.

Astfel de litere transcriu sunete specifice limbii române.

Este foarte important să respectăm grafia specifică alfabetului românesc, oricât de grăbiți am fi, adică să scriem corect folosind semnele diacritice.

Principiul general este că fiecărui sunet în corespunde o literă, deoarece alfabetul românesc este preponderent un **alfabet fonetic.**

Transcrierea fonetică a unui cuvânt, adică **transcrierea sunetelor din care este alcătuit un cuvânt**, se face prin simboluri specifice, în general asemănătoare literelor, cu câteva excepții.

DE EXEMPLU:

- în cuvântul *profesor*, pronunțăm sunetele [p, r, o, f, e, s, o, r] și scriem literele p, r, o, f, e, s, o, r

dar

- *i* din cuvântul *bilet* se transcrie fonetic prin [*i*], iar cel din cuvântul *ied*, prin [*j*]
- *ș* se transcrie fonetic prin [*ʃ*], *c* prin [*k*], iar *j* prin [*ʒ*]

Aceluiași sunet îi pot corespunde în scris două sau mai multe litere:

- sunetul [k]
  - litera c: *cal, copac, icre*
  - litera k: *kilogram, kilometru*
  - litera q: *Qatar*
- sunetul [î]
  - litera î: la începutul și la finalul cuvintelor: *învățat, întemeia, urî,* precum și după prefix: *neînțeles*
  - litera â: *român, pământ, putând* (în interiorul cuvintelor)
- sunetul [v]
  - litera v: *vocație, vocabular, învățat*
  - litera w: *watt* (în cuvinte de origine străină)
- sunetul [i]
  - litera i: *copil, a porni, sticlete*
  - litera y: *yală, yoga* (în cuvinte de origine străină)

ATENȚIE!

1. Deși formele de infinitiv ale verbelor *a urî, a vârî, a pârî* se scriu cu *î* final, în timpul conjugării, în diferite forme flexionare, când sunetul [î] ajunge în interiorul cuvântului, acesta se scrie folosind litera *â*: *urând, pârâm, vârât.*

2. Alfabetul limbii române respectă, în general, principiul fonetic, dar există și excepții:

- în cazul unor cuvinte moștenite din latină (pronumele: *eu*, *el*, *ea*, *ei*, *ele*, verbul *a fi: ești, este, eram, erai, era, erați, erau*), este respectat principiul etimologic sau istoric, adică scrierea păstrează forma din limba latină cu litera *e* la început, dar regula de pronunție este cu grupul de sunete [je]: [jeu, jel, jei, jele, jești, jeste, jera, jerați, jerau] sau [ja];
- litera *x* transcrie grupurile de sunete [ks]: *extemporal, extraterestru, excursie* sau [gz]: *examen, exista, exact.*

3. Litera *x* **nu** redă în scris și grupuri de sunete precum [cʃ] sau [sc]. Astfel, forma de plural masculin a unor cuvinte precum: *ortodox, fix,* se scrie: *ortodocși, ficși*, dar cea de plural feminin continuă să folosească litera *x*: *ortodoxe, fixe.* De asemenea, se scriu corect cuvintele *escroc, a escroca, escrocherie.*

4. Chiar dacă se aude grupul de sunete [ks], următoarele cuvinte nu se scriu cu litera x: *rucsac, îmbâcsi, micsandră, sconcs, ticsi.*

Ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic. Articolul de dicționar

Dicționarele sunt instrumente lexicografice pe care le putem folosi pentru a afla sensul/sensurile cuvintelor (dicționare explicative, de exemplu DEX), formele gramaticale corecte (dicționare morfologice, de exemplu DOOM[3]), relațiile cu alte cuvinte (dicționare de sinonime, de antonime, de omonime, de paronime), echivalentul într-o altă limbă (de exemplu: dicționar român-englez, dicționar român-francez) sau în mai multe limbi (dicționare poliglote).

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Există dicționare de mici dimensiuni, pentru elevi, dar și dicționare enciclopedice, care conțin articole organizate pe domenii de activitate, cu explicații complexe și chiar cu ilustrații. Unele dintre cele mai cunoscute sunt: *Marea Enciclopedie Franceză* (scrisă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea de un grup de oameni de cultură francezi, cunoscută și sub denumirea de *Enciclopedia lui D'Alembert*), *Encyclopædia Britannica*, *Le Petit Larousse* etc.

2. Un instrument foarte util, rapid și gratuit, aflat la îndemâna oricui folosește internetul, este dexonline.ro. Acesta reprezintă transpunerea completă pe internet a peste 30 de dicționare ale limbii române. Proiectul, care a adunat eforturile a peste 200 de utilizatori, a fost inițiat de către Cătălin Frâncu în anul 2001. În 2013, conținea 180 000 de cuvinte distincte și 576 000 de definiții.

3. ***Lexiconul de la Buda***, apărut în 1825, este primul dicționar cvadrilingv al limbii române (român-latin-maghiar-german), capodoperă filologică a Școlii Ardelene.

Într-un dicționar, cuvintele sunt organizate alfabetic, după prima literă. În interiorul aceleiași litere, sunt organizate alfabetic după a doua literă, apoi după a treia literă ș.a.m.d.

ATENȚIE!
Literele *ă* și *â* se află după *a*.

DE EXEMPLU:

Sunt ordonate alfabetic următoarele serii de cuvinte:

albină	sac	istovit	pai
alint	salcie	izolat	pâine
arbitru	sălbatic	învățat	pisică
arbore	sârguincios	jar	piuliță
atracție	scăpare	kilometru	plan

Fiecărui cuvânt îi corespunde în dicționar **un articol.** Informațiile oferite de un articol de dicționar sunt selectate în funcție de tipul de dicționar.

- DOOM[3] (*Dicționarul ortografic ortoepic și morfologic*) oferă informații despre scrierea, pronunția, încadrarea morfologică a cuvântului.

DE EXEMPLU:

> ***continuá (a ~)*** *(-nu-a) vb., ind. prez. 1 și 2 sg. contínui, 3 contínuă (-nu-ă), 1 pl. continuắm; conj. prez. 1 și 2 sg. să contínui, 3 să contínue (-nu-e); ger. continuấnd (-nu-ând)*

- Dicționarele explicative precum DEX (2009) stabilesc, în primul rând, sensul/sensurile cu care este folosit un cuvânt, indică expresiile și sintagmele în care acesta apare, dar oferă și informații gramaticale (încadrarea într-o clasă morfologică), despre pronunție, despre modul în care se desparte în silabe sau despre originea acelui cuvânt.

DE EXEMPLU:

> *EXERCÍȚIU, exerciții, s.n. 1. Acțiune fizică sau intelectuală, făcută sistematic și repetat, în scopul dobândirii sau perfecționării unor deprinderi sau abilități. ·Instruire a militarilor pentru mânuirea armelor și executarea acțiunilor de luptă. ·Temă servind ca mijloc pentru însușirea de cunoștințe într-un anumit domeniu. 2. (Despre un funcționar, o persoană oficială; în sintagma) În exercițiul funcțiunii = în timpul îndeplinirii sarcinilor de serviciu. 3. (Ec.; în sintagma) Exercițiu bugetar = perioadă egală cu anul bugetar pentru care se elaborează, se aprobă, se execută și se raportează bugetul. [Pr.: eg-zer-] – Din fr. exercice, lat. exercitium.*

Se observă:

- prezența unor notații specifice: prescurtări (s.n. = substantiv neutru, ec. = domeniul economic, fr. = franceză), numerotarea sensurilor: 1., 2., 3.

ATENȚIE!

Unele dicționare înregistrează și formele neliterare (învechite, populare, colocviale, regionale – vezi capitolul *Elemente de stilistică*), dar în dreptul acestora se face trimitere la forma literară, standard, considerată corectă în momentul redactării dicționarului.

DE EXEMPLU:

> **CARAMEÁ** s.f. **v. caramelă** (sursa: DEX ,'09 [2009])
> **DELICVÉNT, -Ă** s.m. și f. **v. delincvent** (sursa: DEX ,'09 [2009])
> **MĂRFÁR** s.n. **v. marfar** (sursa: DEX ,'09 [2009])

2. STRUCTURA FONETICĂ A CUVINTELOR. GRUPURI DE SUNETE

Sistemul fonetic al limbii române (totalitatea sunetelor/fonemelor) este alcătuit din trei tipuri de sunete:

❒ **VOCALE**: [a, e, i, o, u, ă, î]

- pot alcătui singure o silabă; **într-o silabă există obligatoriu o vocală și numai una;**
- atunci când într-un cuvânt apar două vocale una lângă cealaltă, ele se despart în silabe diferite, formând un HIAT (de exemplu: ***a-er****, **pă-un***, *sca-un*, *ha-os*, *po-et*);
- unele limbi au mai puține vocale (limba neogreacă are cinci vocale), altele au sistem vocalic complex (limba franceză are 16 vocale);
- vocalele duble se pronunță, în general, în hiat: *li-ce-e*, *a-le-e*, *al-co-ol*, dar ca o singură vocală în numele proprii de origine străină: *Aaron* sau ca diftong în cuvântul *fiică*, pentru care scrierea indică originea cuvântului (substantivul *fie* + sufixul *-ică*);
- [a], [ă] și [î] sunt întotdeauna vocale.

❒ **SEMIVOCALE**: [e, j, o, u]

- nu pot alcătui singure o silabă; se notează în transcriere fonetică folosind ͡ (semicerc) sub simbolul grafic al sunetului: *plo-uă* [plo-u̯ă], iar în cazul lui i semivocalic și prin [j];
- o vocală + o semivocală, **în aceeași silabă**, formează un DIFTONG: ***vrea***, ***pia**-tră*, ***oa**-meni* (diftongi ascendenți sau urcători, deoarece au structura SV + V); *sti-**lou***, ***pai***, ***pâi**-ne* (diftongi descendenți sau coborâtori, deoarece au structura V + SV);
- o vocală și două semivocale, în aceeași silabă, formează un TRIFTONG: *a-ri-**pioa**-ră*, ***vreau***, ***iau***.

ATENȚIE!

1. În cuvinte precum: *a-**iu**-**rea***, *că-pri-**oa**-ră*, *cre-**ea**-ză*, NU se formează hiat, deoarece sunt alăturate în silabe diferite o vocală și o semivocală (aceasta din urmă formând un diftong cu vocala următoare).

2. Ortografia (scrierea corectă) nu se suprapune perfect ortoepiei (pronunției corecte); de exemplu, sunt cuvinte care încep cu grupul de litere *oa*, dar se pronunță cu diftongul [u̯a] (transcris și [wa]).

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. În limba vorbită, deoarece vocalele în hiat sunt greu de pronunțat, există o tendință de reducere a efortului aparatului fonator, prin transformarea lor fie într-o vocală: **al-col* (în loc de *alco-ol*), fie în diftong: **geo-gra-fi-e* (în loc de *ge-o-gra-fi-e*).

Există și fenomenul invers, prin care, din dorința de a nu greși, unii vorbitori creează hiat acolo unde nu există (hipercorectitudine); de exemplu: **pro-o-roc* (în loc de *pro-roc*).

2. Vocale în hiat apar și la limita dintre cuvinte în interiorul unui enunț: *Casa aceea are două etaje. Stă în blocul de acolo.* Și la acest nivel se observă tendința de reducere a hiatului și de scurtare a timpului de pronunție: *Stă-n blocul de-acolo.*

3. Acest procedeu de reducere a hiatului este utilizat de poeți pentru a asigura măsura constantă a versurilor.

DE EXEMPLU:

Afară-i toamnă, frunză-mprăștiată/Iar vântul svârle-n geamuri grele picuri (M. Eminescu, *Afară-i toamnă...*) în loc de: *afară e toamnă, frunză împrăștiată, svârle în geamuri*; reducerea hiaturilor urmărește păstrarea măsurii endecasilabice (11 silabe) a versurilor, specifică unui sonet.

❐ **CONSOANE: zgomote produse de aparatul fonator; de aceea, ele nu pot forma singure o silabă, iar pentru a le pronunța trebuie sprijinite de o vocală.**

DE EXEMPLU:

be/bî, ce/cî, de/dî, ge, em/me/mî, en, ef/fe/fî, es/se/sî; uneori, consoanele se pronunță în grupuri de trei sunete: *ze/zet/zî sau haș/hî*

ATENȚIE!

1. În limba română, nu este specifică scrierea cu consoană dublă, dar aceasta apare în următoarele situații:

- atunci când cuvântul este împrumutat dintr-o limbă străină și **s-a păstrat grafia acelei limbi**: *rummy* [rami/römi], *happy* [hepi], spre deosebire de cuvinte pentru care **s-a adoptat o grafie specifică limbii române**: *stres* (engl. *stress*), *fotbal* (engl. *football*), *ofsaid* (engl. *offside*);
- în cazul cuvintelor derivate cu prefix sau compuse cu prefixoid, care încep cu aceeași consoană cu care se sfârșește prefixul/prefixoidul: *în + negurat, în + negrit, în + nobila, trans + saharian, inter + regional*. În limba vorbită, aceste cuvinte se pronunță frecvent fără consoana dublă, ceea ce nu este recomandat într-o exprimare îngrijită, conformă limbii standard. Cuvinte ca *a înota, a înainta*, care NU sunt derivate cu prefix, se scriu cu un singur *n*;
- în cazul numelor proprii: *Anton Pann, Rosetti*, unde se aude, totuși, un singur sunet; *Negruzzi*, unde dubla consoană se pronunță [ț].

2. Unele consoane pot suferi modificări la întâlnirea cu anumite sunete.

DE EXEMPLU:

- [n] devine [m] la întâlnirea cu [p] sau [b]: *îmbulzi* – ~~înbulzi~~, *împotrivi* – ~~înpotrivi~~, *bomboa-nă* – ~~bonboană~~, cu excepția cuvintelor de origine străină: *Istanbul, input* sau a cuvintelor formate prin compunere: *avanpremieră*
- [s] se transformă în [z], la întâlnirea cu o vocală sau cu unele consoane precum [b], [d], [g], [g'], [v], [ʒ]. Scriem *desfrunzit, deștelenit, răsfățat, răscoli*, dar *dezarmat, dezordonat, dezghețat, răzvrătit, răzgândi, răzjuca*
- atunci când cuvintele încep cu [s], prefixele *des-* și *răs-* se reduc la *de-* și *ră-*: *desăra, răsuci*

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Lingviștii care studiază sistemele fonetice ale limbilor, în cadrul științei numite **fonologie**, fac distincția între **sunet** și **fonem**.

Astfel, **sunetele sunt infinite și concrete**, deoarece vorbitorii produc sunete diferite chiar și la fiecare pronunție a aceluiași cuvânt, dar diferențele nu sunt perceptibile de urechea umană; de asemenea, pronunțarea unui sunet depinde de vecinătățile lui: *p* din **p**icătura este diferit de *p* din ***p**ătura* sau din *apt*, din cauza sunetelor diferite cu care se învecinează.

Fonemele sunt categorii de sunete, grupate în funcție de diferențele pe care le poate percepe urechea umană; **fonemele au un număr limitat și sunt abstracte.** De fapt, noi învățăm despre foneme, nu despre sunete!

DE EXEMPLU:

Există un **număr infinit de sunete** care se pot reproduce grafic prin **litera *i***, dar numai **un fonem cu patru manifestări (alofone)**:

- vocala [i]: *pi-si-că, a-li-ment, pa-ci-fist*
- semivocala [j]: *via-ță, piept, cui*
- [^{i}] final devocalizat/șoptit, care apare după o consoană, într-o silabă în care există deja o vocală, atât la finalul cuvintelor: [nor^{i}], [flor^{i}], [porț^{i}], [oa-men^{i}], cât și, foarte rar, în interiorul acestora; [or^{i}-kât], [or^{i}-kând]; dar *i* din [ko-dri], [aș-tri] este vocală
- Ø: [meč], [unk'], [vağ], [ung'], scrise: *meci, unchi, vagi, unghi*

Manifestările alofonice ale literei *i* sunt condiționate de realități morfologice. Astfel:

- [^{i}] și Ø transcrise prin litera *i*, alternează cu vocala [i] transcrisă prin literele *ii*: *oameni* [oa-men^{i}] – *oamenii* [oa-me-ni], *câini* [kîin^{i}] – *câinii* [kîini], *nopți* [nopț^{i}] – *nopții* [nopți], *frunți* [frunț^{i}] – *frunții* [frunți], *unchi* [unk'] – *unchii* [unk'i], *reci* [reč] – *recii* [reči]
- cuvinte precum *codri/codrii, miniștri/miniștrii, arbitri/arbitrii, albaștri/albaștrii*, se termină în [i] vocalic atât la forma nearticulată, cât și la cea articulată hotărât

- substantive formate prin derivare cu sufixul *-ie* la singular (*i* având o realizare vocalică: *pri-e-te-ni-e, cu-me-tri-e, fră-ți-e*), conțin la plural un diftong: [pri-je-te-nij], [ku-me-trij], [fră-țij]
- verbele de conjugarea a IV-a care se termină la indicativ perfect simplu, persoana a III-a singular în vocala [i], conțin la persoana I singular diftongul [ij]: *el fugi* [fuği] – *eu fugii* [fuğij], *el citi* [čiti] – *eu citii* [čitij]
- verbele care la infinitiv conțin vocala dublă [i-i], la indicativ, perfect simplu, persoana I singular conțin vocală + diftong [iij]: *a se sfii* [sfi-i] – *eu mă sfiii* [sfiij]

Unele consoane din limba română se transcriu prin grupuri de litere:
- sunetul [č] – grupul de litere *ce* sau *ci* în cuvinte precum: *ceașcă, cioc;*
- sunetul [ğ] – grupul de litere *ge* sau *gi* în cuvinte precum: *geantă, giulgiu;*
- sunetul [k'] – grupul de litere *che* sau *chi*: *chema, chenar, chin, chilipir;*
- sunetul [g'] – grupul de litere *ghe* sau *ghi*: *ghem, gheară, ghimpe, ghiveci.*

Grupurile de litere: *ce, ci, ge, gi* pot reda grafic:
- **un sunet** [č] **sau** [ğ], dacă sunt urmate, în aceeași silabă, de o vocală: *cea-pă* – [ča-pă], *în-cea-tă* – [în-ča-tă], *ciu-pit* – [ču-pit], *pi-cior* – [pi-čor], *gea-că* – [ğa-că], *gium-buș-luc* – [ğum-buș-luk];
- **două sunete** [če], [či], [ğe], [ği], dacă NU sunt urmate de o vocală, deoarece, altfel, silaba respectivă ar rămâne fără vocală: *ce-tă-țean* – [če-tă-țean], *ci-vi-li-zat* – [či-vi-li-zat], *ge-nunchi* – [ğe-nunk'], *in-gi-ner* – [in-ği-ner].

Grupurile de litere: *che, chi, ghe, ghi* pot reda grafic:
- **un sunet** [k'] **sau** [g'], dacă sunt urmate, în aceeași silabă, de o vocală: *chea-lă* – [k'a-lă], *chiar* – [k'ar], *în-ghea-ță* – [în-g'a-ță], *ghiol* – [g'ol];
- **două sunete** [k'e], [k'i], [g'e], [g'i], dacă NU sunt urmate de o vocală, deoarece, altfel, silaba respectivă ar rămâne fără vocală: *che-ma-re* – [k'e-ma-re], *în-chi-na* – [în-k'i-na], *în-ghe-ța-tă* – [în-g'e-ța-tă], *ghim-bir* – [g'im-bir].

ATENȚIE!

1. În cuvinte precum *geam-giu, che-res-te-giu*, în silaba *giu*, **i** este vocală, iar **u** este semivocală, pentru că sunetul [i] este cel accentuat.

2. Se scriu cu grupurile de litere *che, ghe* cuvintele care au *e* și în alte forme flexionare: *cheamă/a chema, cheală/chel, gheață/a îngheța, gheată/ghete*; se scriu cu grupurile *chi, ghi* cuvintele care nu au această alternanță: *chiar, ghiol.*

3. Când grupurile de litere *ci, gi, chi, ghi* se află la finalul cuvintelor, iar anterior, în aceeași silabă, este prezentă o vocală, *i* are întotdeauna valoare fonetică 0:

a-rici [a-rič], *unchi* [unk'], *plângi* [plîng̑], *unghi* [ung']. Dacă [i] este accentuat, atunci are valoare fonetică de vocală.

Să se compare:

munci [munč] – *a mun-ci* [mun-či], *dragi* [drağ] – *a în-dră-gi* [în-dră-ği], *ochi* [ok'] – *a o-chi* [o-k'i].

Se observă:

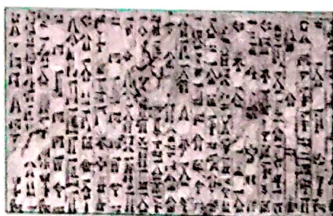
- omonimia singular/plural în cazul unor substantive precum: *un arici/doi arici, un ochi/doi ochi;*
- alternanța desinență Ø la singular/desinență *-uri* la plural: unghi/unghiuri;
- alternanța consonantică prin care se diferențiază persoana I de persoana a II-a: [plîng]/[plîng̑].

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

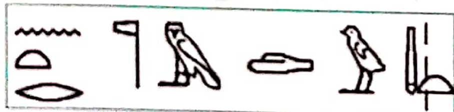
Ortografia este o ramură a lingvisticii aplicate care se ocupă cu formularea unor reguli explicite utilizate în scris. **Sistemele ortografice sunt niște convenții** pe care societatea le adoptă pe baza hotărârii unor foruri precum Academia Română prin Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”.

1. De-a lungul epocilor, în diferite zone ale globului, oamenii au simțit nevoia să creeze modalități de transmitere a informației care să dureze în timp. Astfel, au apărut diferite sisteme de scriere, cele mai cunoscute fiind:

- **pictogramele** (inspirate din asemănarea cu obiecte);
  門 Poartă 木 Copac 火 Foc 人 Om 川 Fluviu 山 Munte
- **ideogramele** (desene care reprezentau concepte, idei, folosite în China, Coreea, Japonia, Vietnam);
  字人和
- **scrierea cuneiformă** (semnele grafice aveau aspectul unor cuie, în Mesopotamia);

- **scrierea hieroglifică** (cu desene care păstrează forma obiectului inițial, în Egipt);

- **scrierea silabică** (cretană sau minoică; cea mai apropiată de scrierea fonetică din zilele noastre care are la bază principiul corespondenței dintre sunet și literă);
- **scrierea fonetică** se realizează prin mai multe tipuri de alfabete: chirilic, ebraic, arab, latin.

3. SILABA. DESPĂRȚIREA CUVINTELOR ÎN SILABE

Ce este silaba? Un grup de sunete rostit printr-un singur efort expirator formează o silabă. În limba română, într-o silabă intră, în mod obligatoriu, o vocală și numai una, restul sunetelor putând fi semivocale sau consoane. Există silabe formate doar dintr-o vocală.

Cuvintele pot fi monosilabice (formate dintr-o singură silabă) sau plurisilabice (formate din mai multe silabe).

DE EXEMPLU:

- cuvinte monosilabice: *nori*, *ceas*, *iar*, *leu*, *chiar*
- cuvinte plurisilabice: *pi-soi*, *ier-ta-re*, *ghi-ci-toa-re*, *în-vă-ță-toa-re*

La despărțirea în silabe a cuvintelor, marcată grafic prin **cratimă**, se respectă o serie de **reguli fonetice:**

1. O consoană aflată între două vocale, la despărțirea în silabe, se duce cu a doua vocală:

VCV -> V-CV: *ca-le*, *via-ță*, *co-pac*

Într-un cuvânt precum *a-be-ce-dar*, regula este aplicată de trei ori, pentru fiecare etapă a despărțirii în silabe.

2. În cazul a două consoane aflate între două vocale, la despărțirea în silabe, prima consoană se duce cu prima vocală, iar a doua consoană se duce cu a doua vocală.

VCCV -> VC-CV: *ar-tist*, *in-te-ri-or*, *com-pas*

Excepție! Când a doua consoană este **l** sau **r**, iar prima este: *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, *p*, *t*, *v*, ambele consoane se duc cu a doua vocală.

VCL/RV ->V-CL/RV: *so-clu*, *a-fla*, *i-glu*, *a-cru*, *va-tră*, *în-dră-gos-tit*

3. În cazul a trei sau mai multe consoane aflate între două vocale, la despărțirea în silabe, prima consoană se duce cu prima vocală, iar celelalte consoane se duc cu a doua vocală.

VCCC...V -> VC-CC...V: *peș-triț*, *con-stru-i*, *în-gro-zit*

Excepție! În cazul grupurilor de trei consoane în care prima consoană este sonantă: *l*, *m*, *n*, *r*, (*lp-t*, *mp-t*, *mp-ț*, *nc-ș*, *nc-t*, *nc-ț*, *nd-v*, *rc-t*, *rc-ț*) sau în cazul grupului *st-m* despărțirea se face după a doua consoană.

func-ți-e, *ast-ma-tic*, *sculp-ta*, *somp-tu-os*

4. Două vocale alăturate se despart în silabe diferite, formând un HIAT.

VV – > V-V: *a-er, lu-ând, pi-o-nier, vo-in-ță*

ATENȚIE!

1. În cazul cuvintelor de origine străină cu grafie ca în limba de origine, dubla vocală și dubla consoană rămân în aceeași silabă: *splee-nul, pi-zza.*

2. În cazul unor cuvinte derivate cu prefix sau compuse, se acceptă **și** despărțirea în silabe ținându-se cont de structura cuvântului, DACĂ prin această despărțire se pot forma silabe: *des-pre*, dar și *de-spre*, *i-ne-gal*, dar și *in-e-gal*; totuși se desparte doar: *ne-vral-gi-e*, nu și *nevr-al-gi-e*.

3. La capăt de rând, se ține cont de despărțirea în silabe! NU se despart în silabe la capăt de rând:

- abrevierile (prescurtările: *Tarom, CFR*);
- fragmente de cuvinte care nu formează silabe;
- ortogramele care formează o singură silabă: *m-a, s-a, s-au, mi-au*; **nu trebuie confundată cratima cu liniuța de despărțire în silabe**, de aceea nu este recomandată despărțirea la capăt de rând nici a grupurilor ortografice: *dându-le-o*;
- legăturile create cu ajutorul cratimei între un pronume (personal sau reflexiv) și alte părți de vorbire: alt pronume (*mi-l [dă gratis], ți-o [așază la mână]*), verb auxiliar (*l-ai [ascultat cu atenție], v-ar [plăcea o înghețată]*), conjuncții sau prepoziții (*să-și [întrebe prietenii], că-i [convine așa], de-i [merg fulgii]*), adverb de negație (*nu-i [vine a crede], nu-și [poate imagina]*) etc. **formează structuri monosilabice** și de aceea **nu se despart în silabe la final de rând.**

4. ACCENTUL

Ce este accentul? Accentul se referă la intensitatea cu care este pronunțată una dintre silabe în interiorul cuvântului; pentru a marca grafic accentul, se folosește semnul ['] sau este subliniată litera care redă vocala din silaba accentuată (în DOOM³).

- În cazul cuvintelor formate din mai multe silabe, poate exista un accent principal pe una dintre silabe și un accent secundar pe altă silabă: *aerodinámic.*
- Dacă în unele limbi accentul este fixat prin regulă ortoepică pe una dintre silabe (maghiară – prima silabă, franceză – ultima silabă), în limba română, accentul poate să cadă pe oricare silabă.

DE EXEMPLU:

astru, inimă, bine, castor – prima silabă
benefic, integru, pornire – a doua silabă
avuție, strategie – penultima silabă
întâmplător, curios, confuz – ultima silabă

ATENȚIE!

1. Sunt accentuate corect formele: *caracter, butelie, taxi, veveriță, avarie, crater, despot, mafie, prevedere* NU *caracter, butelie,* taxi, *veveriță, avarie, crater, despot, mafie, prevedere.* De asemenea, se recomandă o singură accentuare la: formele verbului: *a fi – suntem, sunteți*; la verbele de conjugarea a II-a – *tăceți!* (nu **taceți!*), la verbele de conjugarea a III-a – *bateți!* (nu **băteți!*).

2. În alte situații, accentul este singurul care poate diferenția sensurile a două cuvinte omografe: *vésela/vesélă, țárină/țarínă, cópii/copíi, cómpanie/companíe, coréctor/corectór, diréctor/directór, vestíbul* (anatomie)/*vestibúl*, dar, pentru că utilizarea accentului nu este o normă de scriere, pronunția și, implicit, sensul cuvântului, sunt clarificate doar de context.

Să se compare:

- *A spălat toată vesela.* (se pronunță *veséla*). vs *Vesela atitudine a copilei ne-a amuzat pe toți.* (se pronunță *vésela*)
- *A făcut două copii color ale documentului.* (se pronunță *cópii*) vs *Cei doi copii sunt foarte talentați la desen.* (se pronunță *copíi*)
- *Primul corector i-a dat o notă mai mare.* (se pronunță *coréctor*) vs *A folosit un creion corector.* (se pronunță *corectór*)

3. Cuvintele/grupurile de cuvinte **omofone, dar nu și omografe** se diferențiază, de asemenea, exclusiv în context, prin reguli gramaticale.

DE EXEMPLU:

- ***Aceea*** (pronunțat [aceja]) *este colega mea.* (pronume demonstrativ, feminin, singular) vs ***Aceia*** (pronunțat tot [aceja]) *sunt colegii mei.* (pronume demonstrativ, masculin, plural)
- *Făt-Frumos* ***s-a*** *luat la trântă cu zmeul.* (pronume + verb auxiliar) vs *Colecția* ***sa*** *este mai bogată în obiecte rare.* (adjectiv pronominal)
- ***L-a*** *învățat minte prin ceea ce i-a spus.* (pronume + verb auxiliar) vs *A revenit* ***la*** *școală cu mult entuziasm.* (prepoziție)
- ***Ea*** (pronunțat [ja]) *a ajuns prima.* (pronume personal, persoana a III-a, feminin, singular) vs *Mama* ***i-a*** *oferit un cadou de ziua lui.* (pronume personal + verb auxiliar) vs ***Ia*** *note mari dacă depune puțin efort.* (verbul *a lua* – indicativ, prezent, persoana a III-a, singular)
- *Pe* ***ei*** (pronunțat [jej]) *i-a cunoscut în tabără.* (pronume personal, persoana a III-a, plural) vs ***Iei*** *toți colegii cu tine dacă pleci.* (verbul *a lua*, indicativ, prezent, persoana a II-a, singular)
- *Haiducii se ascundeau în* ***codri*** *pentru a nu fi prinși de poteră.* (substantiv nearticulat) vs *În* ***Codrii*** *Vlăsiei se ascundeau haiduci vestiți.* (substantiv articulat hotărât)

4. În versificație, poeții pot modifica poziția accentului unor cuvinte pentru a obține ritmul/rima dorite (aceste abateri intenționate de la normă se numesc *licențe poetice*): *Și de-aceea, tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,/Mi-e prieten numai mie, iară ție, dúșman este...* (M. Eminescu, *Scrisoarea III*), *Ș-o să-mi răsai ca o icoană/A pururi vérginei Marii...* (M. Eminescu, *Atât de fragedă...*)

5. Unele nume proprii terminate în *-iu* (*Prunaríu*, *Ciubotaríu*) sunt accentuate greșit, prin asociere cu *Vasilíu*, *Gheorghíu*; accentuarea corectă este: *Prunáriu*, *Ciubotáriu*.

5. REGULI DE SCRIERE ȘI DE PRONUNȚIE

Cuvintele provenite din alte limbi:

- **pot păstra grafia și pronunția din limba de origine,** situație în care unele litere transcriu sunete nespecifice limbii române sau nu transcriu niciun sunet: *föhn* (pronunțat [fön]), *alură* (pronunțat [alüră]), *tul* (pronunțat [tül]), *ecru* (pronunțat [ecrü]), *dumping* (pronunțat [damping]), *knockdown* (pronunțat [knokdaŭn/nokdaŭn]) și *knockout* (pronunțat [knokaŭt/nokaŭt]); situația este întâlnită mai ales în denumirile orașelor și ale statelor: *Bruxelles* (pronunțat [brüsel]), *Côte d'Ivoire* (pronunțat [kotdivoar]), *Karlovy Vary* (pronunțat [karlovivari]), *New York* (pronunțat [njujork]);
- **pot adopta grafia românească,** ceea ce indică adaptarea totală la specificul limbii române: *aisberg, apropo, bliț, fotbal, lider, meci, rucsac, laitmotiv, solfegiu, șezlong, persoană, vizavi*, dar și unele denumiri de orașe și state cunoscute de mai multă vreme: *Florența, Londra, Viena*;
- **au dublă grafie**: *sándvici/séndviș* (prima formă, cea recomandată, este mai apropiată de cea din limba de origine: engl. *sandwich*, dar este acceptată și forma adaptată la scrierea românească), *Dostoievski/Dostoevski* (nume proprii obținute prin transcriere din alte alfabete, de exemplu din alfabetul chirilic), *bodigard/bodyguard, cocteil/cocktail.*

ATENȚIE!

1. Pentru substantivele complet adaptate sau terminate în sunete care se regăsesc în limba română, articolul hotărât se atașează direct: *meciul, fotbalul, șezlongul* precum și: *weekendul, clickul*), dar pentru cele neadaptate, terminate în sunete nespecifice limbii române, se folosește cratima: *bleu-ul, show-ul*).

2. Se recomandă formele *Bahus, Damocles* (în expresia consacrată *sabia lui Damocles*), *Menalaos,* ***Oedip*** [ödip], *Procust*, nu *Bacus, Damocle, Menelau, Procust*.

3. În DOOM[2] (2005) au fost introduse peste 2 500 de cuvinte de origine străină, utilizate în prezent de vorbitorii limbii române și care nu apăreau în DOOM[1] (1982), de exemplu: *acquis, advertising, airbag, broker, cool, curriculum, dealer, gay, hacker, item, jacuzzi, macho, trend* etc. Fenomenul poate fi urmărit și în DOOM[3] (2021) prin comparație cu DOOM[2], reflectând nevoile lingvistice ale vorbitorilor. Astfel, utilizarea intensă a unor cuvinte de origine străină poate modifica regula de scriere prin adoptarea grafiei românești, ceea ce este o dovadă a faptului că limbile sunt într-o permanentă evoluție.

Scrierea cu literă mare la inițială

1. Se scriu cu literă **mare la inițială:**

- **primul cuvânt dintr-un enunț;**
- **toate** componentele **numelor proprii de persoane, de animale sau de personaje** (cu excepția cuvintelor ajutătoare): *Maria, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, Ion Luca Caragiale, Ștefan cel Mare, Toma Caragiu, Anna Karenina, Don Juan, Făt-Frumos, Isus Hristos, Sfânta Treime, Fecioara Maria, Grivei, Bubico* etc.;
- **toate** componentele (cu excepția, de regulă, a cuvintelor ajutătoare) din **numele proprii** care desemnează **marile epoci istorice** (*Antichitatea, Evul Mediu*), inclusiv **războaiele** de anvergură (*Primul Război Mondial, Al Doilea Război Mondial*) sau care au un **nume propriu** (*Războiul celor Două Roze, Războiul de Independență, Războiul de Secesiune, Războiul de Treizeci de Ani, Războiul de 100 de Ani*);
- **toate** componentele **entităților geografice și teritorial-administrative** (cu excepția, de regulă, a cuvintelor ajutătoare): *Africa Centrală, America de Sud, Gara de Nord,* Marea *Britanie, Munții Carpați, Râul Olt,* localitatea *După Deal,* cabana *Trei Brazi,* strada *Între Gârle,* **aștri și constelații:** *Marte, Saturn, Pământul, Soarele, Ursa-Mare*;
- **toate** componentele **sărbătorilor naționale și internaționale:** *1 Decembrie, Anul Nou, Crăciun(ul), Paște(le), Înviere(a)*;
- **toate** componentele **numelor proprii de instituții**, chiar dacă nu apare denumirea completă: *Administrația Prezidențială, Ministerul de Externe, Editura Corint,* dar și *Lucrează în Institut de cinci ani., Este student la Litere., Dă admiterea la Politehnică.*;
- **toate** componentele formulelor reverențioase/locuțiunilor pronominale de politețe: *Alteța Sa Regală, Domnia Sa, Excelența Voastră, Înălțimea Voastră, Majestățile Lor Imperiale, Sfinția Sa;*
- **denumirile unor soiuri de plante și rase de animale:** soiul de struguri *Marele Alb*, soiul de varză *Dobrogeană*, rasa *Dalmațian*;
- **punctele cardinale** când indică regiuni geografice: merge spre *Orient*, importat din *Occident*.

2. Se scrie cu literă **mare la inițială** numai **primul** element din numele **proprii compuse** care reprezintă denumirile **organismelor de conducere** și ale **compartimentelor din instituții**: *Adunarea generală a Academiei Române, Comisia de combatere a absenteismului, Compartimentul/Departamentul administrativ, Serviciul de contabilitate*, precum și din **numele unor publicații, al emisiunilor radio sau TV, al unor documente, al unor evenimente sau din titlurile operelor artistice**: *România literară* (publicație), *Cartea nunții* (roman scris de G. Călinescu), *Gramatica limbii române,*

Legea salarizării, Premiul pentru cea mai bună revistă, Tatăl nostru, Simfonia fantastică, din **mărcile** de produse: *Izvorul minunilor*.

3. Se **pot** scrie cu literă **mare** unele cuvinte care, **de obicei**, se scriu cu literă **mică**, în semn de **cinstire** (*Soldatul Necunoscut; Slavă Țărilor Române*), pentru a denumi **un concept**: *Binele, Răul* sau în **personificări:** *Justiția, Capitala* și **simboluri**: *Mama, Copilul*.

4. Componentele sintagmei *țările române*, care nu a fost niciodată numele propriu al unei entități statale unice, se scriu în mod obișnuit cu literă mică la inițială.

5. Scriem corect: *Am făcut parte din comisia care a organizat Bacalaureatul/ Evaluarea națională de anul acesta.*, dar *Elevii se apropie de bacalaureat.*, *A susținut de două ori examenul de bacalaureat.*

Semnele ortografice sunt semnele folosite în scris, în interiorul cuvintelor, între cuvinte care formează o unitate, pe lângă segmente de cuvinte sau în abrevieri:

- apostroful: ['];
- bara oblică: [/];
- cratima: [-];
- punctul: [.];
- virgula: [,];
- blancul (spațiul alb).

Apostroful este singurul semn exclusiv ortografic. Marchează:

- în scris, **căderea unuia/uneia sau a mai multe sunete sau silabe** din exprimarea orală (colocvială, neîngrijită); *'nainte, dom'le, Poa' să vină., Tre' să plec., Săru' mâna!* (*înainte, domnule, Poate să vină., Trebuie să plec., Sărut mâna!*) sau din versuri, pentru păstrarea măsurii: *O! Vin', odorul meu nespus...* (M. Eminescu, *Luceafărul*);
- notarea scurtată a anilor: *Revoluția din '89, Răscoala din '907*;
- substantive comune și proprii de origine străină: *five o'clock, McDonald's, D'Artagnan*.

ATENȚIE!
Despărțirea la capăt de rând trebuie să evite locul unde apare apostroful.

Bara oblică, folosită ca semn ortografic, apare în exprimarea unităților de măsură: *km/h, m/s;* NU este precedată sau urmată de spațiu alb (blanc).

Cratima este semnul ortografic cu cele mai multe funcții:

❒ **leagă**

- două, trei sau mai multe cuvinte diferite, rostite împreună (*să-l vadă, dintr-o parte, maică-sa, dându-le-o, vedea-l-aș*);
- cuvinte repetate (*Și hai-hai!, bla-bla-bla, doar-doar, prea-prea*);
- partea inițială și partea finală a unui cuvânt: *p-ța (piața)*;
- unele prefixe de bază, când baza începe cu o vocală care cade (*ne-ntemeiat*);
- componentele unor cuvinte compuse (*câine-lup, floarea-soarelui, locotenent-major, nord-vest*), chiar și când sunt abreviate (*lt.-maj., N-V*);
- articolul hotărât sau desinența în cazul unor cuvinte de origine străină (*hoste-ul*) sau în cazul substantivizării altor părți de vorbire (*z-ul, 10-le, pe-ul*);
- partea finală a numeralelor ordinale scrise cu cifre (*al XX-lea*) etc.

❒ **desparte:** silabele unui cuvânt rostite sacadat: *Ai în-țe-les?*

❒ **marchează căderea unuia sau a mai multe sunete/uneia sau a mai multe silabe** (*să-i<să îi, într-un<întru un, b-dul<bulevardul*) sau **modificarea unui sunet** (o vocală devine semivocală: *de-o parte<de o parte*).

ATENȚIE!

1. Cratima NU este precedată sau urmată de spațiu alb (blanc).
2. Despărțirea la capăt de rând trebuie să evite locul unde apare cratima.

Punctul este folosit ca semn ortografic în cazul abrevierilor: *pt., ian., str., ș.a., ș.a.m.d., nr., crt., sb., pron. (pentru, ianuarie, strada, și altele, și așa mai departe, număr, curent, subiect, pronume)* și în notarea datei: *27.03.2021* (alternativ cu cratima: 27-III-2021).

ATENȚIE!

1. **NU se folosește punct:**

- **în cazul abrevierilor punctelor cardinale** (*N, E, S, V*), **al unităților de măsură** (*m, kg, s* pentru *metru, kilogram, secundă*);
- **în cazul simbolurilor științifice** (*N = număr natural, R = mulțimea numerelor reale, Ag = argint, Ca = carbon, ADN = acid dezoxiribonucleic*);
- **în cazul prescurtărilor care păstrează partea inițială și pe cea finală din cuvânt** (*d-ta, d-voastră*, pentru *dumneata, dumneavoastră*);
- **în cazul abrevierilor care păstrează fragmente de cuvinte** (TAROM, TELEKOM).

Se pot scrie cu punct sau fără punct, dar se preferă scrierea fără punct, în cazul unor abrevieri de tipul: UNESCO/U.N.E.S.C.O., ONU/O.N.U., CEC/C.E.C.

2. Punctul NU este precedat sau urmat de spațiu alb (blanc) în interiorul abrevierilor, deoarece este folosit tocmai pentru a economisi spațiu.

SĂ EXERSĂM!

1. Indică felul sunetelor din care sunt alcătuite următoarele cuvinte, folosind inițiale (V = vocală, C = consoană, S = semivocală).

Nu uita să desparți cuvântul în silabe înainte de a stabili tipurile de sunete!

v	o	a	l

c	r	i	t	e	r	i	u

v	i	e	ț	u	i

p	i	o	n	i	e	r

p	i	a	t	r	ă

a	r	g	o	u

2. Indică numărul de sunete și numărul de litere pentru fiecare dintre următoarele cuvinte: *inginer, extraterestru, ceapă, eu, eram, chilipir, îngheț, gherghef, ciolan, chealã, eră, lucioasă.*

3. Indică seria în care toate grupurile de litere (*ce, ci, ge, gi, ce, chi, ghe, ghi*) transcriu un singur sunet:

a. *chiștoc, cercei, general, ghinion, chel*;
b. *înghiți, pace, pechinez, înger, cineva*;
c. *mergi, pleci, ciudă, gheață, cheamă*;
d. *geantă, gelos, giumbușluc, maghiar.*

4. Alege din șirul următor doar cuvintele monosilabice și subliniază vocalele:

doar, pui, soare, codri, păun, leac, rău, hain, vâsc, pleosc, știu, parc, vreasc, aur, beat, iar, ghiont, chioșc.

5. Indică numărul de silabe din fiecare dintre următoarele versuri:

a. *Vino-n codrul cu verdeață* ☐
Und' isvoare plâng în vale! ☐

Mihai Eminescu, *Dorința*

b. *Aci dau de o comoară ce se află-n al meu drum* ☐
Și mă-mbăt de bogăție cum te-mbeți de un parfum. ☐
Aci văd că tot poporul mă ridică la mărire, ☐
Fermecat de-o vorbă numai, de-o mișcare, de-o privire ☐

Alexandru Macedonski, *Aripi*

c. *Și-au trecut de-aseară clipe,* ☐
Și-au trecut de-aseară ore, ☐

Și-ale zorilor aripe ☐
Fluturatu-mi-au grăbite, ☐
Ca și clipele trăite ☐
Pe-albul treptelor sonore. ☐

Ion Minulescu, *Romanța cheii*

d. *Și nu l-aș vrea nici prea cuminte,* ☐
Și nici din cale-afar-nebun; ☐
Nici prea de tot supus s-asculte, ☐
Dar nici să râdă de ce-i spun. ☐

Elena Farago, *Dacă mi-aplec smerit genunchii*

6. Corectează următoarele enunțuri:

a. *Ruxacurile ierau pregătite pentru ecscaladare. Toți copii așteptau săși ea bagajul și să pornească. Nu știiau decât timp aveau nevoie, devreme ce stătea să ploă.*

b. *Miam dat seama că o simplă piza î-ți poate scimba viața. Așa cum spui că un profesor s-au un părinte o puate face. De sigur că, de vreme ce am afirmat asta, trebue să-și demonstrez: sunt un copil bine crescut.*

c. *M-am dus l-a piață cu bunica să cumpărăm prune brumării și strugurii. Pe semne că vom reușii.*

7. Seria în care toate cuvintele conțin diftongi este:

a. *viorea, puiuț, teoretic, haos*;
b. *biruitor, piuliță, chiot, hiat*;
c. *leoaică, suiau, vuia, creion*;
d. *poartă, viață, cheamă, rău*;
e. *vrea, iertare, pai, lucioasă.*

8. Alege seria în care toate cuvintele conțin diftongi ascendenți:

a. *chiar, era, ceilalți, pășea, picioarele*;
b. *uităm, Vucea, piatră, noroi*;
c. *ceilalți, oameni, șoarece, gălbuie*;
d. *picioarele, pietrelor, gunoaielor, el.*

9. Alege seria/seriile în care toate cuvintele conțin vocale în hiat:

a. *înaintea, gălbuie, albăstrie, năutiu*;
b. *rămâneau, gunoaielor, chiar, învățăturii*;

c. *gălbuie, lustruită, înaintea, gunoaielor;*
d. *lustruită, albăstrie, înaintea, năutiu.*

10. Seria/seriile în care toate cuvintele conțin câte două hiaturi este/sunt:
a. *alcoolemie, autoamăgire, biologie, bieletă;*
b. *casierie, geografie, poezie, zoologie;*
c. *biografie, chiuitură, geometrie, prietenie.*

11. Asociază fiecare dintre următoarele enunțuri cu numărul de diftongi pe care îi conține:

a. *El era un băiat cu o inteligență sclipitoare.*	2 diftongi
b. *Nu-i convenea să-i amintească de ziua aceea.*	3 diftongi
c. *Doi puteau să dea proba, trei nu voiau.*	4 diftongi
d. *Cealaltă floare avea o culoare mai frumoasă.*	5 diftongi
e. *Dădea des cu erbicid împotriva buruienilor.*	6 diftongi

12. Sunt corect despărțite în silabe toate cuvintele din seriile:

Este necesară utilizarea DOOM³ pentru verificare!

a. *chih-lim-bar, bu-to-ni-e-ră, ca-si-e-ri-e, an-tre-na-ment;*
b. *fer-moar, ex-ploa-ta-re, o-biect, chi-hlim-bar;*
c. *bu-to-nie-ră, ca-sie-ri-e, fe-rmoar, ma-ies-tuos;*
d. *ma-ies-tu-os, lin-gvist, coa-fu-ră, ba-ca-la-u-re-at;*
e. *rost-ul, cu-noș-team, mul-ți, î-na-in-tea;*
f. *în-că-run-țit, găl-bu-ie, creș-te-tul, bo-bâr-nac;*
g. *îm-bră-cat, dom-nul, ne-con-te-nit, ji-let-că;*
h. *bun-dă, ji-le-tcă, în-că-ru-nțit, foar-fe-că.*

13. Alege seria în care *e* este semivocală în toate cuvintele:

A.
a. *berbec, detaliat, sec;*
b. *ghem, bine, gentil;*
c. *seară, ceară, deal;*
d. *în niciuna.*

B.
a. *beat, bieletă, obiect;*
b. *piele, ied, vrei;*
c. *ceai, ceașcă, înceată;*
d. *mea, avea, pornea.*

Fonetică, ortografie și ortoepie

14. Asociază fiecare apariție a literei *i* din cuvintele următoare cu sunetul corespunzător:

Nu uita să desparți în silabe cuvintele înainte de a face asocierea!

	Vocală	Semivocală	*I* șoptit	Nu se aude
ziua				
mâine				
trunchi				
prunci				
soluție				
piesă				
porți				
închis				
ciorbă				
rezolvi				

15. Asociază fiecare dintre seriile următoare de cuvinte cu afirmația care i se potrivește:

a.	genunchi, cearșaf, geam, gherghef	1.	numărul de litere este egal cu numărul de sunete
b.	pizza, Negruzzi, Rosetti, watt		
c.	cercel, general, Qatar, sandviș	2.	numărul de litere este mai mare decât numărul de sunete
d.	geamgiu, tinichigiu, înghesuit, cherestegiu		
e.	xilofon, examen, exterior, axă	3.	numărul de litere este mai mic decât numărul de sunete

16. Alege varianta accentuată corect: *<u>a</u>dică/ad<u>i</u>că, av<u>a</u>rie/avar<u>i</u>e, doctor<u>i</u>ță/d<u>o</u>ctoriță, reg<u>i</u>zor/regiz<u>o</u>r, tax<u>i</u>/t<u>a</u>xi, <u>a</u>ripă/ar<u>i</u>pă, m<u>a</u>tur/mat<u>u</u>r, m<u>i</u>ros/mir<u>o</u>s.*

Este necesară utilizarea DOOM³ pentru verificare!

17. Marchează silaba accentuată din cuvintele: *pârghie, baclava, organizare, reporter, șervet, lozincă, peșteră, ferigă, trufaș, debut.*

Este necesară utilizarea DOOM³ pentru verificare!

18. Marchează accentul pentru fiecare dintre cuvintele scrise italic în enunțurile următoare, ținând cont de sensul dat de context:

Nodul de cale ferată este în orașul Ploiești.	Medicul a descoperit un *nodul* la mână.
Oamenii aceia ară *țarina*.	*Țarina* este împărăteasa Rusiei.
Le-am cunoscut pe *acele* fete.	*Acele* veninoase ale albinelor i-au amorțit piciorul.
I-a cumpărat două *torturi* de ziua lui.	Acuzațiile tale sunt adevărate *torturi*.

19. Se dă textul:

În soarele ce moare se rumenește zarea
Și purpura amurgul și-o întunecă. Pe valuri
Se-nalță și recade și tragic urlă marea
Cu furie mânată de fluxu-i către maluri!
În ceața depărtării năluci de pânze pier,

Și cenușiu-nghite adâncurile-albastre.
Iar eu, privind cum noaptea cuprinde-ntregul cer,
Zăresc cum se ridică din umbră două astre!
Ce viu străluce unul și focul lui cel vast

S-aprinde-n cer deodată și-n tremurul de spume
Celalt abia sclipește, și totuși ce contrast:
Cel mare este farul, iar cel mic e o lume!

Cincinat Pavelescu, *Două stele*

Răspunde la fiecare dintre cerințele următoare, referitoare la textul dat:

a. identifică, folosind marcaje diferite, diftongii, triftongii și vocalele în hiat;

b. notează, în prima strofă, un cuvânt în care accentul este modificat din motive prozodice (de versificație);

c. motivează rolul cratimei în fiecare dintre structurile: *cenușiu-nghite*, *S-aprinde-n*;

d. explică alegerea formelor: *străluce*, *celalt*, în locul celor literare (din limba standard);

e. justifică utilizarea semnului exlamării în prima strofă a textului dat.

20. Explică utilizarea semnelor ortografice (cratimă, apostrof, bară oblică, punct) în exemplele următoare:

a. *— Poa' să vină mâine juma' de Românie să-mi ceară asta, tot n-o să cedez.*

b. *Astăzi, 01.12, este Ziua Națională, un motiv de mândrie și de a-i sărbători pe eroii noștri.*

c. *— Tre' să rezolvăm până mâine ex. 3 pag. 14/culegere și ex. 1, 2, 3 pag. 20/manual, după ce am repetat funcțiile sintactice/părțile de propoziție.*

21. Corectează următorul text din punctul de vedere al modului în care au fost despărțite cuvintele la capăt de rând:

18 septembrie 2021

Dragă Jurnalule,
În urmă cu câteva zile, pe 15
septembrie, a început din nou șc-
oala iar eu am trecut în clasa a
cincea. Atunci, am cunoscut-
o prima dată pe diriginta noa-
stră, pe care o cheamă Croveanu
Angela. Ne-a spus să nu o strige
„ni-meni, ni-cio-da-tă” cu „d-
na”, ci „doamna
dirigintă” sau „doamna
Croveanu”... Cică așa e la
gimnaziu, nu mai e ca la învă-
țătoare pe care o striga fiecare
cum îi venea.

Asta nu mi-a plăcut, pt. că
ea era tânără și în Școala nr.
524 nu mai văzusem o profă
așa drăguță, de fapt nu văz-
usem nici în fosta mea școa-
lă, care era în orașul Curtea
de Argeș (nu știu dacă am
notat pe undeva că noi ne-
am mutat în București).
Revenind la diriga, (asa m-
am decis să-i zic în gând), e-
ra taaare cochetă și m-am
pus chiar în față, în banca a
doua, doar-doar o să mă rem-
arce. Dar m-a mutat în ulti-
ma, că sunt înalt. Am
un gust amar.
Revin cu noutăți. Toni

22. Propune unui coleg jocul *Spânzurătoarea*, folosind reguli noi:

a. marcarea prin linii orizontale a tipurilor de sunete (C = consoană, V = vocală, S = semivocală). Ce cuvinte crezi că se ascund în spatele următoarelor combinații:

- CVCVCVCVCVCVCVC (indiciu: consoana P se repetă de trei ori);
- VCCVCVVCCVC (indiciu: care se ocupă de trecut);
- CVCVCCVCCVCSVCV (indiciu: la feminin, sinonim cu *politicos*);
- CCVCSVCV (indiciu: sinonim cu *alungare*)?

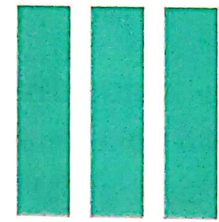
b. marcarea prin linii orizontale a silabelor. Ce cuvinte crezi că se ascund în spatele următoarelor grupuri:

- _ _ _ _ (indiciu: vorbim așa ca să nu fim înțeleși de alții);
- _ _ _ _ _ _ _ (indiciu: presupunere);
- _ _ _ _ (indiciu: îl avem când vine vacanța);
- _ _ _ _ _ _ _ (indiciu: substantiv derivat de la sinonimul lui *a genera*)?

Jocul poate continua la nesfârșit!

23. Redactează un text narativ, de 100–150 de cuvinte, despre o întâmplare neobișnuită, reală sau imaginară, petrecută într-un muzeu, în care să folosești:

- ortogramele: s-a/sa, s-au/sau, v-a/va, i-au/iau;
- două substantive scrise cu majusculă la inițială, **care să nu fie nume de persoane**;
- două abrevieri (prescurtări).

Părțile de vorbire

Părțile de vorbire

1. VERBUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Verbul (flexiunea verbului în raport cu numărul, persoana, modul și timpul)**
- **Moduri verbale: indicativul, imperativul, conjunctivul și condiționalul-optativ**
- **Timpurile modurilor verbale. Timpuri simple și compuse. Structura timpurilor compuse: verbe auxiliare *(a fi, a avea, a vrea)***
- **Forme verbale nepersonale. Utilizări sintactice ale formelor verbale nepersonale: infinitivul, gerunziul, participiul, supinul**
- **Posibilități combinatorii ale verbului**

Ce este verbul? **Verbul este partea de vorbire flexibilă care constituie nucleul enunțului.**

În dicționar, verbele apar la forma de infinitiv, fără marca specifică *a: sta, putea, alege, porni* etc.

❒ Semantic, verbul **exprimă acțiuni, evenimente și stări**, fixate temporal și înfățișate aspectual.

❒ Sub aspect morfologic, verbul este o **parte de vorbire flexibilă**, distingându-se printr-un tip special de flexiune numit **conjugare**, care constă în schimbarea formei verbului în funcție de următoarele **categorii gramaticale**:

- **mod** (indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ);
- **timp** (trecut, prezent, viitor față de momentul vorbirii);
- **persoană** (I, a II-a, a III-a);
- **număr** (singular, plural).

Fiecare categorie se manifestă prin forme specifice de realizare. În timpul conjugării, se generează un număr foarte mare și variat de forme flexionare, cu o structură de tipul: radical + sufix gramatical (care indică modul și timpul) + desinență (care indică persoana și numărul).

DE EXEMPLU:

lucrai = radicalul *lucr* + sufixul *a* + desinența *i*

citisem = radicalul *cit* + sufixele *i* și *se* + desinența *m*

poți = radicalul *pot* + sufixul *Ø* + desinența *i*

scot = radicalul *scot* + sufixul *Ø* + desinența *Ø*

Ținându-se cont de sufixul pe care îl au verbele la forma din dicționar, au fost identificate patru clase/conjugări:

I: verbele terminate în *a* (de exemplu: *a ara, a antrena, a urca* etc.);
II: verbele terminate în diftongul *ea* (de exemplu: *a bea, a vrea* etc.);
III: verbele terminate în *e* (de exemplu: *a culege, a spune, a permite* etc.);
IV: verbele terminate în *i* sau *î* (de exemplu: *a iubi, a lovi, a urî, a vârî* etc.).

Ținându-se cont și de sufixele pe care verbul le primește în timpul conjugării, poate fi identificat un număr mai mare de conjugări.

DE EXEMPLU:

În cadrul conjugării I, sunt incluse atât verbe care primesc la indicativ prezent sufixul *-ez* (*a lucra – lucrez, lucrezi, lucrează*), cât și verbe care nu primesc acest sufix (*a mânca – mănânc, mănânci, mănâncă*); în conjugarea a IV-a, sunt incluse atât verbe cu sufixul *-esc/-ešt* (*a citi – citesc, citești, citește*), cât și fără acest sufix (*a oferi – ofer, oferi, oferă*).

ATENȚIE!

Atunci când nu suntem siguri de formele unui verb în timpul conjugării, este recomandat să le comparăm cu formele corespondente ale unor verbe similare/din aceeași clasă.

DE EXEMPLU:

1. Verbele *a crea* și *a agrea* fac parte din conjugarea I, nu din conjugarea a II-a (deoarece nu se termină în diftong, ci în vocala *a*) și se conjugă după modelul lui *a lucra*, pornind de la radicalul *cre-/agre-*:

eu lucr-ez	*eu cre-ez*	*eu agre-ez*
tu lucr-ezi	*tu cre-ezi*	*tu agre-ezi*
el lucr-ează	*el cre-ează*	*el agre-ează*
noi lucr-ăm	*noi cre-ăm*	*noi agre-ăm*
voi lucr-ați	*voi cre-ați*	*voi agre-ați*
ei lucr-ează	*ei cre-ează*	*ei agre-ează*

2. Verbe precum *a suferi, a acoperi* (verbe de conjugarea a IV-a fără *-esc*), au la persoana a III-a desinența *-ă*, ca și *a oferi*: *el/ea/ei/ele oferă, suferă, acoperă*, nu **sufere, *acopere.*
3. Verbe precum *a îngroșa, a preceda, a succeda* (verbe de conjugarea I, fără *-ez*), au la persoana a III-a desinența *-ă*, ca și *a afla*: *el/ea/ei/ele află, îngroașă, precedă, succedă*. **Nu sunt recomandate** forme precum: *el/ea precede, succede, ei/ele preced/succed*, care sunt construite după modelul verbelor din conjugarea a III-a.
4. Există situații în care vorbitorii transferă verbele dintr-o conjugare în alta; de exemplu: *a tăcea, a apărea, a dispărea, a plăcea*, de la conjugarea a II-a, la conjugarea a III-a, care este mai numeroasă: **a tace, *a apare, *a dispare, *a place.*

◉ **Verbele care au categoria de mod sunt predicate**, adică **dau autonomie unui enunț, asigurând referențialitatea acestuia (legătura cu realitatea despre care se vorbește).** (vezi capitolul *Predicatul* și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei*)

ATENȚIE!

Există și substantive care denumesc acțiuni sau stări (de exemplu: *plecare, zbor, veselie*), dar acestea generează grupuri sintactice diferite (formate din elemente de tip atributiv), au posibilități combinatorii diferite (vezi capitolul *Substantivul și articolul. Posibilități combinatorii ale substantivului*) și nu pot da autonomie unui enunț.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Verbul are și alte categorii gramaticale, și anume:

1. aspectul (perfectiv/mărginit/de moment, imperfectiv/durativ), exprimat fie solidar cu timpul (perfectiv/imperfectiv), fie lexical (pentru clarificare, vezi subcapitolul *Modurile și timpurile verbului*)

2. diateza (activă, pasivă și, după unele gramatici, impersonală); vezi capitolele *Construcțiile pasive*, *Construcțiile impersonale*, *Construcțiile cu pronume reflexive*.

CLASIFICĂRI

I. După înțeles și predicativitate:

1. verbe predicative (au înțeles de sine stătător și **formează singure predicat verbal**, atunci când au categoria de mod).

DE EXEMPLU:

a învăța, a lucra, a crea, a bea, a cere, a merge, a scrie, a iubi, a vorbi, a citi

Majoritatea verbelor din limba română sunt verbe predicative.

2. verbe nepredicative (nu au înțeles de sine stătător și **nu formează singure predicat**):

a. **verbe copulative** (nu au înțeles de sine stătător și **intră în alcătuirea unui predicat nominal împreună cu un nume predicativ**; vezi și capitolul *Predicatul. Predicatul nominal*).

Verbele copulative sunt:

a fi – când nu are sensul de *a exista*, *a se afla*, *a se găsi*, *a trăi*, *a trece*, *a se duce*, *a trebui*, *a se întâmpla*, *a fi necesar*, *a costa* etc.

Băiatul este cuminte.

a deveni

El a devenit pictor.

a ieși
a ajunge } când sunt sinonime cu *a deveni*.
a se face

El a ieșit doctor. *Tu ai ajuns marinar.* *Ea s-a făcut ghid turistic.*

a însemna – *când nu se poate înlocui cu „a face semn", „a marca printr-un semn"*

A învăța înseamnă a munci.

a părea – când este personal și prezintă caracteristica subiectului ca aparentă sau când este impersonal, în construcții verbale impersonale

Ea părea bolnavă. *Pare mai simplu să mergi pe jos.*

a rămâne – când arată că subiectul a rămas cu aceeași caracteristică

El a rămas neschimbat.

Structurile subliniate sunt predicate nominale formate din verb copulativ + nume predicativ.

ATENȚIE!
Verbele copulative pot fi și predicative, atunci când au înțeles de sine stătător.

DE EXEMPLU:

El este în clasă. *Tu ai ieșit din casă.* *El a ajuns în parc.*	*Acolo s-a făcut o casă.* *Ei au însemnat locul.* *I se părea că nimic nu s-a schimbat.* *Bunica a rămas acasă.*

În exprimări livrești, și verbul *a deveni* poate fi predicativ: *Totul devine, nimic nu se conservă.*

b. **verbe auxiliare** (nu au înțeles de sine stătător și intră în alcătuirea unor forme verbale compuse):

a fi – modul indicativ, timpul viitor anterior (*voi **fi** citit*); modul conjunctiv, timpul perfect (*să **fi** citit*); modul condițional-optativ, timpul perfect (*aș **fi** citit*); infinitiv perfect (*a **fi** citit*); forme verbale pasive (*a **fost** citit*);

a avea – modul indicativ, timpul perfect compus (***am** citit*) și viitor (***am** să citesc*); modul condițional-optativ, timpul prezent și perfect (***aș** citi*, ***aș** fi citit*);

a vrea – modul indicativ, timpul viitor și viitor anterior (***voi** citi*, ***voi** fi citit*).

ATENȚIE!

Verbul *a fi* poate fi utilizat cu toate cele trei valori:

❒ **valoare predicativă:**

- personal (are sensul de: *a se afla*, *a se găsi*, *a exista*, *a trăi* etc.): *Cartea este pe masă.*
- impersonal (*a trebui*, *a se întâmpla*, *a fi necesar*): *Dacă va fi să pleci, anunță-mă.*

❒ **valoare copulativă:**

- personal: *El este un copil ascultător.*
- impersonal: *Este ușor să înveți.*

❒ **valoare auxiliară** (în alcătuirea unor moduri și timpuri compuse și a formelor verbale pasive):

- indicativ viitor anterior: *voi fi venit*
- conjunctiv perfect: *să fi ajuns*
- condițional-optativ perfect: *aș fi chemat*
- infinitiv perfect: *a fi venit*
- formă pasivă: *este chemat*

II. După capacitatea de a avea subiect persoană (vezi și capitolul *Construcțiile impersonale*):

1. verbe personale (care au forme pentru toate persoanele): *a scrie* (*scriu, scrii, scrie, scriem, scrieți, scriu*), *a învăța* (*învăț, înveți, învață, învățăm, învățați, învață*), *a merge*, *a citi* etc.;

2. verbe impersonale (ca înțeles, acțiunea lor nu poate fi atribuită unei persoane, iar ca formă sunt unipersonale, având numai formă de persoana a III-a singular): *a trebui*, *a se întâmpla*, *a se cuveni*, *a se părea*, *a se cădea*, *a fulgera*, *a ploua*, *a se însera* etc.

ATENȚIE!

1. Tot unipersonale sunt și verbele care se referă la acțiuni pe care nu le fac oamenii sau anumite persoane: *a lătra*, *a cotcodăci*, *a consta* etc. Aceste verbe au și persoana a III-a plural și nu trebuie confundate cu verbele impersonale prin conținutul lor.

2. Unele verbe sunt intrinsec impersonale (ca acelea exemplificate anterior), altele pot căpăta trăsătura impersonalității, de exemplu prin reflexivizare: *eu alerg*, *tu alergi* etc. (personal), dar *se aleargă* (impersonal). (vezi capitolul *Construcțiile impersonale*)

3. Unele verbe impersonale pot fi folosite, cu sens figurat, ca verbe personale: *Profesorul **tună și fulgeră** de supărare.*

III. După modul de transmitere a mesajului, verbele pot avea:
- formă afirmativă;
- formă negativă, obținută prin prezența, în fața verbului, a morfemului de negație *nu*.

(vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Clasificări*)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Verbele pot fi clasificate și după criteriul tranzitivității, astfel:

1. verbe tranzitive (care acceptă complement direct): *a zice (ceva), a spune (ceva), a scrie (ceva), a chema (pe cineva)* etc.

Unele verbe au dublă tranzitivitate: *a învăța (ceva, pe cineva), a ruga (ceva, pe cineva)* etc.; vorbim de un complement direct al obiectului și de un complement direct al persoanei.

2. verbe intranzitive (nu acceptă complement direct): *a merge*, *a se teme*, *a se grăbi*, *a se însenina* etc.

ATENȚIE!

În funcție de context, unele verbe intranzitive sunt folosite ca tranzitive și invers.
Aleargă prin parc. (intranzitiv) vs *L-a alergat toată curtea.* (tranzitiv)
Copilul adoarme. (intranzitiv) vs *Mama **îl adoarme pe copil**.* (tranzitiv)

Deși tranzitivitatea se stabilește în funcție de context, există anumite categorii de verbe intranzitive:

a. verbele copulative;
b. verbele impersonale;
c. verbele de mișcare;
d. verbele reflexive.

MODURILE ȘI TIMPURILE VERBULUI

Modurile sunt formele pe care le iau verbele pentru a arăta cum consideră vorbitorul acțiunea.

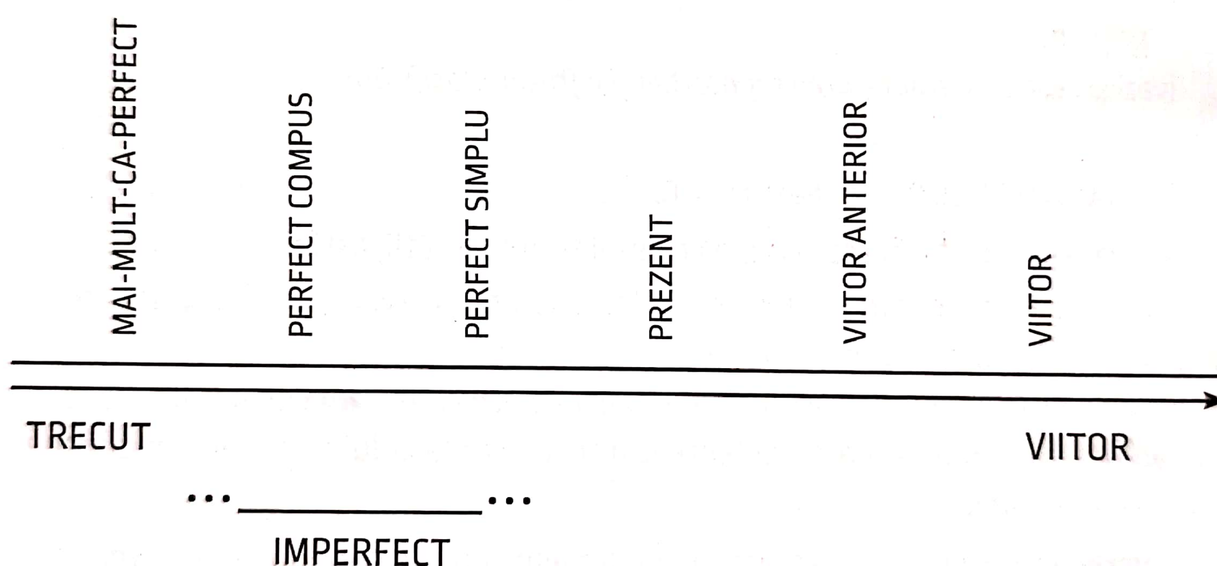
Modurile verbului sunt: indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ.

Când verbul are categoria de mod, are funcție sintactică de predicat.

Timpurile verbale sunt formele pe care le iau verbele pentru a arăta când se petrece acțiunea față de momentul vorbirii.

Modul indicativ

MODUL INDICATIV exprimă o acțiune sigură, reală. Are cele mai multe timpuri, dispuse pe axa timpului astfel:

Timpul prezent (arată o acțiune care se petrece în momentul vorbirii): *scriu, scrii, scrie, scriem, scrieți, scriu.*

Timpurile trecutului:

Timpul imperfect (arată o acțiune trecută, dar neterminată în momentul vorbirii, imperfectivă ca aspect): *scriam, scriai, scria, scriam, scriați, scriau.*

Timpul perfect compus (arată o acțiune trecută, terminată/perfectivă; se formează cu auxiliarul *a avea* + participiul invariabil al verbului de conjugat): *am scris, ai scris, a scris, am scris, ați scris, au scris.*

Timpul perfect simplu (arată o acțiune trecută, terminată de curând): *scrisei, scriseși, scrise, scriseră, scriserăți, scriseră.*

ATENȚIE!

1. La verbele de conjugarea a IV-a, persoana a III-a singular are desinență Ø, iar persoana I singular, desinența *i*: *el/ea citi, vorbi, porni, veni*, dar *eu citii, vorbii, pornii, venii*.

2. La unele verbe de conjugarea I, sunt omografe formele de prezent și perfect simplu persoana a III-a singular. Ele nu sunt și omofone, accentul fiind diferit: *el/ea află, cântă, ascultă* (prezent), dar *el/ea află, cântă, ascultă* (perfect simplu).

3. Desinența *-ră* este o marcă a pluralului.

Timpul mai-mult-ca-perfect (arată o acțiune trecută, terminată înaintea unei alte acțiuni trecute): *scrisesem, scriseseși, scrisese, scriseserăm, scriseserăți, scriseseră.*

Acest timp verbal este marcat prin sufixul *-se* la singular și prin sufixul *-se* și desinența *-ră* la plural.

Timpurile viitorului

Viitorul standard (I) (arată o acțiune care urmează să se petreacă după momentul vorbirii; deși prezintă o acțiune încă nerealizată, viitorul face parte dintre timpurile modului indicativ, deoarece acțiunea este descrisă ca reală; se construiește cu auxiliarul *a vrea* + infinitivul invariabil al verbului de conjugat): *voi scrie, vei scrie, va scrie, vom scrie, veți scrie, vor scrie.*

ATENȚIE!

Formele de viitor enumerate mai sus aparțin limbii literare scrise, adică sunt formele standardizate. Însă, în diferite registre, atât în vorbire, cât și în scris, sunt folosite alte două serii de forme: *am să scriu, ai să scrii, are să scrie, avem să scriem, aveți să scrieți, au să scrie* (auxiliarul *a avea* + conjunctivul verbului de conjugat) și, mai frecvent, *o să scriu, o să scrii, o să scrie, o să scriem, o să scrieți, o să scrie* (particula invariabilă *o* + conjunctivul verbului de conjugat). În registrul popular, apar și forme construite cu auxiliarul *a vrea*, fără *v-*, + infinitivul verbului de conjugat: *oi scrie*.

Viitorul anterior (II) (arată o acțiune petrecută în viitor față de momentul vorbirii, dar în trecut față de o altă acțiune viitoare); este o formă supracompusă care se construiește cu auxiliarul *a vrea* + auxiliarul *fi* + participiul invariabil al verbului de conjugat: *voi fi citit, vei fi ales, va fi fost, vom fi realizat, veți fi întemeiat, vor fi parcurs.*

Mai ales în limba vorbită/populară, dar și în cea scrisă/standard, se preferă înlocuirea acestui timp cu modalități mai explicite pentru a exprima anterioritatea în viitor.

DE EXEMPLU:

Când vei ajunge tu, eu voi fi terminat de învățat. → *Tu vei ajunge după ce eu voi termina de învățat.* sau *Eu voi termina de învățat și apoi vei ajunge tu.*

Viitorul în trecut arată o acțiune care s-a petrecut în trecut față de momentul vorbirii, dar în viitor față de o altă acțiune din trecut; se realizează perifrastic, cu auxiliarul *a avea*.

DE EXEMPLU:

Nu știa atunci ce avea să urmeze.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Timpurile modului indicativ pot fi folosite cu diferite valori stilistice.

DE EXEMPLU:

PREZENTUL

- istoric (folosit pentru evocarea unui eveniment trecut care este adus mai aproape de prezent): *Ștefan cel Mare **se urcă** pe tron în anul 1457.*
- gnomic/etern/atemporal (prin care se exprimă adevăruri general valabile): *Omul **este** un animal biped.*
- prin care se anticipează evenimente viitoare cu scopul de a le apropia de prezent; sensul de acțiune care urmează să se întâmple este dat de prezența unor elemente deictice: *<u>Mâine</u> **pleacă** la Paris.*
- cu valoare imperativă: *Pleci mâine la țară!*
- creează efectul de dinamism într-o succesiune de verbe:

*Din șoseaua ce **vine** de la Cârlibaba, întovărășind Someșul ba în dreapta, ba în stânga până la Cluj și chiar mai departe, **se desprinde** un drum alb, mai sus de Armadia, **trece** râul peste podul bătrân de lemn, acoperit cu șindrilă mucegăită, **spintecă** satul Jidovița și **aleargă** spre Bistrița, unde **se pierde** în cealaltă șosea națională care **coboară** din Bucovina prin trecătoarea Bârgăului.*

Liviu Rebreanu, *Ion*

IMPERFECTUL

- este folosit în descrieri pentru a fixa imaginea tabloului sau a personajului, deoarece are aspect imperfectiv (fără limită finală în timp) și durativ:

*Strada **era** pustie și întunecată și, în ciuda verii, în urma unor ploi generale, răcoroasă și foșnitoare ca o pădure. Într-adevăr, toate curțile și mai ales ograda bisericii **erau** pline de copaci bătrâni, ca de altfel îndeobște curțile marelui sat ce **era** atunci Capitala. Vântul **scutura**, după popasuri egale, coamele pomilor, făcând un tumult nevăzut, și numai întunecarea și reaprinderea unui lan de stele **dădea** trecătorului bănuiala că mari vârfuri de arbori **se mișcau** pe cer.*

*Uniforma neagră îi **era** strânsă bine pe talie, ca un veșmânt militar, iar gulerul tare și foarte înalt și șapca umflată îi **dădeau** un aer bărbătesc și elegant. Fața îi **era** însă juvenilă și prelungă, aproape feminină din pricina șuvițelor mari de păr ce-i **cădeau** de sub șapcă, dar coloarea măslinie a obrazului și tăietura elinică a nasului **corectau** printr-o notă voluntară întâia impresie.*

G. Călinescu, *Enigma Otiliei*

- este folosit în expozițiunea unei narațiuni pentru a arăta acțiuni-cadru, repetabile, creând un efect de echilibru:

*De aproape cincizeci de ani, orologiul cel mare din turnul școlii **supraveghea** cu cadranele sale cele patru puncte cardinale; de aproape cincizeci de ani, acele sale enorme **indicau** fără greșeală ora exactă. Rareori, iarna, în timpul viscolelor, zăpada cotropitoare **oprea** mersul lor pe cadranul dinspre soare-răsare, iar primăvara, hulubii sau ciorile sau alte zburătoare, în zbenguiala lor, **grăbeau** mersul vreunui minutar. Dar de fiecare dată, moș Timofte Păstrăvanu, paznicul școlii, care-și începuse meseria aceasta încă de pe vremea instalării marelui ornic, și care, așa cum **spuneau** elevii din clasele superioare, și-o va încheia doar odată cu oprirea definitivă a ceasului, **se urca** în turn, **scutura** scripeții uriași și **începea** să învârtească o manivelă cât oiștea carului. După ce **asculta** tic-tacul tunător și **clătina** din cap a încuviințare, moș Timofte **scotea** de la brâu o cutie rotundă de metal, cândva strălucitoare, o cutie mare cât o farfurie, o **proptea** pe genunchi și o **pocnea** cu pumnul în creștet. Ca la comandă, cutia **lepăda** un capac pentru a dezveli un cadran de ceas cu aceleași disciplinate cifre romane care **împodobeau** fețele orologiului din turn. Paznicul **scruta** cu atenție ora exactă și **potrivea** întocmai acele „Gângălăului", pentru că așa **numea** dânsul ceasul din turn. [...] Apoi, în mers agale, bătrânul **cobora** scările, **ieșea** în curte, **se oprea** în mijlocul ei, **citea** cu voce tare ora exactă de pe ceasul din turn și, dacă **era** în timpul lecțiilor, **făcea** iute o socoteală, tot cu voce tare, cam cât mai rămâne până la recreație. Și chiar dacă mai **rămâneau** patruzeci de minute până când **trebuia** să sune clopoțelul, moș Timofte nu mai **cerceta** nici Gângălăul, nici Țângălăul. **Putea** să fie împovărat de treburi, **putea** să fie asaltat de griji, în secunda exactă, clopoțelul **suna**, în mâna lui, sfârșitul orei.*

Constantin Chiriță, *Cireșarii*, vol. I – *Cavalerii florii de cireș*

PERFECTUL SIMPLU

- este un timp rar în limba standard; este folosit regional, în zona Olteniei
  - în textele literare, creează efectul de oralitate:

*Un lucru! își **zise** părintele mai în urmă. În satul sărac popa nici spice n-are de unde culege. Câtă vreme vor fi sărăcenii leneși, ei vor rămânea săraci și eu flămând! Își **puse** dar **de gând** ca să facă din poporenii săi oameni harnici.*

Ioan Slavici, *Popa Tanda*

- este folosit în intriga unei narațiuni pentru a crea efectul de acțiune spontană, bruscă, neașteptată:

*Peste puțin **sosi** și sămădăul, vestitul Lică Sămădăul, la Moara cu noroc. [...] El își **opri** calul înaintea cârciumii, **aruncă** o privire la Ana, apoi alta la bătrână care ședeau pe laița de lângă masa cea mare din umbra cerdacului, **trase** cu ochii **o raită** primprejur, apoi **întrebă** unde-i cârciumarul. [...] bătrâna **plecă** dar fără de întârziere să caute pe Ghiță, iar Ana **rămase** privind ca un copil uimit la călărețul ce stătea ca un stâlp de piatră înaintea ei.*

Ioan Slavici, *Moara cu noroc*

PERFECTUL COMPUS

- este folosit în narațiuni pentru a surprinde succesiunea de evenimente; în alternanță cu imperfectul sau cu prezentul, creează efectul de *basorelief* (Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*):

*După ploaie, pe scările alea de la rond, care erau așa, ca un tunel, cu boscheți de jur împrejur, ieșeau la plimbare o groază de melci și mie îmi plăcea să-i culeg și să-i duc acasă. [...] Odată **am luat** o pungă și **m-am ambiționat** să strâng o sută. **N-am găsit** decât optzeci și opt, da' noaptea, nenorociții **au evadat** de la ficus și **au ajuns** până în sufragerie; o lună de zile după aia, biata maică-mea, tot mai găsea cochilii goale când punea aspiratoru' prin casă.*

Ovidiu Verdeș, *Muzici și faze*

MAI-MULT-CA-PERFECTUL

- este folosit în evocări, deoarece dă impresia de vechime, de arhaic, de întoarcere în timp:

*Iacov Eraclid, poreclit Despotul, **perise** ucis de buzduganul lui Ștefan Tomșa, care acum cârmuia țara, dar Alexandru Lăpușneanul, după înfrângerea sa în două rânduri, de oștile Despotului, fugind la Constantinopol, **izbutise** a lua oști turcești și se înturna acum să izgonească pre răpitorul Tomșa și să-și ia scaunul, pre care nu l-ar fi perdut, de n-ar fi fost vândut de boieri. **Intrase** în Moldavia, întovărășit de șepte mii spahii și de vreo trei mii oaste de strânsură.*

Constantin Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*

Modul conjunctiv

MODUL CONJUNCTIV exprimă o acțiune posibilă, realizabilă; se recunoaște după marca *să*, la origine conjuncție, care însoțește verbul: *să meargă, să citească, să doarmă* etc.

Uneori, conjuncția *să* poate lipsi, subînțelegându-se: *(Să) Facă ce-o vrea!*

Timpul prezent: *să scriu, să scrii, să scrie, să scriem, să scrieți, să scrie*

- exprimă, de obicei:
  - o acțiune viitoare: *Să plec sau să nu plec?*
  - o acțiune nesituată precis în timp: *Eu să muncesc, iar el să tragă foloasele?*
- poate avea valoare imperativă: *Să faci cum ți-am spus!*

Din punct de vedere formal, prezentul conjunctivului este foarte asemănător cu prezentul indicativului. La toate verbele, cu excepția lui *a fi*, sunt identice cu prezentul indicativ primele două persoane de la singular și de la plural, care se disting de indicativ numai prin prezența lui *să*. Formele de persoana a III-a singular și plural sunt singurele care se deosebesc de prezentul indicativ (de aceea,

numai ele pot fi folosite uneori fără particula *să*); sufixele și desinențele de persoana a III-a singular și plural sunt:

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a			
-e	*-eze*	*-ă*	*-ă*	*-ă*	*-ească*	*-e*	*-ască*

ATENȚIE!

Atunci când prezentul indicativ se termină în *-ă* la persoana a III-a singular, prezentul conjunctivului se termină la persoana a III-a singular și plural în *e* și invers.

DE EXEMPLU:

el/ea mănâncă, luptă, cântă → el/ea/ei/ele să mănânce, să lupte, să cânte
el/ea citește, spune, vorbește → el/ea/ei/ele să citească, să spună, să vorbească

Timpul perfect, din punct de vedere formal, este un timp compus, cu o structură invariabilă după persoane, alcătuită din conjuncția *să* + auxiliarul *fi* + participiul invariabil al verbului de conjugat.

DE EXEMPLU:

să fi mers, să fi știut, să fi zis

Modul condițional-optativ

MODUL CONDIȚIONAL-OPTATIV exprimă o dorință a cărei realizare depinde de o condiție.

Din punct de vedere formal, acest mod are ca marcă auxiliarul *a avea*, în forme scurtate: *aș*, *ai*, *ar*, *am*, *ați*, *ar*.

Timpul prezent exprimă o acțiune realizabilă, posibilă.

DE EXEMPLU:

aș citi, ai vorbi, ar învăța, am observa, ați alerga, ar putea

- Poate fi folosit și cu forme inverse, cu auxiliar postpus + infinitiv lung: *dormire-ai*, *dar(e)-ar*; dacă între infinitiv și auxiliar se intercalează un pronume neaccentuat, infinitivul are forma obișnuită: *auzi-l-aș*, *vedea-l-ar*. Formele inverse apar rar în limba literară contemporană, exclusiv în propoziții principale și aproape numai în urări și imprecații. În textele literare, creează efectul de oralitate:

*...văd niște guri căscate uitându-se la mine și nu-mi pot da seama de ce vă mirați așa, **mira-v-ați** de... frumusețe-vă!*

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*

*„**Vedea-te-aș** la Babeș, jigăraie îndrăcită!" gândesc eu, și prin mintea mea încep să treacă fel de fel de idei, care de care mai crudă și mai infamă.*

*Ah! Bubico – zic eu în sine-mi, mângâindu-l frumos – de capu-ți!... **vedea-te-aș** mănuși!*

*— Cocoană! eu l-am aruncat, **mânca-i-ai** coada!*

I. L. Caragiale, *Bubico*

Timpul perfect exprimă o acțiune ireală; este un timp compus din prezentul condițional al verbului auxiliar *a fi* și participiul invariabil al verbului de conjugat.

DE EXEMPLU:

aș fi adunat, ai fi adunat, ar fi adunat, am fi adunat, ați fi adunat, ar fi adunat

Modul imperativ

MODUL IMPERATIV exprimă un ordin, o poruncă, un îndemn, o rugăminte; are forme doar pentru persoana a II-a, numerele singular și plural.

Aleargă! *Citește*! *Caută*! *Fii* cuminte! *Veniți* mâine! *Mergeți* pe acolo! (forma afirmativă)

Nu alerga! *Nu citi*! *Nu căuta*! *Nu veniți* mai târziu! *Nu mergeți* prea repede! (forma negativă)

Este singurul mod la care structura afirmativă diferă de structura negativă.

ATENȚIE!

1. Forma negativă a verbelor la modul imperativ este identică celei de infinitiv. Astfel, nu se spune: **Nu taci!*, **Nu fă!*, **Nu zi!*, ci *Nu tăcea!*, *Nu face!*, *Nu zice!*

2. La unele verbe de conjugarea a III-a, forma de persoana a II-a singular + clitic pronominal este omofonă cu cea de persoana a II-a plural. Diferențierea se face grafic și se dezambiguizează contextual:

*Ioane, **spune-ți** în gând o dorință!*
*Dragii mei, **spuneți** cu voce tare ce vă interesează!*

3. Există și **verbe neregulate**, cele mai frecvente în limba română sunt: *a fi* și *a avea*, care sunt moștenite din limba latină; acestea au paradigme duble pentru anumite moduri și timpuri (de exemplu, la indicativ perfect simplu: *fui* și *fusei*, *avui* și *avusei*), forme scurte (-s, îs, aș), forme învechite, ieșite din uz etc.

4. Sunt incorecte formele verbale de imperfect: *vroiam*, *vroiai*, *vroia*, *vroiam*, *vroiați*, *vroiau*, deoarece sunt contaminări a două paradigme diferite: cea a verbului *a vrea*: *vream*, *vreai*, *vrea*, *vream*, *vreați*, *vreau* (care au fost evitate de

vorbitori, resimțite ca învechite și din cauza omonimei unora dintre forme cu cele ale timpului prezent) și cea a verbului *a voi*: *voiam, voiai, voia, voiam, voiați, voiau* (care este cea recomandată). La celelalte moduri și timpuri sunt folosite formele verbului *a vrea*.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. La cele patru moduri principale enumerate, poate fi adăugat ca mod al presupunerii și al dubiului, provenit din formele de viitor, **prezumtivul**: ***O fi învățat*** *lecția?*, ***O fi citind*** *în timpul liber?*, ***O ști*** *să vină la tine acasă?*

2. Unele timpuri verbale pot avea și valori aspectuale, întărite prin diferite structuri.

DE EXEMPLU:

PREZENTUL – arată acțiuni de moment (*Intră pe ușă.*), repetitive (*Intră pe ușă, **în fiecare zi**, la aceeași oră.*), durative (***Tot** intră fumul, nu ai închis bine ușa. Intră și intră, nu se mai opresc.*) etc.

3. Omonimia persoanei a III-a singular cu persoana a III-a plural, la imperfect, în Muntenia (*el citea – ei citea*) și la perfect compus în Moldova (*el o citit – ei o citit*) este considerată o manifestare a limbii populare regionale, o exprimare neîngrijită și, deci, inacceptabilă în limba standard.

LOCUȚIUNILE VERBALE

Locuțiunile verbale sunt sintagme echivalente cu un verb. În structura lor intră obligatoriu un verb care dă locuțiunii categoriile de mod, timp, persoană, număr, dar nu și pe cea de tranzitivitate. Alături de acesta, pot apărea diverse părți de vorbire care, însă, pierd caracteristicile morfologice ale clasei de origine; mai frecvent apar:

(un pronume +) un substantiv: *a lua loc, a ține minte, a-l duce capul, a-și bate joc*;

(un pronume +) o prepoziție + un substantiv: *a avea de gând, a băga de seamă, a băga în draci, a găsi cu cale, a lua la rost, a o lua la fugă;*

(un pronume +) un adverb sau o locuțiune adverbială: *a da înapoi, a-i părea bine, a se da jos, a se face bine, a-și aduce aminte, a se da de-a rostogolul;*

(un pronume +) un adjectiv: *a o face lată.*

Locuțiunile verbale sunt structurile locuționale cel mai puțin rigide, acceptând inversiuni cu efect de emfatizare: *Habar nu am de această situație!*

FORMELE VERBALE NEPERSONALE

IMPORTANT! În flexiunea verbului, există forme gramaticale specializate pentru „îndepărtarea" de comportamentul verbului prototipic și atragerea spre alte părți de vorbire (spre nume/substantiv, spre adjectiv sau adverb), fără ca această conversiune să se fi realizat integral. Numite **forme nepersonale ale verbului (sau forme nonfinite)**, infinitivul, participiul, supinul și gerunziul se „îndepărtează" (fiecare, într-un mod specific) de verbul prototipic (adică de verbul la un mod personal), păstrând, însă, în proporții diferite de la o formă la alta, și trăsături de tip verbal.

Ca aspect comun al „îndepărtării" formelor nepersonale de verbul prototipic, care constă în pierderea mărcilor de enunțare, toate pierd categoriile care asigură ancorarea în situația de comunicare și autonomia enunțiativă (predicativitatea), mai precis: persoana, numărul și, cu excepția parțială a infinitivului, și categoria de timp.

DE EXEMPLU:

a. *Elevii se pregătesc de examen. Elevii s-ar pregăti de examen. Elevii să se pregătească de examen. Pregătiți-vă de examen!*

b. **Elevii a se pregăti de examen. *Elevii pregătindu-se de examen. *Elevii pregătiți de examen. *Elevii de pregătit pentru examen.*

În toate exemplele de la punctul (a.), verbul *a (se) pregăti* are comportament prototipic, având și funcție sintactică de predicat pentru enunțurile al căror nucleu este.

În exemplele de la punctul (b.), pierzând categoria de mod, verbul pierde și caracteristica predicativității, grupul sintactic generat neavând autonomia și referențialitatea unui enunț.

Infinitivul

- este forma din dicționar a verbului;
- este format din radical + sufix, pe baza căruia verbul este încadrat în una dintre cele patru conjugări;
- este marcat specific prin *a* care provine dintr-o prepoziție, dar poate apărea și fără această marcă;

DE EXEMPLU:

*Dorește **a i se trimite** scrisoarea prin curier.*
*Poate **răspunde** imediat la întrebare.*

- are două forme: cea **scurtă** (*a avea, a putea, a cânta, a merge, a privi*) provine, diacronic vorbind, dintr-o formă lungă, formată cu sufixul *-are/-ere/-ire* (*avere, putere, cântare, mergere, privire*); forma **lungă** s-a substantivizat în limba română actuală, pierzându-și toate caracteristicile de verb;
- are două timpuri: prezent și perfect, format cu auxiliarul *fi*: *Bucuria de **a fi terminat** lecțiile i-a fost întreruptă brusc.*;
- se apropie de verb prin faptul că *păstrează* toate posibilitățile combinatorii ale acestuia;
- se apropie de substantiv prin faptul că *denumește* acțiuni și poate îndeplini funcțiile sintactice ale acestuia, dar nu primește articol și nu are posibilitățile combinatorii ale substantivului;
- intră în alcătuirea unor forme verbale compuse, precum: indicativ viitor (*va studia*), condițional-optativ prezent (*ar studia*).

Gerunziul

- se formează din radical + sufixul *-ând/-ind*: *învățând, citind*; înaintea cliticelor pronominale, terminația devine *-îndu-/-indu-: analizându-l, studiindu-l;*
- se apropie de verb prin faptul că păstrează toate posibilitățile combinatorii ale acestuia;
- se apropie de adverb pentru că, subordonat unui verb, poate indica modul de realizare a unei acțiuni: *Întreabă zâmbind.;*
- în textele literare, este utilizat pentru a exprima ideea de continuitate a acțiunii și pentru sonoritatea dată de juxtapunerea consoanelor *nd*.

DE EXEMPLU:

*De-atâtea nopți aud **plouând**,/Aud materia **plângând**.../Sunt singur, și mă duce un gând/Spre locuințele lacustre.* (George Bacovia, *Lacustră*)

- forma negativă se obține nu ajutorul prefixului *ne-*: ***Nedorind** să plece, s-a așezat pe scaun.*

Participiul

- se formează din radical + sufix de perfect (*-a, -i, -u-*) + sufix specific *-s/-t: lucrat, citit, cusut, adus*; uneori, primul sufix lipsește (de exemplu: *adus, rupt, scos* etc.);
- are comportament verbal și este invariabil când intră în alcătuirea unor moduri și timpuri compuse: indicativ perfect compus (*am dormit*), indicativ viitor anterior (*vei fi citit*), conjunctiv perfect (*să fi scris*), condițional-optativ perfect (*aș fi putut*);

- utilizat de sine stătător, are comportament adjectival, deoarece:
  - se subordonează unui nume cu care se acordă în gen, număr și caz;
  - are funcțiile sintactice de atribut și de nume predicativ;
  - poate avea grade de comparație.

DE EXEMPLU:

*Textul **ales** este scris de Ion Creangă. Opera **cea mai aleasă** este scrisă de Ion Creangă.*

- comportament adjectival are și atunci când face parte din structura unei construcții pasive, acordându-se cu subiectul: *Elena fusese **pedepsită** pentru obrăznicia ei.*;
- se apropie de verb prin faptul că păstrează unele posibilități combinatorii ale acestuia;
- atunci când are comportament adjectival, forma negativă se obține cu ajutorul prefixului *ne-*: *textul (rămas) **necitit**/cartea (rămasă) **necitită**.*

Supinul

- se formează din participiu precedat de o prepoziție: *de citit, la arat, după postat;*
- se apropie de verb, respectiv de substantiv prin aceleași trăsături ca infinitivul;
- forma negativă se obține cu ajutorul prefixului *ne-*: *Această compunere este de **necitit**.*

POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE VERBULUI

Verbul – centru de grup

IMPORTANT! În calitate de **centru**, verbul, **indiferent că este la o formă personală** (are categoria de mod) **sau la o formă nepersonală**, generează cel mai bogat și diversificat grup sintactic, adică are cea mai complexă matrice sintactică.

Elementele componente (subordonații) diferă de la un verb la altul, în funcție de trăsăturile sale definitorii. Unele sunt compliniri obligatorii (subiectul, numele predicativ, complementele directe, indirecte, în unele cazuri cele prepoziționale, rareori circumstanțialele), altele facultative (circumstanțialele) (în acest sens, vezi capitolele corespunzătoare funcțiilor sintactice respective):

- \+ personal → + subiect persoană: ***Bunica** spune o poveste. **Ea** ascultă cu atenție. **Doi** sunt neatenți.*
- \- personal → + subiect verbal/- subiect: *Merită **a asculta**./Plouă **Ø**.*
- \+ tranzitiv → + complement direct: *Citește **ziarul**. **Îl** ascultă cu atenție.*
- \+ destinatar/beneficiar → + complement indirect: ***Îi** explică lecția acestui **elev**.*
- \+ prepoziție → + complement prepozițional: *Se bazează **pe argumentul** său. Își amintește **de ceea ce a spus**.*

- \+ locativ/temporal/modal etc. → + circumstanțial de loc, timp, mod etc.: *Vorbește **de pe scenă/mâine/mult**.*
- \+ copulativ → + nume predicativ: *Copilul este **cuminte**.*

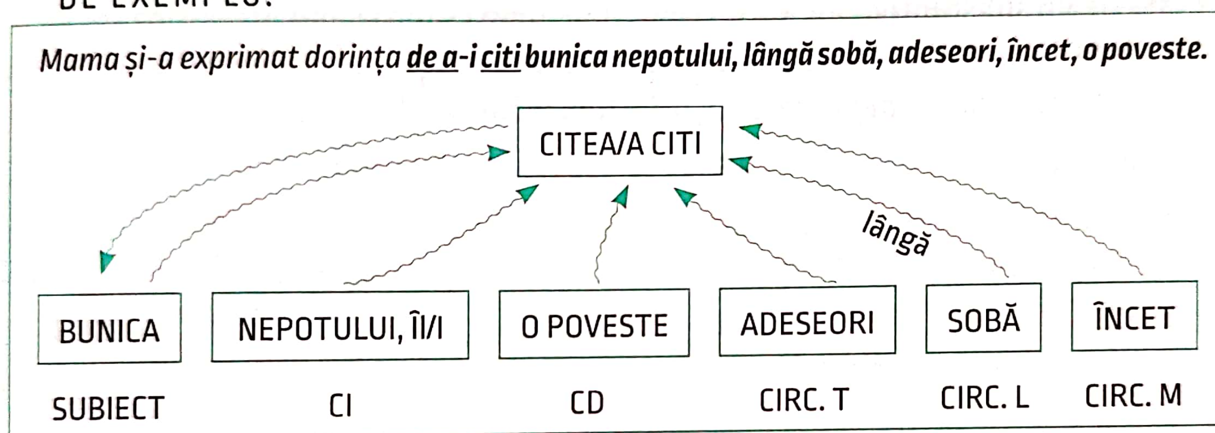
Un enunț cu grup verbal în care sunt actualizate mai multe subordonări specifice verbului respectiv este următorul (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relații sintactice*):

*Bunica îi **citea** nepotului adeseori, lângă sobă, încet, o poveste.*

Verbele își păstrează matricea sintactică și dacă se află la o formă verbală nepersonală.

DE EXEMPLU:

*Mama și-a exprimat dorința **de a-i citi bunica nepotului, lângă sobă, adeseori, încet, o poveste.***

Există și verbe fără nicio complinire: *Plouă. Ninge.* sau cu număr redus de compliniri: *Copilul aleargă.* (are doar subiect).

Verbul – subordonat

IMPORTANT! **Verbul aflat la o formă personală (adică are categoria de mod) NU este niciodată în poziția de subordonat, având exclusiv funcție sintactică de predicat.** (vezi capitolul *Predicatul*)

Verbul aflat la o formă verbală nepersonală (infinitiv, gerunziu, supin sau participiu) poate îndeplini mai multe funcții sintactice subordonate:

- față de un verb/adjectiv
  - subiect: ***A studia** înseamnă asigurarea reușitei. Se aude **tunând. De scris** este mult.*
  - complement direct: *Elevii încearcă **a răspunde** corect. Poate **citi** tot până mâine. Toți am auzit **vorbindu-se** despre examen. Avem **de învățat** pentru mâine.*
  - complement prepozițional: *Și-a amintit **a** mă **suna** după ore. Nu îi arde **de citit**. Elevul pregătit **de a se duce** la examen era premiantul clasei.*
  - circumstanțial de timp: ***Mergând** pe stradă, l-a întâlnit pe Ionel.*

- circumstanțial de mod: *Întreabă* ***fără a avea*** *vreo teamă. Vine* ***tremurând*** *de spaimă.*
- circumstanțial de loc: *Se duce* ***la semănat.*** (poate fi interpretat și ca circumstanțial de scop)
- circumstanțial de scop: *Învață* ***pentru a reuși.***
- circumstanțial de cauză: ***Pierzând*** *meciul, a fost certat.*
- circumstanțial condițional: *Numai* ***învățând****, vei reuși.*
- circumstanțial concesiv: ***Învățând****, și tot a greșit!*
- nume predicativ: *Plăcerea este* ***de a te scălda*** *în mare. Problema e* ***de rezolvat*** *acasă.*

❒ față de un substantiv

- atribut verbal: *Dorința* ***de a reuși*** *l-a impulsionat. Ogorul* ***de arat*** *este întins. Se zăreau din depărtare coșurile* ***fumegând*** *ale fabricii.*

ATENȚIE!

În enunțuri de tipul: *Copiii agitau batiste fluturânde.*, cuvântul *fluturânde* este adjectiv format prin conversiune din verb la gerunziu; dar în enunțul: *I-a zărit pumnul zvâcnind de sub tunică.*, este ambiguă apartenența lui *zvâcnind* la clasa verbelor sau a adjectivelor.

PROCEDEE DE FORMARE A VERBELOR

(vezi și capitolul *Elemente de vocabular. Mijloace de îmbogățire a vocabularului*)

- **prin derivare** – se formează verbe cu ajutorul unor sufixe precum : *-a, -i, ui, -ăi, -âi, -iona* din adjective (*bun→ a îmbuna, rău→ a înrăi*) sau din substantive (*ambiție→ a ambiționa, treabă→ a trebălui*); se formează verbe din alte verbe cu ajutorul prefixelor (*a citi→ a reciti, a face→ a preface*)

ATENȚIE!

Verbele recent intrate în limbă primesc un sufix infinitival specific prin care sunt încadrate într-una dintre conjugări: *a printa, a share-ui, a posta, a uploada, a downloada* etc.

- **prin compunere** (mai rar): *a binevoi, a se autofinanța.*

SĂ EXERSĂM!

1. Transcrie, din fiecare dintre fragmentele următoare, câte două verbe aflate la moduri diferite, pe care le vei preciza, menționând persoana, numărul și forma fiecăruia.

- *În Ialta am sosit spre seară, când lumea se pregătea să-și facă plimbarea pe faleză.* (Vasile Ernu, *Sălbaticii copii dingo*)
- *E un câine foarte de treabă. Mi-ar plăcea și mie să am unul ca el.* (Truman Capote, *Jamie*, traducere de Iulia Arsintescu)
- *Nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala!* (folclor)
- *Puișorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare cât e de deștept! zice mam'mare.* (I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)

2. Notează modul și timpul următoarelor verbe:

am vrut –
să rezolv –
voi pierde –
nu recunosc –
mergeam –
vino –
citiserăm –
copsei –
aș fi vrut –
ați spălat –

3. Completează spațiile libere din textul de mai jos cu forma corectă a cuvintelor scrise între paranteze.

.... (*a afla*, imperativ, formă afirmativă, persoana a II-a, numărul singular) dacă motivația .... (*a fi*, mod indicativ, timp prezent, persoana a III-a, numărul singular) sau nu o formă de elevație spirituală. Când .... (*a crea*, mod indicativ, timp prezent, persoana a II-a, numărul singular), lumea .... (*a putea*, mod condițional-optativ, timp prezent, persoana a III-a, numărul singular) căpăta un nou sens.

4. Alege forma corectă în fiecare dintre situațiile de mai jos, rescriind enunțurile.

- *Voiam/vroiam să creez/crez o compunere cât mai atractivă, deși/deșii nu mi-a/mia ieșit/eșit de cât/decât parțial.*
- *Colegul meu mai a învățat/a mai învățat o poiezie/o poezie nouă, după ce citi/citii multe altele.*
- *Auzisei/auziseși de mai demult că nu se așează/așază toate florile în aceeași/aceiași jardinieră, dar nu voiai/vroiai să copii/să copiezi aranjamentul floral/florar al nimănui.*
- *Nu scoate-ți/scoateți capul pe fereastră, fâceți/faceți cum vi se spune! Nu mai zi/zice așa, că trebuie/trebue să fii/să fi corect în exprimare!*

5. Selectează, din textul de mai jos, verbele predicative și verbele copulative, notându-le în tabel.

Știam de mic ce meserie voiam să profesez. Cred cu tărie că alegerile pe care le facem ne definesc, în ciuda faptului că viața ne rezervă provocări care devin copleșitoare. Mama s-a făcut învățătoare pentru că i-a plăcut să învețe tot timpul.

Verbe predicative	Verbe copulative

6. Menționează felul verbului *a fi* din enunțurile date.

- *El este supărat.*
- *Maria este la școală.*
- *Fii cuminte!*
- *Voi fi ajuns acasă mai devreme decât tine.*
- *Oare cât e ceasul?*
- *Petrecerea a fost săptămâna trecută.*
- *Adela este pasionată de roboți.*
- *Mama este din Craiova.*
- *I-aș fi lăsat un mesaj.*
- *Să fi venit... ?*

7. Subliniază verbele la infinitiv din enunțurile de mai jos și precizează funcția lor sintactică.

- *Nu cred că a învăța este ușor.*
- *Poți veni, te rog?*
- *Nu luase în seamă bucuria copilului de a urmări fulgii de zăpadă care se pregăteau a zbura printre crengile copacilor.*

8. Menționează funcțiile sintactice ale verbelor la forme nepersonale din enunțurile date.

- *A citi capătă sens.*
- *Menirea oricărui om este a învăța.*
- *El citește pentru a se cultiva.*
- *Pornind de la această idee, face mereu greșeli.*
- *El se hotărâse a participa, uitându-se ieri la televizor.*
- *Această lucrare este de prezentat la școală.*

9. Subliniază verbele la participiu din enunțurile de mai jos, precizând modul și timpul verbelor în a căror structură intră în fiecare situație.

- *L-am căutat pe tata pentru a-l ajuta.*
- *Nu te-aș fi sunat pentru a nu te deranja.*
- *Să fi uitat de problemă?*
- *Când eu voi ajunge la școală, tu vei fi plecat.*

10. Indică forma de infinitiv a verbelor de mai jos:

aș pierde –
de discutat –
să fi cerut –
am chemat –
să credem –
vei scrie –
alergasem –
să fi plecat –
văzusem –
să fi citit –

11. În enunțul *Ei au crezut că pot face tot ce li se va cere, dar nu este adevărat.*, există:

a. 7 verbe;
b. 6 verbe;
c. 5 verbe;
d. 4 verbe.

12. Se dă următorul text: *Dacă elevii ar fi citit lecția, profesorul era sigur că fiecare putea să răspundă corect.* Alege varianta corectă de răspuns:

- În text sunt trei verbe predicative, două verbe copulative și un verb auxiliar.
- În text sunt trei verbe predicative, un verb copulativ și două verbe auxiliare.
- În text sunt două verbe predicative, două verbe copulative și două verbe auxiliare.

13. În textul: *Cristi a răspuns corect la întrebările profesorului.*, verbul *a răspuns* este centru de grup pentru:

- *Cristi* (subiect), *corect* (circumstanțial), *la întrebările* (complement);

- *Cristi* (subiect), *la întrebările, profesorului* (complemente);
- *Cristi* (subiect), *la întrebările, profesorului* (complemente), *corect* (circumstanțial).

14. În textul: *Bunica mea era o persoană veselă și iubitoare.*, verbul *era* este centru de grup pentru:

- subiectul *bunica mea*, complementul *o persoană veselă și iubitoare;*
- subiectul *bunica mea*, numele predicativ *o persoană veselă și iubitoare;*
- subiectul *bunica*, numele predicativ *o persoană;*
- subiectul *bunica*, numele predicativ *o persoană, veselă și iubitoare.*

15. În enunțul *Credeam că voi cunoaște tainele algebrei lucrând mai multe ore pe zi.*, formele verbale sunt corect marcate în seria:

a. *credeam* – mod indicativ, timp perfect compus; *voi cunoaște* – mod indicativ, timp viitor; *lucrând* – supin;

b. *credeam* – mod indicativ, timp imperfect; *voi cunoaște* – mod indicativ, timp perfect compus; *lucrând* – gerunziu;

c. *credeam* – mod indicativ, timp imperfect; *voi cunoaște* – mod indicativ, timp viitor; *lucrând* – gerunziu;

d. *credeam* – mod indicativ, timp viitor; *voi cunoaște* – mod indicativ, timp perfect compus; *lucrând* – gerunziu.

16. Transformă enunțul *Copiii aleargă, cântă și emană veselie.*, punând, pe rând, toate verbele la modul conjunctiv, timpul prezent, apoi toate verbele la modul condițional-optativ, timpul perfect. Observă modul în care se modifică sensul enunțului și explică, în 20–30 de cuvinte, ceea ce ai observat.

17. Indică modul și timpul fiecărui verb din textul de mai jos.

Aproape de căderea nopții, după ce au admirat peisajele, se întoarseră acasă. Cerul căpătase nuanțe violacee, iar mirosul florilor de tei înmiresma aerul. Întregul univers părea să doarmă. Cine ar fi putut crede că undeva, într-o cameră de copil de 12 ani, s-a întâmplat ceva ciudat...

18. Continuă textul de la exercițiul anterior, imaginându-ți că ești copilul căruia i se întâmplă ceva ciudat. Compunerea ta va conține o secvență narativă, o descriere a camerei personajului, o secvență care să facă referire la emoțiile personajului. Subliniază toate verbele pe care le-ai folosit și menționează modul și timpul fiecăruia.

ATENȚIE!
Deoarece tu ești personajul-narator, toate verbele vor fi la persoana I.

19. Analizează toate verbele și locuțiunile verbale din textele de mai jos, după modelul dat.

Model de analiză: *lăudară* – verb predicativ, personal, tranzitiv, mod indicativ, timp perfect simplu, persoana a III-a, numărul plural, funcție sintactică de predicat verbal.

a. *Am căutat ce credeai că pierduseși.*

b. *Fiecare va învăța să răspundă pentru ceea ce a spus că face, dar nu a făcut.*

c. *Dincolo de pădure s-ar fi aflat un lac pe care aveau de gând să-l exploreze; se gândeau la tărâmuri minunate de pești și alge, dar nu au găsit decât ceea ce localnicii aruncau de zeci de ani, lucruri care fuseseră îngropate în mâl.*

d. *Să fi întrebat despre asta, tot ce își puseseră în cap s-ar fi năruit ca un castel de nisip pe care îl ating valurile mării.*

e. *Tu trebuia să fi știut că habar nu am de nimic.*

f. *Îl copleși o bucurie vioaie, care-i înfrigura inima spre trupul din preajmă: zbor viu de pe o creangă de cireșe coapte.* (Ionel Teodoreanu, *Vacanța cea mare*)

g. *Mitologia optzecistă se fundamentează inclusiv pe spiritul disident (adică liber, ceea ce reprezenta o primejdie în ultimul deceniu de comunism) al Cenaclului de Luni.* (Cosmin Ciotloș, *Cenaclul de Luni*)

h. *Se crăpa de ziuă. Sufla un vânticel dinspre uscat și marea se înfiora; un ușor miros de cimbrișor cobora dinspre uscat, și Kosmas, în picioare la proră, respira adânc sânul patriei. Stânci sălbatice se sumețeau în fața lui, ici-colo copaci schițau pete întunecate, în depărtare crestele munților deveneau trandafirii.* (Nikos Kazantzakis, *Creta*)

20. Redactează un text narativ de aproximativ 200 de cuvinte, în care să povestești despre vacanțele petrecute la bunici. Vei sublinia verbele cu funcție de predicat și vei explica alternanța timpurilor verbale pe care le-ai folosit în compunerea ta.

21. Construiește un dialog, de 8–10 replici, între doi prieteni care se reîntâlnesc în prima zi de școală. Vei avea în vedere să folosești cel puțin câte un verb la fiecare dintre formele verbale personale și nepersonale învățate. Extrage din text aceste verbe și menționează forma la care este folosit fiecare.

2. SUBSTANTIVUL ȘI ARTICOLUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Substantive colective. Substantive defective. Cazul. Articolul genitival. Punctuația vocativului. Corelarea funcției sintactice cu cazul morfologic**
- **Substantivul: genul, numărul. Tipuri de substantive: comun, propriu. Categoria determinării: articolul (hotărât, nehotărât). Posibilități combinatorii ale substantivului (substantiv + atribut)**

Ce este substantivul? Substantivul este partea de vorbire flexibilă ale cărei forme variază în funcție de număr, de caz și de determinare (articulare). Substantivul formează o clasă lexico-gramaticală ce constituie aproximativ 50% din totalitatea cuvintelor existente în limba română.

CLASIFICĂRI

Substantive:

- **comune/proprii;**
- **simple/compuse.**

Substantivele comune desemnează obiecte de același fel, neindividualizate (*deal, pisică, arbust* etc.).

Substantivele proprii (sau **numele proprii**) numesc obiecte unice (*București, Miron, Ioana, Luceafărul, Marea Neagră, Ministerul Educației și Cercetării* etc.).

Substantivele pot fi **simple** (*rândunică, Miruna, Costești* etc.) sau **compuse** (*untdelemn, floarea-soarelui, Baia Mare, Ion Creangă, TAROM* etc.).

CATEGORIILE GRAMATICALE ALE SUBSTANTIVULUI

Genul substantivului

În limba română, substantivele pot avea unul dintre cele trei genuri gramaticale: masculin, feminin sau neutru. În plan sintactic, genul substantivului este foarte important, deoarece el le va impune acordul determinanților (articol, adjectiv), participiului regăsit în construcțiile pasive, precum și substituților substantivului (pronume, numeral).

DE EXEMPLU:

Fata talentată fusese apreciată de toți. (genul feminin al substantivului impune acordul adjectivului *talentată* și formei participiale *apreciată*, care vor fi utilizate la feminin.)

ATENȚIE!

Pentru a identifica genul substantivului, se recomandă combinarea numelui cu determinantul demonstrativ adjectival. Astfel, substantivele **masculine** se vor combina cu determinantul ***acest*** la singular și cu determinantul ***acești*** la plural, cele **feminine** cu determinantul ***această*** la singular și cu ***aceste*** la plural. Genul neutru se combină la singular cu determinantul adjectival preluat de la masculin (***acest***) și la plural cu determinantul adjectival preluat de la feminin (***aceste***).

Substantive masculine: *acest ~ – acești ~*

- (***acest***) *copil, câine, copac;*
- (***acești***) *copii, câini, copaci.*

Substantive feminine: *această ~ – aceste ~*

- (***această***) *fată, căprioară, floare;*
- (***aceste***) *fete, căprioare, flori.*

Substantive neutre: *acest ~ – aceste ~*

- (***acest***) *animal, scaun;*
- (***aceste***) *animale, scaune.*

ATENȚIE!

Sunt, în general, de **genul masculin** numele lunilor anului (*un ianuarie*), numele notelor muzicale (*un do*), numele sunetelor și ale literelor (*un a, un i*). Sunt, în general, de **genul feminin** numele zilelor săptămânii (*o marți*), numele acțiunilor provenite din infinitivul verbelor (*venirea, așteptarea*), numele unor sentimente sau stări (*sete, oboseală, iubire, anxietate*), numele anotimpurilor (*vara*).

Distincția de gen se poate exprima în limba română prin **substantive diferite grupate în perechi substantivale:**

- cuvinte cu radical diferit: *bărbat/femeie, ginere/noră, cocoș/găină;*
- cuvinte cu același radical, diferențiate prin sufixe: *soț/soție, bucătar/bucătăreasă, frizer/frizeriță, tigru/tigroaică, copil/copilă, țăran/țărancă.*

Există **substantive cu formă unică de gen**, prin asocierea cu trăsături specifice sexului feminin sau celui masculin. Acestea denumesc, în general, meserii sau preocupări.

- substantive exclusiv masculine: *tenor, marinar, popă, soldat, domnitor* etc.
- substantive exclusiv feminine: *moașă, cloșcă, matcă* etc.

Nu pentru toate substantivele se oferă informații referitoare la sex, genul gramatical nefiind motivat de genul natural. Este cazul **substantivelor epicene** (de exemplu: *sugar, părinte, persoană, rudă, victimă, jder, pescăruș, crap, licurici, cămilă, vrabie* etc.). Aceste substantive sunt încadrate într-o clasă de gen gramatical (*sugar* este masculin, în timp ce *rudă* este feminin), dar diferențierea pe sexe se poate face numai prin adăugarea unui substantiv suplimentar, ca în exemplele următoare: *pescăruș-mascul/pescăruș-femelă*.

Dificultăți legate de încadrarea unui substantiv într-un gen gramatical

1. Numele proprii se încadrează exclusiv în genul masculin sau în genul feminin: *Ioana, Gabriel, Joiana, Iași, Ciuleandra, Carpați*. Nu există substantive proprii neutre.

2. Un număr restrâns de substantive nu permit verificarea cu determinantul adjectival pentru a stabili genul, deoarece nu asociază două dintre formele adjectivale, ci numai una. Atunci când substantivul asociază doar forma adjectivală **această**, substantivul va fi feminin. Când el asociază doar forma adjectivală **acești**, substantivul este masculin. Pentru celelalte situații (asocierea cu **acest** și **aceste**), nu se poate stabili cu certitudine genul:

a. *(acest) unt* – genul substantivului nu poate fi stabilit cu certitudine, putând fi încadrat atât la masculin, cât și la neutru;
b. *(această) miere* – substantiv feminin;
c. *(acești) pantaloni* – substantiv masculin;
d. *(aceste) aplauze* – genul substantivului nu poate fi stabilit cu certitudine, putând fi încadrat atât la feminin, cât și la neutru.

3. Există dublete de substantive precum *colind/colindă, basc/bască* (cu sens de beretă), *bocanc*/bocancă, *sanda*/sandală, *direcție*/direcțiune. Doar formele scrise cu caractere înclinate, în prezentele exemple, sunt corecte, celelalte apar în vorbirea neîngrijită (familiară, colocvială) sau sunt forme învechite.

În dicționar (DOOM³), formele acceptate vor fi indicate în mod specific, după cum urmează:

- *bocancă* v. *bocanc* (abrevierea *v.* înseamnă *vezi*, pentru a trimite la forma corectă)
- *direcțiune* v. *direcție²*
- *direcție² (-ți-e)/* (înv.) *direcțiune* (conducere a unei instituții)

4. Există substantive omonime la singular, dar cu forme diferite de plural, încadrate în genuri diferite:

- *centru – centri, centre*

*Am învățat la biologie despre **centrii** nervoși și rolul acestora.* (gen masculin)
***Centrele** de cercetare din Europa propun proiecte transfrontaliere.* (gen neutru)
◉ *corn – cornuri, corni, coarne*
***Cornurile** scoase din cuptor ne îmbiau la masă.* (gen neutru)
***Cornii** se aplecau de fructe coapte.* (gen masculin)
*Din tufiș apărură două **coarne** frumoase de cerb.* (gen neutru)

5. Un număr redus de substantive derivate sau compuse sunt **încadrate într-unul dintre genurile gramaticale în funcție de context**. Astfel, se poate spune *un gură-casă, o gură-cască, niște gură-cască*, în funcție de persoana căreia îi asociem denumirea.

Numărul substantivului

Această categorie gramaticală se manifestă prin opoziția dintre singular și plural, adică dintre unitate și pluralitate. Există, astfel, substantive numărabile și substantive nonnumărabile. Substantivele numărabile au forme pentru singular și plural, în timp ce substantivele nonnumărabile au ori numai formă de singular, ori numai formă de plural. Din punct de vedere sintactic, numărul unui substantiv este implicat în realizarea acordului gramatical.

Substantivele numărabile admit combinarea cu un determinant adjectival într-una dintre următoarele formule: *acest băiat/acești băieți; această fată/aceste fete; acest scaun/aceste scaune.*

Substantivele invariabile au aceeași formă la singular și la plural: *acest ochi/acești ochi, această învățătoare/aceste învățătoare, acest nume/aceste nume.*

Substantivele defective de număr pot avea doar singular (*unt, miere, ulei, aur*) sau doar plural (*ochelari, icre, câlți*). Substantivele care denumesc materia nediferențiată (care nu poate fi împărțită în cantități), se numesc **masive** (exemple: *apă, nisip, ulei, fier, smântână, zahăr* etc.).

Există substantive pentru care norma actuală **acceptă două forme de plural**, cu preferință pentru una dintre ele, indicată prima în dicționar, de exemplu: *căpșuni/căpșune, cireșe/cireși, coperte/coperți, niveluri/nivele*. În caz de ezitare, este important să se consulte DOOM[3].

Numele proprii sunt dificil de încadrat sub raportul numărului. Ele se comportă, în general, ca substantivele nonnumărabile, acceptând un singur context adjectival: *acest Bihor, această Dobroge, acești Carpați, aceste Dorne*. Neacceptarea singularului este întâlnită la un număr redus de substantive: *București, Carpați, Azore*. Cu toate acestea, cum limba română este sensibilă la diferența singular-plural, aceasta încearcă să refacă, în anumite cazuri, paradigma, ca în exemplele următoare: ***Bucureștiul** este capitala țării. Întotdeauna am căutat să regăsesc **Bucureștii** de altădată.*

ATENȚIE!

1. În ceea ce privește **substantivele nou intrate în limbă**, selectarea formei de plural poate pune probleme. Substantivele care se termină în litere ce se pronunță identic în limba română sunt încadrate în modelul flexionar al substantivelor românești, după cum urmează: *manageri, dealeri, itemi, itemuri, trenduri, lookuri, gadgeturi, staruri.*

2. Desinența de plural se va adăuga cu cratimă la cuvintele greu flexionabile (*x-uri, e-uri*), la substantivele a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare (*show-uri*) sau care se termină grafic neobișnuit pentru limba română (*software-uri, party-uri, smartphone-uri*).

Substantivele colective exprimă ideea de pluralitate de obiecte identice, deși au, gramatical, numărul singular, de exemplu: *armată*, *buchet*, *cler*, *public*, *duzină*, *pereche*, *grămadă*, *mulțime*, *maldăr*, *morman*, *formație*, *stivă*, *cireadă*, *pâlc*, *stol*, *ciorchine*, *elită*, *mușuroi* etc.

Substantivele colective acceptă categoria de număr, deși se referă la indivizi/obiecte constituite într-un ansamblu. Astfel, putem spune *o armată/niște armate*, *un mușuroi/niște mușuroaie.*

Determinarea substantivului

Categoria gramaticală a determinării exprimă opozițiile între nedeterminat/determinat, nedefinit/definit. Cu alte cuvinte, substantivul se asociază cu forme ale articolului nehotărât (nedefinit) și ale articolului hotărât (definit), după cum acest articol poate lipsi, caz în care substantivul va fi nearticulat.

Categoria determinării se poate observa în exemplele de mai jos: articol zero/articol nedefinit (nehotărât)/articol definit (hotărât):

- substantiv masculin: *copil/un copil/copilul/copii/niște copii/copiii;*
- substantiv feminin: *fată/o fată/fata/fete/niște fete/fetele;*
- substantiv neutru: *scaun/un scaun/scaunul/scaune/niște scaune/scaunele.*

1. În cazul genitiv/dativ, articolul nedefinit ***o/un*** devine ***unei/unui***, în timp ce ***niște*** devine ***unor***.

DE EXEMPLU:

- *Merg la casa **unei** prietene.*
- *Mă interesează întotdeauna părerea **unui** prieten.*
- *Ascultam cu plăcere acordurile **unor** melodii cunoscute.*
- *Întâmplările **unor** cunoscuți mă impresionaseră.*

2. Există un număr de substantive la care adăugarea articolului definit se va face cu cratimă sau fără cratimă, în funcție de situație.

Astfel, articolul hotărât (singular și plural) se leagă prin cratimă în împrumuturile în care există diferențe între scriere și pronunție la silaba finală (*bleu-ul*, *show-ul*), în împrumuturi cu secvență finală grafică neobișnuită în limba română (*dandy-ul*), în cuvintele greu flexionabile (*STB-ul*, *pH-ul*), în numele proprii care se pronunță altfel decât se scriu (*Bruxelles-ul*).

În schimb, se recomandă atașarea fără cratimă la împrumuturile în care cuvintele se termină în litere din alfabetul limbii române, pronunțate ca în limba română (*weekendul*, *clickul*, *New Yorkul*, *boardul*, *gadgetul*). (vezi capitolul *Fonetică, ortografie și ortoepie*)

3. În cazul asocierii substantivului cu un adjectiv antepus, acesta din urmă preia articolul hotărât.

DE EXEMPLU:

*Ascultam **frumoasele** versuri și îmi aminteam de copilărie.*

Articolul genitival

Formele ***a, al, ai, ale*** sunt mărci ale genitivului. Aceste forme sunt utilizate atunci când substantivul în genitiv nu stă imediat în dreapta articolului hotărât al regentului, dacă substantivul în genitiv este așezat înaintea regentului sau dacă substantivul în genitiv îndeplinește funcția sintactică de nume predicativ.

DE EXEMPLU:

- *Un prieten **al** Mariei a sosit la noi.*
- *Casa veche **a** Ioanei este fermecătoare.*
- ***Ale** turnurilor umbre peste unde stau culcate.*

  (Grigore Alexandrescu, *Umbra lui Mircea. La Cozia*)
- *Bagajele din sufragerie sunt **ale** prietenilor noștri.*

Articolul demonstrativ

Articolul demonstrativ (cel, cea, cei, cele, celor) se utilizează atât în relație cu numele proprii, cât și cu substantivele comune (*fata **cea** veselă*, *elevilor **celor** silitori*, *băieții **cei** simpatici*, *rochiile **cele** înflorate*, *trandafirul **cel** roșu*).

Numele proprii se asociază numai cu formele articolului demonstrativ, prin care se exprimă o determinare emfatică.

DE EXEMPLU:

*Maria **cea** talentată, Ionel **cel** trist, Ivan **cel** Groaznic*

Atenție la acordul articolului demonstrativ cu substantivul pe care îl însoțește!

Vom spune *elevilor* ***celor*** *silitori*, *fetei* ***celei*** *frumoase*, *copilului* ***celui*** *ascultător*, deoarece articolul demonstrativ se acordă cu substantivul determinat (*elevilor*, *fetei*, *copilului* sunt substantive cu formă de genitiv-dativ, caz pe care îl va prelua și articolul).

Pentru alte valori ale lui *cel* (*cea*, *cei*, *cele*) vezi capitolul *Pronumele.*

LOCUȚIUNILE SUBSTANTIVALE

Provin din conversiunea unor locuțiuni verbale sau, mai rar, a unor grupări ce includ un pronume și reprezintă structuri cu sens unitar ce pot fi înlocuite cu un substantiv.

DE EXEMPLU:

părere de rău (regret), aducere aminte (amintire)

CAZUL SUBSTANTIVULUI ȘI FUNCȚIILE SINTACTICE

În limba română, substantivul are cinci cazuri, care exprimă raporturile și funcțiile sintactice deținute de substantiv într-un enunț: nominativul, acuzativul, genitivul, dativul, vocativul. (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relații sintactice în interiorul unui enunț*)

1. Nominativul este, în primul rând, cazul pe care verbul regent îl impune subiectului:

Copilul *scrie. Mă doare* ***capul.***

Alte funcții sintactice:

- apoziție: *Ioana,* ***prietena*** *mea, vine cu noi.*
- atribut substantival: *Doamna* ***Popescu*** *e vecina noastră.*
- nume predicativ: *Emil este* ***profesor****.*

2. Acuzativul este cazul impus substantivului de verbele tranzitive și de interjecțiile tranzitive.

Principala funcție sintactică este de complement direct: *Văd* ***un copil.*** *Uite* ***o pădure!***

Acuzativul este impus substantivului și de o serie de prepoziții și de locuțiuni prepoziționale: *la, spre, în, din, peste, prin, în caz de, afară de, în loc de* etc.

Funcțiile sintactice ale substantivului în acuzativ, precedat de prepoziție/de locuțiune prepozițională:

- **complement prepozițional**: *Vorbim* ***despre vacanță.***
- **atribut substantival**: *Casa* ***de pe mal*** *este a noastră.*
- **nume predicativ**: *Discuția este* ***despre Ioana.***
- **complement de agent**: *Cartea este scrisă* ***de prietenul*** *meu.*
- **circumstanțial de loc:** *Stăm* ***la țară.***
- **circumstanțial de timp**: *Ajung* ***după prânz.***
- **circumstanțial de mod**: *Cântau* ***ca niște*** *adevărați* ***artiști.***

3. Genitivul este cazul subordonării unui substantiv față de un alt substantiv sau substitut al acestuia. De obicei exprimă posesia.

Principala funcție sintactică este cea de atribut genitival:

Fata ***moșneagului*** *era mai harnică.*

Există situații în care genitivul este impus de prepoziții și locuțiuni prepoziționale precum: *asupra, contra, împotriva, înaintea, deasupra, în fața, în ciuda, în jurul, în vederea* etc.

Funcțiile sintactice ale substantivului în genitiv, precedat de prepoziție/de locuțiune prepozițională:

- **circumstanțial de loc**: *Stătea* ***în fața casei.***
- **circumstanțial de timp**: *A ajuns* ***înaintea trenului.***
- **circumstanțial concesiv**: *A câștigat* ***în ciuda opreliștilor.***
- **nume predicativ**: *Ei sunt* ***contra împăcării.***
- **atribut substantival**: *Fata* ***din fața vitrinei*** *este Marina.*

4. Dativul este cazul impus substantivului de un verb, adjectiv, interjecție, realizând, în general, **funcția de complement indirect.**

- *Îi dau* ***fetei*** *flori.*
- *Este o activitate benefică* ***participanților.***
- *Bravo* ***câștigătorilor!***

Dativul poate apărea și în cazul unui regent substantiv obținut din infinitivul lung, care păstrează și trăsăturile verbale: *S-a decis acordarea de coronițe* ***premianților.*** (atribut în dativ adnominal) sau poate avea și funcția de circumstanțial de loc: *Stai* ***locului!***

Dativul poate fi impus și de cele trei prepoziții specializate: *datorită, mulțumită, grație.*

Funcțiile sintactice ale substantivului în dativ, precedat de prepoziție:

- **nume predicativ**: *Reușita este* ***grație muncii.***
- **atribut substantival**: *Reușita* ***datorită muncii*** *a fost recompensată.*

5. Vocativul este cazul adresării. Acest caz este caracteristic, în general, substantivelor animate, care nu intră în relație de dependență, fiind utilizate într-o construcție incidentă. Substantivele în vocativ nu au funcție sintactică. Ele se izolează, obligatoriu, de restul enunțului prin virgulă.

- Substantivul în vocativ poate apărea ca enunț de sine stătător:

Băiete!

- Substantivul în vocativ poate fi inclus într-un enunț ca element incident:

***Copii**, ascultați ce vă spun! Ascultați, **copii**, ce vă spun!*

POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE SUBSTANTIVULUI

În calitate de centru al grupului nominal, substantivul se combină cu diferite tipuri de **subordonați atributivi**:

- substantiv
  - în genitiv: *<u>Părerea</u> **mamei** contează.* (atribut genitival)
  - în acuzativ/genitiv/dativ cerut de prepoziție: *Se oprise la <u>podul</u> **de lemn.**/ Locuia în <u>blocul</u> **din fața parcului.**/<u>Bucuria</u> **grație succesului** a fost sărbătorită cu prietenii.* (atribut prepozițional)
- adjectiv
  - propriu-zis: *Stătea sub <u>cireșul</u> **rodnic**.*
  - pronominal: *În <u>secunda</u> **aceea** am știut că ai dreptate.*
  - participial: *Mi-a povestit <u>cartea</u> **citită**.*
- gerunziu acordat: *În <u>valea</u> **fumegândă** tresăreau ierburile.*
- numeral cu valoare adjectivală: *Avea **două** <u>visuri</u>.*
- pronume: *Mă primiseră în <u>familia</u> **lor**.*
- adverb: *<u>Ziua</u> **de ieri** a trecut fără griji.*
- verb la o formă nepersonală:
  - infinitiv: *Aveam <u>plăcerea</u> **de a călători**.*
  - gerunziu: *Erau mulți <u>oameni</u> **citind** povești celor mici.*
  - supin: *<u>Cărțile</u> **de citit** se aflau pe birou.*
- propoziție relativă (atributivă): *Mă gândesc la <u>oamenii</u> **care îmi sunt dragi**.*

În calitate de subordonat, substantivul poate avea toate funcțiile sintactice (detaliate prin asociere cu categoria cazului), în funcție de calitatea morfologică a regentului său. Substantivul se poate subordona atât unui nominal (substantiv, pronume, numeral: ***casa** <u>de lemn</u>, **acela** <u>din clasă</u>, **doi** <u>dintre prieteni</u>*), primind în propoziție rol atributiv, cât și unui verb, adverb sau adjectiv, fiind complement

(**citește** un roman, **îi vorbește** fiului, **își amintește** de vacanță/**bun** de muncă), circumstanțial (**locuiește** în pădure, **va veni** *a doua* zi, **vorbește** *fără teamă* etc.) sau nume predicativ (*Acesta* **este** prietenul *meu.*).

PROCEDEELE DE FORMARE A SUBSTANTIVELOR

a. Substantive obținute prin derivare:
- cu sufixe: *muncitor, bunătate, românime, fierbător, aluniș, alergătură, codaș* etc.;
- cu prefixe: *neștire, revedere;*
- derivate cu sufix și cu prefix: ***neștiutor, îndoială;***
- derivate regresive (prin suprimarea unor afixe): *portocal, astâmpăr.*

b. Substantive obținute prin compunere:
- prin coordonare (parataxă/juxtapunere): *câine-lup, locotenent-colonel;*
- prin subordonare: *floare-de-colț, Delta Dunării, bunăvoință;*
- prin abreviere: *OZN, TAROM, plafar.*

c. Substantive obținute prin conversiune:
- din adjectiv: ***Frumosul*** *este categorie estetică.* ***Bătrânul*** *se așezase pe bancă.*
- din adverb: ***Binele*** *învinge întotdeauna. Îi făcuse* ***un bine****.*
- din gerunziu: ***Intrândul*** *era prea puțin luminat.*
- din participiu: ***Rănitul*** *a ajuns la spital.*
- din infinitiv lung: ***Scrierea*** *găsită i se părea interesantă.*
- din pronume: ***Eul*** *poetic se dezvăluie în text. Discutau* ***nimicuri****.*
- din interjecție: *Nu îndrăznea să-și mărturisească* ***oful****.*

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Pentru numele masculine proprii, dar și pentru numele proprii feminine terminate în consoană, morfemul pentru genitiv-dativ este **lui**.

DE EXEMPLU:

Îi dau o carte ***lui*** *Eugen.*
Îi aduc aminte ***lui*** *Carmen de întâlnirea noastră.*

Această marcă va fi utilizată și pentru substantive comune care denumesc persoane individualizate: ***lui*** *tata,* ***lui*** *tanti,* ***lui*** *vodă* etc.

Construcții precum *Îi dau lui Maria o mână de ajutor.* nu sunt corecte.

SĂ EXERSĂM!

1. Elimină intrusul din fiecare serie:
a. *albastrul, un pescăruș, umbrele, elanii;*
b. *luminiș, zare, ouăle, visare;*
c. *o petală, niște fete, un du-te-vino, pH-ul;*
d. *macaragii, regretele, linia, cântecul.*

2. Sunt defective de singular toate substantivele din seria:
a. *Carpați, sânge, aplauze, iesle, spaimă;*
b. *grâu, aromă, sclavagism, Ploiești, Snagov;*
c. *unt, aur, voie, Suceava, tenis;*
d. *zurgălăi, moaște, pomeți, Bucegi, câlți.*

3. Sunt defective de plural toate substantivele din seria:
a. *cinste, teamă, aur, arc, muncitor;*
b. *jale, oină, orez, sete, sânge;*
c. *onoare, apăraie, frică, mei, pui;*
d. *lene, volei, moaște, puiet, stimă.*

4. Alege varianta în care sunt corecte toate formele de genitiv-dativ din seria:
a. *sorei, fetii, remorcăi, bării;*
b. *surorii, fetei, remorcii, barei;*
c. *surorii, fetii, remorcii, barei;*
d. *sorei, fetei, remorcăi, bării.*

5. Explică modul de formare a substantivelor evidențiate în enunțurile următoare:
Întotdeauna am privit cu ***bunăvoință*** *poveștile despre* ***OZN-uri*** *spuse de* ***băietanii*** *fascinați de SF-uri de la clubul de lectură. Într-o notă pozitivă,* ***ființele*** *extraterestre din povestirile lor nu aveau niciodată* ***câștig*** *de cauză, așa că se instaura permanent* ***binele*** *planetar.*

6. Identifică, în fragmentul următor, toate substantivele în nominativ:
De la o bucată de vreme drumul mare fu lăsat și roatele tocară mai departe pe pământul țelinos al câmpului. Îmbrăcase umbra toată zarea, pregătind calea amurgului. Departe, în marginea orizontului, soarele dispăruse, aruncându-se într-un ocean de purpură. Raze ca de opal se ridicau pe fundul liliachiu al cerului, părând niște stropituri enorme. Se simțea cum vine noaptea. O geană vânătă de lumină se închidea prelung spre apus. Dunga dealului, pe care era satul, se îneca încetul cu încetul în clarul obscur al amurgului.

Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară*

7. Alcătuiește enunțuri după următoarele cerințe:
a. să conțină un substantiv comun cu funcția de complement indirect;
b. să conțină un substantiv comun în genitiv cu funcția de circumstanțial de timp;
c. să conțină o locuțiune substantivală cu funcția de subiect;
d. să conțină un substantiv propriu cu funcția de complement de agent;
e. să conțină un substantiv propriu în nominativ cu funcția de atribut substantival.

8. Numește cazul substantivelor identificate în exemplele următoare:
a. *În curtea casei este un stejar uriaș.*
b. *Mă bucură reușita, în ciuda opreliștilor.*
c. *Mergea contra vântului și obrajii săi ajunseseră niște mere coapte.*
d. *Alina era vecina mamei mele și mergea des cu noi la teatru.*
e. *Datorită reușitelor, Ioana avea încredere și îi spunea Anei toate secretele.*

9. Subliniază substantivele colective din exemplele următoare:
- *Cârdurile de păsări sălbatice străbăteau cerurile toamnei.*
- *În trupa noastră de teatru sunt mai multe stele în devenire.*
- *Familia mea este formată din părinții mei, fratele meu și cu mine.*
- *Spre seară, buchetul de trandafiri își pierduse din vioiciune.*

10. Identifică atributele din enunțurile următoare, precizând prin ce se exprimă:
- *Cerul înstelat adăpostea puzderii de stele rătăcitoare.*
- *Gândul de a călători îi dădea puteri nebănuite și bucurii nemăsurate.*
- *Acele două fete priveau mirate la spectacolul ce începuse în fața lor.*

11. Completează fiecare dintre următoarele enunțuri cu forma corectă a articolul genitival:
a. *Ne-am mutat în casa cea nouă .... familiei mele.*
b. *Am vorbit despre cei mai mici nepoți .... bunicilor.*
c. *Am primit aprecieri de la cele mai bune prietene .... mamei noastre.*
d. *Dorințele firești........ tuturor copiilor sunt îndeplinite de părinți.*
e. *Am apreciat ajutorul de nădejde .... colegilor.*
f. *S-a discutat despre gradul de înțelegere .... situației.*

12. Alege toate variantele care conțin afirmații adevărate:
a. Sunt articulate hotărât toate substantivele din enunțul: *Cartea colegei mele are paginile însemnate cu creionul.*
b. Sunt două substantive nearticulate și două articulate nehotărât în enunțul: *Niște pisici au cozile albe și câțiva câței au urechi pătate.*
c. Sunt două substantive defective de singular în enunțul: *Ochelarii bunicului sunt în buzunarul pantalonilor lui cei noi.*

d. Există un substantiv defectiv de singular și unul defectiv de plural în enunțul: *Îmi plac grișul cu lapte și icrele pe pâine prăjită.*

e. Sunt trei substantive proprii în enunțul: *Mama mi le-a prezentat pe Ana și pe Cristina.*

f. Sunt cinci substantive în enunțul: *Cunoașterea realității este cel mai important aspect care ne trebuie în expedițiile pe munte.*

13. Citește cu atenție textul următor pentru a putea răspunde la cerințe:

Moromete stătea parcă deasupra tuturor. Locul lui era pragul celei de-a doua odăi, de pe care el stăpânea cu privirea pe fiecare. Toți ceilalți stăteau umăr lângă umăr, înghesuiți, masa fiind prea mică. Moromete n-o mai schimbase de pe vremea primei lui căsătorii, deși numărul copiilor crescuse. El ședea bine pe pragul lui, putea să se miște în voie și de altfel nimănui nu-i trecuse prin cap că ar fi bine să se schimbe masa aceea joasă și plină de arsurile de la tigaie.

Marin Preda, *Moromeții*

a. Folosind următorul articol de dicționar, construiește enunțuri cu alte sensuri ale substantivului *prag*, prezent în fragment:

PRAG, praguri, s.n. **1.** Partea de jos, orizontală, a unui toc de ușă sau a unei porți, puțin mai ridicată de la pământ, peste care se trece la intrare și ieșire. • Expr. A călca (sau a trece, a păși) pragul (casei) = a) a ieși din casă; b) a intra în casa cuiva, a vizita pe cineva. A se pune prag = a se așeza în calea cuiva; a se împotrivi, a se opune acțiunilor cuiva. A pune piciorul în prag = a se opune cu dârzenie la ceva, a avea o atitudine intransigentă, a soma pe cineva să facă ceva. • Mică ridicătură special amenajată pe terenul de sport, pentru a marca limita de la care se efectuează săriturile atletice. •Partea de sus, orizontală, a tocului ușii. • Expr. A da (sau a se lovi, a se izbi) cu capul de pragul de sus = a se convinge de unele adevăruri în urma unei triste experiențe. • Fig. Treaptă socială, rang. **2.** Ușă, poartă; p. ext. casă, locuință; cămin, familie. • Expr. Din prag în prag = din casă în casă. A bate pragurile = a umbla pe la multe case, a hoinări, a colinda. • Porțiune de teren din fața ușii de la ieșirea dintr-o casă. • (Rar) Temelie. **3.** Fig. Început al unei situații noi, limită care desparte două situații, perioade etc. diferite. În pragul verii. **4.** Ridicătură naturală a fundului albiei unei ape curgătoare; banc de depuneri format din materialele transportate de apă; treaptă mai înaltă pe fundul unui bazin oceanic sau marin. • Ridicătură de teren în formă de prag (1); treaptă de stâncă greu de trecut. •Perete de piatră, stâncă peste care trece o apă, formând o cascadă. **5.** Proeminență în formă de treaptă pe suprafața unei piese de lemn, care intră într-o scobitură făcută în altă piesă îmbinată cu aceasta, pentru a împiedica deplasarea celor două piese una față de alta. • P. gener. Proeminență în formă de treaptă executată sau formată (în urma uzurii) pe suprafața unei piese. **6.** (Fiz.) Valoarea maximă sau minimă a unei mărimi caracteristice unui fenomen dat, deasupra sau dedesubtul căreia fenomenul nu se mai poate petrece. • (Med.) Valoare minimă a unui factor necesară pentru a determina apariția unui fenomen fiziologic sau patologic. • Prag de excitabilitate = intensitatea minimă a unui excitant capabilă să provoace o stare de excitație într-o celulă sau într-un complex de celule nervoase. Prag senzorial absolut = minimul de intensitate al unui stimul la care este posibilă percepția sa. – Din sl. pragŭ.

b. Sunt articulate hotărât toate substantivele din seria:

a. *pragul, privirea, umăr;*
b. *masa, căsătoriile, numărul;*
c. *copiilor, pragul, cap;*
d. *masa, arsurile, tigaie.*

c. Formulează enunțuri cu trei expresii și/sau locuțiuni care să includă substantivul *umăr*.

d. Transcrie din text un substantiv feminin, un substantiv masculin și un substantiv neutru.

e. Transformă primul enunț din fragment, astfel încât prepoziția să impună cazul genitiv unui substantiv.

f. În enunțul *Locul lui era pragul celei de-a doua odăi.*, substantivele au, în ordine, următoarele funcții sintactice:

a. subiect, subiect, complement indirect;
b. circumstanțial de loc, nume predicativ, atribut;
c. subiect, nume predicativ, atribut;
d. complement direct, subiect, complement indirect.

g. Alcătuiește enunțuri în care substantivul *copii* să fie:

a. nume predicativ în N;
b. atribut în G;
c. complement de agent;
d. circumstanțial de timp în Ac.;
e. circumstanțial de mod în Ac.

h. Din textul următor au fost eliminate câteva substantive pe care ești invitat să le completezi, dezlegând indiciile:

Cariera de .... [nume de meserie] a lui James Patterson este caracterizată de o singură misiune: să demonstreze că nu există .... [sinonim pentru ființă] căreia „nu-i place să citească", ci doar persoane care încă nu au găsit .... [obiect cu valoare culturală] potrivită. Cărțile lui s-au vândut până acum în peste 300 de milioane de .... [sinonim pentru bucată] în toată lumea, ceea ce-l poziționează în topul celor mai bine vânduți autori din toate .... [substantiv neutru plural].

i. Imaginează-ți că ești reporter la postul de radio al școlii și trebuie să alcătuiești un miniinterviu de cinci întrebări pentru un alergător la ultramaraton. Vei include minimum cinci funcții sintactice ale substantivului, indicându-le.

j. Realizează o compunere descriptivă de 80–100 de cuvinte în care să utilizezi termeni din câmpul lexical al substantivului *pădure*, pe care îi vei sublinia.

3. PRONUMELE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Tipuri de pronume: pronumele personal, de politețe (flexiunea pronumelui personal în raport cu persoana, numărul, genul)**
- **Pronumele reflexiv (diferența între pronumele reflexiv și pronumele personal)**
- **Posibilități combinatorii ale pronumelui. Anticiparea și reluarea prin clitice pronominale în cazul unor complemente. Aspecte ortografice**
- **Pronumele posesiv și adjectivul pronominal posesiv**
- **Pronumele demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ**
- **Folosirea corectă a pronumelor și a adjectivelor pronominale: interogativ, relativ și nehotărât, a adjectivului pronominal de întărire**
- **Pronumele și adjectivul pronominal negativ și negația în propoziție**
- **Posibilități combinatorii ale pronumelor și ale adjectivelor pronominale**

Ce este pronumele? Pronumele este o parte de vorbire flexibilă care, așa cum arată și denumirea lui, este un substitut al substantivului, având **rol anaforic.**

DE EXEMPLU:

*Am cumpărat două **cărți**. **Pe aceasta** o citesc eu, iar **pe aceea** o iei tu.*

Atunci când se referă la participanții la actul de comunicare, are **rol deictic:**

***Noi** îți adresăm întrebări, **tu** răspunzi, iar **dumnealui**, profesorul nostru, ne dă note.*

(vezi și capitolul *Elemente de stilistică*)

Ființa evocată/înlocuită de pronume (ființa/obiectul la care se face referire) este **referentul** pronumelui.

❒ Deși are un inventar foarte eterogen și, prin urmare, trăsături particulare de la un tip de pronume la altul, pot fi identificate și trăsături comune cu ale substantivului al cărui substitut este:

- are aceleași categorii gramaticale;
- are aceleași posibilități combinatorii;
- ca centru de grup, generează subordonați de tip atributiv;
- ca subordonat, îndeplinește aceleași funcții sintactice în propoziție.

❒ **Cele mai multe tipuri de pronume pot avea comportament adjectival** (adjectivele pronominale).

PRONUMELE PERSONAL

Ce este pronumele personal? **Pronumele personal** desemnează participanții la actul de comunicare (*eu/noi; tu/voi*) și pe cei care nu participă direct la actul de comunicare, dar sunt evocați în acesta (*el/ei; ea/ele*).

Flexiunea pronumelui personal

Flexiunea pronumelui cunoaște distincții de:

- **persoană** (I, a II-a, a III-a);
- **număr** (singular/plural);
- **gen** (doar la persoana a III-a – masculin și feminin);
- **caz** (nominativ, acuzativ, genitiv, dativ, vocativ; la genitiv, are forme doar pentru persoana a III-a; la vocativ, are forme doar pentru persoana a II-a);
- **formă** (accentuată/nonclitică și neaccentuată/clitică).

Formele pronumelui personal

Caz	Formă	Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a			
		singular	plural	singular	plural	singular		plural	
						m	f	m	f
N		*eu*	*noi*	*tu*	*voi*	*el*	*ea*	*ei*	*ele*
Ac	accentuată	*mine*		*tine*					
	clitică (neaccentuată)	*mă* *m-*	*ne* *ne-*	*te* *te-*	*vă* *v-*	*îl* *l-*	*o*	*îi* *i-*	*le* *le-*
G		–	–	–	–	*lui*	*ei*	*lor*	
D	accentuată	*mie*	*nouă*	*ție*	*vouă*				
	clitică (neaccentuată)	*îmi* *mi*	*ne* *ni*	*îți* *ți*	*vă* *v-* *vi*	*îi* *i*		*le* *li*	
V		–	–	*tu*	*voi*	–	–	–	–

Funcțiile sintactice ale pronumelui personal

Pronumele personal are diferite funcții sintactice:

- **subiect:** ***El*** *este trist.* (N)
- **nume predicativ:** *Prietenul meu cel mai bun este* ***el.*** (N), *Florile sunt* ***pentru el.*** (Ac.), *Cărțile sunt* ***ale lor.*** (G), *Reușita este* ***grație ție.*** (D)
- **complement direct:** *Nu* ***îl*** *cunosc.* ***Pe tine*** *nu* ***te*** *mai cunoaște nimeni.* (Ac.)
- **complement indirect:** ***I****-am spus să plece. Bravo* ***lui!*** (D)
- **complement indirect posesiv:** ***Îmi*** *strălucește părul.* ***I****-am auzit vocea.* (D)
- **atribut:** *Mi-a plăcut cadoul* ***de la tine.*** (Ac.), *Plecarea* ***ei*** *m-a întristat.* (G), *Frumoasa-****i*** *casă era pe deal.* (D)
- **complement prepozițional:** *Se teme* ***de tine.*** (Ac.), Acționează ***contra lui.*** (G)
- **complement de agent:** *Desenul a fost făcut* ***de el.*** (Ac.)
- **circumstanțial de loc:** *A ajuns* ***la mine.*** (Ac.), *Stă liniștit* ***în fața lor.*** (G)
- **circumstanțial de timp:** ***După tine,*** *a venit și Maria.* (Ac.)
- **circumstanțial de mod:** *Vorbește* ***ca mine.*** (Ac.)
- **circumstanțial de cauză:** *Am fost pedepsit* ***pentru voi.*** (Ac.)
- **circumstanțial de scop:** *Am un concurs și* ***pentru el*** *m-am pregătit.* (Ac.)

ATENȚIE!

Și pronumele **însul** (**însa**, **înșii**, **însele**) face parte din clasa pronumelui personal; în limba română contemporană, apare doar în combinație cu prepozițiile **întru**, **dintru**, **printru** (**într-însul**, **dintr-însul**, **printr-însul**).

Anticiparea și reluarea prin clitice (forme neaccentuate) pronominale personale

Substantivele și pronumele cu funcție sintactică de complement direct și indirect pot fi dublate prin forme clitice.

Dublarea prin clitic este de două feluri:

- prin **anticipare** – pronumele clitic precedă complementul dublat – ***L****-am așteptat* ***pe Ion.***
- prin **reluare** – pronumele clitic reia complementul – ***Mariei i****-a oferit o floare.*

IMPORTANT! Complementul dublat și pronumele clitic ocupă o singură poziție sintactică și se analizează împreună: ***l – ... pe Ion*** = complement direct; ***Mariei i –*** = complement indirect.

Posibilități combinatorii ale pronumelui personal

Pronumele personal poate apărea atât drept **centru** de grup sintactic/**regent**, cât și ca **subordonat**.

IMPORTANT!

1. În calitate de centru/regent pot apărea doar formele nonclitice/accentuate ale pronumelui personal, niciodată cele clitice.

2. Pronumele personale apar cel mai adesea singure, neînsoțite de determinări: *Nu-mi spune **mie**. Ce mă interesează **pe mine**?*

3. Există situații, puține la număr, în care formele nonclitice apar însoțite de determinări cu caracter explicativ:

- subordonat de tip atributiv: *Să vină ea, **din banca de la geam**. (ea, care stă în banca de la geam)*
- în structuri apozitive: *Ei, **colegei mele**, i-am luat un cadou.*

IMPORTANT! Ca subordonați, toate pronumele au același comportament ca substantivele.

Pronumele personal – subordonat în grupul sintactic

În calitate de subordonat, pronumele personal poate apărea atât cu forme clitice, cât și cu forme nonclitice în:

- grupul nominal: *pozele **cu mine*** (Ac. cu prepoziție), *prietena **lui*** (G), *nepot **mie**, acordarea unui premiu Mariei și **mie**, mâna-**mi*** (D);
- grupul verbal: *Am văzut-**o** pe stradă. Mă gândesc **la tine**;*
- grupul adjectival: *datoare **mie**, utilă **ție**, amabilă **cu mine**;*
- grupul adverbial: *asemenea **nouă**, bine **de voi**.*

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. **Complementul indirect posesiv** este un tip special de complement indirect care exprimă posesia. (dativ posesiv)

DE EXEMPLU:

- ***I**-a murit pisica. (pisica lui)*
- ***Ți**-am văzut cartea în librării. (cartea ta)*
- ***Mi**-a pus lacăt gurii. (gurii mele)*
- ***Îmi** bate cineva la ușă. (ușa mea)*
- ***Ni** s-a spart oglinda mașinii. (mașinii noastre)*

2. De la pronumele personal se pot forma derivate (*tu – a tutui*) sau compuse (*non-eu*).

3. Prin conversiune, pronumele personal devine substantiv: *eul creator, un tu generic.*

4. Există două situații când pronumele personal **nu are funcție sintactică:**

- cliticele/formele neaccentuate de acuzativ și de dativ de persoana a III-a fac parte din structura unor expresii și nu evocă un referent: ***Le** zice bine. Dă-**i** cu bere, dă-**i** cu vin. A luat-**o** la sănătoasa.* Pronumele au **valoare neutră**.
- cliticele în dativ pot marca implicarea afectivă puternică a vorbitorului: ***Mi ți**-l luă și **mi ți**-l aruncă... Vor să **mi** te omoare.* – **dativul etic**, specific limbajului popular.

5. În anumite contexte, pronumele personal de persoana a II-a poate dobândi valoare generică: (*Ce e rău și ce e bine/**Tu** te-ntreabă și socoate.* – Mihai Eminescu, *Glossă*).

6. Frecvent, apar inversări de persoană și/sau număr:
- pluralul implicării: *noi* pentru *tu* (*Să ne facem și **noi** temele!*)
- pluralul solidarității: *noi* pentru *el* (***Noi** suntem băieți bine-crescuți. **Noi** nu suntem mojici ca Bismark* – I. L. Caragiale, *Bubico; noi* se referă, de fapt, la Bubico)
- pluralul autorității: *noi* pentru *eu* (***Noi**, comisarul secției X, după ce am citit reclamația domnului Y, dispunem următoarele:...*)
- pluralul modestiei: *noi* pentru *eu* (*— Unde ai plecat, moșule?/ — Mergem și **noi** la târg.* – Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)
- pluralul autorului: *noi* pentru *eu* (***Ne** vom referi în lucrarea de față la comportamentul adverbial al pronumelui interogativ **ce**.*)

PRONUMELE PERSONAL DE POLITEȚE

Ce este pronumele personal de politețe? **Pronumele personal de politețe arată respectul față de o persoană.**

Are forme pentru persoana a II-a și persoana a III-a.

Categoriile gramaticale ale pronumelui de politețe sunt persoana, numărul, genul, cazul.

Flexiunea pronumelui personal de politețe

Caz	Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a		
	singular	plural	singular	plural	singular		plural
	m. = f.	m. = f.	m. = f.	m. = f.	m.	f.	m. = f.
N = Ac.	–	–	*dumneata* *dumneavoastră*	*dumneavoastră*	*dumnealui*	*dumneaei*	*dumnealor*
G = D	–	–	*dumitale* *dumneavoastră*	*dumneavoastră*	*dumnealui*	*dumneaei*	*dumnealor*
V	–	–	*dumneata!* *dumneavoastră!*	*dumneavoastră!*	–	–	–

Alături de formele din tabel, sunt folosiți, regional sau în alte registre (familiar), și alți termeni:

- *mata*, *matale*, *mătăluță*, *mătălică*, *tălică* – pentru persoana a II-a singular, variante regionale și familiare;
- locuțiuni de tipul *Domnia Voastră/Domniei Voastre*; *Domniile Voastre/Domniilor Voastre* – relativ frecvente în limba actuală;
- *dânsul*, *dânsa*, *dânșii*, *dânsele* – pentru persoana a III-a.

Posibilități combinatorii ale pronumelui personal de politețe

Pronumele de politețe are aceleași disponibilități combinatorii în calitate de centru de grup sintactic și ca subordonat și îndeplinește aceleași funcții sintactice ca pronumele personal.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. În limba veche, în situații protocolare, se foloseau forme de politețe și la persoana I; astăzi, aceste forme sunt folosite ironic, glumeț: ***Domnia Mea*** *nu voiește să participe la petrecere*.

2. În situații protocolare, se folosesc **locuțiunile pronominale de politețe**: *Majestatea Voastră/Maiestatea Voastră* (pentru regi, împărați), *Sanctitatea Voastră/Sa* (pentru papă, patriarhi), *Preasfinția Voastră/Înalt Preasfinția Sa/Ta* (pentru clerici, în funcție de rang), *Eminența Voastră/Sa* (pentru cardinali), *Alteța Voastră/Sa*; *Înălțimea Sa/Voastră* (prinți, prințese); *Excelența Voastră/Sa* (ambasadori, miniștri).

PRONUMELE REFLEXIV

Ce este pronumele reflexiv? Pronumele reflexiv exprimă identitatea de referent între obiectul direct/indirect și subiect, având, așadar, **întotdeauna, aceeași persoană și același număr cu verbul.**

- Are forme doar pentru două cazuri: acuzativ și dativ.
- Are forme proprii, accentuate și neaccentuate, doar pentru persoana a III-a singular și plural.
- La persoana I și a II-a, reflexivul are forme omonime cu ale pronumelui personal de acuzativ și de dativ.

DE EXEMPLU:

Mă întreb. (*mă* – pers. I, nr. sg.; *întreb* – pers. I, nr. sg. – pronume reflexiv) vs ***Mă întreabă.*** (*mă* – pers. I, nr. sg.; *întreabă* – pers. a III-a, nr. sg. – pronume personal)

Mă spăl. (*mă* – pers. I, nr. sg.; *spăl* – pers. I, nr. sg. – pronume reflexiv) vs ***Mă spală.*** (*mă* – pers. I, nr. sg.; *spală* – pers. a III-a, nr. sg. – pronume personal)

*Eu **îmi** spăl cămașa.* (*îmi* – pers. I, nr. sg.; *spăl* – pers. I, nr. sg. – pronume reflexiv) vs *El **îmi** spală cămașa.* (*îmi* – pers. I, nr. sg.; *spală* – pers. a III-a, nr. sg. – pronume personal)

Formele pronumelui reflexiv

Caz	Formă	Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a	
		singular	plural	singular	plural	singular	plural
Ac.	accentuată	mine	noi	tine	voi	sine	sine
	clitică	mă; m-	ne (-)	te (-)	vă; v-	se; s-	se; s-
D	accentuată	mie	nouă	ție	vouă	sie; sieși	sie; sieși
	clitică	îmi; mi	ne; ni	îți; ți-	vă; v-; vi	își; și	își; și

IMPORTANT!

1. ◉ Pronumele reflexiv are forme accentuate (*sine*, *sie*, *sieși*) și neaccentuate/clitice (*se*, *-se*, *s-*; *își*, *-și*, *și-*).

◉ Formele pronumelui reflexiv nu se deosebesc după gen (*se* și *sine* – atât feminin, cât și masculin).

◉ Formele accentuate ale pronumelui reflexiv sunt identice pentru singular și plural.

2. În unele îmbinări de cuvinte, cliticele de dativ (posesiv) sunt obligatorii: *a-și stăpâni râsul*, *a-și aduna forțele*, *a-și mușca buzele*, *a-și lua inima în dinți*, *a-și veni în fire*, *a-și acoperi ochii*, *a-și da sufletul*, în altele, facultative: *a (-și) întoarce capul*, *a (-și) pune ochii pe cineva*, *a (-și) arunca privirea*.

3. Cliticele reflexive de dativ posesiv apar adesea în îmbinări care favorizează construcțiile pleonastice.

Corect	Greșit
✓ *Și-a uitat umbrela acasă.* ✓ *Își cunoaște interesul.*	X *Și-a uitat umbrela sa acasă.* X *Își cunoaște interesul său.*

4. Există două categorii de reflexive (vezi și capitolele *Verbul* și *Construcțiile cu pronume reflexive*):

a. cu funcție sintactică;

b. fără funcție sintactică.

Există mai multe posibilități de a afla dacă pronumele reflexiv are sau nu funcție sintactică. Pronumele reflexiv are funcție sintactică dacă:

- forma clitică/neaccentuată poate fi reluată/dublată printr-o formă accentuată: *Mă cunosc îndeajuns de bine **pe mine**.* (complement direct)
  *Mi-am impus **mie**.* (complement indirect)
- pronumele nu este obligatoriu pentru verb: *se spală/spală rufe, se îmbracă/îmbracă păpușa, îmi pregătesc/pregătesc o limonadă, își cumpără/cumpără o rochie, îmi spun/spun asta;*
- pronumele poate fi înlocuit cu o altă formă pronominală de același caz: *se spală/te spală, se îmbracă/îl îmbracă, îmi pregătesc/îți pregătesc, își cumpără/îi cumpără, îmi spun/îi spun.*

Funcțiile sintactice ale pronumelui reflexiv

- **complement direct:** *Nu **te**-ai văzut în oglindă? **Se** cunoaște **pe sine**.* (Ac.)
- **complement indirect:** ***Mi**-am impus diferite restricții.* (D)
- **complement indirect posesiv:** ***Mi**-am pierdut paltonul.* (D)
- **complement prepozițional:** ***S**-a bazat totdeauna **pe sine**.* (Ac.), *A reușit **grație sieși**.* (D)
- **nume predicativ:** *Cartea este **pentru sine**.* (Ac.)
- **atribut (dativ posesiv):** *Te binedispui cu gândurile-**ți** frumoase.* (D)
- **circumstanțial de loc:** *Mi-a făcut loc **lângă sine**.* (Ac.)
- **circumstanțial de scop:** *Învață **pentru sine**.* (Ac.)

Posibilități combinatorii ale pronumelui reflexiv

Comportamentul sintactic al pronumelui reflexiv, atât în calitatea sa de centru, cât și de subordonat, este același cu al pronumelui personal corespondent (în acuzativ, respectiv în dativ).

IMPORTANT! **Pronumele personal și cel reflexiv NU pot avea comportament adjectival.**

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Forma accentuată de acuzativ a pronumelui reflexiv poate deveni, prin conversiune:

- substantiv: ***Un sine** optimist îi creează omului o imagine falsă. **Sinele**... **în sinea** lui..*
- adjectiv: *Propunerea **în sine** nu e rea.*
- adverb: *Acționează **prin sine** și **pentru sine**.*

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL POSESIV

Ce sunt pronumele și adjectivul pronominal posesiv? **Pronumele și adjectivul pronominal posesiv** exprimă posesia.

DE EXEMPLU:

Câinele lui Matei e mai frumos.
***Al meu** e mai frumos.* (pronume posesiv)
*Câinele **meu** e mai frumos.* (adjectiv pronominal posesiv)

Pronumele posesiv este alcătuit din:

– ***al*** = articol posesiv (își modifică forma în funcție de genul și numărul substantivului care denumește obiectul posedat);

– ***meu*** = formă specifică a posesivului/adjectiv posesiv (înlocuiește posesorul; își schimbă forma după persoana și numărul posesorului).

DE EXEMPLU:

***Cartea** Mariei este interesantă./**Cărțile** Mariei sunt interesante.*
***A sa** este interesantă./**Ale** sale sunt interesante.*
*A **mea** este interesantă./Ale **mele** sunt interesante.*

Pronumele posesiv are o funcție dublă, evocând, în același timp, atât posesorul, cât și obiectul posedat. (*Caietul colegei e pe bancă, **al meu** e în ghiozdan.*)

Adjectivul pronominal posesiv evocă doar posesorul (*Cartea **mea** e la tine.*).

Formele flexionare ale posesivului

Întreaga paradigmă a posesivului se organizează în funcție de relația dintre obiectele posedate (unul sau mai multe) și posesori (unul sau mai mulți).

			Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a	
			N = Ac.	G = D	N = Ac.	G = D	N = Ac.	G = D
un singur posesor	un singur obiect posedat	masculin	*meu*		*tău*		*său*	
		feminin	*mea*	*mele*	*ta*	*tale*	*sa*	*sale*
	mai multe obiecte posedate	masculin	*mei*		*tăi*		*săi*	
		feminin	*mele*		*tale*		*sale*	
mai mulți posesori	un singur obiect posedat	masculin	*nostru*		*vostru*		–	
		feminin	*noastră*	*noastre*	*voastră*	*voastre*	–	
	mai multe obiecte posedate	masculin	*noștri*		*voștri*		–	
		feminin	*noastre*		*voastre*		–	

În relația obiect posedat – posesor, posesorul este al doilea termen: *cartea **mea***, *o carte **a mea***; rareori, posesorul apare înaintea obiectului posedat (de exemplu: în formulele cu care se încheie scrisorile: *Cu drag, **al tău** prieten*...).

ATENȚIE!

1. Formele de masculin plural, persoanele I și a II-a, se scriu cu un singur ***i*** final, nu cu doi ***i***:

Corect	Greșit
✓ *noștri, voștri*	X *noștrii, voștrii*

2. Pronumele posesiv apare întotdeauna însoțit de ***al/a/ai/ale*** (nu există pronume posesive fără să fie precedate de aceste forme, cu excepția cazului în care stau pe lângă prepoziții/locuțiuni prepoziționale care cer genitivul).

Să se compare:

Al meu este mai înalt.

vs

*Luptă **împotriva mea**.*

*Se uită **în jurul său**.*

4. La persoana a III-a singular, un singur posesor, formele ***său***, ***sa***, ***săi***, ***sale*** apar în paralel cu pronumele personale în genitiv ***lui*** și ***ei***. Pentru formele de persoana a III-a care evocă mai mulți posesori se folosește pronumele personal în genitiv ***lor***.

5. ***Lui***, ***ei***, ***lor*** sunt pronume personale în genitiv, nu pronume posesive.

Structuri cu posesivul

În limba română apar trei realizări distincte ale posesivului:

1. *Cartea **mea** este nouă.* (adjectiv pronominal posesiv)

2. *Cartea aceasta **a mea** e nouă./O carte **a mea** e nouă./Trei cărți **ale mele** sunt noi./**Ale mele** cărți sunt noi.* (adjective pronominale posesive)

3. ***A mea** este nouă./Un prieten **de-al meu/de-ai mei** a venit în vizită.* (pronume posesive – sunt precedate de prepoziția ***de***, cu sensul *de felul*)

IMPORTANT! În construcții ca în exemplele de la 3., norma actuală admite atât pluralul, cât și singularul: *o prietenă de-**a mea**/de-**ale mele**.*

Funcțiile sintactice ale pronumelui posesiv

– adjectivul posesiv are funcție sintactică de **atribut adjectival**, fiind subordonat nominalului regent (*Ideea **ta** este strălucită.*)

– pronumele posesiv este considerat substitut al nominalului, ocupând poziții sintactice specifice substantivului:

- **subiect**: ***Ai mei** sunt acasă.* (N)
- **nume predicativ**: *Cartea este **a mea**.* (N)
- **complement direct**: ***Pe ai tăi** i-am cunoscut vara trecută.* (Ac.)
- **complement prepozițional**: *Se tem **de ai noștri**.* (Ac.), *Se repercutează **asupra alor noștri**.* (G)
- **circumstanțial de loc**: *Merg **până la ai tăi**.* (Ac.), *Mașina s-a oprit **în fața alor tăi**.* (G)
- **circumstanțial de mod**: *Vorbesc **ca ai mei**.* (Ac.)
- **circumstanțial de timp**: *Am sosit la școală **înaintea alor tăi**.* (G)
- **circumstanțial de cauză**: *M-a pedepsit **pentru ai tăi**.* (Ac.)
- **circumstanțial de scop**: *S-a sacrificat **pentru ai săi**.* (Ac.)
- **atribut**: *Cartea **de la ai tăi** a fost interesantă.* (Ac.), *Cartea **alor tăi** m-a impresionat.* (G)

Adjectivul pronominal posesiv

IMPORTANT!

1. Adjectivul pronominal posesiv stă pe lângă un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz. Funcția sintactică a adjectivului pronominal posesiv este de **atribut adjectival**.

DE EXEMPLU:

- *Cartea **mea** este nouă.*
- *Cartea aceasta **a mea** e nouă./O carte **a mea** e nouă./Trei cărți **ale mele** sunt noi./**Ale mele** cărți sunt noi.*

2. Nu trebuie confundat pronumele posesiv cu adjectivul pronominal posesiv.

Să se compare:

*Pixul **meu** scrie frumos.* (*meu* = adjectiv pronominal posesiv)

*Pixul **alor mei** scrie frumos.* (*alor mei* = pronume posesiv, unde substantivul *pixul* stă în cazul nominativ, iar pronumele posesiv *alor mei* în cazul genitiv)

*Acești suporteri **ai voștri** au venit în număr mare.* (*ai noștri* = adjectiv pronominal posesiv, se acordă cu substantivul *suporteri* – masculin, plural, nominativ)

*Suporterii **alor voștri** sunt cam gălăgioși.* (*alor voștri* = pronume posesiv, masculin, plural, genitiv)

3. *Al* are formă de genitiv-dativ numai la plural, unde se folosește forma *alor*; formele *alui/alei* nu se folosesc în limba română actuală.

Să se compare:

***Alor mei** le plac excursiile.* (*alor mei = pronume posesiv, cazul dativ*)

***Alui meu/Alei mele** îi plac excursiile.*

Topica adjectivului pronominal posesiv

Adjectivele pronominale posesive pot fi atât **antepuse**, cât și **postpuse** substantivului determinat:

- când adjectivele posesive sunt **antepuse** (se află în fața substantivului), substantivul este obligatoriu nearticulat: *a mea* ***carte***, *ai noștri* ***părinți*** etc.;
- când adjectivele posesive sunt **postpuse** (se află după substantiv), substantivul poate fi:
  - articulat nehotărât: ***un prieten*** *al meu*, ***o casă*** *a ta*, ***al*** *doilea* ***roman*** *al său;*
  - articulat hotărât, dar între substantiv și adjectivul posesiv se mai află un cuvânt: ***fata*** *cea mare a sa;* ***prietenul*** *acesta al tău;*
  - articulat hotărât, iar adjectivul stă *lipit* de el, fără formele *al, a, ai, ale* (**situație tipică, specifică**): ***dorința*** *noastră,* ***inamicul*** *nostru,* ***prietenul*** *meu*.

ATENȚIE!

1. Adjectivul pronominal posesiv postpus substantivului cere înaintea lui/în stânga lui un cuvânt articulat hotărât: *copilul meu, fata sa.*

2. Dacă substantivul este precedat de un adjectiv, articolul hotărât este preluat de acesta, iar posesivul apare după adjectivul articulat: *bunul meu părinte*, *draga mea mamă*.

3. Substantivele care denumesc grade de rudenie pot apărea nearticulate, adjectivul posesiv legându-se de acesta prin cratimă: *soră-mea*, *frate-său*, *taică-tău*.

4. Adjectivele pronominale posesive, prin acord cu un substantiv, pot sta în toate cele cinci cazuri.

DE EXEMPLU:

Sora mea este talentată. (*sora* = N; *mea* = N)
L-am trimis pe copilul meu în tabără. (*pe copilul* = Ac.; *meu* = Ac.)
I-am oferit mamei mele flori. (*mamei* = D; *mele* = D)
Pasiunea surorii mele este dansul. (*surorii* = G; *mele* = G)
Draga mea mamă, ce mai faci? (*mamă* = V; *mea* = V)

5. Adjectivele pronominale posesive nu au desinențe specifice de G-D (*-ui*; *-ei*; *-or*); desinența de G-D este *-e* sau *-le* și apare numai la cele de genul feminin, numărul singular.

DE EXEMPLU:

clasa mea/clasei mele; clasa voastră/clasei voastre
tatăl meu/tatălui meu/tatălui vostru

6. Celelalte adjective pronominale posesive (masculin singular și masculin/feminin plural) au câte o singură formă pentru toate cazurile, cazul deducându-se prin acord, de la substantiv.

IMPORTANT!

1. Adjectivele pronominale nu provin din pronume, ci sunt și pronume (au și caracter pronominal).

2. Atunci când apar pe lângă substantive, cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele nu devin adjective pronominale prin conversiune, ci se comportă ca adjective pronominale, de cele mai multe ori fără diferență formală (***care***, ***care om***, ***ai mei***, ***ai mei părinți***), uneori cu diferență formală (***acesta***, ***copilul acesta/acest copil***; ***niciunul***, ***niciun copil***).

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. În GALR ***al*** este interpretat ca **pronume semiindependent,** în condițiile în care regentul nu e exprimat: *Caietul Ioanei/tău este mai ordonat. Al* (caietul) *Andreei/meu este mai neîngrijit.*, dar este prezent anterior în discurs.

2. În anumite contexte, posesivul poate dobândi semnificații particulare:
- *al meu* = soțul meu (***Al meu** vine târziu de la serviciu.*)
- *ai mei* = familia mea, copiii mei, părinții mei (***Ai mei** nu mănâncă orice.*)
- *ale mele/ale tale* = obiecte personale, treburi personale (*Vezi-ți de **ale tale**.*)
- *ai noștri* = persoane care fac parte din grupul nostru de interese (*Te susținem noi și **ai noștri**.*)
- uneori are valoare apropiată de a dativului etic: *Mai lasă-mă cu fata asta **a ta**, că n-o cunosc.*
- rar, apare cu valoare generică: *Ce-i **al tău** e pus deoparte.*

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DEMONSTRATIV

Ce este pronumele demonstrativ? Pronumele demonstrativ reprezintă/evocă/face trimitere în discurs la o ființă/obiect etc., exprimând apropierea, depărtarea, identitatea sau diferența.

Formele flexionare ale pronumelui demonstrativ

Pronumele demonstrativ de apropiere – forme literare

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N = Ac.	*acesta*	*aceștia*	*aceasta*	*acestea*
G = D	*acestuia*	*acestora*	*acesteia*	*acestora*

Își schimbă forma în raport cu genul, numărul și cazul.

Pronumele demonstrativ de apropiere – forme neliterare

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N = Ac.	*ăsta*	*ăștia*	*asta*	*astea*
G = D	*ăstuia*	*ăstora*	*ăsteia*	*ăstora*

Forma ***asta*** este literară în enunțuri de tipul: *Nu mă așteptam la una ca asta.*

Pronumele demonstrativ de depărtare – forme literare

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N = Ac.	*acela*	*aceia*	*aceea*	*acelea*
G = D	*aceluia*	*acelora*	*aceleia*	*acelora*

Pronumele demonstrativ de depărtare – forme populare

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N = Ac.	*ăla*	*ăia*	*aia*	*alea*
G = D	*ăluia*	*ălora*	*ăleia*	*ălora*

Pronumele demonstrativ de identitate

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N = Ac.	*același*	*aceiași*	*aceeași*	*aceleași*
G = D	*aceluiași*	*acelorași*	*aceleiași*	*acelorași*

Pronumele demonstrativ de diferențiere

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N = Ac.	*celălalt*	*ceilalți*	*cealaltă*	*celelalte*
G = D	*celuilalt*	*celorlalți*	*celeilalte*	*celorlalte*

Pronumele demonstrativ de diferențiere – forme neliterare

N-Ac.: *ăstălalt/ălălalt – astălaltă/ăilalți – ăștilalți/ăilalți – astelalte/alelalte*

D-G: *ăstuilalt/ăluilalt – ăsteilalte/ăleilalte – ăstorlalți/ălorlalți – ăstorlalte/ălorlalte*

În afară de formele literare există multe variante populare, dialectale: *cellalt, cellant, celalalt, ălălalt* etc.

Funcțiile sintactice ale pronumelui demonstrativ

- **subiect:** ***Aceea*** *e cea mai bună prietenă.*
- **nume predicativ:** *Părinții mei sunt* ***aceștia.***
- **complement direct:** ***Pe acesta*** *l-am văzut la grădiniță.*
- **complement indirect:** *I-am dat* ***acestuia*** *mașina.*
- **complement prepozițional:** *Citesc* ***despre acesta.***
- **circumstanțial de loc:** *Am fost* ***la acesta.*** (Ac.)/*Am oprit mașina* ***în fața acestuia.*** (G)
- **circumstanțial de timp:** *Am ajuns* ***odată cu aceasta.*** (Ac.)/*Am ajuns la școală* ***înaintea acestuia.*** (G)
- **circumstanțial de mod:** *Merge* ***ca acesta.*** (Ac.)
- **circumstanțial de cauză:** *M-a bătut* ***pentru acesta.*** (Ac.)
- **circumstanțial de scop:** *Am un examen și* ***pentru acesta*** *învăț.* (Ac.)
- **atribut prepozițional:** *Cartea* ***de la acesta*** *mi-a plăcut mult.* (Ac.)
- **atribut genitival:** *Cartea* ***acestuia*** *este groasă.* (G)
- **apoziție:** *Elevul, adică* ***acesta*** *din clasa a III-a, a plâns.* (N)

Adjectivul pronominal demonstrativ

IMPORTANT!

1. Când stă pe lângă un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele demonstrativ se comportă ca un **adjectiv pronominal demonstrativ**, având funcție sintactică de **atribut adjectival**.

DE EXEMPLU:

Aceasta *este roșie.* (pronume demonstrativ)
Floarea ***aceasta*** *este roșie./****Această*** *floare este roșie.* (*această/aceasta* – adjectiv pronominal demonstrativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *floare*: feminin, singular, N)

2. A nu se confunda pronumele demonstrativ cu adjectivul pronominal demonstrativ:

DE EXEMPLU:

Mașina ***acesteia*** *este roșie.* (*acesteia* – pronume demonstrativ, feminin, singular, **G**; *mașina* – substantiv, gen feminin, număr singular, **N**)

vs

Mașina ***aceasta*** *este roșie.* (*aceasta* – adjectiv pronominal demonstrativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *mașina*: feminin, singular, **N**)

***Acest** băiat este deștept.* (*acest* = adjectiv pronominal demonstrativ, se acordă cu substantivul *băiat* în gen, număr și caz: masculin, singular, **N**)
***Acestui** băiat i-am dat un stilou./I-am dat băiatului **acestuia** un stilou.* (adjectiv pronominal demonstrativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *băiat*, masculin, singular, **D**)

vs

*Băiatul **acestuia** este blond.* (*acestuia* = pronume demonstrativ, masculin, singular, atribut pronominal genitival, **G**; *băiatul* – substantiv, masculin, singular, **N**)

ATENȚIE!

1. Folosirea corectă a formelor de D/G ale adjectivelor pronominale demonstrative postpuse nominalului:

Corect	Greșit
✓ *Fetelor acestora le-am oferit flori.*	X *Fetelor acestea le-am oferit flori.*
✓ *Părul băiatului aceluia este blond.*	X *Părul băiatului acela este blond.*

2. A nu se confunda forma de masculin plural a pronumelui demonstrativ de identitate *aceiași* (**băieți**) cu forma de feminin singular a pronumelui demonstrativ de identitate *aceeași* (**fată**)!

Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal demonstrativ

În calitate de **centru** de grup sintactic, pronumele demonstrativ poate apărea singur sau însoțit de subordonați.

- ***Acesta** a plecat.*
- ***Acela** din banca a doua a întârziat.* (pronume demonstrativ + prepoziție + substantiv)
- ***Acesta** al Ioanei/al meu a venit și ieri.* (pronume demonstrativ + nominal în genitiv/posesiv)
- ***Acela** inteligent a câștigat.* (pronume demonstrativ + adjectiv)
- ***Celălalt** de acolo e pentru tine.* (pronume + adverb precedat de prepoziție)
- ***Aceea** de citit e pentru mine.* (pronume + formă verbală de supin)

În calitate de **subordonat**, pronumele demonstrativ se combină cu:

- substantiv: *Cartea **celuilalt** este mai interesantă.*
- pronume nehotărât: *Oricare **dintre aceștia** poate câștiga.*

- pronume negativ: *<u>Niciunul</u> **dintre aceștia** nu a câștigat.*
- numeral: *<u>Doi</u> **dintre ceilalți**/<u>doi</u> **ai acestuia** ne vor însoți.*

Adjectivul demonstrativ apare numai ca **subordonat** și îndeplinește funcția sintactică de atribut adjectival.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. ***Cel*** poate apărea și ca **pronume semiindependent** în structuri precum:

- *cel* + adverb: *Băiatul de aici este Bogdan. **Cel** <u>de acolo</u> este Andrei.*
- *cel* + adjectiv: *Telefonul vechi este depășit. **Cel** <u>nou</u> este mai deștept.*
- *cel* + substantiv/pronume în genitiv: *Tricoul fetei este alb. **Cel** <u>al băiatului</u> este mai colorat./**Cel** <u>al lui</u> e mai colorat.*
- *cel* + substantiv/pronume + prepoziție: *Tricoul de la prietena mea este alb. **Cel** <u>de la tine</u> este mai colorat. /**Cel** <u>de la mama</u> este foarte drăguț.*
- *cel* + verb la supin: *Creionul de colorat este mai tocit. **Cel** <u>de scris</u> este mai ascuțit.*
- *cel* + propoziție AT: *Bărbatul[1]/care a plecat[2]/este soțul meu[1]/. **Cel**[1]/care te așteaptă[2]/este al tău[1]/.*

2. Folosit adjectival și cu intonație adecvată, demonstrativul poate marca distanțarea vorbitorului de persoana despre care vorbește, mai ales în contextul unui nume propriu: ***Acest** Ionescu nu îi plăcea deloc.*

3. În combinație cu verbul ***a fi***, demonstrativul formează o expresie indicând satisfacția, găsirea neașteptată a unei soluții: ***Asta era**, zise el luminat deodată.*

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL INTEROGATIV

Ce este pronumele interogativ? Pronumele interogativ

- este marca lexicală a enunțului interogativ;
- este folosit în întrebările parțiale pentru a cere interlocutorului o informație legată de identitatea unei ființe, a unui obiect (ființă, lucru – *cine? ce? care?*) sau o apreciere cantitativă legată de aceasta (*cât? câtă? câți? câte?*);
- anticipează referentul care urmează să fie fixat prin răspuns.

DE EXEMPLU:

Cine a câștigat concursul?
Ionela.

Flexiunea pronumelui și a adjectivului pronominal interogativ

CARE

	Singular		Plural	
	masculin	feminin	masculin	feminin
N = Ac.	*care*			
G = D	*cărui(a)*	*cărei(a)*	*căror(a)*	

ATENȚIE!

În structura formelor de G/D intră particula -*a* atunci când pronumele interogativ este postpus substantivului determinat.

DE EXEMPLU:

*Ale **cărui** cărți le vreți?* (pronumele interogativ este antepus substantivului)
*Cărțile **căruia** le vreți?* (pronumele interogativ este postpus substantivului)

CINE

	Formă unică
N = Ac.	*cine*
G = D	*cui*

ATENȚIE!

Pronumele interogativ ***cine:***

1. apare doar în contexte de masculin singular;
2. nu are realizare adjectivală/nu poate fi adjectiv pronominal interogativ.

CE

	Formă unică
N = Ac.	*ce*

ATENȚIE!

Pronumele interogativ ***ce:***

1. nu distinge genul și numărul.
2. nu are forme pentru G/D; în contexte de genitiv se folosesc rar construcții prepoziționale echivalente cu genitivul ***a*** + acuzativ (*Împotriva **a ce** lupți tu acum?*).

ATENȚIE!

Corect	Greșit
✓ *Ce-i cu întrebările astea?*	X *Ce-s cu întrebările astea?*

CÂT

	Singular		Plural	
	masculin	feminin	masculin	feminin
N = Ac.	*cât*	*câtă*	*câți*	câte
G = D	–	–	*câtor(a)*	

ATENȚIE!

1. În structura formelor de G/D intră particula ***-a*** atunci când pronumele interogativ este postpus nominalului/substantivului determinat.

DE EXEMPLU:

*Copiii **câtora** nu vin?* (pronumele interogativ este postpus substantivului)

2. Pentru a exprima genitivul, paralel cu forma sintetică – ***câtor(a)*** – apare și construcția ***a*** + acuzativ (*Cărțile **a câți** copii nu au fost returnate?*).

3. Pentru a exprima dativul, paralel cu forma sintetică – ***câtor(a)*** – apare și construcția **la** + acuzativ (***La câți** dintre copii le-ai dat cadouri?*).

AL CÂTELEA

	Singular	
	masculin	feminin
N = Ac.	*al câtelea*	*a câta*

ATENȚIE!

Al câtelea/a câta se folosește pentru a indica ordinea, introducând întrebări referitoare la numeralul ordinal:

— *A câta a ieșit la maraton?*

— *A doua.*

Funcțiile sintactice ale pronumelui interogativ

- **subiect:** ***Cine** lipsește? **Ce** te doare?* (***Andrei** lipsește./Mă doare **capul.***)
- **nume predicativ:** ***Ce** este prietenul tău?* (*Prietenul meu este **doctor.***)
- **atribut:** ***Al cui** scris este mai frumos?* (*Este mai frumos scrisul **colegei** mele.*)
- **complement direct:** ***Ce** ai cumpărat?* (*Am cumpărat **fructe**.*)
- **complement indirect:** ***Cui** i-ai cumpărat pantofi?* (*I-am cumpărat pantofi **surorii** mele.*)
- **complement prepozițional:** ***Despre ce** ați vorbit azi la ora de matematică?* (*Am vorbit **despre fracții.***)
- **complement de agent:** ***De cine** ai fost influențată în alegerea ta?* (*Am fost influențată **de mama.***)
- **circumstanțial de loc:** ***Spre ce** te-ai îndreptat?* (*M-am îndreptat **spre centrul** orașului.*)
- **circumstanțial de timp:** ***După cine** ai ajuns acasă?* (*Am ajuns acasă **după mama.***)
- **circumstanțial de mod:** ***Precum cine** ai acționat/te-ai purtat?* (*M-am purtat **precum părinții** mei.*)

ATENȚIE!
Funcția sintactică a pronumelui interogativ corespunde cu aceea a cuvântului așteptat ca răspuns la întrebare.

Adjectivul pronominal interogativ

IMPORTANT! Când însoțește un substantiv/nominal cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele interogativ se comportă ca un **adjectiv pronominal interogativ**. Funcția sintactică a adjectivelor pronominale interogative este de **atribut adjectival**.

DE EXEMPLU:

Ce mănânci? (***ce*** = pronume interogativ)
Ce prăjitură mănânci? (***ce*** = adjectiv pronominal interogativ)
Câte ai citit? (***câte*** = pronume interogativ)
Câte cărți ai citit? (***câte*** = adjectiv pronominal interogativ)
Cărora dintre fete le-ai oferit flori? (***cărora*** = pronume interogativ)
Căror fete le-ai oferit flori? (***căror*** = adjectiv pronominal interogativ)

ATENȚIE!

1. Adjectivele pronominale interogative au aceeași formă cu pronumele interogative, cu excepția lui ***care*** și ***câți***; ca adjective interogative acestea se folosesc întotdeauna fără particula ***-a*** la formele de G/D.

DE EXEMPLU:

Căror fete le-ai oferit flori?
Câtor fete le-ai oferit bomboane?

2. Adjectivele pronominale interogative apar întotdeauna antepuse nominalului pe care îl determină, nominalul fiind obligatoriu nearticulat.

DE EXEMPLU:

Ce prăjituri îți plac? (***prăjituri*** = substantiv nearticulat)
Căror copii le dai prăjituri? (***copii*** = substantiv nearticulat)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Locuțiunea interogativă ***ce fel de*** are doar realizare adjectivală; este invariabilă și se folosește când se așteaptă ca răspuns un adjectiv/substantiv cu prepoziție din cadrul unui grup nominal (*Ce fel de cărți preferi: de aventuri, polițiste?*).

2. ***Cine*** și ***ce*** în poziția de subiect impun verbului formă de persoana a III-a singular (*Ce te doare?*, *Cine a venit?*)

3. Adjectivul interogativ ***ce*** se poate raporta/referi atât la nominale umane/nume de ființe, cât și la nominale nonanimate/nume de obiecte.

DE EXEMPLU:

⊙ *Ce copii lipsesc?*
⊙ *Ce carte ai citit?*

4. ***Ce*** intră și în componența grupului interogativ ***de ce***, grup aflat la limita dintre o locuțiune adverbială și o grupare analizabilă formată din prepoziție și pronume interogativ.

ATENȚIE!

În favoarea interpretării ca pronume interogativ și prepoziție pledează:

- posibilitatea substituției prepoziției ***de*** cu sinonimul ***pentru***: *De/pentru ce ai întârziat?*
- posibilitatea de răspuns prin păstrarea primului element: *De ce ai întârziat?/De asta/de frică.*

5. ***Care*** poate impune forma de persoana a III-a singular (*Care lipsește?*, neliterar și *Care au lipsit?*), de persoana a II-a singular/plural (*Care vii, măi?/Care veniți, măi?*) sau de persoana I plural (*Care ne întâlnim mâine să stăm de vorbă?*).

ATENȚIE!

1. Adjectivele pronominale interogative au aceeași formă cu pronumele interogative, cu excepția lui ***care*** și ***câți***; ca adjective interogative acestea se folosesc întotdeauna fără particula ***-a*** la formele de G/D.

DE EXEMPLU:

Căror *fete le-ai oferit flori?*
Câtor *fete le-ai oferit bomboane?*

2. Adjectivele pronominale interogative apar întotdeauna antepuse nominalului pe care îl determină, nominalul fiind obligatoriu nearticulat.

DE EXEMPLU:

Ce prăjituri îți plac? (***prăjituri*** = substantiv nearticulat)
Căror copii le dai prăjituri? (***copii*** = substantiv nearticulat)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Locuțiunea interogativă ***ce fel de*** are doar realizare adjectivală; este invariabilă și se folosește când se așteaptă ca răspuns un adjectiv/substantiv cu prepoziție din cadrul unui grup nominal (*Ce fel de cărți preferi: de aventuri, polițiste?*).

2. ***Cine*** și ***ce*** în poziția de subiect impun verbului formă de persoana a III-a singular (*Ce te doare?, Cine a venit?*)

3. Adjectivul interogativ ***ce*** se poate raporta/referi atât la nominale umane/nume de ființe, cât și la nominale nonanimate/nume de obiecte.

DE EXEMPLU:

- *Ce copii lipsesc?*
- *Ce carte ai citit?*

4. ***Ce*** intră și în componența grupului interogativ ***de ce***, grup aflat la limita dintre o locuțiune adverbială și o grupare analizabilă formată din prepoziție și pronume interogativ.

ATENȚIE!

În favoarea interpretării ca pronume interogativ și prepoziție pledează:

- posibilitatea substituției prepoziției ***de*** cu sinonimul ***pentru***: *De/pentru ce ai întârziat?*
- posibilitatea de răspuns prin păstrarea primului element: *De ce ai întârziat?/De asta/de frică.*

5. ***Care*** poate impune forma de persoana a III-a singular (*Care lipsește?*, neliterar și *Care au lipsit?*), de persoana a II-a singular/plural (*Care vii, măi?/Care veniți, măi?*) sau de persoana I plural (*Care ne întâlnim mâine să stăm de vorbă?*).

ATENȚIE!
Structurile cu persoana a III-a sunt literare, celelalte, colocviale.

6. ***Câți/câte*** poate impune forma de persoana a III-a plural (*Câte au plecat?*), de persoana a II-a plural (*Câți ați fost la petrecere?*) sau I plural (*Câți mergem în excursie?*).

7. În dialog, pronumele interogative pot apărea singure, restul enunțului fiind subînțeles:

a. — *Ai cumpărat?*
b. — *Ce?*
c. — *Ce te-am rugat. Fructe.*

8. Adjectivul pronominal interogativ se deplasează împreună cu nominalul determinat la începutul propoziției/frazei interogative: ***Ce** cadou crezi că ți-am cumpărat?*, *În **câte** zile vom termina de amenajat casa?*

9. În funcție de context, pronumele și adjectivele pronominale pot dobândi și alte semnificații; astfel, ***ce*** poate fi:

- interjecție – poate fi omisă – marcă a atitudinii afective a locutorului, neintegrat sintactic în structura propoziției și așezat la începutul enunțului: *Ce? Crezi că are dreptate?/Ce? Ion? Crezi că are dreptate?*
- sinonim al interjecției **poftim**, având valoare neutră; folosit singur, semnalează faptul că vorbitorul nu a înțeles enunțul anterior:

— *N-am adus banii.*
— *Ce!?*

— *Vino până la mine!*
— *Ce? Nu aud...*

- folosit adjectival/adverbial în enunțuri exclamative, echivalent cu un marcator de superlativ: *Ce desen*! (adjectival) *Ce cuminte s-a făcut!/Ce repede aleargă*! (adverbial)

10. Pronumele interogativ apare la începutul frazei, chiar dacă interoghează un cuvânt din subordonată; în această situație, funcția sintactică a interogativului se identifică prin raportare la regentul din subordonată:

- La ce crezi[1]/că mă gândeam[2]/? (***la ce*** = complementul prepozițional al verbului *mă gândeam* din subordonată; *cred că te gândeai la asta*)

11. Forma ***cât*** poate funcționa ca adverb interogativ:

- atunci când apare pe lângă verbele intranzitive (*Cât ai alergat?*) sau care exprimă durata (*Cât a durat concertul?*)
- în structuri în care apar cuvinte gradabile (adjective/adverbe) + prepoziția *de*: *Cât de înaltă s-a făcut Ioana?/Cât de bine ai învățat lecția?*

12. Cât adverbial poate apărea și în enunțuri exclamative: *Cât de mult te apreciez! Cât te iubesc!*

13. Cât prepozițional (cu regim de Ac.) apare în structuri comparative și introduce un nominal (substantiv sau pronume): *Băiatul este înalt cât bradul.*

14. Cât conjuncțional poate introduce propoziții circumstanțiale de timp, construcții concesive sau consecutive (în vorbirea populară):

- *Se comportă bine*[1]/*cât știe*[2]/*că îl putem ajuta*[3]/. P1 = PP; P2 = CT
- *Cât e el de deștept,*[1]/*tot se mai înșală câteodată*[2]/. P1 = CV; P2 = PP
- *Gemea*[1]/*cât îți era mai mare mila*[2]/. P1 = PP; P2 = consecutivă

15. Cât substantiv neutru cu sensul de rezultatul unei împărțiri: *Aflați câtul dintre 4 și 2.*

16. Cât poate apărea ca formant în locuțiunile adverbiale ***nu știu cât*** și ***te miri cât***: *Am așteptat nu știu cât./A costat te miri cât.*

17. Cât apare și în structuri corelative de coordonare copulativă în care primul element este adverbial, iar al doilea este conjuncțional: ***atât... cât și***: *Atât Ana, cât și Ioana sunt talentate.*

18. Câte adverbial, având o valoare distributivă, apărând în structuri cu numeral cardinal: *Merg câte trei.*

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV

Ce este pronumele relativ? Pronumele relativ are dublu rol:
- evocă/face referire la o ființă/obiect;
- are rol de conector, marcând, la nivel sintactic, relația de subordonare dintre un termen regent și propoziția pe care o introduce.

IMPORTANT! Pronumele relativ are funcție sintactică în subordonata pe care o introduce sau într-o altă propoziție subordonată propoziției introduse.

DE EXEMPLU:

1. *Fata*[1]/***care****-mi place*[2]/*e blondă*[1]/.

P1 = PP, P2 = PS

Care = pronume relativ, subordonează propoziția 2 (AT) termenului regent din P1, substantivul ***fata***; în P2, ***care*** = subiect

2. *Nu știu[1]/ce vreau[2]/.*

P1 = PP, P2 = PS

Ce = pronume relativ, subordonează propoziția 2 (CD) termenului regent din P1, verbul ***nu știu***; în P2, ***ce*** = complement direct

3. ***Cine*** *sapă groapa altuia[1]/cade singur în ea[2]/.*

P1 = PS, P2 = PP

Cine = pronume relativ, subordonează propoziția 1 (SB) termenului regent din P1, verbul ***cade***; în P1, ***cine*** = subiect

4. *Nu știu[1]/****ce*** *vreau[2]/să devin în viață[3]/.*

Ce = pronume relativ, subordonează propoziția 2 (CD) termenului regent din P1, verbul ***nu știu***

IMPORTANT! În unele situații, pronumele relativ are funcție sintactică în altă subordonată decât în cea pe care o introduce: în exemplul 4, ***ce*** = numele predicativ al verbului copulativ din P3 (*vreau* *să devin doctor*).

ATENȚIE!

1. În primul exemplu, pronumele relativ se raportează la un antecedent (***fata***); în exemplele 2, 3 și 4, pronumele relativ nu are antecedent. Toate pronumele relative pot fi folosite cu sau fără antecedent în regentă, cu excepția lui ***cine***, care apare doar fără antecedent.

2. ***Ce*** este puțin folosit în limba actuală cu antecedent, în locul lui fiind preferat ***care***; folosirea lui ***ce*** cu antecedent este acceptată în limba literară doar pentru evitarea repetiției lui ***care***.

Asta e păpușa ***ce****-o dorești?/Asta e păpușa* ***pe care*** *o dorești?*

3. În limba vorbită, este posibilă reluarea antecedentului în subordonată, însă construcția e neliterară.

Am făcut mai multe cereri, ***care cereri*** *nu au avut răspuns.*

Pronumele relative au forme comune cu ale interogativului (***care, cine, ce cât, câtă, câți, câte, al câtelea, a câta***), la care se adaugă:

- pronumele relativ compus ***ceea ce***, cu valoare neutră: *A cumpărat* ***ceea ce*** *a găsit.*
- pronumele relativ popular ***de***, echivalent al lui **care**, având ca antecedent un substantiv din regentă: *Fata* ***de****-mi place e colega mea de bancă.*

Funcțiile sintactice ale pronumelor relative

IMPORTANT! Funcția sintactică a pronumelui relativ se stabilește în propoziția subordonată pe care o introduce.

- **subiect**: *Știu[1]/**cine** vine la cină[2]/.* (*Vine la cină **Ionel**.*)
- **atribut**: *O știu pe fata[1]/**al cărei** tată este pictor[2]/.* (*Este pictor tatăl **fetei**.*)
- **nume predicativ**: *Știu[1]/**ce** vreau [2]/să devin[3]/.* (*Vreau să devin **doctor**.*)
- **complement direct**: *Știu[1]/**pe cine** invit la bal[2]/.* (*Îl invit la bal **pe băiatul** blond.*)
- **complement indirect**: *Întrebarea e[1]/**cui** îi ofer flori[2]/.* (*Îi ofer flori **mamei**.*)
- **complement prepozițional**: *Mă întreb[1]/**despre ce** să vorbim[2]/când ne întâlnim[3]/.* (*Vorbim **despre vreme**.*)
- **complement de agent**: *Nu știu[1]/**de cine** a fost sfătuită[2]/.* (*A fost sfătuită **de cineva**.*)
- **circumstanțial de loc**: *Ne întâlnim în parcul[1]/**în care** ne vedem de obicei[2]/.* (*Ne vedem de obicei **în parc**.*)/*Am văzut casa[1]/**în fața căreia** te-ai oprit[2]/.* (*Te-ai oprit **în fața casei**.*)
- **circumstanțial de timp**: *În clipa[1]/**în care** l-am văzut[2]/m-am îndrăgostit[1]/.* (*L-am văzut **în clipa**.*)/*Colegul[1]/**înaintea căruia** ai ajuns[2]/locuiește lângă mine[1]/.* (*Ai ajuns **înaintea colegului**.*)
- **circumstanțial de cauză**: *Nu știu[1]/**de ce** te porți așa cu mine[2]/.* (*Mă port așa **deoarece m-ai supărat**.*)
- **circumstanțial de scop**: *Scopul[1]/**pentru care** investești[2]/este[1]/să faci profit[3]/.* (*Investești **pentru scopul de a face profit**.*)

Adjectivul pronominal relativ

IMPORTANT! Unele pronume relative se comportă ca adjective relative, acordându-se în gen, număr și caz cu nominalul determinat – *care, ce, cât, al câtelea*. Funcția sintactică a adjectivelor pronominale relative este de **atribut adjectival**. Nu trebuie confundat pronumele relativ cu adjectivul pronominal relativ.

DE EXEMPLU:

- ***Știu[1]/ce** cadou îmi doresc de ziua mea[2]/. ce* = adjectiv pronominal relativ (se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *cadou* – neutru, singular, acuzativ – *Îmi doresc un cadou **frumos/mare**.*), atribut adjectival
- ***Știu[1]/ce** îmi doresc de ziua mea[2]/. ce* = pronume relativ, complement direct
- *Îl trimiți la mine **pe care** copil vine primul. (pe) care* = adjectiv pronominal relativ, atribut adjectival
- *Îl trimiți la mine[1]/**pe care** vine primul[2]/. (pe) care* = pronume relativ, subiect

ATENȚIE!

Adjectivele pronominale relative au topică fixă (sunt antepuse nominalului determinat).

Topica și folosirea corectă a pronumelui relativ

ATENȚIE!

1. În poziția de **atribut genitival**, pronumele relativ poate apărea atât înaintea substantivului regent (însoțit obligatoriu de ***al***), cât și după acesta (fără ***al***).

2. Când apare după substantivul regent, pronumele relativ ***care*** primește obligatoriu particula ***a***.

*Ea este fata[1]/în **ale cărei** grații vreau să intru[2]/./Ea este fata[1]/în grațiile **căreia** vreau să intru[2]/.*

3. În poziția de **complement direct**:

- ***cine*** apare însoțit obligatoriu de prepoziția ***pe***, dar nedublat prin clitic:

  ***Pe cine** nu lași să moară nu te lasă să trăiești.*

- ***care*** apare obligatoriu însoțit de prepoziția ***pe*** și dublat prin clitic:

  ***Pe care** l-am salutat mi-a răspuns.*

- ***câți/câte*** apare fără prepoziția ***pe*** și nedublat prin clitic când substituie un obiect:

  ***Câte** (flori) am plantat toate s-au prins.*

- ***câți/câte*** este obligatoriu însoțit de prepoziția ***pe***, dublat facultativ prin clitic, atunci când înlocuiește un nominal nume de ființă:

  ***Pe câte (le-)**am întrebat mi-au răspuns.*

4. În poziția de **complement indirect:**

- ***cine*** apare dublat facultativ:

  ***Cui** i-ai dat premiul nu-l merita./**Cui** ai dat premiul nu-l merita.*

- ***care*** este obligatoriu dublat prin clitic:

  *Acesta este băiatul **căruia i**-ai promis cadoul.*

- ***câți/câte*** apare dublat facultativ:

  ***La câți le**-am oferit ajutorul, toți m-au răsplătit./**La câți** am oferit ajutorul, toți m-au răsplătit.*

5. În enunțurile de tipul celor următoare, pronumele relativ ***care*** are drept antecedent substantivul ***omul***, de aceea acordul gramatical impune folosirea persoanei a III-a singular.

Corect	Greșit
✓ *Tu ai fost omul care a semnalat acest lucru.*	X *Tu ai fost omul care ai semnalat acest lucru.*
✓ *Eu nu sunt omul care să creadă în minuni.*	X *Eu nu sunt omul care să cred în minuni.*

Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal relativ

În calitate de element de relație, pronumele relativ introduce diverse tipuri de subordonate.

Când pronumele relativ introduce o atributivă, se realizează un tip special de acord, **acordul încrucișat:**

- pronumele relativ se acordă cu nominalul din regentă pe care îl substituie;
- elementul ***al*** se acordă cu nominalul din subordonata pe care o introduce.

DE EXEMPLU:

Camera ***ale*** *cărei* ***ferestre*** *sunt deschise este luminoasă.*
Băieții în ***ale*** *căror* ***vorbe*** *cred sunteți voi.*
Băiatul în ***al*** *cărui* ***cuvânt*** *cred este el.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Pronumele relativ apare în unele îmbinări de cuvinte cu sens:
- nehotărât: *care mai de care*, *câte și mai câte*, *care pe care* etc.
- adverbial: *după care*, *drept care*, *pentru care*.

2. Unele pronume relative intră în structura unor locuțiuni conjuncționale: *până ce*, *după ce*, *pentru ce*.

3. Locuțiunea *ce fel de* se folosește doar ca adjectiv pronominal.

4. Unele pronume relative pot fi folosite ca pronume nehotărâte în două situații:
- fără rol de element de relație în frază: *Ieșea* ***care*** *de pe unde se ascunsese.* (*care* = fiecare)
- cu rol de element de relație în frază: ***Ce****-ar face, tot nu e bine.* (*ce* = orice)

5. ***cât/ce*** – adverb relativ: atunci când apare pe lângă verbele intranzitive (*Văd* ***cât*** *ai alergat*) și a celor care exprimă durata: (*Bătu la ușă*[1]*/****cât*** *bătu*[2]*/și, văzând*[3]*/că nu-i răspunde nimeni,*[4]*/ plecă* [3]*/.*); (*Merse*[1]*/****ce*** *merse,*[2]*/până ajunse la palatele zmeilor*[3]*/.*)

6. *Cel/cei ce, cel/cea/cei care/ce* nu sunt pronume relative compuse, ci sunt grupări formate din pronumele demonstrativ și pronumele relativ ***care/ce***.

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEHOTĂRÂT

Ce este pronumele nehotărât? Pronumele nehotărât înlocuiește un substantiv fără să dea explicații precise despre acesta.

Formele pronumelui nehotărât

După alcătuire, pronumele nehotărâte sunt:

1. simple:

- *tot – toată – toți – toate – tuturor;*
- *unul – una – unii – unele – unuia – uneia- unora;*
- *altul – alta – alții – altele – altuia – alteia – altora;*
- *mult – multă – mulți – multe – multor;*
- *puțin – puțină – puțini – puține – puținor;*
- *atât – atâta – atâți – atâția – atâtea – atâtor;*
- *cutare – cutăruia – cutăreia;*
- *alde, anume, niște* (când însoțește substantive nonnumărabile/masive; de exemplu: *niște brânză, niște pește*).

2. compuse:

- *oricare – oricine – orice – oricât – oricâtă – oricâți – oricâte – oricăruia – oricăreia – oricui – oricâtor;*
- *fiecare – fiecine – fiece – fiecăruia – fiecăreia – fiecărora – fiecui;*
- *vreunul – vreuna – vreunii – vreunele – vreunuia – vreuneia – vreunora;*
- *careva – cineva – ceva – câtva – câtăva – câțiva – câteva;*
- *altcareva* (puțin frecvent), *altcineva, altceva;*
- *oarecare – oarecine – oarece;*
- *niscaiva;*
- *fiecât – fiecâtă – fiecâți – fiecâte* (forme puțin frecvente);
- *altcâtva – altcâtăva – altcâțiva – altcâteva* (forme puțin frecvente);
- *oarecât – oarecâtă – oarecâți – oarecâte* (forme puțin frecvente).

Funcțiile sintactice ale pronumelui nehotărât

- **subiect:** ***Oricine*** *merge la teatru.*
- **nume predicativ:** *Vinovatul este* ***oricare*** *dintre ei.*

- **atribut:** *Părerea **altuia** este interesantă.*
- **complement direct:** *Am întrebat **pe cineva**.*
- **complement indirect:** *Spune-le **tuturor** vestea.*
- **complement prepozițional:** *Pot vorbi **despre orice**.*
- **circumstanțial de timp:** *Am ajuns la școală **după toți**.* (Ac.)/*Am ajuns la școală **înaintea tuturor**.* (G)
- **circumstanțial de loc:** *Stau **lângă cineva**.* (Ac.)/*M-am așezat **în fața tuturor**.* (G)
- **circumstanțial de mod:** *Mă comport **ca oricine**.*
- **circumstanțial de cauză:** *M-a pedepsit **pentru toți**.*
- **circumstanțial de scop:** *Învăț **pentru ceva** precis.*
- **apoziție:** *O fată, **oricare**, să vină la mine.*

IMPORTANT!

1. Pronumele nehotărâte ***fiecare***, ***oricare*** au următoarea particularitate: au formă de singular, dar, prin conținutul lor generalizant, exprimă totalitatea prin parte. Aceasta le permite să se combine, ca subiecte, când cu un predicat la singular (după criteriul formal), când cu un predicat la plural (după criteriul semantic).

Cele două posibilități se manifestă diferit în următoarele împrejurări:

- când ***fiecare***, ***oricare*** nu au subordonați, predicatul:
  - apare la singular, persoana a III-a: *Fiecare **știe** ce are de făcut*.
  - poate să apară la plural, dar numai la persoanele I și a II-a: *Fiecare dintre noi **avem** un ideal în viață. Oricare **puteți** încerca*.
- când ***fiecare***, ***oricare*** sunt determinate de pronumele personale/de politețe *noi*, *voi*, *dumneavoastră* (ca atribute partitive), predicatul:
  - stă la singular, persoana a III-a: *Fiecare/oricare dintre noi/voi **are** un scop în viață*.
  - poate sta la plural, dar numai la persoana coincidentă cu cea a pronumelui personal (*noi*, *voi*, *dumneavoastră*): *Oricare dintre **noi/voi avem/aveți** un scop în viață*.
- când ***fiecare***, ***oricare*** sunt determinate de un atribut la plural (altul decât *noi*, *voi*, *dumneavoastră*), acordul gramatical reclamă un predicat la singular: *Oricare dintre propoziții poate fi omisă./*Oricare dintre propoziții pot fi omise*.

2. ***Toți/toate*** în poziția de subiect permite acordul cu persoana I, a II-a sau a III-a plural a verbului predicat: *Toți am venit./Toți ați venit./Toți au venit*.

3. ***Cutare*** apare doar cu un verb la singular: ***Cutare** a făcut asta./***Cutare** au făcut asta*.

Adjectivul pronominal nehotărât

Când stă pe lângă un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele nehotărât se comportă ca un **adjectiv pronominal nehotărât**, cu funcția sintactică de **atribut adjectival**.

DE EXEMPLU:

***Toți** merg la școală.* (**toți** = pronume nehotărât)

Toți** băieții merg la școală.* (**toți** = adjectiv pronominal nehotărât, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul ***băieții: masculin, plural, N)

***Unele** merg în vacanță.* (**unele** = pronume nehotărât)

Unele** fete merg în vacanță.* (**unele** = adjectiv pronominal nehotărât, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul ***fete: feminin, plural, N)

ATENȚIE!

1. Adjectivele pronominale nehotărâte au, în general, topică fixă – sunt antepuse nominalului nearticulat: *fiecare fată*; *unele fete*; *unii băieți*, *orice om* etc.

Excepție de la această regulă fac adjectivele pronominale *mult*, *puțin*, care apar fie antepuse, fie postpuse unui substantiv nearticulat: *lapte mult/mult lapte*; *puțini bani/bani puțini*.

2. Când ***alte*** se combină cu ***mult/puțin***, topica acestora influențează și sensul:

- *multe alte probleme* = „alte probleme considerate a fi numeroase"
- *alte multe probleme* = „multe probleme considerate a fi de natură diferită"

3. ***Un*** și ***o*** pot deveni adjective pronominale nehotărâte atunci când se combină cu un pronume nehotărât/adjectiv pronominal nehotărât/demonstrativ.

DE EXEMPLU:

*Un băiat aleargă, **altul/celălalt** privește.*

*O fată citește, **alta/cealaltă** desenează.*

Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal nehotărât

Pronumele nehotărât – **centru**

- Apare de obicei singur, fără cuvinte subordonate: *Am cumpărat **ceva**.*
- Poate apărea și cu subordonați, cei mai frecvenți fiind construcțiile partitive introduse prin *din/dintre*.

DE EXEMPLU:

Una dintre ele va reuși. (pronume nehotărât + pronume la plural)
Unul dintre băieți va merge la teatru. (pronume nehotărât + substantiv la plural)
Oricare din echipă va fi apt de joc. (pronume nehotărât + substantiv colectiv)
*Am citit **ceva** interesant. **Ceva** început trebuie terminat*. (pronume nehotărât + adjectiv propriu-zis/participial)

Pronumele nehotărât – **subordonat**

- Se poate lega de centrul nominal prin morfemul de genitiv (*cartea **fiecăruia**; prietenul **tuturor***) sau prin prepoziție (*cartea **de la cineva**; felicitarea **pentru cineva***).

Adjectivul pronominal nehotărât este **subordonat** în cadrul grupului nominal.

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Locuțiunile pronominale nehotărâte sunt îmbinări unitare de cuvinte echivalente cu un pronume nehotărât: *nu știu cine* (cineva), *nu știu ce* (ceva), *cine știe cine* (cineva), *te miri cine* (oarecare, oarecine), *cine știe ce* (ceva), *te miri ce* (ceva), *câte și mai câte* (multe).

ATENȚIE!
Să nu se confunde locuțiunile pronominale nehotărâte cu pronumele relative.
*A bătut la ușă **nu știu cine***. (= locuțiune pronominală) vs *Nu știu[1]/**cine** a bătut la ușă[2]/*. (= pronume relativ)

2. *Tot* poate fi **semiadverb** când arată continuitatea: *Am **tot** discutat și nu am ajuns la nicio soluție.*

3. *Tot* apare ca **adverb corelativ** al unei subordonate concesive: *Chiar dacă plouă,[1]/ **tot** ies la plimbare[2]/.*

4. *Tot* ca **adverb** este folosit și în exprimarea gradului comparativ de egalitate, asociindu-se cu adverbele *așa, atât (de)*: *Ioana este **tot** atât de talentată ca Maria.*

5. *Tot* este **substantiv** când este folosit cu sensul de *întreg, ansamblu, total*, putând fi articulat: *relația parte **tot**, armonia **totului**.*

6. *Tot/oricât/mult/puțin/atât* folosite pe lângă verbe intranzitive sunt **adverbe**: *Am mers atât/mult/puțin. Mă bucur puțin.*; folosite la forma de masculin singular, în contextul unor verbe tranzitive, au comportament ambiguu, putându-se accepta ambele soluții de interpretare: pronume nehotărâte/adverbe: *Și-a comandat pește; mănâncă mult din peștele comandat. Am prins pește; în magazine se cere mult.*

7. *Niște* se folosește ca adjectiv pronominal nehotărât când însoțește substantive nonumărabile/masive: *niște pește, niște cafea, niște câlți.*

8. ***Niscai(va)*** se folosește doar ca adjectiv.

9. Pronumele nehotărâte compuse cu *ori-* (*oricare*, *oricine*, *orice*, *oricâte*) pot avea valoare relativă: ***Oricine*** *vine în vizită*[1]*/e bine-venit*[2]*/.*

ATENȚIE!

Folosirea nehotărâtelor cu valoare relativă în aceeași propoziție cu pronumele relativ nu este acceptată: **Oricine cine/care vine în vizită e bine-venit.*

10. Pronumele compuse cu *fie* pot apărea în contexte fără acest element de compunere, forma nehotărâtă fiind omonimă cu relativul (*care*): *Mergea* ***fiecare*** *pe unde putea./Mergea* ***care*** *pe unde putea.*

ATENȚIE!

Folosirea lui ***care*** ca pronume nehotărât este învechită, populară.

11. ***Tot*** nu se poate combina direct cu un adjectiv, ci prin intermediul pronumelui semiidependent *cel*: ***Toți*** *<u>cei atenți</u> au luat note mari./** ***Toți*** *<u>atenți</u> au luat note mari.*

12. Unele pronume nehotărâte pot apărea cu valoare neutră:

- ***una***, ***alta*** = „problemă, întâmplare": *Să-ți spun* ***una*** *și mai și...* ***Alta*** *acum! Ești mereu nemulțumită!*
- ***tot*** = „tot ce se întâmplă, tot ce e de văzut/de auzit": *Martorul a văzut* ***tot****, deci trebuia să dispară.*
- ***alte cele*** = „lucruri neobișnuite": *A terminat cu pariurile, acum s-a apucat de* ***alte cele****.*

13. ***Alta*** intră în structura unei **locuțiuni adverbiale:** *pe de o parte..., pe de altă parte.*

14. ***Mulți/puțini*** se comportă și ca un **adjectiv propriu-zis** (exprimă ideea de cantitate, iar din punct de vedere gramatical acceptă gradarea sau combinarea cu articolul *cel*): *La petrecere au venit foarte mulți oameni. Copiii cei mulți se jucau în curtea școlii.*

15. ***Vreo*** este un **semiadverb** cu sensul de *aproximativ*, *circa: Au venit* ***vreo*** *cinci elevi. Am invitat la petrecere* ***vreo*** *câțiva colegi. Am nevoie de* ***vreo*** *două-trei zile ca să fac referatul.*

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEGATIV

Ce este pronumele negativ? **Pronumele negativ**
- înlocuiește numele obiectelor prezentate ca inexistente;
- se folosește în enunțuri negative;
- nu are categoria gramaticală a persoanei.

Formele pronumelui negativ

NIMENI – se referă numai la persoane, nu și la obiecte

Caz	Context unic de masculin singular
N = Ac.	*nimeni*
G = D	*nimănui*

NIMIC – se referă numai la obiecte, nu și la persoane

Caz	Context unic de masculin singular
N-Ac.	*nimic*
G-D	–

NICIUNUL – se referă atât la persoane, cât și la obiecte

Caz	Singular		Plural	
	masculin	feminin	masculin	feminin
N = Ac.	*niciunul*	*niciuna*	*niciunii*	*niciunele*
G = D	*niciunuia*	*niciuneia*	*niciunora*	

Funcțiile sintactice ale pronumelui negativ

- **subiect:** ***Nimeni** nu vrea teme.* (N)
- **nume predicativ:** *Talentul fără muncă nu înseamnă **nimic**.* (N)
- **complement direct:** *Nu am văzut **pe nimeni**. Nu am citit **nimic**.* (Ac.)

- **complement prepozițional:** *Nu mă gândesc* ***la nimic/la nimeni/la niciunul.*** (Ac.) *Nu lupt* ***împotriva nimănui.*** (G)
- **complement indirect:** *Nu i-am dat flori* ***niciuneia/nimănui.*** (D)
- **circumstanțial de mod:** *Nu arăt* ***ca niciunul*** *dintre ei.* (Ac.)
- **circumstanțial de timp:** *Nu am ajuns la școală* ***înaintea niciunuia.*** (G)
- **circumstanțial de loc:** *Nu mă duc* ***la niciunul.*** (Ac.) *Nu am oprit* ***în fața nimănui.*** (G)
- **atribut:** *Nu este copilul* ***nimănui.*** (G) *Cadoul* ***de la niciunul*** *nu m-a impresionat.* (Ac.)

Adjectivul pronominal negativ

IMPORTANT!

1. Când însoțesc un substantiv la **numărul singular** cu care se acordă în gen, număr și caz, adjectivele negative au forma ***niciun – nicio*** (N/Ac., masculin, feminin, singular), ***niciunui – niciunei – niciunor*** (G/D masculin, feminin – singular, masculin, feminin – plural). Adjectivele pronominale negative au funcție sintactică de **atribut adjectival** și stau întotdeauna în fața substantivului pe care îl însoțesc.

2. Formele ***nimeni*** și ***nimic*** nu pot deveni adjective pronominale negative, doar **niciunul** și **niciuna**.

DE EXEMPLU:

3. ***Niciun*** *băiat nu-mi place.* (*niciun* = adjectiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *băiat*, singular, masculin, N, atribut adjectival)
4. ***Niciunui*** *băiat nu îi stă bine în uniformă.* (*niciunui* = adjectiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *băiat*, singular, masculin, D, atribut adjectival)
5. ***Nicio*** *fată nu îmi place.* (*nicio* = adjectiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *fată*, singular, feminin, N, atribut adjectival)
6. ***Niciunei*** *fete nu îi place să deseneze.* (*niciunei* = adjectiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *fete*, singular, feminin, D, atribut adjectival)
7. *Nu le-am dat* ***niciunor fete*** *flori.* (*niciunor* = adjectiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *fete*, plural, feminin, D, atribut adjectival)
8. *Cărțile* ***niciunor băieți*** *nu sunt noi.* (*niciunor* = adjectiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *băieți*, plural, masculin, G, atribut adjectival)

IMPORTANT!

1. A nu se confunda pronumele nehotărât ***niciunul*** cu:
- structura omonimă ***nici unul*** – în care ***nici*** = **conjuncție**, iar ***unul*** = **pronume nehotărât:** ***Nici unul, nici altul*** *nu au terminat exercițiul.*
- structura omonimă ***nici un*** – în care ***nici*** = **conjuncție**, iar ***un*** = **articol nehotărât:** *Nu e* ***nici un*** *om urât,* ***nici un*** *om prost.*
- structura omonimă ***nici un*** – în care ***nici*** = **conjuncție**, iar ***un*** = **numeral:** *Nu am* ***nici un*** *apartament,* ***nici două.***

2. Ca subiect, ***nimeni/nimic*** impune verbului forma de persoana a III-a singular, chiar dacă se poate referi în enunț la mai multe persoane.

Corect	Greșit
✓ *Nimeni și nimic nu mă poate opri.* ✓ *Nimeni dintre ei n-a răspuns.*	X *Nimeni și nimic nu mă pot opri.* X *Nimeni dintre ei n-au răspuns.*

3. Pronumele negative ***niciunul, niciuna*** au următoarea particularitate: au formă de singular, dar, prin conținutul lor generalizant, exprimă totalitatea prin parte. Aceasta le permite să se combine, ca subiecte, când cu un predicat la singular (după criteriul formal), când cu un predicat la plural (după criteriul semantic).

Cele două posibilități se manifestă diferit în următoarele împrejurări:

- când ***niciunul, niciuna*** nu au subordonați, predicatul:
  - apare la singular, persoana a III-a: *Niciunul nu **știe** ce are de făcut.*
  - poate să apără la plural, dar numai la persoanele I și a II-a: *Niciuna n-**avem** un ideal în viață.*
- când ***niciunul, niciuna*** sunt determinate de pronumele personale/de politețe *noi, voi, dumneavoastră* (ca atribute partitive), predicatul:
  - stă la singular, persoana a III-a: *Niciuna dintre noi/voi n-**are** un scop în viață.*
  - poate sta la plural, dar numai la persoana coincidentă cu cea a pronumelui personal (*noi, voi, dvs.*): *Niciunul dintre **noi/voi n-avem/n-aveți** un scop în viață.*
- când ***niciunul, niciuna*** sunt determinate de un atribut la plural (altul decât *noi, voi, dvs.*), acordul gramatical reclamă un predicat la singular: *Niciuna dintre propoziții nu poate fi omisă./*Niciuna dintre propoziții nu pot fi omise.*

ATENȚIE!

1. ***Nimeni*** apare doar în contexte de masculin singular (**Nimeni nu au mers.*); în dativ, poate apărea, colocvial și popular, forma ***la nimeni***, paralel cu forma ***nimănui***. Nu are corespondent adjectival. Cunoaște și varianta populară, colocvială ***nimenea, nimănuia***.

2. ***Nimic*** este invariabil și nu are corespondent adjectival. Cunoaște și varianta populară, colocvială ***nimica***.

3. Complementul direct realizat prin pronumele ***nimeni*** este obligatoriu precedat de prepoziția ***pe***, dar nedublat clitic: *N-am văzut pe nimeni./*Nu l-am văzut pe nimeni.*

4. Complementul direct realizat prin pronumele ***nimic*** nu este precedat de prepoziția ***pe*** și nici nu este dublat prin clitic: *Nu mănânc nimic./*Nu îl mănânc pe nimic.*

Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal negativ

IMPORTANT! Pronumele negativ impune verbului forma negativă, indiferent de poziția sintactică pe care o ocupă în enunț; limba română cunoaște deci concordanța negativă.

DE EXEMPLU:

- ***Nimeni nu*** *a venit.*
- ***Nu*** *am cumpărat* ***nimic.***
- ***N-****a invitat* ***pe nimeni.***
- ***Nu*** *se gândește* ***la nimeni.***

Pronumele negativ **centru** este însoțit de:

- subordonări partitive:

Nu mă interesează niciuna ***dintre fete.*** (*dintre fete* = atribut substantival prepozițional)

- subordonări ca: substantiv cu prepoziție, pronume cu prepoziție, supin, adverb cu prepoziție: *Nu îmi place nimic* ***din casă.*** *Nu îmi place nimic* ***de la tine. Nu*** *mă interesează nimic* ***de mâncat*** (*de mâncat* = atribut verbal)/***de aici.*** (*de aici* = atribut adverbial)
- subordonări adjectivale: Aici *nu se află nimic* ***interesant.*** *Niciuna* ***importantă*** *nu mi-a atras atenția.* (*interesant/importantă* = atribute adjectivale)
- subordonări în genitiv, de tip posesiv: *Nu mă interesează nimic* ***al tău/al Ioanei.***

Pronumele negativ **subordonat**:

1. poate apărea ca adjunct în grupul nominal: *Nu m-a impresionat ținuta* ***niciuneia.*** *Nu m-a bucurat cadoul* ***de la niciunul.***

2. poate apărea ca adjunct și în grupul verbal cu funcțiile sintactice obișnuite: subiect, complement direct etc.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Prin conversiune, pronumele negative ***nimeni*** și ***nimic*** pot căpăta și alte valori morfologice:

- *Băiatul e* ***un nimeni.*** (substantiv)
- *Am cumpărat* ***nimicuri.*** (substantiv neutru)

- *Examenul a fost o **nimica** toată.* (substantiv feminin, în expresie fixă)
- *El este un om **de nimic**. Viața **de nimic** pe care o duce mă întristează.* (locuțiune adjectivală)

2. ***Niciunele*** este folosit cu valoare neutră (cu sensul de *lucruri*, *cunoștințe*) în contexte ca: *Nu are de niciunele./Nu știe de niciunele.*

ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE

Ce este adjectivul pronominal de întărire? Adjectivul pronominal de întărire însoțește un substantiv sau un pronume și precizează prin insistență persoana la care se referă.

Are funcția sintactică de **atribut adjectival**, fiind subordonat al unui centru nominal.

Este alcătuit din pronumele personale ***însu, însa*** + formele de dativ ale cliticelor personale/reflexive: ***mi, ți, și, ne, vă, le.***

Formele adjectivului pronominal de întărire

Persoană	Caz	Singular		Plural	
		masculin	feminin	masculin	feminin
persoana I	N = Ac.	însumi	însămi	înșine	însene
	G = D	însumi	însemi	înșine	însene
persoana a II-a	N = Ac.	însuți	însăți	înșivă	însevă
	G = D	însuți	înseți	înșivă	însevă
persoana a III-a	N = Ac.	însuși	însăși	înșiși	înseși/însele
	G = D	însuși	înseși	înșiși	înseși/însele

Apare postpus sau antepus în raport cu termenul pe care îl accentuează. Topica este determinată de particularitățile morfologice ale termenului regent:

- **topică fixă**, după termenul pe care îl accentuează atunci când:
  - forma de întărire intră în relație cu un pronume în alt caz decât nominativul: *Mi-a spus mie însumi*. nu **Însumi mie mi-a spus.*
  - forma de întărire intră în relație cu un pronume personal la plural: *Voi înșivă v-ați oferit să faceți asta*. nu **Înșivă voi v-ați oferit.*
  - forma de întărire intră în relație cu un substantiv la genitiv/dativ: *I-am oferit flori Simonei Halep înseși.* nu **I-am oferit flori înseși Simonei Halep.*
- **topică liberă**, când:
  - forma de întărire intră în relație cu un substantiv/pronume: *Însuși Michael Jackson/el i-a înmânat premiul. Michael Jackson/el însuși i-a înmânat premiul.*
- forma ***însele*** este **obligatoriu postpusă** în toate situațiile: *ele însele, doamnele însele*, nu **însele ele.*

Formele de întărire sunt folosite în special în limba scrisă; în limba vorbită sunt preferate:

- sinonimele adverbiale ***chiar***, ***tocmai***, ***personal*** (*Eu personal i-am răspuns. Chiar/tocmai eu i-am răspuns.*)
- sinonimele adjectivale ***propriu***, ***singur*** (*Propria ta conștiință ți-a dictat alegerea. Voi singuri v-ați înhămat la o asemenea treabă.*)
- sinonimul pronominal ***unul*** (*Eu unul nu sunt de acord cu propunerea.*)
- sinonimele locuționale ***cu mâna mea***, ***cu ochii mei***, ***cu urechile mele***.

ATENȚIE!

Corect	Greșit
✓ *Am greșit prin **însuși** comportamentul nostru.*	X *Am greșit **însuși** prin comportamentul nostru.*
✓ *Am greșit chiar prin comportamentul nostru.*	X *Am greșit prin chiar comportamentul nostru.*

SĂ EXERSĂM!

1. Stabilește valoarea gramaticală a cuvântului **o** din enunțurile următoare:
- *O rază de soare îmi mângâia fața.*
- *Am luat-o la fugă și am văzut-o pe Ileana la capătul străzii.*
- *O să îi cer o carte și două caiete pe care i le-am dat ieri.*
- *O fată citește și alta desenează.*
- *O, ce veste minunată!*

2. Stabilește valoarea morfologică, funcția sintactică și cazul cuvintelor subliniate din enunțurile următoare:
- *Le dădea celorlalți cărți, pentru a învăța și ei această poezie.*
- *Acestea sunt ale noastre și nu ți le împrumutăm.*
- *Mașina ta era parcată în fața casei mele.*
- *Mă bucură responsabilitatea alor mei.*
- *Am aflat ce planuri ai, pe care vrei să le îndeplinești, cu cine te înțelegi mai bine.*
- *Ce vor spune colegii tăi când vor auzi vestea?*
- *Ce vești îmi aduci de dimineață?*
- *Toți care trec pe stradă te salută.*
- *Căror candidați li s-au dat rezultatele?*
- *Nimeni nu vrea să mă ajute.*
- *Nu am văzut niciun băiat care să-mi placă.*
- *O știu pe fata al cărei tată este pictor.*
- *Mă gândesc să plec la mare și să stau în căsuța în care am stat și anul trecut și ale cărei ferestre dau spre largul mării.*

3. Completează spațiile punctate cu substantive potrivite, astfel încât să realizezi acordul pronumelui relativ ***care*** și al articolului genitival cu fiecare substantiv:

.... *ai cărui* ....
.... *ai cărei* ....
.... *a cărei* ....
.... *ale căror* ....
.... *al cărui* ....
.... *ai căror* ....

4. Completează spațiile punctate cu pronumele sau adjectivele pronominale demonstrative corespunzătoare:

a. .... nu i-a plăcut întrebarea. (pronume demonstrativ de apropiere, masculin)
b. .... caiete sunt noi. (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare)
c. L-am văzut pe .... (pronume demonstrativ de depărtare)
d. Râul .... (adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere) este limpede.
e. Am cumpărat .... rochie (adjectiv pronominal de identitate) și .... (adjectiv pronominal de identitate) pantofi.

5. Completează spațiile punctate cu formele corecte ale pronumelui relativ în genitiv.

a. *Copiii .... părinți sunt autoritari vor fi la rândul lor așa.*
b. *Oamenii .... păreri contează trebuie ascultați.*
c. *Fetei .... ochi sunt albaștri îi voi da o floare.*
d. *Copacul .... flori sunt albe este un măr.*
e. *Bunicul .... ochelari sunt pe masă, îi caută neliniștit.*
f. *Cărțile .... coperte sunt cartonate au fost tipărite anul acesta.*
g. *Am în bibliotecă un album .... editare a durat doi ani.*
h. *Vecinul .... copil a câștigat concursul de pictură este profesor.*
i. *Biroul .... pereți sunt albi pare mai mare.*

6. Rescrie textul de mai jos, corectând greșelile.

Într-o dimineață, Ioana și altele patru colege de-a sale s-a gândit că nu se merită să mai aștepte până când directorul școlii va face o decizie în legătură cu participarea echipei aceasta la concurs, căci, în ceea ce privesc rezultatele, erau destui de bine situați în clasament și sau gândit să acționeze singure, contactândui pe organizatori ele înșiși personal.

7. Alcătuiește enunțuri pentru următoarele cerințe:

a. pronume negativ – complement indirect în cazul dativ, al cărui termen regent să fie un adjectiv;
b. pronume nehotărât în cazul genitiv – atribut pronominal;
c. adjectiv posesiv în cazul dativ – atribut adjectival;
d. pronumele relativ ***ce*** – complement direct în cazul acuzativ;
e. pronume personal – circumstanțial de loc în cazul genitiv;
f. relativul ***care*** – atribut adjectival în cazul dativ;
g. pronume interogativ – nume predicativ;
h. pronume reflexiv – complement indirect;
i. pronume demonstrativ – complement prepozițional în cazul genitiv;
j. pronume de politețe – atribut în cazul genitiv;
k. adjectiv pronominal de întărire al cărui termen regent să fie un substantiv feminin, singular, în cazul dativ;
l. adjectiv pronominal de întărire al cărui termen regent să fie un substantiv masculin, plural, în cazul acuzativ.

8. Subliniază varianta corectă în enunțurile de mai jos.

a. *Copiii lau/l-au văzut cumpărânduși/cumpărându-și o înghețată.*
b. *Ne-am/neam întâlnit în fața magazinului.*
c. *Var/v-ar plăcea să mergeți la film?*

d. *La/l-a găsit uitându-se la/l-a televizor.*

e. *Fiecare dintre noi am luat premiu/fiecare dintre noi a luat premiu.*

f. *Al doi-lea/Al doilea concurent este colegul meu de bancă.*

g. *Ne mai găsindu-l/nemaigăsindul/nemaigăsindu-l acasă, a plecat.*

h. *Cărțile, datu-mile-ai/datu-mi-le-ai/da-tu-mi-le-ai?*

i. *V-au dat voie ai voștri/ai voștrii să mergeți la mare?*

j. *Niciunul dintre ei nu a participat la festivitate/niciunul dintre ei nu au participat la festivitate.*

k. *Copilul și-a mâncat cu poftă înghețata sa/copilul și-a mâncat cu poftă înghețata.*

l. *Dă-le un răspuns băieților acestora!/Dă-le un răspuns băieților aceștia!*

m. *Al cui ghiozdan s-a rupt?/A cui ghiozdan s-a rupt?*

9. Încercuiește A (Adevărat) sau F (Fals), corectând răspunsurile false.

A/F În enunțul: *Știu ce mult a învățat pentru examen.* cuvântul subliniat este ca parte de vorbire pronume relativ.

A/F În enunțul *Elevii a căror lecturi sunt variate au un lexic bogat.* acordul pronumelui relativ în cazul genitiv este corect.

A/F În enunțul *Casa alor mei este mare.* există un adjectiv pronominal posesiv.

A/F În enunțul *Mi-am adus aminte de ce ți s-a întâmplat și mi-a părut foarte rău.* există trei pronume reflexive și un pronume personal.

A/F În enunțul *Bunicii lui sunt foarte amuzanți, în timp ce ai mei sunt mai posaci.* sunt două pronume posesive.

A/F În enunțul *Tu, treci la tablă, iar tu, du-te la loc!*, pronumele personale sunt în cazul vocativ.

10. Se dă textul:

Într-un oraș din Germania, trăia odată un cizmar cu familia lui; el ducea o viață simplă și cinstită. Toată ziulica ședea la colțul străzii și cârpea ghete și pantofi, ba făcea chiar și încălțări noi. Doar că cine-și dorea asta trebuia să cumpere pielea, căci el era tare sărac și nu avea nimic pus deoparte. Nevasta sa vindea zarzavaturi, care creșteau într-o grădiniță de lângă poartă. Mulți oameni târguiau cu plăcere de la ea, fiindcă era îmbrăcată curat și îngrijit și se pricepea să-și rânduiască frumos marfa. Fiul cizmarului, Iacob, era un băiat chipeș, voinic și destul de înalt pentru cei doisprezece ani ai lui. De obicei, el stătea lângă maică-sa la piață și căra târguielile la casele acestora.

W. Hauff, *Piticul Nas Lung*

Răspunde la fiecare dintre cerințele de mai jos.

a. Identifică în text un pronume reflexiv în cazul dativ.

b. Alcătuiește un enunț în care ***acestora*** să aibă altă valoare morfologică decât în text, pe care o vei preciza.

c. Identifică în text un pronume personal în cazul nominativ, apoi alcătuiește un enunț în care acesta să fie în cazul acuzativ, precizându-i funcția sintactică.

d. Transcrie din text un adjectiv pronominal posesiv și precizează-i cazul, alcătuind apoi un enunț în care adjectivul posesiv transcris să fie în alt caz, pe care îl vei preciza.

e. Alcătuiește enunțuri în care cuvântul ***un*** (*oraș*) să aibă alte două valori morfologice decât cea din text, pe care o vei preciza.

f. Rescrie fraza, înlocuind cuvintele subliniate cu antonimele lor, făcând, în același timp, modificările necesare. *Căci el era tare <u>sărac</u> și nu avea <u>nimic</u> pus deoparte.*

g. Transcrie din text un pronume relativ în cazul nominativ.

11. Completează enunțurile de mai jos, astfel încât să obții proverbe în care să apară diferite forme pronominale.

a. .... *cade singur în ea.*
b. .... *altuia nu-i face.*
c. .... *se adună.*
d. .... *șoareci mănâncă.*
e. .... *departe ajunge.*
f. .... *ca să-ți spun cine ești.*
g. .... *pe limba ei piere.*
h. ...., *ci din greșelile altora.*

12. Completează tabelul următor, selectând din proverbele de la exercițiul anterior pronumele și adjectivele pronominale.

Enunțul	Pronume	Adjective pronominale
a.		
b.		
c.		
d.		
e.		
f.		
g.		
h.		

13. Alcătuiește textul unei știri despre un panda roșu care fugit de la grădina zoologică, utilizând pronume și adjective pronominale diferite. Subliniază-le în mod diferit!

14. Explică scrierea diferită a cuvintelor și a structurilor subliniate din enunțurile de mai jos:

Niciun băiat nu a venit la petrecerea ei.
Nu mi-a plăcut nici unul, nici celălalt dintre costumele pe care mi le-ai arătat.
Nu e nici o tânără prost crescută, nici lipsită de empatie.
Nu am nicio explicație pentru greșeala făcută.

15. Construiește enunțuri în care formele clitice *mă, te, îmi, îți* să fie, pe rând, pronume personal și pronume reflexiv.

16. Precizează valorile morfologice ale cuvintelor subliniate:

a. *I-a certat pentru comportamentul nepotrivit.*
b. *Și dă-i și luptă!*
c. *Nu-i frumos să vorbești așa!*
d. *Tata nu-i acasă.*
e. *Nouă ne-a dăruit o carte.*
f. *Am cumpărat nouă caiete.*
g. *Rochia mea este nouă.*
h. *Ce frumos te-ai îmbrăcat!*
i. *Nu știu ce ai gătit, dar îmi place cum miroase.*
j. *Ce ai cumpărat de la magazin?*

17. Completează spațiile punctate cu formele corespunzătoare ale adjectivului pronominal interogativ *care* în genitiv.

a. .... *flori este petala aceasta?*
b. .... *nepoți sunt jucăriile acestea?*
c. .... *copil este bicicleta aceea?*
d. .... *băieți sunt bocancii?*
e. .... *bărbați sunt costumele?*
f. .... *mame este bebelușul care plânge?*

18 Ești reporter/redactor al revistei școlii. Imaginează-ți un interviu/un dialog de 4–6 replici cu scriitorul/actorul/sportivul preferat despre ultima carte publicată/ premiera ultimului spectacol/medalia pe care a câștigat-o la Jocurile Olimpice, în care să folosești forme ale pronumelui de politețe.

4. ADJECTIVUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- Adjectivul
- Gradele de comparație
- Articolul demonstrativ
- Acordul adjectivului cu substantivul
- Topica adjectivului
- Adjectivul participial
- Posibilități combinatorii ale adjectivului

Ce este adjectivul? Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care arată însușirea unui obiect, în sens larg.

Determină un substantiv, un pronume sau un numeral cu valoare pronominală, cu care se acordă în gen, număr și caz.

DE EXEMPLU:

- *Pe floarea* ***albă*** *de trandafir sunt picuri de rouă.*
  floarea – substantiv comun, număr singular, gen feminin, caz Ac.
  albă – adjectiv, număr singular, gen feminin, caz Ac.
- *Pe florile* ***albe*** *de trandafir sunt picuri de rouă.*
  florile – substantiv comun, număr plural, gen feminin, caz Ac.
  albe – adjectiv, număr plural, gen feminin, caz Ac.

TIPURI DE ADJECTIVE

În funcție de **sens și de comportamentul morfologic**, există **adjective propriu-zise** (de exemplu: copil *bun*, *frumos*, *silitor* etc.), **adjective participiale** (textul *citit*, *învățat*, *ales* etc.) **și adjective provenite din alte părți de vorbire** (de exemplu: femeie *savantă*, coșuri *fumegânde*, doamnă *bine*) **care se adjectivizează. Adjectivele participiale** (participii cu valoare adjectivală) seamănă cel mai mult cu cele propriu-zise, comportându-se la fel din punct de vedere semantic și flexionar.

După **procedeele de formare a adjectivelor**, există:

- adjective obținute prin **derivare:** *câinos, părintesc, fermecător, văratic, frumușel, răscopt, preaputernic, incorect, strălucitor;*

- adjective obținute prin **compunere**: *cumsecade, cuminte, nou-născut, galben-închis, roșu-deschis;*
- adjective obținute prin **conversiune**:
  - din adverbe: *E* ***bine*** *cum a rezolvat exercițiul.* (adverb) *El este un bărbat* ***bine***. (adjectiv)
  - din substantive: Este ***un savant*** *renumit*. (substantiv) Ea este o femeie ***savantă***. (adjectiv)
  - din verb la gerunziu: *Coșuri* ***fumegând*** *se văd în zare.* (gerunziu) *Coșuri* ***fumegânde*** *se văd în zare.* (adjectiv gerunzial)

FLEXIUNEA ADJECTIVULUI

Flexiunea adjectivului cuprinde forme distincte după gen, număr, caz, determinare, de multe ori și în raport cu gradele de intensitate (gradele de comparație).

După formă, adjectivele sunt:

- **variabile:** își schimbă forma în funcție de genul, de numărul și de cazul substantivului;
- **invariabile:** nu își schimbă forma în funcție de genul, de numărul și de cazul substantivului.

Flexiunea adjectivului cuprinde patru forme, corespunzătoare categoriilor singular/plural, masculin/feminin, în funcție de nominalul determinat. Astfel, adjectivele **variabile** se împart în:

1. adjective cu patru forme flexionare: *albastru, albastră, albaștri, albastre;*
2. adjective cu trei forme flexionare: *adânc, adâncă, adânci;*
3. adjective cu două forme flexionare: *dulce, dulci.*

Adjectivele **invariabile** au o singură formă: *roz, maro, gri, cumsecade, grena, mov, lila, ditamai, bleu, otova, atroce, propice, forte, locvace* etc.

DE EXEMPLU:

El este un om ***cumsecade****./Ei sunt niște oameni* ***cumsecade****.*

ATENȚIE!

A nu se confunda adjectivele compuse cu locuțiunile adjectivale.

Adjective compuse sunt: *alb-vișiniu, galben-verzui, nou-născut, roșu-închis, roșu-deschis, albastru-spălăcit, dulce-acrișor* etc.

Locuțiunile adjectivale sunt formate din două sau mai multe cuvinte care alcătuiesc un grup unitar având sensul unui adjectiv.

DE EXEMPLU:

de treabă, cu ochii în patru, pestriț la mațe etc.

CATEGORIILE GRAMATICALE ALE ADJECTIVULUI

Numărul adjectivului coincide cu cel al substantivului determinat. După cum s-a evidențiat anterior, există adjective invariabile, prin urmare nu își schimbă forma atunci când substantivul este la plural, acest lucru neînsemnând însă că acordul cu substantivul nu are loc.

Genul adjectivului este preluat de la substantivul (sau nominalul) determinat. Atunci când determină un substantiv neutru, adjectivul este masculin la singular și feminin la plural.

ACORDUL ADJECTIVULUI CU SUBSTANTIVUL DETERMINAT

Adjectivul se acordă cu substantivul determinat în gen, număr și caz. Dacă acordul în gen și număr este mai ușor sesizat de vorbitori, acordul în caz nu se realizează întotdeauna corect, putându-se remarca absența acestuia, în vorbirea neîngrijită, la feminin singular, genitiv-dativ, atât la adjectivele propriu-zise, cât și la cele participiale.

	Feminin	Masculin	Neutru
N = Ac. singular	*fata frumoasă/întâlnită*	*băiatul înalt*	*scaunul nou*
G = D singular	*fetei frumoase/întâlnite*	*băiatului înalt*	*scaunului nou*
N = Ac. plural	*fetele frumoase/întâlnite*	*băieții înalți*	*scaunele noi*
G = D plural	*fetelor frumoase/întâlnite*	*băieților înalți*	*scaunelor noi*

DETERMINAREA

Adjectivul poate prelua **articolul hotărât** de la substantivul determinat atunci când îl precedă. (vezi capitolul *Substantivul și articolul*)

Atunci când determină un substantiv pe care îl precedă, adjectivul poate fi însoțit de **articolul demonstrativ** *cel, cea, cei, cele*. Morfemul este considerat de *Gramatica Academiei* (2005) pronominal emfatic, iar gramatica tradițională îl numește articol adjectival. Prezența lui *cel* este, adesea, opțională.

Se utilizează atât în relație cu numele proprii (*Ștefan cel Mare*), cât și cu substantivele comune (*rățușca cea urâtă*). *Cel* poate preceda adjective propriu-zise (*Ivan cel Groaznic*), grupuri prepoziționale (*discuția cea despre vacanță*), adjective participiale (*copilul cel găsit*), gerunzii acordate (*valurile cele spumegânde*). Dacă folosirea lui *cel* este, de multe ori, desuetă, fiind percepută de vorbitori drept nenaturală, utilizarea morfemului este obligatorie pentru a permite intercalarea unor determinanți între substantivul articulat și *cel* (*copilul meu cel cuminte*).

Cel se acordă în caz, la fel ca toți determinanții adjectivali ai substantivului. Prin urmare, sunt corecte formele:

	Feminin	Masculin	Neutru
N-Ac. singular	*bluza cea nouă*	*băiatul cel înalt*	*scaunul cel vechi*
G-D singular	*bluzei* ***celei*** *noi*	*băiatului* ***celui*** *înalt*	*scaunului* ***celui*** *vechi*
N-Ac. plural	*bluzele cele noi*	*băieții cei înalți*	*scaunele cele vechi*
G-D plural	*bluzelor* ***celor*** *noi*	*băieților* ***celor*** *înalți*	*scaunelor* ***celor*** *vechi*

Norma actuală prevede că acest acord nu este recomandat la numele proprii, prin urmare vom spune *Ecaterinei cea Mare*, nu **Ecaterinei celei Mari, Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava*, nu **Sfântului Ioan celui Nou de la Suceava.*

GRADELE DE INTENSITATE

Deși nu toate adjectivele prezintă această categorie gramaticală, adjectivul poate avea **grade de comparație/intensitate**:

- gradul pozitiv: *Simina este o fată* ***înaltă****.*
- gradul comparativ de superioritate: *Adela este* ***mai înaltă*** *decât prietena ei.*
- gradul comparativ de egalitate: *Ioana e* ***la fel de înaltă*** *ca prietena ei.*
- gradul comparativ de inferioritate: ***mai puțin/la fel de/deopotrivă de înaltă*** *decât/ca Ioana.*
- gradul superlativ relativ de superioritate: *Irina este* ***cea mai înaltă*** *dintre colegele de clasă.*
- gradul superlativ relativ de inferioritate: *Mihaela este* ***cea mai puțin înaltă*** *dintre noi.*
- gradul superlativ absolut de superioritate: *Raluca este* ***foarte înaltă****.*
- gradul superlativ absolut de inferioritate: *Ramona este* ***foarte puțin înaltă****.*

Există și alte **mijloace – expresive – de redare a superlativului absolut:**

- verbe la supin plasate după adjectiv – *urâtă **de speriat/de nespus***;
- grupuri locuționale – *din cale afară de, cu totul și cu totul, peste măsură de*;
- adjective plasate în fața adjectivului și legate de adjectiv prin prepoziția ***de*** – *putred **de** bogat, chinuitor **de** rece, nebuni **de** îndrăgostiți*;
- adverbe legate de adjective prin prepoziția ***de*** – *nemaipomenit **de**, grozav **de**, groaznic **de**, infernal **de**, cumplit **de***;
- adverbe provenite din substantive – *singur **cuc**, sănătos **tun**, frumoasă **foc**, beat **turtă**, îndrăgostit **lulea***;
- adverbele ***ce*** și ***cât*** în enunțuri exclamative – ***Ce** frumoasă este priveliștea!*;
- repetarea adjectivului, a unor vocale, silabisirea adjectivului: *frumos-frumos; frumoooos; fru-mos*;
- prefixe: *prea-, super-, ultra-, hiper-, supra-*;
- sufixe: *-isim*.

Anumite adjective nu acceptă comparația:

- adjective care, etimologic, reprezintă forme de comparativ și de superlativ: *anterior, posterior, inferior, superior, extrem, infim, maxim, minim, optim* etc.;
- adjective relaționale: *școlar, sătesc, polar, ciobănesc* etc.;
- adjective care, semantic, includ semnificații superlative/derivate cu prefixe superlative: *colosal, desăvârșit, extraordinar, gigantic, nemaipomenit, uriaș, arhicunoscut, extrafin, hipersensibil* etc.;
- adjectivele invariabile provenite din adverbe: *asemenea, așa, atare, gata* etc.

Din punct de vedere sintactic, adjectivul este **subordonat** (calitate definitorie) *în grupul nominal.*

DE EXEMPLU:

Glasurile cristaline ale colindătorilor se aud pe ulițe. (adjectivul *cristaline* determină substantivul *glasurile*).

De asemenea, adjectivul este **subordonat** *în grupul verbal.*

DE EXEMPLU:

Glasurile copiilor sunt cristaline. (adjectivul *cristaline* intră în relație atât cu substantivul *glasurile*, cât și cu verbul copulativ *sunt*).

FUNCȚIILE SINTACTICE ALE ADJECTIVULUI ȘI ALE LOCUȚIUNII ADJECTIVALE

Funcțiile sintactice ale adjectivului și ale locuțiunii adjectivale sunt:

În raport cu substantivul:

- **atribut adjectival:** *Lumina **strălucitoare** a soarelui mângâia copacii.*

În raport cu un verb copulativ:

- **nume predicativ**: *Pisica este **jucăușă**.*

În raport cu un verb:

- **circumstanțial de timp**: *O cunoșteam **de mică**.*
- **circumstanțial de cauză**: ***De invidioasă** nu l-a felicitat.*

Atunci când este **centru**, adjectivul poate fi regent pentru:

1. complement indirect: *Acest tratament este util pacienților.* (adjectivul *util* este regent pentru complementul indirect *pacienților*)

2. complement prepozițional: *Ioana este demnă de laudă.* (adjectivul *demnă* este regent pentru complementul prepozițional *de laudă*)

3. circumstanțial de mod: *El este un om frumos sufletește.* (adjectivul *frumos* este regent pentru circumstanțialul de mod *sufletește*)

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. La adjectivele variabile se pot asimila **adjectivele defective de gen**. Acestea se asociază cu un singur substantiv, de gen unic, prin urmare paradigma formelor flexionare este redusă.

DE EXEMPLU:

- adjective doar cu formă de masculin singular: *zahăr **farin**, hidrogen **sulfurat*** – se asociază cu substantive masive (vezi capitolul *Substantivul și articolul*)
- adjective doar cu formă de masculin singular și plural: *an **bisect**/ani **bisecți***
- adjective doar cu formă de feminin singular și plural: *liră **sterlină**/lire **sterline***

2. Numeroase prefixoide, abrevieri, trunchieri sunt folosite în limba actuală drept adjective.

DE EXEMPLU:

*muzică **latino**, coleg **OK**, coafură **afro***

Părțile de vorbire

SĂ EXERSĂM!

1. Redactează o compunere narativ-descriptivă, de maximum 150 de cuvinte, cu titlul *Cine sunt eu?*, în care să utilizezi adjective la diferite grade de comparație, pe care le vei sublinia diferit.

2. Citește cu atenție fragmentul următor pentru a răspunde la fiecare dintre următoarele cerințe:

Într-adevăr, farmece în aer și totuși nicio putință de a le preciza. Câțiva români ajunși tocmai la Luxor, la capătul Egiptului. Câteva mese, în grădina hotelului „Pension de famille". La o masă, Paul și tovarășa lui, Mitsuko, mica japoneză, cum i se spune, mademoiselle Berthe, franțuzoaică, observând treburile hotelului, domnul Hedra, proprietarul hotelului, Sami Soliman, profesor arab, acum mosafir. Câte un egiptean mititel, cu turban și cămașa colorată, se ruga să i se cumpere mărunțișuri: mărgele, cărți poștale, piepteni. De la unul din ei domnul Hedra a cumpărat alune prăjite și tot restul discuției a fost punctat de ronțăitul alunelor. În grădină, palmieri cu umbrele lor dărâmate pe lumină. Un aer cald, dulce, amețitor. Vorbe lenețe, fără supărare, fără gânduri ascunse.

Anton Holban, *Castele de nisip*

a. Adjectivul prezent în structura *un egiptean mititel* este obținut prin:
1. conversiune;
2. compunere;
3. derivare.

b. În structura *mica japoneză*, valoarea morfologică a lui *japoneză* este:
1. adjectiv;
2. substantiv comun;
3. substantiv propriu.

c. În secvența *Vorbe lenețe, fără supărare, fără gânduri ascunse* există:
1. două adjective propriu-zise și o locuțiune adjectivală;
2. un adjectiv propriu-zis, un substantiv, un adjectiv participial;
3. un adjectiv propriu-zis, o locuțiune adjectivală, un adjectiv participial.

d. În enunțul *De la unul din ei domnul Hedra a cumpărat alune* ***prăjite*** *și tot restul discuției a fost* ***punctat*** *de* ***ronțăitul*** *alunelor.*, cuvintele evidențiate sunt, în ordine:
1. adjectiv propriu-zis, adjectiv participial, substantiv comun;
2. adjectiv participial, verb la participiu, substantiv comun;
3. adjectiv propriu-zis, verb auxiliar, verb la supin.

3. Precizează câte un sinonim pentru fiecare dintre următoarele adjective: *inteligent, curajos, zgârcit, înfumurat, biruitor, trebuincios, trist.*

4. Menționează sinonimul fiecărei locuțiuni adjectivale din lista următoare: *de bună credință, de căpetenie, sub orice critică, fără egal, de toată frumusețea, de treabă.*

5. Identifică expresii și locuțiuni care conțin adjectivele *alb, roșu, negru.*

6. Completează spațiile punctate cu adjectivele potrivite, la gradul de comparație indicat între paranteze:

Stropi .... (*auriu*, pozitiv) se prelingeau din cerul .... (*curat*, comparativ de superioritate) ca lacrima, fiindcă soarele trimitea .... (*blând*, superlativ relativ de superioritate) raze către pământul proaspăt, cu miros de vară. Băiatul era .... (*nedumerit*, comparativ de egalitate) ca prietenii săi. Vara se ivise pe neașteptate, făcându-l să pară un caraghios, în .... (*propriu*, plural) ochi, îmbrăcat cu haine .... (*gros*, pozitiv), ca după o iarnă grea.

7. Ilustrează, prin două enunțuri distincte, conversiunea adjectivului în adverb și în substantiv.

8. Alcătuiește câte un enunț în care locuțiunea adjectivală *de seamă* să îndeplinească funcțiile sintactice de atribut și de nume predicativ.

9. Menționează funcția sintactică a adjectivelor din următoarele exemple:

a. *Soluția a devenit evidentă.*

b. *I-a dat fetei blonde o carte nouă.*

c. *O cunoșteam de mică.*

d. *De fricoasă nu a venit în excursie.*

10. Realizează acordul în enunțurile următoare:

a. *Am văzut un desen animat despre aventurile* .... (*rățușca cea urâtă*).

b. *Personalitatea* .... (*Ecaterina cea Mare*) *l-a impresionat pe Voltaire.*

c. *Le-am spus* .... (*băieții cei mari*) *să mă ajute cu manualele.*

d. *Venirea* .... (*fetele cele noi*) *în echipa noastră a fost un real sprijin.*

11. Bifează enunțurile în care identifici un adjectiv:
a. *Este important să îți depășești limitele.*
b. *Premiul acestuia era important.*
c. *Obiectivul său important era admiterea la liceu.*
d. *Greul abia începuse.*
e. *Îi era greu să se obișnuiască printre străini.*
f. *Rucsacul greu i se părea o povară.*

12. Identifică adjectivele invariabile din textul următor:
Florile sălbatice cu arome dulci țeseau covorul de nuanțe roz, mov, kaki, grena, oranj și purpuriu. Ierburi înalte se legănau, iar cerul bleu curat părea să se răstoarne peste depărtări.

13. Citește cu atenție textul următor pentru a răspunde la cerințe:

Spre apusul de jăratic
Cu livezi scăldate-n aur,
Trece-un nour singuratic
Alb și mare cât un taur.

Iar în urma lui s-abate,
Gata-gata să-l ajungă,
Un țânțar cu coadă lungă
Și cu aripi nemișcate.

George Topîrceanu, *Aeroplanul*

a. Notează din text câte un adjectiv cu patru forme flexionare, cu trei forme flexionare, cu două forme flexionare.
b. Identifică în text o figură de stil care include un adjectiv și numește-o.
c. Realizează un enunț în care unul dintre adjectivele din text să fie utilizat la superlativ relativ de superioritate.
d. Alcătuiește un enunț în care să treci unul dintre adjectivele participiale din text într-o altă clasă morfologică.
e. Realizează un enunț asertiv negativ în care adjectivul *mare* să fie nume predicativ.

14. Alcătuiește enunțuri în care să utilizezi adjective obținute prin derivare de la următoarele cuvinte: *răcoare, bătrân, primăvară, firesc.*

15. Citește cu atenție următorul fragment pentru a răspunde la cerințe:
Coastele și culmea munților Zamura, de dincolo de apele Prahovei, se întunecau din ce în ce sub îmbrobodirea unei marame liliachii, ce se înnegrea repede. Munții

Jepii și Caraimanul își tăiau neted, pe zarea trandafirie, colțurile și șeile lor; capul lui Traian, închipuit de coama muntelui Coștila, se arăta mai deslușit ca în cursul zilei, iar Dihamul, în fund, își scălda în ploaia celor din urmă raze ale soarelui-apune spinarea de lighioană uriașă.

Câțiva brazi mai înalți de pe coastele munților Clăbucetul Baiului și Coștila, precum și un molift stingher, uscat de adânci bătrâneți, își țeseau cu acele și ramurile lor, pe bolta cerească, minunate broderii și dantele neprețuite.

Nestor Urechia, *Zânele din Valea Cerbului*

a. Identifică în fragment două structuri care conțin epitete și comentează semnificația lor.

b. Menționează valoarea morfologică a cuvântului *deslușit* din text și alcătuiește un enunț prin care să ilustrezi schimbarea valorii gramaticale a acestuia.

c. Completează tabelul de mai jos cu adjectivele propriu-zise identificate în ultimul paragraf.

Feminin singular	Feminin plural	Masculin singular	Masculin plural

d. Menționează cazul adjectivelor subliniate în text.

e. Construiește câte un enunț în care fiecare dintre adjectivele de la exercițiul anterior să aibă alt caz decât cel din text.

16. Notează cu adevărat/fals (A/F) valoarea de adevăr a următoarelor enunțuri:

a. În enunțul *Acest eveniment este important pentru noi.* există un adjectiv propriu-zis.

b. Enunțul *I-am spus copilului cel sfios să aibă încredere în el.* este corect gramatical.

c. În propoziția *Fată frumoasă, spune-mi de ce ai venit!* adjectivul nu are funcție sintactică.

d. Există circumstanțial de mod în enunțul *Părea obosit de drum.*

e. În enunțul *Era evident cum procedaseră.* numele predicativ este exprimat prin adjectiv propriu-zis.

f. În propoziția *Cartea era citită de toți.* există un adjectiv participial.

17. Redactează un text informativ de 100–120 de cuvinte despre caracteristicile celor cinci simțuri (auz, văz, gust, miros, simțul tactil), folosind cel puțin câte un adjectiv pentru referirea la fiecare simț. Subliniază adjectivele utilizate.

5. NUMERALUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Numeralul. Tipuri de numeral (cardinal, ordinal). Aspecte normative**
- **Posibilități combinatorii ale numeralului**

Ce este numeralul? Numeralul reprezintă o clasă de cuvinte care se referă la:
- **un număr** determinat, în sens aritmetic (*unu, zece, douăzeci și unu, o sută doi*);
- **ordinea** în care apar obiectele într-o serie de numere (*primul, al treilea, al o sutălea, al trei miilea*).

CLASELE DE NUMERALE

- **cardinale** (exprimă un număr: *unu, șapte, treisprezece*);
- **ordinale** (exprimă ordinea într-o serie de numere: *primul, al șaptelea, al treisprezecelea*).

Numeralele pot avea structură simplă sau compusă (alcătuită din mai multe elemente).

1. Numeralele cardinale sunt:
- simple – de la *unu* până la *zece*;
- compuse (prin subordonare) – toate numeralele de la *unsprezece* în sus.

ATENȚIE!

Componentele numeralelor compuse se pot asocia prin **sudare** (*unsprezece, doisprezece, paisprezece, douăzeci, treizeci, șaizeci*) sau prin **alăturare** fără cratimă (*douăzeci și trei, treizeci și cinci, o sută, două mii, cinci sute cinci, două miliarde* etc.).

2. Numeralele ordinale sunt:
- simple (*primul/prima, întâiul/întâia*);
- obținute din numeralul cardinal precedat de componentele ***al/a*** și urmat de formanții ***–lea/-a*** (***al/a*** + numeral cardinal + ***-lea/-a***: ***al doilea/a doua, al cincilea/a cincea***).

FLEXIUNEA NUMERALELOR

Spre deosebire de substantiv și de pronume, care flexionează după **gen, număr și caz**, numeralele nu își modifică forma în vorbire în funcție de toate aceste categorii gramaticale.

Numeralele cardinale și ordinale nu flexionează în funcție de **număr**. Numeralele cardinale au inclusă în sensul lor informația de singular sau plural: singular – **un(u)**, plural – **toate celelalte numerale cardinale**. Cele ordinale includ în sensul lor informația de singular (nu exprimă pluralul): ***Al doilea*** *câștigă*. ***A patra*** *pierde*. Excepție fac numeralele ordinale *primul/prima, întâiul/întâia*, care flexionează după număr: *primii/primele, întâii/întâiele*.

1. Flexiunea numeralelor cardinale

Majoritatea numeralelor cardinale nu își schimbă forma în vorbire (sunt invariabile). Numai câteva dintre acestea flexionează în funcție de **gen** și **caz**:

- în funcție de **gen**, își schimbă forma în vorbire doar numeralele *unu/una, doi/două* și compusele lor, cu excepția lui *unsprezece*:
  - m. ***un*** *copac* — f. ***o*** *floare*
    - ***patruzeci și unu*** *de copaci* — ***patruzeci și una*** *de flori*
    - ***unsprezece*** *copaci* — ***unsprezece*** *flori*
  - m. ***doi*** *copaci* — f. ***două*** *flori*
    - ***treizeci și doi*** *de copaci* — ***treizeci și două*** *de flori*
- în funcție de **caz**, își schimbă forma doar numeralul *unu/una*;
  - nominativ și acuzativ:

    *Doar **unu/una** a primit bursă.*

    *A cules numai **un** trandafir/**o** crizantemă.*
  - genitiv și dativ:

    *Admir culorile **unui** singur tablou/**unei** singure picturi.*

    Unui *singur vapor/**Unei** singure nave îi lipsesc piese.*

IMPORTANT! Celelalte numerale cardinale exprimă cazul cu ajutorul:

- prepozițiilor *la* și *a*;

  genitiv: *A ascultat discursurile **a trei** invitați/dintre invitați.*

  dativ: *Le-au cedat locurile lor **la trei** dintre pasagerii în vârstă.*
- unui pronume demonstrativ sau nehotărât care preia mărcile de caz, fiind plasat înaintea numeralului;

  genitiv: *Locul acestor **cinci** cutii este în depozit.*

  dativ: *Altor **cinci** cutii li s-a făcut loc în depozit.*

◉ articolului *cel*, care preia mărcile de caz;

nominativ și acuzativ: ***Cei*** *patru (elevi) sunt încurajați de profesor. Profesorul îi încurajează pe* ***cei*** *patru (elevi).*

genitiv și dativ: *Premierea* ***celor*** *patru (elevi) are loc azi.* ***Celor*** *patru (elevi) li s-au acordat medalii.*

2. Flexiunea numeralelor ordinale

◉ În funcție de **gen**, toate numeralele ordinale își schimbă forma în vorbire:

❍ m. *primul*	f. *prima*
al *doilea*	***a*** *doua*
al *o sutălea*	***a*** *o suta*
al *o mielea*	***a*** *o mia*
al *(un) milionulea*	***a*** *milioana*
al *(un) miliardulea*	***a*** *miliarda*

◉ În funcție de **caz**, doar numeralele *primul/prima* și *întâiul/întâia* își schimbă forma;

❍ nominativ și acuzativ: ***Primul/Întâiul*** *intră în finală. A extras* ***primul/întâiul*** *bilet.*

❍ genitiv și dativ: *A simțit emoția* ***primului/întâiului*** *dans. Îi mai acord o șansă* ***primului/întâiului*** *pierzător.*

IMPORTANT! Celelalte numerale ordinale exprimă cazurile genitiv și dativ cu ajutorul articolului *cel*, care preia mărcile de caz și se leagă de numeral prin prepoziția *de*:

◉ genitiv și dativ: *Ne-a surprins reacția* ***celui de-al patrulea***. ***Celui de-al patrulea*** *i se pregătește o surpriză.*

ASPECTE NORMATIVE

❐ Scrierea și pronunțarea corectă a unor numerale

◉ În coloana din stânga, sunt evidențiate formele corecte ale unor numerale, a căror scriere și pronunțare poate ridica dificultăți:

Corect		Greșit	
✓ *al optulea*	✓ *al o sutălea*	X *al optălea/al optelea*	X *al o sutelea*
✓ *cincisprezece*	✓ *al o mielea*	X *cinsprezece/cinsprăzece*	X *al o miilea*
✓ *șaptesprezece*	✓ *al două sutelea*	X *șaptisprezece*	X *al două sutălea*
✓ *optsprezece*	✓ *al două miilea*	X *optisprezece*	X *al două mielea*
✓ *cincizeci*	✓ *a o suta*	X *cinzeci*	X *a o sutea*
✓ *șaizeci*	✓ *a două suta*	X *șasezeci*	X *a două sutea*
✓ *al zecelea*	✓ *a o mia*	X *al zecilea*	X *a o miia*
✓ *al cincilea*	✓ *a două mia*	X *al cincelea*	X *a două miia*

Scrierea numeralelor în texte

- În texte, numeralele cardinale mai mici decât zece se scriu cu litere. Celelalte numerale se pot scrie cu cifre:

  *Săptămâna trecută, copilul a împlinit **cinci** ani.*
  *În buchet erau **25** de narcise.*

- Numeralele ordinale se pot scrie cu litere sau cu cifre romane sau arabe:

  ***a douăzecea/a XX-a/ a 20-a** ediție a festivalului.*

Acordul numeralului cu substantivul determinat

- Numeralul cu valoare adjectivală se acordă în gen cu substantivul determinat. Numeralele ***unu, doi*** și ***compusele lor*** sunt variabile în funcție de gen, de aceea ele își modifică forma când se acordă cu substantivele-centru:

  *treizeci și **unu** de oameni*
  *patruzeci și **doi** de copaci*
  ***doi**sprezece cai*
  *clasa **întâia/întâi***
  *treizeci și **una** de mașini*
  *patruzeci și **două** de vagoane*
  ***două**sprezece cărți*

ATENȚIE!

1. Când substantivul determinat este de genul feminin, numeralul ordinal *întâi* poate fi folosit atât la feminin, cât și la masculin, dacă stă după substantiv: *clasa întâia/clasa întâi*. Este greșită forma **(clasa) a întâia*.

2. Când intră în alcătuirea numeralelor compuse, substantivele *zece, sută, mie, milion* îi impun numeralului ajutător acordul în gen: ***două**zeci*, ***două** sute*, ***două** mii/**două**sprezece mii*, ***două** milioane/**două**sprezece milioane*. Numeralul compus obținut este **invariabil** (nu își mai schimbă forma), de aceea, indiferent de genul substantivului determinat, forma numeralului compus rămâne aceeași:

Corect	Greșit
✓ *două sute de lei*	X *doi sute de lei*
✓ *douăsprezece mii de elefanți*	X *doisprezece mii de elefanți*
✓ *treizeci și una de mii de oameni*	X *treizeci și unu de mii de oameni*
✓ *treizeci și două de mii de oameni*	X *treizeci și doi de mii de oameni*
✓ *șapte sute douăsprezece milioane de lei*	X *șapte sute doisprezece milioane de lei*

3. Determinanții *cei/cele, acești/aceste, alți/alte* pot preceda numeralul, dar nu se acordă cu el, ci cu substantivul-centru:

Corect	Greșit
✓ ***cei/acești** trei sute douăzeci de **elevi***	X ***cele/aceste** trei sute douăzeci de elevi*
✓ ***cei/acești** opt sute cincizeci de **ani***	X ***cele/aceste** opt sute cincizeci de ani*

4. Când sunt folosite ca substantive, cuvintele *zece, sută, mie, milion* **impun acordul**, dacă apar în calitate de centru de grup:

câteva zeci de lei/câteva sute de lei;

câteva mii de lei/câteva milioane de lei.

Adjectivul subordonat *câteva* se acordă cu substantivul-regent *zeci* (*sute, mii, milioane*), și nu cu structura prepozițională *de lei*, care, la rândul ei, i se subordonează tot substantivului *zeci*.

❒ **Exprimarea orei și a datei**

◉ În exprimarea **orei** cu ajutorul numeralului *unu*, se folosește doar forma de masculin. Când este folosit numeralul *doi*, este acceptată de norma literară doar forma de feminin:

ora 21 (citit douăzeci și unu) *ora 12 (citit douăsprezece)*

ora 2 (citit două) *ora 22 (citit douăzeci și două)*

◉ În exprimarea **datei** cu ajutorul numeralului *unu*, se folosește numai forma de masculin:

21 iunie (citit douăzeci și unu)

Pentru prima zi a lunii, în pronunție, se folosește numeralul ordinal:

1 decembrie (citit întâi)

Pentru numeralul *doi*, s-a acceptat și forma de masculin:

2 decembrie (citit doi/două); 22 iunie (citit douăzeci și doi/douăzeci și două)

◉ În notarea **datei**, se folosesc atât cifre romane, cât și cifre arabe:

2.12.2021/02.12.2021/2.XII.2021

◉ **Secolele** se pot scrie atât cu cifre romane, cât și cu cifre arabe:

secolul XXI/secolul al XXI-lea/secolul 21/secolul al 21-lea

❒ **Folosirea sau omiterea prepoziției și a conjuncției**

◉ **În exprimarea aproximărilor:**

❍ folosirea prepoziției *între* impune prezența conjuncției *și*;

Biblioteca este deschisă ***între*** *13.00* ***și*** *15.00.*

❍ este corectă și simpla redare a limitelor, separate prin linie de pauză, fără prepoziție și conjuncție;

deschis 13.00 – 15.00.

❍ nu este acceptată combinarea celor două modalități;

**Temperaturile sunt cuprinse între 15 – 23 de grade.*

◉ **În exprimarea cantităților, a distanței, a volumului, a mărimii:**

❍ în abrevieri care exprimă cantitatea, distanța (*35 kg, 24 l, 20 m*), prepoziția *de* se omite în scris, însă în vorbire se recomandă folosirea ei.

30 km (citit *30 de km*) *21 l* (citit *21 de l*)

40 kg (citit *40 de kg*) *33 cm* (citit *33 de cm*)

POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE NUMERALULUI

Valorile numeralului:

1. pronominală (când numeralul, asemenea unui pronume, înlocuiește un substantiv căruia îi completează sensul cu o informație numerică)

- *Sala era plină de <u>spectatori</u>.* ***Cinci*** *s-au ridicat în picioare.*
  (numeralul *cinci* înlocuiește substantivul *spectatori* și adaugă sensul de număr)
- *Am câștigat multe <u>medalii</u>.* ***A doua*** *a fost de aur.*
  (numeralul *a doua* înlocuiește substantivul *o medalie*)

2. adjectivală (când determină un substantiv-centru și se acordă cu el în gen și caz);

- *S-au ridicat în picioare* ***doi*** *<u>spectatori</u>.*
  (m., N.) (m., N.)
- *A numărat* ***douăzeci și două de*** *<u>lalele</u>.*
  (f., Ac.)
- *Li s-au cerut explicații acestor* ***trei*** *<u>fete</u>.*
  (f., D.)
- *M-a emoționat discursul* ***celui de-al treilea*** *<u>invitat</u>.*
  (m., G.)

ATENȚIE!

În exemplul *A numărat* ***douăzeci și două de*** *lalele.*, numeralul se analizează astfel:

- prepoziția se leagă de numeral, nu de substantiv (*douăzeci și două de*);
- termenul regent este substantivul (*lalele*), iar numeralul i se subordonează acestuia;
- numeralul *douăzeci și două de* are valoare **adjectivală**, deoarece se acordă cu substantivul determinat în gen și caz, și are funcție sintactică de atribut;
- cuvântul *de* nu este o prepoziție care impune acuzativul, ci un simplu conector prin care numeralele peste *douăzeci* se leagă de substantivele determinate.

3. substantivală (când exprimă denumirea unui număr);

Numeralul are valoare substantivală atunci când:

- stă lângă un substantiv, dar **nu se acordă cu el în gen**;
  - *A luat <u>mașina</u>* ***132*** *ca să ajungă la gară.*
  - *Locuiește în blocul acesta, la <u>scara</u>* ***2****.*
  - *Polițiștii de la <u>secția</u>* ***12*** *i-au amendat pe cei care au încălcat legea.*
  - *Poartă <u>mărimea</u>* ***41*** *la încălțăminte.*
- apare în texte matematice;
  - *Se dau numerele* ***12*** *și* ***5****. Calculați suma lor.*
  - ***5 + 3 = 8***
  - ***Opt*** *minus* ***trei*** *fac cinci.*

ATENȚIE!

1. Deși sunt precedate de substantive, numeralele nu au valoare adjectivală, pentru că nu se acordă cu acestea în gen (substantivele sunt de genul feminin, iar în citirea numeralelor se folosește masculinul: *mașina 132* – citit *o sută treizeci și **doi***, nu *o sută treizeci și **două***).

2. A nu se confunda numeralele cu valoare substantivală cu substantivele obținute din numerale, prin conversiune. Dacă primește articol, numeralul trece în clasa substantivului:

__Zecele__ de la istorie l-a bucurat pe Mihai.
Probează __un treizeci și șapte__! Sigur îți vine mai bine.

Numeralul – centru și subordonat în grupul sintactic

În organizarea enunțului, numeralul ocupă poziția de:

a. **centru** (numeralul-centru și toți constituenții dependenți de el formează un grup sintactic nominal);

b. **subordonat** (într-un grup verbal, depinzând de un verb, sau într-un grup nominal, depinzând de un substantiv).

DE EXEMPLU:

*Îmi place înghețata. Astăzi <u>am mâncat</u> **două** <u>cu fistic</u>.*

Numeralul *două* se combină cu verbul ***am mâncat*** și cu atributul *cu fistic*:

- ocupă poziția de centru pentru atributul *cu fistic* (atributul i se subordonează numeralului);
- i se subordonează verbului-centru ***am mâncat*** și are funcție sintactică de complement direct.

Numeralul i se subordonează unui substantiv sau unui verb.

- Ca subordonat al **substantivului**, numeralul face parte dintr-un **grup nominal** și are valoare:
  - **adjectivală**: *Mi-am cumpărat **două** <u>bluze</u> mov.*
  - **pronominală**: *<u>Discuția</u> **cu al doilea** m-a binedispus.*
  - **substantivală**: *<u>Sfertul</u> **lui opt** este doi.*
- Ca subordonat al **verbului**, numeralul face parte dintr-un **grup verbal** și are valoare:
  - **pronominală**: *L-<u>am ales</u> **pe al doilea** în echipa mea.*
  - **substantivală**: *<u>A numărat</u> **până la cinci**.*

Numeralul este **centru** când:

- are valoare pronominală și este determinat de un **atribut/de o atributivă**;

  *Au înflorit crinii. **Trei** <u>dintre aceștia</u> sunt roz.*
  *El a fost **al doilea** <u>care a greșit drumul</u>.*

- are valoare substantivală când exprimă denumirea unui număr sau apare în enunțuri matematice;

  ***Trei** minus **doi** fac **unu**.*

  *Locuiește în sectorul **3** din București.*

	Valoare pronominală	Valoare adjectivală	Valoare substantivală
Centru	**de numeral depinde un atribut/ o propoziție atributivă:** ***Doi** din spate au râs.* (*doi* este centru pentru atributul *din spate*) *În buchetul de lalele erau **două** roșii și **una** albă.* (*două* este centru pentru atributul *roșii*, iar *una* este centru pentru atributul *albă*) *Dintre toate cărțile a cumpărat **două** care i-au plăcut.* (*două* este centrul atributivei *care i-au plăcut*)	– (numeralul cu valoare adjectivală nu poate fi centru de grup)	**a. exprimă denumirea unui număr:** *Ajunge la școală cu tramvaiul **46**.* **b. apare în enunțurile matematice:** ***Doi** plus **doi** fac **patru**.* ***Opt** înmulțit cu **doi** fac **șaisprezece**.*
Subordonat	**numeralul depinde de un verb sau de un substantiv:** *Îi cunosc pe **doi** dintre ei.* (numeralul *doi* depinde de verbul *cunosc*) *I-a luat interviu **celui de-al doilea**.* (numeralul *celui de-al doilea* depinde de verbul *a luat*) *Un cal din **patru** a nechezat.* (numeralul *patru* depinde de substantivul *cal*)	**numeralul depinde de substantivul-centru cu care se acordă în gen și caz:** *A dat **două** goluri.* (substantivul *goluri* și numeralul *două* au același gen și caz: neutru, Ac.); ***A doua** poveste i-a plăcut.* (substantivul *poveste* și numeralul *a doua* au același gen și caz: feminin, N.); *A citit **32 de** pagini.* (substantivul *pagini* și numeralul *32* au același gen și caz: feminin, Ac.);	**a. numeralul depinde de un substantiv și este precedat de cuvântul *lui* sau de prepoziția *din*:** *Dublul **lui trei** este șase.* (numeralul *trei* i se subordonează substantivului *dublul*) *Radical **din nouă** înseamnă trei.* (numeralul *nouă* i se subordonează substantivului *radical*) **b. numeralul depinde de un verb de care se leagă prin prepoziție:** *Numără **până la cinci**.* (numeralul *cinci* depinde de verbul *numără*)

FUNCȚIILE SINTACTICE ALE NUMERALULUI

– **cu valoare pronominală:**

- **subiect:**
  - ***Cinci*** *dintre ei s-au calificat.*
  - *Dintre toți copacii din grădină, numai* ***al doilea*** *a înflorit.*
- **nume predicativ:**
  - *Înotătorii sunt* ***doi*** *dintre ei; ceilalți sunt gimnaști.*
  - *La proba de atletism, tu ai fost* ***al treilea.***
- **complement direct:**
  - *Dintre cărțile recomandate de tine a citit doar* ***două.***
  - *Îi plac toate fustele, dar o va proba doar* ***pe a doua.***
- **complement indirect:**
  - *Nu le-a răspuns la telefon* ***celor doi.***
  - *Îi sunt recunoscător* ***celui de-al doilea.***
- **complement prepozițional:**
  - *Am apelat* ***la doi*** *din clasă ca să-mi dea tema.*
  - *Mă gândesc* ***la al patrulea*** *dintre sportivi.*
- **circumstanțial de loc:**
  - *Am găsit stejari* ***pe trei*** *dintre străzile din cartier.*
  - *Ia loc* ***pe al doilea*** *dintre scaunele din sală!*
- **circumstanțial de timp:**
  - *A vorbit în ședință* ***după doi*** *dintre partenerii lui.*
  - ***După al doilea*** *dintre ei, va cânta și Andrei.*
- **circumstanțial de mod:**
  - *A rezolvat problema* ***ca doi*** *dintre colegii lui.*
  - *Cartea s-a terminat* ***ca a doua*** *din serie.*
- **circumstanțial de cauză:**
  - *A făcut mai multe greșeli, iar* ***pentru două*** *a fost descalificat.*
  - *A avut câteva căzături, iar* ***de la a doua*** *s-a ales cu o fractură.*
- **circumstanțial de scop:**
  - ***Pentru două*** *dintre examene a învățat zi de zi.*
  - *Își dorește ambele joburi, iar* ***pentru al doilea*** *dă un interviu.*
- **atribut prepozițional:**
  - *Medicamentele* ***pentru doi*** *dintre bolnavi au sosit.*
  - *Îmi place să zbor cu avionul, dar voiajul* ***cu al doilea*** *a fost nesigur.*
- **atribut genitival:**
  - *Cățeii par negri, dar blana* ***celor doi*** *din spate e maro.*
  - *Toți copacii au înflorit, iar florile* ***celui de-al doilea*** *sunt roz.*

– **cu valoare adjectivală:**

- **atribut:**
  - *Treizeci și cinci de exerciții au fost dificile.* (N.)
  - *Al treizeci și cincilea exercițiu a fost dificil.*
  - *Concursul a avut **trei** etape.* (Ac.)
  - *În urma selecției, a trecut în etapa **a doua/a doua** etapă.*
  - *Le-am oferit ajutor **celor cinci** prieteni.* (D.)
  - *I-am oferit ajutor **celui de-al cincilea** prieten.*
  - *M-am plimbat pe străzile **celor trei** orașe.* (G.)
  - *M-am plimbat pe străzile **celui de-al treilea** oraș.*

– **cu valoare substantivală:**

- **atribut:** *Radical **din patru** este doi.* (prepozițional, Ac.)
  *Radicalul **lui patru** este doi.* (genitival, G)
- **complement prepozițional:** *Numără **până la cinci**.*

ATENȚIE!

Structurile: *etajul [2], ora [12], anul [2021]*, unde numeralul cu valoare substantivală are calitatea de centru, se aseamănă cu structurile de tipul: *profesorul **Ionescu**, orașul **București***, deci ca și substantivele proprii, și numeralele ocupă în aceste situații funcția sintactică de atribut în nominativ.

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Ca părți de vorbire, cuvintele *un* și *o* nu sunt doar numerale, ci au și alte valori gramaticale:

	Părți de vorbire	Exemple
un/o	numerale cardinale cu valoare adjectivală	când li se opun alte numerale: *Un tren pleacă, **două** garează.* *Am ales **o** zambilă albă și **patru** roșii.* când apar în context cu adjectivul *singur* sau cu semiadverbele *doar, numai, măcar*: *A citit **numai un** capitol.* *A împrumutat de la bibliotecă **doar o** carte.* ***Un singur** candidat s-a retras din competiție.* ***O singură** lojă a rămas liberă la teatru.* când apar în context cu unități de măsurare a timpului, a distanței, a lungimii, a greutății etc.: *A muncit **un an/o lună** în mină.* *Mai are de alergat **un kilometru/o milă**.* *Mai avem **un minut/o secundă** până la pauză.* *A cumpărat **un kilogram/o tonă** de cartofi.*
	articole nehotărâte	când însoțesc un substantiv care denumește un obiect mai puțin cunoscut: *Restaurantul are **un** bucătar iscusit.* *Trăiește **o** viață liniștită.*
	adjective pronominale nehotărâte	când li se opun alte pronume nehotărâte/demonstrative: ***Un** autobuz e plin, **altul/celălalt** are doar câțiva călători.* ***O** pisică toarce, **alta/cealaltă** prinde șoricei.*

2. ***O*** are și alte valori:
- **clitic pronominal personal:** ***O*** *cunosc pe Ioana de mică.* (dublează o formă non-clitică – ***pe ea o*** *cunosc*)
- **interjecție:** *O, câtă zăpadă a căzut peste noapte!* (exprimă o emoție)
- **formant invariabil în structura viitorului din limba vorbită:** *O să plouă și azi.*

3. A nu se confunda valorile gramaticale ale cuvintelor ***unu*** **(numeral cardinal)** și ***unul*** **(pronume nehotărât)**:
- ***Unu*** *a alunecat, doi au mers mai departe.*
- *Doar* ***unu*** *a fost liderul echipei.*
- ***Unul*** *a alunecat, alții l-au ajutat să se ridice.*

ATENȚIE!
Prin **excepție**, numeralul are forma ***unul*** în îmbinări de cuvinte precum: *unul și unul, de unul singur, toți până la unul.*

4. Pronumele nehotărâte *amândoi*, *tustrei*, *tustrele*, *tuspatru* etc. s-au obținut din construcții cu numerale cu sens colectiv.

SĂ EXERSĂM!

1. Autorii unor texte literare au folosit numerale în denumirea operelor pe care le-au scris. Citește titlurile din lista de mai jos:
- *Din 7 în 7* de Holly Goldberg Sloan
- *Trei pe două biciclete* de Jerome K. Jerome
- *În intimitatea secolului 19* de Ioana Pârvulescu
- *Jurnalul unui puști* de Jeff Kinney
- *Ocolul pământului în 80 de zile* de Jules Verne
- *O stradă cu sentimente* de Ana Blandiana
- *Elevul Dima dintr-a șaptea* de Mihail Drumeș
- *Două loturi* de I. L. Caragiale
- *A patra inimă* de Mircea Cărtărescu
- *O, rămâi...* de Mihai Eminescu
- *Căpitan la cincisprezece ani* de Jules Verne
- *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale
- *Povestea unui om leneș* de Ion Creangă

Răspunde la următoarele cerințe:

a. Încercuiește cu roșu titlurile în care apar numerale cu valoare adjectivală, cu albastru titlurile în care se găsesc numerale cu valoare substantivală și cu verde pe cele în care există numerale cu valoare pronominală.

b. Taie cu o linie titlurile în care nu există niciun numeral. Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele din structura acestor titluri.

c. Adaugă trei titluri de texte pe care le-ai citit și alte trei titluri de volume pe care intenționezi să le citești, în structura cărora există un numeral.

2. Citește următorul fragment:

— Bine. Astăzi este prima zi de școală pentru fiecare dintre voi. Este începutul a cel puțin unsprezece ani de școală, prin care fiecare dintre voi trebuie să treacă. Șase dintre ei îi petreceți aici la Crunchem Hall, unde, după cum știți, directoare este domnișoara Trunchbull. [...] Ar fi înțelept din partea voastră să țineți minte că domnișoara Trunchbull este foarte, foarte severă cu toți cei care depășesc măsura. Ați înțeles?

— Da, domnișoara Honey, ciripiră optsprezece voci grăbite. [...]

— Acum, este cineva care știe deja tabla înmulțirii cu doi?

Matilda ridică mâna. Era singura. Domnișoara Honey se uită atent la fetița mărunțică, cu părul negru, din rândul al doilea.

— Minunat, zise ea. Te rog ridică-te în picioare și spune-o până unde știi.

Matilda se ridică și începu. Când ajunse la 2 x 12 = 24, nu se opri. Continuă cu 2 x 13 = 26, 2 x 14 = 28, 2 x 15 = 30, 2 x 16 =...

Roald Dahl, *Matilda*

Răspunde la următoarele cerințe:

a. Identifică numeralele din fragmentul dat, precizând felul lor.

b. Grupează în tabelul de mai jos numeralele cardinale identificate.

Numerale cardinale simple	Numerale cardinale compuse

c. Numește valoarea fiecărui numeral identificat.

d. Scrie cu litere numeralele compuse din ultimele două enunțuri ale fragmentului.

3. Completează textul următor, scriind cu litere formele corecte ale numeralelor indicate între paranteze:

Autorul meu preferat este Roald Dahl, un scriitor britanic, născut în secolul .... (al XX-lea). În anul .... (1988), a fost publicat romanul Matilda, iar ecranizarea cărții a avut loc în al .... (8) an de la publicarea acesteia. Eu am terminat-o de citit acum .... (31) de zile. Mi-am cumpărat-o de la un târg de carte, în a .... (5) zi a ediției a .... (18). Am ajuns într-o după-amiază, în jurul orei .... (12), când era mare forfotă printre

standurile doldora de cărți. Librarul a fost amabil să îmi vândă a .... (100) carte din ziua aceea. Am aflat că până la ora prânzului fuseseră vândute alte .... (17) exemplare ale cărții, iar eu eram al .... (18) cumpărător.

Am început să-mi citesc cartea imediat ce am ajuns acasă. Seara, m-am oprit la a .... (52) pagină. În câteva zile am citit pe nerăsuflate cele .... (21) de capitole. Toate cele .... (212) pagini ale ediției mele m-au ținut în priză. Al .... (21) capitol este cel mai emoționant. Îi recomand să citească această carte oricui are simțul umorului și ar vrea să cunoască o fetiță inteligentă și amuzantă.

4. Fragmentul de mai jos reprezintă textul unei ghicitori. Citește-l cu atenție pentru a răspunde la cerințele date.

— Foarte bine, spuse Momo. Am s-o țin minte și mai târziu am s-o spun și prietenilor mei.

— Sunt foarte curios să văd dacă tu o poți dezlega. Ascultă cu atenție:

Într-o singură casă locuiesc trei frați
Dar se prezintă diferit îmbrăcați.
Și dacă vrei să-i deosebești
Pe fiecare cu ceilalți l-asemuiești.
Primul nu-i aci, abia va veni.
Nici al doilea nu e, căci o și porni.
Doar al treilea e aci, dintre ei cel mai mic,
Și fără el ceilalți n-ar fi chiar nimic.
Totuși al treilea, de care se vorbește,
Există fiindcă primul sosește
Și totul astfel se petrece
Când primul în al doilea trece
Și se produce o preschimbare.
Numai atunci mezinul apare,
De vrei să-l prinzi însă, nu izbutești
Căci tot pe unul din ceilalți nimerești.
Spune-mi acum: Sunt cei trei, doar unul?
Sau sunt numai doi? Sau poate niciunul?
De vei putea să mi-i spui pe nume
Vei ști cine sunt atotputernici în lume.
Stăpânesc împreună împărăția cea mare
Fiind ei înșiși chiar ea. Cine sunt ei oare?

Michael Ende, *Momo*

a. Încercuiește varianta corectă:

- În structurile: *Am s-**o** țin minte*; *Într-**o** singură casă locuiesc trei frați*; *Nici al doilea nu e, căci **o** și porni*, cuvântul *o* are, în ordine, următoarele valori:
a. formant invariabil al viitorului popular, numeral cardinal, pronume personal;
b. pronume personal, numeral cardinal, formant invariabil al viitorului popular;
c. pronume personal, numeral cardinal, pronume personal (cu valoare neutră).

- Cuvântul subliniat din structura: *Căci tot pe unul din ceilalți nimerești.*, are valoare de:
a. adjectiv pronominal nehotărât;
b. pronume nehotărât;
c. numeral cardinal.

- Numeralele subliniate din secvența: *Totuși al treilea, de care se vorbește,/ Există fiindcă primul sosește/ Și totul astfel se petrece/Când primul în al doilea trece* au, în ordine, funcție sintactică de:
a. complement prepozițional, subiect, complement prepozițional;
b. subiect, circumstanțial de timp, atribut;
c. subiect, subiect, complement prepozițional.

b. Asociază structurile din stânga cu caseta corespunzătoare din dreapta, care indică al cui adjunct este numeralul în contextele date:

subordonat unui verb

primul în al doilea trece
Doar al treilea e aci
locuiesc trei frați
Există fiindcă primul sosește
Sau sunt numai doi?

subordonat unui substantiv

c. Completează enunțul următor cu răspunsul corect.
În secvența: *Spune-mi acum: Sunt cei trei, doar unul?/Sau sunt numai doi? Sau poate niciunul?* numeralele cardinale *cei trei* și *doi* au valoare ....și îndeplinesc funcție sintactică de ...., respectiv de ....

5. Textul A reprezintă afișul cu programul unei biblioteci. Textul B redă lectura afișului făcută de un elev din clasa a V-a. Ambele texte conțin greșeli de scriere (primul), respectiv de pronunțare (al doilea). Transcrie fiecare text, corectând toate greșelile.

Textul A

Anunț

Dragi cititori,

Biblioteca „Ion Creangă" va sărbători marți, 01 Iunie 2021, Ziua Internațională a Copilului. Cu această ocazie, în perioada 31 mai – 02 iunie, în cadrul bibliotecii se vor desfășura o serie de evenimente educative adresate copiilor: ateliere, concursuri, momente artistice, ghicitori, provocări literare, jocuri și piesele de teatru și multe alte surprize.

Luni, 31 mai, între 12.00 – 14.00: Concurs de creație teatrală

Marți, 01 iunie, de la 11.00 – 13.00: Ghicitori buclucașe pentru minți ascuțite

Miercuri, 02 iunie, în intervalul 14.00 – 16.00: Stiluri muzicale, înregistrări inedite.

Înscrierea la concursuri se face pe loc, iar câștigătorii vor fi anunțați în cadrul galei de premiere, care se va desfășura pe 22 iunie, în Mediateca bibliotecii noastre, unde vă așteaptă și o surpriză muzicală.

Vă așteptăm cu mic, cu mare, la zile de sărbătoare!

Textul B

Anunț

Dragi cititori,

Biblioteca „Ion Creangă" va sărbători marți, unu iunie două mii douăzeci și unu, Ziua Internațională a Copilului. Cu această ocazie, în perioada treizeci și una mai – două iunie, în cadrul bibliotecii se vor desfășura o serie de evenimente educative adresate copiilor: ateliere, concursuri, momente artistice, ghicitori, provocări literare, jocuri și piesele de teatru și multe alte surprize.

Luni, treizeci și unu mai, între doisprezece – paisprăzece: Concurs de creație teatrală

Marți, unu iunie, de la unșpe – treișpe: Ghicitori buclucașe pentru minți ascuțite

Miercuri, două iunie, în intervalul paișpe – șaisprezece: Stiluri muzicale, înregistrări inedite.

Înscrierea la concursuri se face pe loc, iar câștigătorii vor fi anunțați în cadrul galei de premiere, care se va desfășura pe douăzeci și doi iunie, în Mediateca bibliotecii noastre, unde vă așteaptă și o surpriză muzicală.

Vă așteptăm cu mic, cu mare, la zile de sărbătoare!

6. Identifică numeralele din enunțurile următoare și completează tabelul.
a. *Ne îndoim de rezistența celor două poduri construite peste râu.*
b. *Douăzeci și trei de borcane conțin compot.*
c. *În douăzeci și patru de borcane am pus dulceață de afine.*
d. *Celui de-al treilea concurent i s-a acordat medalia de bronz.*
e. *Cinci din zece au fost eliminați la proba sportivă.*
f. *Rezultatele celor cincisprezece au fost satisfăcătoare.*
g. *A ajuns acasă cu tramvaiul 21.*
h. *Le-a vorbit calm celor treisprezece din grup.*
i. *Am nevoie de mai multe cărți, dar la centrul de împrumut am găsit doar două.*
j. *Ai fost al patrulea care s-a înscris în competiție.*
k. *El va intra pe scenă după al cincilea.*
l. *S-a înțeles cu doi dintre ei să intre în aceeași echipă.*
m. *Radical din douăzeci și cinci este cinci.*
n. *Am plantat flori pe două dintre aleile grădinii.*

Numeralul	Felul	Valoarea	Cazul	Funcția sintactică	Valoarea morfologică a centrului

7. Construiește enunțuri care să respecte următoarele condiții:

a. un enunț exclamativ, adresat bunicii, în care numeralul *douăzeci și două* să aibă valoare adjectivală și să fie în cazul nominativ;

b. un enunț interogativ, prin care să ceri o informație despre un personaj dintr-o carte, în care numeralul *douăzeci* să aibă valoare substantivală;

c. un enunț exclamativ, adresat unui prieten pe care îl feliciți, în care numeralul *nouă* să aibă valoare adjectivală și să fie în cazul acuzativ;

d. un enunț imperativ, adresat unui coleg, căruia îi soliciți să te ajute la teme, în care numeralul *al doilea* să fie centru pentru un atribut;

e. un enunț asertiv, adresat unui vecin care ți-a recomandat mai multe filme, în care numeralul cardinal *patru* să i se subordoneze unui verb;

f. un enunț negativ, prin care să refuzi invitația unui prieten în parc, în care numeralul cardinal *patru* să aibă valoare pronominală și să fie în cazul genitiv.

6. ADVERBUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Adverbul. Tipuri de adverbe (de mod, de timp, de loc). Gradele de comparație**
- **Atributul adverbial**
- **Circumstanțialele**
- **Subordonarea prin adverbe relative**

Ce este adverbul? **Adverbul este o parte de vorbire neflexibilă,** prin urmare **nu își schimbă forma** în cursul comunicării. El determină verbul, adjectivul sau adverbul.

Păstrarea neschimbată a formei este un criteriu important atunci când stabilim dacă un cuvânt este adverb (invariabil) sau adjectiv (variabil după gen, număr și caz).

DE EXEMPLU:

*Copiii cântă **frumos**. Fata cântă **frumos**.*

– **frumos** este un adverb pentru că nu își schimbă forma, în ciuda modificării numărului și a genului substantivului.

*Copiii **frumoși** sunt luminați de zâmbet. Fata **frumoasă** este captivată de muzica pianului.*

– **frumos** este un adjectiv, deoarece își schimbă forma în funcție de genul și de numărul substantivului, prin urmare se acordă cu acesta.

ATENȚIE!

Adverbul se poate confunda cu un adjectiv invariabil. Nici adjectivul invariabil nu își schimbă forma, dar va determina un substantiv sau un înlocuitor al acestuia, nu un verb, adjectiv sau adverb.

TIPURI DE ADVERBE

- **După sens**, adverbele sunt:
  - **de mod**: *repede, corect, bine, important, destul, împreună, probabil, firește, cum, oricum, cumva, zadarnic, întruna, dinadins, asemenea, aidoma* etc.;
  - **de timp**: *azi, ieri, odinioară, curând, zilnic, periodic, uneori, regulat, apoi, mereu, iar, când, cândva, oricând* etc.;

- **de timp cu valori aspectuale** (adică exprimă frecvența): *joia, anual, iarăși, din când în când* etc.;
- **de loc**: *acasă, aici, acolo, sus, jos, deasupra, departe, după-amiaza, undeva, oriunde, încotro* etc.;
- ***de cauză/de scop***: *de aceea, de asta.*

- Unele adverbe sunt doar **mărci gramaticale**, ele fiind folosite pentru formarea gradelor de comparație (*foarte, mai, puțin*) sau fiind utilizate pentru obținerea formei negative a verbului (adverbul ***nu***).

DE EXEMPLU:

- *Ne amintim **foarte** des de tine.*
- *Ești **mai** mică decât mine.*
- ***Nu** a venit cu noi în excursie.*

ATENȚIE!

Puțin poate fi atât marcă gramaticală utilizată la formarea gradului de comparație, cât și adverb de mod.

Să se compare:

*Este mai **puțin** cunoscut.* (marcă gramaticală utilizată la formarea gradului de comparație) vs *Vorbește **puțin**.* (adverb de mod)

- Există adverbe cu un **grad redus de autonomie**, numite **semiadverbe** sau **clitice adverbiale.** Sunt clitice, deoarece își pierd parțial autonomia, apărând doar în prezența unui alt cuvânt (numit termen-suport) cu care alcătuiesc o unitate sintactică. Semiadverbele nu au funcție sintactică în propoziție. Ele au rolul de a intensifica, de a preciza, de a aproxima, de a reda semnificații temporale sau aspectuale.

DE EXEMPLU:

tot, chiar, mai, doar, încă, și, vreo, numai etc.

- *A **tot** insistat să rămânem.*
- *Mi-a explicat **chiar** el rezolvarea.*
- ***Mai** stai?*
- *Am **cam** întârziat.*
- *Vine **doar** să ne vadă.*
- ***Numai** mâine ne mai putem înscrie la concurs.*
- *Vine **și** mama cu noi.*

- O categorie aparte de adverbe este reprezentată de **adverbele relative/interogative**: *unde, când, cum, cât*. Acestea sunt **adverbe relative** atunci când fac parte din enunțuri asertive și sunt **adverbe interogative** atunci când sunt

utilizate în enunțuri interogative. Atragem astfel atenția că adverbele interogative și cele relative au forme omonime.

- *Știu **unde** mergi în vacanță.* (adverb relativ)
- ***Unde** ai pus cartea de povești?* (adverb interogativ)
- *Nu știu **cât** stau cu voi.* (adverb relativ)
- ***Cât** stai afară?* (adverb interogativ)

ATENȚIE!

Adverbele relative **trec în clasa conjuncțiilor** atunci când își pierd sensul:

***Cum** nu terminase de citit, a ales să nu ne însoțească.* (*cum = deoarece*, deci este conjuncție)

***Unde** nu a înțeles sensul cuvintelor tale, s-a supărat.* (*unde = întrucât*, deci este conjuncție)

- Adverbele compuse *undeva, cândva, cumva* și *oriunde, oricând, oricum* poartă numele de **adverbe nehotărâte.**

ATENȚIE!

1. *Aidoma, contrar, potrivit, conform, asemenea* sunt **adverbe** care impun cazul dativ substantivului sau pronumelui subordonat.

2. A nu se confunda adverbele cu prepoziția în cazul adverbelor care exprimă determinări spațiale și temporale, precum *dedesubt, înainte, în față* etc. **Prepoziția** cere obligatoriu prezența termenului asociat și prezintă, de cele mai multe ori, particula *-ul* sau *-a*: *Locuiește **deasupra noastră**. Se așezase **înaintea leagănului**. **Dedesubtul copacului** se ivise un mușuroi.* **Adverbul** nu este însoțit de acest termen: *Locuiește **deasupra**. Privea **înainte**. **Dedesubt** este un vulcan.*

3. În uzul actual al limbii vorbite, unele prepoziții sunt utilizate ca adverbe. Totuși, acesta nu este un mod de exprimare acceptat de limba standard, deși este folosit în registrul familiar: **Vorbim **după**.*

- **Locuțiunile adverbiale** sunt formate din două sau mai multe cuvinte care alcătuiesc un grup unitar având sensul unui adverb. Adverbul nu constituie o componentă obligatorie a locuțiunii adverbiale.

DE EXEMPLU:

pe neașteptate; în ruptul capului; pe nepusă masă; cu frumosul; de la capăt; de exemplu; an de an; clipă de clipă; cu chiu, cu vai; care încotro; câtuși de puțin; cel mult; cât vezi cu ochii; de la capăt; din ce în ce; de milă, de silă; nici pe departe etc.

GRADELE DE COMPARAȚIE

Deși nu toate adverbele prezintă această categorie gramaticală, adverbul poate avea **grade de comparație**:

- gradul pozitiv: *Simina cântă partitura* ***bine.***
- gradul comparativ de superioritate: *El interpretează piesa muzicală* ***mai bine*** *decât Ionuț.*
- gradul comparativ de egalitate: *Nicoară calculează* ***la fel de bine*** *ca noi.*
- gradul comparativ de inferioritate: *Filip citește* ***mai puțin bine*** *decât Ioana.*
- gradul superlativ relativ de superioritate: *Irina înțelege lucrurile* ***cel mai bine*** *dintre noi.*
- gradul superlativ relativ de inferioritate: *Mihai procedează* ***cel mai puțin bine*** *dintre noi.*
- gradul superlativ absolut de superioritate: *Raluca procedează* ***foarte bine.***
- gradul superlativ absolut de inferioritate: *Am reacționat toți* ***foarte puțin bine.***

PROCEDEELE DE FORMARE A ADVERBELOR

Din punctul de vedere al structurii, adverbele pot fi:

- **neanalizabile**: *acolo, azi, afară, bine, când, nicăieri, nu, sus, unde* etc.;
- obținute prin **derivare** (exclusiv adverbe de mod):
  - cu sufixe: *frăț**ește**, omen**ește**, fir**ește**, papagalic**ește**, piept**iș**, târ**âș**, făț**iș**, morț**iș**, real**mente**, total**mente*** etc.;
  - cu prefixe: ***ne**spus, **ne**greșit* etc.;
- adverbe obținute prin **compunere**: *deloc, devreme, dedesubt, decât, oarecând, câteodată, numaidecât, astăzi, deseori, astă-vară, târâș-grăpiș, iarăși, orișicât* etc.;
- adverbe obținute prin **conversiune**:
  - din adjective: *Copilul **blând** este iubit de cei din jur.* (adjectiv) *El vorbește **blând**.* (adverb de mod);
  - din substantive: *În fiecare **iarnă** merg la munte.* (substantiv) ***Iarna*** merg la munte. (adverb de timp).

POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE ADVERBULUI

Din punct de vedere sintactic, adverbul este **subordonat** în:

- **grupul verbal:** *Glasurile răsună **cristalin** din sănii.* (adverbul ***cristalin*** determină verbul ***răsună***);
- **grupul adjectival:** *Opera sa este **profund** originală.* (adverbul ***profund*** determină adjectivul ***originală***);
- **grupul adverbial:** *Este **oarecum** dificil de rezolvat această problemă.* (adverbul ***oarecum*** determină adverbul ***dificil***).

FUNCȚIILE SINTACTICE ALE ADVERBULUI ȘI ALE LOCUȚIUNII ADVERBIALE

Funcțiile sintactice ale adverbului și ale locuțiunii adverbiale sunt:

În raport cu un verb predicativ:

- **circumstanțial de loc**: *Plec **acasă**.*
- **circumstanțial de timp**: *Trec **mâine** pe la voi. Nu știu **când** ajunge.* (relativul *când* este circumstanțial în subordonată)
- **circumstanțial de mod**: *A răspuns **exemplar** la întrebările profesorului. **Probabil** vine cu noi.*
- **circumstanțial de cauză**: ***De aceea** nu răspundea niciodată la întrebările tale.*
- **circumstanțial de scop**: ***Pentru asta** am muncit toată viața.*

În raport cu un verb copulativ:

- **nume predicativ**: *Este **limpede** că ai dreptate.*

În raport cu adjectivul:

- **circumstanțial de mod**: *Este o situație **perfect** plauzibilă.*

În raport cu adverbul:

- **nu are funcție sintactică**, realizând gradarea adverbului: *Îmi pare **extraordinar de** bine. Este **realmente** departe.*

În raport cu substantivul:

- **atribut adverbial:** *Am citit știrea în ziarul **de ieri**.*

ATENȚIE!

Adverbul de mod aflat în raport de subordonare față de substantiv trece în categoria adjectivului invariabil:

*Este un domn **bine**.* (***bine*** este, în acest context, un adjectiv invariabil)

Ca **centru**, adverbul poate fi **regent** pentru:

- **un complement indirect**: *Copilul este **aidoma** părinților.* (adverbul ***aidoma*** cere prezența complementului indirect ***părinților***)
- **un complement prepozițional**: *Casa era **aproape** de mal.* (adverbul ***aproape*** cere prezența complementului prepozițional ***de mal***)
- **o propoziție (completivă indirectă)**: *Este **aidoma**[1]/cui l-a crescut[2]/.* (P1 = PP, P2 = CI)

Există adverbe care pot apărea fără subordonați (*Au acționat **asemenea**.*) sau au compliniri obligatorii (*El a procedat asemenea tatălui.*).

ATENȚIE!

Semiadverbele NU pot constitui centre de grup.

SUBORDONAREA PRIN ADVERBE RELATIVE

În cadrul frazei, **adverbul relativ are dublă funcție**, fiind element de relație și marcând subordonarea propoziției secundare față de regenta sa. În același timp, are funcție sintactică în propoziția din care face parte.

DE EXEMPLU:

- *Știu **cum** ai petrecut vacanța.* (adverbul relativ ***cum*** este elementul de relație care introduce propoziția subordonată completivă directă. La nivelul subordonatei, el îndeplinește funcția sintactică de **circumstanțial de mod** – *Ai petrecut vacanța **cumva**.*).
- *Mă întreb **când** vom putea merge în excursia promisă.* (adverbul relativ ***când*** este elementul de relație care introduce propoziția subordonată completivă directă. La nivelul subordonatei, el îndeplinește funcția sintactică de **circumstanțial de timp** – *Vom putea merge **cândva**.*).
- *Nu își amintea **unde** o văzuse prima oară.* (adverbul relativ ***unde*** este elementul de relație care introduce propoziția subordonată completivă directă. La nivelul subordonatei, el îndeplinește funcția sintactică de **circumstanțial de loc** – *O văzuse **undeva**.*).

Adverbele relative introduc **propoziții secundare** precum:

– atributiva: *Modul[1]/**cum** ai procedat[2]/m-a întristat[1]/.* P1 = PP, P2 = AT

– completiva directă: *Am văzut[1]/**cum** ai procedat[2]/.* P1 = PP, P2 = CD

– completiva prepozițională: *Mă gândesc[1]/**cum** să procedez[2]/.* P1 = PP, P2 = CPrep.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. *pe, la* sunt **semiadverbe** pentru formularea aproximării, atunci când sunt utilizate în construcții precum *Ne întâlnim* ***pe*** *la zece.*

2. Unele adverbe, care exprimă raporturi discursive sau au rol argumentativ, au **doar rolul de conectori textuali**: *de aceea, adică, în plus, dimpotrivă, în schimb* etc.

3. *niciodată, nicicând, nicăieri, niciunde, nicicum, nicidecum, nicidecât* sunt ***adverbe negative***. Acestea au, în general, rolul de a întări negația, ca în exemplul următor: *Nu vorbește cu noi nicidecum.* Cu toate acestea, există contexte în care adverbele negative pot apărea și alături de un verb la forma afirmativă: *Vine de nicăieri.*

4. Adverbe precum *poate, firește, posibil, probabil, bineînțeles, evident, cică, parcă, eventual* sunt numite **adverbe modalizatoare** și au următoarele **funcții sintactice:**

– predicat adverbial: ***Poate*** *că nu m-ai observat.*
– circumstanțial de mod: *Se gândește* ***probabil*** *la copii.*
– nume predicativ: *E* ***evident*** *că te-ai străduit foarte mult.*

5. Nu doar adverbele relative constituie elemente de relație. Și **adverbele nehotărâte** pot îndeplini acest rol, introducând:

– propoziția subordonată circumstanțială de loc: *Merg* ***oriunde*** *doresc.*
– propoziția subordonată circumstanțială de timp: *Cânt* ***oricând*** *simt nevoia.*
– propoziția subordonată circumstanțială de mod: *Procedez* ***oricum*** *vreau.*

SĂ EXERSĂM!

1. Completează enunțurile următoare cu formele corecte ale cuvintelor indicate între paranteze:

a. *Nu mă interesau .... (deloc/de loc) comentariile sale.*
b. *... (numai/nu mai) insista, că nu mă induplecí!*
c. *Îl cunoscusem ....(altfel/alt fel) pe Cosmin, deci nu am înțeles reacția sa.*
d. *Nu voia .... (defel/de fel) să accepte adevărul.*
e. *Nu știu .... (decât/ de cât) ai nevoie pentru a-ți cumpăra cartea.*
f. *Nu era deloc timid, vorbea .... (întruna/într-una).*
g. *Nu mai avem timp de povești, ne auzim .... (altădată/altă dată).*

2. Identifică valoarea morfologică a cuvintelor scrise cu caractere îngroșate:
- *Vorbea **răstit**, nelăsând pe nimeni să intervină.*
- *Ne-a surprins cu tonul său **răstit**.*
- *S-a **răstit** la noi **din senin**.*
- *Vorbea **continuu** și nu **mai** înțelegeam nimic.*
- *Era un **mai continuu** de bucurie și soare.*
- ***Unde** ați fost în vacanță?*
- *Ținuseră **morțiș** să îl cunoască pe acest domn **bine**.*
- ***Cum** nu știa **prea bine** lecția, încerca să treacă neobservat.*
- *Privea **fascinat** la râul **repede** din fața sa.*
- *Îi făcea plăcere să **mai** facă **un bine** cuiva **oriunde** mergea.*
- ***Primăvara** se ivise **pe nepusă masă**.*

3. Corectează toate greșelile din textul următor, indiferent de natura lor:
- *Datorită furtunii arborii se aplecau periculos, noi toți find fermi convinși că vor ieșii din pământ.*
- *Vreau decât două mere roși.*
- *Nu mai îmi spune că teai înșelat în priviința lui.*

4. Înlocuiește adverbele evidențiate cu câte un sinonim:
*Muncea **susținut** și dobora **continuu** record după record. Voia **neapărat** să vină cu noi.*

5. Scrie un mesaj pe Whatsapp adresat mamei, în care să folosești un adverb de mod, un adverb de loc, un semiadverb și un adverb interogativ, pe care le vei preciza.

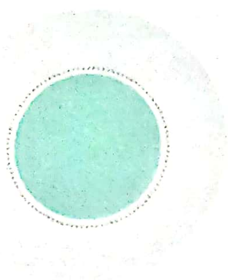
6. Menționează funcția sintactică a adverbelor și a locuțiunilor adverbiale evidențiate în enunțurile următoare:
- *Raftul **de sus** este plin de cărți.*
- *Autobuzul a oprit **aproape** de casa mea.*
- *Copilul era **aidoma** părinților săi.*
- *Știu poezia **perfect**.*

7. Identifică în enunțurile de mai jos tipul realizărilor propoziționale având ca termen regent un adverb.
- *Este aproape să iasă câștigător.*
- *Era aidoma cui îl educase.*

7. PREPOZIȚIA

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Prepoziția**

Ce este prepoziția? **Prepoziția este o parte de vorbire neflexibilă** care marchează relația dintre un termen subordonat și regentul său. Nu are funcție sintactică, dar stabilește legătura dintre atribut și regentul său, complement și regentul său, circumstanțial și regentul său. În concluzie, prepoziția are rolul de conector gramatical de subordonare, marcând, spre deosebire de conjuncție, DOAR relații de subordonare între două componente, de obicei la nivelul propoziției.

TIPURI DE PREPOZIȚII

Prepozițiile sunt simple sau compuse:

- **prepoziții simple:**
  - **moștenite din limba latină:** *ca*, *după*, *cu*, *fără*, *pe*, *spre*, *sub* etc.;
  - **neologice:** *grație*, *per*, *pro*, *versus*, *via* etc.;
  - **obținute prin conversiune:** *datorită*, *mulțumită* etc.;
- **prepoziții compuse:**
  - **asocieri de prepoziții neanalizabile:** *de la*, *față de*, *de către*, *fără de* etc.;
  - **rezultate din contopirea componentelor:** *despre [de + spre]*, *înspre [în + spre]*, *din [de + în]*, *pentru [pe + întru]*, *peste [pe + spre]*, *printre [pre + între]* etc.;
- **prepoziții rezultate dintr-un adverb/o grupare prepozițională + adverb și formantul final -*(u)l* sau -*a*:** *dedesubtul*, *înaintea*, *împrejurul* etc.

ATENȚIE!

A nu se confunda prepozițiile cu adverbele.

Construcția cu un nominal și impunerea cazului demonstrează caracterul de prepoziție al cuvântului.

DE EXEMPLU:

***Deasupra** casei era un cuib de barză.* (prepoziție care impune cazul genitiv substantivului postpus)
*Priveam **deasupra**, spre cerul spuzit de stele.* (adverb de loc)

În plus, prepozițiile care se află în această situație se caracterizează prin prezența formantului final *-a* sau *-(u)l*.

DE EXEMPLU:

Înaintea mașinii mele era un semafor. (prepoziție)
Priveam înainte. (adverb)

LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE

Sunt formate din una sau două prepoziții și un cuvânt care și-a pierdut trăsăturile specifice acelei clase. Criteriile de identificare a locuțiunilor prepoziționale sunt:

- termeni componenți invariabili;
- sensul global al grupului;
- comportamentul din punct de vedere sintactic.

DE EXEMPLU:

Muncesc în vederea admiterii la facultate. (*în vederea* – locuțiune prepozițională)
Eșecul nu intra în vederile familiei mele. (*în vederile* – prepoziție + substantiv comun)

DE EXEMPLU:

în afară de, cu privire la, în funcție de, în fața, în spatele, în mijlocul, în jurul, pe dinaintea, în locul, în raport cu, în funcție de, pe baza, în pofida, în vederea etc.

ATENȚIE!

1. Formațiunile *cât privește* și *în (ceea) ce privește* sunt asemănătoare locuțiunilor prepoziționale, cu precizarea că verbul inclus atribuie funcția sintactică de complement direct și de subiect.

DE EXEMPLU:

*În ceea ce **mă** privește, admir cu tot sufletul onestitatea.* (***mă*** – complement direct)

2. Construcția *în ceea ce privește* este o structură invariabilă, de aceea tendința de a acorda verbul cu substantivul care îi urmează este o greșeală.

Corect	Greșit
✓ *În ceea ce privește copiii, puteți fi liniștiți!*	X *În ceea ce privesc copiii, puteți fi liniștiți!*

GRUPUL PREPOZIȚIONAL

Grupul prepozițional poate fi alcătuit din:

- prepoziție + substantiv/substitut al acestuia: *Merg **la mare**. Vin **cu voi**.*
- prepoziție + adjectiv: ***De neatent** ce era, s-a accidentat.*
- prepoziție + verb la o formă nepersonală:
  - la infinitiv: *Interesul tău se limitează **la a călători**. Ideea **de a pleca** nu îi dădea pace.*
  - la supin: *Mașina **de spălat** este defectă. L-a angajat **pentru reparat** casa.*
  - la gerunziu: *Îl vedea **ca având** o experiență uriașă.*
- prepoziție + propoziție subordonată: *Mă gândesc **la ce mi-ai spus**.*

ATENȚIE!

În construcții de tipul: *A cumpărat douăzeci de cărți.* prepoziția *de* se grupează cu numeralul, formând împreună o construcție cu rol de cuantificare, echivalentă cu construcția *A cumpărat câteva/multe/puține cărți.*

FUNCȚIILE SINTACTICE ALE GRUPULUI PREPOZIȚIONAL

Cuvântul precedat de prepoziție poate primi diferite roluri sintactice, în funcție de calitatea morfologică a regentului:

- când regentul este substantiv sau substitut, grupul prepozițional are funcție de **atribut**: *casa **cu balcon**, banca **din fața lui**, comportamentul **de atunci**, dorința **de a citi**, acela **de acolo**;*
- când regentul este verb predicativ, grupul prepozițional are funcție sintactică:
  - de complement direct: *îl vede **pe X**;*
  - de complement prepozițional: *își amintește **de X/de acela/de ieri/de citit**;*
  - de circumstanțial: *vine **de acolo**, revine **în altă zi**, doarme **fără a-i păsa** de noi;*
- când regentul este verb copulativ, grupul prepozițional are funcție sintactică de nume predicativ: *Problema este **cu grafice/de ieri/de a căuta** răspunsuri corecte.*

(Pentru mai multe informații privind funcțiile sintactice ale cuvintelor precedate de prepoziții, pot fi urmărite exemplele din capitolele dedicate părților de vorbire și/sau funcțiilor sintactice.)

IMPORTANT! Cele mai frecvente grupuri prepoziționale sunt cele formate din prepoziție + substantiv/substitut, prepoziția impunând substantivului și cele mai multe restricții: de **caz**, de **articol** sau de **număr**.

RESTRICȚIILE DE CAZ

Se referă la faptul că prepoziția impune substantivului sau substituților acestuia unul dintre următoarele cazuri: acuzativ, genitiv sau dativ:

- prepoziții care impun **acuzativul**: *cu, la, a, pentru, despre, pe, lângă, de, din* etc.
- locuțiuni prepoziționale care impun **acuzativul**: *față de, cât despre* etc.
- prepoziții care impun **genitivul**: *asupra, împrejurul, dedesubtul, înaintea, împotriva* etc.
- locuțiuni prepoziționale care impun **genitivul**: *în fața, în spatele, în dreapta, în stânga, în jurul* etc.
- prepoziții care impun **dativul**: *datorită, mulțumită, grație*.

ATENȚIE!

1. Sunt greșite formulări precum: *datorită muncii și **a** perseverenței*, deoarece substantivul *perseverenței* stă în cazul dativ, nu în genitiv. Formularea corectă este *datorită muncii și perseverenței.*

2. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale care se construiesc cu genitivul acceptă și forme neaccentuate de dativ ale pronumelui personal: *în juru-mi, împotriva-i.*

3. Dacă primul component al grupului este un cuvânt invariabil (fără flexiune), substantivul sau substitutul acestuia cu formă de acuzativ va fi precedat de prepoziția *a* pentru exprimarea ideii de genitiv: *convocarea a doi dintre ei, încercarea a ceva nou.*

4. Relația de dativ se poate exprima, uneori, prin prepoziția *la*: *Am dat premii **la trei** școli participante.*

5. *Aidoma, contrar, asemenea, conform, potrivit* sunt adverbe. Determinantul acestora are funcția sintactică de complement indirect: *A acționat **conform planului.*** (*conform* – circumstanțial de mod, *planului* – complement indirect).

RESTRICȚIILE DE ARTICULARE

Se referă la faptul că prepoziția care cere acuzativul impune substantivului pe care îl precedă restricții privind utilizarea formei articulate sau nearticulate.

Există prepoziții care impun substantivului forma nearticulată și prepoziții care impun substantivului forma articulată.

- **Prepozițiile care cer acuzativul** cer, în general, **utilizarea nearticulată** a substantivului:

Merg la ***piață***., *Stau pe* ***bancă***., dar substantivul e articulat dacă are termeni subordonați: *Merg la* ***piața*** *asta*., *Stau pe* ***banca*** *din parc*.

Excepții:

Merg cu ***trenul***. *Merg la* ***mama***.

Prepoziția *cu* se poate construi atât cu forma articulată, cât și cu forma nearticulată.

Îi place cafeaua cu ***zahăr***. *Taie cu* ***cuțitul***.

- **Prepozițiile care impun genitivul sau dativul** cer construcții cu **forma articulată** a substantivului.

S-a oprit în fața ***casei***. *A reușit datorită* ***perseverenței***.

RESTRICȚIILE PRIVIND NUMĂRUL

Se referă la faptul că prepoziția impune uneori substantivului/substitutului numărul.

- **Prepozițiile *de, dintre, între, printre*** cer construcția cu nominale la numărul plural.

Unul dintre ***ei*** *s-a accidentat.* *A învins unul de-****ai mei***.

Între prepoziție și termenul postpus pot fi intercalați numai determinanți ai cuvântului precedat de prepoziție. (*În noile* ***case***, *copiii erau fericiți.*)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Există cazuri de **omonimie între prepoziții.**

DE EXEMPLU:

Miroase ***a*** *mâncare.* – prepoziție veche în limbă, care indică asemănarea *Alegem două mulțimi* ***a*** *câte cinci elemente.* – prepoziție neologică, indicând distribuția *Datorită* ***a*** *zece voluntari, casa a fost ridicată în timp record.* – prepoziție care ajută la marcarea relației de genitiv sau dativ

2. *De* poate fi prepoziție, conjuncție sau pronume relativ.

DE EXEMPLU:

Știu foarte bine rețeta ***de*** *omletă.* (prepoziție) *M-a întrebat* ***de*** *v-ați supărat.* (conjuncție, echivalenta lui *dacă*) *Fata* ***de*** *vine este Ioana.* (pronume relativ, echivalentul lui *care*)

3. *Până* poate fi prepoziție sau conjuncție.

DE EXEMPLU:

Merg până la bunica. (prepoziție, arată limita) *A mers până a ajuns în satul vecin.* (conjuncție subordonatoare)

4. Uzul actual al limbii transformă statutul unor prepoziții care ajung să fie utilizate ca adverbe.

DE EXEMPLU:

*Rămân și la concert, plec **după**.*

5. Construcțiile de tipul *aproape de, alături de, departe de* etc. se analizează drept adverb urmat de grup prepozițional.

DE EXEMPLU:

*Locuiesc **aproape de voi**.* (*aproape* – circumstanțial de loc, *de voi* – complement prepozițional)

SĂ EXERSĂM!

1. Elimină intrusul din fiecare serie:

a. *pe, la, să, cu;*

b. *lângă, împrejur, pentru, ca;*

c. *din, jos, spre, în;*

d. *conform, dedesubtul, înaintea, sub.*

2. Menționează în spațiul punctat cazul substantivului/pronumelui scris cu caractere italice:

a. Visa la *vacanță*. ....

b. În jurul *casei* creșteau copaci cu ramuri bogate. ....

c. Miroase a *cozonaci* copți în cuptorul bunicii. ....

d. Ai reușit datorită *curajului*. ....

e. Știa totul despre acel *autor*. ....

f. Mulțumită *muncii* susținute, a reușit să câștige. ....

g. Era mamă a cinci *copii* și înțelegea efortul depus. ....

h. Apartamentul este deasupra acelui *magazin* de jucării. ....

i. Îi plăcea să urmărească picăturile de ploaie care cădeau de pe *acoperiș*. ....

3. Precizează funcția sintactică a grupurilor prepoziționale din următoarele enunțuri:

a. *Acționa în funcție de interesul tuturor.*

b. *Toți ajunseseră înaintea profesoarei.*

c. *Locuiau toți în căsuța de pe mal.*

d. *Mă tulbura gândul de a călători permanent.*

e. *Fusese chemat de părinți acasă.*

f. *Rezultatul obținut este datorită efortului tuturor.*

g. *Bucuria provocată de venirea bunicilor ne-a cuprins pe toți.*

h. *Aprecierea profesorilor grație rezultatelor sale a propulsat-o prima.*

4. Notează cu A (Adevărat) sau F (Fals) următoarele enunțuri:

a. În enunțul *Plouă de rupe.*, ***de*** este prepoziție. ....

b. În enunțul *Îl văd pe dirijor.*, ***dirijor*** are funcția sintactictă de complement prepozițional. ....

c. În enunțul *S-a stricat mașina de spălat.*, grupul ***de spălat*** are funcția sintactică de atribut. ....

d. În enunțul *De-o fi una, de-o fi alta, ce e scris și pentru noi/Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război*. (Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*), ***de*** este prepoziție simplă. ....

e. În enunțul *Am cumpărat patru cutii ale câte cinci cărți.*, nu există nicio greșeală. ....

5. Construiește:

a. un enunț asertiv în care să existe un complement prepozițional;

b. un enunț asertiv cu nume predicativ în cazul acuzativ;

c. un enunț interogativ în care un nume predicativ să fie precedat de o prepoziție care cere cazul dativ;

d. un enunț imperativ în care să existe un atribut prepozițional în genitiv.

6. Rescrie enunțurile următoare, corectând toate greșelile:

- *Am loat cartea după dulap și am început să citesc textul al două lecții mai dificile.*
- *M-a tulburat vestea care mi-ați da-t-o.*
- *Spune-ți la doamna din dreapta că i-a căzut foile.*
- *Datorită crizei economice, niciunul nici altul nu au reușit să mai opțină profit.*
- *De-și știia adevărul, î-și loase mâna dupe ei.*
- *Fiecare dintre ei puteau să aibe dreptate despre această problemă.*

7. Alcătuiește enunțuri în care *a* să aibă minimum trei valori morfologice diferite.

8. Subliniază toate prepozițiile din următorul fragment:

Craiul însă, vrând să-l ispitească, tace molcum și pe înserat se îmbracă pe ascuns într-o blană de urs, apoi încalecă pe cal, iese înaintea fecioru-său pe altă cale și se bagă sub pod.

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*

9. Completează tabelul de mai jos pentru fiecare dintre prepozițiile evidențiate:

a. *Era o incredibilă după-amiază de noiembrie, bântuită de funigei și de aroma tufănelelor, când cerul însuși, uns* **cu** *mierea ultimilor faguri* **de** *vară, se amestecă* **în** *viața ta particulară și intimă, îți dă o mie* **de** *motive să zaci* **pe** *banca trasă* **la** *soare, și, în același timp, o mie de ghionți să pleci, să te tot duci, să nu te mai oprești.*

Mircea Sântimbreanu, *Motivarea absenței* în volumul *Recreația mare*

b. *Deși suntem copii, operele noastre sunt pline* **de** *economii. Iată, pentru atâția oameni desenați aici cu creta, vede același ochi* **de** *soare, care face naveta. Azi* **la** *mine, mâine la tine.*

Marin Sorescu, *Unde fugim de-acasă?*

c. *Veneau cirezile* **de la** *pășune, mânate cu bățul* **de** *ciurdari. Pline de nămol uscat* **până sub** *pântec, vitele se legănau rumegând ultimele fragmente* **de** *iarbă rămase* **între** *dinți, speriind cu cornul și cu coada muștele acute lipite* **pe sub** *coapse.*

G. Călinescu, *Cartea nunții*

Elementul regent/valoare morfologică	Prepoziția	Elementul subordonat/ funcție sintactică
Exemplu: *după-amiază* (substantiv)	*de*	*noiembrie* (atribut prepozițional)

10. În enunțul *De, aia de e rudă cu Ioana de la primărie veni de luă pachetul!*, de este, în ordine:

a. prepoziție, prepoziție, prepoziție, prepoziție;
b. conjuncție, interjecție, prepoziție, prepoziție;
c. interjecție, pronume relativ, prepoziție, conjuncție;
d. conjuncție, interjecție, prepoziție, pronume relativ.

8. CONJUNCȚIA

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Conjuncția. Tipuri de conjuncții – simple, compuse, locuțiuni conjuncționale**
- **Coordonarea prin joncțiune – conjuncții coordonatoare la nivelul propoziției/la nivelul frazei**
- **Subordonarea prin joncțiune – conjuncții subordonatoare**
- **Norme de punctuație**

Ce este conjuncția? Conjuncția este o parte de vorbire neflexibilă, prin urmare **nu își schimbă forma** în cursul comunicării. Ea stabilește relații de coordonare (atât la nivelul propoziției, cât și la nivelul frazei) și de subordonare (numai la nivelul frazei).

Conjuncția nu apare singură în enunț și nu are funcție sintactică proprie.

CLASIFICAREA CONJUNCȚIILOR

După **alcătuire**, conjuncțiile sunt:

- **simple** (un singur termen): *și*, *dar*, *iar*, *ci*, *sau*, *ori*, *că*, *să*, *or*, *de* etc.;

– se adaugă conjuncțiile ai căror termeni componenți nu mai sunt ușor de recunoscut de către vorbitorul actual: *căci (că + ce)*, *dacă (de + că)* etc.;

- **compuse** (doi sau mai mulți termeni): *deoarece (de + oare + ce)*, *deși (de + și)*, *fiindcă (fiind + că)*, *ca să*, *ca... să* etc.;
- **locuțiuni conjuncționale** (grupări unitare de cuvinte care sunt echivalente cu o conjuncție): *așa că*, *cum că*, *chit că*, *de vreme ce*, *din moment ce*, *în concluzie*, *prin urmare*, *pentru că*, *din cauză că*, *cu toate că* etc.;

– se adaugă **perechile de conjuncții:** *fie..., fie*; *sau..., sau*; *ori..., ori*; *atât..., cât și*; *nu numai..., ci și*; *nu numai că ..., ci și* etc.;

***Atât** repetițiile, **cât și** spectacolul se vor desfășura mâine.*

După **raporturile sintactice** pe care le marchează, conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale sunt:

- **coordonatoare** – leagă părți de propoziție/propoziții de același fel;

DE EXEMPLU:

*Mănânc des fructe **și** legume.* (complemente directe)
*Ai înțeles **sau** îți mai explic o dată?* (propoziții principale)
*Știu ce s-a întâmplat **și** ce se va decide.* (completive directe)

- **subordonatoare** – leagă două unități sintactice diferite și anume o propoziție subordonată de regenta sa: *că, să, ca să, ca... să, dacă, de, deși, fiindcă, deoarece, pentru că, cu toate că;*

DE EXEMPLU:

*Mă gândesc[1]/**să** reiau obiceiul de a ține un jurnal[2]/.* (conjuncția *să* leagă P2 – CPrep. de regenta ei, P1)
*Ideea[1]/**să** organizăm o școală de vară[2]/este minunată[1]/.* (conjuncția *să* leagă P2 – AT de regenta ei, P1)
*Nu știu[1]/**dacă** voi găsi partiturile[2]/.* (conjuncția *dacă* leagă P2 – CD de regenta ei, P1)
*Și-a amintit casa,[1]/**deși** nu o văzuse de mult timp[2]/.* (conjuncția *deși* leagă P2 – CV de regenta ei, P1)
*De aceea i-au cumpărat un câine[1]/, **fiindcă** iubea mult animalele[2]/.* (conjuncția *fiindcă* leagă P1 – CZ de regenta ei, P2)

După **sens**, **conjuncțiile** și **locuțiunile coordonatoare** sunt:

- **copulative** – exprimă **ideea de asociere**: ***și, nici, precum și, ca și, cum și;***

*Cărțile **și** fotografiile sunt prețioase.*
*Am cumpărat medicamente **precum și** hrană pentru cățeii de la adăpost.*

- **disjunctive** – exprimă excluderea sau alternanța unor acțiuni/a unor momente etc.: *sau; sau..., sau; ori; ori..., ori; fie..., fie;*

*N-am aflat dacă vine **ori** mai stă o săptămână.*
*Nu știu dacă acceptă **sau** refuză o colaborare cu noi.*
*Coletul se livrează **fie** azi, **fie** mâine.* (se folosește doar în pereche)

- **adversative** – marchează opoziția între elementele coordonate: *dar, iar, însă, ci, or, numai că, doar că;*

*Am discutat îndelung, **dar** nu mi-a dezvăluit tot adevărul.*
*Plecase spre casă, **însă** se oprise la librăria din centru.*
*Citise, **numai că** uitase detaliile.*

- **concluzive** – introduc un rezultat, o concluzie a ceea ce s-a prezentat anterior: *deci, așa că;*

*Echipajul lor are punctajul cel mai mare, **deci** va fi declarat învingător.*
*Vecinii lui nu primeau colindători, **așa că** am plecat spre alte case.*

NORME DE PUNCTUAȚIE

Înaintea conjuncției copulative *și* **nu se pune virgulă**: *În mijlocul sălii era o cascadă de ciocolată **și** toți copiii o priveau uimiți.*

Virgula nu apare în fața unei conjuncții disjunctive care nu se află în pereche: *Apolodor cânta la pian **sau** la cor?*

Înaintea conjuncțiilor adversative, **virgula este obligatorie**: *Am sunat, **dar** nu a răspuns nimeni.* După aceste conjuncții nu se pune virgulă.

Conjuncția *or* poate fi precedată sau urmată de virgulă: *Am sesizat o greșeală în regulamentul nostru. **Or**, tocmai astfel de erori sunt de evitat în documentele publice.*

În cazul perechilor de conjuncții, **virgula este obligatorie** în fața celei de-a doua conjuncții: *Vine la noi **și** mâine, **și** poimâine. Au fost apreciați **nu numai** actorii, **ci și** regizorul.*

Dacă se află în interiorul unei propoziții, adverbul *așadar* **este separat prin virgule**: *Vine, **așadar**, doar pentru acest lucru!*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. O conjuncție coordonatoare poate lega, mai rar, și părți de propoziție/propoziții subordonate diferite:

*Îmi vei spune adevărul **aici** și **acum**.* (circumstanțial de loc, circumstanțial de timp)
*Plec **unde vreau** și **când vreau**.* (CL, CT).

2. În exemple de tipul: *Merele erau coapte, **dar** acrișoare.*, se produce **elipsa** verbului copulativ. Astfel, coordonarea se realizează tot între propoziții: *Merele erau coapte, **dar [erau]** acrișoare.*

3. Coordonarea concluzivă se poate realiza și prin adverbe/locuțiuni adverbiale: *așadar, atunci, prin urmare, în concluzie* etc.

- *A nins două zile încontinuu, **așadar** se poate schia.*
- *Nu ați achitat toate datoriile, **prin urmare** nu puteți vinde acest apartament.*

4. Conjuncția *ori* este echivalentă cu *sau*. Acestea se folosesc împreună în enunțurile cu mai multe perechi coordonate disjunctive: *Povestea spusă sau scrisă (de protagoniști ori de martori) este mereu alta.*

5. Deși, în general, conjuncțiile coordonatoare au topică fixă, unele dintre acestea își pot schimba locul în enunț. Este cazul conjuncțiilor *deci* și *însă*:

- *Mi-a cerut să dau explicații suplimentare, **însă** nu mi-a spus exact cum să procedez/nu mi-a spus **însă** exact cum să procedez/nu mi-a spus exact cum să procedez **însă**.*

- *Aparatul nu funcționează corect,* ***deci*** *îl vom returna furnizorului/îl vom returna* ***deci*** *furnizorului/îl vom returna furnizorului* ***deci.*** (Aceste conjuncții nu se separă prin virgulă când stau în interiorul sau la sfârșitul celei de-a doua propoziții!).

6. Dacă introduce o propoziție subordonată, conjuncția *să* are două roluri: marcă a conjunctivului și element de relație.

Să se compare:

Știu ***cum*** *să acordez chitara.* (marcă de conjunctiv)

Știu ***să*** *acordez chitara.* (marcă de conjunctiv și element de relație)

7. Unele **conjuncții** provin – prin conversiune – din **adverbe relative** care și-au pierdut sensul de bază:

- ***Cum*** *nu ai notat adresa, de aceea nu găsești cabinetul medical.* (*cum* = *deoarece*, deci este conjuncție)
- ***Când*** *aș avea un ajutor, aș reuși mai repede.* (*când* = *dacă*, deci este conjuncție)

8. În timp ce unele conjuncții introduc un singur tip de circumstanțială (*căci, fiindcă, deoarece* – CZ; *deși, cu toate că, chiar dacă* – CV), alte conjuncții pot introduce mai multe tipuri de propoziții subordonate:

- ***că*** – *Am aflat* ***că*** *pleci în vacanță.* (CD); ***E încântat că*** *învață limba japoneză.* (CPrep.); *Nu am folosit exemplul,* ***că nu era potrivit.*** (CZ); ***Că*** *va veni,* ***că*** *nu va veni, eu tot îl invit.* (CV)

ATENȚIE!

Greșeli posibile:

Înainte ne jucam fotbal cu nasturi, ***dar însă*** *acum am renunțat.* (asocierea celor două conjuncții creează un pleonasm; sunt pleonastice și sintagmele: *așadar și prin urmare; deci așadar*)

Am înțeles rezolvarea exercițiului, ***cât și*** *explicațiile.* (perechea *atât..., cât și* trebuie folosită în întregime)

Ca și *garnitură, preferă cușcușul.* (structura *ca și* este corectă doar în comparații sau în enunțuri de tipul: *Este normal ca și el să învețe.*)

Ne-a sfătuit că să mergem la cursuri de șah. (conjuncția subordonatoare **că** nu apare în enunțuri în care verbul este la modul **imperativ** sau la modul **conjunctiv**)

Așa m-am supărat, încât du-te de-aici! (conjuncția subordonatoare *încât* nu se asociază cu verbe la modul imperativ)

Cred ***căci*** *merită să participe la concurs.* (*căci* nu îl poate înlocui pe *că*, pentru că sensul lui este *deoarece, fiindcă*)

SĂ EXERSĂM!

1. Încercuiește A, dacă enunțul este adevărat, respectiv F, dacă este fals:

A F Conjuncțiile subordonatoare stabilesc relații numai între o propoziție subordonată și regenta acesteia.

A F În unele enunțuri, conjuncția poate avea funcție sintactică.

A F O conjuncție coordonatoare poate lega și părți de propoziție/propoziții subordonate diferite, dacă acestea au același regent.

A F Unele conjuncții subordonatoare pot introduce diferite tipuri de propoziții subordonate.

A F Virgula este obligatorie în fața unei conjuncții coordonatoare adversative.

2. Transcrie din fragmentul următor trei conjuncții coordonatoare:

Africanii folosesc instrumentele muzicale de percuție sau flautul din bambus, xilofonul și trompetele de fildeș. Europenii cred că muzica înseamnă armonie, iar africanii preferă ritmul.

3. Rescrie fragmentul următor, înlocuind locuțiunile conjuncționale cu o conjuncție corespunzătoare:

Uleiul frăgezește orice mâncare, așa că e folosit în multe preparate, chiar dacă acestea nu par grase la prima vedere. Pateurile, semipreparatele precum și brânzeturile grase sau mezelurile conțin grăsimi invizibile, deci trebuie consumate mai rar.

4. Menționează ce leagă în enunțurile de mai jos conjuncția coordonatoare *și*:

a. *Ochii dragi **și** luminoși ai mamei mă veghează.*
b. *Și-a cumpărat o carte **și** a citit-o într-o săptămână.*
c. *Mă gândesc la anii copilăriei **și** la prietenii de-atunci.*
d. *Putem lucra cu el **și** cu cine mai este interesat de concurs.*
e. *Vreau să recitesc articolul **și** să notez ideile principale.*

5. Indică valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate din enunțurile de mai jos:

a. ***Unde** nu mi-a dat încuviințarea, de aceea nu am început proiectul.*
b. *Vom merge în excursie **când** se va termina anul școlar.*
c. *Plec **unde** îmi spui.*
d. ***Cum** nu a citit romanul, nu știa despre ce se discută.*
e. ***Când** aș avea și eu un palmares ca al tău, aș fi mândru.*

6. Conjuncția *să* este element de relație subordonator în enunțul:
a. *Animalele știu cum să ocolească un pericol.*
b. *Primăvara, păsările încep să-și construiască un nou cuib.*
c. *Unele insecte au adăpost o scoarță prin care să nu pătrundă prădătorii.*

7. Corectează greșelile din următorul text:
Am o nouă pasiune: kendama. Știu deja multe despre ea, cât și despre trucurile pe care le poți face, de la prietenii mei. Mama crede că pierd prea mult timp cu exersatul, dar însă mie nu mi se pare timp pierdut. Ca și „profesor" îl am pe Dan, băiatul de la etajul nouă, fiindcă el știe tot ce înseamnă jocul ăsta.

8. Încercuiește literele corespunzătoare enunțurilor în care virgula este folosită corect:
a. *Alimentele proteice sunt o parte din dieta zilnică, iar ele au surse diverse.*
b. *Prefer sucul de fructe, și apa minerală.*
c. *Vitamina E poate fi găsită în toate semințele, sau în cerealele integrale.*
d. *Proteinele pot fi atât de origine animală, cât și de origine vegetală.*
e. *De aceea prefer ciocolata, pentru că este o sursă de minerale.*

9. Alcătuiește câte un enunț în care conjuncția subordonatoare *că* să introducă următoarele tipuri de propoziții subordonate:
AT ....
CD ....
CPrep. ....
CZ ....
CV ....

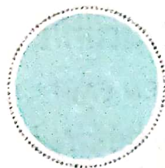
10. Completează spațiile libere cu conjuncțiile/locuțiunile conjuncționale pe care le consideri potrivite, astfel încât textul să aibă sens.
.... *a înțeles feciorul de împărat cel mai tânăr* .... *Ileana are să vină la el în gradină* .... *fure merele cele de aur, el porunci* ...., ... *va auzi cineva vaiete în gradină, nimeni* .... *nu cuteze* .... *intre,* .... *să lase pe cel ce s-ar văita* .... *se vaiete în pace. Luă după aceea cuțite mari, și săbii, și sulițe și fel de fel de lucruri* .... *le ascunse în pământ, pe sub mărul cel cu poame de aur; le ascunse așa,* .... *numai vârful ascuțit să iasă din pământ.* .... *a gătit tot, el se ascunse într-un tufiș, așteptând sosirea Ilenei.*

Ioan Slavici, *Ileana cea șireată*

11. Scrie un text de 40–50 de cuvinte în care să-ți exprimi opinia despre afirmația *Cine citește trăiește mai multe vieți*. Folosește în text minimum trei conjuncții/locuțiuni conjuncționale subordonatoare.

9. INTERJECȚIA

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Interjecția**
- **Onomatopeele**
- **Interjecția predicativă**

Ce este interjecția? Interjecția este o parte de vorbire neflexibilă, adică invariabilă, prin urmare nu își schimbă forma în cursul comunicării.

Interjecția exprimă senzații, sentimente sau imită/sugerează diverse sunete și zgomote.

Se caracterizează printr-o intonație exclamativă.

DE EXEMPLU:

vai! of! trosc! ah! ding-dang! ham-ham! etc.

CLASIFICAREA INTERJECȚIILOR

1. **După sens/semnificație**, interjecțiile sunt:

- **propriu-zise** – exprimă stări, senzații: *of, vai, ah, uau* etc.;
- **onomatopee/interjecții onomatopeice** – imită zgomote și sunete din natură ori sugerează mișcări: *miau, trosc, hapciu, mor, zvrrr* etc.; se pot referi la:
  - sunete produse de animale, de păsări sau de insecte: *chiț, bzzz, cirip, cri, cra, cotcodac, pitpalac* etc.;
  - sunete produse de contactul între diverse obiecte, de diverse instrumente sau care însoțesc mișcări: *buf, bum, boc, bâldâbâc, ding-dang, zvârrr, pac, plici* etc.;
  - sunete ce însoțesc diverse procese fiziologice omenești: *hapciu, gogâlț-gogâlț, sfor* etc.;
  - efectele sonore ale unor acțiuni: *tura-vura, țop, țuști, hop, fâl-fâl, pâș-pâș* etc.

2. **După alcătuire**, interjecțiile sunt:
- **simple** – formate dintr-un singur cuvânt, cel mai adesea o silabă: *ah, of, vai, au, na, trosc, pleosc, mă, măi* etc.;
- **simple repetate**: *pis-pis, cuțu-cuțu, cioc-cioc, bla-bla, nani-nani, măi-măi* etc.;
- **compuse** – formate din două sau mai multe cuvinte: *ei aș, ei na, hodoronc-tronc, tura-vura, (i)ete scârț, ia uite, tic-tac* etc.;
- **locuțiuni interjecționale** – grupări unitare de cuvinte care exprimă sentimente, reacții afective; și ele se caracterizează printr-o intonație exclamativă: *nu zău; măi, să fie; ia te uită; ei bine; scârț, Marițo; păcatele mele; Doamne ferește* etc.

Interjecțiile pot apărea drept **construcții incidente**, în poziție inițială, mediană sau, mai rar, finală.

DE EXEMPLU:

- ***Ei**, a trecut timpul!*
- *Am rezolvat, **iată**, corect problema.*
- *Ai recitat poezia extraordinar, **zău**!*

INTERJECȚIILE PREDICATIVE

Interjecțiile predicative au rol de **predicat.**

*Iepurele, **țuști!** din tufiș.*
***Poftim** caietul!*

IMPORTANT! Unele interjecții, cum ar fi *poftim, na, iată, uite* funcționează ele însele ca niște predicate, iar altele – onomatopeele – sunt predicate doar în condițiile în care propoziția nu are alt predicat (doar prin sinonimie cu verbul).

Să se compare:

*Iepurele făcu **țuști!** din tufiș.* (unde predicatul este ***făcu***) vs *Iepurele, **țuști!** din tufiș.* (unde **țuști** este sinonim cu verbul ***sare*** și, deci, predicat)

FUNCȚIILE SINTACTICE ALE INTERJECȚIEI

- **nume predicativ:** *Am rămas **paf!** când am auzit asta.* (interjecția ***paf*** determină verbul copulativ ***am rămas***)
- **atribut interjecțional:** *Avea o mătușă cam **tralala**!* (interjecția ***tralala*** determină substantivul ***o mătușă***)
- **circumstanțial de mod:** *Clopoțelul suna **ding-dang!*** (interjecția ***ding-dang*** determină verbul ***suna***)

PUNCTUAȚIA INTERJECȚIEI

Interjecția se desparte prin virgulă/virgule sau prin semnul exclamării de restul enunțului.

DE EXEMPLU:

***Vai**, ce frumoasă ești!*
***Ei!** Ți-a trecut supărarea?*

Când interjecția de adresare este urmată de un substantiv în vocativ, virgula se pune după întregul grup: *Măi Ioane, îți place cadoul?*

POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE INTERJECȚIEI

În calitate de **centru**, interjecția poate fi **regent** pentru:

- **subiect**: *Poftim și tu pe la noi!* (***tu*** este subiectul interjecției ***poftim***)
- **complementul direct**: *Poftim cartea!* (***cartea*** este complementul direct al interjecției ***poftim***)
- **complementul indirect**: *Bravo lui!* (***lui*** este complementul indirect al interjecției ***bravo***)
- **complementul prepozițional**: *Mersi pentru invitație!* (***pentru invitație*** este complementul prepozițional al interjecției ***mersi***)
- **circumstanțialul de loc**: *Hai la magazin!* (***la magazin*** este circumstanțialul de loc al interjecției ***hai***)
- **circumstanțialul de timp**: *Hai diseară la petrecere!* (***diseară*** este circumstanțialul de timp al interjecției ***hai***)
- **circumstanțialul de mod**: *Hai mai repede!* (***mai repede*** este circumstanțialul de mod al interjecției ***hai***)
- **circumstanțiala de cauză**: *Hai,[1]/ că începe[2]/ să plouă[3]/.* (întreaga propoziție 2 are rol de circumstanțial de cauză pe lângă interjecția ***hai***: din ce cauză *hai*?)
- **circumstanțiala de scop**: *Hai[1]/să culegem flori![2]/* (întreaga propoziție 2 are rol de circumstanțial de scop pe lângă interjecția ***hai***: cu ce scop *hai*?)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. După funcția/rolul îndeplinit în comunicare, interjecțiile propriu-zise:

- exprimă emoții, reacții afective: *ura, au, ah, of, vai, slavă Domnului, uf, ei* etc.;
- exprimă un ordin sau un îndemn: *stop, marș, șșș, poftim, na, dii* etc.;
- sunt specializate pentru adresarea față de anumiți destinatari: *alo, bă, hei, băi, bre, fă, pui-pui, pis-pis* etc.;

- au rolul de a menține contactul între emițător și receptor: *alo, îhî, Doamne* etc.;
- au rolul de a prezenta obiecte, persoane, evenimente prezente în contextul de comunicare (valoare deictică) sau de a introduce un enunț, un fragment punându-i în evidență conținutul (valoare discursivă): *uite, ia, iată, iacă, iacătă*;
- sunt echivalente cu răspunsuri afirmative, negative, ezitante: *ai, aș, deh, de, hm, păi, nț, zău*;
- unele interjecții sunt folosite drept formule de politețe: *adio, bună, ciao, pa, mersi, pardon;*
- unele au rol eufonic sau de „umplutură": *la-la-la, tra-la-la, ăăă;*
- unele sunt lipsite de conținut afectiv și sunt folosite în situații precise: *pas, amin, aleluia.*

2. Unele interjecții pot avea mai multe semnificații: *a*, *vai*, *ah*, *of*, *oh*, *măi* etc.
Să se compare:

Ah! în sfârșit am câștigat! (interjecția ***ah*** exprimă satisfacția)

Ah! Ce bine ar fi să mai fiu copil! (interjecția ***ah*** exprimă regretul, nostalgia)

Măi! *Dar ce frumoasă te-ai făcut!* (interjecția ***măi*** exprimă admirația)

Măi!!! *s-a trecut de șagă, zic eu, în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat, și câte au să mai fie!* (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*) (interjecția ***măi*** arată uimirea)

3. Interjecțiile propriu-zise pot fi:

- **primare** – cuvinte a căror valoare inițială în limba română este aceea de interjecție: *of, vai, uf* etc.;
- **secundare** (improprii) – cuvinte care, inițial, sunt alte părți de vorbire (în special substantive din sfera religioasă, nume de rudenie, termeni de adresare folosiți frecvent), dar care prin folosirea frecventă și prin accentuarea valorii afective au căpătat statut de interjecții: *Doamne, păcatele mele, măiculiță, mamă, frate, soro, domnule, nene* etc.

Să se compare:

Dragă ***mamă****, ce mai faci?* (***mamă*** – substantiv) vs ***Mamă****, ce frumoasă este!* (***mamă*** – interjecție)

4. Interjecția ***ia*** folosită înaintea unui verb la imperativ sau conjunctiv nu se desparte prin virgulă de verb.

Ia să-mi spui *pe unde ai umblat!* ***Ia pleacă*** *de aici!*

5. Uneori, interjecția apare ca fals regent al unor propoziții subordonate:
Să se compare:

Hai*, că a început să plouă.* (interjecția ***hai*** este regenta unei circumstanțiale) vs ***Hai*** *că așa ceva nu am mai auzit.* (fragmentul de enunț introdus prin conjuncția ***că*** nu este subordonat interjecției)

6. Prin conversiune, unele interjecții pot deveni substantive:

Of, ce greu îmi e! (***of*** – interjecție) vs *Am* ***un of*** *la inimă.* (***un of*** – substantiv)

7. Interjecțiile pot constitui baza de derivare pentru verbe, substantive sau, mai rar, adjective:

- *buf – a bufni; mor – a mormăi; bâzzz – a bâzâi; fâl – a fâlfâi; zbâr – a zbârnâi; vâj – a vâjâi* (verbe) etc.;
- *dang – dangăt; clonc – cloncan; clinc – clinchet; heirup – heirupism* (substantive) etc.;
- *heirup – heirupist* (adjectiv).

ATENȚIE!

Unele interjecții au trecut definitiv în clasa substantivelor, cuvintele respective apărând în dicționare atât ca interjecții, cât și ca substantive.

DE EXEMPLU:

scârț – interjecție/***scârț*** – substantiv (*adaos din piele la încălțăminte, pentru a o face să scârțâie în timpul mersului*); ***hop*** – interjecție/***hop*** – substantiv (obstacol)

8. Rar, interjecțiile pot fi derivate cu sufixe: *aoleu – aolică*.

9. Deși sunt părți de vorbire neflexibile, unele interjecții au forme omonime cu desinențele verbale de plural: *haide/haideți*; *poftim/poftiți*; altele cunosc variație de formă: *aoleu/aoleo/oleu/oleleu*; *hai/haide*.

SĂ EXERSĂM!

1. Notează cu A (Adevărat) sau F (Fals) următoarele enunțuri:

a. Interjecția nu are funcție sintactică.

b. Interjecția *pis-pis* este o interjecție compusă.

c. În enunțul *Iepurele țuști! din tufiș.* nu există o interjecție predicativă.

d. În enunțul *Avea o mașină uau!* cuvântul subliniat este atribut realizat prin interjecție.

e. În enunțul *Măi Andreea, nu mă supăra!* virgula este folosită corect.

2. Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect.

Interjecția este regent pentru:

a. subiect, nume predicativ, circumstanțial de loc, complement prepozițional;

b. subiect, complement direct, complement prepozițional, complement indirect;

c. complement direct, circumstanțial de timp, atribut, circumstanțial de loc;
d. nume predicativ, complement indirect, atribut, subiect.

3. Alcătuiește trei enunțuri în care interjecția *vai* să exprime sentimente/emoții diferite.

4. Precizează ce interjecții ai folosi pentru a exprima emoțiile/stările sugerate de următoarele emoticoane:

Emoticon	Interjecția

5. Rescrie următoarele enunțuri, punând semnele de punctuație potrivite:
Uite ce frumos ninge Zău frate de ce nu te bucuri Măi Ionele vrei să mă enervezi cu indiferența ta Brrr ce răcoare s-a lăsat Mai bine intru în casă

6. Precizează valoarea morfologică a cuvintelor subliniate din enunțurile de mai jos:
A zis hop! și a sărit gardul. E adevărat că acel gard nu constituia un mare hop în calea lui, dar a fost atât de hotărât să îl depășească încât și-a pus scârț la pantofi parcă pentru a speria inamicul. Săritul acelui gard era marele lui of.

7. Alcătuiește un enunț asertiv în care interjecția *vai* să fie nume predicativ și regent pentru o completivă prepozițională.

8. Identifică interjecțiile din enunțurile de mai jos, indicând felul acestora:
- *Uite-l pe colegul meu de bancă!*
- *Tii, de când caut o rochie ca asta!*

- *Și zvârr! cu cartea după mine.*
- *Of, ce vreme urâtă este afară!*
- *Și iepurele țuști! din tufiș.*
- *Ai, ce ai zis? Nu am auzit prea bine.*

9. Formează prin derivare verbe de la următoarele interjecții: *miorlau!, piu-piu!, groh-groh!, mac-mac!, zdrang!*

10. Citește cu atenție textul de mai jos și răspunde la cerințele date:

— Tu ai citit cartea aia? Grozavă carte! își împărtășește el neobosit și oricui entuziasmul în recreații. Gro-za-vă! Desface cuvântul în silabe, cu pofta cu care ar desface o piersică mustoasă.

— Care?

— Una cu scoarța galbenă, de vreo două dește... Cum naiba-i spune? Ah, îmi scapă titlul, dar e grozavă!... De două ori am citit-o... în ora de geometrie... azi dimineață.

— Cu un câine pe scoarță?

— Nu... Galbenă, dar fără câine... A, știu la ce te gândești. Aia cu câinele e alta... îmi amintesc! Am citit-o în ora de chimie. Bună carte și asta! Mai ales acolo unde se-ntâlnesc ăia doi cu alți doi... Uite, dom'le, îmi scapă titlul, se căinează el, dar pot să ți-o povestesc. Stai să vezi, râzi să te prăpădești. Pufnește în râs câteva clipe, apoi, înveselit, începe să povestească hohotind: E cu unu' care pleacă nu știu unde... ha, ha... cu nu știu cine... ha, ha... și ăsta care pleacă se desparte nu știu de ce de ăla cu care a plecat, ha... ha... să vezi încurcătură ha... ha... ha... Are așa, vreo trei dește grosime. Cum îi zice? Ah, își pocnește Titi nemilos degetele, îmi vine pe limbă... am citit-o azi, în ora a treia...

— A treia, mă? Păi acum vine ora a treia... Titi rămâne pe gânduri o clipă.

Mircea Sântimbreanu, *Un băiat citit* în volumul *Recreația mare*

a. Identifică și notează interjecțiile.

b. Transformă în vorbire indirectă replicile din textul dat.

c. Imaginează un dialog de 4–5 replici pe care l-ai putea avea cu un prieten, utilizând alte interjecții decât cele din text, pentru a-i prezenta cartea ta preferată.

11. Descrie, în minimum 100 de cuvinte, un experiment științific în care să integrezi cel puțin cinci interjecții de diferite tipuri.

IV

Organizarea propoziției și a frazei

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Enunțul. Punctuația enunțului – Enunțuri asertive, interogative, exclamative, imperative**
- **Propoziția. Propoziția simplă. Propoziția dezvoltată – Propoziția afirmativă. Propoziția negativă. Fraza**

1. ENUNȚUL. TIPURI DE ENUNȚ

Ce este enunțul? Enunțul este cea mai complexă unitate *funcțională* a limbii, funcția lui fiind cea de *comunicare*.

IMPORTANT!

1. Enunțul are caracter referențial, adică se referă întotdeauna la o realitate, la un fapt, la un fenomen, la o acțiune etc. Cuvintele limbii sunt corelate cu realitatea, cu lumea înconjurătoare **numai dacă** sunt integrate într-un enunț.

Un cuvânt poate avea mai multe sensuri (dacă este polisemantic) și mai multe forme flexionare (dacă face parte dintr-o *clasă/parte de vorbire variabilă*). Prin integrarea lui în enunț, vorbitorul, în funcție de **realitatea la care se referă** și **de ceea ce vrea să comunice** despre ea, operează o serie de selecții: alege un anumit sens sau chiar creează unul nou, figurat; alege o singură formă flexionară; alege o intonație anume (care, în comunicarea orală, poate fi întărită de *gest* sau/și de *mimică*).

DE EXEMPLU:

LUCRÁ, *lucrez*, vb. I. **1.** Intranz. și tranz. A efectua, a presta o muncă, a face un lucru; a munci. ◆ Expr. (Tranz.) *A nu avea ce lucra* = a face un lucru care putea fi sau trebuia evitat, a nu-și vedea de treabă. **2.** Intranz. A fi în mișcare, în acțiune; a dezvolta o activitate într-o direcție oarecare; a funcționa. **3.** Intranz. A acționa în chip eficace, a avea efectul dorit asupra cuiva, a fi eficient. **4.** Tranz. A da unui material brut altă formă, făcând din el un obiect oarecare; a prelucra un material; a realiza, a executa. ◆ A clădi, a construi. ◆ A face, a confecționa; a fabrica. ◆ A coase, a broda; a împleti. **5.** Tranz. Fig. (Fam.) A unelti împotriva cuiva. [Prez. ind. și: (reg.) *lúcru*] – Lat. **lucubrare.** sursa: DEX '09 (2009)

a. *Este obosit pentru că **a lucrat** mult în ultimul timp.* (este folosit sensul 1.; timpul perfect compus indică o acțiune încheiată; punctul de la final indică o afirmație rostită pe un ton neutru)

b. *Va fi obosit, deoarece **va lucra** mult în perioada următoare.* (este folosit același sens al verbului, dar timpul viitor, susținut prin structura „în perioada următoare”, face referire la o **altă realitate;** tonalitatea rămâne neutră)

c. *Cu siguranță va fi obosit, deoarece **va lucra** mult în perioada următoare!* (tonalitatea exclamativă, marcată prin „!" și prin structura „cu siguranță", **comunică** nemulțumirea sau compătimirea vorbitorului pentru aceeași situație din exemplul b.)

d. *Subalternul său l-**a lucrat** în ultimul timp!* (este actualizat sensul 5., figurat; tonalitatea exclamativă marcată prin „!" **comunică** nemulțumirea sau compătimirea vorbitorului pentru o nouă situație referențială)

e. *Directorul **a fost lucrat** în ultimul timp de subalternul său!* (deși informația face referire la aceeași realitate din exemplul d., accentul este pus pe Pacient, în timp ce, în exemplul anterior, era favorizat Agentul)

f. *Chiar mâna sa dreaptă **a uneltit** împotriva lui în ultima perioadă...* (se face referire la aceeași realitate ca în enunțul d., dar într-o altă organizare lexicală a enunțului, preferându-se un sinonim denotativ pentru sensul figurat al lui *a lucra*; punctele de suspensie pot marca, prin conturul intonațional, și o altă intenție comunicativă, de exemplu o ironie)

2. Enunțul este o unitate sintactică, adică o îmbinare de cuvinte și/sau propoziții, al cărei component principal este, de regulă, **un verb** aflat ***la o formă verbală personală*** (indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ), singura care poate să asigure funcția referențială. Astfel, într-un enunț este obligatoriu să existe cel puțin un verb la o formă verbală personală, celelalte componente organizându-se în jurul acestui **centru,** în funcție de posibilitățile lui combinatorii.

PROPOZIȚIA ȘI FRAZA

◉ **Enunțul care are un singur verb la o formă verbală personală se numește propoziție.**
Propozițiile pot fi:

– *simple* (dacă sunt alcătuite din subiect și predicat sau numai din predicat);

– *dezvoltate* (dacă apar și alte părți de propoziție/funcții sintactice: atribut, complement, circumstanțial).

◉ **Enunțul care are cel puțin două verbe reprezentate prin forme verbale personale se numește frază.**

DE EXEMPLU:

◉ *Plouă.* – **propoziție simplă**
◉ *Elevii aleargă.* – **propoziție simplă**
◉ *Toți elevii **participă** la cros.* – **propoziție dezvoltată**
◉ *Toți elevii **și-au exprimat** dorința de a participa la cros.* – **propoziție dezvoltată** – verbul *a participa* NU este la o formă verbală personală
◉ *Toți elevii **au afirmat**[1]/că **vor participa** la cros[2]/.* – **frază**

ATENȚIE!

1. Este semnificativ modul de asociere a componentelor într-un enunț. Aceleași componente/unități lexicale, care au aceiași referenți (se referă la aceleași realități), comunică mesaje diferite dacă sunt organizate sintactic diferit.

DE EXEMPLU:

Părinții își iubesc copiii. vs *Copiii își iubesc părinții.*

2. Există enunțuri neanalizabile/nestructurate, alcătuite dintr-un singur cuvânt sau dintr-o sintagmă, care nu conțin verb. De cele mai multe ori, acestea pot fi completate semantic cu un verb, fiind considerate *enunțuri eliptice.* (vezi și capitolul *Construcții eliptice*)

DE EXEMPLU:

- (Stați) *Jos!*, *Drepți!* (Să vă fie) *Rușine!*, (Faceți) *Liniște! Ce bătaie de joc!* (este), *Mai întâi temele!* (să faci), *Atunci?* (ce s-a întâmplat)
- *Bravo!*, *Hai!* (interjecții cu rol de predicat), *Da. Nu.* (adverbe care înlocuiesc un întreg enunț)

MARCAREA GRAFICĂ A UNUI ENUNȚ

Orice enunț este marcat grafic prin: majusculă, la începutul lui și **un semn de punctuaţie,** la final, dintre următoarele: „.", „!", „?", „...", „:".

DE EXEMPLU:

Băiatul a tăcut o clipă.
Unde mai auzise acest răspuns?
Apoi a continuat:
— *Cine te-a învățat să răspunzi așa?*
— *Să mă gândesc...*

În exemplele date pot fi identificate șase enunțuri.

CLASIFICĂRI

Enunțuri asertive/interogative/imperative/exclamative

În procesul comunicării, vorbitorii interacționează, urmărind anumite scopuri. **După scopul comunicării, enunțurile pot fi:**

a. **asertive** (enunțiative) – transmit o informație; sunt marcate grafic, la final, prin „."; pot fi calificate ca adevărate sau false;

b. **interogative** – solicită o informație; sunt marcate grafic, la final, prin „?"; **nu** pot fi calificate ca adevărate sau false;

c. **imperative** – determină interlocutorul să facă o acțiune, printr-un îndemn, o poruncă, o rugăminte, o interdicție; conțin un verb la imperativ sau o interjecție predicativă cu valoare imperativă și, de regulă, sunt marcate grafic, la final, prin „!"; **nu** pot fi calificate ca adevărate sau false;

d. **exclamative** – exprimă o stare afectivă; angajează o promisiune; sunt marcate grafic, la final, prin „!"; au contururi intonaționale diverse; **nu** pot fi calificate ca adevărate sau false, deoarece au un grad mare de subiectivitate.

DE EXEMPLU:

a. *Vineri este aniversarea mea.*
b. *Când este aniversarea ta? Este vineri aniversarea ta?*
c. *Vino la mine cu ocazia aniversării mele! Hai la mine!*
d. *Ce bine că m-ai invitat! Sunt încântat de invitația ta! Promit să nu te fac de râs!*

ATENȚIE!

1. În exemplele date, se observă prezența anumitor structuri sintactice specifice fiecărui tip de enunț. Dar, în practica vorbirii, aceste structuri pot fi utilizate cu scopuri diferite.

DE EXEMPLU:

- În interogațiile retorice, **o structură interogativă** poate avea **scop asertiv** (*Cine ți-a dat voie să faci asta? = Nu ți-a dat nimeni voie să faci asta.*) **sau exclamativ** (*Chiar nu și-a făcut nimeni tema? = Nu și-a făcut nimeni tema!* – exprimă o nemulțumire; *Ai venit de la Paris? = Ai venit de la Paris!* – exprimă surpriza, încântarea) **sau imperativ** (*Vrei să pleci de aici? = Pleacă de aici!*).
- **O structură exclamativă** poate avea **scop imperativ** (*Ce bine-ar fi dacă m-ai asculta! = Ascultă-mă!*).
- **O structură asertivă** poate avea **scop exclamativ**, de exprimare a unei emoții (*Acest lucru m-a bucurat enorm = Ce mult mă bucură acest lucru!*) sau **imperativ** (*Înțelegi că trebuie să înveți. = Învață!*).
- **O structură asertivă** (*Ce deștept ești!* – i se poate atribui valoare de adevăr) sau **interogativă** (*Cum de mi-ai spus asta tocmai acum?*) poate avea încărcătura afectivă a unui enunț exclamativ.
- **O structură imperativă** poate avea **scop interogativ** (*Explică-mi ce s-a întâmplat! = Ce s-a întâmplat?*).

2. Enunțurile construite cu verbe care arată un tip de act al vorbirii (*verba dicendi*): a întreba, a striga, a amenința, a porunci etc. **introduc enunțuri asertive în vorbirea indirectă, deoarece scopul lor este de a informa.**

DE EXEMPLU:

- *A întrebat dacă vor mai pleca în vacanță.*
- *I-a cerut să citească atent.*
- *L-a amenințat că îi va opri accesul la computer, dacă nu își face temele.*
- *I-a spus că afară este foarte frig.*

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

I.

1. Enunțurile asertive pot exprima **adevăruri general-valabile**, în structura lor folosindu-se, de regulă, verbe la timpul prezent (*Omul este un animal biped. Pământul se învârte în jurul soarelui.*) sau se pot referi la **situații specifice**, contextuale; în acest ultim caz, au un rol **structurile deictice** care ancorează aserțiunea în realitatea extralingvistică; astfel, cu cât sunt mai multe, cu atât informația este mai restrictivă (*Participanții se vor revedea, cu siguranță. Noi ne vom revedea* ***mâine****. Eu și cu tine ne vom revedea* ***pe 2 aprilie, la ora 10.00, în parcul Herăstrău.***).

2. Enunțurile asertive pot fi **neutre** sau pot marca o **implicare emoțională**, un grad de subiectivitate din partea locutorului (*Îmi amintesc mereu cu plăcere de acest elev.* vs *Mereu îmi amintesc cu plăcere de acest elev!*).

3. În funcție de modul verbului, **enunțurile asertive** pot exprima **certitudini** (modul indicativ: ***Ne-am întâlnit/Ne întâlnim/Ne vom întâlni*** în parc.), **supoziții, posibilități** (modul conjunctiv: ***Să-și fi amintit*** *de mine, ar fi o onoare.*), **îndoieli, neîncredere** (modul condițional-optativ: ***S-ar părea*** *că nu-și mai amintește de mine.*).

II.

1. Enunțurile imperative pot fi realizate și cu ajutorul altor forme verbale în afară de imperativ, atât **forme verbale personale** (conjunctiv: *Să vii repede!*; indicativ: *Înveți acum lecția!*), cât și **forme verbale nepersonale** (infinitiv: *A nu se apleca în afară!*; supin: *De rezolvat până mâine!*).

2. În funcție de forma verbală utilizată, **enunțurile imperative** pot avea doar **persoanele a II-a singular și plural** (imperativ: *Vino!/Veniți!*) sau și **alte persoane**: I plural (conjunctiv: *Să citim împreună!*, indicativ: *Citim împreună!*), a III-a singular/plural (conjunctiv: *Să citească acest elev!/toți elevii!*).

3. Enunțurile imperative conțin frecvent **formule de adresare** în cazul vocativ și/ sau **interjecții**.

DE EXEMPLU:

- *Stimată doamnă, veniți mai aproape!*
- *Măi băiete, ascultă cu atenție!*

III.

1. Enunțurile exclamative sunt, adeseori, structuri eliptice: *Interesant răspuns!, Ce răspuns interesant ai dat!, Mare prostie!, Urâtă vreme!.*

2. Enunțurile exclamative conțin structuri specifice pentru marcarea afectivității:

- interjecții (***Of**, ce rău îmi pare!, **Vai!** Ce greu ți-a fost!*);
- elemente de natură adjectivală (***Ce** fată drăguță!*) sau adverbială (***Cât de** bine vorbește!, **Unde nu** începe să țipe, ca din gură de șarpe!* [popular]);
- schimbări de topică (*Mânca-l-ar mama!, Prinde-l-ar lupul cel rău (să-l prindă)!, Arză-l-ar focul (să-l arză)!.*

3. Enunțurile exclamative care conțin deformări ale structurilor sintactice ale limbii standard sunt **specifice registrelor lingvistice populare, regionale sau colocviale, respectiv limbii vorbite**; reproducerea lor **în scris creează efectul de oralitate.**

4. Este greșită păstrarea cuvântului exclamativ în vorbirea indirectă: ***Ce** soluție interesantă!*

Corect	Greșit
✓ Se miră că a găsit o soluție foarte interesantă.	X *Se miră că ce soluție interesantă a găsit!*

IV.

1. Există trei tipuri de **structuri interogative:**

- **totale:** se întreabă verbul cu funcție de predicat: *Pleacă fata aceasta mâine la Paris?* (se poate răspunde cu DA sau NU);
- **parțiale**: se întreabă un alt component al enunțului decât cel cu funcție de predicat (folosindu-se **un cuvânt interogativ** – pronume, adjectiv sau adverb/locuțiunea adverbială *de ce?* – și inversiunea subiectului cu predicatul): ***Cine** pleacă mâine la Paris?, **Ce** fată pleacă mâine la Paris?, **Unde** pleacă fata aceasta mâine?, **Când** pleacă fata aceasta la Paris? **De ce** pleacă fata aceasta la Paris?*;
- **alternative:** se instituie prin întrebare două sau mai multe opțiuni: *Vii sau pleci?, Ți-e foame sau ai mâncat deja?, Vine la ședință mama, tata sau o altă rudă?.*

2. În cazul interogativelor totale, se poate vorbi de **emfaza** anumitor componente, situații în care, uneori, nu mai este suficient răspunsul prin *Da* sau *Nu*, ci sunt necesare reluarea unității emfazate/accentuate și oferirea unei alternative, unei explicații.

DE EXEMPLU:

- ***Ți-ar plăcea** o cafea cu lapte mâine, la micul dejun? Da, **mi-ar plăcea**. Nu, **nu mi-ar plăcea**.*
- *Ți-ar plăcea **o cafea cu lapte** mâine, la micul dejun? Nu mi-ar plăcea **o cafea cu lapte, ci o cană cu ceai.*** sau *Mi-ar plăcea să beau ceva, **dar nu cafea cu lapte.***
- *Ți-ar plăcea o cafea cu lapte **mâine,** la micul dejun? Nu mi-ar plăcea o cafea cu lapte **mâine,** la micul dejun. Mi-ar plăcea o cafea cu lapte **în fiecare zi,** la micul dejun.*
- *Ți-ar plăcea o cafea cu lapte mâine, **la micul dejun?** Nu mi-ar plăcea o cafea cu lapte mâine, **la micul dejun**. Mi-ar plăcea o cafea cu lapte mâine, **pe la prânz.***
- *Vrei **să bem mâine o cafea cu lapte**? Mi-ar plăcea să facem ceva împreună, **dar nu să bem o cafea cu lapte.***

3. Interogativele parțiale pot fi multiple, adică se pot construi cu două sau chiar cu mai multe cuvinte interogative:

DE EXEMPLU:

***Cine** și **ce** v-a promis? **Unde, când** și **cu cine** vom merge?*

4. Enunțurile interogative pot fi folosite ca acte de vorbire „nonîntrebare", având diferite conotații:

- **retorică**: *Cine nu știe asta? (Oricine știe asta), Cum să nu te ajut? (Sigur că te ajut.), Crezi că au venit dacă i-am rugat? (Nu au venit, chiar dacă i-am rugat);*
  - au polaritate inversă: enunț interogativ negativ => mesaj subînțeles asertiv pozitiv, enunț interogativ pozitiv => mesaj subînțeles asertiv negativ
- **de reproș:** *Nu ți-am spus să vii repede? Nu trebuia să ajungem primii?*;
- **de respingere/rejectivă** (exprimă dezacordul, neîncrederea față de cele enunțate de alocutor): *Ieri am participat la concurs. Cum ai participat tu la concurs? (Nu cred că ai participat tu la concurs.), Numai eu am fost punctual. Care tu? Cum să fii tu punctual? (Nu cred că tu ai fost punctual.);*
- **de amenințare:** *Mai vezi tu film? (Nu te mai las să vezi un film.), Îți mai dau eu ție voie să pleci? (Nu-ți mai dau voie să pleci.).*

5. Enunțurile interogative pot fi folosite ca acte de vorbire expresive.

DE EXEMPLU:

- *Ce naiba s-a mai întâmplat?* – nervozitate
- *Cum o mai fi și asta?* – uimire
- *Chiar mă iei de prost?* – indignare

6. Enunțuri interogative convenționalizate, golite de conținut, cu semnificații fixe:

DE EXEMPLU:

- *Vezi? Ți-am zis eu?* – formule pentru accentuarea ideii că locutorul a avut dreptate
- *Ce mai faci?* – formulă introductivă a unei conversații

Enunțuri afirmative/negative

După forma predicatului, **enunțurile de tip propoziție pot fi afirmative sau negative**, cele două modalități de transmitere a unui mesaj fiind în opoziție. Altfel spus, o propoziție afirmativă și negarea ei nu pot fi adevărate și false în același timp.

DE EXEMPLU:

- *Mi-a cerut ajutorul.* vs ***Nu** mi-a cerut ajutorul.* (structură asertivă)
- *Ți-a cerut ajutorul?* vs ***Nu** ți-a cerut ajutorul?* (structură interogativă)
- *Cere-i ajutorul!* vs ***Nu**-i cere ajutorul!* (structură imperativă)
- Enunțurile exclamative nu au, de obicei, formă negativă. **Ce plăcut nu a fost!*

ATENȚIE!

1. O propoziție este negativă dacă verbul aflat la o formă personală este precedat de marca de negație *nu*. Dacă această marcă precedă orice alt component al enunțului, propoziția este afirmativă.

DE EXEMPLU:

- **Propoziție negativă:** ***Nu ne-am întâlnit** astăzi la cinematograf.* (negație propozițională; *nu* este morfem de negație nelegat)
- **Propoziții afirmative:** ***Nu astăzi** ne-am întâlnit, ci ieri.*, *Ne-am întâlnit **nu la cinematograf**, ci în parc.* (negații de constituent; *nu* este semiadverb/adverb de întărire sau de focalizare)

- Negația predicatului se poate face și prin alte mijloace lexicale.

DE EXEMPLU:

*Ai înțeles explicația? **Deloc!***
*Ești de acord cu propunerea? **Da' de unde!***

- Marca de negație ***nu*** poate înlocui o propoziție negativă dacă predicatul ei este identic cu cel al propoziției anterioare. *Nu* este, în această situație, **adverb pro-frază** și se poate considera că face parte dintr-o propoziție eliptică (de predicat).

DE EXEMPLU:

Ai ascultat înregistrarea? Nu (~~am ascultat~~).

- Prezența într-o propoziție a unui cuvânt negativ: pronume sau adjectiv pronominal negativ (*nimeni, nimic, niciunul*), adverb negativ (*niciunde, nicăieri, niciodată, nicicum* etc.), semiadverb (*nici*), conjuncție (*nici..., nici...*) impune forma negativă a verbului cu funcție de predicat. Limba română este o limbă **cu concordanță negativă**, deoarece prezența unui cuvânt negativ impune prezența negației verbale.

Să se compare:
***Nimeni nu** m-a chemat.* vs * ***Nimeni** a chemat.*
***Nu** am hotărât **nimic**.* vs **Am hotărât **nimic**.*
***Nu** va veni niciunde.* vs **Va veni **niciunde**.*

2. Forma negativă a unui verb la modul imperativ, persoana a doua singular, se construiește cu ajutorul formei verbale nepersonale de infinitiv: *Ascultă cu atenție!/**Nu asculta!**, Vino urgent acasă!/**Nu veni!***

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. În enunțurile de tip frază, valoarea afirmativă sau negativă se stabilește pentru fiecare propoziție în parte.

DE EXEMPLU:

- În fraza: *Nu și-a dorit*[1]*/să plece*[2]*/.*, P1 (propoziție principală) este negativă, iar P2 (propoziție secundară, subordonată lui P1) este afirmativă, chiar dacă forța de negație a adverbului negativ *nu*, plasat în principală, este mai mare și se răsfrânge asupra întregului enunț.
- În fraza: *Cineva și-a propus*[1]*/să nu plece*[2]*/fără să se lămurească*[3]*/.*, P1 (propoziție principală) este afirmativă, P2 (propoziție secundară, subordonată lui P1) este negativă. Se observă că P3 (propoziție secundară, subordonată lui P2) are sens negativ, dat de locuțiunea conjuncțională *fără să*, deși, formal, nu este negativă.

2. Pentru intensificarea negației, se pot folosi structuri nominale sau adverbiale: *N-a rămas **niciun strop de** mâncare. N-a venit **nici urmă de** polițist. Nu s-a speriat **câtuși de puțin**.*

SĂ EXERSĂM!

1. Citește cu atenție următorul fragment, apoi răspunde la cerințele date:

*Năpustindu-se pe ușă, băiatul se opri tremurând de indignare, în fața biroului meu. Vorbi **fără să-și tragă sufletul**. Era Cămui Aurel. Stoper. Clasa a VI-a. Căpitanul echipei de fotbal.*

*— Vă spun sincer, **nu găsesc cuvinte**...*

Lăsându-l câteva clipe să-și caute cuvintele în fundul bascului pe care-l răsucea în mână, ca un șofer volanul la serpentine, mi-am privit cu atenție iritatul vizitator. Furtună. Obrazul – nor. Ochii – fulger. Vocea – tunet.

— Nu se poate. Asta întrece orice... Vă spun sincer, n-am cuvinte... Să-i dați, vă rog, în vârful peniței...

— Pe cine? Am întrebat.

— Pe toți. Toată formația! Ăștia sunt!

Îmi întinse pe masă o hârtie în pătrățele, pe care, în cunoscutul evantai al formațiilor de fotbal, se înșirau 11 titulari și 3 rezerve. Am întrebat:

— Sunt din echipa adversă?

*— **Nu!** mormăi posomorât vizitatorul și continuă aproape plângând: Ai mei! Ai mei sunt! Eu sunt căpitanul.*

— Și, am întrebat nedumerit, îți dai echipajul, vreau să zic echipa, în vârful peniței?

— Da! izbucni cu ciudă.

— Ciudat.

— Da? Ei bine, ascultați. Vă spun sincer, nu găsesc cuvinte...

Mircea Sântimbreanu, *Nu-mi găsesc cuvinte...* în volumul *Recreația mare*

a. Transcrie trei enunțuri neanalizabile, de tipuri diferite.

b. Transcrie un enunț exclamativ și un enunț imperativ.

c. Transcrie un enunț interogativ eliptic de predicat.

d. Caracterizează din punctul de vedere al structurii și din punctul de vedere al scopului fiecare enunț din fragmentul:

— Și, am întrebat nedumerit, îți dai echipajul, vreau să zic echipa, în vârful peniței?

— Da!

— Ciudat.

— Da? Ei bine, ascultați. Vă spun sincer, nu găsesc cuvinte...

e. Arată, pentru fiecare dintre propozițiile subliniate în text, modul în care este obținută valoarea negativă.

f. Pornind de la propoziția: *Lăsându-l câteva clipe, [...] mi-am privit cu atenție iritatul vizitator.* construiește un enunț negativ și două enunțuri afirmative care să conțină, fiecare, negarea unui constituent.

g. Fragmentul: *Nu se poate. Asta întrece orice... Vă spun sincer, n-am cuvinte... Să-i dați, vă rog, în vârful penițe... conține:*

- două propoziții simple și două fraze;
- o propoziție simplă, două propoziții dezvoltate și o frază;
- două propoziții dezvoltate și două fraze;
- o propoziție simplă, o propoziție dezvoltată și două fraze.

h. Transformă în vorbire indirectă următoarele replici de dialog:

— Sunt din echipa adversă?

— Nu! mormăi posomorât vizitatorul și continuă aproape plângând: Ai mei! Ai mei sunt! Eu sunt căpitanul.

— Și, am întrebat nedumerit, îți dai echipajul, vreau să zic echipa, în vârful peniței?

— Da! izbucni cu ciudă.

i. Pornind de la enunțul: *Năpustindu-se pe ușă, băiatul se opri tremurând de indignare, în fața biroului meu.*, formulează cel puțin cinci enunțuri interogative (totale, parțiale, alternative).

j. Identifică în fragmentul dat două modalități de obținere a efectului de emfază.

k. Enunțul: *Lăsându-l câteva clipe să-și caute cuvintele în fundul bascului pe care-l răsucea în mână, ca un șofer volanul la serpentine, mi-am privit cu atenție iritatul vizitator.*, conține:

- trei propoziții;
- patru propoziții;
- cinci propoziții.

2. Arată, pentru fiecare dintre următoarele grupuri de cuvinte, de ce nu poate fi considerat enunț:

a. *A citit două căpițe de fân.*

b. *A citit multe povestiri interesante de acest autor*

c. *i-a citit și Mamei lui.*

d. *Lor citea că din a spus carte le.*

e. *Străduindu-se să citească mult.*

3. Indică ce valoare/valori expresive se pot asocia următoarelor enunțuri, în funcție de punctuația folosită, obținute prin reformularea enunțului asertiv neutru: *Mâine pleci la Ciorogârla.*

a. *Mâine, pleci la Ciorogârla?*

b. *Pleci chiar mâine la Ciorogârla!!!*

c. *Pleci la Ciorogârla, nu la Paris!*

d. *Ei, chiar pleci la Ciorogârla?!*

e. *Mintea i-a plecat la Ciorogârla, în timp ce tu îi explicai lecția.*

f. *Lasă-l, e cu mintea la Ciorogârla...*

4. Selectează propozițiile care conțin structuri negative din următoarele enunțuri, intoducându-le în tabel:

Nu-i păsa deloc de ceea ce i se spunea. Nu știa el ce urma să se întâmple? Unde nu venea ea, drăguța lui prietenă, să povestească ea ce se întâmplase. Dar nu venea. Și el trebuia să se prefacă nu o dată, ci de două ori. Să se prefacă și că îi pasă, și că nu știe nimic.

Propoziție negativă	Propoziție afirmativă cu negație asociată altui cuvânt decât verbul la formă personală	Propoziție cu formă negativă, dar cu sens afirmativ

5. Transformă în vorbire indirectă următoarele fragmente de text, selectând din lista următoare verbele *dicendi* potrivite: *a întreba, a striga, a cere, a afirma, a chema, a certa, a se răsti, a ruga, a se mira, a adăuga, a întări, a exclama, a susține, a atenționa, a se scuza, a avertiza, a mulțumi* etc.

a.

— *Hei, prietene! Unde ți-e capul? Dai, așa, peste lume?!*

— *Lasă-mă, omule, că n-am vreme de ceartă! Mă grăbesc de nu mai pot...*

b.

— *Atenție! Mașina!*

— *Vai, ce m-ai speriat! Mulțumesc!*

— *Cum să șofezi corect cu astfel de aiuriți pe stradă?!*

c. *Acul:*

— *Moșule, de ce ești zurbagiu? Te sfădești necontenit cu soră-ta nicovala, țipați și faceți larmă, de-mi țiuie urechile. Eu lucrez toată ziua, și nime nu-mi aude gura.*

— *Iaca, mă! da de unde-ai ieșit, Păcală?*

— *De unde-am ieșit, de unde n-am ieșit, eu îți spun că nu faci bine ceea ce faci.*

— *Na! vorba ceea: a ajuns oul mai cu minte decât găina. Măi băiete, trebuie să știi că din sfădălia noastră ai ieșit; ș-apoi tu ni cauți pricina?*

Ion Creangă, *Acul și barosul*

6. Redactează un dialog de 8–10 replici între un elev care nu-și face tema în mod repetat și un profesor care nu mai vrea să accepte o asemenea situație. Folosește semne de punctuație care să sugereze încurcătura și teama elevului, pe de o parte, nemulțumirea și chiar indignarea profesorului, pe de altă parte.

2. RELAȚII SINTACTICE ÎN INTERIORUL UNUI ENUNȚ

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Coordonarea prin juxtapunere și prin joncțiune. Conjuncții coordonatoare. Norme de punctuație (virgula, punctul și virgula)**
- **Subordonarea prin conjuncții subordonatoare, prin pronume și adverbe relative. Norme de punctuație**

IMPORTANT! **În interiorul unui enunț, cuvintele intră într-un sistem relațional, bazat pe restricții bine definite.** Cel mai important tip de relație este cel de **dependență** sau de **subordonare**, enunțul fiind organizat ca o structură (sintactică) ierarhică, pe mai multe niveluri. Toate pozițiile sintactice se află într-o astfel de relație față de un element **regent**, cu excepția verbului nucleu, care, aflat la o formă verbală personală, ocupă funcția de **predicat**, având **statut unic** de **regent**, ceea ce explică importanța pe care o are în organizarea enunțului. El asigură *referențialitatea* enunțului, celelalte componente subordonându-i-se *direct sau mediat*.

RELAȚIA DE DEPENDENȚĂ/DE SUBORDONARE

Relația de dependență sau de **subordonare** a unui cuvânt față de regentul/centrul său:

1. se referă la faptul că prezența subordonatului în enunț este condiționată de prezența regentului său, ceea ce determină *inegalitatea termenilor asociați*, regentul fiind cel *privilegiat*;

2. se manifestă printr-o serie de *restricții* pe care centrul le impune subordonaților, nu și invers;

3. se stabilește cu ajutorul întrebărilor, acestea indicând care este regentul pentru fiecare subordonat.

ATENȚIE!

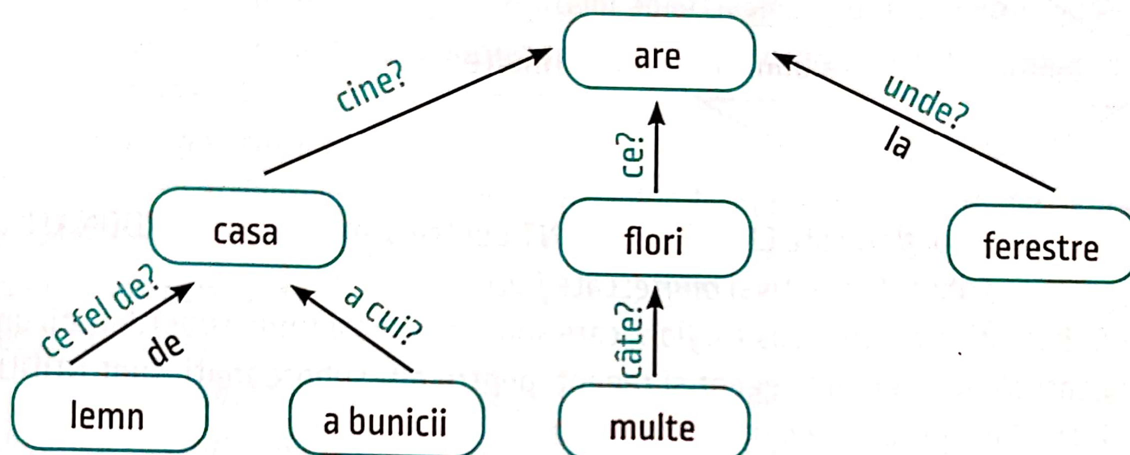
Întrebările se pun întotdeauna folosind **cuvântul interogativ** (*cine, ce, care, unde, cât* etc.) **și cuvântul determinat**, identificând astfel corect relația dintre subordonat și centrul/regentul său. Întrebările sunt un instrument de lucru util **doar** în măsura în care ele ajută la identificarea relației dintre un subordonat și regentul lui și **nu trebuie** să devină indicatorul unic al unei poziții sintactice.

De exemplu, subiectul nu trebuie identificat doar prin faptul că răspunde la întrebarea *cine?* sau *cine face acțiunea?*.

Totalitatea relațiilor de dependență pe care un termen regent le poate genera, actualizate sau nu, formează **matricea lui sintactică.**

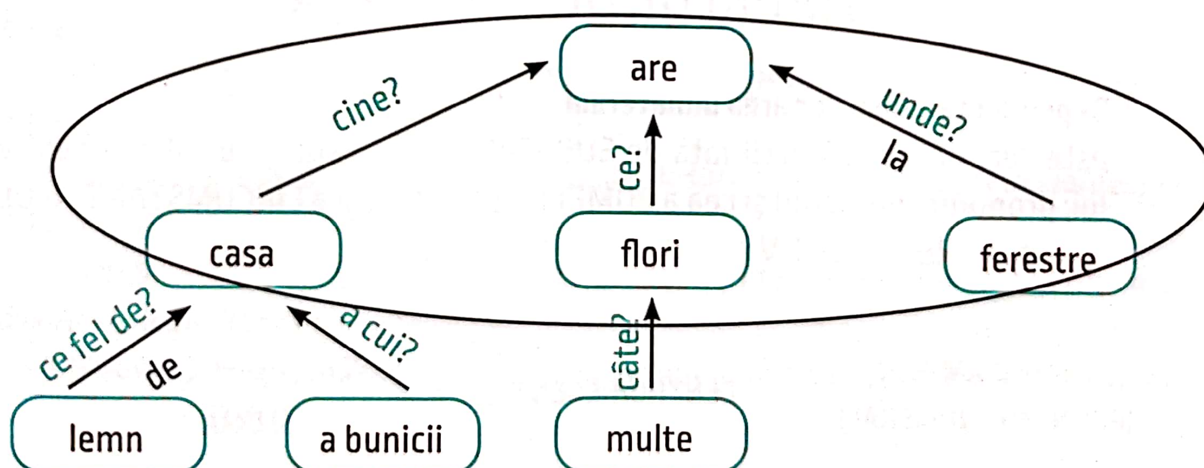
DE EXEMPLU:

Casa de lemn a bunicii <u>*are*</u> *multe flori la ferestre.*

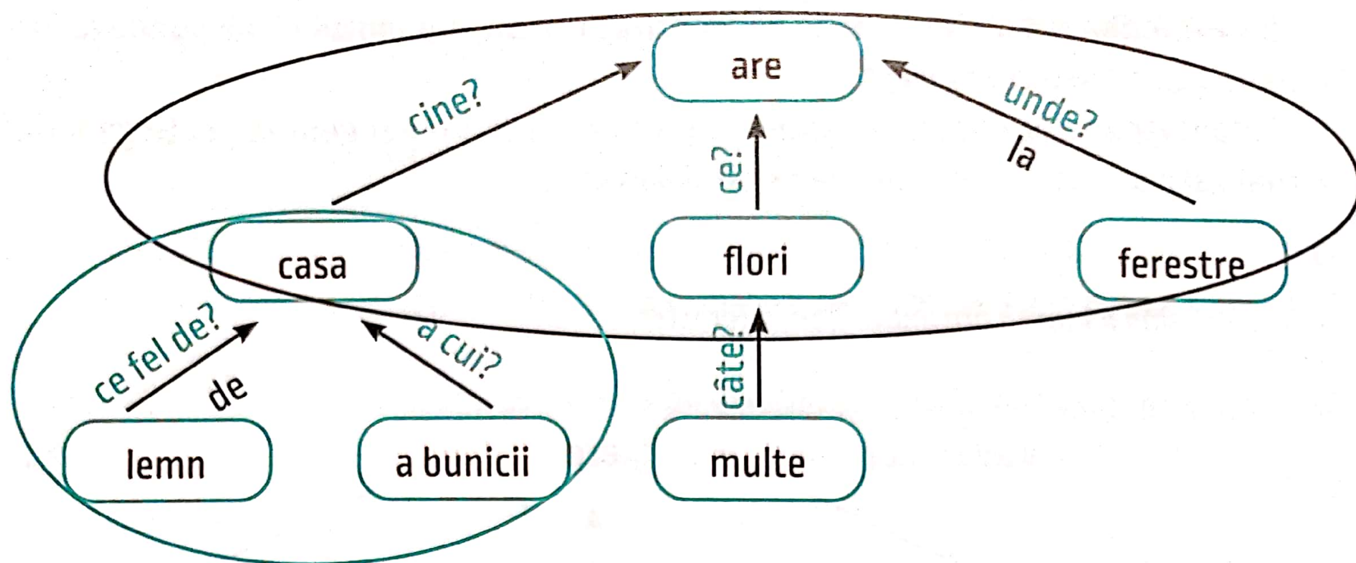
- Verbul cu funcție de predicat *are* este CENTRU/REGENT pentru următorii SUBORDONAȚI:
  - subiectul *casa*: cine *are*?
  - complementul direct *flori*: ce *are*?
  - circumstanțialul de loc *la ferestre*: unde *are*?

Verbul centru împreună cu subordonații săi formează un *grup verbal.*

- Substantivul *casa* este CENTRU/REGENT pentru următorii SUBORDONAȚI:
  - atributul prepozițional *de lemn*: ce fel de casă?
  - atributul genitival *a bunicii:* a cui *casă?*

Substantivul centru împreună cu subordonații săi formează un *grup nominal.*

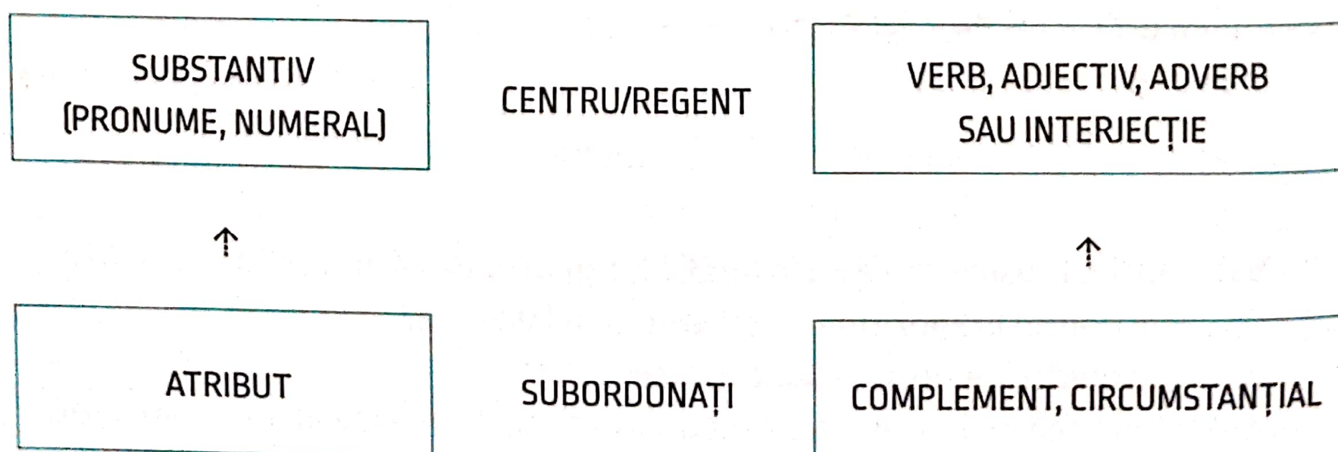
- Substantivul *flori* este CENTRU/REGENT pentru următorii SUBORDONAȚI:
  – atributul adjectival *multe*: câte *flori*?
- Substantive precum *casa* și *flori*, care sunt, în același timp, subordonații unui centru/unui element regent și regenți pentru alți subordonați, sunt NODURI între două grupuri, având **statut dublu.**
- În funcție de valoarea morfologică a centrului de grup, există grupuri verbale, nominale, adjectivale, adverbiale.

Așadar, pot avea rol de CENTRU de grup/REGENT: verbul, substantivul (și substitutele lui: pronume, numeral), adjectivul și adverbul. Dintre aceștia, verbul are cea mai complexă matrice sintactică.

TIPURI DE DEPENDENȚĂ

1. Dependența/subordonarea unilaterală

- este cea a ATRIBUTULUI față de SUBSTANTIV (sau substitut al substantivului: pronume, numeral) și cea a COMPLEMENTULUI și a CIRCUMSTANȚIALULUI față de VERB, ADJECTIV sau ADVERB.

- se poate realiza:
  - DIRECT, **prin juxtapunere**, în următoarele situații:
    - **atributul categorial**: *Părerea doamnei* ***Ionescu*** *este ascultată cu atenție.*
    - **atributul adverbial**: *Sculatul* ***devreme*** *mă obosește.*
    - **unele circumstanțiale** exprimate prin adverb: *Vine* ***acolo/atunci/repede.***
    - **complementul direct** exprimat prin verb la forma verbală nepersonală gerunziu: *Aude* ***tunând.***
  - DIRECT, **prin acord**, în cazul **atributelor adjectivale**, cărora substantivul regent le impune acordul în gen, număr și caz: *Ne-am hotărât să achiziționăm o mașină* ***modernă.***
  - DIRECT, **prin caz** (recțiune cazuală):
    - pentru **atributele** cărora substantivul le impune **cazul genitiv (atribute genitivale)**: *Casa* ***bunicii/acelora*** *se află într-o zonă de munte.* (a cui *casă? a bunicii/a acelora*) **sau cazul dativ:** *Îi este văr* ***mamei*** *mele.* (cui *văr? mamei*), *I-a dat cartea-****i*** (*i* este formă clitică de dativ);
    - pentru **complementul direct exprimat prin substantiv sau substitute** (cazul acuzativ): *Așteaptă* ***un coleg/Îl*** *așteaptă/Așteaptă* ***un răspuns.*** sau pentru **complementul indirect** (cazul dativ): ***Le-****a dat* ***prietenilor/acelora*** *invitația la petrecere.*
  - MEDIAT, **prin joncțiune prepozițională** (prepozițiile impun substantivelor și substitutelor acestora regimul lor cazual), în situații precum:
    - **atributul prepozițional**: *Ne-am mutat în casa* ***de lemn/de la tine/de acolo/a doi*** *dintre voi.* (care *casă? de lemn/de la tine/de acolo/a doi*); *Aceia/Doi* ***din casă/dintre voi/de acolo*** *au fost cuminți.* (care *aceia/doi? din casă/dintre voi/de acolo*); *Ne-a bucurat reușita voastră* ***grație efortului*** *depus/****grație ție.*** (care *reușită? grație efortului/grație ție*);
    - **complementul direct** al persoanei: ***Îl*** *așteaptă* ***pe un coleg/pe acela*** *mai rapid/* ***pe unul, nu pe doi.***
    - **complementul prepozițional**: *Vorbește* ***despre colegii*** *lui/****despre aceia/despre doi*** *dintre ei/****despre a pleca*** *în vacanță.*
    - **circumstanțiale**: *Vine* ***de acolo/de atunci/de la petrecere/de la tine/de la al doilea/de la legat/fără*** *nicio* ***problemă.***
  - MEDIAT, **prin joncțiune conjuncțională, pronominală sau adverbială, în cazul realizărilor propoziționale.**

ATENȚIE!

Realizarea propozițională a funcțiilor sintactice subordonate presupune:

- apariția unui nou verb cu funcție de predicat;
- apariția unui element de relație subordonator de tip conjuncție subordonatoare, pronume/adjectiv/adverb relativ.

DE EXEMPLU:

1. joncțiune conjuncțională:

- *Condiția*^{1}/***să** ajungem la timp*^{2}/*nu va putea fi îndeplinită*^{1}/. Care condiție? *Să ajungem la timp.* => P2 = propoziție secundară, **atributivă**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- *A aflat*^{1}/***că** s-au găsit soluții*^{2}/. *Ce a aflat? că s-au găsit soluții* => P2 = propoziție secundară, **completivă directă**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- *S-a gândit*^{1}/[***ca** a doua zi **să***] *cumpere bilete la cinematograf*^{2}/. La ce *s-a gândit? să cumpere bilete la cinematograf.* => P2 = propoziție secundară, **completivă indirectă**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);

2. joncțiune pronominală:

- *A cumpărat cartea*^{1}/***pe care** și-a dorit-o*^{2}/. *Care carte? Pe care și-a dorit-o* => P2 = propoziție secundară, **atributivă**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- *Fiecare a comandat*^{1}/***ce** și-a dorit*^{2}/. *Ce a comandat? ce și-a dorit* => P2 = propoziție secundară, **completivă directă**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- *I-a acordat atenție*^{1}/***oricui** și-a dorit*^{2}/. Cui *i-a acordat atenție? oricui și-a dorit* => P2 = propoziție secundară, **completivă indirectă**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- *Și-a amintit imediat*^{1}/***de cine** a venit la film*^{2}/. De cine *și-a amintit? de cine a venit la film* => P2 = propoziție secundară, **completivă prepozițională**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- *Întrebarea*^{1}/***unde** ne vom petrece vacanța*^{2}/*a rămas fără răspuns*^{1}/. Care întrebare? *Unde ne vom petrece vacanța.* => P2 = propoziție secundară, **atributivă**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- *S-a dus cu plăcere*^{1}/***la oricine** l-a chemat*^{2}/. Unde *s-a dus? la oricine l-a chemat* => P2 = propoziție secundară, **circumstanțială de loc**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);

3. joncțiune adjectivală (prin adjective pronominale):

- *S-a gândit cu reproș*^{1}/***la orice** coleg nu se prezentase*^{2}/. La ce *s-a gândit? la orice coleg nu se prezentase* => P2 = propoziție secundară, **completivă prepozițională**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);

4. joncțiune adverbială:

- *A aflat*^{1}/***unde** va merge*^{2a}/***când** va merge*^{2b}/***cum** va merge*^{2c}/. *Ce a aflat? unde/când/cum va merge* => P2 (a, b, c) = propoziție secundară, **completivă directă**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- Și-a amintit^{1}/***unde** va merge*^{2a}/***când** va merge*^{2b}/***cum** va merge*^{2c}/. Despre ce *și-a amintit? unde/când/cum va merge* => P2 (a, b, c) = propoziție secundară, **completivă prepozițională**, subordonată lui P1 (propoziție regentă);
- *A ajuns*/***unde** și-a dorit*^{2a}/***când** și-a dorit*^{2b}/***cum** și-a dorit în parc*^{2c}/. P2 = propoziție secundară, **circumstanțială (de loc, de timp, de mod)**, subordonată lui P1.

Când **centrul de grup este adjectiv, adverb sau interjecție**, numărul subordonaților este mult mai mic, iar subordonarea se realizează:

- DIRECT, **prin recțiune cazuală de dativ**: *Este un om drag* ***sufletului*** *meu. S-a comportat întocmai* ***părinților*** *săi. Vai* ***nouă!*** (complement indirect)
- MEDIAT, **prin joncțiune prepozițională:** *Este un om drag* ***pentru sufletul*** *meu. S-a comportat întocmai* ***cu/ca părinții*** *săi. Vai* ***de noi!*** (complement prepozițional)

Un tip special de DEPENDENȚĂ este acela în care este implicat un **nume predicativ**, deoarece acesta este **subordonat atât subiectului, cât și verbului copulativ împreună cu care formează predicatul nominal**, astfel numele predicativ intră într-o relație ternară, având **doi regenți:**

Cititul este ***bun****. Citirea este* ***bună****. A citi este* ***bine****. Dorința este* ***să*** *citim. Credința este* ***că*** *toți vom citi. Întrebarea este* ***dacă*** *ne vom întâlni.*

Se observă că:

- **subordonarea numelui predicativ față de subiect** se manifestă prin *acord în gen și număr* (*cititul.... bun/citirea... bună*), prin *restricții de selecție lexicală* (subiect substantiv => nume predicativ adjectiv, subiect verb => nume predicativ adverb: *A citi este* ***bine***.), *restricții conjuncționale* pentru realizarea propozițională a numelui predicativ (***Dorința*** *este* ***să...****/****Credința*** *este* ***că...****/****Întrebarea*** *este* ***dacă...***);
- **subordonarea numelui predicativ față de verbul copulativ** se manifestă prin *neomisibilitate*, numele predicativ fiind o complinire obligatorie a verbului copulativ și prin *restricții de caz*, verbul copulativ impunând cazul nominativ atât subiectului, cât și numelui predicativ.

(vezi și capitolul *Predicatul. Predicatul nominal. Numele predicativ*)

2. Interdependența sau dependența bilaterală este relația care se stabilește între SUBIECT ȘI PREDICAT; deoarece fiecare impune celuilalt anumite restricții, este o dependență reciprocă.

- **restricții impuse de verbul predicat SUBIECTULUI:** subiectul stă în **cazul nominativ;**
- **restricții impuse de subiect VERBULUI la formă verbală personală: acordul în persoană și număr.**

DE EXEMPLU:

- *Elevii se pregătesc de vacanță.* (cine *se pregătește? Elevii* = subiect în cazul nominativ)
- *Ni se pregătește o surpriză.* (ce *se pregătește? o surpriză* = subiect în cazul nominativ)
- *Mă pregătesc de vacanță.* (eu mă pregătesc – persoana I, singular)
- *Ne pregătim de vacanță.* (noi ne pregătim – persoana I, plural)
- *Vă pregătiți de vacanță.* (voi vă pregătiți – persoana a II-a, plural)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Pot avea rol de regent pentru subiect și formele verbale nepersonale, situație în care acordul cu subiectul nu se poate verifica.

DE EXEMPLU:

Ne place a citi împreună.
Ce *ne place*? *a citi* = subiectul verbului impersonal *ne place*
Cine *a citi*? *noi* = subiect neexprimat (anticipat de cliticul pronominal de dativ *ne*, care determină verbul *a plăcea*)

ATENȚIE!

1. În cazul **subiectului multiplu**, acordul cu predicatul se face:

– la plural, *dacă* între elementele componente ale subiectului se creează o relație cumulativă (copulativă): ***Mama, tata și o rudă*** *apropiată vor fi prezenți la serbare.*

– la singular, *dacă* între elementele componente ale subiectului se creează o relație de excludere (adversativă): ***Nu mama, ci tata*** *a acționat mai rapid.* sau de opțiune (disjunctivă): ***Mama sau tata*** *va veni la ședință.*

2. În cazul subiectelor multiple care conțin forme pronominale, prioritate în impunerea persoanei verbului cu funcție de predicat au, în ordine:

– persoana I asupra persoanelor a II-a și a III-a: ***Noi și voi*** *mergem în excursie.*, ***Noi și ele*** *avem aceeași dorință.*

– persoana a II-a asupra persoanei a III-a: ***Tu și ei*** *stabiliți data întâlnirii.*

3. O dificultate poate apărea în stabilirea funcției sintactice a constituentului care răspunde la întrebarea *ce?* adresată unui verb. În acest caz, proba acordului ne ajută să stabilim corect funcția sintactică, deoarece numai subiectul se acordă cu predicatul, nu și complementul direct.

DE EXEMPLU:

*S-a dus o intensă **campanie** pentru promovarea acestui produs. S-au dus intense **campanii** pentru promovarea acestui produs. *S-au dus o intensă **campanie** pentru promovarea acestui produs.* => *o campanie/campanii* = subiect

vs

A dus V(el) o intensă campanie pentru promovarea acestui produs. Au dus V(ei) o intensă campanie pentru promovarea acestui produs. => *o campanie* = complement direct, subiectul fiind neexprimat, subînțeles (*el/ei*)

Relația dintre SUBIECT și PREDICAT se poate realiza:

- DIRECT, **prin juxtapunere,** în cazul realizării subiectului printr-un verb la formă nepersonală (gerunziu): *Se aude* ***cântând.*** sau **prin caz (nominativ),** în situația realizărilor nominale ale subiectului: ***Cititul*** *înseamnă o preocupare nobilă.*

ATENȚIE!

1. Subiectul și predicatul NU se despart niciodată prin virgulă.

2. Subordonații neobligatorii (circumstanțialele) stau, de regulă, după verbul regent. Antepunerea lor cu scopul de a le accentua este marcată prin virgulă.

DE EXEMPLU:

- *A doua zi, fiecare și-a spus părerea.*
- *Cu greu, am reușit să aflăm adevărul.*
- *Acolo, totul părea în regulă.*

RELAȚIA DE NONDEPENDENȚĂ/DE COORDONARE

- **Se stabilește** între două sau mai multe unități sintactice (cuvinte sau propoziții) situate la **nivelul aceleiași structuri sintactice (de același fel).**
- **Nu presupune apariția niciunui tip de restricții** între elementele care intră în relație.
- **Presupune repetarea aceleiași poziții sintactice:** propoziții principale (***Citește fiecare paragraf*** *și* ***apoi îl învață.***) sau componente subordonate aceluiași element regent (*Vorbește* ***puțin,*** *dar* ***bine.*** *Învață* ***să citească*** *și* ***să scrie.*** *A venit* ***cu fratele*** *și* ***cu cine a mai dorit.***).

MODALITĂȚI DE REALIZARE A RELAȚIEI DE COORDONARE

- **Prin joncțiune conjuncțională:**
  - **coordonare copulativă** (de asociere a termenilor): *Ionel* ***și*** *George sunt prietenii mei.*;
  - **coordonare adversativă** (de opoziție între termeni): *Mă ascultă,* ***dar*** *nu este atent.*; conectorii adversativi sunt precedați de virgulă;
  - **coordonare disjunctivă** (presupune o alegere): *L-a cunoscut pe Mihai* ***sau*** *pe celălalt amic al tău?*;
  - **coordonare concluzivă** (presupune o urmare): *A venit,* ***deci*** *a înțeles situația.*; conectorii concluzivi sunt precedați de virgulă.

◉ **Prin juxtapunere (parataxă)**, în orice tip de coordonare, marcată grafic prin virgulă și intonațional prin pauză: *Vine, nu zice nimic.* (adversativă); *Am cumpărat ulei, zahăr, dar am uitat de ouă.* (copulativă); *Alege o carte, două, câte vrei.* (disjunctivă); *Am învățat tot, nu mi-e teamă la examen.* (concluzivă).

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

◉ **Diferitele tipuri de coordonare pot fi marcate prin conectori** care însoțesc fiecare termen sau numai pe ultimul:

– **conectori conjuncționali:** *I-am răspuns afirmativ **și** mamei, **și** tatălui. Vei rămâne acolo **fie că**-ți place, **fie că** nu.*

– **conectori conjuncționali care includ în structura lor adverbe corelative:** *Au venit **atât** mama, **cât și** tata. **Nu numai că** vine, **dar** mă **și** bate la cap.*

– **conectori adverbiali cu valoare de conjuncție:** ***Acum** vine, **acum** pleacă. Nu l-a văzut **nici** pe tata, **nici** pe bunicul.*

◉ **Conjuncțiile copulative asigură coordonarea și între circumstanțiali diferiți**, în cazul realizărilor propoziționale: *Va pleca[1]/unde va hotărî[2]/și când va putea[3]/.*

Coordonarea în propoziție și în frază	
prin juxtapunere (parataxă): virgulă	
prin joncțiune conjuncțională:	copulativă: *și, precum și, nici... nici..., și... și....*
	adversativă: *dar, însă, ci, iar, or*
	disjunctivă: *sau, ori*
	concluzivă: *deci, așa că*

Subordonarea în propoziție		**Subordonarea în frază**	
prin acord		**prin joncțiune conjuncțională**	– *că, să, dacă, deși, căci, deoarece* etc. – *ca să, ca... să* etc. – *din cauză că, pentru că, fără să, cu toate că* etc.
prin juxtapunere		**prin joncțiune pronominală (pronume relative și nehotărâte folosite ca relative)**	– *care, cine, ce, cât, ceea ce* – *oricine, oricare, orice, oricât*
prin recțiune cazuală		**prin joncțiune adjectivală (adjective pronominale relative și nehotărâte)**	– *care, ce, cât* – *oricare, orice, oricât*
prin joncțiune prepozițională	– *de, la, în, înaintea, datorită* etc. – *de pe, de la* etc. – *față de, în loc de, în fața, în urma* etc.	**prin joncțiune adverbială**	– *unde, când, cum, cât*

SĂ EXERSĂM!

1. Realizează schemele sintactice ale următoarelor propoziții, identificând:
- grupurile sintactice;
- subordonații fiecărui centru;
- modalitățile de realizare a raporturilor de subordonare.

a. *Am împrumutat într-o zi o carte cu povești scrisă de Ioan Slavici, de la biblioteca din cartier.*

b. *Bunicii mamei mele aveau o cămară plină cu dulcețuri și cu alte bunătăți pentru nepoții lor.*

c. *În fiecare zi, mergeam câțiva kilometri prin împrejurimile cabanei, căutând fructe de pădure și muguri de brad.*

d. *Un singur om, ochit de multă vreme în parcul de vizavi și [...] client ideal pentru secreta lui strategie, rămânea nesimțitor la toate strategiile băiatului.*

Mircea Sântimbreanu, *Spirit de observație* în volumul *Recreația mare*

2. Realizează schemele sintactice ale următoarelor fraze.

i. Extrage fiecare propoziție și menționează: statutul ei (principală/secundară), relațiile în care intră (de coordonare/de subordonare), tipul de coordonare/de subordonare și valoarea morfologică a elementelor de relație.

ii. Înlocuiește, în fiecare dintre frazele date, cel puțin una dintre subordonate cu realizarea ei ca unitate lexicală. (contragere)

iii. Înlocuiește cuvintele subliniate cu corespondenții lor propoziționali. (expansiune)

a. *Tu nu știi, Mihai, ce însemnează să te uiți pe geam și să vezi cum a început să ningă, pe urmă cum viscolește, cum se topește omătul, cum dau florile...*

Cezar Petrescu, *Luceafărul*

b. *Când auzi câinele acest cuvânt, sări iute la picioarele ei, apoi se ridică cu labele pe ea și iarăși îi cuprinse picioarele, sări împrejur vesel, începu să latre, să scheaune și iarăși să-i lingă mâinile.*

Ioan Slavici, *Scormon*

c. *Să ierte cinstită față dumneavoastră, dar acesta-i un leneș care nu credem să mai fi având păreche în lume și-l ducem la spânzurătoare ca să curățim satul de-un trândav.*

Ion Creangă, *Povestea unui om leneș*

d. [...] *Unde-i oare*
Copila ce privea uimită la curcubeiele de soare
Ce se fărmau în praful apei și s-aprindeau din nou măiastre,
Ca iarăși să se năruiască etern ca visurile noastre?

Dimitrie Anghel, *Murmurul fântânei*

3. CONSTRUCȚII INCIDENTE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Construcțiile incidente**
- **Elemente de punctuație**

Ce sunt construcțiile incidente? **Construcțiile incidente** sunt comunicări suplimentare inserate în interiorul unui enunț, pe care, de obicei, îl întrerup. Ele pot aparține celui care produce mesajul comunicat sau altui vorbitor, care intervine cu o informație/cu un comentariu suplimentar.

DE EXEMPLU:

- *Ei, ei! acu-i acu. „Ce-i de făcut, măi Nică?", **îmi zic eu în mine**.* (enunțul de bază și comentariul aparțin vocii narative)

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

- *Dumneata îți aduci foarte bine aminte de toate... **zise ea către soțul său**, luând loc pe scaun; numai numele unuia dintre gospodari nu înțeleg cum l-ai prăpădit.* (naratorul completează replica personajului)

Mihail Sadoveanu, *Baltagul*

TIPURI DE CONSTRUCȚII INCIDENTE

1. Construcțiile incidente sunt:

- **independente** (care nu se subordonează față de enunțul de bază):

*După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii – **d. Popescu tatăl este mare agricultor** –, despre criză ș.cl.*

I. L. Caragiale, *Vizită...*

*Soacră-mea – **fie-i țărna ușoară!** – așa a făcut cu mine.*

Ion Creangă, *Soacra cu trei nurori*

legate:

a. prin mărci de coordonare:

*De câte ori auzeam pe Coriolan înflăcărând tinerimea generoasă – **și l-am auzit de multe ori** – mă gândeam că tânărul acesta și-a întârziat intrarea în lumea terestră cel puțin cu două-trei sute de ani.*

I. L. Caragiale, *Tempora...*

b. prin mărci de subordonare:

*Atunci iedul mezin – **care acum era și cel dintâi și cel de pe urmă** – sare iute și-i deschide ușa.*

Ion Creangă, *Capra cu trei iezi*

*Era om frumos și îndrăzneț, **după cât se vedea**, și m-am cam înfricoșat de privirea lui.*

Mihail Sadoveanu, *Hanul Ancuței*

2. Construcțiile incidente sunt:

simple:

- un cuvânt:

*Ia tăceți, **bre**, răspunse Zaharia; banu-i ochiul dracului, s-a mântuit vorba!... Ș-apoi și vouă, nu știu, **zău**, cum v-a mai întra cineva în voie.*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

*Acolo i se spune – **fatalitate!** – că madam Georgescu a fost acum cu puiul și, negăsind pe gramamà, a plecat devale la Manolescu.*

I. L. Caragiale, *Tren de plăcere*

- o locuțiune:

*Aici e, **fără îndoială**, paradisul pământesc al vremurilor noastre și... niciun înger cu sabie de foc nu străjuiește la porțile lui...*

Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*

dezvoltate:

- grupuri de cuvinte:

*Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată. Și, **drept vorbind**, acesta-i adevărul.*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

- propoziții:

*Și mama, **Dumnezeu s-o ierte**, strașnic se mai bucura când se întâmplau oaspeți la casa noastră și avea prilej să-și împartă pâinea cu dânșii.*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

*E adevărat că până la urmă, cu câteva zile înainte de a ne despărți, începuse să mă cam obosească cu atâtea – **cum să zic?** – cu atâtea prostii; dar cele două-trei săptămâni de la-nceput nici nu știui când trecură, atât mi se părea tipul de interesant.*

I. L. Caragiale, *Meteahnă*

❍ fraze:

*Niciodată însă de când o cunoșteam – **ș-o cunoșteam de mult: trecusem pe la hanul lui Mânjoală de atâtea ori, încă de copil, pe când trăia răposatul taică-meu, că pe acolo n-era drumul la târg** – niciodată nu mi se păruse mai plăcută...*

I. L. Caragiale, *La hanul lui Mânjoală*

3. După sens, construcțiile incidente sunt:

◉ formule de adresare:

*Nu, **bre**, răspunse Zaharia și mai încet; și, Doamne, ce bine-ar fi să trântim una lui Mogorogea!*

*— Ia lasă-i și tu, **măi nevastă**, lasă-i, că se bucură și ei de venirea mea, zicea tata, dându-ne huța.*

*Urât mi-a fost în viața mea omul viclean și lingău, drept să-ți spun, **dragul mamei!***

*Scoală, **duglișule**, înainte de răsăritul soarelui; iar vrei să te pupe cucul arminesc și să te spurce, ca să nu-ți meargă bine toată ziua?...*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

*Bună vremea, **cumătro**! Da' ce vânt te-a abătut pe-aici?*

Ion Creangă, *Capra cu trei iezi*

◉ grup verbal care descrie contextul comunicării:

*— Ce să facem? **întrebă cea mai mare.***

*Ia, poftim de încalecă pe Balan, jupâneasă! **zise părintele,** de tot posomorât, să facem pocinog sfântului Nicolai cel din cui.*

*Dă pace băietului, moșule, **zise un humuleștean de-ai noștri**, că-i feciorul lui Ștefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, și ți-i găsi beleaua cu dânsul pentru asta.*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

*— I-ai spus mamiții (**întreabă discret madam Georgescu pe consoartele dumneaei**) să bage de seamă să nu-i fure cineva coșul?*

I. L. Caragiale, *Tren de plăcere*

◉ construcții cu rol de conectori în enunțuri care exprimă o cauză/o concesie/o concluzie:

*Dar, **ce-i drept**, făceau paralele acele, căci pusese piele bună, talpă de fund, și erau cusute de tocmală.*

*Și care săpau cu cazmalele, care cărau cu tărâboanțele, care cu căruțele, care cu covățile, **în sfârșit**, lucrau oamenii cu tragere de inimă.*

*Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, **așa**, câteodată.*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

Iară veverițele, găvozdite una peste alta în scorburi de copaci, suflau în unghii și plângeau în pumni, blăstămându-și ceasul în care s-au născut. ***Mă rog,*** *foc de ger era: ce să vă spun mai mult!*

**găvozdite – înghesuite, îngrămădite*

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*

◎ **construcții care transmit stări și sentimente:**

Ș-apoi, întrat în asemenea școală, mai numai barba și punga, ***bat-o pustia,*** *te făcea să calci a popă!*

Of! *de-ar veni iarna, să te mai dau odată la școală undeva, zicea mama, și să cer dascălului să-mi dea numai pielea și ciolanele de pe tine.*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

Aha! *ia, acu i-am găsit leacul, zise ea în gândul său. Taci! Că i-oiu face eu cumătrului una de și-a mușca labele!*

Ion Creangă, *Capra cu trei iezi*

◎ **construcții care redau automatisme verbale:**

Zău, *mare pomană și-a mai făcut Alecu Baloș cu școala ceea a lui, cine vrea să înțeleagă!*

... am să-l cinstesc, ***zău așa,*** *când l-oi întâlni;*

Așa e tineritul ista, ***bată-l să-l bată,*** *zise moș Bodrângă, șezând cucuiet pe niște buci și molfăind la pere uscate.*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

Topica unei construcții incidente este liberă, aceasta inserându-se în enunțul de bază după orice component al său, fie prin intercalare, fie la sfârșit, prin alăturare.

DE EXEMPLU:

◎ *Dacă ar fi cățelul favorit al vreunei dame –* ***parc-am văzut una adineaori la „confiserie" cu un cățel în brațe*** *– și ea ar fi amica vreunui om influent din localitate, atunci măturătorii...*

I. L. Caragiale, *Grand Hotel „Victoria Română"*

◎ *E vifor mare,* ***zise cocoana Marghioala, înfiorată și apucându-mă strâns de mână;***

I. L. Caragiale, *La hanul lui Mânjoală*

Totuși, construcțiile incidente care raportează vorbirea directă au în interior topică fixă, verbul de declarație fiind urmat de subiect.

DE EXEMPLU:

> ◉ *Dar mi se pare, **zisei eu**, că o duzină de cutii mari...*
>
> I. L. Caragiale, *Momente*

Construcțiile incidente se separă prin semne de punctuație (virgule, paranteze, linii de pauză) de enunțul de bază. În vorbire, aceste construcții sunt marcate printr-o intonație specifică.

DE EXEMPLU:

> ◉ *Dar cine poate sta împotriva lui Dănilă Prepeleac? **(că așa îi era porecla, pentru că atâta odor avea și el pe lângă casă făcut de mâna lui).***
>
> Ion Creangă, *Dănilă Prepeleac*
>
> ◉ *Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vro câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul; căci eram și eu mărișor acum, **din păcate.***
>
> Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*
>
> ◉ *Fratele cel sărac – **sărac să fie de păcate!** – tot avea și el o păreche de boi...*
>
> Ion Creangă, *Dănilă Prepeleac*

Construcțiile incidente reprezintă un element al oralității. Diversitatea și varietatea acestor construcții caracterizează vorbirea familiară, populară.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Există enunțuri care conțin o structură incidentă inserată într-o altă structură incidentă.

DE EXEMPLU:

> *Doamna Z..., una dintre invitate, o văduvă respectabilă, care știe toate câte se petrec în societatea noastră, și chiar mai multe, ne-a afirmat pe drum – **contând, se-nțelege, pe discreția noastră** – că N..., cum e cam bolnăvicios, și-a făcut testamentul și lasă aproape toată averea sa copilei lui Manolache, pe care o iubește la nebunie.*
>
> I. L. Caragiale, *Om cu noroc*

2. Construcțiile incidente se pot confunda cu apozițiile, având în vedere că ambele tipuri de construcții sunt facultative și se izolează prin virgule/linii de pauză de restul enunțului.

Să se compare:

*Băiatul ei, **drăguț copil**, ne-a ajutat cel mai mult.* – construcție incidentă (enunțul de bază este întrerupt printr-un comentariu, aici, o trăsătură a băiatului; construcția incidentă nu stabilește cu enunțul nicio relație sintactică)

vs

*Băiatul ei, **copilul drăguț din față**, ne-a ajutat cel mai mult.* – apoziție (se explică suplimentar cine este persoana menționată anterior; apoziția stabilește o relație de echivalență cu termenul-bază)

3. Unele construcții incidente, cum sunt automatismele verbale, nu sunt recomandate:

*Noi, **practic**, nu mai înțelegem nimic!*
*Stai, **frate**, dar noi de ce suntem vinovați?*
*Mergeam la magazin și, **efectiv**, m-am lovit de el!*
*Nu voi reuși, **sincer**, să iau notă mare!*

4. Folosirea construcțiilor incidente este specifică textului literar, ca mijloc de reproducere a vorbirii populare sau ca modalitate de emfatizare a discursului.

— *Bravo, **jupâneasă** Zamfiră! **zisei eu, privind pe crâșmăreasă cum punea masa, și fără a mă urni de pe cotul pe care stăteam rezemat**, bravo! pe cât văd, dumneata ai de gând să ne ospătezi ca pe niște feciori de domn. Vezi dumneata pe tovarășul ista al meu, care stă lungit ca o tânjală? Să știi că, până acuma, el a și suflat cu gândul o mămăligă întreagă și-o oală cu borș; pentru el, **prin urmare**, și fiindcă suntem, **cum s-ar zice**, la Sf. Ilie, să n-aduci la masă decât două mere, **da, știi d-ta**, de cele sântiliești, pe-o parte gălbii și pe alta trandafirii și, dacă fragii nu s-au trecut, n-ai face rău să-i aduci vreo doi, că-i plac strașnic.*

Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*

SĂ EXERSĂM!

1. Subliniază construcțiile incidente din enunțurile de mai jos:

a. *Căci, dac-ai sta să faci voie rea de toate, zău, ar trebui de la o vreme s-apuci câmpii!*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

b. *Nici nu te mai îndoi despre asta, cumnată Smărandă, zise mătușa, căci de zbânțuitul ista al dumnitale nimica nu scapă! Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc!*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

c. *Milostiv este Cel-de-sus, Măria-Voastră! Iară dacă s-a întâmpla – să nu bănuiți, puternice împărate! – după dorința Luminării-Voastre, apoi atunci să ne trimiteți copila acasă.*

Ion Creangă, *Povestea porcului*

d. *Turturel – așa-i că sună bine? – este pseudonimul destul de transparent cu care Edgar își semnează cronicele.*

I. L. Caragiale, *High-life*

e. *Am calculat, după îndelungate experiențe și notițe personale – eu, în interesul științei, iau parte la toate turburările de stradă – și am ajuns a stabili următoarele.*

I. L. Caragiale, *Statistică*

2. Precizează structura construcțiilor incidente din textele următoare, alegând dintre variantele din casetă:

1. frază; 2. propoziție; 3. cuvânt; 4. grup de cuvinte

a. *Doamne, stăpână, Doamne! Ce-am văzut eu! Femeia ceea are acum o tipsie de aur și o cloșcă de aur, cu puii tot de aur, așa de frumoși, de-ți fug ochii pe dânșii!*

Ion Creangă, *Povestea porcului*

b. *Malca – așa era numele nurorii lui jupân Strul – a ieșit afară să-și vadă harabagiul.*

Ion Creangă, *Moș Nichifor Coțcariul*

* *harabagiu – căruțaș*

c. *În lumea mare, fiecare damă-și hotărăște o zi pe săptămână (jour fixe), când primește, la ceasurile cinci după-amiazi, vizite și face musafirilor tratație cu ceai.*

I. L. Caragiale, *FIVE O'CLOCK*

d. *... drept să-ți spun, madam Preotescu, o bună prietină a mea, la care țiu foarte mult – nu sunt în stare să-i refuz nimica – m-a rugat să-ți scriu, că știe că ții foarte mult la mine și nu mă refuzi niciodată, și ești prieten cu d. profesor Costică Ionescu, care ține foarte mult la d-ta și nu e-n stare să-ți refuze nimic.*

I. L. Caragiale, *Lanțul slăbiciunilor*

e. *... Zilele trecute – că tocmai mă-ntrebai adineaori dacă nu m-a suprimat și pe mine – zilele trecute, mă cheamă directorul nostru și zice...*

I. L. Caragiale, *Diplomație*

3. Identifică tipurile de enunțuri prin care se realizează construcțiile incidente din enunțurile:

a. *Un dușman de lup – ș-apoi știți care? – Chiar cumătrul caprei, care de mult pândea vreme cu prilej ca să pape iezii, trăgea cu urechea la păretele din dosul casei, când vorbea capra cu dânșii.*

Ion Creangă, *Capra cu trei iezi*

b. *Leonida a tăcut, încruntându-și sprâncenele – e foarte sprâncenat – și a trecut la loc.*

I. L. Caragiale, *O zi solemnă*

c. *Dar, prin ce am trecut de ieri până adineaori – dac-ați ști! – am greșit; n-am luat seama când am scos-o din sertar...*

I. L. Caragiale, *O cronică de Crăciun...*

d. *După ce, cu oarecare invidie – mărturisesc – privesc pe englez ieșind cu portofelul plin, mă vâr iar la guichet și încerc încă o dată să conving pe impiegatul băncii... Zadarnic, orce încercare...*

I. L Caragiale, *Identitate*

4. Menționează părțile de vorbire prin care se realizează construcțiile incidente din exemplele:

a. *Oamenii săriră buimaci, care dincotro, crezând că-i foc, ori ne taie cătanele, Doamne ferește!...*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

b. *Bre, ce trudă! zise drumețul. N-ai vrun topor la îndemână?*

Ion Creangă, *Poveste*

c. *Pardon, doamnă! Nu vedeți că nu mai avem loc?*

I. L. Caragiale, *La moși ...*

d. *Cititorul nu știe, firește, de la care Take vine amicul meu X... Eu însă știu.*

I. L. Caragiale, *Amicul X...*

e. *Aide, soro! aide, nene, pentru numele lui Dumnezeu! că m-ați omorât!*

I. L. Caragiale, *25 de minute...*

5. Precizează construcțiile incidente reprezentate prin automatisme verbale (care nu comunică ceva/golite de sens):

a. *Carevasăzică, nu știi nimic?*

— Ce, frate?

— Aseară s-au prins doi inși, un bulgar și un italian...

b. *Rup tăcerea, și, timid:*

— Frate, e adevărat că or să scază lefurile?

— Nu se știe nimic pozitiv până acuma. Tocmai de asta vorbeam ieri cu Alexandru...

c. *După noi!... Ce spui, frate?... Dar la Oppler nu puteai să vii?... A nemerit orbul Brăila... și d-ta...*

d. *INSPECTORUL (tușește tare și caută să schimbe vorba): Mă rog, cum îl cheamă pe elevul acesta?*

e. *Lasă-mă, soro, să te potrivesc, îi zice coana Lucsița. Și trage lângă fereastră-n lumină pe frumoasa ei fiică; ia fierul de frizat de dasupra flacării de spirt, îl apropie de buze, suflă-n el și-l vâră apoi în cârlionții rebeli.*

I. L. Caragiale, *Momente*

6. Adaugă semnele de punctuație necesare în următorul text:

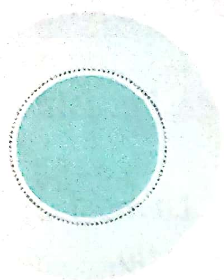
Fără să te măgulesc, trebuie să-ți mărturisesc zise tovarășul meu că din câți cunosc dumneata ești cel mai tare în anacronisme; de astă dată însă o să-mi dai voie să restabilesc puțin ordinea cronologică a faptelor.

Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*

7. Construiește un enunț în care să existe o construcție incidentă inserată într-o altă construcție incidentă.

4. CONSTRUCȚII ELIPTICE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Construcțiile eliptice**
- **Elemente de punctuație**

Ce este elipsa? Elipsa reprezintă omisiunea unor secvențe complet recuperabile din context, ca urmare a faptului că au fost exprimate anterior.

TIPURI DE ELIPSĂ

- **Elipsa verbală** este un fenomen sintactic care presupune omiterea completă sau parțială a predicatului exprimat anterior.

DE EXEMPLU:

Maria joacă volei, iar Florina, baschet. – Maria joacă volei, iar Florina √[joacă] baschet.
Tu ai fost la Predeal, iar el – la Sinaia. – Tu ai fost la Predeal, iar el √[a fost] la Sinaia.

ATENȚIE!

1. Elipsa verbală se marchează în scris prin virgulă sau prin linie de pauză.

2. În vorbire, elipsa verbală se distinge printr-o pauză.

3. Conjuncțiile coordonatoare adversative pot coordona doar propoziții în frază. Cu alte cuvinte, atunci când din cel de-al doilea termen al coordonării lipsește verbul, acesta a fost, în mod clar, elidat, fiind identic cu cel din primul termen al coordonării.

DE EXEMPLU:

*Nu bea apă, **ci** limonadă. – Nu bea apă, **ci** √[bea] limonadă.*
*Fata clădește castele de nisip, **iar** băiatul, turnuri de apărare. – Fata clădește castele de nisip, **iar** băiatul √[clădește] turnuri de apărare.*

În construcțiile pasive, este elidat adesea auxiliarul *a fi* din cel de-al doilea predicat pasiv.

DE EXEMPLU:

Am fost sprijinit de unii și blamat de alții. – Am fost sprijinit de unii și √[am fost] blamat de alții.

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Construcțiile cu auxiliarul pasiv *a fi* elidat nu trebuie confundate cu cele cu numele predicativ multiplu.

DE EXEMPLU:

- *Am fost înțeles de profesori și respins de colegi.* (În acest caz, apar două propoziții coordonate, cea de-a doua fiind eliptică de predicat.)
- *Am fost atent și răbdător.* (În acest caz, apare o singură propoziție, cu un nume predicativ multiplu.)

2. Propozițiile fragmentare reprezintă un fenomen specific oralității, apărând în mai multe situații:

- în structuri coordonate, din cea de-a doua propoziție se pot elida părțile comune (predicatul și alte componente), păstrându-se numai partea diferită, care conține informație nouă:

Maria citește povești, iar Elena, nu. – Maria citește povești, iar Elena √nu [citește povești].

- în răspunsuri la interogative parțiale, **păstrându-se, de obicei, doar partea de propoziție care corespunde cuvântului interogativ:**

— Câte cărți ai citit în vacanța de iarnă?
*— **Patru** √[cărți am citit în vacanța de iarnă].*

- răspunsurile la interogativele totale se pot substitui integral prin adverbe ca: *da*, *nu*, *ba da*, *sigur*, *bineînțeles*, *desigur*, *categoric*, *posibil*, *probabil*, *poate*, *nicidecum* etc.

— Mergem la bibliotecă mâine de dimineață?
— Da./Nu./Desigur./Poate.
— Nu ți-e sete?
— Ba da.

- interogativele parțiale, directe și indirecte, se pot realiza printr-un enunț fragmentar, în care se păstrează numai cuvântul interogativ, elidându-se restul propoziției, exprimate anterior:

— Cineva a bătut la ușă.
— Cine √[a bătut la ușă]?

- **Elipsa nominală** este o omisiune a unui substantiv (eventual însoțit de subordonații săi), recuperabil din context.

> *Eu am cerut suc de portocale, iar tu ai cerut de mere. – Eu am cerut suc de portocale, iar tu ai cerut V[suc] de mere.*

ATENȚIE!

1. Neexprimarea subiectului inclus și subînțeles nu reprezintă o formă de elipsă.

2. Condiția pentru existența elipsei este ca secvența elidată să fi fost exprimată anterior.

SĂ EXERSĂM!

1. Identifică elipsele din textele de mai jos, reconstituind părțile elidate.

a. *Luni mă duc la birou, astă-seară la redacție.*

Mihail Sebastian, *Jurnal 1935–1944*

b. *Grădinile se îmbracă în kimonouri ușoare de borangic, zidurile și balcoanele – în zdrențe de purpură vegetală.*

George Topîrceanu, *Toamnă lungă*

c. *Am primit și zaruri pufoase, cu alb și roz, ca să mi le agăț la oglinda retrovizoare. Un stativ pentru băuturi (de rigueure în New Orleans). Un sac de nisip pentru pisici – pentru drumurile cu polei. Un covoraș de cauciuc pictat. O pălărie ca a lui Elvis.*

Andrei Codrescu, *Prof pe drum*

d. *Fiecare fibră din corpul meu tremură, dar mai ales mâinile astea, pe care nu le pot controla.*

Cristian Fulaș, *Fâșii de rușine*

e. *Orașele-state grecești au fost cele dintâi care au emis monedă care să nu mai fie garantată de propria ei greutate în aur sau în argint, sau de propria ei utilitate – ci de autoritatea care imprima pe ea o emblemă oficială și o inscripție. O monedă garantată, așadar, de o abstracțiune – ba chiar de o transcendență – adică de o invizibilitate.*

Radu Vancu, *Transparență*

f. *Christa râde, Traian, nu.*

Gabriela Adameșteanu, *Întâlnirea*

2. Precizează dacă următoarele secvențe reprezintă elipse:

- *Copiii sunt la școală, zise bunica.*
- *Îmi place tarta cu mere, nu cu nuci.*
- *Afară!*
- *Liniște!*
- *Atenție!*
- *Gata!*
- *Bineînțeles!*
- *Caut o melodie străină și agreabilă.*
- *Eu vreau ia albă, iar tu – pe cea bej.*
- *Eu alerg în parc, ea plimbă câinele.*

3. Alcătuiește un text, de maximum 50 de cuvinte, în care să integrezi două structuri eliptice diferite.

SECȚIUNEA

V

Funcțiile sintactice

1. PREDICATUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Predicatul verbal**
- **Acordul predicatului cu subiectul**
- **Predicatul nominal. Verbul copulativ *a fi* și alte verbe copulative; numele predicativ. Acordul numelui predicativ**

Ce este predicația? Predicația este capacitatea unui cuvânt:
– de a genera grup sintactic, adică de a fi regent pentru o serie de subordonați;
– de a da autonomie unui enunț, asigurând referențialitatea acestuia. (vezi capitolul *Organizarea propoziției și a frazei*)

Singura clasă gramaticală/parte de vorbire ce poate îndeplini toate aceste caracteristici **în același timp** este **verbul**, atunci când se află la o **formă verbală personală**, adică are categoriile gramaticale de **mod, timp, persoană, număr**.

DE EXEMPLU:

a. *Ionel **citește** lecția.*
b. *Mama l-**ar fi certat** pe Ionel ieri.*
c. ***Dă**-i lui Ionel această sarcină!*

În enunțurile date, cuvintele evidențiate sunt **predicate**. Astfel:
- fiecare dintre ele este însoțit de actanți (*Ionel* = Agent și *lecția* = Pacient în a., *Mama* = Agent, *pe Ionel* = Pacient și *ieri* = Temporal în b., *lui Ionel* = Țintă și *sarcină* = Pacient în c.);
- fiecare generează grup sintactic (format din: subiect și complement direct în a., subiect, complement direct și circumstanțial de timp în b., complement indirect și complement direct în c. (vezi capitolul *Organizarea propoziției și a frazei*)
- dar, **mai ales**, fiecare asigură autonomia enunțului prin faptul că verbele prin care se realizează au forme personale, adică au categoriile de **mod** (indicativ în a., condițional-optativ în b., imperativ în c.), **timp, persoană** și **număr**.

Absența unui astfel de verb (**Ionel lecția*, **Mama pe Ionel ieri.*, **Lui Ionel această sarcină.*) sau prezența verbului la o formă nepersonală (**Ionel a citi lecția.*, **Mama de certat pe Ionel ieri.*, **Dându-i lui Ionel această sarcină.*) face să dispară calitatea de enunț a construcției.

IMPORTANT!

1. Predicatul este un component obligatoriu al enunțului. El se raportează la subiect și îi asociază o acțiune, o stare sau o însușire. Predicatul arată ce face, ce este, cine este și cum este subiectul.

DE EXEMPLU:

- *Pandora **a deschis** cutia dăruită de Zeus.*
- *Eriniile **erau zeițe** ale răzbunării.*
- *Pan **este fiul** lui Hermes.*
- *Orion **era pasionat** de vânătoare.*

2. Predicatul este „locomotiva propoziției". Fiecare propoziție are un singur predicat și nu există propoziție fără predicat.

Ca urmare:

a. Este **singura funcție care nu admite coordonarea (nu există predicat multiplu!)** în cadrul aceleiași propoziții; multiplicarea prin coordonare a predicatului duce la apariția unui alt tip de structură sintactică, numită frază: *Ionel **citește** și **scrie** cu atenție. Astfel, **a învățat** mult, dar **a obosit** repede.*

b. Este singura funcție care se realizează printr-un component (verb la formă personală) ce nu poate avea decât rol de **regent/centru**, nu și de subordonat. (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei*)

c. NU poate avea o realizare propozițională (relativă sau conjuncțională), în timp ce orice altă funcție sintactică are în clasa de substituție și propoziția subordonată corespunzătoare.

De exemplu, subiectul are realizare substantivală, pronominală, verbală și propozițională; atributul are realizare substantivală, pronominală, adjectivală, adverbială, verbală și propozițională.

d. În cazul enunțurilor eliptice (*Jos!*, *Rușine!*, *Căldură mare!*), predicatul este recuperabil contextual (***Stai** jos!*, ***Să-ți fie** rușine!*, *Ce căldură mare **este**!*).

e. În cazul enunțurilor nestructurate/neanalizabile realizate prin interjecții (*Hai!*, *Bravo!*) sau prin adverbe profrază (*Da!*, *Nu!*), aceste elemente au rol predicativ (*Hai! = Vino!*, *Bravo! = Te felicit!*) sau înlocuiesc enunțul în totalitatea lui (*— Ai învățat? — Da (am învățat.); — Ți-e teamă de câini? — Nu (mi-e teamă de câini.)*)

Dacă verbul cu funcție de predicat este însoțit de morfemul de negație *nu*, întreaga propoziție este negativă.

DE EXEMPLU:

- *Cornel **nu** a înțeles lecția.* – **propoziție negativă**
- ***Nu** Cornel a înțeles lecția. Cornel a înțeles **nu** lecția, ci textul citit acasă.* – **propoziții afirmative.** (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Tipuri de enunțuri*)

Verbul cu funcție de predicat poate fi însoțit de:

1. forme ale **pronumelui reflexiv** în **acuzativ** sau în **dativ** care sunt formanți ai verbului (NU au funcție sintactică):

- ***Se** cuvine să fii respectuos. **Se** întâmplă de fiecare dată. **Își** bate joc de situație.*
- ***Se** așteaptă la orice. **Se** duce la școală. **Se** uită la televizor. **Își** revine imediat. **Își** dă seama de problemă.*

ATENȚIE!

Aceste morfeme:

- NU pot fi dublate printr-o formă accentuată: **Se cuvine pe sine, *Se așteaptă pe sine, *Se uită pe sine la televizor, *Își dă seama sieși* etc.
- NU pot fi suprimate (sau suprimarea lor ar duce la apariția unui verb cu alt sens: **cuvine să fii respectuos, *întâmplă de fiecare dată; Se așteaptă la ceva.* vs *Așteaptă trenul., Se duce la școală.* vs *Duce cărțile în bibliotecă., Se uită la televizor.* vs *Uită ce promite., Își revine imediat.* vs *Revine acasă în vacanță., Își dă seama de problemă.* vs *Dă seama pentru de ceea ce face.*).
- Apar în forma din dicționar a acestor verbe.
- NU pot fi înlocuite cu un pronume personal fără a schimba sensul verbului: **Îl cuvine, *îi dă seama, îi bate joc; Se uită la televizor.* vs *Îl uită pe bancă.*

2. forme ale **pronumelui reflexiv** în **acuzativ** sau în **dativ** care devin **morfeme ale construcțiilor pasiv-impersonale sau impersonale** (NU au funcție sintactică).

- ***Se** dau cărți în bibliotecă. Lucrările **se** corectează cu atenție. **Se** câștigă bine în domeniul IT.* (de către cineva) – construcții pasiv-impersonale
- ***Se** ajunge la mare cu trenul. **Se** merge pe bicicletă în parc.* – construcții impersonale

ATENȚIE!

Nu trebuie confundate cliticele reflexive obligatorii (care nu au funcție sintactică) cu cele neobligatorii (care au funcție sintactică). Acestea din urmă pot fi suprimate fără a schimba sensul verbului, pot fi dublate cu o formă accentuată și pot fi înlocuite cu un pronume personal: *El se laudă./El laudă pe cineva./El se laudă pe sine./El îl/o laudă.* (vezi și capitolul *Construcții cu pronume reflexive*)

3. formele **neutre** ale **pronumelui personal** de acuzativ *o* și de dativ *i*: *I-a zis-**o**., A sfeclit-**o**., A luat-**o** la sănătoasa., Dă-**i** cu bere, dă-**i** cu vin!, O să-**i** tragem un chef!*

4. forme ale **pronumelui personal** în **dativ cu valoare etică:** ***Mi**-l certă de la prima oră., **Mi ți**-l luă de-o aripă.*

Structurile de la punctele 3. și 4. sunt specifice limbii vorbite, exprimărilor populare, regionale, colocviale. (vezi și capitolul *Elemente de stilistică*)

În funcție de forma pe care o îmbracă verbul, predicatul poate include:
– unul sau mai multe verbe auxiliar(e) (vezi capitolul *Verbul. Verbe auxiliare*)

DE EXEMPLU:

- indicativ perfect compus: ***Am terminat*** *temele pentru mâine.*
- indicativ viitor: ***Vei reuși*** *să rezolvi problema.* sau viitor anterior: ***Vei fi plecat*** *când voi ajunge eu.*
- condițional-optativ prezent: ***Ar fi bine*** *să te cumințești!* ***Ar înțelege*** *toți această situație.* sau perfect: ***Ar fi fost interesant*** *să aflăm adevărul.* ***Ar fi tăgăduit*** *dacă îl întrebam.*
- conjunctiv perfect: ***Să fi învățat****, nu ajungeai în această situație.*
- construcție pasivă: ***Este chemat*** *(de superiorul său) să dea socoteală pentru fapta aceasta.*

– conjuncție subordonatoare

DE EXEMPLU:

- conjunctiv prezent/perfect: *E important* ***să asculți*** *explicația. Era bine* ***să fi ascultat*** *întrebarea.*

PREDICATUL VERBAL

Realizări ale predicatului verbal

1. verb la formă verbală personală (modurile indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ)

DE EXEMPLU:

- ***Va rezolva*** *problema cu orice preț.* (indicativ)
- ***Să urmăm*** *instrucțiunile!* (conjunctiv)
- *Fiecare* ***ar vrea*** *o bucată de tort.* (condițional-optativ)
- ***Nu mai scrie*** *așa urât!* (imperativ)

În mod excepțional, formele verbale nepersonale de infinitiv sau supin, asociate cu o intonație imperativă, pot dobândi, contextual, funcția de predicat al enunțării.

DE EXEMPLU:

- ***A nu se rupe*** *florile!* ***A nu se face*** *gălăgie în timpul examenului!*
- ***De citit*** *lecția!* ***De învățat*** *pe de rost!*

2. locuțiune verbală, construită în jurul unui verb la formă personală

DE EXEMPLU:

- ***Și-a adus aminte*** *de toate problemele create.*
- ***Habar nu avea*** *de această situație.*
- ***Își va da seama*** *mai târziu de importanța mesajului său.*

ATENȚIE!

Locuțiunile verbale au caracteristici semantico-sintactice proprii, nu le preiau pe ale verbului din interiorul locuțiunii.

DE EXEMPLU:

- *a avea – Ionel are dreptate.* (subiect + complement direct)
- *a avea habar – Ionel nu are habar de nimic.* (subiect + complement prepozițional)

3. interjecție predicativă

DE EXEMPLU:

- *Și apoi **teleap-teleap!** către casă. Atunci broasca **tuști!** în apă.*

ATENȚIE!

- Înlocuirea verbelor la forme personale cu interjecții este specifică limbii vorbite, exprimărilor colocviale, populare sau regionale și nu este recomandată în limba scrisă.
- În textele literare, creează efectul de oralitate.

DE EXEMPLU:

— ***Na** cartea!*

— ***Iaca** un om cum se cade să fie!*

— *Și **hai** de-acum să dormim, mai acuși să ne trezim, într-un gând să ne unim, pe Harap-Alb să-l slujim și tot prieteni să fim; căci cu vrajbă și urgie raiul n-o să-l dobândim.*

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*

— ***Hai** și tu cu noi, dacă vrei, zise Harap-Alb.*

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*

....

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Predicatul verbal se poate exprima și prin adverb predicativ sau prin locuțiune adverbială predicativă.

DE EXEMPLU:

- ***Poate** că va veni. **Firește** că ne trebuie acest obiect. **De bună seamă** că vom fi prezenți.*
- ***Posibil** să plouă. **Probabil** că ne vom întâlni. **Cu siguranță** că vom reveni în aceste locuri.*

ATENȚIE!

Singurul argument care susține că aceste adverbe și locuțiuni adverbiale de mod au rol de predicat verbal este sintactic, și anume prezența în enunț a unui

element de relație subordonator specific frazei (conjuncția *că* sau *să*), care impune apariția unei propoziții subordonate și, implicit, calitatea de propoziție pentru structura care îl precedă.

Poate[1]*/că va veni*[2]*/. **Firește***[1]*/că ne trebuie acest obiect*[2]*/. **De bună seamă***[1]*/că vom fi prezenți*[2]*/. **Posibil***[1]*/să plouă*[2]*/. **Probabil***[1]*/că ne vom întâlni*[2]*/. **Cu siguranță***[1]*/ că vom reveni în aceste locuri*[2]*/.*

De aceea, în construcții de tipul: *Poate va ploua.*, *Probabil ne vom întâlni.*, *Cu siguranță vom reveni în aceste locuri.*, aceste adverbe nu mai au valoare predicativă, ci îndeplinesc funcția de circumstanțial de modalitate.

Acordul predicatului verbal cu subiectul

Verbul cu funcție sintactică de predicat verbal se acordă cu partea de vorbire prin care se exprimă subiectul în persoană și număr, aceasta fiind o componentă a relației de interdependență dintre cele două funcții sintactice. (vezi capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relații sintactice în interiorul unui enunț*)

DE EXEMPLU:

El merge la bunica. Ei merg la bunica. Tu mergi la bunica.

ATENȚIE!

1. Când verbul apare într-o construcție pasivă, participiul se acordă în gen cu partea de vorbire prin care se exprimă subiectul.

DE EXEMPLU:

***Răspunsul** corect a fost **dat** de acest elev. **Acestea** greșite au fost **date** de ceilalți.*

2. În cazul subiectelor exprimate prin substantive colective care au un subordonat atributiv, acordul se poate face atât la singular, cât și la plural.

DE EXEMPLU:

Grupul de elevi a venit/au venit la evenimentul anunțat.

3. Acordul după înțeles, în cazul subiectelor exprimate prin substantive colective (*Majoritatea au răspuns corect.*) și acordul prin atracție cu un substantiv/substitut care nu are funcție sintactică de subiect, dar este poziționat în propoziție mai aproape de predicat (*Fiecare dintre acești elevi au răspuns corect. Fiecare dintre noi avem ceva de spus. Ce-s cu astea?*) sunt greșite. Structurile corecte sunt: *Majoritatea a răspuns corect. Fiecare dintre acești elevi a răspuns corect. Fiecare dintre noi are ceva de spus. Ce-i cu astea?*

PREDICATUL NOMINAL

Este un predicat complex, format din două componente: **verb copulativ** și **nume predicativ.**

Această structură este rezultatul incapacității unor verbe de a asigura singure predicația semantică și sintactică a unui enunț. De aceea, este nevoie de un element ajutător, numit nume predicativ.

Verbul copulativ

Verbul copulativ (cel mai utilizat este verbul *a fi*):

– prin morfemele de mod, timp, persoană și număr, asigură unei construcții calitatea de enunț;

– nu are sens singur: **Copacul este.*;

– are o matrice sintactică formată doar din două compliniri obligatorii, cea de subiect și cea de nume predicativ: ***Copacul*** *este* ***înalt. A ne întâlni*** *este* ***o bucurie.***;

– asigură legătura între subiect și numele predicativ, între care există o relație foarte strânsă.

DE EXEMPLU:

1. Dacă subiectul este exprimat prin substantiv, **numele predicativ exprimat prin adjectiv se acordă cu subiectul în gen și număr.**
Eleva *este* ***atentă. Elevul*** *este* ***atent. Elevii*** *sunt* ***atenți.***
2. În construcții echivalente semantic, dacă subiectul este exprimat prin substantiv, numele predicativ este exprimat prin adjectiv (***Cititul*** *este* ***bun/benefic/important/exclus/*bine. Lectura*** *este* ***bună/benefică/importantă/exclusă.***), iar dacă subiectul este exprimat prin verb, numele predicativ este exprimat prin adverb (***A citi*** *este* ***bine/benefic/important/exclus/*bun. De citit*** *este* ***bine/benefic/important/exclus/*bun.***).

ATENȚIE!

1. Verbul *a fi* poate avea mai multe valori morfologice:

- este **verb copulativ** doar dacă **nu poate asigura singur predicația semantică** (nu are sens singur);
- dacă are sens existențial (se poate înlocui cu *a se afla*, *a exista*) sau alte sensuri precum: *a se întâmpla*, *a dura*, *a costa*, are **valoare predicativă**, având funcție sintactică de predicat verbal;

DE EXEMPLU:

Copacul cel mai înalt ***este*** *în vârful dealului.* ***Este*** *multă agitație în piață. Mi-e foame/sete/dor. Accidentul* ***a fost*** *pe strada mea. Prietenia lor* ***este*** *de doi ani. Spectacolul* ***este*** *două ore. Merele* ***sunt*** *doi lei kilogramul.*

- **este verb auxiliar** în structura unor moduri și timpuri verbale compuse (indicativ viitor anterior, condițional-optativ perfect, conjunctiv perfect) și în construcții pasive de tipul: *A **fost** chemat (de profesor) la școală.*

2. Într-o construcție de tipul: *Acest elev este apreciat și lăudat de profesori.*, **nu** există un predicat nominal cu nume predicativ multiplu, ci două predicate verbale în construcție pasivă, al doilea fiind eliptic de verbul auxiliar: *este apreciat* și *√ lăudat*.

3. Există construcții cu predicate nominale eliptice de verbul copulativ: *Vorba lungă – √ **sărăcia** omului.*, *√ **Sigur** că ne vom întâlni.* și predicate nominale eliptice de numele predicativ: *Ioana este atentă, dar Andreea **nu este √**.*

Alte verbe copulative

În anumite circumstanțe, pot fi copulative și alte verbe, precum: *a deveni* (aproape întotdeauna), *a se face*, *a ieși*, *a ajunge* (dacă sunt sinonime cu *a deveni*), *a rămâne* (dacă **nu** are sens locativ), *a părea* (în construcții active, personale sau impersonale, neavând sens singur), *a însemna* (când este sinonim cu *a valora*, *a semnifica*). În toate aceste situații, verbele menționate admit combinarea cu un component care exprimă o caracteristică a subiectului.

Verbul	Copulativ	Predicativ
a deveni	*Cu multă strădanie, **va deveni avocat**.*	*(rar) Tot ce trăiește **devine**.*
a ieși	***A ieșit inginer**, urmând o facultate de profil.*	***A ieșit** pe ușă fără să privească înapoi.*
a ajunge	*Trandafirică **a ajuns popă** în satul tătâne-său.* (Ioan Slavici, *Popa Tanda*)	*Poliția **a ajuns** rapid la locul faptei. Îmi **ajunge** ce am învățat.*
a se face	*Muncește mult, vrea **să se facă medic**.*	*Pâinea **se face** în cuptor. **Se face** că plouă în legătură cu acest subiect. Totul **s-a făcut** așa cum se stabilise. Mi **se face** foame.*
a rămâne	*Dar toate s-au făcut și nici **n-au rămas lucru** zadarnic.* (Ioan Slavici, *Popa Tanda*)	***A rămas** acasă pentru că era obosit.*
a părea	*Tânărul acesta **pare un profesor** bun. **Pare ciudat** că ai acționat astfel.*	***(Se) pare** că va ploua.*
a însemna	*Copiii **înseamnă totul** pentru părinții lor.*	***A însemnat** doar acest exercițiu ca temă.*

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Clasa verbelor copulative este foarte eterogenă, astfel că, în *Gramatica Academiei* (vol. II, 2005), aceasta este abordată din multiple perspective (semantică, sintactică, a calității matriciale și chiar după circulația stilistică); sunt astfel considerate copulative și alte verbe precum:

a se ține: Se ține (de) rudă cu această familie.
a se da: Se dă drept prieten.
a (-i) veni: Îi vine cumnată.
a se chema/a se numi: Mă cheamă/Mă numesc Ionel.
a se prinde: S-au prins frați de cruce.
a face pe: Face pe prostul, dar știe foarte bine situația.
a se erija în: Se erijează în judecătorul imparțial.
a trece drept: A trecut drept cel mai bun din clasă în toți acești ani.
a se naște: S-a născut poet.

Discuția este mai amplă, unele dintre aceste situații apropiindu-se de construcțiile cu predicativ suplimentar.

IMPORTANT! **Numărul predicatelor nominale dintr-un enunț este egal cu numărul verbelor copulative.**

Numele predicativ

Este o complinire obligatorie a verbului copulativ. Absența lui conduce la apariția unor structuri ambigue sau care nu pot avea calitatea de enunț.

Se aseamănă cu complementul direct și cu complementul indirect, deoarece:

- verbul copulativ îi impune o restricție de caz (nominativ), așa cum complementului direct verbul predicativ îi impune cazul acuzativ, iar complementului indirect, cazul dativ;
- poziția numelui predicativ se păstrează intactă odată cu trecerea verbului copulativ de la o formă verbală personală la una nepersonală, făcând parte din matricea sintactică a verbului copulativ, fără legătură cu calitatea de predicat a acestuia: *Fără **a fi onest**, nu poți reuși. **Nefiind mulțumit**, a revenit asupra deciziei.*

Din punctul de vedere al realizărilor, se comportă ca orice altă funcție sintactică:

- se poate multiplica prin coordonare (nume predicativ multiplu): ***Eleva este cuminte și conștiincioasă.***;

- are o clasă de substituție bogată (substantiv, pronume, numeral, verb, adjectiv, adverb, propoziție), deși **termenii prototipici sunt adjectivul** și **un nominal** (substantiv/pronume/numeral) **în nominativ**;
  - *Ioana este **prietena** mea. Florile sunt **de la un coleg**. Părinții mei sunt **contra fumatului**.* (substantiv în nominativ sau în alt caz cerut de prepoziție)
  - *Răspunsurile corecte sunt **acestea**. **Cine** este câștigătorul? Acesta este **cel căutat**. Plecarea este **cu ei**. Reușita este **datorită tuturor**.* (pronume în nominativ sau în alt caz cerut de prepoziție)
  - *Premiantul este **primul** din grup. Câștigătorul este numai **unul**, ceilalți sunt pe locul doi. Răspunsul este **de la al doilea**. Rezultatul este doar **de la unul** dintre ei. Reușita este **grație celor doi/grație celui de-al doilea**.* (numeral cu valoare pronominală în nominativ sau în alt caz cerut de prepoziție)
  - *Cartea este **a Mariei**. Ajutorul este **al unuia** dintre ei. Rezultatul este **al celui de-al doilea**.* (substantiv sau substitut precedat de articol genitival, în genitiv)

ATENȚIE!

1. În enunțuri cu nume predicativ multiplu realizat prin substantive sau substitute precedate de articol genitival, articolul se repetă în coordonarea părților componente ale numelui predicativ: *Premiul este **al** sportivului, **al** antrenorului și **al** suporterilor.*

2. În exemple precum: *Băiatul **este asemenea** tatălui său./Nepotul **este aidoma** bunicilor.*, adverbele *asemenea* și *aidoma* sunt nume predicative, iar substantivele *tatălui* și *bunicilor* sunt complemente indirecte.

  - *Anul Revoluției este **1989**. Scara este **2**. Tramvaiul este **41**.* (numeral cu valoare substantivală în nominativ)
  - *Recomandarea este **de a citi** cât mai mult. Talentul ei este **de netăgăduit**.* (verb la formă nepersonală)
  - *Calitățile acestor elevi sunt **incontestabile**. Decizia este **întemeiată**. Ea este **suferindă**.* (adjectiv propriu-zis/adjectiv participial/provenit din gerunziu)

ATENȚIE!

Atunci când adjectivul participial este/poate fi urmat de un complement de agent, acesta face parte dintr-un predicat verbal în construcție pasivă.

DE EXEMPLU:

- *Pâinea **este coaptă**, o putem scoate din cuptor.* (predicat nominal) vs *Pâinea **este coaptă** (de brutar).* (predicat verbal în construcție pasivă)
- *Prăjitura **este arsă**, o putem arunca.* (predicat nominal) vs *Prăjitura **a fost arsă** intenționat.* (predicat verbal în construcție pasivă)
- *Cetățeanul lui Caragiale **este băut**, dar și confuz politic.* (predicat nominal) vs *Laptele **a fost băut** (de acest copil).* (predicat verbal în construcție pasivă)

- *Tu ești atent, el nu este* ***așa****. Părinții lui sunt talentați, el nu poate să fie* ***altfel****.* ***Cum*** *mai ești? Părinții te vor ajuta* ***oricum*** *ai fi. El este* ***asemenea*** *părinților. Ei sunt* ***împreună*** *de mult timp.* (adverb în construcții personale)
- *A mulțumi părinților este* ***bine/corect/ușor****. E* ***corect/adevărat/bine/mulțumitor/totuna/exclus/de la sine înțeles*** *că.../să...* (adverb în construcții impersonale)
- *E* ***vai*** *de noi! Cartea este* ***wow****!* (interjecție)
- *Bucuria este[1]/**<u>să</u> vă vedem pe toți acasă**[2]/.* (P2 – propoziție subordonată predicativă, conjuncțională)
- *Întrebarea este[1]/**<u>cine</u> ne va ajuta cu bagajele**[2]/.* (P2 – propoziție subordonată predicativă relativă, introdusă prin pronume relativ)
- *Întrebarea este[1]/**<u>ce</u> elev va lua premiul I**[2]/.* (P2 – propoziție subordonată predicativă relativă, introdusă prin adjectiv pronominal relativ)
- *Problema este[1]/**<u>unde/când/cum</u> ne vom întâlni**[2]/. El este[1]/**<u>cum</u> îl știi**[2]/.* (P2 – propoziție subordonată predicativă relativă, introdusă prin adverb relativ)

Dar, spre deosebire de alte funcții sintactice subordonate, **numele predicativ intră într-o relație ternară**, atât cu verbul copulativ, cât și cu subiectul. (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relații sintactice în interiorul unui enunț*)

a. **Numele predicativ – subordonat**

Subordonarea numelui predicativ față de subiect se manifestă prin *acord în gen și număr*, prin *restricții de selecție lexicală* și, pentru realizarea propozițională, prin *restricții conjuncționale*.

Subordonarea numelui predicativ față de verbul copulativ se manifestă prin *neomisibilitate*, numele predicativ fiind o complinire obligatorie a verbului copulativ și prin *restricții de caz*, verbul copulativ impunând cazul nominativ atât subiectului, cât și numelui predicativ.

Excepție fac situațiile în care numele predicativ exprimat prin substantiv sau substitut (pronume, numeral) este precedat de prepoziție care impune un anumit regim cazual:

– acuzativ: *Cartea este* ***de la*** *Maria/****de la*** *ea/****de la*** *al doilea.*

– genitiv: *Presiunea este* ***asupra*** *elevilor/****asupra*** *lor/****asupra*** *celor doi.*

– dativ: *Reușita este* ***datorită*** *efortului depus/****datorită*** *acelora/****datorită*** *celui de-al doilea.*

b. **Numele predicativ – regent/centru de grup**

Numele predicativ poate fi centru de grup, tipul subordonaților depinzând de natura lui morfologică.

De exemplu, numele predicativ poate fi centru/regent pentru:

– subordonați de tip complement: prepozițional (*Tânărul este bun* ***de muncă.***), indirect (*Le este folositor* ***copiilor.***) sau de tip circumstanțial (*Acest absolvent este pregătit* ***pentru viață.***) **dacă se realizează prin adjectiv;**

– subordonați de tip atribut: adjectival (*Acesta este un elev* ***eminent.*** *Acesta este cel* ***căutat.***), prepozițional (*Acestea sunt versuri* ***de suflet.***), genitival (*Cinstea este prietena* ***Adevărului.***), **dacă se realizează prin substantiv/pronume/numeral;**

– subordonați de tip complement: indirect (*El este asemenea* ***părinților.***) sau prepozițional (*A fost mereu aproape* ***de mine.***), **dacă se realizează prin adverb;**

– subordonați de tip complement prepozițional: *E vai!* ***de noi.***, **dacă se realizează prin interjecție;**

– subordonați de tip: subiect (*Ideea era de a câștiga* ***el****, nu altcineva.*), complement direct (*Aparatul este de produs* ***căldură.***), complement indirect (*Problema era de a-și aminti* ***de o asemenea responsabilitate***), circumstanțial (*Problema este de rezolvat* ***repede.***), în funcție de matricea sintactică a verbului, **dacă se realizează prin verb la o formă verbală nepersonală.**

ATENȚIE!

Există situații în care complementele sau circumstanțialele pot fi considerate subordonați ai numelui predicativ sau ai întregului predicat nominal, limita nefiind foarte clară. Acest aspect evidențiază poziția sintactică specială a numelui predicativ și contrazice posibilitatea de a analiza numele predicativ ca o funcție sintactică subordonată de sine stătătoare.

DE EXEMPLU:

Mi-a fost mereu apropiat. Când *mi-a fost apropiat?* sau Când *apropiat? Mereu.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

Poziția în propoziție a numelui predicativ este după verbul copulativ, într-o structură de tipul: SB + vb. copulativ + NP.

Totuși, topica poate fi schimbată, având ca efect emfaza/accentuarea numelui predicativ:

DE EXEMPLU:

Frumoasă ***ești****, pădurea mea,/Când umbra-i încă rară...* (G. Topârceanu, *Pădurea mea*)

ATENȚIE!

1. Schimbarea topicii poate conduce la confuzia între numele predicativ și subiect și chiar la imposibilitatea de a stabili care este subiectul și care este numele predicativ.

DE EXEMPLU:

- *Cine ești tu?* Considerăm că subiectul este *tu* și numele predicativ este *cine*, luând în considerare că o structură interogativă presupune, de regulă, inversarea topicii. În răspunsul la întrebare, se reinstituie topica firească: *Tu ești prietenul meu.*
- *O **problemă** este examenul.* vs *O problemă este **examenul**.* Pentru a stabili funcția sintactică, se ține cont de intonație sau de articolul hotărât (acesta poate fi un indiciu al subiectului).
- *De acum încolo, ești **tu vedeta** emisiunii. Ne-am amintit de când era **bunicul** lui **vecinul** nostru.* Ambele cuvinte evidențiate pot fi atât nume predicative, cât și subiecte.

2. Există situații în care pronumele sau adverbul interogativ sau relativ are dublu rol, în propoziții diferite.

DE EXEMPLU:

- ***Cine/ce/cum** crezi[1]/că va fi[2]/?* – marcă a structurii interogative în P1, nume predicativ în P2;
- *Nu înțeleg[1]/**cine/ce/cum** trebuie[2]/să fie directorul acestei școli[3]/.* – element de relație subordonator în P2, nume predicativ în P3.

3. Între subiect și predicat nu se pune virgulă. De asemenea, nu folosim virgula între numele predicativ și verbul copulativ.

Dacă apar construcții intercalate între subiect și predicat sau între numele predicativ și verbul copulativ, separarea acestor construcții este obligatorie.

DE EXEMPLU:

- *Mama, din câte-mi aduc aminte, nu-i spusese încă nimic.*
- *Prietenul meu a devenit, iată, de nerecunoscut.*

SĂ EXERSĂM!

1. Alege variantele de acord între subiect și predicat pe care le consideri corecte:
- *Oștirea turcilor a/au cucerit cetatea.*
- *Stolul a/au zburat peste deal.*
- *Elevii din clasa aceea au făcut/a făcut multe selfie-uri.*
- *Toți avem o familie care ne iubesc/ne iubește.*
- *Se vorbesc/Se vorbește despre toți elevii școlii.*
- *O grămadă de oameni s-a adunat/s-au adunat la paradă.*
- *Douăzeci de oameni este/sunt un grup mare.*

2. Corectează greșelile de acord din următoarele enunțuri:

Ploaia și vântul de aseară mi-a distrus acoperișul. Nu știu dacă acoperișul șubred sau cantitatea de ploaie au produs dezastrul. Întreaga familie, bunici, părinți

și copii, am fost afectați de această situație. Tavanul camerelor sunt ude, iar apariția crăpăturilor în pereți sunt inevitabile.

3. Alege varianta corectă:

a. În textul: *Dorința de a citi este mare și, de aceea, i-am propus doamnei profesoare să discutăm mai mult în clasă.* sunt:

- trei predicate verbale și unul nominal;
- două predicate verbale și două nominale;
- două predicate verbale și unul nominal.

b. În textul: *Părinții mei vor fi cei mai buni prieteni, cei mai corecți sfătuitori și cei mai afectuoși apropiați.*, analiza corectă a predicatului nominal este:

- *vor fi cei mai buni prieteni, cei mai corecți sfătuitori și cei mai afectuoși apropiați* = predicat nominal format din verbul copulativ *vor fi* și numele predicativ *cei mai buni prieteni, cei mai corecți sfătuitori și cei mai afectuoși apropiați*, exprimat prin adjective;
- *vor fi cei mai buni, cei mai corecți și cei mai afectuoși* = predicat nominal format din verbul copulativ *vor fi* și numele predicativ *cei mai buni prieteni, cei mai corecți sfătuitori și cei mai afectuoși apropiați*, exprimat prin adjective;
- *vor fi prieteni, sfătuitori și apropiați* = predicat nominal format din verbul predicativ *vor fi* și numele predicativ *prieteni, sfătuitori și apropiați*, exprimat prin substantive;
- *vor fi prieteni, sfătuitori și apropiați* = predicat nominal format din verbul copulativ *vor fi* și numele predicativ multiplu *prieteni, sfătuitori și apropiați*, exprimat prin substantive.

c. În enunțul: *Fratele meu este îndrăzneț, aventurier și instruit.*, numele predicativ este format din:

- trei adjective propriu-zise;
- trei substantive;
- două adjective propriu-zise și un adjectiv participial;
- două adjective propriu-zise și un substantiv.

d. În fraza: *Am analizat cu atenție posibilitatea de a studia la liceu în străinătate, dar voi putea lua o decizie abia anul viitor, dacă voi fi chemat și întrebat acest lucru.*, sunt:

- trei propoziții;
- patru propoziții;
- cinci propoziții;
- șase propoziții.

e. Toate formele verbului *a fi* sunt scrise corect în seria:

- *Nu fi răutăcios!; Să fii cuminte!; Ai fi de acord cu propunerea mea?; Va fi bine!;*
- *Nu fii răutăcios!; Să fii cuminte!; Ai fi de acord cu propunerea mea?; Va fii bine!;*

- *Nu fi răutăcios!; Să fi cuminte!; Ai fi de acord cu propunerea mea?; Va fi bine!;*
- *Nu fi răutăcios!; Să fii cuminte!; Ai fii de acord cu propunerea mea?; Va fi bine!*

f. Forma verbală este scrisă corect în enunțul:
- *Mie îmi priii mâncarea de la prânz.*
- *De ce să nu intrii în clasă?*
- *Zii și tu o părere!*
- *Se gândi la un răspuns mai interesant.*

g. Forma verbală este scrisă corect în enunțul:
- *Mi-ar place să câștigi.*
- *Vor dispare toți norii aceștia plumburii.*
- *Pisica ar zace în coșulețul ei, dacă ar fi bolnavă.*
- *Volumul al doilea va apărea în această vară.*

4. Precizează valorile verbului *a fi* din următoarele versuri:

a. *De-aceea zilele îmi sunt/Pustii ca niște stepe.*

b. *Nu e nimic, și totuși e/O sete care-l soarbe.*

c. *Și din repaos m-am născut/Mi-e sete de repaos.*

Mihai Eminescu, *Luceafărul*

d. *De-ai fi văzut cum au jucat/Copilele de împărat.*

George Coșbuc, *Nunta Zamfirei*

e. *Săniuța, cuib de iarnă, e cam strâmtă pentru doi.../Tu zâmbești? ... Zâmbirea-ți zice că e bună pentru noi.*

Vasile Alecsandri, *Sania*

f. *Și nu ți-e dor acuma de lumea pământească.*

Vasile Alecsandri, *Legenda lăcrimioarei*

g. *De bună seamă, cel mai drag a fost ales.*

George Coșbuc, *Nunta Zamfirei*

h. *Străinilor voi nu le-ați spus/Că doine ca a noastre nu-s?*

George Coșbuc, *Vestitorii primăverii*

5. Indică tipul predicatului din enunțurile:

a. *Ai însemnat exercițiile pentru temă?*

b. *După absolvire, va ajunge contabil.*

c. *Mișcarea înseamnă sănătate.*

d. *Bunicul rămâne neschimbat.*

e. *A reuși înseamnă a depăși orice obstacol.*

f. *Băiatul rămâne acasă în această săptămână.*

g. *Ajunge! Destulă gălăgie!*

h. *Plăcinta se face în cuptorul deja încins.*

i. *Părea cuminte, în ciuda părerii celorlalți.*

j. *El iese în parc cu bunicii.*

6. Subliniază în mod diferit predicatele verbale și pe cele nominale din următoarele texte:

I-ar fi plăcut să fie al doilea copil al familiei ca să aibă un frate mai mare.

Și-a dat seama de cine fusese pusă întrebarea.

Dacă ar fi fost chemat mai devreme, ar fi venit cu siguranță; dar era de prisos să mai dea vreo explicație acum.

Fusese de acord să rămână împotriva tuturor, chiar dacă părea nemulțumit de rezultatul acțiunii lor.

Îmi place să cred că în clipa când am venit pe lume primul meu gest a fost de a îmbrățișa pământul.

Panait Istrati, *Cum am devenit scriitor*

În parcuri frunza cade arămie
Pe pajiști unde ieri zâmbise mai.
Și în havuzuri lunecă pustie
Pe apa-n care dorul ți-oglindeai.
Azi singur al păunilor alai

Mai înflorește pacea din grădină,
Iar eu, simțind zăpezile ce vin
Și presimțind durerea ce-o să vină,
Rechem în țări de geruri și de chin
Uitarea ce durerile alină.

Ion Pillat, *Balada toamnei*

Cât aș fi vrut să fie
Totul perfect ca o plantă...

Ana Blandiana, *Cât aș fi vrut*

Omul cu adevărat bun e cel care ar fi putut fi rău și n-a fost.

Nicolae Iorga, *Cugetări*

Dacă florile și-ar dărui oameni la fel cum oamenii își oferă flori, de unde ar fi tăiați oamenii?

Nichita Stănescu, *antimetabolă*

Mă stupefia faptul că legăturile dintre oameni se pot rupe așa, pur și simplu. Că nu mai rămâne nimic. Ca și cum nimic n-ar fi fost.

Simona Popescu, *Exuvii*

7. Analizează predicatele verbale subliniate la exercițiul 6, menționând modul și timpul verbelor prin care sunt exprimate.

8. Analizează numele predicative din predicatele nominale subliniate la exercițiul 6.

9. Enunțurile următoare conțin ambiguități legate de sensul verbului cu funcție sintactică de predicat. Completează-le pentru a ilustra cele două interpretări diferite și precizează tipul de construcție din care face parte verbul-predicat:

	Completare 1	Tip de construcție	Completare 2	Tip de construcție
Perele sunt coapte				
Supa este acrită				

10. Construiește enunțuri în care să existe:
a. o interjecție cu funcție sintactică de predicat;
b. un adverb cu funcție sintactică de nume predicativ;
c. o locuțiune verbală cu funcție sintactică de predicat verbal;
d. un predicat nominal cu nume predicativ multiplu (două substantive);
e. un predicat nominal, cu numele predicativ realizat prin pronume negativ.

11. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde la cerințele date:

Sunt foarte mulți oameni atașați de casă, de gospodărie, de spațiul domestic, îi invidiez și îi admir deopotrivă, eu, una, nu pot. Se spune despre ei că sunt acei oameni „așezați", eu am un dor de ducă tot timpul, nu pot să stau locului, îmi imaginez viața ca pe un itinerariu nesfârșit. Chiar și atunci când sunt în vacanță, n-aș putea să zac la umbră în curtea pensiunii sau pe un șezlong lângă piscina de la hotelul all-inclusive (all-inclusive în sine mi se pare un concept anti-călătorie), îmi place să mișun, sunt curioasă ce se întâmplă dincolo de deal, în satul următor, chiar dacă nu se întâmplă nimic, nu sunt niciodată mulțumită de plaja din apropiere, caut alta la 20 de kilometri. De fapt, cred că refuz orice idee de stabilitate.

Totuși, ce înseamnă un om „așezat"? Să-și întemeieze un cămin, să-și vadă de casa lui, să sălășluiască (un verb arhaic, livresc, dar care îmi place foarte mult)? Mă uit la ai mei [...]. În timpul comunismului, aveam un apartament de trei camere pe Calea Moșilor [...]. Privind retrospectiv, apartamentul ăla mi se pare de-a dreptul urât, din toate punctele de vedere. [...] După 1990, apartamentul a fost vândut și ai mei au cumpărat o casă chiar în spatele blocului nostru, își doreau o casă cu curte. [...] În memoria familiei noastre a rămas drept „casa bântuită", nu știu dacă într-adevăr au fost stafii sau alte spirite pe acolo, cu toții (eu mai puțin) am simțit câte ceva sau ni s-a părut că simțim, când ești bolnav de depresie ți se pare orice. Părinții mei au continuat să se mute, în căutarea casei perfecte. De fiecare dată când s-au mutat, au continuat să investească în noua casă: un colț e coșcovit, scara nu corespunde, un

perete trebuie dărâmat, un spațiu trebuie lărgit, ușile trebuie schimbate, „doar nu puteau să rămână așa!". Taică-miu mai ales e ambițios, dacă nu drege ce e de dres nu se simte bine. Cazul părinților mei nu e deloc unul izolat, cei mai mulți dintre oameni cumpără case ca să le dărâme și să le reconstruiască din nou, de aici și obsesia pentru bormașină – sport național, nu poți sta liniștit în apartamentul tău fără să fi găurit ceva, dacă nu spargi ceva, dacă nu modifici ceva.[...]

Probabil că nu sunt deloc atașată de spațiul meu și am mintea în altă parte. Mă pot imagina aici și peste 30 de ani tot nefăcând nimic, așa cum mă pot imagina trăind o viață nomadă, hoinărind dintr-o parte în alta, așa cum mi-am dorit, deși după o anumită vârstă nu mai ține. Casa nu a reprezentat niciodată pentru mine o prioritate, oare de ce? [...] M-am simțit foarte „acasă" la Gherla timp de patru luni, într-un apartament închiriat, când am revenit la casa de la București nu m-am mai regăsit o vreme și mi-am zis: ce bine e să tot ai proiecte care implică deplasări, relocări și să te muți dintr-o parte în alta, să te miști în permanență ca să-ți alungi anxietatea care vine și din spațiul domestic unde poți să sucombi, să te îngropi, să se transforme într-un soi de cavou, toate speranțele și visurile tale să se năruie.

Îi admir, de pildă, și pe oamenii de la țară pentru care gospodăria lor devine prioritatea supremă. Acolo e totul, toată viața se transformă în cicluri – sapi, sădești, culegi, hrănești, crești, tai. Ce poate fi mai simplu de atât? [...] Ai nevoie de foarte puțin ca să fii fericit – de o roșie pe care să o cultivi, de un pom pe care să-l plantezi, de un laptop la care să scrii. De fapt, acest „acasă" e atât de diferit pentru fiecare în parte, poate însemna o țară pe care ai lăsat-o în urmă, la care te raportezi mental și de care ți-e un dor neostoit, poate însemna obiecte personale și fotografii, poate însemna gresie și termopane, poate însemna o pisică.

Adina Popescu, *Unde e casa? Unde e acasă?*, https://dilemaveche.ro

a. Extrage predicatele din următorul fragment: *Probabil că nu sunt deloc atașată de spațiul meu și am mintea în altă parte. Mă pot imagina aici și peste 30 de ani tot nefăcând nimic, așa cum mă pot imagina trăind o viață nomadă, hoinărind dintr-o parte în alta, așa cum mi-am dorit, deși după o anumită vârstă nu mai ține.*

b. Indică numărul de propoziții din fiecare dintre următoarele enunțuri:

- *Se spune despre ei că sunt acei oameni „așezați", eu am un dor de ducă tot timpul, nu pot să stau locului, îmi imaginez viața ca pe un itinerariu nesfârșit.*
- *Ce poate fi mai simplu de atât?*
- *De fapt, acest „acasă" e atât de diferit pentru fiecare în parte, poate însemna o țară pe care ai lăsat-o în urmă, la care te raportezi mental și de care ți-e un dor neostoit, poate însemna obiecte personale și fotografii, poate însemna gresie și termopane, poate însemna o pisică.*

c. Menționează pentru fiecare dintre verbele cu funcție sintactică de predicat din următorul fragment: modul, timpul, persoana și numărul: *De fiecare dată când s-au mutat, au continuat să investească în noua casă: un colț e coșcovit, scara*

nu corespunde, un perete trebuie dărâmat, un spațiu trebuie lărgit, ușile trebuie schimbate, „doar nu puteau să rămână așa!".

d. Indică pentru fiecare dintre următoarele structuri extrase din text valoarea morfologică a verbului *a fi*:

	Valoare predicativă	Valoare copulativă	Valoare auxiliară
Sunt foarte mulți oameni atașați de casă			
sunt acei oameni „așezați"			
când sunt în vacanță			
sunt curioasă			
nu sunt niciodată mulțumită			
apartamentul a fost vândut			
au fost stafii sau alte spirite pe acolo			
când ești bolnav de depresie			
un colț e coșcovit			
Taică-miu mai ales e ambițios			
ce e de dres			
Cazul părinților mei nu e deloc unul izolat			
fără să fi găurit ceva			
nu sunt deloc atașată de spațiul meu			
ce bine e să tot ai proiecte			
Acolo e totul			
Ce poate fi mai simplu de atât?			
ca să fii fericit			
acest „acasă" e atât de diferit pentru fiecare în parte			
de care ți-e un dor neostoit			
Unde e casa?			
Unde e acasă?			

e. Pentru fiecare dintre situațiile de la exercițiul d. în care verbul *a fi* are valoare copulativă, menționează numele predicativ și valoarea morfologică a acestuia (prin ce parte de vorbire se realizează).

f. Pentru fiecare dintre situațiile identificate la exercițiul e., menționează funcția sintactică a subordonaților numelui predicativ sau ai predicatului nominal.

g. Extrage din textul dat patru structuri care conțin verbe folosite cu valoare copulativă (altele decât verbul *a fi*) și construiește câte un enunț pentru fiecare în care să aibă valoare predicativă.

h. Extrage din textul dat două propoziții eliptice de predicat.

i. Alege dintre următoarele construcții extrase din textul dat pe acelea care conțin clitice care nu au pierdut calitatea de pronume: *se spune, se întâmplă, să-și întemeieze un cămin, să-și vadă de casa lui, își doreau, s-au mutat.*

j. Crezi că este important să cauți casa perfectă? Motivează-ți răspunsul într-un text de 100–150 de cuvinte în care vei folosi și vei sublinia:

– cel puțin un predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală;
– trei predicate nominale cu verbe copulative diferite;
– două structuri care să conțină verbul *a fi* cu valoare auxiliară;
– un predicat nominal cu nume predicativ multiplu.

12. Textul următor este o întrebare din cadrul unui concurs de cultură generală. Citește-l, scrie răspunsul și completează tabelul cu informațiile cerute:

Cine sunt?

Sunt o minune pentru părinții mei, care au pierdut unsprezece copii înainte să mă aibă. Am crescut în casa părintească înconjurat de frumusețile lumii pe care mama mea protectoare mi le dezvăluia încântată. Stăteam uneori ore în șir și priveam picăturile de ploaie care se scurgeau de la streașină ori funiile de ceapă care erau puse la uscat.

Într-o zi, când eram la târg, am auzit prima oară un taraf. În clipa aceea mi-am dat seama că muzica e magie. Voiam și eu un nai al meu. Sau poate o vioară? Dar nu una de jucărie!

Sunt ....

Predicatul	Felul predicatului	Partea de vorbire prin care se realizează

2. SUBIECTUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Subiectul exprimat (simplu, multiplu)**
- **Subiectul neexprimat (inclus, subînțeles)**
- **Realizări ale subiectului**
- **Acordul subiectului cu predicatul**
- **Topică și punctuație**

Ce este subiectul? Subiectul este o parte de propoziție care se definește în relație cu predicatul. Trăsătura esențială a subiectului este exprimarea sa prin substantiv (pronume sau numeral) în nominativ. El denumește autorul/agentul acțiunii sau alte roluri, precum: beneficiarul, ținta sau posesorul.

Subiectul îi impune verbului cu funcție de predicat acordul în număr și persoană, în timp ce predicatul îi impune subiectului cazul nominativ. Relația dintre subiect și predicat se numește **relație de interdependență.** (vezi capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relații sintactice în interiorul unui enunț*)

DE EXEMPLU:

- ***Bobul** de soia **este** o sursă de proteine vegetale.*
- ***Boabele** de soia **sunt** o sursă de proteine vegetale.*

ATENȚIE!

1. Acordul dintre subiect și predicat este, uneori, singura modalitate de a identifica în mod corect subiectul și de a nu-l confunda cu alte funcții sintactice, precum complementul direct sau numele predicativ, de aceea este indicat să nu se folosească întrebările drept unice forme de verificare a calității de subiect. (vezi și capitolul *Complementele. Complementul direct*)

DE EXEMPLU:

- *Copilul a auzit glasul puternic al tatălui.* (cine *a auzit? Copilul* = subiect; ce *a auzit? glasul* = complement direct)

Proba acordului se face prin trecerea la plural a verbului cu funcție de predicat:

- *Copiii au auzit glasul puternic al tatălui.*

Se observă trecerea la plural și a substantivului *copilul*, ceea ce verifică funcția de subiect a acestuia.

vs

Se auzea glasul puternic al tatălui.

Substantivul *glasul* = subiect, deși răspunde la întrebarea ce *se auzea*?, fapt susținut prin proba acordului: *Se auzeau glasurile puternice.*

Să se compare:

Îmi place ***cartea*** *asta despre dinozauri.* (*cartea* – subiect)

Am ***cartea*** *asta despre dinozauri de mult timp.* (*cartea* – complement direct; propoziția are subiect inclus de persoana I, singular)

În ambele enunțuri, putem folosi întrebarea *Ce carte (îmi place/am?)*, dar funcțiile sintactice sunt diferite. Prin proba acordului, se poate vedea că numai în primul enunț substantivul *cartea* își modifică forma împreună cu verbul, deci este subiect: *Îmi plac* ***cărțile*** *astea despre dinozauri.* NU: **Îmi plac* ***cartea*** *asta despre dinozauri.*, dar *Avem* ***cartea*** *asta despre dinozauri.*

◉ *Trei lei sunt o sumă importantă.*

Subiectul este exprimat prin substantivul *lei*, care este la plural, ca și verbul cu funcție de predicat; *o sumă* este numele predicativ.

2. Substantivul în nominativ, care are funcție de subiect, se poate confunda cu cel în vocativ, care nu are funcție sintactică.

Să se compare:

Un melc *s-a apropiat de frunza de brusture.* (subiect simplu)

Melc, melc*, de unde vii?* (subiect inclus; *melc* – substantiv în cazul vocativ, fără funcție sintactică)

Subiectul se subordonează:

- **unui verb:** *Delfinii* ***înoată*** *în grupuri.*
  Tuturor elevilor le ***place*** *vacanța.*
- **unei forme verbale nepersonale:** ***Sosind*** *el mai devreme, am plecat la timp spre casă.*
  A se afirma *această acuzație este nedrept.*
- **unei locuțiuni verbale:** *Făt-Frumos* ***i-a venit de hac*** *zmeului.*
  Nu avea *nimeni* ***habar*** *de această întâmplare.*
- **unei interjecții:** *Și copilul* ***buf****! de pe scaun.*
  Rața ***mac-mac****! în apă.*

TIPURI DE SUBIECT

Subiectul poate fi:
- **exprimat**
- **neexprimat**

Subiectul exprimat

După alcătuire, subiectul exprimat este:
- **simplu** (alcătuit dintr-un singur termen):

> - ***Vioara*** *lui este doar o jucărie.*
> - ***Niciunul*** *dintre noi nu va uita vara asta.*
> - *Nu-i ușor* ***a înțelege*** *temerile tale.*

- **multiplu** (alcătuit din doi sau mai mulți termeni):

> - ***Ciorile și stăncuțele*** *fac parte din familia corvidelor.*
> - *Va merge la cumpărături* ***sau Ion, sau sora*** *lui.*
> - ***Teii*** *de pe alee* ***și crinii*** *înfloriți din față aveau un parfum puternic.*

Între componentele subiectului multiplu se poate pune virgulă sau o conjuncție coordonatoare.

Subiectul neexprimat

Subiectul neexprimat este:
- **inclus în desinența verbului** – subiect omis la persoanele I și a II-a (singular și plural), care poate fi dedus din terminația verbului):

> - ***Vreau*** *o carte despre corpul uman.* (persoana I, numărul singular)
> - ***Ați îngrijit*** *puiul de broască-țestoasă.* (persoana a II-a, numărul plural)

ATENȚIE!

Spre deosebire de alte limbi (ca engleza), în care subiectul apare în fiecare enunț, în limba română, exprimarea subiectului nu este obligatorie. Tocmai pentru că desinența verbului indică cine face acțiunea, este nerecomandat să exprimăm subiectul prin pronume personal, la persoanele I și a II-a: **Noi învățăm lecția. *Eu mă numesc George. *Tu mi-ai promis acest lucru.*

Exprimarea subiectului în aceste situații se poate face pentru a crea efectul de emfază (prin insistență sau prin opoziție): ***Noi*** *învățăm lecția* ***mai repede decât voi. Eu*** *mă numesc George,* ***nu el. Tu*** *mi-ai promis,* ***tu*** *să-ți respecți promisiunea.*

- **subînțeles** – subiect neexprimat de persoana a III-a, care se poate recupera din context (cel mai frecvent, dintr-un enunț anterior):

> - ***Copilul*** *mersese în vestibul și turnase dulceață în șoșonii musafirului.* (subiectul exprimat al primei propoziții „se subînțelege" și în cea de-a doua)
> - ***Băiatul*** *voia să citească un roman grafic.* (în propoziția subordonată, subiectul este de persoana a III-a, prin raportare la subiectul exprimat al propoziției principale)

- Un tip special de **subiect** neexprimat este cel **nedeterminat** (de persoana a III-a, singular și plural). Spre deosebire de subiectul subînțeles, care este tot de persoana a III-a, subiectul nedeterminat nu poate fi recuperat din context.

Să se compare:

Mașina *a făcut două viraje*[1]*/și s-a pierdut pe străduțele din jurul gării*[2]*/.* (subiectul exprimat al primei propoziții „se subînțelege" și în cea de-a doua)

Scrie în ziare despre performanțele colegei noastre. (din perspectiva celui care vorbește, nu este importantă specificarea autorului acțiunii de a scrie).

REALIZĂRI ALE SUBIECTULUI

- **substantiv în cazul nominativ:**

> - ***Fluturele*** *s-a înălțat grațios.* (articulat cu articol hotărât)
> - *În octombrie a căzut* ***o zăpadă*** *timpurie.* (articulat cu articol nehotărât)
> - *Se văd* ***fagi*** *puternici dincolo de gard.* (nearticulat)

- **locuțiune substantivală:**

> - ***Părerile de rău*** *sunt inutile acum.*

- **pronume în cazul nominativ:**

> - ***Ea*** *pictează o lume veselă, cu animale fantastice.* (pronume personal)
> - ***Dumneavoastră*** *m-ați chemat?* (pronume de politețe)
> - ***Aceasta*** *i-a dat lecții de dans.* (pronume demonstrativ)
> - ***Ai mei*** *au o colecție de pălării.* (pronume posesiv)
> - *Am cumpărat dulceața de trandafiri* ***care*** *îți place atât de mult.* (pronume relativ)
> - ***Cine*** *locuiește la etajul șapte?* (pronume interogativ)
> - ***Fiecare*** *își cunoaște calitățile și defectele.* (pronume nehotărât)
> - ***Nimeni*** *nu mai văzuse până atunci o femeie-pilot.* (pronume negativ)

- **numeral cu valoare pronominală în cazul nominativ:**

> - ***Două*** *dintre fete au prezentat cărțile citite.* (numeral cardinal)
> - ***Primul*** *este felicitat de organizatori.* (numeral ordinal)

- **forme verbale nepersonale:**

- ***A-i ajuta** pe ceilalți este important.* (infinitiv)
- *Se aude **picurând** pe acoperișul terasei.* (gerunziu)
- ***De jucat** tenis nu este ușor.* (supin)

- **realizare propozițională (conjuncțională sau relativă):**

- *Se spune **că vei dobândi mai multe vieți citind.***
- ***Cine seamănă vânt** culege furtună.*

ACORDUL DINTRE SUBIECT ȘI PREDICAT

Predicatul se acordă cu subiectul în număr și persoană. Numele predicativ exprimat prin adjectiv și participiul pasiv preiau de la subiect și informații legate de gen.

Regulile după care se realizează acordul dintre subiect și predicat sunt foarte variate. Dintre acestea, amintim:

- Subiectul multiplu exprimat prin pronume de persoane diferite realizează acordul după regula: persoana a II-a are întâietate față de persoana a III-a și persoana I are întâietate față de persoanele a II-a și a III-a:

- ***Tu și el veți fi** în aceeași echipă.*
- ***Eu și băiatul** acesta **suntem** prieteni de-o viață.*

- Dacă părțile componente ale subiectului multiplu sunt coordonate prin conjuncția copulativă ***și***, acordul cu verbul-predicat se face la plural:

- ***Poezia** și **muzica sunt** îngemănate.*

- Dacă se folosește conjuncția ***nici***, acordul se poate face și la singular, și la plural:

- *Nici **gimnastul**, nici **antrenorul** lui **nu are/nu au timp** de pierdut.*

În cazul coordonării disjunctive, acordul se realizează la singular:

- *Fie **scriitorul**, fie **editorul a schimbat** titlul romanului.*

- Dacă termenii subiectului multiplu sunt nume de ființe, iar unul dintre acestea este la masculin, acordul se face la masculin:

- ***Prietenele** și **prietenii** mei sunt **haioși**.*

- Dacă termenii subiectului multiplu sunt și nume de lucruri, și nume de ființe, acordul se face cu genul numelui de ființă:

- ***Copacul (copacii)** și **maimuța (maimuțele)** sunt **surprinse** în mai multe imagini.*

- Substantivul cu rol de subiect poate fi însoțit de atribute, situație în care acordul nu se modifică, realizându-se tot la singular.

Să se compare:

Apropierea *de prieteni și de familie l-**a ajutat** să depășească acea experiență tristă.* (subiectul este simplu, deci acordul se face la singular)

Apropierea *de prieteni și **cea** de familie **au reprezentat** un sprijin pentru el.* (subiectul este multiplu, deci acordul se face la plural).

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

- Subiectul poate să stea și înaintea verbului, și după acesta:

> ***Pictatul*** *frescelor o **făcea** mereu bucuroasă.*
> *O **făcea** mereu bucuroasă **pictatul** frescelor.*

- Există și enunțuri în care subiectul trebuie așezat doar după verb:

> *Îmi place **veselia** ta molipsitoare.*
> *Îi este **dor** de colegii lui.*
> *Pupa-l-ar **bunica** de băiat!*

sau doar înaintea verbului:

> ***Ce*** *s-a întâmplat la școala de magie?*
> ***Cine*** *te așteaptă în pridvorul bunicilor?*

- În mod obișnuit, între subiect și predicat nu se pune virgulă. Regula este valabilă și pentru realizările propoziționale ale subiectului.

Dacă subiectul este reluat pentru a se pune accentul asupra lui, acesta este separat prin virgulă:

> ***Fata*** *din echipa lor, numai **ea** ne poate spune adevărul.*

De asemenea, subiectul se separă prin virgulă dacă apar sintagme/enunțuri între el și predicat:

> *Prințesa, fata care își spunea astfel, l-a sfătuit să aleagă drumul cel drept.*
> *Fratele său mai mare, doar când avea timp, îi mai explica un exercițiu sau două.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. În unele enunțuri, subiectul poate avea și alte sensuri decât cel de autor al acțiunii. Câteva dintre aceste sensuri sunt: ***Copilul*** *simte efectele absenței îndelungate a părinților.* (cel care experimentează o acțiune); ***Radarul*** *măsoară viteza fiecărei mașini.* (instrumentul); ***Elevii*** *au primit rezultatele de la concurs.* (ținta unei acțiuni).

2. Unele enunțuri, printre care și cele cu verbe referitoare la fenomene meteorologice, **nu au subiect**: *Burnițează. Tună.* Dacă sunt folosite cu efect stilistic, și aceste verbe pot avea subiect: ***Mama** tuna și fulgera de supărare.*

ATENȚIE!

Subiectul multiplu se poate confunda cu cel **dublu exprimat** (substantivul este dublat de un pronume).

Să se compare:

Ionel și bunicul lui au plecat la pescuit. (cei doi termeni care alcătuiesc subiectul se referă la persoane diferite, deci **subiectul** este **multiplu**)

Află **el, tata,** de isprava ta și îți va cere socoteală! (cei doi termeni se referă la aceeași persoană, deci subiectul este **dublu exprimat**) Acest subiect are rol stilistic, de accentuare a unui sens – în acest exemplu, de amenințare.

3. În enunțurile următoare se realizează elipsa verbului-predicat. Cuvintele evidențiate sunt subiecte:

- ***Ploaie. Vânt.*** (subiecte simple)
- *Mâine, **ploaie și vânt**.* (subiect multiplu)

4. Substantivul cu rol de subiect poate să provină și din alte părți de vorbire, prin **conversiune**:

- ***Tânărul** acela studios a fost elevul școlii noastre.* (din adjectiv)
- ***Eul** real este o parte a imaginii de sine.* (din pronume)
- *Mă cam sperie **coborârea** în salină.* (din verb la infinitiv)
- ***Intrândul** casei era decorat cu tablourile făcute de copii.* (din verb la gerunziu)
- ***Doiul** de pe pavaj este scris cu creta?* (din numeral)

5. Cel mai frecvent, subiectul este în cazul nominativ. Există însă enunțuri în care acesta poate sta și în alte cazuri:

- *Chem la petrecere*[1]*/**pe cine** vreau*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CD; pronumele relativ are funcție sintactică în subordonata pe care o introduce, pe lângă verbul regent *vreau*; el este subiectul acestui verb, în ciuda faptului că stă în cazul acuzativ; o metodă de a verifica funcția de subiect este înlocuirea pronumelui relativ cu unul nehotărât: *Cineva vrea.*)
- *Dau sfaturi*[1]*/**cui** cere*[2]*/.* (*cui* – subiect în cazul dativ, statut verificabil prin substituția cu un pronume nehotărât – *Cineva cere.*)

6. În unele enunțuri, subiectul se deplasează în regentă. Avansarea subiectului se poate produce în momentul în care vorbitorul dorește să accentueze o idee:

- ***Sora** lui trebuia să răspundă la tot felul de întrebări năstrușnice.*
- *Ce **detalii** vrei să se cunoască despre acest subiect?*
- *Ce **carte** e important să existe pe noptiera fiecărei mame?*

Substantivele scrise **accentuat** au rol de subiect în relație cu predicatele din subordonată: *sora – să răspundă; detalii – să se cunoască; carte – să existe.*

7. Subiectul este o poziție sintactică esențială în construcția enunțului, indiferent de registrul lingvistic utilizat. Există moduri preferate de exprimare a subiectului de la un registru la altul.

Astfel, în registrul popular, apare mai des subiectul construit cu verbul *a fi*, predicativ și impersonal:

- *Dacă e să izbutim, om izbuti.*

În registrul cult, apar mai frecvent subiecte/propoziții subiective antepuse verbului și introduse prin conjuncția subordonatoare *dacă:*

- *Dacă nu m-a căutat e pentru că nu îndrăznește să ceară ajutor.*
- *Dacă n-a răspuns e pentru a ne arăta că subiectul acesta nu îl preocupă.*

ATENȚIE!

Greșeli posibile:

- *Mi* ***s-a făcut*** *nedreptăți.* (dezacordul din enunț este favorizat de faptul că subiectul stă după predicat)
- *Lumea s-a plimbat pe străzile orașului și* ***au cumpărat*** *produse din gastronomia tradițională.* (substantivul colectiv *lumea* trebuie acordat la singular)
- *Mass-media* ***au*** *o responsabilitate mare în privința informațiilor pe care* ***le transmit****.* (substantivul *mass-media* cere acord la singular, dovadă fiind forma lui de genitiv-dativ: *mass-mediei* sau acordul pe care îl realizează, la singular, cu un adjectiv: *mass-media liberă*)
- *Ce-s cu hainele astea lăsate pe scaun?* (acordul corect se face la singular, pentru că subiectul este exprimat printr-un pronume interogativ invariabil – *ce*)
- *Pentru această prăjitură,* ***este*** *necesară o lingură de zahăr și o linguriță de cacao.* (acordul cu subiectul multiplu *o lingură și o linguriță* trebuie făcut la plural)
- *Fiecare dintre noi* ***încercăm să fim*** *fericiți.* (cuvântul cu care se face acordul este pronumele nehotărât *fiecare*, deci verbul-predicat este la persoana a III-a: *încearcă, să fie*)
- *Cine* ***au venit****?* (corect – *Cine* ***a venit****?*)
- ***Eu****, când mă gândesc la prima zi de școală din clasa I,* ***mă cuprinde*** *nostalgia.* (enunțul conține o formă de discontinuitate, specifică limbii vorbite; la început, pronumele *eu* are rol de subiect; din perspectiva finalului, rolul său se schimbă, devenind un complement direct; enunțul corect este: *Pe mine, când mă gândesc la prima zi de școală din clasa I, mă cuprinde nostalgia.* Acest tip de greșeală se numește **anacolut**.)

SĂ EXERSĂM!

1. Enunțurile următoare sunt explicațiile ghidului de la un muzeu de istorie naturală. Identifică subiectele, precizând felul lor:

a. *Oamenilor le plac penele păunului.*

b. *Berzele, stârcii și ibișii se înrudesc cu flamingii.*

c. *Mirosul dezvoltat și limba bifurcată îi ajută pe șerpi la detectarea prăzii.*

d. *Orice explorator are nevoie de instrumente de navigare.*

e. *În sălile muzeului sunt expuse reptile, păsări și mamifere.*

2. Citește dialogul și indică numărul propozițiilor cu subiect inclus sau subînțeles din fiecare replică:

Maria: *De când participați la concursul acesta de lectură?*
Propoziții cu subiect inclus:
Propoziții cu subiect subînțeles:

Alina: *Echipa școlii a intrat în concurs de la prima ediție, le-a parcurs pe toate, iar anul trecut a câștigat finala.*
Propoziții cu subiect inclus:
Propoziții cu subiect subînțeles:

Maria: *Cum procedezi când citești pentru o etapă a concursului?*
Propoziții cu subiect inclus:
Propoziții cu subiect subînțeles:

Alina: *De obicei, iau notițe. Scriu ideile mai importante, creez scheme și mă gândesc la întrebări posibile.*
Propoziții cu subiect inclus:
Propoziții cu subiect subînțeles:

3. Scrie în casetă litera corespunzătoare răspunsului corect.

A. În enunțul: *Îmi place mirosul care se răspândește în bucătărie când face mama brioșe cu ciocolată.*, subiectele sunt:

a. *inclus, care, mama.*

b. *mirosul, subînțeles, mama.*

c. *mirosul, care, mama.*

Răspunsul corect: ☐

B. În enunțul *A sosit corabia care îi aducea pe marinari și bătrânul pescar i-a întâmpinat pe țărm.*, subiectele sunt:

a. *corabia, care, pescar.*
b. *corabia, subînțeles, bătrânul.*
c. *corabia, care, bătrânul.*

Răspunsul corect: ☐

4. Citește următorul fragment, apoi răspunde la cerințele date:

Ulița mea e pașnică, tăcută. Rareori o tulbură năvala târgului. Prin ea străbat carele cu boi, venind de la țară. Convoiul lor tihnit e o rugăciune murmurată de buzele ei și colbul care le-nsoțește e un surâs blajin.

Ulițele de căpetenie ale târgului au slujitorii lor: măturători care le piaptănă, stropitori care le spală, meșteri care le sulemenesc cu smoală și asfalt.

Ea se slujește singură. Își toarnă apă de ploaie prin uluce; își potrivește părul cu vrăbii; și chipul ei firesc e.

Ionel Teodoreanu, *Ulița copilăriei*

a. Subliniază subiectele din primele două enunțuri, precizând partea de vorbire prin care sunt realizate.

b. Precizează funcția sintactică și cazul cuvintelor subliniate din enunțul: *Convoiul lor tihnit e o rugăciune murmurată de buzele ei.*

c. Transcrie o propoziție cu subiect subînțeles.

d. Indică felul pronumelor subliniate în secvența: *măturători care le piaptănă, stropitori care le spală, meșteri care le sulemenesc cu smoală și asfalt.*, menționând funcția sintactică și cazul în care se află.

e. Indică subiectul și predicatul din enunțul: *Și chipul ei firesc e.*, analizând părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

5. Completează spațiile libere din exemplele de mai jos cu subiecte exprimate prin părțile de vorbire indicate.

a. *De ce s-au supărat* (pronume demonstrativ de diferențiere) ....?
b. *Se aude* (verb la gerunziu) .... *pe acoperișul garajului.*
c. *Nu este dificil* (verb la supin) .... *o problemă de geometrie.*
d. *Nu mi-a inspirat încredere* (pronume negativ) ....
e. *Băiatului i-au plăcut* (numeral cardinal cu valoare pronominală) .... *dintre filmele văzute.*

6. Citește textul următor și indică valoarea de adevăr a enunțurilor referitoare la acesta.

Erau frumușele fetele. Sănătatea plaiului le înflorea în bujorii obrajilor. N-au trebuit să treacă prea multe zile ca să bag de seamă, fără de a iscodi într-adins, că

frații mei mai mari le dădeau foarte cuviincioase târcoale. Nimeni nu se-mpotrivea desfătărilor juneței, dar fetele își căutau mai mult de lucrul casei, decât de bucurii și-și vedeau mai ales de treburile stânii lor de sub vârful Șurianului, spre care mânecau adesea, încălecând pe cai mărunței, cu șei de lemn. Când se întorceau, aduceau cu ele un miros de jnepeni și nu știu ce aer din depărtări de neajuns, și ne vorbeau, scoțându-ne din adormire imaginația, despre frumusețea iezerului sau a ochiului de mare din inima Șurianului. La rândul meu, legam și eu noi prietenii. Știam dinainte că vor fi scurte și dureroase.

Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*

A/F În primul enunț, subiectul este simplu, exprimat prin substantiv, iar predicatul este nominal.

A/F În enunțul *Ca să bag de seamă*, subiectul este neexprimat, subînțeles.

A/F Subiectul enunțului *Nimeni nu se-mpotrivea desfătărilor juneței.* este exprimat prin pronume negativ.

A/F În enunțul *Când se întorceau*, subiectul este neexprimat, inclus.

A/F Enunțul *La rândul meu, legam și eu noi prietenii.* este greșit, pentru că subiectul pronominal nu trebuie exprimat, fiind dedus din desinența verbului.

7. Citește enunțurile următoare, reprezentând „povești din șase cuvinte" realizate de elevi la clubul de scriere creativă.

A. Rescrie-le, astfel încât subiectele subliniate să fie exprimate prin diferite tipuri de pronume.

a. *Suferința se ascunde în versuri. Kurt.* (muzica)

b. *Ceasul ticăie; nu îl putem opri.* (timpul)

c. *Mama mă ceartă, eu ascult. Muzică.* (relațiile cu părinții)

d. *Sună alarma. Deschid laptopul. Începe școala.* (școala on-line)

e. *Eliberarea este atât de aproape ... citește!* (lectura)

B. Scrie „povești din șase cuvinte" care să respecte condițiile următoare:

a. Să conțină un subiect exprimat prin numeral cu valoare substantivală.

b. Să conțină un enunț fără subiect.

Poveștile tale pot defini concepte precum: *bucuria, tristețea, familia, vacanța* etc.

8. Subliniază forma corectă a verbului-predicat din propozițiile următoare:

a. *Băiatul și câinele său* **a urcat/au urcat** *pe dealul din spatele casei.*

b. *Unul dintre copii* **a pierdut/au pierdut** *atlasul de biologie.*

c. *În prăjitură* **se pune/se pun** *zahăr sau miere?*

d. *Apropierea de familie și de amici* **l-a ajutat/l-au ajutat** *în această perioadă.*

9. Alcătuiește o frază din două propoziții, în care substantivul *copilul* să aibă funcție sintactică de subiect și să fie termen regent pentru o propoziție subordonată atributivă.

....

10. Rescrie enunțurile, corectând greșelile de folosire a virgulei:

a. *Toți copiii care s-au întâlnit cu mama lui, i-au spus ce s-a întâmplat.*

b. *Nu numai elevii ci și profesorii învață mai eficient în echipă.*

c. *Persoanele care nu vor respecta regulile, vor fi sancționate.*

d. *Atât copiii cât și adulții pot urmări aceste documentare.*

e. *Pentru stabilirea notei de admitere, vor fi luate în considerare mediile de la limba română, sau cele de la istorie.*

11. Bifează căsuțele din dreptul enunțurilor în care cuvântul *seara* este subiect:

a. *Seara stăm împreună la gura sobei.* ☐

b. *Îmi place seara aceasta frumoasă de mai.* ☐

c. *Seara este un moment așteptat în familia mea.* ☐

d. *În curând va veni seara și vom face un foc de tabără.* ☐

12. Scrie câte două enunțuri în care cuvintele *doctor, prietenie, aceștia, doi* să aibă, pe rând, funcție sintactică de subiect și de nume predicativ. Folosește diferite verbe copulative în enunțurile cu nume predicativ.

doctor – subiect: ....
– nume predicativ: ....

prietenie – subiect: ....
– nume predicativ: ....

aceștia – subiect: ....
– nume predicativ: ....

doi – subiect: ....
– nume predicativ: ....

13. Scrie un text de 40–50 de cuvinte în care să descrii un joc preferat. Folosește în text minimum trei subiecte realizate prin părți de vorbire diferite.

3. COMPLEMENTELE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Complementul direct**
- **Realizări propoziționale ale complementului direct – completiva directă**
- **Complementul indirect în dativ**
- **Realizări propoziționale ale complementului indirect – completiva indirectă**
- **Complementul prepozițional**
- **Realizări propoziționale ale complementului prepozițional – completiva prepozițională**

COMPLEMENTUL DIRECT

Ce este complementul direct? **Complementul direct** arată obiectul asupra căruia se răsfrânge direct acțiunea. Funcționează ca termen subordonat în cadrul unei relații de dependență față de centrul grupului verbal (și uneori interjecțional). Se realizează tipic printr-un nominal în cazul acuzativ.

DE EXEMPLU:

*Citesc **o carte**.*
*Am văzut-**o pe Ionela** la teatru.*

Termeni regenți

Complementul direct se subordonează:

- **unui verb** (tranzitiv) **la o formă verbală personală:** ***Citesc*** *o carte*., ***Citesc***[1]/*ce carte vreau*[2]/.
- **unei locuțiuni verbale** (tranzitive): ***Țin minte*** *cartea*., ***Are în vedere*** *problemele cu care ne confruntăm*., ***N-a băgat de seamă***[1]/*că s-a sunat*[2]/., ***Țin minte***[1]/*ce carte mi-ai recomandat*[2]/. (pentru clarificarea conceptului de tranzitivitate, vezi capitolul *Verbul*)
- **unui verb** (tranzitiv) **la o formă verbală nepersonală:**
  - gerunziu: ***Văzând****-o pe stradă, a salutat-o*., ***Văzând***[1]/*că nu s-a întors*,[2]/ *m-am îngrijorat*[1]/.

○ infinitiv: *Dorea* ***a-i da*** *un cadou, însă nu știa ce.*, *Puteam* ***încerca***¹/*să îi iau un cadou*²/.

○ supin: *Mi-e greu* ***de înțeles*** *situația.*, *Avea* ***de citit***¹/*ce carte își dorea*²/.

◉ **unei interjecții predicative:** ***Iată/na/uite/poftim*** *cărțile!*, ***Iată***¹/*ce cadou ți-am luat!*²/

REALIZĂRI ALE COMPLEMENTULUI DIRECT

◉ **substantiv:** *Aștept* ***autobuzul.***
◉ **locuțiune substantivală:** *Băiatul are multe* ***păreri de rău.***
◉ **pronume:** *Îl aștept* ***pe el.***
◉ **locuțiuni pronominale:** *Nu spune* ***cine știe ce.***
◉ **numeral cu valoare pronominală:** *Îi aștept* ***pe doi*** *dintre ei.*
◉ **forme verbale nepersonale:**

○ infinitiv: *Doresc* ***a-mi ajuta*** *elevii. Își propusese*¹/***ca***, *a doua zi*, ***să*** *analizeze problema cu atenție*²/.

○ gerunziu (regentul acestuia fiind un *verb de percepție*): *Aud* ***tunând****. Am văzut* ***fulgerând.***

○ supin: *Elevul termină* ***de citit.***

◉ **propoziție (completiva directă)**; în frază, complementul direct are drept corespondent propozițional o propoziție numită **completivă directă**.

DE EXEMPLU:

Mănânc ***o prăjitură.*** (ce mănânc? – *o prăjitură* = CD)
*Mănânc*¹/***ce îmi place***²/. P1 – PP; P2 – CD (ce mănânc? – *ce îmi place*)

IMPORTANT! **Orice parte de propoziție subordonată (subiect, atribut, complement, circumstanțial, nume predicativ) are și o realizare propozițională.** Pentru a transforma o parte de propoziție în propoziția corespunzătoare (complementul direct – propoziția completivă directă; complementul indirect – propoziția completivă indirectă; atributul – atributiva etc.), se procedează astfel:

– se adaugă un predicat;
– se adaugă un element de relație/introductiv (subordonator).

(vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relația de dependență/de subordonare*)

Elemente de relație/introductive/subordonatoare ale completivei directe:

◉ **conjuncții/locuțiuni conjuncționale:** *că, să, ca... să, dacă, de (dacă), cum că, precum că*

*Crede*¹/***că*** *s-au făcut greșeli*²/.

*Speră*¹/***ca*** *elevul* ***să*** *se descurce bine*²/.

*Bunica ne povestea*¹/***cum că*** *pe vremea tinereții ei tradițiile erau respectate cu sfințenie*²/.

ATENȚIE!

Când introduce completiva directă, conjuncția subordonatoare ***ca... să*** nu se poate folosi decât disociată.

ATENȚIE!

Corect	Greșit
✓ *El îmi spune că sunt frumoasă.*	X *El îmi spune că ce frumoasă sunt.*
✓ *Îmi spune să plecăm.*	X *Îmi spune ca să plecăm.*

◉ **pronume, adjective și adverbe relative** (sau **nehotărâte** cu valoare relativă)

Mănâncă[1]*/**(ori)ce** i-ai da*[2]*/.* (pronume nehotărât cu valoare relativă/pronume relativ)

P1 – PP; P2 – CD; ***orice*** = pronume nehotărât cu valoare relativă; ***ce*** = pronume relativ

Cumpără[1]*/**(ori)ce** carte i-ai cere*[2]*/.* (adjectiv pronominal nehotărât/adjectiv pronominal relativ)

P1 – PP; P2 – CD; ***orice*** = adjectiv pronominal nehotărât; ***ce*** = adjectiv pronominal relativ

Nu știu[1]*/**ce** soluție ai ales*[2]*/.* P1 – PP; P2 – CD (***ce*** = adjectiv pronominal relativ)

Știu[1]*/**cui** i-ai împrumutat cartea*[2]*/.* P1 – PP; P2 = CD (***cui*** = pronume relativ)

Nu știe[1]*/ **cum /unde/când** va merge.*[2]*/* (***cum/unde/când*** = adverbe relative)

ATENȚIE!

1. În exemplul de mai sus, sunt trei propoziții completive directe, deoarece predicatul este eliptic (se subînțelege că *Nu știe cum va merge/unde va merge/când va merge/*).

2. Pronumele și adjectivele pronominale relative (și nehotărâte cu valoare relativă) și adverbele relative care introduc o completivă directă au funcție sintactică în propoziția pe care o introduc.

DE EXEMPLU:

Nu știu[1]*/**pe care** să o invit la dans*[2]*/.*
pe care = pronume relativ, complement direct în Ac.

3. Complementul direct realizat prin pronumele relativ ***care*** este precedat de prepoziția ***pe***.

Corect	Greșit
✓ *Cartea pe care am citit-o.*	X *Cartea care am citit-o.*
✓ *Băiatul pe care l-am văzut.*	X *Băiatul care l-am văzut.*

Știu[1]*/**cine** vine la cină*[2]*/.*
cine = pronume relativ, subiect, N

Nu știe[1]*/**când** să plece în excursie*[2]*/.*
când = adverb relativ, circumstanțial de timp

ATENȚIE!

1. Funcția sintactică a elementului introductiv nu este neapărat aceeași cu felul subordonatei: în ultimele două exemple, elementele introductive au alte funcții sintactice, deși propoziția pe care o introduc este completivă directă.

2. Să nu se confunde complementul direct cu subiectul!

Distincția subiect–complement direct se poate face având în vedere:

- conținutul gramatical: subiectul este autorul acțiunii, iar complementul direct este obiectul asupra căruia se răsfrânge acțiunea – cineva (subiect) face ceva (complement direct): *Urșii mănâncă fragi.*
- topica, de obicei fixă, față de verb: subiectul antepus (înaintea verbului) și complementul direct postpus: *Omul face haina./Haina face omul/pe om.*
- când ambele sunt fie antepuse, fie postpuse, apar alte elemente:
  - intonația (când ambele sunt antepuse): *Își ajută părinții copiii.*
  - subiectul este articulat, complementul direct – nu: *Mănâncă fragi urșii.*
  - dublarea clitică a complementului direct, când subiectul este postpus, iar complementul direct antepus: ***O problemă o** reprezintă infrastructura.*
  - dintre cele două funcții, doar complementul direct poate fi substituit printr-o formă clitică de pronume personal de persoana a III-a în acuzativ (*îl, o, îi, le*): *Părinții așteaptă copiii./Părinții îi așteaptă.*
  - construcțiile impersonale cer subiect, nu complement direct: *Îi trebuie **un caiet**., Îmi vin mereu **idei** noi.*
  - construcțiile pasive cer subiect, nu complement direct: *A fost aprobată **cererea**., Au fost luate din timp **măsurile** pentru prevenirea îmbolnăvirilor.*
  - construcțiile reflexive cu pronumele reflexiv **se** nu cer complement direct: *I **s**-au întâmplat **atâtea** în ultima vreme.* (***atâtea*** = subiect)

3. Numai pronumele reflexiv în acuzativ intranzitivizează verbul (**se**), nu și cel în dativ (***își***).

Să se compare:

Își cheltuie banii pe nimicuri. (*banii* = complement direct) vs *Se cheltuie banii pe nimicuri.* (*banii* = subiect)

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

Propoziția completivă directă stă, de obicei, imediat după propoziția regentă, situație în care nu se desparte prin virgulă de aceasta.

În fraze de tipul: *Că e îndrăgostit de mine, o știu de mult.*, completiva directă se separă prin virgulă de propoziția regentă.

Complementul direct stă, de obicei, imediat după regentul său, de care nu e izolat prin niciun semn de punctuație, cu excepția situațiilor în care apar intercalări, marcate prin virgule.

DE EXEMPLU:

Avu, doar pentru o clipă, senzația că este urmărit.

ATENȚIE!

În cazul apariției a două complemente, unul direct și unul indirect, complementul indirect stă, de obicei, înaintea celui direct.

*I-am cumpărat mamei **flori**.*

Există însă și situații când complementul direct stă înaintea celui indirect (ocupă prima poziție): *Acordă **prioritate** pietonilor.*

Topica poate avea consecințe asupra dublării complementului direct.

Să se compare:

Am citit <u>cartea</u>. (complementul direct stă după elementul regent) vs *<u>Cartea</u> am citit-<u>o</u>.* (complementul direct stă înaintea termenului regent și este reluat prin formă clitică)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Foarte rar, complementul direct se combină cu un verb fără subiect (***Mă** plouă.*).

2. Complementul direct e cerut de un verb **tranzitiv** care impune subordonatului restricții de caz: acuzativul cu prepoziția **pe** sau acuzativul fără prepoziție: *O cunosc **pe prietena ta**.* (acuzativ cu prepoziție)/*Mănânc **o prăjitură**.* (acuzativ fără prepoziție)

3. Pentru a deosebi complementul direct de alte funcții sintactice avem în vedere:

- realizarea printr-o formă clitică de pronume personal în acuzativ: *Ascult **o melodie**. – **O** ascult.*
- poate fi dublu exprimat, prin clitic și printr-o formă pronominală/substantivală cu prepoziție: ***O** văd **pe colega** mea./**O** văd **pe ea**./**O** văd **pe aceea**.*

ATENȚIE!

În exemplul de mai sus, complementul direct dublat prin clitic ocupă o singură poziție sintactică și se analizează împreună. ***O ... pe colega*** = complement direct

4. Termen regent pentru complementul direct/propoziția completivă directă poate fi și adjectivul **dator**: *Mi-e **dator** bani./Mi-e **datoare**[1]/**ce** i-am împrumutat[2]/.* (P1 – PP; P2 – CD)

5. În enunțuri de tipul *Concertul durează două ore.*, substantivul subliniat este circumstanțial și nu complement direct, deoarece nu admite nici substituirea cu un clitic pronominal în acuzativ, nici dublarea clitică.

6. Construcții de tipul *Își amintește ceva/de ceva.* (construcție cu reflexiv obligatoriu); *Crede ceva/în ceva., Ajută-l pe bătrân!/Ajută-i bătrânului!* admit și complement direct, și complement indirect/complement prepozițional, deosebirea dintre ele făcându-se prin mărci formale specifice.

7. Infinitivul cu funcție de complement direct e precedat, de obicei, de prepoziția/morfemul mobil ***a***, cu excepția construcțiilor în care verbul regent este ***a putea***, regional și ***a ști***: *Pot **citi**., Știu **citi**.*

8. Supinul cu funcție de complement direct e cerut de verbe care au sensul de ***a termina*** sau de verbul ***a avea***, precedate obligatoriu de prepoziția ***de***: *Are **de terminat** lecția., Sfârșește/termină **de scris**.*

9. Există verbe pentru care complementul direct este un constituent obligatoriu, deci trebuie exprimat (*a adora, a adăuga, a clarifica, a pune, a da, a constitui, a întâlni* etc.).

10. Există verbe pentru care complementul direct este un constituent facultativ, deci nu trebuie neapărat exprimat (*a citi, a ara, a vota, a bea, a mânca*).

11. Prepoziția ***pe*** este o marcă gramaticală a complementului direct și are rol de substantivizare a cuvântului/expresiei pe care îl/o precedă: *Scrie-l **pe cinci**., Are **pe vino-ncoace**.*

12. Există și realizări neprototipice (nespecifice) ale complementului direct:

- pronume relativ cu funcție de complement direct în subordonată, precedat de alte prepoziții impuse de termenul regent (***la***, ***de***) decât cea specifică ***pe***: *Se gândea **la** ce va face în viitor. (Va face în viitor **asta**.)*
- substantiv în acuzativ precedat de ***la*** (în registrul popular sau arhaic), în care ***la*** nu mai are rol de prepoziție, dovadă fiind suprimarea ei: *A mâncat **la** prăjituri./A mâncat (multe) prăjituri.* (***la*** adaugă informație cantitativă)
- forme de tip adverbial: *Vorbesc **românește**., Învață **franțuzește**.*

13. În enunțuri de tipul: *Am cumpărat de-astea., Adu-mi din astea.*, cuvintele ***de astea*** și ***din astea*** sunt, de fapt, atribute, nominalul putând fi recuperat. *(Am cumpărat **bomboane** de-astea./Adu-mi **prăjituri** din astea.)*

14. În enunțuri de tipul *A bătut **orașul** în lung și în lat., A străbătut nouă **mări** și nouă **țări**./Am alergat tot **orașul**.*, substantivele sunt circumstanțiale de loc și nu complemente directe, deoarece verbele sunt intranzitive.

SĂ EXERSĂM!

1. Rescrie enunțurile următoare, corectând greșelile.

Cartea care ți-am împrumutat-o vorbește despre niște aștrii necunoscuți pe care îi putem a cunoaște doar citind despre ei.

I-ai spus căci excursia nu poate fi amânată.

Aflați despre mine căci sunt sănătos.

Vrea ca să devină doctor.

Au promis că mâine să-l ajute la teme.

L-a întrebat că de unde și-a luat costumul.

Pot a mă îmbrăca și singur, nu am nevoie de ajutor.

2. Construiește fraze alcătuite din două propoziții, în care propoziția subordonată completivă directă să fie introdusă prin următoarele elemente de relație:

1. pronume relativ;
2. conjuncție subordonatoare;
3. adverb relativ;
4. adjectiv pronominal relativ.

3. Construiește câte o frază alcătuită din două propoziții, în care să existe o completivă directă care să aibă ca termen regent:

- un verb la formă personală;
- locuțiune verbală;
- interjecție;
- formă verbală nepersonală.

4. În enunțul: *Un copil de se răstea la el, începea să-i tremure barba și să-i bată inima*. există:

- două completive directe;
- o completivă directă;
- trei completive directe;
- nicio completivă directă.

5. Desparte frazele următoare în propoziții. Numește tipul subordonatelor, precizează valoarea morfologică/partea de vorbire a elementului introductiv și funcția lui sintactică.

- *Uite pe cine ai așteptat și cine a venit!*
- *Sora mea știe care este visul la care aspir de multă vreme.*
- *Mama a hotărât cui îi va da inelul pe care ni-l doream amândouă.*
- *Admir pe cine merită admirația mea.*

- *Negustorul vinde ce mărfuri poate și cumpără ce găsește mai de preț în orașele în care călătorește.*

6. Alcătuiește un enunț în care pronumele nehotărât ***orice*** să fie element introductiv pentru o propoziție completivă directă și să aibă funcția de complement direct.

7. Identifică și subliniază în mod diferit subiectele și complementele directe din următoarele enunțuri:

- *Îmi plac mult bomboanele, de aceea mănânc zilnic.*
- *Am cumpărat câteva prăjituri de la cofetărie.*
- *Abia azi s-au aflat rezultatele concursului.*
- *După ce am citit cartea, am putut face rezumatul care apoi a fost lăudat de doamna profesoară.*
- *Ce s-a întâmplat?*
- *Am cumpărat ce mi-ai cerut.*
- *Am ascultat ce mi s-a spus.*

8. Transformă complementele directe din enunțurile următoare în propoziții corespunzătoare:

Complementul direct	Propoziția completivă directă
Am vizitat orașul copilăriei mele.	
Știu a rezolva problemele.	
Ce ai văzut?	
Am auzit tunând.	
I-am învățat o lecție de viață.	

9. Transformă enunțurile de mai jos, astfel încât complementele directe să devină subiecte:

Am colorat floarea cu mare atenție.
Am rezolvat testul în grabă.
Tata a cumpărat jucării pentru cei doi copii.
Am achiziționat biletele pentru acest meci de fotbal cu mult timp înainte.
Elevul i-a dat profesoarei un răspuns inteligent.

COMPLEMENTUL INDIRECT

Ce este complementul indirect? Complementul indirect arată beneficiarul unei acțiuni; se realizează tipic prin nominal în dativ. Funcționează ca termen subordonat în cadrul unei relații de dependență stabilite cu centrul grupului verbal, interjecțional, adjectival sau adverbial.

DE EXEMPLU:

- ***Îi** e dor de tine.*
- ***Mariei** îi plac călătoriile.*

Termeni regenți

Complementul indirect se subordonează:

- **unui verb la formă personală:** Mariei îi **place** ciocolata., **Oferă** ciocolată[1]/cui e prezent[2]/.
- **unui verb la formă nepersonală:**
  - gerunziu: ***Dându**-i o prăjitură, i-a mulțumit.*, ***Dând**[1]/cui a dorit o prăjitură,[2]/ s-a simțit mulțumit[1]/.*
  - infinitiv: *Cartea a fost scrisă pentru **a stoarce** lacrimi domnișoarelor sensibile.*, *Cartea a fost scrisă pentru **a stoarce** lacrimi[1]/cui e mai sensibil[2]/.*
  - supin: *Adevărul e **de spus** tuturor.*, *Adevărul e **de spus**[1]/cui vrea[2]/să-l asculte[3]/.*
- **unei locuțiuni verbale:** *I-**a adus aminte** Mariei despre temă.*, *I-**a adus aminte** de temă[1]/cui uitase[2]/.*
- **unui adjectiv propriu-zis sau participial:** *O carte **dragă** Mariei este* Cireșarii., *O carte **dragă**[1]/cui citește[2]/se găsește la bibliotecă[1]/.*, *Cartea **dăruită** elevului este un roman.*
- **unei interjecții:** ***Bravo** câștigătorilor!*, ***Na**-ți o carte!*, ***Vai** nouă!*, ***Bravo**[1]/cui a câștigat[2]/.*
- **unui adverb:** *Ei acționează **asemenea/aidoma** părinților.*, *Ei acționează **asemenea/aidoma**[1]/cui i-a instruit[2]/.*

REALIZĂRI ALE COMPLEMENTULUI INDIRECT

- **substantiv:** ***Fetei** îi place ciocolata.*
- **pronume:**
  - personal formă accentuată: ***Ei** îi place ciocolata.*
  - formă clitică: ***Mi**-a dat un stilou.*

- nehotărât: ***Tuturor** le place ciocolata.*
- negativ: ***Nimănui** nu-i place minciuna.*
- reflexiv: *Vrea să-**și** cumpere pantofi.*
- interogativ: ***Cui** îi place ciocolata?*
- relativ: *Știu[1]/**cui** îi place ciocolata[2]/.*
- demonstrativ: ***Acestuia** îi plac drumețiile.*
- posesiv: ***Alor noștri** le place ciocolata.*
- personal de politețe: ***Dânsei** îi place salata de fructe.*

- **numeral cu valoare pronominală în dativ:** *Ion îi oferă **primului** dintre alergători medalia.*
- **numeral (cardinal/ordinal) invariabil în funcție de caz, în trei tipuri de construcții echivalente cu dativul:**
  - prepoziția *la* + numeralul cardinal invariabil, în funcție de caz: ***Li** s-au dat rezultatele doar **la trei** dintre ei.*
  - *celor* + numeral cardinal invariabil, în funcție de caz: ***Celor doi li** s-au dat rezultatele.*
  - *Celui/celei* + de + numeral ordinal, în funcție de caz: ***Celei de-a doua i** s-au dat rezultatele.*
- **propoziție (completiva indirectă)**

DE EXEMPLU:

- *Îi ofer flori <u>fetei</u>.*
- *Ofer flori[1]/**cui** și le dorește[2]/.*

P1 – PP

P2 – CI

ATENȚIE!

1. Verbul regent îi impune complementului indirect cazul dativ.

2. Când este subordonat unui adverb, complementul indirect nu se poate exprima prin clitice pronominale (cu excepția construcției învechite *aidoma-i*) și nu admite dublarea prin clitice.

Elementele de relație/introductive/subordonatoare ale completivei indirecte

- **pronume relativ:** *Oferă ciocolată[1]/**cui** e prezent[2]/.* P1 – PP; P2 – CI; ***cui*** = pronume relativ, în D
- **adjectiv relativ:** *I-a adus aminte de temă[1]/**cărui** copil uitase[2]/.* P1 – PP; P2 – CI; ***cărui*** = adjectiv relativ, în D
- **pronume nehotărât:** *Oferă ciocolată[1]/**oricui** e prezent[2]/.* P1 – PP; P2 – CI; ***oricui*** = pronume nehotărât, în D
- **adjectiv pronominal nehotărât:** *Oferă ciocolată[1]/**oricărui** copil e prezent[2]/.* P1 – PP; P2 – CI; ***oricui*** = adjectiv pronominal nehotărât, în D

ATENȚIE!

1. Conectorul relativ/nehotărât al propoziției completive indirecte este întotdeauna în cazul dativ, fiind cerut de termenul-centru din regentă.

2. Pronumele și adjectivele pronominale relative (și nehotărâte cu valoare relativă) și adverbele relative care introduc o completivă indirectă au funcție sintactică în propoziția pe care o introduc.

3. Funcția sintactică a elementului introductiv nu este neapărat aceeași cu felul subordonatei: în exemplul de mai jos, elementul introductiv are altă funcție sintactică, deși propoziția pe care o introduce este completivă indirectă.

*Îi dau sfaturi[1]/**oricui** mă ascultă[2]/.*

oricui = pronume nehotărât, subiect, D

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

Complementele indirecte exprimate prin clitice sunt, în majoritatea situațiilor, antepuse față de verbul regent: ***Îți** mulțumesc pentru cadou.*

Tot antepuse sunt și complementele indirecte exprimate prin substantive sau substitutele lor subordonate unor verbe fără subiect: ***Îi** tună și fulgeră.* sau cele subordonate unor verbe cu subiectul postpus: ***Îi** place ciocolata.*

Sunt postpuse dacă verbul este la imperativ: *Dă-**mi** un sfat, te rog!*, sau la gerunziu: *Spunându-**i** adevărul, a respirat ușurat.*

Tot postpus este și cliticul care determină interjecția: *Vai **ție**!*

Complementele indirecte exprimate prin substantive sau substitutele lor sunt postpuse față de elementul regent când apar în celelalte tipuri de structuri: *I-a oferit **mamei** flori.*, *A acționat conform **planului**.*

Complementul indirect nu se izolează de regent prin niciun semn de punctuație. Dacă între el și regent se intercalează un alt complement indirect, acesta se izolează prin virgule: *Mariei, nu Ioanei, i-a dăruit flori.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. În majoritatea situațiilor, complementul indirect este un constituent obligatoriu al grupului verbal/adjectival sau adverbial (rar), în consecință neputând lipsi: *Veți acționa conform **indicațiilor** primite.*, *Purtarea contravine **regulilor**.* vs **Veți acționa conform.*, **Purtarea contravine.*

2. Există situații în care complementul indirect este un constituent facultativ/obligatoriu în funcție de trăsăturile nominalului-subiect, verbul își modifică atât sensul, cât și disponibilitățile combinatorii.

De exemplu, în enunțul *Maria (îmi) zâmbește/surâde.*, complementul indirect este facultativ, verbul apărând cu sensul propriu.

În enunțul *Îmi surâde ideea de a merge la mare.*, complementul indirect este obligatoriu, verbul apărând cu sensul figurat.

3. Și interjecția *jap*! poate cere complement indirect: ***Jap** o palmă <u>băiatului</u>!*

4. Complementul indirect dependent de un adjectiv se poate exprima prin clitic pronominal **numai** dacă adjectivul are funcție sintactică de nume predicativ: *Un alt loc **mi**-e <u>prielnic</u>.*

5. Dacă adjectivul regent al complementului indirect are funcția sintactică de atribut, pronumele prin care se exprimă complementul indirect este obligatoriu accentuat/nonclitic: *Condiții <u>favorabile</u> **ție**.*

6. În limba vorbită, complementul indirect poate fi exprimat și prin două tipuri de construcții nominale cu prepoziție, echivalente semantic cu dativul:

- *la + nominal în Ac.* (cerut de prepoziție): *Le-am dat mâncare **la păsări**., Își spune necazurile **la toți**., **La** asemenea **oameni** nu trebuie să **le** dai nimic.* (construcție admisă de limba literară)
- rar (în special în Ardeal) și numai cu verbul ***a zice*** regent + *către/cătră* + *nominal în Ac.*; construcția nu se dublează prin clitice pronominale în D: *Zice Ionel **către mine**:...*

7. Complementul indirect poate apărea și în unele construcții eliptice: *Odă **bucuriei** (Odă închinată **bucuriei**), Salutări **părinților** tăi! (Transmite-le salutări **părinților** tăi!)*

8. În unele enunțuri, complementul indirect este în variație liberă cu complementul prepozițional: *A răspuns **întrebărilor** mele./A răspuns **la întrebările** mele.*

ATENȚIE!

Confuzii posibile:

complementul indirect** vs **atributul în dativ; confuzia poate fi clarificată prin natura *termenului regent*: verb în cazul complementului indirect, nominal în cazul atributului:

*Se vor acorda premii **concurenților**.* (complement indirect) vs *Acordarea de premii **concurenților** se va face mâine.* (atribut)

În urma transformării verbului-centru în substantiv-centru, complementul indirect din construcția verbală (*concurenților*) se subordonează substantivului (*acordarea*), funcția lui sintactică fiind de atribut. (vezi și capitolul *Funcțiile sintactice. Atributul*)

SĂ EXERSĂM!

1. Citește textele și răspunde la cerințe:

i. *Silindu-se să nu le fie teamă, oamenii le inspiră celorlalți teamă, iar agresiunea de care se feresc o exercită asupra semenilor lor.*

ii. *Nu putem să permitem oricui să vadă o casă căreia îi crapă pereții.*

iii. *Se oferă cazare oricui e dornic să petreacă o vară de neuitat la malul mării.*

iv. *S-au acordat premii celor care au avut rezultate deosebite și diplome de excelență cui s-a distins prin creativitate la concursuri.*

v. *Anul acesta nu au fost condiții favorabile competițiilor sportive, iar sportivii nu au putut să se întâlnească cu publicul care era dornic să îi revadă și să obțină medaliile la care visau.*

a. identifică complementele indirecte și precizează partea de vorbire prin care se exprimă;

b. alcătuiește un enunț în care pronumele ***lor*** să fie în dativ;

c. identifică felul subordonatelor, menționând valoarea morfologică a termenului regent și a elementului introductiv;

d. stabilește valoarea morfologică, funcția sintactică și cazul următoarelor cuvinte:

Cuvântul	Valoarea morfologică	Funcția sintactică	Cazul
teamă			
[de] care			
[asupra] semenilor			
pereții			
o casă			
cazare			
mării			
diplome			
acesta			
sportivii			
medaliile			
care			
dornic			
îi			

2. Construiește:

a. un enunț asertiv în care substantivul ***minge*** să fie complement indirect;

b. un enunț interogativ în care pronumele interogativ ***cine*** să fie complement indirect;

c. un enunț negativ în care complementul indirect să fie exprimat prin pronume negativ;

d. un enunț asertiv în care complementul indirect să fie exprimat printr-un clitic reflexiv.

3. Construiește enunțuri în care verbele de mai jos să aibă, în același timp, un complement direct și unul indirect: *a explica*, *a scrie*, *a trimite*, *a datora.*

4. Completează, cu două propoziții, enunțul *Ofer*............, astfel încât să obții o frază care conține o subordonată completivă indirectă și o subordonată completivă directă, precizând tipul raportului sintactic din fraza obținută.

5. Completează spațiile libere din textul de mai jos cu forma corectă a cuvintelor scrise între paranteze.

I-a dat un șut .... *(minge) și aceasta s-a oprit la îmbinarea* .... (*bară* – plural). *Publicul a fost foarte uimit de această execuție,* .... (*a se părea* – gerunziu + formă clitică de pronume personal în dativ) de necrezut.

Acest ingredient îi conferă .... *(ciocolată) un gust intens de cocos.*

Folosirea .... *(ouă) proaspete e indicată atunci când se fac prăjituri.*

Îi cumpăr .... (*Olga*, cazul dativ) *un buchet de flori ca să* .... (pronume personal, formă clitică, dativ) *mulțumesc pentru ajutorul dat.*

Pentru că nu și-au făcut tema, le-am dat .... (*amândouă*, cazul dativ) *câteva exerciții suplimentare.*

Succesul meu în sport este datorită .... (*membri*, cazul dativ) *familiei care m-au susținut necondiționat.*

6. Alcătuiește trei enunțuri diferite în care verbul *a descoperi* să fie, pe rând:

- regentul unei propoziții completive directe;
- regentul unei propoziții completive indirecte;
- regentul unei propoziții completive prepoziționale.

COMPLEMENTUL PREPOZIȚIONAL

Ce este complementul prepozițional? **Complementul prepozițional** arată obiectul care este ținta acțiunii sau pentru care acționează autorul unei fapte; se realizează tipic prin nominal precedat de prepoziție. Funcționează ca termen subordonat în cadrul unei relații de dependență față de centrul grupului verbal, adjectival (mai rar în grupul adverbial sau interjecțional), care impune nominalului o anumită prepoziție.

DE EXEMPLU:

- *Ion seamănă **cu mama**.*
- *Evoluția societății depinde **de educație**.*
- *A vorbit foarte frumos **despre tine**.*

Termeni regenți

Complementul prepozițional se subordonează:

- **unui verb/unei locuțiuni verbale la o formă personală + prepoziție** (*cu, de, la, din, pentru, pe, în, din*): ***Mă gândesc*** *la vacanță*., ***Mă gândesc***[1]/*la ce va urma*[2]/., ***Mi-am dat seama***[1]/*că am greșit*[2]/.
  - **alte verbe/construcții verbale:** *a abuza de ceva, a i se acri de, a subscrie la, a culmina cu, a coincide cu, a beneficia de, a se sinchisi de, a se teme de, a apela la, a recurge la, a renunța la, a reieși/rezulta din, a consta în, a excela în, a se baza pe, a miza pe, a milita pentru, a opta pentru, a mulțumi pentru, a se supăra/enerva/mânia/înfuria pe, a avea ură/necaz pe* etc.
- **unui verb la formă nepersonală:**
  - gerunziu: ***Gândindu**-se* *la vacanță* *devine nerăbdător*., ***Gândindu**-se*[1]/*să meargă la mare*[2]/*și-a făcut bagajele*[1]/.
  - infinitiv: ***A citi*** *despre vacanță* *este o plăcere*.
  - supin: *Are* ***de citit*** *despre călătoriile* *pe mare*.
- **unui adjectiv propriu-zis sau participial:** *Cartea* ***plină*** *de probleme* *mă așteaptă să o deschid*., *Elevul* ***apt*** *de a face* *sport a alergat cel mai repede*., *Sunt* ***aptă***[1]/*să fac sport*[2]/.
  - **alte adjective**: *străină de, plină de, capabilă de, încărcate de, dispuși la, demnă de, capabilă de, conștientă de, mirat/surprins/uimit/încântat de, furios/nervos pe* etc.
- **unui adverb:** *Locuiesc* *aproape* ***de școală***., *Locuiesc* ***aproape***[1]/*de cine îmi e drag*[2]/.
  - **alte adverbe**: *departe de, aidoma cu, conform cu, independent de, potrivit/corespunzător cu* (*Acționează întotdeauna* ***potrivit*** *cu situația*.)
- **unei interjecții:** ***Mersi*** *pentru invitație!*, ***Mersi***[1]/*că m-ai invitat*[2]/.
  - **alte interjecții**: *halal/haram* de noi, *vai* de noi

REALIZĂRI ALE COMPLEMENTULUI PREPOZIȚIONAL

- **substantiv:** *Mă gândesc **la întrebarea** anterioară.* (Ac.), *Decizia comitetului se răsfrânge **asupra Ioanei.*** (G)
- **pronume personal/pronume demonstrativ/pronume nehotărât/pronume de politețe/pronume posesiv:** *Am vorbit **despre el/acela/orice/dumnealui/a noastră.*** (Ac.)/*Decizia luată se repercutează **asupra/noastră/tuturor/asupră-ne.*** (Ac./G/D)

ATENȚIE!

1. Dacă prepoziția **asupra/împotriva** se combină cu un pronume posesiv, acesta apare la forma de N-Ac.: *Decizia luată se repercutează **asupra noastră**.*

2. Prepoziția ***asupră/împotrivă*** se asociază cu clitice de dativ ale pronumelui personal sau reflexiv: *Mama a luat toate grijile **asupră-și/-i**.*

- **pronume:**
  - interogativ: *Despre **cine/ce** am vorbit?*
  - relativ: *Am întrebat[1]/**despre cine/ce** am vorbit[2]/.*
  - negativ: *Nu m-am gândit **la nimeni**.*
  - pronume reflexiv: *A vorbit **despre sine**.*
- **numeral ordinal/numeral cardinal:** *Mi-am adus aminte **de primul/de doi** dintre ei.*
- **formă verbală nepersonală:**
  - infinitiv: *Am discutat **despre a scrie** corect./S-au hotărât **a abandona** lupta.*
  - supin: *M-am apucat **de gătit**./Fructele sunt bune **de cules**.*
- **locuțiune verbală** – formă nepersonală:
  - de infinitiv: *Sunt capabilă **de a-mi aduce aminte**[1]/ce e important[2]/.*
  - de supin: *Sunt capabilă **de adus aminte**[1]/ce e important[2]/.*
- **propoziție (completiva prepozițională):**

*Mă gândesc **la Maria**.*
*Mă gândesc[1]/**la cine îmi e drag**[2]/.*
P1 – PP
P2 – CPrep.

*Mă tem **de ratarea** concediului.*
*Mă tem[1]/**că nu voi pleca în concediu**[2]/.*
P1 – PP
P2 – CPrep.

*Nu-i pasă **de îmbrăcăminte**.*
*Nu-i pasă[1]/**cum se îmbracă**[2]/.*
P1 – PP
P2 – CPrep.

Elementele de relație/introductive/subordonatoare ale completivei prepoziționale:

- **pronume/adjective pronominale relative + prepoziții:** *Locuiesc aproape*[1]*/**de cine** îmi e drag*[2]*./* P1 – PP; P2 – CPrep. (*de cine* = pronume relativ)

Locuiesc aproape[1]*/**de care** fată mi-e dragă*[2]*/.* P1– PP; P2 – CPrep. (*care* = adjectiv pronominal relativ)

- **pronume/adjective pronominale nehotărâte:** *Mă gândesc*[1]*/**la oricine** mi-e drag*[2]*/.* P1 = PP; P2 = CPrep. (*la oricine* = pronume nehotărât cu rol relativ)

Mă gândesc[1]*/**la oricare** fată îmi e dragă*[2]*/.* P1 – PP; P2 – CPrep. (*oricare* = adjectiv pronominal nehotărât)

- **conjuncții subordonatoare:** *Mi-am dat seama*[1]*/**că** am greșit*[2]*/.* (*să, ca... să, dacă*); P1 – PP; P2 – CPrep.
- **adverbe relative:** *Mă gândesc*[1]*/**cum/când/unde** aș putea pleca*[2]*/.*

ATENȚIE!

1. În exemplul de mai sus, sunt trei propoziții completive prepoziționale, deoarece predicatul este eliptic (se subînțelege: *Mă gândesc cum aș putea pleca/unde aș putea pleca/când aș putea pleca.*).

2. Pronumele și adjectivele pronominale relative (și nehotărâte cu valoare relativă) și adverbele relative care introduc o completivă prepozițională au funcție sintactică în propoziția pe care o introduc.

3. Funcția sintactică a elementului introductiv nu este neapărat aceeași cu felul subordonatei: în exemplele de mai jos, elementele introductive au alte funcții sintactice, deși propoziția pe care o introduc este completivă prepozițională.

DE EXEMPLU:

- *Se împrietenește*[1]*/**cu oricine** îi cântă în strună*[2]*/.*
  cu oricine = pronume relativ, subiect
- *Mă gândesc*[1]*/**ce** să gătesc pentru cină*[2]*/.*
  ce = pronume relativ, complement direct
- *Mă gândesc*[1]*/**unde** aș putea pleca*[2]*/.*
  unde = adverb relativ, circumstanțial de loc

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

În propoziție, complementul prepozițional este plasat după elementul regent, ca în exemplul: *La ora de literatură vorbim **despre poezie**.* Când regentul este un verb care cere și complement direct, și complement prepozițional, complementul prepozițional stă după complementul direct: *A cerut informații **despre afacerile** sale.*

Complementul prepozițional precedă complementul direct în construcții cu verbul *a face*: *Autoritățile au făcut* ***din Centrul Vechi*** *principala atracție a orașului.*

În frază, complementul prepozițional exprimat prin pronume relativ precedă verbul regent: *Nu știu[1]/****despre ce*** *să scriu[2]/.*

Precedă verbul regent și complementul prepozițional exprimat prin substantiv din subordonate atributive de tipul *Fata* ***de părinții*** *căreia/****de*** *ai cărei* ***părinți*** *am fost foarte atașat, este acum plecată.*

Complementul prepozițional nu se izolează, de obicei, prin niciun semn de punctuație de regentul său. Se pot despărți prin virgulă numai cele plasate la începutul propoziției: ***La tine****, nu mă mai gândesc de mult.*

Complementul prepozițional plasat la începutul propoziției și reluat se desparte obligatoriu prin virgulă de secvența prin care este reluat: ***La copilărie, la asta*** *se gândește.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Complementul prepozițional nu se substituie prin clitic: *Vorbesc* ***despre Ioana*** – **Vorbesc despre o*.

2. Verbul-centru îi impune complementului prepozițional o anumită prepoziție care cere un anumit caz:

- **acuzativul** (în majoritatea cazurilor): *Se abuzează* ***de*** *vorbe mari. Succesul constă* ***în*** *multă muncă. Actorul s-a identificat* ***cu*** *personajul. A revenit* ***la*** *ideile sale mai vechi.*
- **genitivul** (uneori): *S-a năpustit* ***asupra*** *vânatului. Are un dinte* ***împotriva*** *lui. A luat vina* ***asupra*** *lui.*
- **dativul** (rar): *Multe necazuri s-au abătut* ***asupră****-i.*

3. În enunțuri ca *Mizez/Contez/Mă bazez/Mă bizui/Mă supăr* ***pe el.***, **pe el** este complement prepozițional, și nu complement direct, deoarece complementul prepozițional construit cu prepoziția ***pe*** nu poate fi dublu exprimat (**Îl contez pe el*), nu poate fi substituit prin clitic și nu poate fi exprimat numai prin clitic (*Contez* ***pe Ion*** *și mizez* ***pe el.***, dar nu și **Îl contez* ***pe Ion*** *și îl mizez.*)

Să se compare:

S-a supărat ***pe Ioana.*** vs **O s-a supărat* ***pe Ioana*** (***pe Ioana*** = complement prepozițional) cu ***Mă supără*** *și* ***pe mine*** *Ioana.* (***pe mine*** = complement direct, anticipat de cliticul ***mă***)

4. Pentru a nu confunda complementul prepozițional cu circumstanțialul, putem avea în vedere:

- testul substituției cu un adverb, test la care răspund numai circumstanțialele, nu și prepozițional.

DE EXEMPLU:

- *Ion locuiește la Paris/acolo.* (circumstanțial)
- *Ion se gândește la ea./*Ion se gândește la acolo.* (complement prepozițional)
- *Furtuna s-a abătut asupra orașului/într-acolo.* (circumstanțial)
- *Rușinea s-a abătut asupra lui./*Rușinea s-a abătut asupra acolo.* (complement prepozițional)

- circumstanțialele pot lipsi din enunț, sunt constituenți facultativi, pe când complementul prepozițional este, de regulă, obligatoriu exprimat.

DE EXEMPLU:

- *Noutatea rezidă <u>în metodă</u>* (***în metodă*** = complement prepozițional)/**Noutatea rezidă.*
- *Îl aruncă <u>în apă</u>.* (***în apă*** = circumstanțial de loc)/*Îl aruncă.*

5. Complementul de agent este un tip special de complement prepozițional și apare în construcția pasivă; se exprimă în mod tipic printr-un nominal și stă în cazul acuzativ cerut de conectorul specializat ***de/de către***: *Rochia a fost cumpărată **de/de către mama**.*

- este un constituent omisibil (suprimabil) al verbului pasiv: *Mama este coafată la coafor.* (prezența circumstanțialului *la coafor* presupune existența unui complement de agent ce nu trebuie neapărat exprimat – ***de/de către cineva***.)
- este lexicalizat cu precădere dacă verbul apare în construcție pasivă cu auxiliarul ***a fi*** atât la forme personale, cât și la forme verbale nepersonale: *Cartea <u>a fost citită</u> **de elevul** silitor./<u>Fiind considerat</u> un mare talent **de specialiști**, a confirmat prin rezultatele obținute./Șansa <u>de a fi îndrumat</u> **de o persoană** competentă nu trebuie ratată.*
- dacă verbul este la pasivul reflexiv, complementul de agent se lexicalizează rar: *În ultimul timp, **nu s-a apelat** la serviciile noastre.*

Complementul de agent se realizează prin:

- substantiv în acuzativ, cu prepoziție (***de/de către***):
  *Elevul a fost bine pregătit pentru examen **de profesor**.*
- pronume în acuzativ, cu prepoziție (***de/de către***):
  *Medaliile au fost primite **de către ei/de către dumnealor/de către fiecare**.*
- numeral cu valoare pronominală în acuzativ, cu prepoziție (***de/de către***):
  *Florile au fost udate **de al treilea**.*
- realizare propozițională:
  *Nota a fost dată **de profesor**.* (complement de agent) → *Nota a fost dată[1]/**de cine a corectat**[2]/.* (P1 – PP; P2 – completivă de agent)

Pentru a nu confunda complementul prepozițional exprimat printr-un nominal precedat de prepoziția ***de*** cu un complement de agent, se poate avea în vedere:

- calitatea de constituent omisibil a complementului de agent;

- calitatea de constituent neomisibil a complementului prepozițional;
- complementul prepozițional are drept termen regent un verb, un adjectiv, un adverb, o interjecție, pe când **complementul de agent apare doar în construcțiile pasive**;
- particularitățile sintactico-semantice ale verbului-centru:
  - *Maria este detașată* ***de director*** *la o altă unitate.* (*de director* = complement de agent; poate fi suprimat: *Maria este detașată la o altă unitate.*; participiul adjectival *detașată* are sens pasiv)
  - *Maria este detașată* ***de realitate***. (*de realitate* = complement prepozițional, nu poate fi suprimat, iar participiul, puternic adjectivizat, nu are sens pasiv, dovadă fiind faptul că poate fi pus la diferite grade de comparație: *Maria este* ***foarte detașată*** *de realitate.*)

6. Cele mai frecvente prepoziții impuse de verbul-centru unui complement prepozițional sunt:
- ***cu***: *a culmina cu, a se ciondăni cu, a se împrieteni cu, a rivaliza cu, a semăna cu, a se solidariza cu* etc.
- ***de***: *a beneficia de, a se dezice de, a (se) priva de, a se sinchisi de, a se teme de* ș.a.
- ***la***: *a se aștepta la, a apela la, a se limita la, a predispune la, a recurge la, a renunța la, a se rezuma la, a subscrie la* etc.

ATENȚIE!

Confuzia între complementul prepozițional însoțit de prepoziția ***la*** și complementul indirect în dativ se lămurește prin faptul că prepoziționalul nu poate fi dublat de/prin clitic.

Să se compare:

Ofer bomboane ***la*** *două* ***fete****./Le ofer bomboane* ***la*** *două* ***fete***. (*la fete* = complement indirect) vs *Mă gândesc* ***la*** *două* ***fete.*** (complement prepozițional)/**Le mă gândesc la două fete.*

- uneori, verbul-centru poate impune și prepozițiile: ***asupra*** (*a se năpusti asupra*), ***din*** (*rezultă/decurge/reiese*), ***în*** (*a se complăcea în, a consta în*), ***între*** (*a alege/a distinge, a oscila* etc.), ***pe*** (*a se baza, a miza, a conta, a se întemeia, a se bizui*), ***pentru*** (*a milita/a opta/a mulțumi* etc.)

7. Prepoziția are rol clarificator/dezambiguizator în cazul unor verbe:
- verbe omonime dintre care unul are regim prepozițional și celălalt nu:

DE EXEMPLU:

- *Am prevăzut evoluția evenimentelor.* vs *Mașina este prevăzută* ***cu*** *alarmă.*
- *Ea mă simpatizează.* vs *El simpatizează* ***cu*** *Steaua.*

◉ verbe cu regim prepozițional care pot selecta mai multe prepoziții:

DE EXEMPLU:

◉ *a se abate* + ***asupra*** = *a cădea peste cineva, ceva (Necazul s-a abătut asupra lor./Tornada s-a abătut asupra țării.)*

◉ *a se abate* + ***din/de la*** = *a se îndepărta (M-am abătut de la principiile de viață imprimate de părinții mei.)*

8. Construcția cu complement prepozițional este uneori sinonimă cu o construcție cu complement direct: *Își amintește **poezia**./Își amintește **de poezie**. O place **pe Maria**./Îi place **de Maria**.*

SĂ EXERSĂM!

1. Precizează felul subordonatelor din frazele următoare, menționând valoarea morfologică a termenului regent și a elementului introductiv:

a. *El nu putea să-și dea seama că face o prostie, dar îi părea bine că a venit la prietenul lui.*

b. *N-ai ținut minte ce mi-ai promis și uite ce s-a întâmplat.*

c. *Tata a decis că nu e nevoie să-mi obosesc ochii cu alte lecturi în afara celor pe care le-am primit de la școală.*

d. *Iată că a răsărit deja soarele și noi nu am vorbit despre ceea ce ne preocupă cu adevărat.*

e. *Locuiesc aproape de cine îmi e drag, dar nu am fost capabil să îi fac o vizită.*

2. Alcătuiește o frază din trei propoziții în care să existe două subordonate completive prepoziționale aflate în raport de coordonare copulativă, al căror termen regent să fie un adjectiv.

3. Precizează felul subordonatelor din frazele de mai jos introduse prin pronumele relativ ***cine***.

a. *Mă întreb cine va trece primul linia de sosire.*

b. *Mă preocupă întrebarea cine va trece primul linia de sosire.*

c. *Mă gândesc cine va trece primul linia de sosire.*

d. *Îi voi da medalia de aur cui va trece primul linia de sosire.*

4. Alcătuiește:

a. un enunț interogativ în care pronumele interogativ **ce** să fie complement prepozițional;

b. un enunț asertiv în care să existe un complement prepozițional realizat prin pronume personal în G;

c. un enunț imperativ în care un pronume negativ să fie complement prepozițional;

d. un enunț exclamativ în care să existe un complement prepozițional realizat prin pronume personal;

e. un enunț asertiv în care complementul prepozițional să aibă ca termen regent un adjectiv;

f. un enunț negativ în care substantivul *copilărie* să aibă funcția sintactică de complement prepozițional;

g. un enunț afirmativ în care să existe un complement prepozițional realizat prin formă verbală nepersonală.

5. Construiește enunțuri în care subordonatele învățate să fie introduse prin adjectiv pronominal relativ:

AT ....

CD ....

CI ....

CPrep. ....

6. Notează X în dreptul fiecărei afirmații pentru a stabili corectitudinea sau incorectitudinea acesteia.

Afirmații	Corect	Incorect
În enunțul: *Nu i-am adus aminte de tema la matematică și s-a supărat pe mine.*, există: un complement prepozițional, un complement direct, un complement indirect.		
Complementul prepozițional din enunțul: *Era sigură de prietenia ei.*, este realizat prin substantiv.		
În fraza: *Îmi pare rău că nu am fost capabilă să îmi stăpânesc emoțiile pentru a face o impresie mai bună la interviu.*, nu există complement prepozițional realizat prin propoziție.		
În fraza: *Am primit ce cadou am visat.*, elementul de relație este adjectiv pronominal relativ.		
În enunțul: *Mi-e dor de copilărie și de mirosul de cozonac.*, există, în ordine: un complement indirect, un predicat verbal, un subiect, două complemente prepoziționale și un atribut.		

7. Alcătuiește enunțuri în care propozițiile subordonate indicate să aibă, pe rând, ca termen regent o interjecție predicativă și o locuțiune verbală:

a. completivă directă; b. completivă indirectă; c. completivă prepozițională.

8. Imaginează-ți că tocmai ți s-a îndeplinit o dorință. Scrie o scrisoare bunicilor tăi în care să-ți prezinți dorința și modul în care ți s-a îndeplinit. Integrează în scrisoare toate tipurile de propoziții subordonate învățate.

c. un enunț imperativ în care un pronume negativ să fie complement prepozițional;

d. un enunț exclamativ în care să existe un complement prepozițional realizat prin pronume personal;

e. un enunț asertiv în care complementul prepozițional să aibă ca termen regent un adjectiv;

f. un enunț negativ în care substantivul *copilărie* să aibă funcția sintactică de complement prepozițional;

g. un enunț afirmativ în care să existe un complement prepozițional realizat prin formă verbală nepersonală.

5. Construiește enunțuri în care subordonatele învățate să fie introduse prin adjectiv pronominal relativ:

AT ....

CD ....

CI ....

CPrep. ....

6. Notează X în dreptul fiecărei afirmații pentru a stabili corectitudinea sau incorectitudinea acesteia.

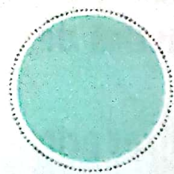
Afirmații	Corect	Incorect
În enunțul: *Nu i-am adus aminte de tema la matematică și s-a supărat pe mine.*, există: un complement prepozițional, un complement direct, un complement indirect.		
Complementul prepozițional din enunțul: *Era sigură de prietenia ei.*, este realizat prin substantiv.		
În fraza: *Îmi pare rău că nu am fost capabilă să îmi stăpânesc emoțiile pentru a face o impresie mai bună la interviu.*, nu există complement prepozițional realizat prin propoziție.		
În fraza: *Am primit ce cadou am visat.*, elementul de relație este adjectiv pronominal relativ.		
În enunțul: *Mi-e dor de copilărie și de mirosul de cozonac.*, există, în ordine: un complement indirect, un predicat verbal, un subiect, două complemente prepoziționale și un atribut.		

7. Alcătuiește enunțuri în care propozițiile subordonate indicate să aibă, pe rând, ca termen regent o interjecție predicativă și o locuțiune verbală:

a. completivă directă; b. completivă indirectă; c. completivă prepozițională.

8. Imaginează-ți că tocmai ți s-a îndeplinit o dorință. Scrie o scrisoare bunicilor tăi în care să-ți prezinți dorința și modul în care ți s-a îndeplinit. Integrează în scrisoare toate tipurile de propoziții subordonate învățate.

4. CONSTRUCȚIILE IMPERSONALE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Construcțiile impersonale**
- **Verbele personale/verbele impersonale**
- **Subiectul și impersonalitatea**

Ce sunt construcțiile impersonale? **Construcțiile impersonale** se organizează în jurul unui verb care nu are subiect sau care este însoțit de un subiect nonpersonal (realizat prin formă verbală nepersonală sau prin propoziție conjuncțională/relativă).

DE EXEMPLU:

- ***Se înserează*** *și drumul devine anevoios.*
- ***Se cuvine*** *a le returna/să le returnăm cărțile împrumutate.*

Ne amintim că un verb a cărui acțiune poate fi făcută de o persoană se numește **verb personal**. Au această trăsătură verbe precum: *a citi*, *a plânge*, *a cânta* etc.

În schimb, un verb a cărui acțiune nu poate fi făcută de o persoană se numește **verb impersonal.**

Câteva exemple de verbe din această categorie sunt: *ninge*, *îmi pasă (de ceva/de cineva)*, *îmi vine* (+ o propoziție conjuncțională) etc. În jurul acestor verbe se organizează **construcțiile impersonale.**

VERBELE IMPERSONALE – CLASIFICARE

Verbele impersonale se clasifică astfel:

- **verbe inerent impersonale** – au această trăsătură indiferent de context:
  - verbe care se referă la fenomene meteorologice: *ninge*, *tună*, *viscolește* etc.;

Ninge ca-n povești.

- verbe psihologice, însoțite de un pronume cu funcție de complement indirect și de un complement prepozițional:

> *Îți pasă de oamenii din jurul tău.* (*îți* – complement indirect; *de oamenii* – complement prepozițional)
>
> *Îmi pare bine[1]/că ne-am întâlnit[2]/.* (*îmi* – complement indirect; P2 – completivă prepozițională)

- verbe care se referă la numele unei persoane – *Mă cheamă Ionescu. Îmi zice Campionul.*

ATENȚIE!

Aceste trei categorii de verbe impersonale nu au subiect.

- construcții cu verbul *a fi* predicativ: *E frig, întuneric, luni, nevoie, secetă* etc.

ATENȚIE!

Aceste construcții nu sunt locuțiuni verbale, dată fiind posibilitatea substantivului (a pronumelui sau a numeralului) cu rol de subiect de a primi un adjectiv și/sau un articol nehotărât: *E (o) arșiță! E (un) ger năprasnic. Mi-e (o) foame de lup!*

Aceste construcții se pot realiza și cu adăugarea unei forme clitice de pronume personal în dativ: ***Mi**-e sete, somn, silă, frig* etc. Substantivele enumerate sunt așezate întotdeauna după verb și sunt nearticulate. Ele au funcție sintactică de **subiect.**

Se adaugă construcțiile similare cu verbul ***trebuie***: *Îmi trebuie ajutor.* (*îmi* – pronume personal, complement indirect în dativ; *ajutor* – substantiv, subiect în nominativ)

- construcții în care subiectul este exprimat printr-o formă verbală nepersonală: *Îmi vine **a plânge de fericire.** Este corect **a spune** adevărul. Se cuvine **a-i da** și lui o parte din câștig. I-a fost dat **a reuși.***

- **verbe cu impersonalitate dobândită în context** – aceste verbe sunt personale în mod obișnuit, dar pot căpăta valoare impersonală în unele enunțuri:

Băiatul merge pe jos în fiecare zi. → *Se merge pe jos.* (în primul enunț, substantivul *băiatul* este subiect; în cel de-al doilea enunț, verbul, devenit impersonal, pierde capacitatea de a primi subiect; cliticul reflexiv *se* este marcă impersonală)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Alte verbe și construcții impersonale urmate de propoziție conjuncțională/relativă, mai sunt: ***Este bine** să-i spui mereu adevărul. **Se știe** că în această peșteră sunt picturi foarte vechi. **Trebuie** să reluăm discuțiile.*

2. În unele enunțuri, verbele meteorologice pot avea utilizări personale, situații în care primesc subiect.

Să se compare:

***Tună** și **fulgeră** foarte puternic.* – verbe impersonale, fără subiect

*Aseară, când m-am întors târziu acasă, mama **tuna** și **fulgera** de supărare.* – verbe personale, cu subiect (*mama*)

3. Verbele care se referă la numele unor persoane (verbe „ale denumirii") pot apărea în mai multe contexte.

Să se compare:

*Mă **cheamă** Ionescu.* – verb impersonal, fără subiect

*Nașii l-**au botezat** Ionuț.* – verb personal, cu subiect exprimat (*nașii*)

*Mă **numesc** Ionuț.* – verb personal, reflexiv, cu subiect inclus (*eu*)

4. Verbul *a chema* are două sensuri diferite: *1. a striga, a comunica cuiva să vină aproape sau într-un anumit loc; 2. a avea numele*, dintre care doar al doilea este verb „al denumirii".

Să se compare:

*L-**au chemat** copiii la joacă.* – verb personal, cu subiect exprimat (*copiii*)

*Mă **cheamă** Ionuț, nume pe care l-a ales nașa mea.* – verb impersonal, fără subiect

ATENȚIE!

Greșeli posibile:

- *Mihai și Daniel erau să greșească la primul exercițiu.* (corect: *Mihai și Daniel era să greșească la primul exercițiu.*) Verbul *a fi* este impersonal, deci are formă unică de persoana a III-a – *era*. Subiectul multiplu *Mihai și Daniel* nu este al verbului *a fi*, ci al verbului din subordonată – *să greșească*, de aceea nu este corect acordul la plural.
- *Îmi mai trebuiesc mulți bani pentru a cumpăra acest cadou.* (corect: *Îmi mai trebuie mulți bani pentru a cumpăra acest cadou.*) La indicativ prezent, verbul *a trebui* are o formă unică: *trebuie*.

SĂ EXERSĂM!

1. Bifează căsuța din dreptul enunțului în care apare o construcție impersonală:

a. *Tună și fulgeră de speriat!* ☐
b. *Îmi pare rău de greșeala făcută.* ☐
c. *Am aflat că te numești Andrei.* ☐
d. *Unde au ascuns manuscrisul?* ☐
e. *Mă miră veștile pe care le-ai aflat.* ☐
f. *Se gândeau să aleagă o altă soluție.* ☐

2. Menționează construcțiile impersonale care pot primi subiect, indicând, acolo unde este posibil, partea de vorbire prin care se realizează subiectul:

a. *Va fi secetă în acest an.*
b. *Nu este nevoie să te implici și tu.*
c. *Se cuvine a-i răspunde în scris la întrebările trimise pe adresa redacției.*

d. *Îmi trebuie ajutor din partea colegilor.*
e. *Acum, că ai aflat, nu-ți mai vine a râde, nu?*
f. *Când am ajuns la Brașov, se înserase.*
g. *Nu ai trimis la concurs desenul care îmi plăcea mie.*

3. Încercuiește litera din dreptul enunțului în care există o construcție impersonală care nu poate avea subiect:

a. *... în pădure a plouat grozav și s-a făcut o mâzgă ș-un ghețuș, de nu te mai poți de feliu ține pe picioare.*

Ion Creangă, *Dănilă Prepeleac*

b. *și-mi pare rău că nu-i vărul Ion acasă, că tare-aș fi avut plăcere să ne scăldăm împreună...*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

c. *Las', măi Ștefane și Smărănducă, nu vă mai îngrijiți atâta; că azi e duminică, mâne luni și zi de târg, dar marți, de-om ajunge cu sănătate, am să iau nepotul cu mine și am să-l duc la Broșteni...*

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

d. *Și dacă vei avea cândva nevoie de mine, atunci să știi că mă cheamă Făt-Frumos și să mă cauți la Mănăstirea-de-Tămâie.*

Ion Creangă, *Povestea porcului*

e. *Dar auz hârșâitul unui chibrit: cocoana își aprinde o țigaretă... Încă nu mi-e somn.*

I. L. Caragiale, *Bubico*

4. Scrie în casetă litera corespunzătoare răspunsului corect.

A. Există o construcție impersonală fără subiect în enunțul:
a. *El m-a fulgerat cu privirea.*
b. *În urma înfrângerii, antrenorul tuna și fulgera de supărare.*
c. *Se înserează târziu.*
d. *O durere puternică i-a fulgerat întreg corpul.* ☐

B. Există o construcție impersonală cu rol de predicat nominal în enunțul:
a. *Este bine să asculți părerile celorlalți.*
b. *Abia după prima ninsoare este iarnă cu adevărat.*
c. *Îmi pare rău că nu ne-ai însoțit.*
d. *Se cuvine să le cerem permisiunea.* ☐

C. Există o construcție impersonală cu subiect exprimat în enunțul:
a. *Mi s-a urât de repetat regulile.*
b. *Mi-e dor să-mi revăd colegii.*
c. *Îmi pare bine că mi-ai cerut ajutorul.*
d. *Îmi pasă de clasa mea.* ☐

5. Corectează enunțurile următoare:

a. *Îmi trebuiesc mai mulți bani pentru a cumpăra acel album.*

b. *Ție nu ți-ar place să organizăm o școală de vară?*

c. *Trebuiam să găsesc o soluție cât mai repede.*

d. *Eram să uit de promisiunea făcută.*

e. *Nu-ți trebuiește nimic pentru proiectul tău?*

f. *Ceea ce m-au supărat nu a fost indolența și răutatea, ci lipsa de respect și trufia.*

g. *Tânărul, când a vorbit, mi s-a rupt sufletul de el.*

h. *Sunt un om care nu pot accepta minciuna.*

i. *Cine dintre ei fug de voi?*

j. *Nu se merită să muncești atât.*

k. *Ce-s cu planurile acestea?*

l. *Fiecare dintre noi s-au gândit la binele personal.*

m. *Ni s-au spus ca să venim cât mai repede.*

n. *Andrei și Silvia erau să plece mai repede.*

o. *Bine înțeles că vom veni.*

6. Scrie enunțuri în care să existe:

a. verbul *a fi* – predicativ, personal;

b. verbul *a fi* – copulativ, personal;

c. verbul *a fi* – predicativ, impersonal;

d. verbul *a fi* – copulativ, impersonal.

7. Completează spațiile libere din textul de mai jos, reprezentând comentariul unui vizitator al Muzeului de Artă Recentă, cu forma corectă indicată între paranteze.

.... (a trebui, mod indicativ, timp imperfect, formă impersonală) *să ajung mai demult la expoziția retrospectivă dedicată lui Ion Grigorescu. Din păcate, am ratat-o atunci!* ....(*a auzi*, mod indicativ, timp mai-mult-ca-perfect, persoana I, numărul singular), *în schimb, de la prieteni, că într-o zi de marți, 26 iunie, Ion Grigorescu le-a fost ghid în MARe: un luntraș cu trupul uscat, osos.* ....(*a rămâne*, mod indicativ, timp prezent, formă impersonală) *să aflu dacă luntrașul i-a purtat în direcția vântului sau împotriva lui.*

8. Transcrie din fiecare fragment câte un verb impersonal sau câte o construcție impersonală, precizând în tabel felul acestora.

a. *Așa a fost să fie.*

b. *Trebuie să plecăm.*

c. *Cu siguranță că vom ajunge.*

d. *Ar fi fost mai bine să spunem adevărul.*
g. *Rămâne să discutăm.*
h. *Când e să fie....*
i. *E important să aflăm soluții noi.*
j. *Fără îndoială că putem face altfel.*
k. *Ninge ca în basme.*
l. *Este onorabil a vorbi cinstit.*
m. *Mă cheamă Andrei, nume purtat de bunicul meu matern.*
n. *Se știe că minciuna are picioare scurte.*
o. *Plouă cu găleata.*

Verb impersonal	Altă construcție impersonală

9. Scrie rețeta felului de mâncare gătit cel mai des în familia ta, care a ajuns să o definească. În prezentarea modului de preparare, folosește minimum trei construcții impersonale.

5. CONSTRUCȚIILE ACTIVE/CONSTRUCȚIILE PASIVE CU VERBUL *A FI*

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

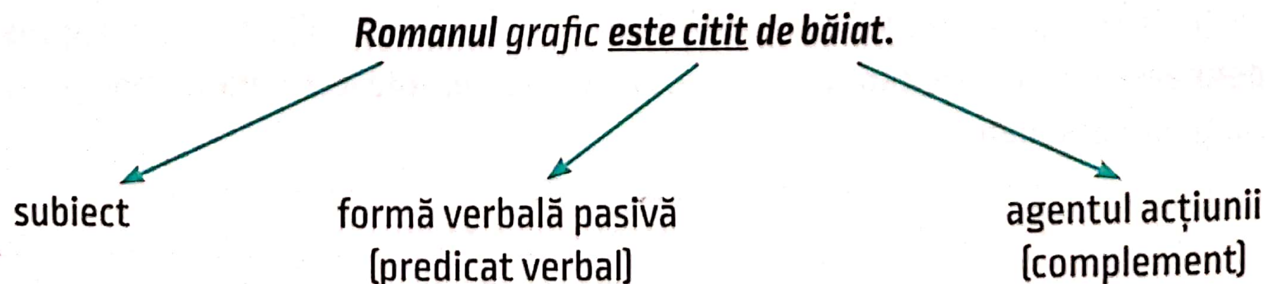
- **Construcții active**
- **Construcții pasive cu verbul *a fi***
- **Pasivul cu auxiliar vs reflexiv-pasivul**

Ce sunt construcțiile active și cele pasive cu verbul *a fi*? O secvență/structură alcătuită din **subiect + verb tranzitiv + complement direct** este o **construcție activă**. (Ne amintim că sunt tranzitive verbele în a căror matrice sintactică intră complementul direct. Vezi capitolul *Verbul*.)

O structură alcătuită din **subiect + formă verbală pasivă + agent (complement)** este o **construcție pasivă**.

În construcția activă, subiectul este **agentul** acțiunii care se răsfrânge asupra obiectului. (*Băiatul* face acțiunea de *a citi*, care se răsfrânge asupra obiectului *un roman.*)

În construcția pasivă, subiectul este cel care suportă acțiunea verbului. (*Romanul* suportă acțiunea de *a fi citit* de către *băiat*.)

O construcție activă care conține complement direct exprimat se poate transforma în construcție pasivă:

Arheologii au descoperit o comoară. → *Comoara a fost descoperită de arheologi.*

construcție activă — construcție pasivă

Trecerea de la construcția activă la cea pasivă produce următoarele schimbări:

- **complementul direct** din construcția activă (*o comoară*) devine **subiectul** construcției pasive; deseori, acest subiect este așezat în fața predicatului;
- **subiectul** construcției active (*arheologii*) devine **complement prepozițional** cu ***de*** (***către***) (complement de agent) în construcția pasivă și este așezat după predicat;
- **forma verbală** din construcția pasivă (*a fost descoperită*) devine compusă, fiind alcătuită din verbul auxiliar (pasiv) ***a fi*** + verbul de conjugat la participiu (acordat cu subiectul) ***descoperită***.

ATENȚIE!

1. Verbele din construcțiile pasive la formă personală formează **predicate verbale.**
Scrisorile ***sunt aduse*** *de poștaș.* – predicat verbal (verb auxiliar + verb de conjugat la participiu acordat)

2. Verbul auxiliar din construcția pasivă are forme pentru toate modurile și timpurile, cu excepția imperativului.

DE EXEMPLU:

- *Interpretarea lui* ***va fi ascultată*** *de invitați la concertul următor.* – mod indicativ, timp viitor standard
- ***Fusese încurajat*** *de profesor să se înscrie la acea competiție.* – mod indicativ, timp mai-mult-ca-perfect
- ***Să fi fost lăudat*** *de părinți, acum avea mai mult curaj.* – mod conjunctiv, timp perfect
- *M-aș bucura dacă* ***aș fi fost ajutată*** *de colegi la proiectul acesta.* – mod condițional-optativ, timp perfect

În afară de forma pasivă realizată cu ajutorul auxiliarului (ca în exemplele analizate anterior), există și **o formă reflexiv-pasivă**, care se obține prin atașarea pronumelui reflexiv *se* la forma activă. Cliticul reflexiv este marcă de pasiv și apare doar la persoana a III-a, singular și plural.

DE EXEMPLU:

- *Profesorii din alt județ* ***corectează*** *lucrările.* (construcție activă)
- *Lucrările de la examenele naționale* ***se corectează*** *în alt județ.* (construcție reflexiv-pasivă)
- *Copiii* ***citesc*** *și* ***returnează*** *cărțile la bibliotecă.* (construcție activă)
- *Cărțile* ***se citesc*** *și* ***se returnează*** *la bibliotecă.* (construcție reflexiv-pasivă)

ATENȚIE!

1. În această construcție, pronumele reflexiv nu are funcție sintactică proprie, ci face parte din structura reflexiv-pasivă, care are funcție sintactică de predicat verbal.

2. Și în această situație, se subînțelege un agent al acțiunii: *de către cititori*, care, dacă ar fi exprimat, ar avea funcție sintactică de complement prepozițional (complement de agent).

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Cuvântul care denumește autorul acțiunii într-o construcție pasivă se numește **complement de agent**. Acesta poate fi exprimat sau neexprimat:

- *Actorul este aplaudat* ***de spectatori****.* – complement de agent
- *Copilul a fost lăudat pentru reușitele lui.* – complementul de agent nu este exprimat, dar se poate deduce prezența acestuia: *Copilul a fost lăudat pentru meritele lui [de către cineva].*

Realizări ale complementului de agent:

- substantiv în acuzativ, cu prepoziție (*de/de către*):

Sportivul a fost convins ***de antrenor*** *să nu renunțe.*

- pronume în acuzativ, cu prepoziție (*de/de către*):

Oaspeții au fost primiți ***de către ei/de către dumnealor/de către fiecare.***

- numeral cu valoare pronominală în acuzativ, cu prepoziție (*de/de către*):

Florile au fost plantate ***de doi*** *dintre copii.*

- realizare propozițională:

Diagnosticul a fost dat ***de medic****.* (complement de agent) → *Diagnosticul a fost dat[1]/****de cine*** *cunoștea pacientul[2]/.* (P1 – PP; P2 – completivă de agent)

2. Verbele fără complement direct (intranzitive) nu pot face parte din construcții pasive, pentru că pasivizarea presupune tocmai transformarea complementului direct al verbului din construcția activă în subiect pentru construcția pasivă.

3. Verbul auxiliar din construcția pasivă poate fi reprezentat și de o formă verbală nepersonală:

- gerunziu – ***Fiind certat*** *de bunica, nu a mai mers cu noi la joacă.*
- infinitiv – *Dorința* ***de a fi înțeles*** *de toți îl preocupă.*

Aceste forme verbale nu pot fi predicate, dar îndeplinesc alte funcții sintactice. (în exemplele date, sunt: circumstanțial de cauză – *fiind certat*; atribut verbal – *de a fi înțeles*)

4. Dacă se coordonează două forme pasive, este posibil ca cea de-a doua să nu aibă auxiliarul exprimat. Cu toate acestea, vom considera că cele două forme verbale fac parte din două propoziții diferite:

Băiatul a fost susținut și ajutat de familia lui. → *Băiatul a fost susținut[1]/și [a fost] ajutat de familia lui[2]/.*

ATENȚIE!

Confuzii posibile:

- ***predicat verbal (construcție pasivă) vs predicat nominal (construcție activă)***

Să se compare:

1. *Vinetele* ***sunt coapte*** *de către gospodine.* – predicat verbal, exprimat prin verbul *a coace* la forma pasivă

2. *Toamna, vinetele* ***sunt coapte****.* – predicat nominal (verb copulativ + nume predicativ realizat prin adjectiv participial)

- ***verb la modul condițional-optativ, timp perfect (construcție activă) vs verb la modul condițional-optativ, timp prezent (construcție pasivă)***

Să se compare:

1. *Dacă ar fi avut mașină,* ***i-ar fi așteptat*** *pe prieteni la gară.* (mod condițional-optativ, timp perfect, construcție activă)

2. *Dacă* ***ar fi așteptat*** *de prieteni la gară, s-ar simți mai bine.* (mod condițional-optativ, timp prezent, construcție pasivă)

- ***formă verbală de infinitiv, timp perfect (construcție activă) vs formă verbală de infinitiv, timp prezent (construcție pasivă)***

Să se compare:

1. *Înainte de* ***a-i fi ajutat*** *pe colegi, și-a făcut temele lui.* (infinitiv perfect, construcție activă)

2. *Înainte de* ***a fi ajutat*** *de colegi, încearcă să le lucrezi singur.* (infinitiv prezent, construcție pasivă)

SĂ EXERSĂM!

1. Citește enunțurile următoare (care sunt notițele unui elev pentru un proiect despre credințele populare românești) și încercuiește litera din dreptul enunțului care conține o construcție pasivă:

a. *Oamenii din vechime citeau harta constelațiilor.*
b. *Fiecare casă de la sat are șarpele ei.*
c. *Destinul copilului este hotărât de ursite.*
d. *Solomonarul stăpânește ploile și balaurii.*
e. *Fata-Pădurii (Pădureanca) viețuiește în pădurile neumblate.*
f. *Pădureanca nu este prinsă niciodată.*
g. *Brehnele* stau în scorburile copacilor bătrâni.*
h. *Caloianul era îngropat într-un loc necultivat sau la fântâna satului.*

**breahnă (plural) – „genii rele", năluci*

2. Precizează construcțiile pasive din textul următor, indicând și părțile de vorbire din care sunt alcătuite:

Poveștile sunt spuse ca să ne întregească viețile. Uneori, sunt culese din vorbele bătrânilor, alteori, sunt create de copii, care pătrund firesc în lumea fanteziei.

Suntem construiți din povești și construim lumea ca pe o poveste: primul succes are o poveste, prima despărțire, de asemenea. Oriunde am călători, suntem însoțiți de povești.

3. Citește enunțurile următoare (extrase din proiectul despre orașul Balcic, realizat de un elev) și completează tabelul cu informațiile cerute:

a. *Câteva case din Balcic au fost proiectate de Cecilia Cuțescu-Storck.*
b. *Balcicul a fost pictat de numeroși artiști.*
c. *Casa turcească a reginei a fost vizitată de doi dintre prietenii acesteia.*
d. *Balcicul n-a fost uitat de niciunul dintre apropiații reginei Maria.*
e. *Regina era însoțită la plimbare de o turcoaică bătrână, Șefica.*

Acțiunea	Subiectul gramatical (parte de vorbire)	Complementul de agent (parte de vorbire)

4. Rescrie enunțurile următoare, transformând construcțiile active în construcții pasive realizate cu ajutorul auxiliarului *a fi*.

a. *Copiii au cules flori de câmp.*
b. *Părinții mei au cumpărat o casă nouă.*
c. *Jucătorul a restabilit egalitatea câteva minute mai târziu.*
d. *Anne Frank a scris un jurnal impresionant.*
e. *Petrache Poenaru a inventat tocul cu rezervor.*
f. *Bunica va găti tartă cu mere.*
g. *Reporterul prezintă faptele cu obiectivitate.*
h. *Ghidul anunțase obiectivul turistic.*
i. *Tânăra găsește soluții neașteptate.*
j. *Cititorii îl vor asalta pe scriitorul invitat la dezbatere.*
k. *Nimeni nu rostise adevărul.*
l. *Fiecare invitat și-a găsit locul desemnat.*

5. Răspunde la întrebările de mai jos, folosind verbul dintre paranteze la o formă pasivă (realizată cu auxiliarul *a fi* sau reflexiv-pasivă):

a. *Ce se întâmplă cu ambalajele colectate corect?* (a recicla)
b. *Ce se face cu legumele, înainte de a le consuma?* (a spăla)
c. *Ce se întâmplă cu un elev care nu înțelege lecția?* (a ajuta)
d. *Ce se face cu prospectul înainte de utilizarea unui medicament?* (a citi)
e. *Ce se face cu un copac proaspăt plantat?* (a uda)

6. Alege răspunsul corect pentru fiecare enunț.

A. În enunțul: *Băiatul este lăudat de părinți și este încurajat de profesori.*, există:
a. două predicate verbale;
b. două predicate nominale;
c. un predicat verbal și un predicat nominal;
d. un predicat verbal.

B. În enunțul: *Copacul este curățat și udat cu mare grijă.*, există:
a. două predicate verbale;
b. două predicate nominale;
c. un predicat verbal și un predicat nominal;
d. un predicat verbal.

C. În enunțul: *Copilul este harnic, inteligent și ajutat de părinți.*, există:
a. trei predicate nominale;
b. un predicat nominal și un predicat verbal;
c. trei predicate verbale;
d. un predicat nominal și două predicate verbale.

D. În enunțul: *Părul era curățat de omizi de fata cea harnică.*, cuvintele subliniate sunt, în ordine:

a. complement prepozițional, complement prepozițional;

b. complement de agent, complement prepozițional;

c. complement prepozițional, complement de agent;

d. complement de agent, complement de agent.

7. Alcătuiește enunțuri – despre lumea sportului – în care să existe:

a. un complement de agent exprimat prin substantivul *adversar*;

b. verbul *a învinge* la formă pasivă;

c. adjectivul *coapte* cu funcție sintactică de nume predicativ (într-o construcție activă);

d. participiul verbal acordat *coapte*, într-o construcție pasivă;

e. un verb la formă pasivă, cu complement de agent neexprimat.

8. Fragmentele următoare fac parte din jocul *Negustorul de începuturi de roman*. Ca să obții un roman, respectă următoarele două condiții:

- indică tipul predicatului din primele fraze ale acestuia, precizând și tipul de construcție din care face parte verbul-predicat;
- scrie titlul romanului și numele autorului.

a. *Numele meu de familie, după tată, fiind Pirrip, iar numele meu de botez fiind Philip, limba mea de copil mic n-a reușit să pronunțe din acestea două nimic mai mult și mai deslușit decât Pip.*

b. *Barcelona, decembrie 1957*

În acel an, Crăciunului i s-a năzărit să se scoale în fiecare zi, la revărsatul zorilor, înveșmântat în plumb și chiciură. O beznă albăstruie colora orașul, iar oamenii treceau mai departe înfofoliți până la urechi și trasând desene în frig cu aburul răsuflării.

c. *Să-l cunoaștem pe Peter*

La vârsta de zece ani, lui Peter Fortune adulții îi spuneau uneori că e un copil „dificil". El n-a înțeles niciodată ce voiau să spună. Nu i se părea deloc c-ar fi dificil.

d. *În anul 1872, casa de pe Saville Row numărul 7, clădirea Burlington Gardens, în care murise Sheridan în 1814, era locuită de domnul Phileas Fogg, unul dintre membrii cei mai remarcabili ai Reform Club din Londra.*

9. Completează spațiile libere din textul de mai jos, reprezentând o postare pe blog a unui cititor al romanului *Autobiografia* de José Luís Peixoto:

Romanul scriitorului portughez pune față în față două voci distincte, ca într-un joc al oglinzilor: realitatea .... (*a împleti*, mod indicativ, timp prezent,

forma pasivă) *cu ficțiunea, iar ritmul narațiunii* .... (*a dat*, mod indicativ, timp prezent, forma pasivă) *de suprapunerea perpetuă a imaginilor celor doi scriitori: José Saramago și José Luís Peixoto, ca și cum povestea* .... (*a scrie*, mod indicativ, timp mai-mult-ca-perfect, forma pasivă, negativă) *decât pentru a confirma oglindirea continuă a vieții, căutarea frenetică a unor răspunsuri, obsesia pentru literatură.*

10. Alcătuiește:

a. un enunț interogativ care să reprezinte întrebarea unui profesor de istorie adresată unui elev, în care să existe participiul verbal acordat *verificate*, într-o construcție pasivă;

b. un enunț asertiv, care să reprezinte răspunsul elevului la întrebarea formulată anterior, în care să existe o construcție pasivă, la forma negativă.

11. Alege forma corectă, tăind-o pe cea incorectă, în enunțurile de mai jos.

- *Propunerile nu au fost agreeate/agreate de cei mai mulți dintre participanți, chiar/chear dacă ideile pe care se întemeiau erau/ierau valide.*
- *Find/fiind căutat de prieteni, s-a/sa înzdrăvenit pe loc.*
- *Să fi fost sprijinit/Să fii fost sprijinit de părinți, ajungea departe/de parte!*
- *Tabloul a fost creat/creeat de un artist vizionar.*

12. Scrie un articol, de minimum 50 de cuvinte, pentru blogul școlii, în care să prezinți victoria echipei tale de baschet, de fotbal etc. În textul tău, folosește minimum trei construcții pasive.

6. CONSTRUCȚIILE CU PRONUME REFLEXIVE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Pronumele reflexiv (diferența dintre pronumele personal și pronumele reflexiv)**
- **Anticiparea și reluarea prin clitice pronominale a unor complemente**
- **Construcții cu pronume reflexive**

Ce sunt construcțiile reflexive? Construcțiile reflexive sunt structuri care conțin un clitic reflexiv atașat verbului sau, în mod excepțional, substantivului.

DE EXEMPLU:

- ***Și**-a amintit prima zi de școală din clasa a V-a.* – construcție reflexivă verbală
- ***Se** îmbracă frecvent cu haine elegante.* – construcție reflexivă verbală
- *Nici plâns, nici râs, căci cine putea s-auză plânsu-**și**.* (Mihai Eminescu, *[Ca o făclie stinsă...]*) – construcție reflexivă nominală

Dată fiind diversitatea construcțiilor reflexive verbale, acestea nu pot fi analizate decât prin raportare la context.

ATENȚIE!

Înainte de a analiza comportamentul construcțiilor reflexive, este bine să verificăm calitatea de pronume reflexiv a cliticului care însoțește verbul (deoarece pronumele personale și cele reflexive au forme omonime la cazurile acuzativ și dativ, la persoanele I și a II-a, singular și plural):

1. *Mă piepteni cu o perie aurie.* – pronumele și subiectul nu trimit la aceeași ființă din realitate; nu există identitate de persoană între pronume și verb --> **pronumele este personal** --> construcția nu poate fi reflexivă.

2. *Mă pieptăn cu o perie aurie.* – pronumele și subiectul trimit la aceeași ființă din realitate; există identitate de persoană între pronume și verb --> **pronumele este reflexiv** --> construcția este reflexivă.

(vezi și capitolul ***Pronumele. Pronumele reflexiv***)

TIPURI DE CONSTRUCȚII CU PRONUME REFLEXIVE

Există două tipuri de construcții reflexive:

- construcții în care **pronumele reflexiv are funcție sintactică** proprie:

Se apără cu argumente solide.
Își alege o meserie interesantă.

În aceste tipuri de construcții, pronumele nu face parte din predicat.

- construcții în care **pronumele reflexiv intră în structura verbului**, deci nu are funcție sintactică proprie:

Se gândește la doamna învățătoare.
Și-a adus aminte de temă.

În aceste tipuri de construcții, pronumele face parte din predicat și reprezintă aceeași poziție sintactică.

FUNCȚIILE SINTACTICE ALE CLITICULUI PRONOMINAL DIN CONSTRUCȚIILE REFLEXIVE

Funcțiile sintactice ale cliticului pronominal din construcțiile reflexive sunt:

a. complement direct (în acuzativ):

Se spală cu apă caldă.
Se îmbracă în uniformă.
Se laudă cu rezultatele ei.

Există mai multe posibilități de a proba independența sintactică a pronumelui față de verb:

– pronumele nu este obligatoriu pentru verb: *se spală/spală păpușa; se îmbracă/îmbracă manechinul; se laudă/laudă pe altcineva*;

– pronumele poate fi înlocuit cu o altă formă pronominală de același caz: *se spală/te spală; se îmbracă/îl îmbracă; se laudă/o laudă;*

– structurile permit dublarea pronumelui cu o formă accentuată de pronume personal/reflexiv, în același caz (aici, acuzativ): *se spală pe sine/pe el*; *se îmbracă pe sine/pe ea*; *se laudă pe sine/pe el.*

b. complement indirect (în dativ):

Îmi pregătesc o limonadă.
Își cumpără o casă nouă.
Își face drum prin zăpadă.

Ca și în cazul anterior, și aici putem verifica independența sintactică a pronumelui față de verb:

– pronumele nu este obligatoriu pentru verb: *îmi pregătesc/pregătesc; își cumpără/cumpără; își face/face;*

– pronumele poate fi înlocuit cu o altă formă pronominală de același caz: *îmi pregătesc/îți pregătesc; își cumpără/îi cumpără; își face/îmi face;*

– structurile permit dublarea pronumelui cu o formă accentuată de pronume personal/reflexiv, în același caz (aici, dativ): *îmi pregătesc mie; își cumpără sieși/lui însuși; își face sieși/lui însuși.*

c. complement indirect posesiv

- *Colegul meu **și**-a uitat cărțile la mine.*
- *Băiatul **și**-a găsit locul în grupul de prieteni.*
- *Copilul **își** prețuiește jucăriile.*

În aceste exemple, cliticul reflexiv participă la o structură alcătuită din trei componente: subiectul, verbul și complementul direct: ***Colegul*** (1. subiectul) *și-**a uitat*** (2. verbul) ***cărțile*** (3. complementul direct) *la mine.*

Față de un complement indirect, care se subordonează verbului, cel indirect posesiv are dublă subordonare: și față de verb, și față de subiect.

Independența sintactică a pronumelor evidențiate în exemplele de mai sus se poate dovedi astfel:

– verbele *a uita*, *a găsi*, *a iubi* nu sunt obligatoriu reflexive;

– structurile permit dublarea pronumelui cu un adjectiv pronominal posesiv: *și-a uitat cărțile **sale*** sau cu un pronume personal în genitiv: *și-a găsit locul **lui***;

– se poate observa valoarea „posesivă" a reflexivului în raport cu substantivul „obiect posedat" – ***își** prețuiește **jucăriile**.*

d. atribut

*Nu spre-amor, spre-nchinăciune el genunchii-**și** încovoaie.*

Mihai Eminescu, *Înger și demon*

*Cerul stelele-**și** arată,/Solii dulci ai lungii liniști.*

Mihai Eminescu, *Povestea teiului*

Raportându-se la un substantiv – *genunchii*, *stelele* – pronumele reflexiv are funcție de atribut (fără prepoziție). Astfel de exemple apar mai ales în limbajul poetic.

ATENȚIE!

Formele clitice reflexive de persoanele I și a II-a se pot confunda și în cazul acesta cu cele personale:

1. *De ai dori în gându-**ți** tu un palat de ghiață...* (pronume reflexiv)

Mihai Eminescu, *Un roman*

2. *Credeam ieri că steaua-ți e-un suflet de înger.* (pronume personal)
Mihai Eminescu, *Credeam ieri că steaua-ți...*

În unele construcții reflexive, **cliticul** de acuzativ/de dativ este **component obligatoriu** al verbului/al locuțiunii verbale. (vezi și capitolul *Predicatul*)

DE EXEMPLU:

- ***Se** uită la televizor în fiecare seară.*
- ***Se** mândrește cu elevii lui.*
- ***Își** dă seama de consecințele faptelor lui.*

Cliticele evidențiate în aceste exemple au următoarele caracteristici:

– sunt obligatorii pentru verbele și locuțiunile verbale cu care se asociază; aceste verbe nu au variante nereflexive: **mândrește* sau au alt sens în varianta nereflexivă: *se uită* (privește) vs *uită* (nu-și amintește);

– pronumele nu poate fi înlocuit cu o altă formă pronominală de același caz: **te uită la televizor*; **te mândrește*; **îți dă seama*;

– structurile nu permit dublarea pronumelui cu o formă accentuată de pronume personal/reflexiv, în același caz: **îl mândrești*;

– cliticul poate apărea și fără subiect: *I **s-a acrit** de regimul alimentar impus de medic.*

Construcțiile cu reflexiv obligatoriu conțin:

- verbe neologice (din registrul cult): *a se erija*, *a se eschiva*, *a se preta* etc.;
- verbe care aparțin registrului popular și familiar (mult mai numeroase): *a se bosumfla*, *a se burzului*, *a se codi*, *a se cruci*, *a se holba*, *a se izmeni*, *a se lăfăi*, *a se răsti*, *a se zbengui*, *a se văicări* etc.

Unele verbe se organizează în **perechi** omonime – o formă reflexivă, o formă nereflexivă – cu diferențe de sens între ele.

DE EXEMPLU:

- a se duce – *Se duce obosit spre casă.*
- a duce – *Duce în mână un obiect greu.*
- a se cădea – *Nu se cade să răspunzi așa!*
- a cădea – *Căzuse de pe scară și se lovise.*

Alteori, între cele două forme (reflexivă și nereflexivă) nu există diferențe de sens, ca în exemplele:

- *Florile **îngălbenesc/se îngălbenesc**.*
- *Peretele **mucegăiește/se mucegăiește**.*
- *Exemplele de acest fel **continuă/se continuă**.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Pronumele reflexiv poate intra și în componența locuțiunilor verbale: *a-și aduce aminte*, *a-și bate joc*, *a-și da ghiont*, *a-și lua tălpășița*, *a-și da seama*.

2. Dacă vorbitorul vrea să sublinieze o anumită idee, cliticul din construcțiile reflexive poate fi dublat printr-o formă accentuată de pronume reflexiv sau printr-o formă de pronume personal, atât la acuzativ, cât și la dativ:

- *Se prezintă* ***pe sine/pe el*** *drept un lider al clasei.*
- ***Își*** *atribuie* ***sieși/lui*** *toate meritele.*

În exemplele evidențiate, ambele forme pronominale (*se... pe sine*; *se... pe el*; *își... sieși*; *își... lui*) reprezintă o singură funcție sintactică (aceeași funcție, dublu exprimată).

3. Cliticele reflexive pot apărea într-un context special, în care capătă **valoare reciprocă**:

- acuzativ cu valoare reciprocă – *Colegii* ***se*** *salută dimineața.* (unii pe ceilalți)
- dativ cu valoare reciprocă – *Vecinii* ***își*** *dau bineţe.* (unii altora)

De observat **caracteristicile** acestor forme pronominale:

– se folosesc la plural, prin acord cu subiectul enunțului;

– valoarea reciprocă stă în săvârșirea acțiunii de către mai multe persoane, fiecare dintre acestea suferind efectele acțiunii făcute de celălalt/de ceilalți;

– de cele mai multe ori apar mărci suplimentare ale sensului de reciprocitate: *una pe alta*, *unii altora*, *între ei*, *reciproc*; aceste mărci sunt facultative, prezența reflexivului fiind suficientă pentru a marca valoarea reciprocă;

– cliticele evidențiate au funcții sintactice identice cu cele ale reflexivului propriu-zis: **complement direct** – *se (salută)*, **complement indirect** – *își (dau bineţe)*.

În limba română, există **verbe care au valoare reciprocă** în orice context ar apărea. Unele dintre acestea sunt reflexive: *a se asemăna*, *a se căsători*, *a se certa*, *a se împrieteni*, *a se înrudi* etc., iar altele nu: *a conviețui*, *a coexista*, *a concorda*, *a conveni (asupra unei decizii)* etc.

4. Substantivul „obiect posedat" din enunțurile cu complement indirect posesiv poate avea mai multe funcții sintactice:

- *Băiatul își respectă* ***părinții.*** – complement direct;
- *Fiecare își vede* ***de viață.*** – complement prepozițional;
- *Profesorul și-a dedicat viața* ***copiilor.*** – complement indirect.

5. Complementul indirect posesiv se poate realiza și prin pronume personal, în exemple precum:

- *I-au plecat colegii în tabără.*
- *I s-a furat bicicleta.*

6. Cliticul reflexiv obligatoriu poate însoți:
- un verb personal – *Copilul **se teme** de un eșec.*
- un verb impersonal – ***Se înnoptează** devreme.*
- un verb reciproc – *Cine **se aseamănă** se adună.*
- un verb nereciproc – ***Se zbenguie** prin curte.*

7. Cliticul reflexiv obligatoriu poate fi marcă pentru:

– o construcție pasivă – ***S-a decis** returnarea banilor încasați.*

În acest caz, pronumele reflexiv nu mai ține locul unui substantiv și se folosește doar pentru persoana a III-a, singular sau plural.

Structura este echivalentă cu o formă pasivă creată cu ajutorul verbului auxiliar: *A fost decisă returnarea banilor încasați.*

Și structura reflexiv-pasivă poate primi complement de agent: *S-a decis [de către autorități] returnarea banilor încasați.*

– o construcție impersonală – ***Se merge** pe jos prea puțin.*

Acest tip de construcție apare doar cu verbe intranzitive. Pronumele reflexiv este marcă impersonală și face parte din structura verbului.

ATENȚIE!

1. Confuzii posibile:

complement indirect** vs **complement indirect posesiv

Să se compare:

***Își** caută mașina prin parcarea aglomerată.* – complement indirect posesiv (își caută mașina sa)

***Își** caută mașină în această expoziție cu vânzare.* – complement indirect (își caută sieși)

În enunțuri de acest tip, diferența dintre cele două situații se face prin prezența substantivului articulat hotărât – *mașina* vs *mașină*.

În plus, aceste două tipuri de complement pot apărea simultan, raportându-se la același verb:

***Își** trimite câștigurile **unor bătrâni** neajutorați.* – *își* – pronume reflexiv, dativ, complement indirect posesiv; *unor bătrâni* – substantiv, dativ, complement indirect.

2. Greșeli posibile:
- *Nu se merită să dai atâția bani pe un telefon.* (corect: *Nu merită să dai atâția bani pe un telefon.*)
- *El se râde mereu în timpul discuțiilor.* (corect: *El râde mereu în timpul discuțiilor.*)

- *Te riști?* (corect: *Riști?*)
- *Ne-am conversat mult săptămâna trecută.* (corect: *Am conversat mult săptămâna trecută.*)

Verbele *a merita*, *a râde*, *a risca*, *a conversa* sunt nereflexive, deci este incorectă folosirea lor cu marca reflexivă.

În enunțurile în care verbele *a râde*, *a risca*, *a conversa* sunt impersonale, marca reflexivă devine obligatorie. În aceste cazuri, verbele au o formă unică, de persoana a III-a.

DE EXEMPLU:

- *Se râde mult la un spectacol pentru copii.* (cu sensul *Toată lumea râde.*)
- *În cazul administrării nesupravegheate, se riscă să se producă reacție alergică.*
- *Se conversează mult în cadrul unui proiect de vorbit în public.*

Spre deosebire de acestea, verbul *a merita*, **folosit impersonal**, nu permite asocierea cu marca reflexivă *se*: *Merită să mergi la acest film*. NU **Se merită să mergi la acest film*. (Prin prezența lui *se*, ar fi dublată trăsătura impersonalității verbului.)

SĂ EXERSĂM!

1. Bifează caseta din dreptul enunțului care conține clitic reflexiv:

a. *Îmi amintesc prima lecție de pian.* ☐
b. *Te mândrești cu nepoții tăi.* ☐
c. *Bunica mă ascultă întotdeauna.* ☐
d. *Îmi trimite mesaje cu multe emoticoane.* ☐
e. *Mă tem de un refuz din partea lor.* ☐

2. Subliniază cliticele reflexive din enunțurile de mai jos și grupează-le în tabel:

a. *Zeus nu se teme de nimeni.*
b. *El este bărbatul care s-a luptat cu cadmeenii la Teba.*
c. *Hector se înarmează pentru confruntarea cu Ahile.*
d. *Poseidon își închipuie că lupta este încheiată.*
e. *Troienii se pregătesc pentru marea bătălie.*
f. *Thetis se mândrește cu fiul său puternic.*
g. *Hector și-a luat rămas-bun de la soția sa.*
h. *Troienii se odihnesc la adăpostul zidurilor cetății.*

Clitice reflexive fără funcție sintactică	Clitice reflexive cu funcție sintactică

3. Alege răspunsul corect pentru fiecare enunț.

A. Există un pronume reflexiv cu funcție sintactică de complement direct în enunțul:

a. *Ne-am bosumflat la aflarea veștii.*
b. *Ne mândrim cu echipa noastră de robotică.*
c. *Ne îmbrăcăm cu haine făcute din materiale reciclate.*
d. *Ne imaginăm că finalul romanului va fi unul fericit.*

B. Există un pronume reflexiv cu funcție sintactică de complement indirect în enunțul:

a. *Uneori îmi imaginez că sunt pe o scenă.*
b. *Mi-am cusut floricele pe o ie mai veche.*
c. *Din sufletu-ți să faci comoară.*
d. *Ți-amintești primul film văzut împreună?*

C. Există un pronume reflexiv cu funcție sintactică de atribut în enunțul:

a. *Flori albastre cresc în cale-și.*
b. *Și-a adus aminte de clipe dulci, uitate.*
c. *Își delimitase o parte din teren.*
d. *Își făcuse coroniță din flori de câmp.*

D. Există un pronume reflexiv cu funcție sintactică de complement indirect posesiv în:

a. *Copiii își compun un cântec pentru serbare.*
b. *Și-a brodat o floare pe cămașă.*
c. *Profesorul își iubește meseria.*
d. *Își dau seama de gravitatea faptei lor.*

4. Identifică (acolo unde este posibil) valoarea morfologică, funcția sintactică și cazul termenului ***și*** din enunțurile:

a. *D. Mariu Chicoș Rostogan, distinsul nostru pedagog absolut, și-a început cariera printr-o memorabilă conferență didactică.*

I. L. Caragiale, *Un pedagog de școală nouă*

b. *Cui nu a asistat la conferența aceasta trebuie să-i spunem că pedagogul pune întrebările și presupune și răspunsurile.*

I. L. Caragiale, *Un pedagog de școală nouă*

c. *Calul se scoală scuturându-și capul ca de buimăceală.*

I. L. Caragiale, *La Hanul lui Mânjoală*

d. *După multă stăruință, și-a adus în fine aminte cine sunt.*

I. L. Caragiale, *Momente*

e. *Cocoana vrea să-și răsucească o țigaretă de tutun; eu scot tabacherea mea și-i ofer galant țigarete cu carton. Ia una...*

I. L. Caragiale, *Lună de miere*

f. ... *E clipa mutei agonii*
Când alaiul Nopții zboară pe câmpii,
Când singurătatea umbrele-și ară.

George Topîrceanu, *Balada călătorului*

5. Subliniază cu o linie formele reflexive și cu două linii formele nereflexive, precizând sensul fiecăreia dintre ele:

A. → *Nu se cade să lipsim la festivitate.*
→ *Gimnasta cade de pe bârnă, dar nu renunță la exercițiu.*

B. → *Maria duce tablourile în sala de expoziție.*
→ *El se duce în vizită la bunica.*

C. → *Te așteptai la un răspuns mai clar?*
→ *Așteptai rezultatele de la concursul de creație.*

6. Citește textul următor și rezolvă cerințele:

D. Lefter nu-și dă seama bine de ce, dar simte o sfârșeală și cade, alb ca porțălanul, pe un scaun lângă cantor, întinzând machinal mâna cu biletele. Bancherul le ia: se uită bine la liste, la bilete, la posesorul lor, și, zâmbind și el fără afectare, zice d-lui Lefter, care ascultă stupid:

— Uite ce e, stimabile: v-ați înșelat... și iacă de unde provine... Dumneata ai... Ciudat lucru, ce-i drept... Cum s-a-ntâmplat!... Al dracului!... Dumneata ai la una tocmai numărul care a câștigat la cealaltă și...

— Și... ce?

— ...și viceversa.

I. L. Caragiale, *Două loturi*

a. Extrage din text două clitice reflexive care nu au funcție sintactică. Unul dintre acestea să însoțească un verb, iar celălalt, o locuțiune verbală.

b. Indică valoarea morfologică a lui *și* din secvențele: *simte o sfârșeală și cade*; *zâmbind și el fără afectare*.

c. Scrie un enunț în care verbul din secvența: *se uită bine la liste* să reprezinte o structură activă. Precizează sensurile verbului în ambele situații.

d. Identifică în text un clitic reflexiv cu funcție de complement direct, precizând cazul în care se află.

7. Indică, pentru fiecare enunț, dacă cliticul reflexiv este marcă de impersonal sau de pasiv:

a. *S-a aflat cine va fi șeful de promoție.* ....
b. *Când s-a decis publicarea datelor?* ....
c. *Se merge mult pe jos în orașul nostru mic.* ....

d. *Se întârzie mult din cauza aglomerației din oraș. ....*

e. *Nu se știe ce cărți vor apărea anul acesta. ....*

8. Citește textul de mai jos. Răspunde, apoi, la întrebare, notând răspunsul în spațiul punctat.

Cine sunt?

Se știe că n-am fost de la început în vârful lanțului trofic. Este important să aflăm că genul din care fac parte a avut mai multe specii, însă doar membrii speciei Sapiens se prezintă ca învingători. La început, culegeam plante, vânam animale mici și mă temeam să nu fiu atacat de mamiferele mari. Abia acum 400 000 de ani am urcat brusc între cei puternici.

Ascensiunea mea a fost atât de rapidă, încât ecosistemului nu i s-a lăsat timp să se adapteze, de aceea trebuie să înțeleg consecințele devastatoare ale comportamentului meu și să-l protejez.

Sunt ....

Extrage din text:

a. o construcție impersonală cu rol de predicat verbal și una cu rol de predicat nominal;

b. o construcție pasivă realizată cu verbul auxiliar *a fi* și una reflexiv-pasivă;

c. o construcție activă cu rol de predicat verbal și una cu rol de predicat nominal;

d. o construcție reflexivă în care pronumele să aibă funcție sintactică și una în care pronumele să facă parte din structura verbului.

9. Corectează greșelile din următorul schimb de mesaje:

— Bună! Cum a fost?

— Fain! Ne-am distrat, ne-am râs!

— Of! Îmi pare rău că n-am fost! Nu voiam să mă risc... Știi tu ... Mai mergi să-ți iei adidași?

— Nu știu ce să zic ... Costă cam mult! Nu se merită!

— Ei, Termină-te! Sigur că se merită!

— Bine! Hai că vin!

10. Creează propriul tău supererou care salvează populația orașului de amenințarea unei bande de tâlhari. Povestește-ne ce se întâmplă în mintea lui când se pregătește de acțiune, folosind cel puțin cinci construcții cu pronume reflexive pe care le vei sublinia.

7. CIRCUMSTANȚIALUL DE LOC

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Circumstanțialul de loc**
- **Realizări propoziționale: circumstanțiala de loc**

Ce este circumstanțialul de loc? **Circumstanțialul de loc** este un constituent facultativ al enunțului, o funcție sintactică ce indică reperul spațial al situației de comunicare/locul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire. În grupurile verbale, adjectivale și interjecționale, circumstanțialul de loc este un constituent facultativ (adjunct) al centrului de grup.

DE EXEMPLU:

- *Eu merg* ***acasă.***
- *Croitorul a cusut haina ruptă* ***la buzunar.***

Termeni regenți

Circumstanțialul de loc se subordonează:

- **unei forme verbale personale:** *Elevii* ***se îndreaptă*** *<u>către școală</u>.*
- **unei forme verbale nepersonale:**
  - gerunziu: ***Îndreptându-se*** *<u>către școală</u>, elevii evită piețele aglomerate.*
  - infinitiv: ***A te duce*** *<u>acolo</u> înseamnă a accepta situația.*
  - supin: ***De dus*** *<u>în tabără</u>, nu mă duc.*
- **unei locuțiuni verbale:** ***A luat-o la fugă*** *<u>spre terenul</u> de sport.*
- **unei interjecții predicative:** ***Hai*** *<u>acolo</u>!, Pasărea* ***zbârrr!*** *<u>pe o creangă</u>.*
- **unui adjectiv propriu-zis sau participial:** *Am cumpărat o planșă* ***utilă*** *<u>în clasă</u>., Tânăra se simțea* ***pierdută*** *<u>în</u> acest <u>oraș</u>.*

ATENȚIE!

Circumstanțialul de loc nu se află întotdeauna în imediata vecinătate a regentului. Între regent și circumstanțial se pot intercala alte părți de propoziție.

Luând autobuzul, <u>a ajuns</u> în câteva clipe ***la școală****. <u>S-a întâlnit</u> cu foștii lui colegi de clasă* ***în fața bibliotecii****.*

REALIZĂRI ALE CIRCUMSTANȚIALULUI DE LOC

- **adverb:**
  - **relativ/interogativ (însoțit sau nu de prepoziție):** *unde, de unde, până unde*

> *Nu știu **unde** a plecat Matei., **Unde** a plecat Matei?*

  - **simplu și compus:** *alături, aproape, departe, acasă, afară, înăuntru, sus, jos, deasupra, dedesubt, împrejur, ici-colo, încolo-încoace* etc.

> *Vecinii s-au mutat **departe**., **Ici-colo** au răsărit ghiocei.*

  - **nehotărât și negativ:** *oriunde, oriîncotro, undeva, altundeva, nicăieri, niciunde* etc.

> ***Oriunde** privesc, văd culorile toamnei., A luat loc **altundeva**.*

- **locuțiune adverbială:** *în față, în spate, în frunte, din loc în loc, de jur împrejur, peste tot, peste mări și țări, nu știu unde, te miri unde, în jur* etc.

> *A apărut de **te miri unde**., Ioana mergea **în față**., Voinicul a călătorit **peste mări și țări**.*

- **substantiv însoțit de prepoziție, în cazurile acuzativ și genitiv:**

> *Iedera se întinde **pe casele** de piatră., Păsările trec **deasupra casei** noastre.*

- **pronume însoțit de prepoziție/locuțiune prepozițională, în cazurile acuzativ și genitiv:**

> *A trecut în fugă **pe lângă noi/aceștia/dumnealor**., Colegul **de la care** vin este premiantul clasei., **În jurul nostru** cădeau flori de tei.*

- **numeral cu valoare pronominală însoțit de prepoziție, în cazurile acuzativ și genitiv:**

> *S-a așezat **lângă doi** mai curajoși., Mă aflam **în spatele a trei** dintre membrii unei bande.*

- **formă verbală nepersonală (supin):**

> *Copiii vin **de la scăldat**.*

- **propoziție (circumstanțiala de loc):**

> *Ioana merge[1]/**unde locuiește**[2]/., Copilul vedea jucării[1]/**oriunde privea**[2]/., Primește vești[1]/ **de oriunde are prieteni**[2]/., Victorioasă[1]/**unde a concurat**,[2]/atleta a fost recompensată[1]/., Tânăra se simțea pierdută[1]/**unde se afla**[2]/.*

Elementele de relație/introductive/subordonatoare ale circumstanțialei de loc:

- **adverbe de loc relative și nehotărâte, precedate sau nu de prepoziții:**

> *A plecat[1]/**unde** i s-a spus[2]/., Merge[1]/**încotro** vede cu ochii[2]/., Găsește ceva de făcut[1]/**oriunde** poposim[2]/., **Oriîncotro** privea,[1]/vedea un peisaj feeric[2]/.*

- **pronume și adjective pronominale relative** (*care, cine, ce*), **precedate de prepoziții locative** (*spre, sub, către, lângă, la, din* etc.):

> *M-am așezat[1]/**lângă cine** mi-a făcut semn[2]/., M-am îndreptat[1]/**spre care** m-a strigat[2]/., A înnoptat[1]/**la ce** pensiune a găsit deschis[2]/., Am arătat cu degetul[1]/**spre care** casă fusese jefuită[2]/.*

- **pronume și adjective pronominale nehotărâte cu valoare relativă** (*orice*, *oricare*, *oricine*), **precedate de prepoziții:**

- *Întorcea capul[1]/**spre oricine** o striga[2]/.*
- *Ne cazăm[1]/**la oricare** hotel ne iese în cale[2]/.*

Circumstanțiala de loc poate avea, în propoziția regentă, **corelative adverbiale** (adverbul ***acolo***, însoțit sau nu de prepoziție):

EXEMPLE:

- *Unde îl punea,[1]/ **acolo** stătea[2]/.*
- *Se caza **acolo**[1]/unde găsea loc liber[2]/.*
- *Pe unde hoinărea,[1]/**pe acolo** își făcea prieteni[2]/.*
- *De unde se văd norii grei,[1]/**de acolo** se va porni furtuna[2]/.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

În ceea ce privește topica, circumstanțialul de loc este poziționat mai frecvent după regent decât înaintea acestuia. Circumstanțialul de loc nu se desparte de regentul său prin virgulă, decât atunci când se dorește evidențierea circumstanței spațiale.

- *Turmele trec **de-a lungul văii./De-a lungul văii** trec turmele.*
- ***De aproape**, sunetul era și mai profund.*

Propoziția subordonată circumstanțială de loc stă, în mod obișnuit, după regentă; în această situație, nu se desparte prin virgulă de regenta ei. Aceasta poate fi antepusă sau poate fi intercalată în regentă. Se desparte prin virgulă de regentă atunci când:

- este antepusă regentei și nu se insistă asupra ei și când are în regentă un adverb corelativ: *Unde te trimit,[1]/acolo să te duci[2]/.*
- este intercalată în regentă și este înaintea predicatului:

Pretutindeni,[1]/pe unde am trecut,[2]/am văzut case noi[1]/.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Adverbele relative sunt elemente de relație, dar îndeplinesc și funcția de circumstanțial de loc în propozițiile pe care le introduc și din care fac parte.

2. Adverbul relativ **unde** poate dobândi valoare conjuncțională, introducând alte subordonate circumstanțiale.

Să se compare:

Copiii se joacă[1]/unde este mai mult nisip[2]/. (P2 – CL) (*unde* = adverb de loc) vs *Nu poți promova,[1]/unde nu ai învățat nimic[2]/.* (P2 – CZ) (*unde* = conjuncție, sinonimă cu *deoarece*)

3. Unele adverbe de loc devin prepoziții când sunt urmate de un nominal căruia îi impun cazul genitiv: *deasupra*, *de-a lungul*, *de-a latul.* Trecerea de la clasa adverbului la clasa prepoziției presupune și diferențe de formă: *dedesubt/dedesubtul*, *înainte/înaintea*, *înapoi/înapoia*, *în față/în fața* etc.

Să se compare:

Eu am pus bagajul deasupra. (*deasupra* = adverb de loc) vs *Deasupra casei trec cocorii.* (*deasupra* = prepoziție cu regim de genitiv)

4. Construcțiile de tipul adverb + prepoziție + alt termen (*departe de casă, aproape de teren, alături de școală, la un loc cu merele*) sunt analizate ca grupuri adverbiale care includ un grup prepozițional. Calitatea de adverbe este dată de subordonarea față de un verb, de o anumită autonomie în ceea ce privește așezarea în context și de capacitatea de a suporta variații graduale. (*Stau departe de tine./De tine stau departe./Stau prea departe de tine.* **Astfel, în analiza gramaticală, adverbul îndeplinește funcția sintactică de circumstanțial de loc, în timp ce substantivul însoțit de prepoziție este un complement prepozițional.**

5. Construcțiile de tipul prepoziție + formă pronominală clitică în dativ, cu funcție sintactică de circumstanțial de loc: *în juru-mi*, *înainte-mi*, *asupră-i*, *deasupră-ți* etc., sunt considerate construcții savante rare.

6. Rar, circumstanțialul de loc este realizat printr-un substantiv (grup nominal) neprecedat de prepoziție fie în cazul dativ (cunoscut și ca „dativul locativ"), fie în cazul acuzativ, unde este substituibil cu o construcție prepozițională.

DE EXEMPLU:

- *Stai **locului!*** (cazul dativ)
- *Așterne-te **drumului!*** (cazul dativ)
- *Câinele l-a urmărit tot **parcul**./Câinele l-a urmărit prin tot **parcul**.* (cazul acuzativ)
- *A umblat toată **lumea**./A umblat **în** toată **lumea**.* (cazul acuzativ)

7. Fiind un constituent facultativ al enunțului, circumstanțialul de loc poate lipsi, fără a afecta caracterul gramatical al acestuia. Există însă verbe care au înțeles locativ (*a amplasa*, *a se aciua*, *a locui*, *a se plasa*, *a se refugia*, *a sălășlui* etc.), care arată ținta (*a ajunge*, *a descinde* etc.) sau sursa (*a proveni*, *a izvorî* etc.) și care cer în mod obligatoriu un circumstanțial de loc.

DE EXEMPLU:

- *Eu locuiesc la mansardă.* vs **Eu locuiesc.*
- *Poliția a descins în imobil.* vs **Poliția a descins.*
- *Roșiile provin din seră.* vs **Roșiile provin.*

8. Circumstanțialul de loc poate apărea în construcții eliptice:

*Cartea era pe noptieră, iar caietele, pe masă./Cartea se afla pe noptieră, iar caietele, V [erau] **pe masă**.* (În grupul verbal căruia îi aparține circumstanțialul de loc, verbul-centru poate lipsi.)

SĂ EXERSĂM!

1. Circumstanțialul de loc se poate exprima prin toate părțile de vorbire din seria:

a. adverb, locuțiune adverbială, substantiv, pronume;

b. formă verbală personală, adverb, pronume, numeral cu valoare pronominală;

c. adjectiv pronominal posesiv, conjuncție, substantiv;

d. interjecție, prepoziție, adverb, pronume.

2. Alcătuiește:

a. o propoziție exclamativă în care circumstanțialul de loc să fie realizat prin substantiv în cazul acuzativ;

b. o propoziție interogativă în care circumstanțialul de loc să fie realizat prin adverb interogativ;

c. o propoziție asertivă în care circumstanțialul de loc să fie realizat prin pronume demonstrativ de diferențiere.

3. Rescrie enunțurile de mai jos, transformând circumstanțialele de loc în subordonata corespunzătoare:

a. *Întorcându-mă de la pescuit, m-am întâlnit cu un prieten.*

b. *Pretutindeni vedea păduri neumblate.*

c. *Mă întorc relaxată de la prietenii mei dragi.*

d. *Trec în viteză pe lângă doi dintre fruntașii plutonului.*

e. *Privind de-a lungul râului am zărit un grup de copii.*

4. Construiește enunțuri în care să apară:

a. un circumstanțial de loc realizat prin substantiv, având ca regent un verb la infinitiv;

b. un circumstanțial de loc realizat prin adverb de loc, având ca regent o interjecție predicativă;

c. un circumstanțial de loc realizat prin pronume demonstrativ, având ca regent locuțiune verbală.

5. a. Alcătuiește fraze formate din câte două propoziții, în care să existe o propoziție subordonată circumstanțială de loc, introdusă pe rând, prin:

- adverb nehotărât;
- pronume relativ;
- adjectiv pronominal relativ;
- pronume nehotărât.

b. Menționează funcția sintactică a fiecărui element de relație din exemplele de la punctul a.

6. Identifică subordonatele introduse prin adverbul relativ *unde* și menționează felul lor:

a. *Locul unde am așezat cortul nu era deloc aglomerat.*
b. *Nu poate ghici unde se ascund ceilalți copii.*
c. *Mi-a povestit atât de multe despre orașul de unde s-a întors de curând.*
d. *Gândindu-se unde s-ar putea duce în tabără, a descoperit o mulțime de posibilități.*
e. *Acolo unde privești este creasta cea mai înaltă a muntelui.*
f. *Mă mir de unde are atâta energie în fiecare zi.*
g. *Matei poate merge unde dorește, alături de prietenii săi cei mai buni.*

7. Se dă textul:

Tânărul se întoarse spre intrarea din față și medită un mijloc de a-și vesti prezența. Însă nu văzu prin apropiere nicio sonerie, și a bate în ușă i se păru, cum era și natural, o absurditate. Într-adevăr, ușa, de forma unei enorme ferestre gotice de lemn umflat și descleiat de căldură sau ploaie și bubos de vopsea cafenie, se întindea de la cele două trepte de piatră, tocite în modul convexității, până aproape sub streașină. [...] Neavând alt chip de ales, tânărul apăsă clanța moale și dădu să tragă ușa. Dar spre spaima lui, ușa cea uriașă se mișcă aproape de la sine, căzând spre el cu un scârțâit îngrozitor. Intimidat, așteptă ca lumea din casă, intrigată de zgomot, să năvălească jos, dar nu se întâmplă nimic. Tânărul intră atunci, încercând să închidă cât mai bine infernala ușă, și abia înăuntru făcu uimitoarea descoperire că mânerul de os al unui probabil clopoțel interior atârna în sală.

G. Călinescu, *Enigma Otiliei*

a. Identifică circumstanțialele de loc din fragmentul dat și precizează părțile de vorbire prin care se realizează.

b. Identifică funcția sintactică a substantivului *casă* din textul dat și realizează enunțuri în care acesta să aibă funcție sintactică de subiect, complement direct, complement prepozițional, circumstanțial de loc.

c. Transformă circumstanțialele de loc identificate în primele două enunțuri ale textului în subordonata corespunzătoare și rescrie enunțurile respective.

8. Redactează o narațiune, de minimum 100 de cuvinte, în care să prezinți o întâmplare petrecută la colindat și în care să folosești cel puțin cinci circumstanțiale de loc, exprimate prin diferite părți de vorbire.

8. CIRCUMSTANȚIALUL DE TIMP

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Circumstanțialul de timp**
- **Realizări propoziționale: circumstanțiala de timp**

Ce este circumstanțialul de timp? Circumstanțialul de timp este un constituent facultativ al enunțului care fixează reperele temporale ale situației de comunicare/indică timpul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o stare.

DE EXEMPLU:

- *Copilul se odihnește **după-amiază**.*
- *L-am întâlnit pe studentul premiat **ieri**.*

Termeni regenți

Circumstanțialul de timp se subordonează:

- **unei forme verbale personale:** *Toamna* ***se culeg*** *roadele pământului.*
- **unei forme verbale nepersonale:**
  - gerunziu: ***Perseverând*** *atunci, a reușit.*
  - infinitiv: *Pentru* ***a ajunge*** *mâine la locul stabilit, trebuie să se grăbească.*
  - supin: ***De venit*** *mâine la tine, încă nu m-am hotărât.*
- **unei locuțiuni verbale:** ***A luat-o la sănătoasa*** *auzind vestea.*
- **unei interjecții predicative:** ***Hai*** *acum la întâlnire!*
- **unui adjectiv propriu-zis sau participial:** *Tânărul,* ***nervos*** *acum, fusese jignit de coleg., Nu putea ierta răul* ***făcut*** *odinioară.*

REALIZĂRI ALE CIRCUMSTANȚIALULUI DE TIMP

- **adverb interogativ/relativ** *când* (însoțit sau nu de prepoziție), *de când, până când*:

  - ***Când*** *pleci în excursie?, Nu știu* ***când*** *se întoarce Maria.*

- **adverb simplu și compus:** *atunci, acum, ieri, azi, mâine, curând, târziu, azi-noapte, mâine-seară, dis-de-dimineață, odată, altădată, câteodată, demult etc.*

◉ *Mâine-seară voi merge la o petrecere., **Altădată** se comportau diferit., L-am văzut pe Ion **ieri**.*

◉ **adverb nehotărât și negativ:** *oricând, cândva, altcândva, nicicând, niciodată* etc.

◉ *O să ne vedem **cândva**., **Nicicând** nu a fost mai fericit.*

◉ **locuțiune adverbială:** *din când în când, zi de zi, zi și noapte, din nou, din vreme în vreme* etc.:

◉ *Apărea **din când în când** și ne tulbura liniștea., Ioana învață **zi de zi**.*

◉ **substantiv însoțit de prepoziție/locuțiune prepozițională, în acuzativ și în genitiv:**

◉ *Voi merge la mare **în această vară**., **De-a lungul vieții** întâlnim fel de fel de caractere.*

ATENȚIE!

În ceea ce privește realizarea prin nominal a circumstanțialului, substantivele care denumesc momente/intervale de timp, părți ale zilei, anotimpuri: *zi, an, oră, secundă, dimineață, seară, vara, toamna* etc. pot avea, pe lângă funcția de subiect (*Vara este anotimpul meu preferat.*) sau de atribut (*Ploile de vară sunt o binecuvântare.*), și funcție de circumstanțial de timp.

Neînsoțite de subordonați și exprimând ideea de repetabilitate, acestea se adverbializează.

Să se compare:

***Vara** viitoare merg în Italia.* (*vara* este un circumstanțial de timp realizat prin substantiv, deoarece se poate observa prezența subordonatului adjectival) vs ***Vara** merg în parc.* (*vara* este un circumstanțial de timp realizat prin adverb, deoarece nu este însoțit de subordonați tipici substantivului)

***În fiecare dimineață** beau lapte.* (substantiv) vs ***Dimineața** mă trezesc devreme.* (adverb de timp)

◉ **pronume însoțit de prepoziție/locuțiune prepozițională, în acuzativ și în genitiv:**

◉ *Copilul a intrat în bloc **după aceștia**., Am ajuns acasă **înaintea lui**.*

◉ **numeral cu valoare pronominală însoțit de prepoziție/locuțiune prepozițională, în acuzativ și în genitiv:**

◉ *A luat cuvântul **după doi** mai cunoscuți din echipa de comunicare., A ajuns **înaintea a trei** dintre cei mai buni competitori.*

◉ **adjectiv participial:**

◉ ***Ajuns** în luminiș, Matei s-a odihnit.*

◉ **formă verbală nepersonală:**

❍ infinitiv (precedat de prepoziție):

◉ ***Până a pleca** în excursie, am făcut cumpărături.*

❍ gerunziu:

◉ ***Ajungând** acasă, i-a scris un mesaj bunului său prieten.*

❍ supin:

◉ *Muncitorii se odihnesc **după cules**.*

- **propoziție (circumstanțiala de timp):**

> - *Roadele pământului se culeg[1]/**când vine toamna**[2]/.*
> - *A luat-o la sănătoasa[1]/**când a auzit vestea**[2]/.*
> - *Nu putea ierta răul făcut[1]/**pe când era tânăr**[2]/.*

Elementele de relație/introductive/subordonatoare ale circumstanțialei de timp:

- **adverbe relative și nehotărâte:** *când, oricând*

> - ***Când** te vei hotărî,[1]/atunci vom lua bilete la teatru[2]/.*
> - *Mergem în oraș[1]/**oricând** dorești[2]/.*

- **conjuncții și locuțiuni conjuncționale:** *până, până să, până ce, îndată ce, imediat ce, pe dată ce, ori de câte ori, în timp ce, odată ce, câtă vreme, cât timp, înainte ca... să* etc.

> - *Voi munci din greu[1]/**până** voi reuși[2]/., M-a încurajat mult[1]/**până să** aflu rezultatele concursului[2]/., **Imediat ce** a demisionat,[1]/a căutat o altă slujbă[2]/., Vei avea rezultate foarte bune[1]/**câtă vreme** te vei implica[2]/., A fost sunată de o prietenă[1]/**în timp ce** scria tema[2]/.*

- **pronume și adjective pronominale relative însoțite de prepoziții:** *cine, care, ce*

> - *Intervenția Ioanei urmează[1]/**după cine** a fost nominalizat încă de la repetiții[2]/.*
> - *Am ajuns[1]/**înaintea cui** era invitat special[2]/.*
> - *Ne vedem[1]/**la ce** oră decizi tu[2]/.*

- **pronume și adjective pronominale nehotărâte însoțite de prepoziții:** *oricare, oricine, orice*

> - *Plec[1]/**după oricine** are curajul de a strica petrecerea[2]/.*
> - *Ne vedem[1]/**în orice** zi dorești[2]/.*

Circumstanțiala de timp poate avea în propoziția regentă **corelative adverbiale:** *atunci, de atunci, până atunci, abia, și, imediat, îndată* etc.

DE EXEMPLU:

> - *Ne vom vedea **atunci**[1]/când ne vom întoarce din excursie[2]/.*
> - *De când a fost expusă această piesă în muzeu,[1]/**de atunci** reprezintă atracția acestuia[2]/.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

În ceea ce privește topica, circumstanțialul de timp are o poziție liberă în enunț, fiind postpus sau antepus regentului. De asemenea, propoziția subordonată circumstanțială de timp poate sta după sau înaintea regentei sau poate fi intercalată.

În ceea ce privește punctuația, circumstanțialul de timp nu se desparte de regentul său, cu excepția situațiilor în care se evidențiază prezența lui în cadrul enunțului sau legătura dintre circumstanțial și regent este mai slabă.

DE EXEMPLU:

- *Ne vom revedea, în curând.* (Se pune accentul pe momentul revederii!)

Subordonata circumstanțială de timp se desparte prin virgulă de regenta ei în următoarele situații:

1. dacă există un corelativ în regentă:

- *Când am insistat,¹/**atunci** mi-a spus adevărul²/.* (P1 – CT, P2 – PP)
- ***Abia** am luat medicamentul,¹/când deodată am simțit o durere²/.* (P1 – PP, P2 – CT)

ATENȚIE!

În situația în care elementul corelativ se află lângă elementul de relație, subordonata nu se desparte prin virgulă de regenta ei.

- *Ne-am întâlnit **atunci când** am simțit nevoia unei destăinuiri.*

2. dacă subordonata este intercalată și situată înaintea predicatului din regentă:

- *Învins¹/când se aștepta mai puțin,²/Mihai a strâns piesele de pe tabla de șah¹/.* (P2 – CT)

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Circumstanțialul de timp indică situarea pe axa temporală (*Ion va veni **mâine**.*); succesiunea (*Am ajuns acasă **după fiica mea**.*); simultaneitatea evenimentelor (*Matei și Maria au început să vorbească **în același moment**.*); intervalul de timp (*Muncește **de dimineața până seara**.*); durata (*A studiat **cinci ani** la facultate.*); frecvența (*Merg **anual** la un control medical.*).

2. Circumstanțialul de timp poate stabili cu centrul grupului verbal căruia i se subordonează trei tipuri de raporturi temporale:

- **Raportul temporal de anterioritate.** Acțiunea din subordonată se petrece înainte de cea din regentă. Propoziția temporală de anterioritate se introduce prin locuțiuni conjuncționale (*după ce, de îndată ce, imediat ce, odată ce, de când, de pe când, de cum*) sau adverb relativ (*când, cum*).

DE EXEMPLU:

- *Imediat ce părăsi biroul dădu drumul îngrijorării.* (pe axa temporală, acțiunea de a părăsi biroul, redată în circumstanțială, se petrece înaintea celei din regentă – manifestarea îngrijorării)
- *Cocoșul,¹/cum scăpă din mâinile moșneagului,²/fugi de-acasă¹/.* (acțiunea de a scăpa teafăr, exprimată în subordonată – P2, este anterioară acțiunii din regentă – P1, părăsirea curții)

- **Raportul temporal de posterioritate.** Acțiunea din subordonată se petrece după cea din regentă. Propoziția temporală de posterioritate se introduce prin

conjuncții și locuțiuni conjuncționale ca: *până (nu), până să (nu), până ce, până când, (mai) înainte (ca...) să.*

DE EXEMPLU:

- *Mă vei însoți la drum*[1]*/până când îți voi spune eu*[2]*/.* (acțiunea exprimată prin verbul din subordonată – *a spune* se situează pe axa temporală după acțiunea exprimată de verbul din regentă – *a însoți*);
- *Am ajuns în tribună*[1]*/înainte ca sportivii să fi apărut pe stadion*[2]*/.* (acțiunea exprimată prin verbul din subordonată – *a apărea* se situează pe axa temporală după acțiunea exprimată de verbul din regentă – *a ajunge*)

- **Raportul temporal de simultaneitate.** Acțiunea din regentă se petrece în același timp cu cea din subordonată. Propoziția temporală de simultaneitate se introduce prin locuțiuni conjuncționale (*în timp ce, în vreme ce, câtă vreme, cât timp, pe când*) sau prin adverb relativ (*când, cum, cât*).

DE EXEMPLU:

- *În vreme ce părinții dormeau,*[1]*/copiii au ieșit în oraș*[2]*/.*

3. Construcțiile de tipul adverb + prepoziție + alt termen sunt analizate ca grupuri adverbiale care includ un grup prepozițional. De exemplu, într-un enunț precum: *Ajung acasă **înainte de cină**.*, **adverbul îndeplinește funcție sintactică de circumstanțial de timp, în timp ce substantivul însoțit de prepoziție este un complement prepozițional.**

4. Adverbul relativ de timp ***când*** poate introduce și subordonate necircumstanțiale:

- *Nu știu*[1]*/**când** voi lua bilete la teatru*[2]*/.* (P1 – PP, P2 – CD)
- *Se gândește*[1]*/**când** să iasă în parc*[2]*/.* (P1 – PP, P2 – CPrep.)

5. Adverbul relativ de timp ***când*** trece la clasa conjuncției și introduce alte subordonate (de exemplu, circumstanțiala de cauză, circumstanțiala condițională):

- *Și cum ar putea fi altfel,*[1]*/**când chiar pe Furnica, adică în cartierul rezidențial al Sinaiei, urșii coboară și-acum vara, aproape seară de seară,**[2]**/să cotrobăie*[3]*/și să bată toba cu tomberoanele*[4]*/.* (As, 2003)
- *L-aș lăuda,*[1]*/**când aș ști rezultatele lui școlare**[2]**/.* (în acest caz, ***când*** este sinonim cu ***dacă***)

6. Circumstanțialul de timp este un constituent facultativ al enunțului, ceea ce înseamnă că absența lui nu afectează caracterul gramatical al construcției. Există însă verbe în al căror grup circumstanțialul de timp este obligatoriu: *a dura, a dăinui, a ține* etc.

Să se compare:

Tabloul datează din secolul al XVI-lea. vs **Tabloul datează.* (prin suprimarea circumstanțialului de timp, enunțul nu mai are sens)

SĂ EXERSĂM!

1. Alcătuiește:

a. o propoziție asertivă în care circumstanțialul de loc să fie realizat prin forma verbală de gerunziu *venind*.

b. o propoziție interogativă în care circumstanțialul de timp să fie realizat prin substantivul în cazul acuzativ *an*.

c. o propoziție exclamativă în care circumstanțialul de timp să fie realizat prin adverbul *diseară*.

2. Identifică regenții circumstanțialelor de timp subliniate din enunțurile următoare:

a. *Hai <u>mâine</u> la săniuș!*

b. *Ne mai certăm <u>din când în când</u>.*

c. *El poate merge <u>ziua</u> următoare la muzeu.*

d. *Acesta este cântecul de interpretat <u>diseară</u>.*

e. *Timidă <u>dintotdeauna</u>, Maria a luat lecții de vorbit în public.*

3. Rescrie enunțurile date, transformând circumstanțialul de timp în subordonata corespunzătoare:

a. *Încurajată din copilărie, tânăra a ajuns un medic de succes.*

b. *Intrând în casă, l-a sunat pe Mihai.*

c. *Mă supăram prea repede în tinerețe.*

d. *La aniversarea următoare voi invita mai mulți colegi.*

e. *Oamenii se odihnesc după cules.*

4. Alcătuiește câte un enunț în care cuvântul *seara* să aibă, pe rând, funcția sintactică de:

a. subiect;

b. atribut;

c. circumstanțial de timp.

5. Ești interesat de istoria românilor. Redactează o scrisoare adresată unui prieten care îți împărtășește pasiunea, pentru a-i relata ce te-a impresionat în ultima carte citită pe această temă.

În redactarea scrisorii, vei folosi:

- cinci circumstanțiale de timp realizate prin părți de vorbire diferite;
- un circumstanțial de timp realizat prin propoziție subordonată.

6. Notează X în dreptul fiecărei afirmații pentru a stabili corectitudinea sau incorectitudinea acesteia.

Afirmații	Corect	Incorect
În enunțul: *Nu îmi amintesc clar momentul când am întâlnit-o pe cea mai bună prietenă a mea.*, există un circumstanțial de timp realizat propozițional.		
Circumstanțialul de timp din enunțul: *În fiecare luni ne întâlnim cu prietenii la o cafea.*, este realizat prin adverb de timp.		
Regentul circumstanțialului de timp din enunțul: *Nu era sigură că va putea părăsi incinta când o vor face și ceilalți.*, este un verb la infinitiv.		
Subordonata circumstanțială de timp din enunțul: *Maria înoată, în timp ce prietena ei face scufundări.*, este introdusă prin locuțiune conjuncțională.		
Circumstanțialul de timp din enunțul: *Petrecem Crăciunul la părinții mei an de an.*, are ca regent substantivul comun, în acuzativ, *părinții*.		
În enunțul: *Ajungând prea târziu, nu s-a mai putut face nimic.*, verbul la gerunziu are funcție sintactică de circumstanțial de timp.		
În enunțul: *În timpul ce l-am petrecut în tabără am cunoscut oameni minunați.*, nu există un circumstanțial de timp realizat propozițional.		

7.

- Delimitează frazele următoare în propoziții.
- Identifică propozițiile circumstanțialele de timp.
- Precizează, pentru fiecare propoziție circumstanțială de timp, valoarea gramaticală a termenului regent și a elementului de relație prin care este introdusă în frază.

a. *Hai la plimbare cu bicicleta de-a lungul lacului, până nu începe ploaia!*

b. *Când a intrat în camera lui și a văzut că băiatul nu făcuse curățenie, mama l-a luat la rost.*

c. *Trădat de boieri când nici nu se aștepta, voievodul a pierdut tronul.*

d. *Medicul îi anunță pe pacienți că nu mai poate oferi consultații după cine este acum ultimul la rând.*

e. *Experiența te va ajuta să descoperi că un om amabil la orice oră îl cauți este mai greu de găsit.*

f. *Dezamăgit oricând greșește un exercițiu, copilul nu reușește să se mai concentreze la celelalte.*

g. *Și-a dat seama că rezolvând temele înainte să citească teoria, greșește.*

8. Completează fiecare enunț de mai jos cu câte o propoziție circumstanțială de timp introdusă prin elementul de relație indicat:

a. *Circulă cu tramvaiul .... [adverb relativ]*

b. *A ieșit la plimbare .... [locuțiune conjuncțională subordonatoare]*

c. *Vei veni la tablă .... [pronume relativ]*

d. *Iese din joc.................................... [adverb nehotărât]*

9. Scrie pe spațiile punctate litera corespunzătoare enunțului din stânga, în care circumstanțialul de timp este realizat prin partea de vorbire indicată în coloana din dreapta:

a. *A ajuns la restaurant înaintea tuturor invitaților.* ... adverb de timp simplu;

b. *La colindat, și-a pierdut bocancii prin zăpadă.* ... substantiv în cazul acuzativ;

c. *Să-ți înveți rolul până săptămâna viitoare!* ... adverb de timp compus;

d. *L-am sunat târziu, pe la ora 20.00.* ... substantiv în cazul genitiv;

e. *Îmi vine rândul după al doilea.* formă verbală nepersonală;

f. *Alaltăieri, în Bucegi, s-a produs o avalanșă.* ... numeral cu valoare pronominală.

10. Notează „x" în caseta corespunzătoare enunțurilor în care cuvântul evidențiat este circumstanțial de timp exprimat prin substantiv:

a. *Ploile de **toamnă** sunt reci.* ☐

b. ***Toamna** se culeg viile.* ☐

c. *În **toamna** aceea, ploile nu se mai opreau.* ☐

d. *După **drumul** acela pietruit, se află o înfundătură.* ☐

e. *După **drum**, a tras un pui de somn.* ☐

f. *Fără busolă, mergeam la **răsărit**, ca să nu ne rătăcim.* ☐

g. *Pasagerii s-au îmbarcat până la **răsăritul** soarelui.* ☐

11. Identifică funcția sintactică a cuvintelor care se subordonează verbului-regent *a ține*, în enunțurile următoare. Precizează câte un sinonim pentru verbul *a ține* din enunțurile în care acesta este regent pentru un circumstanțial de timp.

a. ***Ține** la familia lui foarte mult.*

b. ***Ține** bine de mâner!*

c. ***Ține** o sacoșă în mână.*

d. ***Ține** cu echipa lui.*

e. *Ședința **ține** de două ore.*

f. ***Ține** de bani pentru economii.*

g. *Mâncarea **ține** câteva zile, apoi se alterează.*

9. CIRCUMSTANȚIALUL DE MOD

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Circumstanțialul de mod**
- **Realizări propoziționale ale circumstanțialului: subordonata circumstanțială de mod**

Ce este circumstanțialul de mod? Circumstanțialul de mod este un constituent al enunțului ce indică modul în care se desfășoară o acțiune, o caracteristică a unui eveniment sau se manifestă o însușire.

Deoarece redă o caracterizare intrinsecă a unui proces, și nu circumstanțe exterioare ale acestuia (ex. spațio-temporale), circumstanțialul de mod stabilește o relație semantico-sintactică cu verbul mult mai puternică decât celelalte circumstanțiale, observată în situarea sa în imediata vecinătate a centrului de grup.

DE EXEMPLU:

- *Maria <u>citește</u> **bine** pe carte.*
- *Tânăra <u>muncește</u> **din greu** în cantonament.*
- *Mihai <u>urcă</u> **agale** pe dealul din spatele casei.*

Termeni regenți

Circumstanțialul de mod se subordonează:

- **unei forme verbale personale:** *Ion **se comportă** <u>astfel</u> de ceva timp.*
- **unei forme verbale nepersonale:**
  - gerunziu: ***Comportându-se** <u>astfel</u>, colegul meu dă de bănuit.*
  - infinitiv: ***A răspunde** <u>așa</u>, înseamnă lipsă de respect.*
  - supin: ***De vorbit** <u>răutăcios</u>, poate oricine.*
- **unei locuțiuni verbale:** ***Și-a dat seama** <u>cu greu</u> de sensul cuvintelor mele.*
- **unei interjecții predicative:** ***Hai** <u>mai repede</u>!*
- **unui adjectiv propriu-zis sau participial:** *Elevul a oferit un răspuns <u>bine</u> **documentat.**, El este **pregătit** de luptă <u>în mod</u> natural.*
- **unui adverb:** *Are o vestimentație <u>de obicei</u> **bine** aleasă.*

REALIZĂRI ALE CIRCUMSTANȚIALULUI DE MOD

- **adverb**
  - **relativ și interogativ:** *Nu știu **cum** a rezolvat problema., **Cum** vrei să procedăm?*
  - **simplu și compus:** (*cum, oricum, orișicum, așa, bine, altfel, astfel, corect, greșit, omenește, românește, prostește* etc.): *Maria se poartă **prostește**., Este important să ne purtăm **omenește** mereu.*
  - **nehotărât și negativ:** *Puteți proceda **oricum**., Nu reacționa **nicicum**.*
- **locuțiune adverbială:** (*pe furiș, târâș-grăpiș, cu de-a sila, pas cu pas, pe de rost, de-a valma, cu neputință* etc.): *Ion spune poezia **pe de rost**., Acționează, de fiecare dată, **pas cu pas**.*
- **substantiv precedat de prepoziție, în cazul acuzativ** (*după, fără, până, ca*): *Maria corectează lucrarea **după barem**., Vorbește **fără teamă**.*
- **pronume (personal, posesiv, demonstrativ, nehotărât etc.) precedat de prepoziție, de cele mai multe ori, în construcții comparative:** *Se comportă **ca tine/ca ai mei/ca ceilalți/ca alții*** etc.
- **numeral cu valoare pronominală în cazul acuzativ, cu prepoziție:** *A plecat în excursie **fără două** dintre obiectele lui preferate.*
- **formă verbală nepersonală:**
  - infinitiv precedat de prepoziții: *A acționat **fără a o consulta**.*
  - gerunziu: *Merge **șchiopătând**.*
- **interjecție:** *Și pornesc ei, **teleap, teleap, teleap!*** (Ion Creangă, *Povestea lui Harap- Alb*)
- **propoziție (circumstanțiala de mod):**

> - *Maria se comportă[1]/**ca și cum nu știe nimic**[2]/.*
> - *Comportându-se[1]/**ca și cum nimic nu s-a întâmplat**,[2]/Maria se simte mai ușurată[1]/.*
> - *Îi duce de nas pe alții[1]/**cum știe el mai bine**[2]/.*
> - *Înainte de a-i duce de nas pe alții[1]/**cum știe el mai bine**,[2]/a pățit-o[1]/.*
> - *Hai[1]/**cât poți de repede!**[2]/*

Elementele de relație/introductive/subordonatoare ale circumstanțialei de mod:

- **adverbe relative:** *cum, cât*

> - *Procedează[1]/**cum** a fost învățat de mic[2]/.*

- **conjuncții și locuțiuni conjuncționale:** *până, precum, ca și cum, ca și când, fără să, de parcă* etc.

> - *Păstrează liniștea[1]/**precum** fac toți ceilalți colegi[2]/.*
> - *Merge prin sală[1]/**ca și cum** ar fi numai ea în centrul atenției[2]/.*
> - *Ne privește[1]/**de parcă** nu ne-a mai văzut niciodată[2]/.*
> - *Calcă desculță pe iarbă[1]/**fără să** se uite cu atenție[2]/.*

Elementul corelativ al circumstanțialei de mod regăsit în propoziția regentă este adverbul de mod ***așa***, cu funcție sintactică de circumstanțial de mod.

◉ *Voi proceda așa[1]/cum am plănuit[2]/.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

În ceea ce privește topica, circumstanțialul de mod din grupul verbal este mai frecvent folosit după regentul său. În construcții exclamative, circumstanțialul de mod este antepus pentru efect emfatic.

DE EXEMPLU:

◉ *Colegii se comportă **frumos** cu elevul transferat de curând.*

◉ *Merge **repede**! Ce **repede** merge!*

De regulă, circumstanțialul de mod nu se desparte de regentul său verbal prin virgulă.

Circumstanțiala de mod se desparte prin virgulă de regenta ei atunci când în aceasta din urmă există element corelativ.

DE EXEMPLU:

◉ ***Așa** face,[1]/ cum îi spui[2]/.*

În situația în care corelativul se află înaintea elementului de relație, virgula nu este necesară decât în contextul în care circumstanțiala modală se constituie ca o explicare a corelativului.

◉ *Am rezolvat exercițiul **așa**, cum am gândit eu.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Conform GALR II, există două tipuri de circumstanțial de mod: **circumstanțialul de mod propriu-zis**, care indică o caracteristică a procesului, și **circumstanțialul de modalitate**, care relevă modul în care vorbitorul se raportează la cele enunțate (certitudine, incertitudine, obligativitate, permisiune, subiectivitate). În categoria **circumstanțialelor de modalitate** intră adverbe și locuțiuni adverbiale precum: *firește, desigur, negreșit, bineînțeles, probabil, eventual, parcă, de bună seamă, cu siguranță, fără îndoială, din nefericire* etc.

DE EXEMPLU:

◉ *Va veni, probabil, mâine.*

◉ *Probabil va veni mâine.*

◉ *Firește, ne va lua un timp să ne obișnuim.*

◉ *Ne va lua, firește, un timp să ne obișnuim.*

2. Potrivit gramaticii tradiționale, circumstanțialul de mod exprimă nu doar o caracteristică intrinsecă a unui proces, ci și caracterizarea cantitativă și comparația. Interpretarea din GALR II limitează/restrânge clasa circumstanțialului modal, exprimarea caracterizării cantitative și a comparației făcând obiectul **circumstanțialului cantitativ și al complementului comparativ**. Acesta din urmă se individualizează prin dependența de un grup adjectival și de un grup adverbial (comparativ) care au în componență diverse mărci ale gradării: *la fel de*, *tot atât de*, *tot așa de*, *mai*, *cel mai* etc.

DE EXEMPLU:

- *Este frumoasă* ***ca o păpușă.*** (regent adjectival)
- *Învață la fel de bine* ***ca Ion.*** (regent adverbial)
- *Rochia aceasta este mai frumoasă* ***decât cealaltă.*** (regent adjectival)
- *Mă simt mai bine* ***decât ieri.*** (regent adverbial)
- *Matei este cel mai deștept* ***din clasă.*** (regent adjectival)

Pe de altă parte, **circumstanțialul cantitativ** este adjunct al unui grup adjectival, al unui grup adverbial și al unui grup verbal, realizat prin adverb, substantiv, nominal însoțit de prepoziție, subordonată circumstanțială.

DE EXEMPLU:

- *A alergat* ***doi kilometri.*** (regent verbal)
- *Colega mea citește* ***mult.*** (regent verbal)
- *Reacția ta a fost* ***destul de*** *vehementă.* (regent adjectival)
- *Cred că s-a comentat* ***destul de*** *mult pe marginea acestui subiect.* (regent adverbial)
- *Este înalt* ***cât casa.*** (regent adjectival)

3. Adverbul relativ ***cum*** capătă valoare conjuncțională, introducând și alte circumstanțiale.

DE EXEMPLU:

- ***Cum nu ai venit****, noi am ales cadoul în locul tău.* (circumstanțială de cauză – *cum* este sinonim cu conjuncția *deoarece*)
- ***Cum voi fi solicitat****, mă voi prezenta la garnizoană.* (circumstanțială de timp – *cum* este sinonim cu locuțiunea conjuncțională *îndată ce*).

4. Circumstanțialul de mod este un constituent facultativ al enunțului, ceea ce înseamnă că absența lui nu afectează caracterul gramatical al acestuia. Există însă o clasă restrânsă de verbe care cer în mod obligatoriu circumstanțial de mod: *a se purta*, *a se comporta*, *a proceda*, *a arăta* etc.

Să se compare:

El procedează corect. vs* *El procedează.*

SĂ EXERSĂM!

1. Potrivește circumstanțialele de mod identificate în enunțurile din coloana A cu părțile de vorbire prin care sunt realizate, din coloana B:

A.	B.
1. *Merge legănându-se.*	a. substantiv însoțit de prepoziție
2. *Matei râde prostește la glume lipsite de umor.*	b. pronume de politețe însoțit de prepoziție
3. *Citește fără a se bâlbâi.*	c. formă verbală nepersonală (gerunziu)
4. *S-a comportat frumos cu invitații noștri.*	d. adverb de mod
5. *Pentru că îl admiră pe profesorul de istorie, vorbește și gesticulează ca dumnealui.*	e. adverb de mod provenit din adjectiv
	f. formă verbală nepersonală (infinitiv)

2. Identifică regenții circumstanțialelor de mod, din exemplele de mai jos, precizând părțile de vorbire prin care sunt realizați:

a. *Cu greu și-a adus aminte de vorbele sale pline de tâlc.*

b. *Prezentându-se la interviu fără a se teme de cei din comisie, a reușit să se angajeze.*

c. *Reușește să cucerească inimile tuturor procedând astfel.*

d. *Poezia spusă pe de rost a impresionat auditoriul.*

e. *Hai cum poți!*

3. Rescrie enunțurile de mai jos, transformând circumstanțialele de mod în subordonata corespunzătoare:

a. *A decorat apartamentul după planurile arhitectului.*

b. *Nemulțumit de modul în care erau așezate schițele în sală, le-a aranjat astfel.*

c. *A acționat fără a-i consulta pe ceilalți colegi.*

d. *Dorea să danseze ca Fred Astaire.*

e. *Avea obiceiul de a vorbi ca o moară hodorogită.*

4. Se dă textul:

Maria citește expresiv, intonând fiecare vers, cum a învățat la orele de limba română. Dana citește repede și neclar ca și cum ar fi grăbită de cineva. Eu citesc, uneori, fără să țin seama de intonația necesară. Din cauza emoțiilor, în fața colegilor, uit că mă pot exprima fără teama de a fi judecată și că îmi pot modela timbrul și intonația fără a depune mult efort.

a. Extrage circumstanțialele de mod și identifică părțile de vorbire prin care se realizează.

b. Delimitează fraza și identifică realizările propoziționale ale circumstanțialului de mod.

c. Identifică valoarea morfologică a elementelor de relație care introduc propoziții circumstanțiale de mod.

5. Se dau următoarele cuvinte: *frumos, respectuos, profund, intens*. Alcătuiește o compunere, de 80–100 de cuvinte, în care să te descrii și în care să integrezi cuvintele date, având funcții sintactice atât de atribut, de nume predicativ, cât și de circumstanțial de mod.

6. Realizează enunțuri în care circumstanțialul de mod să fie realizat prin:

a. pronume personal, în cazul acuzativ, însoțit de prepoziție;

b. interjecție;

c. numeral cu valoare pronominală, în cazul acuzativ, însoțit de prepoziție;

d. locuțiune adverbială de mod;

e. adverb de mod compus.

7. Delimitează frazele următoare și identifică natura subordonatelor introduse prin *cum*:

a. *Întrebarea cum vom acționa în continuare m-a derutat.*

b. *Se miră cum de a reușit să facă atât de multe într-un timp atât de scurt.*

c. *Nu poate spune nimeni cum s-au petrecut evenimentele.*

d. *Cu greu se putea gândi cum să îi spună Mariei ceea ce s-a întâmplat.*

e. *Colegul meu s-a comportat la tablă cum ne așteptam cu toții.*

f. *Cum a intrat pe ușă a și sunat la școală pentru a se învoi.*

g. *Cum nu a fost solicitat la niciuna dintre activități, Ion a decis să plece acasă mai devreme.*

8. Identifică valorile morfologice și funcțiile sintactice ale cuvintelor subliniate în următoarele enunțuri:

a. *Este bine că ai luat decizia de a studia matematica.*

b. *Matei a procedat bine în situația dată.*

c. *Binele făcut aduce multe recompense sufletești.*

d. *Soluțiile la acest exercițiu se găsesc ușor.*

e. *Este mai ușor să realizăm compunerile, dacă ni s-au explicat pașii pe care trebuie să îi urmăm.*

f. *Bagajul Mariei este ușor, în comparație cu al meu.*

10. CIRCUMSTANȚIALUL DE CAUZĂ

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Circumstanțialul de cauză**
- **Realizări propoziționale: circumstanțiala de cauză**

Ce este circumstanțialul de cauză? Circumstanțialul de cauză este un subordonat facultativ al enunțului care exprimă motivul ce declanșează un proces sau determină o stare. Realizarea sa definitorie este propoziția conjuncțională introdusă prin conjuncțiile/locuțiunile conjuncționale: *fiindcă, deoarece, întrucât, căci, pentru că.*

Între circumstanțialul de cauză și regentul său se stabilește o relație logico-semantică de tipul cauză-efect.

DE EXEMPLU:

- *Nu mă pot mișca* ***de durere.*** (cauza: durerea; efectul: incapacitatea de a se mișca)
- ***De supărată*** *a renunțat la excursie.* (cauza: supărarea; efectul: renunțarea)

Termeni regenți

Circumstanțialul de cauză se subordonează:

- **unei forme verbale personale:** ***Mor*** *de plictiseală.*
- **unei forme verbale nepersonale:**
  - gerunziu: *A așteptat în stradă* ***asudând*** *de emoție.*
  - infinitiv: ***A te retrage*** *de teamă înseamnă lașitate.*
  - supin: ***De acționat*** *așa doar din ambiție nu mi se pare corect.*
- **unei locuțiuni verbale:** ***Nu a luat în seamă*** *semnele de circulație din neatenție.*
- **unei interjecții predicative:** ***Trosc!*** *o palmă de nervi.*
- **unui adjectiv propriu-zis sau participial:** ***Roșie*** *de invidie, a ieșit din cameră fără a saluta.*, ***Resemnată*** *din cauza eșecului, Maria nu a mai candidat.*

REALIZĂRI ALE CIRCUMSTANȚIALULUI DE CAUZĂ

- **substantiv însoțit de prepoziție/locuțiune prepozițională** (*de, din, pentru, din cauză/pricină de*) **în cazul acuzativ:** *A întârziat* ***din cauză de aglomerație.*** (fam.), *Nu l-au chemat la petrecere* ***din invidie.***
- **adjectiv:** ***De emoționată*** *ce era, nu a putut ține discursul.*
- **pronume (personal, de politețe, posesiv, demonstrativ, nehotărât, relativ, interogativ) precedat de prepoziții/locuțiuni prepoziționale, în acuzativ:** *Mi-a făcut observație* ***pentru ea/ai ei/acela/cineva.****, Ea este colega* ***pentru care*** *m-a sancționat diriginta.*
- **numeral cu valoare pronominală însoțit de prepoziții/locuțiuni prepoziționale în acuzativ:** ***Pentru primul*** *din clasă, am fost evitată de colegi.*
- **formă verbală nepersonală:**
  - gerunziu: ***Observând*** *ostilitatea celorlalți, a preferat să plece.*
  - infinitiv: ***Pentru a fi citit*** *incorect, am fost depunctată.*
  - participiu: ***Abandonat*** *de părinți, copilul a avut o existență grea.*

ATENȚIE!
Construcția cu verb la participiu este eliptică:
√*[Fiind]* ***Abandonat*** *de părinți, copilul a avut o existență grea.*

- **adverbe și locuțiuni adverbiale:** (*de ce, de aceea, pentru asta, de asta*, adverbe provenite din adjective etc.):

- ***De ce*** *nu a putut ajunge la timp Matei?* (locuțiune adverbială interogativă)
- ***De aceea*** *nu înțeleg, deoarece nu pot fi mereu atent la ore.* (locuțiune adverbială)
- ***De frumos*** *ce vorbește își găsește mereu adepți.* (adverb provenit din adjectiv)

- **propoziție (circumstanțiala de cauză):**

- *Plângând,*[1]*/****deoarece era nervoasă,***[2]*/Maria a plecat acasă*[1]*/.*
- *Nu a băgat de seamă jaful,*[1]*/****deoarece nu era atentă***[2]*/.*
- *A avut mult de pierdut,*[1]*/****deoarece nu era pregătită***[2]*/.*

Elementele de relație/introductive/subordonatoare ale circumstanțialei de cauză:
- **conjuncții și locuțiuni conjuncționale:** *că, dacă, de, cum, unde, când, căci, fiindcă, întrucât, deoarece, din cauză că, din pricină că, pentru că, de vreme ce, din moment ce, pe motiv că.*

ATENȚIE!
Adverbele relative ***unde, cum, când,*** își pierd valoarea adverbială și capătă valoare conjuncțională: *cum/unde/când = deoarece.*

- *A părăsit sala,*[1]*/că era prea cald*[2]*/.*
- ***Unde/Cum** nu ai învățat,*[1]*/nu poți promova*[2]*/.*
- ***Când** ai făcut atâta rău,*[1]*/mai poți privi oamenii în ochi?*[2]*/*
- ***Întrucât** am achitat datoria,*[1]*/plec în concediu*[2]*/.*
- *Nu ies la plimbare,*[1]*/**din cauză că** plouă*[2]*/.*

- **pronume și adjective pronominale relative:**

- *L-a certat*[1]*/**pentru ce** a spus la petrecere*[2]*/.*
- *I-a atras atenția*[1]*/**pentru câte** glume a făcut de față cu prietenii*[2]*/.*

Circumstanțiala de cauză are **elemente corelative** regăsite în propoziția regentă: ***apoi, atunci, de aceea, de asta*.**

DE EXEMPLU:

- *Dacă nu a spus adevărul,*[1]*/**apoi/atunci** cum să mai fie de încredere în ochii celorlalți?*[2]*/*
- ***De aceea/de asta** mă intimidez,*[1]*/deoarece îmi este teamă să vorbesc în public*[2]*/.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

Circumstanțialul de cauză se caracterizează, asemenea celorlalte tipuri de circumstanțiale, prin topică liberă. De obicei, circumstanțialul de cauză este postpus regentului, antepunerea sa fiind justificată prin intenția vorbitorului de a accentua motivul desfășurării unui proces.

Să se compare:
*Nu a venit la petrecere **de supărată**.* vs ***De supărată** nu a venit la petrecere.*

Plasarea circumstanțialului de cauză în fața regentului este preferată în următoarele situații:

- când circumstanțialul este realizat prin gerunziu: ***Gândind** optimist, mă simt mai bine.*
- când circumstanțialul este realizat prin locuțiune adverbială: ***De ce** nu poate repara radioul?/ **De aceea** nu scrie, fiindcă nu mai are rezervă la stilou.*
- când circumstanțialul este realizat prin locuțiuni verbale la forme nepersonale (*având în vedere, luând în considerație, ținând seama de*): ***Având în vedere** cele spuse, ne putem lua rămas-bun.*
- când circumstanțialul este realizat prin adjectiv: ***De distrată** ce sunt, uit mereu unde pun cheile.*

În ceea ce privește topica, circumstanțiala de cauză stă, de obicei, după regentă. Obligatoriu sunt postpuse circumstanțialele de cauză introduse prin ***căci*** și prin ***că***, în timp ce antepunerea este preferată atunci când elementul de relație este ***cum***.

Să se compare:

Nu mănânc ciuperci, ***că nu îmi plac***. vs ****Că nu îmi plac****, nu mănânc ciuperci.*

Nu te pot vizita, ***căci am de lucru la un proiect***. vs* ***Căci am de lucru la un proiect****, nu te pot vizita.*

Cum *nu a plouat, nu putem avea recoltă bogată.* vs *Nu putem avea recoltă bogată,* ***cum nu a plouat***.

În ceea ce privește punctuația, separarea prin virgulă a circumstanțialului și a realizării sale propoziționale este facultativă, de cele mai multe ori, influențată de importanța dată de vorbitor relației dintre cele două componente ale enunțului.

Prezența corelativului în regentă impune separarea prin virgulă a acesteia de circumstanțiala de cauză.

◉ ***De asta*** *nu ne înțelegem,[1]/pentru că suntem prea încăpățânați[2]/.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Grupările formate din prepoziție și substantiv, *din cauza* și *din pricina* sunt grupări prepoziționale cu statut (cvasi)locuțional, așadar se apropie de statutul de locuțiuni prepoziționale, dar ele nu sunt complet sudate, putând primi determinanți adjectivali: *din cauza aceasta, din multe cauze, din această pricină, din multe pricini* etc. În analiza gramaticală, sintagmele mai sus menționate vor fi considerate drept circumstanțiale de cauză.

2. În ceea ce privește realizarea prin formă verbală nepersonală, verbul *a fi* (cu valoare copulativă, existențială și de auxiliar) apare, de multe ori, în poziția sintactică de circumstanțial de cauză: ***Fiind*** *îndrăgostit, ofer flori des.,* ***Fiind*** *vară, copiii poartă haine vaporoase.,* ***Fiind*** *ales consilier, a putut aduce schimbări în comunitate.*

- ◉ În exemplul: ***Fiind*** *îndrăgostit, ofer flori des.,* ***fiind*** este un verb copulativ, la gerunziu, cu funcție de circumstanțial de cauză, iar ***îndrăgostit*** este un adjectiv, cu funcție de nume predicativ al formei verbale gerunziale. Natura de circumstanțial cauzal poate fi demonstrată și prin expansiune: *Deoarece sunt îndrăgostit,[1]/ofer flori des[2]/.*
- ◉ În exemplul ***Fiind*** *vară, copiii poartă haine vaporoase,* ***fiind*** este un verb predicativ impersonal, iar ***vară***, subiect.
- ◉ Construcția ***fiind ales*** este un gerunziu pasiv (verb auxiliar și participiul verbului acordat cu subiectul), cu funcție sintactică de circumstanțial de cauză. În aceeași categorie intră și construcția pasivă *dat/dată/date fiind*, care este o grupare analizabilă, nu o locuțiune! *Date fiind circumstanțele, am fost nevoiți să abandonăm proiectul.*

3. Există două tipuri de subordonate circumstanțiale de cauză, deosebite în funcție de termenii implicați în relația lexico-semantică:

- Cauzala prototipică (propriu-zisă) exprimă un raport de cauzalitate stabilit între două procese: *Nu merge la mare,*[1]*/fiindcă nu-i place soarele*[2]*/.*
- Cauzala metadiscursivă sau argumentativă exprimă un raport de cauzalitate între o afirmație/întrebare/cerere a vorbitorului și o constatare a sa:
  - *A primit o veste bună,*[1]*/că prea zâmbește tuturor*[2]*/.* (regenta circumstanțialei este o propoziție asertivă)
  - *Când ai venit,*[1]*/că nu te-am văzut intrând?*[2]*/* (regenta circumstanțialei este o propoziție interogativă)
  - *Spune-i*[1]*/ce s-a întâmplat,*[2]*/că moare de curiozitate!*[3]*/* (regenta circumstanțialei este o propoziție imperativă)

4. Între regent și circumstanțiala cauzală se poate stabili un raport de juxtapunere (posibil prin elipsa conectorului cauzal), marcat grafic prin două puncte.

DE EXEMPLU:

- *El îi iubea mult, și pe mama-doica, și pe învățătorul lui; și avea și de ce: √și ei îl iubeau pe el destul.* (I. L. Caragiale, *Mamă...*)

SĂ EXERSĂM!

1. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde la cerințele date:

Întârziind, Matei a mers la diriginte, pentru a explica situația. În fața acestuia, roșu de emoție, a evitat să spună adevărul. Nu ajunsese la timp pentru că îl așteptase pe fratele său mai mic și, de rușine, a spus o minciună. Dirigintele l-a iertat, bănuind că se repeta o situație de care știa de la părinți. Matei nu a vrut să zică mai multe, dar, când a ajuns în clasă, a plâns de supărare. Până la urmă, de nervos ce era, s-a răzbunat pe rigla colegului.

a. Extrage circumstanțialele de cauză nonpropoziționale din textul dat.

b. Identifică părțile de vorbire prin care se realizează circumstanțialul de cauză.

c. Subliniază elementele regente ale circumstanțialelor de cauză și menționează părțile de vorbire prin care sunt realizate.

d. Extrage realizarea propozițională a circumstanțialului de cauză și identifică tipul de conector.

e. Rescrie textul, transformând trei circumstanțiale de cauză în subordonate corespunzătoare și explică ce modificări au loc în urma acestui proces.

f. Identifică tipul de subordonată al cărei regent este forma verbală nepersonală *bănuind*.

g. Realizează un enunț în care forma verbală nepersonală *întârziind* să fie regent pentru o circumstanțială de loc, o circumstanțială de timp și o circumstanțială de cauză.

2. Construiește enunțuri în care circumstanțialul de cauză să fie realizat prin:
a. substantiv comun, în cazul acuzativ;
b. numeral cu valoare pronominală în cazul acuzativ;
c. pronume demonstrativ de apropiere, în cazul acuzativ;
d. pronume relativ, în cazul acuzativ;
e. verb la gerunziu;
f. adjectiv participial.

3. Realizează câte trei enunțuri în care conectorii *cum*, *că* și *dacă* să introducă, pe rând, o circumstanțială de cauză și alte două tipuri de subordonate.

4. Rescrie următoarele enunțuri, corectând greșelile de orice natură:
- *Nu am putut merge la examen datorită la condițiile meteo.*
- *Dat fiind implicarea noastră lucrurile trebuiesc puse la punct.*
- *Nu mă gândeam să aivă atâta succes, din cauza reclamei făcută de colegi.*
- *Nu se merită să te superi datorită lipsei de bun simț a vecinului de bloc.*

5. Te afli la conferința internațională *Let's Take Care of the Planet*, organizată la Bruxelles, având ca temă cauzele și efectele încălzirii globale. Redactează un discurs argumentativ, de 100–150 de cuvinte, în care să prezinți opinia ta despre cauzele încălzirii globale și despre efectul negativ al acestora asupra vieții pe Terra. Vei folosi cel puțin cinci circumstanțiale de cauză, realizate prin părți de vorbire variate.

6. Delimitează frazele următoare și identifică natura subordonatelor:
a. *Matei se purta ca si cum nu știa nimic, deoarece se temea că oamenii îl vor acuza de ceva ce nu făcuse.*
b. *Eu nu pot participa la festivalul care va avea loc în orașul natal, deoarece voi fi plecat la bunici, la țară.*
c. *Colegul meu a fost atenționat de diriginte când a fost surprins vorbindu-le răstit colegilor, pentru că a încălcat normele de conduită agreate în clasă.*
d. *Maria se gândea să renunțe la sarcinile suplimentare pe care și le asumase, fiindcă simțea că nu mai poate gestiona corect resursele de timp și pentru că devenise din ce în ce mai tensionată.*
e. *A completat formularul ca să se înscrie în programul de pregătire suplimentară pentru examen, dar nu l-a trimis pe motiv că nu îi poate dedica atâta timp.*
f. *Știrile false care sunt distribuite în număr mare pe internet au un impact negativ asupra oamenilor, deoarece îi dezinformează și le creează o percepție distorsionată asupra realității, determinându-i, în același timp, să ia decizii greșite.*

11. CIRCUMSTANȚIALUL DE SCOP

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Circumstanțialul de scop**
- **Propoziția circumstanțială de scop (finală)**

Ce este circumstanțialul de scop? Circumstanțialul de scop este un subordonat al enunțului prin care se exprimă **finalitatea/ținta** unei acțiuni. El presupune o relație logică de tip *intenție-scop*.

Fiind un component facultativ, acest tip de subordonat poate fi omis din enunț fără să-i afecteze gramaticalitatea.

DE EXEMPLU:

- *A plecat în Franța* ***la specializare.*** *A plecat în Franța.*

Realizarea specifică a circumstanțialului de scop este propoziția subordonată introdusă prin conjuncția *ca să*.

- *A rămas în urmă[1]/**ca să adune** ambalajele aduse de vânt[2]/.*

Termeni regenți

Circumstanțialul de scop se subordonează:

- **unei forme verbale personale:** *Părinții tăi* ***au plecat*** *la cumpărături.*, ***Plecase*** *pentru prima dată din țară[1]/ca să participe la un turneu de tenis[2]/.*
- **unei forme verbale nepersonale:**
  - gerunziu: ***Citind*** *pentru a reține* detaliile, uitase povestea ca întreg., ***Lăsând*** *răspunsuri necompletate[1]/ca să le scrii mai târziu,[2]/pierzi puncte importante[1]/.*
  - infinitiv: ***A minți*** *pentru a scăpa* de pedeapsă este incorect., ***A renunța*** *la unele cărți ale tale[1]/ca să le dăruiești altor copii[2]/este lăudabil[1]/.*
  - supin: ***De ieșit*** *cu prietenii[1]/să mănânci o înghețată[2]/este o bucurie[1]/.*
- **unei locuțiuni verbale:** ***A luat-o la sănătoasa*** *pentru a scăpa de câini.*, ***Și-a adus aminte*** *de greșeli[1]/ca să învețe din fiecare[2]/.*
- **unui adjectiv propriu-zis sau participial:** ***Silitoare*** *pentru a-și împlini visul, fetița se antrena în fiecare zi.*, ***Concentrat*** *pentru a ajunge la întâlnire,[1]/ a uitat ce i se întâmplase[2]/.*
- **unei interjecții:** ***Hai*** *la joacă!*, ***Hai***[1]*/să dansăm împreună!*[2]*/*

REALIZĂRI ALE CIRCUMSTANȚIALULUI DE SCOP

- **substantiv:**
  - **în cazul acuzativ** (cu prepoziții precum: *pentru, spre, întru, la, după, cu*):

*Stătea la ușa cabinetului **pentru o consultație**., Am plecat la piață **după legume**., Medicii s-au sacrificat **pentru salvarea pacienților**., Am cumpărat acest album **cu intenția** de a i-l dărui colegului meu., Strămoșii s-au jertfit **întru apărarea** țării.*

  - **în cazul genitiv** (cu locuțiunea prepozițională *în vederea*):

*S-a înscris la acest concurs **în vederea obținerii** unei burse.*

- **pronume/numeral:**
  - **în cazul acuzativ** (cu prepoziții precum: *pentru, spre, întru, la, după*):

*Are de scris două referate și lucrează mult **pentru acestea**., Am două examene și mă pregătesc serios **pentru amândouă**.*

  - **în cazul genitiv** (cu locuțiunea prepozițională *în vederea*):

*Simona participă la două concursuri și **în vederea lor/în vederea celor două** se antrenează în fiecare zi.*

- **forme verbale nepersonale:**
  - infinitiv:

*A adoptat un cățel **pentru a avea un partener de joacă**.*

  - supin:

*Hai **la culeș** ciuboțica-cucului de pe deal!*

- **locuțiune adverbială:**

__De aceea__ te-am sunat, ca să-ți dau o veste bună.

- **propoziție (circumstanțiala de scop):**

*A mers la biblioteca școlii **pentru a căuta** o ediție mai veche a cărții./<u>A mers</u> la biblioteca școlii[1]/**ca să caute** o ediție mai veche a cărții[2]/.* (P1 – PP; P2 – CS – finală)

Elementele de relație/introductive/subordonatoare ale propoziției circumstanțiale de scop:

- **conjuncții subordonatoare:** *ca să, să, ca... să, de* (folosită în limbajul popular, cu sens de *să*):

*Bunica <u>stă</u> la București[1]/**ca** <u>să aibă grijă</u> de noi[2]/.*

<u>Vine</u> la noi[1]/<u>să</u>-l <u>vadă</u> pe fratele meu mai mic[2]/.

*<u>Învață</u> mult la engleză[1]/**ca** la concurs <u>să obțină</u> o notă mare[2]/.*

*<u>Du-te</u>[1]/**de**-ți <u>vezi</u> de treburi![2]/*

- **locuțiunea conjuncțională subordonatoare** *pentru ca... să*:

*<u>Am respectat</u> indicațiile din rețeta de bucătărie[1]/**pentru ca** prăjitura <u>să fie pufoasă</u>[2]/.*

- **pronume relative** însoțite de prepoziții cu sens final (*după, pentru*):

- *Plecase în oraș[1]/**după ce** avea de procurat[2]/.*
- *A plecat la piață[1]/**pentru ce** avea de cumpărat[2]/.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

În general, circumstanțialul de scop are topică liberă: *Și-a trimis colegii **pentru a-l convinge**./**Pentru a-l convinge**, de aceea și-a trimis colegii.*

Totuși, circumstanțialele de scop realizate prin verb la supin și prin verb la gerunziu nu pot sta decât după regent: *Să mergem **la adunat** flori de mușețel!*, *Soarele răsare **vestind** o nouă zi.*

Când este antepus regentului, circumstanțialul de scop se desparte mai frecvent prin virgulă de acesta: ***Pentru a-i încuraja** pe ceilalți colegi, le zâmbea tot timpul.*

În general, propoziția circumstanțială de scop are topică liberă: *Cântă la pian **ca să se relaxeze**./**Ca să se relaxeze**, cântă la pian.*

Totuși, finalele introduse prin conjuncțiile *să* și *de* stau doar după regentă: *A plecat **de și-a văzut de treburile lui.***, *Merg la prietenul meu **să-l ajut la teme.***

Ca și în cazul altor propoziții circumstanțiale, finala se separă sau nu prin virgulă de regentă, în funcție de felul în care percepe vorbitorul legătura dintre ele: *Am cumpărat apartamentul **ca să-l închiriez.***, *L-am ajutat, **ca să nu se mai simtă atât de singur**.*

Propozițiile circumstanțiale de scop care au corelativ în regentă se despart prin virgulă de aceasta: *Ca să se afirme, **de aceea** participă la atâtea competiții.*

Când este antepusă regentei, propoziția circumstanțială de scop se desparte mai frecvent prin virgulă de aceasta: ***Ca să se convingă,** i-am arătat de mai multe ori schițele.*

Finalele introduse prin conjuncțiile *să* și *de* **nu** se despart prin virgulă de regentă.

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Locuțiunile adverbiale *de aceea*, *de asta*, *de-aia*, *de ce* pot fi atât circumstanțiale de scop, cât și circumstanțiale de cauză. Diferențele se pot stabili în context.

Să se compare:

***De aceea** a râs, pentru a atrage atenția.* (circumstanțial de scop)
***De aceea** a tușit, pentru că era deja bolnav.* (circumstanțial de cauză)

2. În unele situații, *finalitatea* exprimată prin circumstanțialul de scop nu se referă la o acțiune exterioară, ci chiar la enunțul propriu-zis:

- *Colegul meu e cam dur, **ca să mă exprim așa.***

3. Printre realizările circumstanțialului de scop, există o serie de substantive abstracte care au (ele însele) sens de finalitate: *deziderat*, *aspirație*, *năzuință*, *idee*, *țel*, *plan*, *obiectiv* etc.:

⦿ *Mi-am cumpărat role **cu intenția** de a ieși împreună la plimbare.* (*cu intenția* – substantiv cu prepoziție, acuzativ, circumstanțial de scop)

4. În enunțuri precum: *A citit din nou explicațiile **cu scopul** de a înțelege mai bine.*, *Și-a făcut alte analize **în scopul** eliminării oricăror suspiciuni.*, secvențele evidențiate nu sunt locuțiuni prepoziționale, ci substantive însoțite de prepoziții de acuzativ, circumstanțiale de scop, pentru că permit introducerea unor atribute pe lângă cuvântul *scopul*: *în/cu scopul **acesta***.

5. Un circumstanțial de cauză și un circumstanțial de scop pot fi coordonate, în enunțuri precum: *Au renunțat la premiu nu **din orgoliu**, ci **pentru a-i ajuta** pe ceilalți.* (*din orgoliu* – substantiv cu prepoziție de acuzativ, circumstanțial de cauză; *pentru a ajuta* – verb la infinitiv, circumstanțial de scop).

6. O propoziție circumstanțială de scop poate avea ca regent și un context mai larg:

⦿ ***Își pusese cărțile în rucsac, se îmbrăcase**, ca să poată pleca repede imediat ce venea Maria.*

7. În cazul propozițiilor circumstanțiale introduse prin conjuncția *de*, verbul este la același mod (imperativ) cu verbul regentei. Acest lucru nu se mai întâmplă în cazul niciunei subordonate:

⦿ ***Du-te** de-ți **vezi** de treabă!*

8. Dacă introduce o propoziție circumstanțială de scop, conjuncția *să* are două roluri: marcă a conjunctivului și element de relație.

⦿ *Scriu mai mult azi **să** am mâine ziua mai liberă.*

ATENȚIE!

1. Confuzii posibile:

circumstanțial de scop* vs *circumstanțial de cauză

Să se compare:

*S-a supărat **pentru o vorbă**.* (circumstanțial de cauză)

*S-a dus acolo **pentru a-l ajuta**.* (circumstanțial de scop)

circumstanțial de scop* vs *circumstanțial de loc

Să se compare:

*Ne îndreptăm **spre casa** bunicilor.* (circumstanțial de loc)

*Ne protejăm **spre binele** tuturor.* (circumstanțial de scop)

propoziție circumstanțială de scop vs propoziție circumstanțială de cauză

Să se compare:

Plânge ***că l-a certat.*** – CZ (cauza este anterioară acțiunii din regentă; o propoziție cauzală nu admite verb la conjunctiv)

Plânge ***ca să-i dea bomboane.*** – CS (scopul este posterior acțiunii din regentă; o propoziție finală se construiește cu verb la conjunctiv, cu excepția celei introduse prin *de*)

propoziție circumstanțială de scop vs propoziție circumstanțială de loc

Să se compare:

Vino ***unde te chem!*** – CL

Vino ***să iei mașina!*** – CS (o circumstanțială de loc nu se introduce prin conjuncție; pentru dezambiguizare, se poate introduce în enunț un circumstanțial de loc: *Vino* ***până aici*** *să iei mașina!*)

2. Greșeli posibile:

- **construcții pleonastice**: gruparea ***pentru ca să*** este **pleonastică**, de vreme ce și prepoziția *pentru*, și conjuncția *ca să* exprimă scopul; în schimb, construcția ***pentru ca... să*** este **corectă**.

SĂ EXERSĂM!

1. Indică, pentru fiecare circumstanțial de scop din enunțurile următoare, partea de vorbire prin care se exprimă, alegând-o din caseta de mai jos:

a. formă verbală nepersonală (supin); b. substantiv în acuzativ; c. pronume demonstrativ în acuzativ; d. locuțiune adverbială; e. formă verbală nepersonală (infinitiv); f. substantiv în genitiv

1. *Plecase la piață după legume.* .....
2. *Creierul are nevoie de energie pentru a coordona corpul.* .....
3. *De aceea te-am ascultat, ca să-ți înțeleg argumentele.* ....
4. *Bunicii au pregătit ogorul pentru semănat.* .....
5. *Are de scris două discursuri și citește mult pentru acestea.* .....

2. Identifică elementele regente ale circumstanțialelor de scop din enunțurile următoare, precizând partea de vorbire prin care se exprimă:

a. *Citim etichetele alimentelor cumpărate pentru a ști ce conțin.*

b. *Hai la ronțăit legume proaspete în pauza de la prânz!*

c. *A luat-o la fugă pentru a nu pierde tramvaiul.*

d. *A depozita fructele pentru păstrare îndelungată înseamnă a pierde din vitaminele lor.*

3. Precizează funcția sintactică a cuvintelor subliniate din enunțurile:

a. *Pentru acest sfat am venit.*

b. *Asta-i pentru înțelepți și cărturari.*

Mihail Sadoveanu, *Baltagul*

c. *Ș-a mai rămas și pentru alții, a grăit iarăși monahul.*

Mihail Sadoveanu, *Hanu Ancuței*

d. *Deși am să mă aflu mâhnită pentru o pricină de mine știută.*

Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*

4. Construiește trei enunțuri cu întâmplări din lumea poveștilor. Enunțurile tale vor conține câte un substantiv însoțit de prepoziția *după* cu funcție sintactică de:

circumstanțial de scop – ....

circumstanțial de loc – ....

circumstanțial de timp – ....

5. A. Reconstituie enunțurile următoare ca să afli activitățile propuse de elevi la o școală de vară și scopurile acestor activități.

a. Aș alege **un club de dezbateri**
b. Aș participa la un **atelier de spus povești**
c. Aș face **cursuri de educație financiară**
d. Aș invita **ilustratori de carte**

1. pentru a învăța regulile comerțului.
2. pentru a asculta istoriile colegilor.
3. pentru a construi împreună benzi desenate.
4. pentru a-mi susține părerile.

B. Rescrie două dintre enunțurile obținute, astfel încât circumstanțialul de scop să devină propoziție subordonată circumstanțială de scop.

C. Scrie două enunțuri asemănătoare care să conțină un circumstanțial de scop/o propoziție subordonată circumstanțială de scop.

6. Citește următorul fragment, apoi rezolvă cerințele date:

Leul s-a-mbrăcat odată
Într-o piele de măgar,
Să colinde țara toată
Din hotar până-n hotar,
Ca să vadă cum se poartă lupii (marii dregători)
Cu noroadele-i blajine de supuși rumegători.

George Topîrceanu, *Leul deghizat*

a. Delimitează propozițiile, indicând tipurile de subordonate.

b. Precizează rolurile cuvântului *să*, din secvența: *Să colinde țara toată.*

c. Indică valoarea morfologică a termenilor la care se raportează propozițiile circumstanțiale de scop.

d. Realizează contragerea propozițiilor circumstanțiale de scop.

e. Scrie trei fraze care să conțină subordonate diferite introduse prin conjuncția subordonatoare *să*.

12. CIRCUMSTANȚIALUL CONDIȚIONAL – CONSTRUCȚIILE CONDIȚIONALE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Circumstanțialul condițional. Construcțiile condiționale**
- **Topică și punctuație**

Ce este circumstanțialul condițional? **Circumstanțialul condițional** este un component al enunțului prin care se redă condiția de care depinde realizarea unei acțiuni sau a unei stări. El presupune o relație logică de tipul: *dacă..., atunci* – în cadrul căreia condiționalul este elementul subordonat.

Fiind un component facultativ, acest tip de subordonat poate fi omis din enunț fără să-i afecteze gramaticalitatea.

DE EXEMPLU:

- ***Într-o situație** ca aceasta, nimeni nu îi ia apărarea./Nimeni nu îi ia apărarea.*
- ***Dacă va bate vântul mai puternic**, vom înălța zmeul./Vom înălța zmeul.*

Termeni regenți

Circumstanțialul condițional se subordonează:

- **unei forme verbale personale:** *<u>În locul băiatului</u>, **n-aș fi renunțat** de la prima înfrângere., <u>Dacă lucrăm în echipă</u>, **vom reuși**.*
- **unei forme verbale nepersonale:** ***A-i susține pe copii**, <u>dacă aceștia sunt talentați</u>, este un lucru lăudabil.*
- **unei locuțiuni verbale:** *<u>În caz de pericol</u>, **adu-ți aminte** soluțiile de urgență!, <u>Dacă apare un pericol</u>, **își vine în fire** imediat.*
- **unui adjectiv:** *Acesta este un medicament **utilizabil** <u>în caz de reacție</u> alergică., Este o soluție **preferabilă** <u>în caz că are reacții adverse</u>.*
- **unei interjecții:** *<u>În caz de pericol</u>, **țuști** pe ușă!, **Bravo** ție, <u>dacă ai ajuns până la sfârșitul traseului</u>!*
- **unei forme verbale personale:** *<u>Dacă voi primi invitație oficială</u>, **voi putea** participa la acest congres.*
- **unei locuțiuni verbale:** *Va da bir cu fugiții <u>dacă îl amenințí</u>.*

REALIZĂRI ALE CIRCUMSTANȚIALULUI CONDIȚIONAL

- **formă verbală nepersonală:**
  - gerunziu:

*Numai **ajutându**-i pe ceilalți, înțelegi ce înseamnă neajunsurile.*

  - infinitiv:

***Fără a interveni** coordonatorul proiectului, nu vom putea rezolva conflictul.*

- **adjectiv propriu-zis sau participial:**

***Singur**, nu va pleca în America, fiindu-i teamă de călătoria cu avionul., Numai **invitată**, vine pe la noi.*

- **adverb:**

*Sunt nemulțumit de nota primită, **altminteri** n-aș face contestație.*

- **substantiv:**
  - în cazul acuzativ (cu prepoziții/locuțiuni prepoziționale precum: *cu*, *fără*, *în*, *în caz de*):

***Fără organizare**, nu poți lucra eficient., **În situația** dată, apelăm la ajutorul autorităților., **În cazul** unui refuz, adu-i aminte de promisiunea făcută.* (substantivul *cazul* nu este parte componentă dintr-o locuțiune prepozițională, având în vedere forma lui articulată și posibilitatea de a avea subordonat: *în cazul acesta*), ***În caz de pericol**, sună la numărul de urgență!* (*în caz de* este locuțiune prepozițională, având în vedere structura fixă a acesteia, în care substantivul *caz* nu poate apărea decât cu forma nearticulată și nu poate avea un subordonat). **Aceasta este realizarea tipică a circumstanțialului condițional.**

  - în cazul genitiv (cu locuțiunea prepozițională *în locul*):

***În locul Mariei**, mi-aș fi cumpărat mai multe cărți.*

- **pronume/numeral în cazul genitiv:**

***În locul lui**, măcar ascultam și versiunea celeilalte echipe., **În locul primului**, îți dădeam voie să intri înaintea mea.*

- **propoziție (circumstanțiala condițională):**

***Dacă nu citești întregul text**[1]/nu vei afla finalul poveștii[2]/.* (P1– CȚ; P2 – PP)

Elementele de relație/subordonatoare/introductive ale propoziției circumstanțiale condiționale:

- **conjuncții subordonatoare:** *dacă*, *de*, *să*, *de*, *să*

***Dacă** fagii ar înfrunzi prea devreme,[1]/gerul le-ar distruge frunzele firave[2]/.*

***De** apare pe aici,[1]/povestește-i toată întâmplarea[2]/.*

***Să** fi știut[1]/ce urmărește,[2]/nu o ascultam[3]/.*

◉ locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *în caz că, fără să, de unde* (popular)

◉ ***În caz că*** *vom găsi o cameră liberă,¹/vom rămâne aici peste noapte²/.*
◉ ***Fără să*** *cunosc subiectul romanului,¹/nu mi-aș fi spus părerea²/.*
◉ *Să te găsesc acasă,¹/că²/* ***de unde*** *nu,³/mă supăr!²/* (P1 – PP; P2 – CZ; P3 – CȚ)

◉ pronume relative:

◉ ***În locul cui*** *a intervenit,¹/eu n-aș fi spus asta²/.*

În unele cazuri, raportul de subordonare dintre regentă și propoziția circumstanțială condițională se poate realiza prin **juxtapunere.**

DE EXEMPLU:

◉ *Ai carte,¹/ai parte!²/*
◉ *Dai,¹/ai;²/nu dai,³/nu ai⁴/.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

În general, circumstanțialul condițional are topică liberă: *Nu poți învăța cu adevărat* ***fără a înțelege./Fără a înțelege,*** *nu poți învăța cu adevărat.*

Când este antepus regentului, circumstanțialul condițional se desparte mai frecvent prin virgulă de acesta: *În caz de ninsoare abundentă, nu mai plecăm sâmbătă.*

Și în privința propoziției circumstanțiale condiționale putem spune că are topică liberă: ***În caz că-l întâlnești,*** *să-i spui că-l așteaptă prietenii în fața blocului./Să-i spui că-l așteaptă prietenii,* ***în caz că-l întâlnești.***

Totuși, există unele preferințe de topică. De exemplu, propozițiile circumstanțiale condiționale introduse prin conjuncția *dacă* și cele care conțin corelative de tipul *apoi* sau *atunci* stau înaintea regentei: ***Dacă ești interesat de acest concurs, atunci*** *citește condițiile de participare.*

În ceea ce privește punctuația, ca și în cazul altor propoziții circumstanțiale, cea condițională se separă sau nu prin virgulă de regentă în funcție de felul în care percepe vorbitorul legătura dintre ele: *Rezolvi toate exercițiile numai dacă te pricepi., Dacă primești feedback pentru activitatea ta, o poți face din ce în ce mai bine.*

Când este antepusă regentei, propoziția circumstanțială condițională se desparte mai frecvent prin virgulă de aceasta: *Dacă ai competențe digitale elementare, poți trimite un e-mail.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT....

1. În enunțurile cu circumstanțial condițional realizat prin adjectiv propriu-zis sau participial, se produce **elipsa** verbului la gerunziu.

◉ *Singură, nu voi pleca în altă țară. Singură v[****fiind****], nu voi pleca în altă țară.*
◉ *Numai rugați, vor veni să ne ajute. Numai rugați v[****fiind****], vor veni să ne ajute.*

2. În regenta unei construcții condiționale pot apărea corelativele *atunci* sau *apoi*. Acestea nu mai au sensul lor de bază, ci funcționează ca anafore, asigurând și coerența enunțului.

- *Dacă ai veni cu mine la medic, **apoi** aș avea mai mult curaj.*

3. În unele enunțuri se folosesc semiadverbele *decât* (cu regent negativ), *doar*, *numai* (cu regent pozitiv) pentru accentuarea *condiției* exprimate prin subordonată. Aceste semiadverbe nu au funcție sintactică.

- ***Numai** dacă înveți cum se învață corect, evoluezi.*
- ***Doar** dacă nu plouă, vizităm orașul.*
- *Nu vom afla adevărul **decât** dacă facem cercetări.*

4. În unele propoziții condiționale, vorbitorul nu se referă la elemente din exterior, ci chiar la enunț. El își exprimă *îndoiala*:

- ***Dacă nu mă înșel**, tot tu ne-ai fost ghid și la vizita anterioară.* sau nesiguranța: ***Dacă îmi dați voie**, nu s-a întâmplat chiar așa!*

5. Vorbitorul poate prezenta condiția (care dă numele subordonatei) în diferite feluri, folosindu-se de verbul din propoziția circumstanțială condițională:

- *condiție sigură* (cu verb la indicativ, prezent, perfect compus sau viitor):

- *Dacă **vei respecta** marcajele, vei ajunge la cabană.*

- *condiție posibilă* (cu verbul la condițional-optativ, prezent sau la conjunctiv prezent):

- *Dacă **ar ști** că are un verișor, ar fi foarte bucuroasă!*
- ***Să știe** el că suntem aici, s-ar supăra pe noi.*

- *condiție ireală* (cu verbul la condițional-optativ, perfect, conjunctiv perfect sau indicativ imperfect):

- ***Să fi avut** un laptop, făceam tabelele mult mai ușor.*
- *Dacă **aveam** pensulele, pictam apusul ăsta frumos.*

6. Conjuncțiile subordonatoare *dacă* și *de* pot introduce mai multe tipuri de subordonate – circumstanțiale sau necircumstanțiale. Pentru a le diferenția, este bine să folosim mai multe criterii: întrebarea, relația de sens dintre propoziții, tipul regentului, corelativele:

- **dacă**:
  - *Voi fi fericit **dacă povestea mea te va inspira**.* (CT)
  - ***Dacă nu a plecat la timp spre școală**, de aceea a întârziat.* (CZ)
  - ***Dacă nu voi ajunge la petrecerea ta**, tot îți voi trimite un cadou.* (CV)

- Întrebarea ***dacă vom mai fi prieteni*** *mă frământă.* (AT)
- *A întrebat* ***dacă putem face o pauză.*** (CD)
- *Mă gândesc* ***dacă acestea sunt fapte sau opinii.*** (CPrep.)

◉ **de:**

- ***De-ar ști omul*** *ce-ar păți, dinainte s-ar păzi.* (CȚ)
- ***De-l sperii,*** *și tot nu pleacă.*(CV)
- *Întrebarea este* ***de va înțelege sensul textului citit.*** (PR)
- *O măcina întrebarea* ***de a procedat corect sau nu.*** (AT)
- *A întrebat* ***de poate pleca în oraș.*** (CD)
- *Mă întreb* ***de se va mai întoarce.*** (CPrep.)

7. Dacă introduce o propoziție circumstanțială condițională, cuvântul ***când*** este conjuncție subordonatoare.

Să se compare:

Când *se va termina competiția, vom pleca spre aeroport.* (CT; *când* – adverb relativ de timp);

Când *aș ști că nu-i dai și lui, m-aș supăra.* (CȚ; *când* – conjuncție subordonatoare).

ATENȚIE!

1. Confuzii posibile:

propoziție circumstanțială condițională vs ***propoziție circumstanțială concesivă***

Să se compare:

1. ***Fără <u>să</u>***-*l* <u>*chemi*</u>,[1]/<u>*nu va veni*</u>[2]/. P1 – CȚ; P2 – PP;

2. ***Fără <u>să</u>***-*l* <u>*cheme*</u> *cineva,*[1]/*tot* <u>*a venit*</u>[2]/. P1 – CV; P2 – PP; (dincolo de sensul propoziției subordonate, o dovadă a existenței unei concesive este adverbul corelativ *tot*, prezent în regentă).

2. Greșeli posibile:

În eventualitatea cazului *că nu găsești drumul, sună-mă!* (ambele cuvinte evidențiate exprimă ideea de condiție).

SĂ EXERSĂM!

1. A. Textul următor este un discurs despre ascultare susținut de un elev. Citește-l și completează spațiile punctate cu structurile potrivite, pentru a înțelege informațiile.

astfel; fără a repeta; cu condiția; singur; în caz de disconfort; neînțelegând; în locul lui; altminteri

Dacă am reduce ascultarea la gestul de a percepe sunetele, am confunda-o cu actul de a auzi. 1. .... sensul sunetelor, nu ascultăm. Creierul uman are capacitatea de a înțelege 50% din mesajul ascultat, 2. .... să fie odihnit. 3. .... fizic, această capacitate se diminuează. 4. .... un astfel de mesaj, după 24 de ore, nu reținem din el decât 10%.

În plus, creierul are „timpul lui liber". Ritmul mediu de vorbire este de 120–150 de cuvinte/minut. Dacă este atent, un om procesează 400–800 de cuvinte/minut. Diferența e „timpul liber" al creierului, în care face ce-și dorește. 5. .... ai face la fel, nu? 6. ...., nu se mai concentrează, pentru că este distras de alți stimuli. Ar trebui să cunoaștem aceste date, 7. ...., nu vom putea comunica eficient.

Vestea bună este că ascultarea se educă! Fă exerciții de ascultare activă, pentru că numai 8. .... vei progresa!

În caz că v-am stârnit interesul, căutați date despre ascultare și la celelalte specii!

B. Recitește întregul text de la punctul A și răspunde la cerințele următoare:

a. Ce funcție sintactică îndeplinesc cuvintele inserate în text?

b. La ce nivel apar acestea (al propoziției/al frazei)?

c. Precizează partea de vorbire pentru fiecare cuvânt inserat în text.

d. Extrage din text două exemple de realizare propozițională a construcției condiționale, precizând valoarea morfologică a elementului de relație.

2. Textul următor este o recomandare de lectură a unui elev din clasa a VII-a pentru colegii lui mai mici. Citește-l și completează tabelul dat cu informațiile cerute.

În caz de plictiseală, citește Povestea fără sfârșit *de Michael Ende – o carte impresionantă! Numai citind-o cu atenție și acordându-ți timp pentru fiecare capitol vei înțelege profunzimile textului.*

Când Atreiu a pornit în călătorie, nu i-am dat prea multe șanse. Neînsoțit, mi-am spus, nu va reuși, pentru că e doar un copil. În locul lui, nici eu nu m-aș fi speriat, dacă aș fi avut Aurynul.

Circumstanțialul condițional	Verbul regent

3. Citește enunțurile de mai jos:

1. *Fără a-l invita, tot a venit în vizită.*
2. *A venit în vizită fără a-l invita.*
3. *Fără a-l invita, nu va veni în vizită.*

Răspunde la următoarele cerințe:

a. Precizează funcția sintactică a formei verbale de infinitiv din fiecare enunț.

b. Rescrie enunțurile, astfel încât fiecare circumstanțial să aibă realizare propozițională.

4. Construiește enunțuri prin care să susții importanța lecturii la orice vârstă. În enunțurile tale să existe câte un circumstanțial condițional exprimat prin:

a. formă verbală de infinitiv: ....

b. substantiv în acuzativ (însoțit de prepoziție): ....

c. adverb: ....

d. formă verbală de gerunziu: ....

e. numeral cu valoare pronominală în genitiv: ....

5. Enunțurile următoare sunt notițele unui elev de la cursul de educație media.

Creează o legătură între enunțuri, transformând, în fiecare caz, unul dintre ele în propoziție subordonată circumstanțială condițională introdusă prin conjuncția *dacă*.

a. *Nu distribui articole pe rețelele de socializare. Nu le-am citit înainte.*

b. *Vei fi informat corect. Vei citi aceeași știre din mai multe surse.*

c. *Voi folosi o imagine luată dintr-o sursă electronică. Am precizat numele autorului ei.*

d. *Respectăm regulile. Internetul devine un loc mai sigur.*

e. *Ai un spirit critic, obiectiv. Vei trece examenul dezinformării.*

6. Citește următorul text:

Cocoanele arată biletele dumnealor, explicând d-lui conductor de ce nu poate și Goe să facă același lucru: fiindcă biletul era în pamblica pălăriei, și, dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu pamblică și cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

— Parol! chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.

Conductorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu, la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe d. Goe. Așa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet și nu declară ca n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 de bani, și-l dă jos din tren la orice stație.

I. L. Caragiale, *D-l Goe...*

Rezolvă cerințele date:

a. Rescrie din text propozițiile subordonate circumstanțiale condiționale.

b. Precizează partea de vorbire prin care se exprimă predicatul din enunțul: *dacă nu.*

c. Indică raportul care se stabilește între cele două propoziții din secvența: *dacă un pasager n-are bilet și nu declară*, precizând valoarea morfologică a elementului de relație.

d. Scrie o frază alcătuită din două propoziții, în care conjuncția *dacă* să introducă o subordonată cauzală.

7. Delimitează propozițiile și precizează felul subordonatelor introduse prin *dacă* în enunțurile de mai jos:

a. *Într-o seară, fetița nu mai știa dacă e trează sau doarme.*

Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*

b. *Egon se pipăia, într-adevăr, să se încredințeze dacă era viu ori mort.*

Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*

c. *Chiar că s-ar potrivi vorba că-i scăpărau călcâiele, dacă urșii polari ar avea potcoave de fier la călcâie și dacă sub ghețurile de la pol s-ar afla stânci de cremene.*

Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*

d. *Fără să-și dea seama dacă se întâmplă sau nu, vecinul lui Moromete avu pentru întâia oară bănuiala că Moromete se gândește la el, la Bălosu, cum s-ar gândi Bălosu la nimic...*

Marin Preda, *Moromeții*

8. Continuă enunțurile următoare cu regentele propozițiilor circumstanțiale condiționale. Răspunsurile tale să fie surprinzătoare/creative.

a. *Dacă aș putea călători în timp,* ....

b. *Dacă aș fi un personaj dintr-o carte citită,* ....

c. *Dacă aș scrie o nouă lege,* ....

d. *Dacă aș alege o nouă materie de studiu la școală,* ....

9. Împarte următoarele fraze în propoziții și stabilește felul fiecărei subordonate pe care o identifici:

a. — *Mergi! Și dacă-i fi meșter și-l izbuti, să știi c-am să te fac mai mare.*

Ion Creangă, *Dănilă Prepeleac*

b. — *De mi-l duce ca gândul, tu mi-i prăpădi, iar de mi-l duce ca vântul, tu mi-l folosi, căluțul meu, zise fiul craiului.*

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*

c. — *De ești om bun, aproape de chilioara mea; iară de ești om rău, departe de pe locurile aceste, că am o cățea cu dinții de oțel și de i-oi da drumul, te face mii de fărâme.*

Ion Creangă, *Povestea porcului*

d. — *Hai, și dacă-i cunoaște-o care-i a mea adevărată, ie-ț-o și duceți-vă de pe capul meu, că mi-ați scos peri albi de când ați venit.*

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*

e. ... dacă un om pleca de lângă tine n-aveai cum să știi ce face, unde e, când se întoarce, de ce întârzie.

Ioana Pârvulescu, *Inocenții*

13. CIRCUMSTANȚIALUL CONCESIV – CONSTRUCȚIILE CONCESIVE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Circumstanțialul concesiv. Construcțiile concesive**
- **Topică și punctuație**

Ce este circumstanțialul concesiv? **Circumstanțialul concesiv** este un component al enunțului prin care se indică evenimentul care ar putea împiedica realizarea unei acțiuni sau dobândirea unei însușiri, dar nu o împiedică. El presupune o relație logică de tipul: *deși (chiar dacă), ... totuși*, în cadrul căreia concesivul este elementul subordonat.

Fiind un component facultativ, acest tip de subordonat poate fi omis din enunț fără să-i afecteze gramaticalitatea.

DE EXEMPLU:

- ***Chiar dacă te-am iertat***, *nu mă mai bazez pe tine./Nu mă mai bazez pe tine.*

Termeni regenți

Circumstanțialul concesiv se subordonează:

- **unei forme verbale personale:** *Cu tot frigul*, ***a ieșit*** *la plimbare prin parc.*, *Mama, că e mamă, și tot* ***se*** *mai* ***supără*** *uneori.*
- **unei forme verbale nepersonale:** ***Nereușindu-i*** *prăjitura, deși a respectat rețeta, era dezamăgită.*, ***A nu răspunde*** *corect la întrebări, deși ai citit textul-suport, este de neexplicat.*
- **unei locuțiuni verbale:** *În pofida promisiunilor,* ***nu s-a ținut de cuvânt.***
- **unui adjectiv:** *Echipa* ***câștigătoare****, în pofida jocului din deplasare, este chiar echipa voastră.*, *Am recunoscut în el un om* ***introvertit****, deși ascundea acest lucru.*
- **unei interjecții:** *Cu toată supărarea,* ***na*** *o bomboană!*, ***Hai*** *la un suc, deși știu că eviți zahărul!*

REALIZĂRI ALE CIRCUMSTANȚIALULUI CONCESIV

- **forme verbale nepersonale:**
  - gerunziu:

*Chiar **văzând** efectele poluării, unii oameni tot nu-și schimbă comportamentul.*

  - infinitiv:

***Fără a vedea**, tot a continuat să creeze.*

- **adjectiv propriu-zis sau participial, precedat de semiadverbele *chiar și, și, nici*:**

***Chiar nervoasă**, tot se bucura de vizita nepoților., **Și necoapte**, bananele erau adunate.*

- **adverb și locuțiune adverbială (*tot, totuși, așa, în niciun caz, nici în ruptul capului, cu toate acestea*):**

*Nu vrea să mărturisească **nici în ruptul capului**. A suferit mult, și **chiar și așa**, a rămas un om senin.*

- **substantiv:**
  - în acuzativ (cu prepoziții/locuțiuni prepoziționale precum: *cu, fără, indiferent de*):

*Cu toată **stăruința**, nu putea găsi soluția corectă., **Fără ajutorul** promis, și tot a reușit., **Indiferent de perioadă**, Balcicul este o alegere potrivită pentru vacanță.*

  - în genitiv (cu prepoziția *împotriva* sau cu locuțiunile prepoziționale *în ciuda, în pofida, în contra*):

***Împotriva așteptărilor** tuturor, comunicarea electronică nu economisește timpul., **În ciuda părerii** unor oameni, animalele sunt ființe inteligente.*

- **pronume/numeral:**
  - în acuzativ:

***Chiar fără tine/cei doi**, tot vom participa la etapele următoare.*

  - în genitiv:

***În ciuda celorlalți/amândurora**, tot ne-am cumpărat acel album.*

- **propoziție (circumstanțiala concesivă):**

***Deși** <u>nu a ascultat</u> toată emisiunea,[1]/<u>a răspuns</u> totuși la întrebarea pusă la final[2]/.* (P1 – CV; P2 – PP)

Elementele de relație ale propoziției circumstanțiale concesive:

- **conjuncții subordonatoare:** *deși, dacă, de, că, să:*

***Deși** își <u>dorea</u> o vioară adevărată,[1]/<u>a primit</u> una de jucărie[2]/., **Dacă** ne-<u>am întâlni</u> și peste douăzeci de ani,[1]/tot te-<u>aș recunoaște</u>[2]/., **De** mă <u>crezi</u>,[1]/de <u>nu</u> mă <u>crezi</u>,[2]/eu îți <u>istorisesc</u> toată pățania[3]/., **Că** <u>ai</u>,[1]/că <u>nu ai</u>,[2]/tot <u>trebuie</u>[3]/<u>să plătești</u>[4]/., **Să** <u>știu</u> tot adevărul,[1]/și tot <u>nu</u> ți l-<u>aș spune</u>[2]/.*

- **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:** *cu toate că, chiar dacă, chiar de, măcar că, chit că:*

***Cu toate că** <u>putem</u> comunica mai ușor prin rețelele virtuale,[1]/ne <u>lipsesc</u> întâlnirile directe cu prietenii[2]/.*

Chiar dacă a trăit cu un secol în urmă,[1]/observațiile lui sunt valabile și azi[2]/. *Chiar de ți se pare severă uneori,[1]/nu îți vrea decât binele[2]/.* *Măcar că/chit că n-a înțeles cerința,[1]/tot a încercuit un răspuns[2]/.*

- **pronume nehotărâte:**

Oricare ar fi punctajul de la etapa aceasta,[1]/ tot nu se califică[2]/.

- **adjective pronominale nehotărâte:**

Oricâte improvizații ar face,[1]/mașina nu mai poate funcționa ca la început[2]/.

- **adverbe nehotărâte:**

Oriunde voi pleca,[1]/tot voi păstra în suflet locul copilăriei mele[2]/.

În unele cazuri, raportul de subordonare dintre regentă și propoziția circumstanțială concesivă se poate realiza prin **juxtapunere**:

Am,[1]/n-am,[2]/tot îi dau din resursele mele[3]/. *Zică[1]/ce-o zice,[2]/eu tot îl refuz[3]/.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

În general, circumstanțialul concesiv are topică liberă, deși se poate observa că sunt mai frecvente enunțurile în care acesta stă înaintea regentului: ***Chiar fără participarea** celor accidentați, tot au câștigat. Tot au câștigat, **chiar fără participarea** celor accidentați.*

De obicei, circumstanțialul concesiv se desparte prin virgulă de regentă: *Chiar **fără ajutorul** lor, tot a reușit.*

În general, propoziția circumstanțială concesivă are topică liberă: *Deși nu merge încă la școală, citește cursiv./Citește cursiv, deși nu merge încă la școală.*

Totuși, există unele preferințe de topică. De exemplu, propozițiile circumstanțiale concesive juxtapuse stau înaintea regentei, iar cele introduse prin *că* sunt deseori intercalate: *Supărați-vă, noi tot plecăm!*, *Muntele, că-i munte, și tot are doruri multe!*

De obicei, o circumstanțială concesivă se desparte prin virgulă de regenta ei: *Orice s-ar întâmpla, noi tot vom rămâne prieteni.*

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT....

1. În enunțurile cu circumstanțial concesiv realizat prin adjectiv, se produce **elipsa** verbului *a fi*:

◉ *Chiar **sfătuit**, nu a luat decizia corectă. Chiar sfătuit √**fiind**, nu a luat decizia corectă.* ◉ ***Bolnav**, tot a venit la școală. Deși √**era** bolnav, tot a venit la școală.*

2. În regenta unei construcții concesive pot apărea corelativele *totuși*, *tot* (adverbe), *cu toate acestea* (locuțiune adverbială). Acestea reiau sau anticipează informația din propoziția concesivă, asigurând și coerența enunțului.

Deși fiecare are obiceiurile lui, ***tot*** *joacă bine împreună.*

3. În unele enunțuri se folosesc adverbele de întărire *chiar*, *și*, *nici* pentru accentuarea ideii din subordonată. Aceste adverbe nu au funcție sintactică. (vezi capitolul *Adverbul*)

◉ ***Și*** *să vrea, nu ar mai putea cere lucrarea înapoi.* ◉ *Nu mai revin asupra deciziei,* ***nici*** *să mă roage.*

4. După modul în care vorbitorul percepe condiția din propoziția concesivă, aceasta poate fi de două feluri (Diferențele sunt evidențiate prin modul verbului din propoziția concesivă.).

◉ *concesiva propriu-zisă* (cu verb la indicativ):

Deși ***cunoaște*** *multe cuvinte în limba franceză, nu poate forma enunțuri.*

◉ *concesiva ipotetică* (cu verbul la condițional-optativ sau la conjunctiv):

Oricât ***s-ar strădui****, tot nu va convinge pe nimeni.*

5. Dacă introduce o propoziție circumstanțială concesivă, cuvântul ***când*** este conjuncție subordonatoare provenită (prin conversiune) dintr-un adverb relativ de timp care și-a pierdut sensul de bază.

Să se compare:

Când *se va încheia cursa, vom merge împreună spre casă.* (*când* – adverb relativ de timp) vs *Îmi vorbește despre trecut,* ***când*** *știe că asta mă supără.* (*când* – *deși*, deci este conjuncție subordonatoare)

ATENȚIE!

Confuzii posibile:

propoziție circumstanțială condițională vs ***propoziție circumstanțială concesivă***

Să se compare:

Dacă ar învăța notându-și ideile principale*, ar putea parcurge toate lecțiile mai rapid.* (CȚ)

Dacă ar învăța numai ideile principale*, și* ***tot*** *nu ar avea timp pentru toate lecțiile.* (CV – dincolo de sensul propoziției subordonate, o dovadă a existenței unei concesive este adverbul corelativ *tot*, prezent în regentă)

Greșeli posibile:

Mama s-a supărat pe băiat, ***dar totuși*** *nu l-a certat.* (Conjuncția *dar* nu se folosește împreună cu adverbe și locuțiuni adverbiale precum *tot*, *totuși*, *cu toate acestea/astea*, pentru că sensurile acestora se suprapun.)

SĂ EXERSĂM!

1. Indică pentru fiecare circumstanțial concesiv din enunțurile următoare partea de vorbire prin care se exprimă, alegând-o din caseta de mai jos.

a. adjectiv participial; b. adjectiv propriu-zis; c. numeral cu valoare pronominală; d. substantiv în genitiv (cu locuțiune prepozițională); e. formă verbală nepersonală (gerunziu); f. substantiv în genitiv (cu prepoziție)

1. *Avea o energie impresionantă, în pofida vârstei înaintate.* ....
2. *Chiar rătăcit, tot nu și-a pierdut speranța.* ....
3. *Cunoscând avantajele, tot nu a acceptat oferta lor.* ....
4. *Împotriva dorinței lor, tot s-a înscris la concurs.* ....
5. *Chiar fără cei doi, tot au câștigat meciul.* ....
6. *Chiar tristă, tot ne-a însoțit.* ....

2. Precizează partea de vorbire prin care se realizează regenții circumstanțialelor concesive din enunțurile:

a. *Băiatul nu și-a dat seama de greșeală, în ciuda avertismentelor primite.*
b. *A urmat cariera de muzician, în ciuda părerii celorlalți.*
c. *Am cunoscut un om sensibil, în ciuda aparențelor.*
d. *Hai la petrecere, chiar dacă ești supărată!*

3. Rescrie enunțurile de mai jos (păstrând sensul inițial), astfel încât să conțină câte o propoziție circumstanțială concesivă introdusă prin elementul de relație indicat. Folosește un element corelativ în propozițiile regente.

a. *Am luat notă mare, dar nu am studiat foarte mult.*
Deși ....
b. *A scris multe variante de eseu, dar nu era mulțumit de rezultate.*
Oricâte ....
c. *Nu a înțeles toată întrebarea, dar a dat un răspuns.*
Chiar dacă ....
d. *Exersează mult, dar nu reușește lovitura perfectă.*
Oricât ....

4. Alege răspunsul corect pentru fiecare enunț.

A. În enunțurile: 1. *Roagă-l să întrebe de mine.* 2. *Se gândea să nu accepte propunerea lor.* 3. *Să mă roage, și tot nu mă duc.* există:

a. o construcție concesivă realizată propozițional;
b. o realizare propozițională a atributului;
c. o realizare propozițională a circumstanțialului de scop;
d. o realizare propozițională a circumstanțialului de timp.

B. Există o construcție concesivă realizată propozițional în:
a. *Tu știi dacă vine și Mihai?*
b. *Dacă m-ai certat, de aceea nu mai suntem în aceeași echipă.*
c. *Dacă se supără, și tot refuz invitația lui.*
d. *Dacă ai fi știut adevărul, nu l-ai mai fi certat.*

C. Există o construcție concesivă realizată propozițional în:
a. *Du-te de-ți vezi de treburi.*
b. *Și de-l ceartă, tot nu zice nimic.*
c. *De va pleca, prietenii lui vor fi triști.*
d. *De-l întâlnești, spune-i nemulțumirile tale.*

D. Există o construcție concesivă realizată propozițional în:
a. *Să fi citit textul cu atenție, nu ar mai fi greșit.*
b. *Să fi știut tot adevărul, și tot te susținea.*
c. *Plec să aflu adevărul.*
d. *Știu să descopăr adevărul.*

5. Citește următorul fragment.
Cu toate că duceam de câteva zile o viață idilică și ni s-ar fi cuvenit [...] să gustăm un minut de odihnă sub umbra stufoasă a vreunui fag, totuși ne mulțămirăm, deocamdată, cu umbra rară și îngustă a unui tânăr brad, care nu înlesnea răcoroasa-i ospitalitate decât capetelor noastre pârlite și înfierbântate de arșița zilelor de Cuptor.
Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*

Răspunde la cerințele date:
a. Rescrie din text propozițiile circumstanțiale concesive.
b. Indică elementul corelativ al circumstanțialelor concesive.
c. Menționează relația care se stabilește între propozițiile circumstanțiale concesive, precizând valoarea morfologică a cuvântului prin care se stabilește această relație.
d. Contrage primul enunț, astfel încât să obții un circumstanțial concesiv realizat printr-o formă verbală nepersonală.

6. Completează frazele de mai jos, adăugând o propoziție subordonată introdusă prin elementele de relație date. Precizează tipul subordonatei adăugate:
a. *Am decis[1]/să iau umbrela,[2]/deși* ....
pentru că ....
în caz că ....
după ce ....
b. *Copiii voiau[1]/să afle adevărul,[2]/chiar dacă* ....
deoarece ....
doar dacă ....

14. ATRIBUTUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Atributul**
- **Posibilitățile combinatorii ale substantivului (substantiv + atribut)**
- **Atributul (realizări prin adjectiv, substantiv, pronume, numeral, adverb)**
- **Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: atributiva**

Ce este atributul? Atributul este o funcție sintactică din grupul nominal, fiind deci dependent de un centru/regent nominal (substantiv sau înlocuitor al acestuia).

Termeni regenți

- **substantiv**: *Ne-am plimbat prin **pădurea** de stejari.*
- **pronume**:
  - personal/personal de politețe: ***Tu** din banca a doua, vino la tablă!, Îl strig **pe dumnealui** cu pălărie roșie.*
  - demonstrativ: *Îmi plac torturile, mai ales **acela** de ciocolată.*, *Nu vreau pantofii aceștia, ci pe **cei** cu toc.*
  - negativ: *Nu a găsit **nimic** special în cutie.*
  - nehotărât: *I-am întâlnit pe **alții** mai curajoși.*
  - interogativ: ***Care** dintre voi acceptă invitația?*
  - relativ: *Au hotărât[1]/**care** dintre ei va fi lider[2]/.*
- **numeral cu valoare pronominală**: *Am mâncat trei prăjituri, **una** cu zmeură și **două** cu vișine.*, ***Al doilea** dintre ei a fost Marian.*

Atributul completează înțelesul termenului regent, făcându-l mai ușor de identificat.

Să se compare:

Mi-am schimbat bluza.

În absența atributului, nu cunoaștem detalii care să ne ajute să identificăm clar obiectul (bluza).

- *Mi-am schimbat **bluza** albă/înflorată/de mătase/cu imprimeu/fără mâneci/de ieri.*
- *Mi-am cumpărat **o bluză** albă/înflorată/de mătase/cu imprimeu/fără mâneci.*

Atributele subliniate redau caracteristicile bluzei, deci restrâng înțelesul regentului, făcând să se înțeleagă **care** bluză (dintr-o mulțime de bluze) a fost schimbată sau **ce fel** de bluză mi-am cumpărat.

REALIZĂRI ALE ATRIBUTULUI

- **adjectiv**: *Prin muncă și-a îndeplinit* ***marea*** *dorință.*
- **substantiv**: *Dorința* ***fetei*** *este să reușească la examen.*
- **pronume**: *Dorința* ***lui*** *este să devină aviator.*
- **numeral**: *Dorința* ***celor doi*** *a fost să devină campioni.*
- **formă verbală nepersonală**: *Dorința* ***de a pleca*** *nu-i dădea pace.*
- **adverb**: *A renunțat la dorința* ***de altădată***.
- **propoziție (atributivă)**: *I s-a îndeplinit dorința¹/****pe care și-a pus-o în copilărie²****/.*

1. Atributul realizat prin adjectiv sau prin alte cuvinte cu valoare adjectivală

Adjectivele care pot îndeplini funcția sintactică de atribut sunt:

- propriu-zise: *Motanul* ***blând*** *și cățelușa* ***sprintenă*** *sunt prietenii mei.*
- pronominale demonstrative: ***Acest*** *pisoi a fost găsit de o fetiță.*
- pronominale posesive: *Mă ajută prietenii* ***mei.***
- pronominale nehotărâte: ***Orice*** *propunere a fost bine-venită.*
- pronominale negative: *Nu ne-a deranjat* ***niciun*** *zgomot.*
- pronominale interogative: ***Care*** *bicicletă este defectă?*
- pronominale relative: *Nu știm¹/****ce*** *vești vom primi de la ei²/.*
- pronominale de întărire: *Candidatul* ***însuși*** *și-a anunțat retragerea.*
- participiale: *Săniile* ***lustruite*** *erau trase de copii pe deal.*
- provenite din verbe la gerunziu acordat: *Fața* ***plângândă*** *s-a înroșit.*
- numerale cu valoare adjectivală: ***Doi*** *soldați stăteau de pază.*

ATENȚIE!

1. Gerunziul cu funcție sintactică de atribut apare în două situații:

- **acordat** cu substantivul regent (are valoare adjectivală și îndeplinește funcția sintactică de atribut **adjectival**):

În zare se vedeau ***focurile arzânde***. (este observabil acordul la plural, prin desinența *-e*)

- **neacordat** cu substantivul regent (își păstrează valoarea verbală și îndeplinește funcția sintactică de atribut **verbal**); (vezi și capitolul *Verbul. Formele verbale nepersonale*)

În zare se vedeau ***focurile arzând***. (substantivul este la plural, dar gerunziul nu are mărci de plural)

2. Când substantivul regent al gerunziului este la singular, masculin sau neutru, nu se poate stabili dacă gerunziul este acordat sau neacordat: *copil suferind*.

2. Atributul realizat prin substantive sau prin alte cuvinte cu valoare substantivală

Substantivul cu funcție sintactică de atribut se atașează direct centrului sau se leagă de acesta printr-o prepoziție și poate sta în cazurile:

a. nominativ

Atributul se atașează direct centrului:

- *M-am născut în județul* ***Timiș****.*
- *Unchiul* ***Vasile*** *este fratele mamei.*

ATENȚIE!

1. Regentul atributului realizat prin substantiv în nominativ este întotdeauna un substantiv articulat hotărât: *vecinul Costică, profesorul Marinescu, bunica Maria, doamna Vișinescu, orașul Timișoara* etc.

2. Atributul în nominativ se poate realiza și prin **numeral cu valoare substantivală**:

- *Am urcat până la etajul* ***2****.*
- *La piață ajungi cu tramvaiul* ***36****.*

3. A nu se confunda atributul în nominativ cu **apoziția**!

Să se compare:

a. ***Vecinul Costică*** *m-a ajutat să-mi repar bicicleta.*

b. ***Vecinul, Costică****, m-a ajutat să-mi repar bicicleta.*

În (b.), substantivul *Costică* este izolat între virgule, ceea ce dovedește că nu se subordonează substantivului *vecinul*. Relația dintre cei doi termeni este deci de echivalență (al doilea termen reprezintă o altă modalitate de a face referire la aceeași persoană). În acest caz, substantivul este apoziție, nu atribut.

b. acuzativ

Atributul se leagă de centrul său printr-o prepoziție/locuțiune prepozițională:

- *Ne-am întâlnit la cercul* ***de lectură****.*
- *Plecarea* ***la mare*** *ne bucură pe toți.*
- *Ne-a plăcut călătoria* ***cu trenul****.*
- *Mâncarea* ***fără sare*** *este sănătoasă.*
- *Am curățat copacii* ***din parc****.*
- *Făina* ***pentru cozonaci*** *trebuie cernută.*
- *Zvonurile* ***despre spectacol*** *s-au răspândit repede.*
- *Atitudinea* ***față de părinți*** *este de respect profund.*

c. dativ

Atributul se atașează direct centrului doar dacă acesta provine dintr-un verb și exprimă numele acțiunii:

- *S-a votat acordarea de burse* ***studenților****.*
- *Primirea colindătorilor ne bucură prin oferirea de daruri* ***copiilor****.*
- *Liceele au început deja distribuirea de oferte* ***elevilor****.*

Atributul se leagă de centru printr-o prepoziție care impune dativul (*grație, datorită, mulțumită*):

- *Reușita* ***grație ajutorului*** *primit de la părinți l-a emoționat.*

ATENȚIE!

1. Structurile cu substantive postverbale de mai sus provin din reorganizarea unor structuri verbale: ***distribui*** *materiale elevilor* – ***distribuirea*** *de materiale elevilor.*

2. În urma **nominalizării** (transformarea verbului-centru în substantiv-centru), complementul indirect din construcția verbală (*elevilor*) ajunge să se subordoneze unui substantiv (*distribuirea*), prin urmare nu va mai îndeplini funcția de complement, ci preia rolul de **atribut.** (vezi și capitolul *Funcțiile sintactice. Complementul indirect*)

d. genitiv

Atributul se atașează direct centrului. În acest caz, atributul realizat prin substantiv este **genitival:**

- *Jucăria* ***copilului*** *are două rotițe.*
- *Vara este alungată de căderea* ***frunzelor****.*
- *Am cusut un nasture* ***al cămășii****.*

Atributul se subordonează centrului prin **joncțiune**, printr-o prepoziție/locuțiune prepozițională (*contra, împotriva, deasupra, dedesubtul, înaintea, înapoia, în fața, în spatele, în mijlocul, de-a lungul, de-a latul* ș.a.):

- *Am participat la protestul* ***împotriva defrișărilor****.*
- *Zborul* ***deasupra norilor*** *a fost încântător.*
- *Plimbările* ***de-a lungul râului*** *ne-au dus în inima pădurii.*
- *Întreruperea* ***în mijlocul discursului*** *a fost neplăcută.*

ATENȚIE!

A nu se confunda atributele cu circumstanțialele de cauză și de scop.

DE EXEMPLU:

- *Clima s-a schimbat* ***din cauza*** *poluării.*
- *Merge la munte* ***cu scopul*** *practicării sporturilor de iarnă.*

Grupările *din cauza* și *cu scopul* sunt substantive precedate de prepoziție; au funcție sintactică de circumstanțial de cauză, respectiv circumstanțial de scop și sunt regenții atributelor genitivale *poluării* și *practicării.*

3. Atributul realizat prin pronume sau prin alte cuvinte cu valoare pronominală

Funcția de atribut este îndeplinită de diverse tipuri de pronume, inclusiv de numeralul cu valoare pronominală.

DE EXEMPLU:

- **pronume personal**: *Încrederea* ***în tine*** *te va ajuta să evoluezi.*
- **pronume reflexiv**: *Lauda* ***de sine*** *nu face pe nimeni mai bun.*
- **pronume personal de politețe**: *Locul* ***de lângă dumneavoastră*** *este liber?*
- **pronume posesiv**: *Cadourile* ***pentru ai mei*** *le-am pus sub brad.*
- **pronume demonstrativ**: *Gândul* ***la ceilalți*** *este din ce în ce mai apăsător.*
- **pronume nehotărât**: *Discuțiile* ***cu cineva*** *apropiat te vor ajuta.*
- **pronume negativ**: *N-am găsit greșeli în compunerea* ***nimănui.***
- **pronume interogativ**: ***Ale cui*** *rezultate au fost cele mai bune?*
- **pronume relativ**: *Am admirat tablourile* ***ale căror*** *rame erau de lemn.*
- **numeral cu valoare pronominală**: *Întrecerea* ***cu al doilea*** *a fost acerbă.*

Pronumele cu funcție sintactică de atribut poate sta în cazurile **acuzativ, dativ** și **genitiv**:

a. acuzativ:

- *Veștile* ***de la aceștia/ai tăi/fiecare/dumneavoastră*** *ne-au pus pe gânduri.*
- *Ne-a dezamăgit purtarea lor* ***față de ai noștri.***
- *Un om* ***ca el*** *găsești rar.*

b. dativ: se subordonează direct regentului (prin **caz**) sau cu ajutorul unei prepoziții (prin **joncțiune**).

Cazul dativ este impus de prepoziție:

Succesul ***datorită acestora*** *i-a bucurat pe profesori.*

Subordonarea atributului se realizează prin **caz** atunci când:

- regentul provine dintr-un verb și exprimă numele acțiunii;

Acordarea de ajutoare ***acestora*** *reprezintă un gest altruist.*

- regentul este nearticulat și exprimă un nume de rudenie (*frate*, *unchi*, *nepot*, *verișor*) sau o relație socială (*șef*, *prieten*, *vecin*, *adversar*);

Cel care ține discursul este frate ***acestuia*** *din spatele tău.*

- atributul este exprimat printr-un clitic pronominal personal și se leagă prin cratimă de regent;

*În casa-**i** nu primește pe oricine.*

Structura de mai sus este învechită.

c. genitiv: ca și atributul realizat prin substantiv, și atributul exprimat prin pronume se subordonează centrului fie prin caz (a.), fie prin joncțiune, cu ajutorul unor prepoziții sau locuțiuni prepoziționale cu regim de genitiv (b.).

a.

- *Nu am înțeles explicațiile **lor**.* (pronume personal)
- *Pentru noi este importantă părerea **dumnealor**.* (pronume personal de politețe)
- *Viața **acestora** este plină de surprize.* (pronume demonstrativ)
- *Prietenii **alor mei** ne-au invitat la petrecere.* (pronume posesiv)
- *Intenția **niciunuia** nu a fost să vă jignească.* (pronume negativ)
- *Temele **unora** au fost corecte.* (pronume nehotărât)
- ***Ai cui** bocanci sunt murdari?* (pronume interogativ)
- *Ne-am plimbat prin pădurea **ai cărei** copaci au înfrunzit.* (pronume relativ)

b.

- *Măsurile **împotriva acestora** nu au fost înțelese corect.*
- *Copacii **din fața tuturor** vor fi plantați astăzi.*

ATENȚIE!

1. Atributul exprimat prin pronume în cazul genitiv este:

- **genitival**, dacă se subordonează regentului prin caz;
- **prepozițional**, dacă subordonarea se realizează prin prepoziție.

2. În genitiv, pot să apară doar formele nonclitice (accentuate) ale pronumelui personal: *L-am recunoscut după vocea **lui** puternică*. Formele clitice cu funcție sintactică de atribut stau în cazul dativ: *L-am recunoscut după vocea-**i** puternică.*

3. Numeralul cu valoare pronominală cu funcție sintactică de atribut stă, de asemenea, în cazurile acuzativ, dativ, genitiv.

DE EXEMPLU:

Ac.: *Întâlnirea **cu cei trei/cu al treilea** va avea loc peste o săptămână.*
D : *Acordarea de burse **celor cincisprezece** i-a bucurat pe părinți.*
G : *Plecarea **celor doi/celui de-al doilea** ne-a întristat.*

4. Atributul realizat prin adverb

În mod obișnuit, adverbul se subordonează unui verb și ocupă poziția sintactică de circumstanțial.

Adverbul este atribut când are ca regent un substantiv.

IMPORTANT! Pentru că adverbul se subordonează în cele mai multe situații unui verb, regentul unui atribut realizat prin adverb este adesea un substantiv provenit din verb (postverbal).

DE EXEMPLU:

Merg *acolo* *ca să învăț.* (circumstanțial de loc) ⟹ **Mersul** *acolo* *mă ajută să învăț* (atribut adverbial)

Ieri **am călătorit** *cu trenul.* (circumstanțial de timp) ⟹ **Călătoria** *de ieri* *ne-a plăcut.* (atribut adverbial)

S-a rostogolit *așa* *până la ușă.* (circumstanțial de mod) ⟹ **Rostogolirea** *așa* *îți va da dureri de oase.* (atribut adverbial)

- În enunțurile din stânga, adverbele sunt subordonate unor verbe (*merg, am călătorit, s-a rostogolit*) și au funcție sintactică de circumstanțial (*acolo* – de loc, *ieri* – de timp, *așa* – de mod).
- În enunțurile din dreapta, adverbele sunt subordonate unor substantive postverbale (*mersul, călătoria, rostogolirea*), de aceea sunt atribute.

Atributele realizate prin adverbe subordonate substantivelor postverbale provin din circumstanțialele verbelor inițiale:

- *merg acolo* (*acolo* – circumstanțial de loc);
- *mersul acolo* (*acolo* – atribut adverbial).

Adverbele cu funcție sintactică de atribut pot fi însoțite de prepoziții.

DE EXEMPLU:

- *În școala* ***de aici*** *au învățat mulți olimpici.*
- *Trecerea* ***pe acolo*** *se face doar cu vaporașul.*
- *M-a amețit privitul* ***în sus.***
- *Blocul* ***de dincolo*** *are 10 etaje.*

Atributul se poate realiza și prin locuțiune adverbială.

DE EXEMPLU:

- *Plecarea* ***pe neașteptate*** *i-a întristat pe prietenii lui.*
- *Se recomandă mâncatul* ***pe îndelete.***
- *A fost restricționată intrarea* ***de-a valma*** *în magazinele cu reduceri.*
- *Abia am ajuns pe drumurile* ***harcea-parcea*** *ale satului.*
- *Mersul* ***zi de zi*** *la cumpărături este relaxant pentru unii.*
- *Ne-a surprins răspunsul* ***din senin.***
- *Nu se satură niciodată de colindatul* ***peste tot.***
- *Plimbările* ***pe cine știe unde*** *mă fac să întârzii acasă.*

5. Realizarea propozițională a atributului: atributiva

Atributul se poate realiza nu doar în propoziție, prin părțile de vorbire de mai sus, ci și în frază, unde ia forma unei propoziții.

Fraza: *Mi-a plăcut cartea*[1]/***pe care am citit-o***[2]/. este alcătuită din două propoziții.

Cea de-a doua propoziție:

- poate fi înlocuită cu adjectivul *citită*, fără ca sensul enunțului să se schimbe: *Mi-a plăcut cartea* ***citită***.;
- are un regent nominal: se subordonează substantivului *cartea*;
- restrânge sfera de semnificații a regentului: **este vorba despre o carte anume, aceea citită de mine;**
- se poate contrage într-un adjectiv care va avea funcție sintactică de atribut: *citită*.

Se observă deci că propoziția a doua are caracteristicile unui atribut (din punct de vedere sintactic, se comportă ca un atribut).

Atributul din propoziția: *S-a îndeplinit dorința* ***copilului***. poate fi realizat și sub forma unei propoziții, fără ca sensul să se schimbe.

DE EXEMPLU:

S-a îndeplinit dorința[1]/***pe care a avut-o copilul***[2]/.

Prin expansiunea atributului s-a obținut o propoziție cu același înțeles, subordonată aceluiași termen (substantivului *dorință*). (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relația de dependență/de subordonare*)

IMPORTANT! Propoziția subordonată unui regent nominal (substantiv, pronume, numeral) ține locul unui atribut într-o frază și se numește **propoziție atributivă**.

DE EXEMPLU:

A avut <u>ideea</u>[1]/***să colaborăm la acest proiect***[2]/.
Biblioteca mea preferată este <u>aceea</u>[1]/***unde cărțile nu sunt prăfuite***[2]/.
I-a iertat pe <u>cei doi</u>[1]/***care au întârziat***[2]/.

Propoziția atributivă poate fi **intercalată** între termenii propoziției regente:

⊙ *Pădurea*[1]/***<u>în care</u> ne-am rătăcit***[2]/*abia se vedea din vârful dealului*[1]/.
⊙ *În grădina*[1]/***<u>unde</u> a ajuns prințul***[2]/*trăia un balaur*[1]/.
⊙ *Dorința*[1]/***<u>să</u> meargă în excursie***[2]/*i-am împărtășit-o dirigintei*[1]/.
⊙ *El,*[1]/***<u>care</u> nu se teme de nimic,***[2]/*părea acum îngrijorat*[1]/.
⊙ *Cel*[1]/***<u>ce</u> nu și-a plătit taxa***[2]/*este chemat la casierie*[1]/.
⊙ *Al treilea*[1]/***<u>care</u> a intrat pe scenă***[2]/*a cântat la pian*[1]/.

Subiectele și circumstanțialele de la începutul enunțurilor (*Pădurea*, *În grădina*) sunt legate sintactic de componente din propoziția principală (*pădurea abia se vedea*; *în grădină trăia un balaur*; *dorința i-a împărtășit-o dirigintei* ș.a.m.d.).

În fiecare enunț anterior, atributiva este intercalată între componentele propoziției regente.

Elementele de relație ale atributivei

Propoziția atributivă se introduce în frază prin conectori **relativi (atributiva relativă)**:

- **pronume și adjective pronominale relative:** *care* (*căruia/căreia/cărora*), *cine* (*cui*), *ce*, *cât* (*câtă*, *câți*, *câte*, *al câtelea/a câta*);

*Trenul[1]/**în care a urcat**[2]/ajunge la Brașov[1]/.*

*Trenul[1]/**ale cărui** vagoane sunt verzi[2]/este un marfar[1]/.*

*Călătorii[1]/**cărora li s-au verificat biletele**[2]/au coborât la Predeal[1]/.*

*Întrebarea[1]/**cine a tras semnalul de alarmă**[2]/a rămas fără răspuns[1]/.*

*Nu a ascultat toate întrebările[1]/**cui era în vagon**[2]/.*

*Din trenul[1]/**ce a sosit acum pe peron**[2]/au coborât toți călătorii[1]/.*

*Am avut curiozitatea[1]/în **ce** <u>stație</u> au coborât călătorii fără bilet[2]/.*

*Ne va da informația[1]/despre **câți** <u>kilometri</u> am parcurs în două ore[2]/.*

ATENȚIE!

Cuvântul *de* este folosit popular ca pronume relativ, având sensul lui (*pe*) *care*.

DE EXEMPLU:

- *Bicicleta[1]/**de**-o vezi aici[2]/are o roată dezumflată[1]/.*
- *Bicicleta[1]/**pe care** o vezi aici[2]/are o roată dezumflată[1]/.*

- **pronume și adjective pronominale nehotărâte:** *oricare* (*oricăruia/oricăreia*), *oricine* (*oricui*), *orice*;

*Jignirea[1]/**oricui va pierde concursul**[2]/va avea urmări grave[1]/.*

*I se citea pe chip curiozitatea[1]/**pentru oricine absolvise actoria**[2]/.*

*Teama[1]/**de orice se afla în încăpere**[2]/i-a alungat-o mama lui[1]/.*

*Teama[1]/**de orice <u>lucru</u> se afla în încăpere**[2]/i-a alungat-o mama lui[1]/.*

*Premiul[1]/**oricărui <u>alergător</u> sosește primul**[2]/constă într-o tabără de schi[1]/.*

- **adverbe relative:** *când*, *cum*, *unde*, *cât*;

*Nu-și mai amintește ziua[1]/**când a pescuit pentru întâia oară**[2]/.*

*Captura depinde în mare măsură de felul[1]/**cum pescuiești**[2]/.*

*Locul[1]/**unde și-a fixat undițele**[2]/era plin de pescari[1]/.*

*În timpul[1]/**cât au stat undițele în apă**[2]/nu s-a auzit o vorbă[1]/.*

ATENȚIE!

Termenii regenți ai unei atributive introduse prin adverbe relative sunt substantive care exprimă ideea de **loc** (*locul*, *parcul*, *grădina*, *cartierul*), de **timp** (*ziua*, *ora*, *anul*, *săptămâna*) sau de **mod** (*modul*, *felul*, *metoda*).

Propoziția atributivă se introduce în frază și prin conectori **conjuncționali** (**atributiva conjuncțională**):

- **conjuncții subordonatoare:** *că*, *să*, *ca să* (*ca... să*), *dacă*.

*Are speranța[1]/**că războiul se va încheia în curând**[2]/.*
*S-a luat hotărârea[1]/**să traversăm Dunărea cu bacul**[2]/.*
*Propunerea[1]/**ca ei și prietenii lor să facă parte din echipa noastră**[2]/a fost acceptată de toți[1]/.*
*Nu-și pune de pe acum problema[1]/**dacă va fi admis la facultate**[2]/.*

- **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:** *cum că*, *fără să*, *până să*.

*S-au răspândit în toată școala zvonurile[1]/**cum că examenul va fi dificil**[2]/.*
*Plecarea[1]/**fără să ne anunți**[2]/nu este politicoasă[1]/.*
*Învățatul[1]/**până să ajungă părinții acasă**[2]/a devenit un obicei[1]/.*

ATENȚIE!

Atributivele conjuncționale au ca termeni regenți o serie de substantive abstracte articulate hotărât: *decizia*, *hotărârea*, *visul*, *dorința*, *speranța*, *întrebarea*, *ideea*, *gândul*, *problema*, *faptul*, *teama*, *plăcerea*, *pasiunea*, *invitația*, *siguranța*, *certitudinea*, *încrederea* etc.

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

În ceea ce privește topica, atributul poate sta înainte sau după termenul regent:

*În castel trăia o fată **frumoasă**.* (atributul stă după substantivul regent)
*În castel trăia o **frumoasă** fată.* (atributul stă înaintea substantivului regent)

Atributul realizat printr-o propoziție stă numai după termenul regent:

*Trăia acolo o fată[1]/**care era frumoasă**[2]/.*
**Trăia acolo care era frumoasă o fată.*

În ceea ce privește punctuația, unele atribute stabilesc o legătură strânsă cu regentul, în sensul că prezența lor este necesară alături de regent pentru a exprima aspectul la care acesta face referire. Acestea se numesc **atribute neizolate sau restrictive** și nu se despart prin virgulă de regent.

DE EXEMPLU:

- *Profesorul **supărat** a ridicat în picioare doi elevi neatenți.*
- *Am terminat de citit cartea[1]/**pe care mi-ai împrumutat-o săptămâna trecută**[2]/.*

Atributele izolate sau nonrestrictive nu stabilesc o legătură strânsă cu regentul, de aceea se despart prin virgulă de acesta. În vorbire, virgula este marcată printr-o pauză intonațională. Aceste atribute sunt facultative, pentru că înțelesul enunțului nu depinde de prezența lor.

DE EXEMPLU:

- *Profesorul, **supărat**, a ridicat în picioare doi elevi neatenți.*
- *L-a invitat la aniversare și pe Dan,[1]/**pe care l-a cunoscut acum o lună**[2]/.*

ATENȚIE!

Punctuația poate influența sensul enunțului.

Să se compare:

a. *Am întâlnit la bazin numai băieți **care știau să înoate**.*

b. *Am întâlnit la bazin numai băieți, **care știau să înoate**.*

În (a.), atributiva este neizolată pentru că accentul se pune pe informația transmisă de ea (o caracteristică a băieților pe care i-am întâlnit la bazin: **toți știau să înoate**).

În (b.), atributiva este izolată pentru că informația pe care o transmite este suplimentară, important fiind mesajul din prima parte a enunțului: la bazin erau numai băieți (nu și fete, de pildă). În acest caz, atributiva oferă doar o informație de detaliu; prezența ei este facultativă în enunț, deci poate fi omisă.

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

1. Atributul se poate realiza și prin verb/locuțiune verbală la o formă nepersonală:

- *Și-a exprimat dorința **de a călători** la Polul Nord.* (infinitiv)
  *A făcut și el greșeala **de a da din casă**.*
- *Am înlocuit mașina **de scris** a bunicului cu un laptop nou.* (supin)
  *Copilul își caută cartea **de colorat**.*
- *Privea pe fereastră la ploaia **șiroind**.* (gerunziu neacordat)
  *Filmul despre oamenii **suferind** din cauza războaielor a fost tulburător.*

2. Atributul se poate realiza și prin interjecție:

- ***Halal** prietenie mai e și asta!*
- *Am mâncat un compot **mm**!*

3. Când sunt însoțite de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale cu regim de genitiv, pronumele posesive și cliticele pronominale personale pot îndeplini funcția sintactică de atribut, dar își păstrează forma de acuzativ, respectiv dativ:

- *Tancurile* ***din fața noastră*** *se pregătesc pentru parada militară.* (atribut, caz acuzativ)
- *În casa* ***dinaintea-ți*** *locuiesc bunicii mei.* (atribut, caz dativ)
- *Grădina* ***din juru-mi*** *aparține unei vechi case boierești.* (atribut, caz dativ)

4. Conectorii relativi care introduc propoziții atributive intră în două tipuri de relații sintactice:

- cu regentul atributivei (leagă atributiva de regentul ei);
- cu un cuvânt din interiorul propoziției atributive, față de care îndeplinesc funcții sintactice:
  - **subiect:** *Se sperie de cățelul*[1]*/**ce** latră în parc*[2]*/.*
  - **nume predicativ:** *A ascultat la radio știrile*[1]*/**despre cum** va fi vremea*[2]*/.*
  - **complement direct:** *Cel*[1]*/**pe care** l-am salutat*[2]*/este profesorul de biologie*[1]*/.*
  - **complement indirect:** *Ascult sfaturile*[1]*/**cui** îi face plăcere*[2]*/să le ofere*[1]*/.*
  - **complement prepozițional:** *Soluția*[1]*/**la care** te-ai gândit*[2]*/s-a dovedit eficientă*[1]*/.*
  - **circumstanțial de loc:** *În orașul*[1]*/**unde** locuiesc*[2]*/s-a construit o catedrală*[1]*/.*
  - **circumstanțial de timp:** *Echipa s-a bucurat de victoria din anul*[1]*/**când** a câștigat campionatul*[2]*/.*
  - **circumstanțial de mod:** *Au fost încântați de modul*[1]*/**cum** am rezolvat problema*[2]*/.*
  - **circumstanțial de cauză:** *Cauza*[1]*/**din care** a alunecat*[2]*/a fost poleiul*[1]*/.*
  - **circumstanțial de scop:** *Scopul*[1]*/**cu care** a donat sânge*[2]*/a fost de a salva vieți*[1]*/.*
  - **atribut:** *Câmpurile*[1]*/**ale căror** recolte s-au strâns*[2]*/par acum pustii*[1]*/.*

5. Conectorul relativ al atributivei poate fi eliptic:

- *Nu-i nimeni*[1]*/[care] să-l ducă la aeroport*[2]*/.*
- *Nu găsesc pe cineva*[1]*/√căruia să-i spun vestea asta*[2]*/.*

În astfel de situații, elementul de relație este relativul eliptic, iar cuvântul *să* este doar marcă a conjunctivului.

6. Funcția sintactică de atribut genitival poate fi mai greu de recunoscut dacă substantivul cu funcție de atribut este, la rândul lui, regent pentru alte atribute adjectivale antepuse: *Ne-a bucurat <u>ajutorul</u> noului* ***coleg***. (substantivului *coleg*, cu funcție de atribut, este și regent pentru atributul adjectival *noului*). Fiind antepus substantivului, adjectivul preia mărcile flexionare de caz (*ajutorul* ***noului*** *coleg/ajutorul* ***colegului*** *celui nou*).

SĂ EXERSĂM!

1. Citește fragmentul de mai jos.

Era femeia cea tânără și inimoasă. Venise îmbrăcată în haine groase. Nici ea nu putea dormi. Călătorea întâia oară spre ghețurile polare.

Aflase că a doua zi vânătorii de urși au să-l elibereze pe Fram pe o insulă de sloiuri. Se îmbrăcase și ieșise pe punte să vadă ce face ursul alb.

— Așadar, prietene Fram, ne părăsești? șopti ușor. N-are să-ți pară rău de nimic? N-ai să regreți lumea noastră? N-are să-ți fie urât singur, în pustietățile de acolo, reci?

Mâna îi alinta blana albă și umedă de vântul sărat al mării.

Fram întoarse ochii lui mici, buni spre această făptură omenească pe care de mâine n-avea s-o mai vadă. Parcă înțelegea întrebarea. Părea că știe ce-ar fi trebuit să răspundă, dacă ar fi avut glas. Rotunji laba și o apăsă pe umărul femeii, cum făcea cu prietenii lui de la circ.

Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*

Atributul	Partea de vorbire prin care se exprimă	Termenul regent și partea de vorbire prin care se exprimă

a. Identifică atributele din fragmentul citit și completează tabelul dat cu informațiile cerute.

b. Extrage, din textul dat, secvența care constituie realizarea propozițională a atributului și numește funcția sintactică a elementului prin care este introdusă propoziția atributivă în frază.

c. Transformă ultimul atribut din text într-o propoziție atributivă.

2. Construiește enunțuri în care atributul să aibă ca regent:

a. substantivul comun *păpușă*;

b. pronumele personal *tu*;

c. pronumele demonstrativ *acesta*;

d. pronumele nehotărât *toți*;

e. numeralul cardinal cu valoare pronominală *cinci*.

3. Completează enunțurile cu atribute care să fie subordonate cuvintelor subliniate și să aibă realizările indicate în paranteze.

a. *La întâlnirea de lucru a echipei noastre a fost apreciată doar soluția* .... (adjectiv propriu-zis, verb la infinitiv, pronume nehotărât, numeral cardinal).

b. *Ne-a plăcut tuturor cum s-a încheiat* <u>*ziua*</u> .... (adverb, adjectiv pronominal, substantiv însoțit de prepoziție, numeral ordinal cu valoare adjectivală).

c. *Și-a reparat mașina* .... (adjectiv participial, substantiv însoțit de prepoziție, verb la supin, propoziție atributivă).

4. Completează frazele de mai jos cu elemente de relație care să introducă propoziții atributive:

a. *Am în minte imaginea tulburătoare a mării* .... *valuri spumegă.*

b. *Bunicul este tipul omului* .... *oricine poate avea încredere în orice situație.*

c. *Cartea* .... *chiar acum o citește i-a fost recomandată de un prieten.*

d. *A reușit promovarea examenului* .... *nopți în șir s-a temut.*

e. *Se bucură și acum de ajutorul prietenilor* ...., *fără a se jena, a apelat de fiecare dată.*

f. *Am recitit textul eminescian* .... *sugestie de interpretare mi-a oferit-o profesorul.*

g. *Agențiile de turism au îndeplinit dorința de relaxare* .... *a ales să apeleze la serviciile lor.*

h. *Scena s-a umplut de trupele* .... *spectacol s-a desfășurat aproape de plajă.*

i. *Am urcat și eu pe marea scenă de teatru din Sibiu,* .... *lumini scoteau în valoare costumele actorilor.*

j. *I-am aniversat pe bunicii din partea mamei,* .... *frumoasă căsnicie durează de 60 de ani.*

5. Citește fragmentul următor.

...sub greutatea acelorași bobițe de rouă, negara cu paiul subțire își mlădia dulce și molatic spre pământ spicu-i rar și violet [...] Soarele era la amiază și razele lui cădeau aproape drept peste capetele noastre. Căldura începuse a fi covârșitoare. Caii mergeau în voie și alene pe poteca îngustă, tăiată cotigit* în iarba înflorită și adâncă a Șeștinei; nici o adiere de vânt nu răcorea văzduhul înflăcărat; cerul era limpede și aerul părea încremenit. Pe întinsa față a scânteietorului ocean de flori, zefirii obișnuiți ai locului nu mai săpau nici o undă, nici o încrețitură. Mica noastră Axinie se înecase în noianul de verdeață și înțelepciunea cailor noștri era singura busolă după care ne cârmuiam în încurcata rețea de poteci ce se ascundea sub iarba deasă și înaltă a Șeștinei.*

Calistrat Hogaș, *Amintiri dintr-o călătorie*

**negară* – neghină; plantă cu tulpină în formă de pai
**cotigit* – cotit

Răspunde la următoarele cerințe:

a. Subliniază atributele realizate prin substantiv, adjectiv și pronume. Precizează cazul fiecărui substantiv, adjectiv și pronume prin care se realizează atributul.

b. Identifică atributivele din textul dat.

c. Menționează termenii regenți ai atributivelor și partea de vorbire prin care sunt exprimați.

d. Precizează valoarea gramaticală și cazul elementelor care introduc atributivele identificate.

e. Transformă ultima atributivă în partea de propoziție corespunzătoare.

6. Desparte frazele de mai jos în propoziții. Extrage atributivele și precizează prin ce sunt exprimați termenii regenți și elementele introductive.

a. *S-au ridicat în picioare câțiva care erau nemulțumiți de decizia autorităților de majorare a taxei de colectare a gunoaielor.*

b. *În săptămâna când a lipsit de la școală și-a făcut controlul medical de care depindea admiterea la colegiul militar.*

c. *A luat în cele din urmă decizia să-și recunoască greșeala că a crezut prea sincer într-o prietenie de la care nimeni nu mai avea așteptări.*

d. *Multă vreme nu a existat nimeni căruia să-i spună vreo vorbă despre ce știa, dar al doilea pe care l-a întâlnit acolo, în ziua aceea posomorâtă de august, a devenit primul căruia i-a mărturisit o bună parte din adevărul cunoscut de ea.*

e. *Lojele din sala de teatru unde a avut loc ultimul spectacol din acest an au fost pline de spectatori ale căror aplauze s-au auzit îndelung.*

f. *Cel care a organizat expoziția anul acesta a fost Muzeul de Artă, ale cărui colecții pot fi descoperite și în cadrul unor întâlniri on-line.*

g. *Lui, căruia îi surâde ideea să devină avocat, îi displace argumentarea imediată a oricăror idei îi trec vag prin minte.*

h. *Fiind pasionat de evoluția scoarței terestre, a vizitat Muzeul de Geologie, unde avea loc expoziția de dinozauri printre care s-a regăsit și unul de care nu mai auzise.*

i. *Visul cui muncește se îndeplinește, iar sporul cui lenevește îndată se risipește.*

j. *Propunerea ca arborii din parc să fie curățați de toți cărora le pasă de soarta naturii a fost primită cu entuziasm de elevii unei școli din București, iar pe liste au apărut mulți care s-au înscris în programul de curățenie.*

k. *Care dintre aceia cărora le-ați cerut ajutorul vi l-au oferit fără a-și pune problema dacă îl meritați sau nu?*

l. *Dumnealui, al cărui tată este profesor de matematică, are convingerea că nu timpul cât lucrezi îți asigură reușita, ci mai important este modul cum îți organizezi timpul.*

7. Citește enunțurile date și încercuiește varianta corectă:

A. Virgula nu este folosită corect în enunțul:

a. *Urșii, care trăiesc la Polul Nord, vânează foci și sunt cele mai mari animale de pradă de pe uscat.*

b. *Morsele, care sunt mamifere semiacvatice, se înmulțesc pe sloiuri de gheață.*

c. *Vulpea polară, care trăiește la nord de cercul polar, are o blană foarte deasă.*

B. În fraza: *Oricât a încercat prietena lor cea mai bună să le explice în discuția telefonică de săptămâna trecută că este destul de mare riscul de a se încumeta la o călătorie în Alpi într-o așa perioadă, toate cele opt mașini pline de bagajele excursioniștilor au plecat la drum.* există:

a. patru atribute realizate prin adjectiv, două atribute realizate prin substantiv, un atribut realizat prin pronume, un atribut realizat prin verb;

b. șase atribute realizate prin adjectiv, trei atribute realizate prin substantiv, un atribut realizat prin adverb, un atribut realizat prin pronume, un atribut realizat prin verb;

c. cinci atribute realizate prin adjectiv, două atribute realizate prin substantiv, un atribut realizat prin adverb, un atribut realizat prin pronume, un atribut realizat prin verb.

C. În enunțul: *Din cauza avalanșei, alpiniștii, Doru și Cristian, au amânat urcarea pe muntele a cărui altitudine depășea 2 500 de metri.*, există:

a. cinci atribute și o atributivă;

b. patru atribute și o atributivă;

c. trei atribute și o atributivă.

8. Construiește propoziții atributive care să îndeplinească următoarele cerințe:

Termenul regent	Elementul de relație	Atributiva
substantiv	pronume relativ în genitiv	
substantiv	adjectiv pronominal nehotărât	
substantiv	adverbul relativ *unde*	
substantiv	adverbul relativ *când*	
substantiv	conjuncție subordonatoare	
pronume demonstrativ	pronume relativ în acuzativ	
numeral cardinal	pronume relativ în dativ	

9. Bifează doar enunțurile în care cuvântul subliniat este atribut.

a. *Copacii au căzut din cauza furtunii.* ☐

b. *În jurul focului de tabără, unii spuneau povești, alții cântau la chitară.* ☐

c. *L-a fascinat zborul deasupra norilor.* ☐

d. *Ne-am întâlnit cu ei chiar în fața bibliotecii.* ☐

e. *A lipit timbrul pe fața plicului.* ☐

f. *A învățat mult cu scopul intrării la facultate.* ☐

g. *În spatele oricărei reușite se află multă muncă.* ☐

h. *A cunoscut fel de fel de oameni în numeroasele ei călătorii.* ☐

i. *M-am plimbat prin parc cu cățelul meu, Pongo.* ☐

j. *Am urcat cu liftul până la etajul 15.* ☐

k. *Copacii ale căror trunchiuri sunt groase rezistă la furtuni.* ☐

10. Transformă atributele substantivale evidențiate, din enunțurile de mai jos, în atribute adjectivale, după modelul dat.

a. *Bluza* ***cu pete*** *se va curăța mai greu.*

b. *La olimpiadă, a ajuns la etapa* ***pe țară****.*

c. *Câteva dintre poeziile* ***lui Eminescu*** *au fost recitate pe scenă.*

d. *Am fotografiat peisajele* ***de munte*** *de pe Valea Prahovei.*

e. *În satele* ***din Maramureș****, localnicii îmbracă cu mândrie portul tradițional.*

f. *Comerțul* ***pe mare*** *a dezvoltat economia multor state.*

g. *Voievodul a aruncat o privire* ***fără milă*** *asupra oștenilor care îl trădaseră.*

h. *Florile* ***de primăvară*** *împrospătau aerul din încăpere.*

i. *În cadrul ceremoniei, i-a fost recunoscut rangul* ***de nobil****.*

Model: a. *Bluza* ***pătată*** *se va curăța mai greu.*

11. Subliniază atributele adjectivale din enunțurile următoare și precizează felul părții de vorbire prin care sunt exprimate:

a. *În textul citit de curând a descoperit personajele aceleiași povești fascinante.*

b. *Nu s-a oprit la niciun semn de circulație pe care l-a întâlnit.*

c. *Câte muzee vizitate de voi au avut un ghid audio?*

d. *Orice propunere atrăgea atenția oricui era în sală.*

e. *Copiii unora au plecat într-o călătorie teribil de scumpă.*

f. *Ideile lor mai puțin bune au fost diferite de toate ideile noastre.*

g. *Bunica știe ce prăjituri îi plac nepotului ei.*

h. *În primul paragraf al textului au fost creionate câteva dintre personaje.*

12. Notează „X" în dreptul fiecărui enunț pentru a stabili corectitudinea sau incorectitudinea acestuia.

Enunțul	Corect	Incorect
În enunțul: *Sporturile de iarnă sunt practicate mai ales în zonele montane aflate la altitudini foarte mari.*, există patru atribute realizate prin adjectiv.		
Cuvintele scrise îngroșat din enunțul: *Prăjitura **cu vișine preparată** de mama este **gustoasă**.* au funcție sintactică de atribut.		
În fraza: *Pădurarul pe care l-am întâlnit pe terenul unde au fost plantați copacii ne-a oferit siguranța că va proteja locul.*, există o singură propoziție atributivă.		
Propoziția atributivă din fraza: *Nu se teme de obstacolele pe care viața i le scoate uneori în cale.* este introdusă printr-un adjectiv pronominal relativ.		
Substantivul *pom* îndeplinește funcția sintactică de atribut în enunțul: *A adunat mai întâi fructe căzute, apoi le-a scuturat și pe cele din pom.*		

13. Precizează funcția sintactică și cazul substantivului *ploaie* din enunțurile de mai jos.

a. *După ploaia de ieri a apărut curcubeul.*
b. *L-a prins ploaia în parc.*
c. *În urma ploii de ieri au fost inundații.*
d. *Aș vrea să-i pot porunci ploii să se oprească.*
e. *Bătrânii din sat se rugau pentru o ploaie binefăcătoare.*
f. *Efectele ploii au fost devastatoare.*
g. *Albinele care veniseră în sat aduceau cu ele ploaia.*
h. *Și-a pus în rucsac și o pelerină de ploaie.*
i. *Căderea florilor de cireș părea o ploaie alb-roz.*
j. *Era o ploaie torențială în vârful muntelui.*
k. *Șanțurile erau pline de apă de la atâta ploaie.*
l. *Ne-a așteptat o oră în ploaie.*
m. *A urcat la Cota 2 000 fără să-i pese de ploaie.*

14. Transcrie textul de mai jos, corectând greșelile:

La începutul primăverii, bunicul vine cu ideea ca să începem curățarea și tăierea pomilor din livadă a căror ramuri nu rezistă peste iarnă. Vrând să-i vin în ajutor, i-am pus întrebarea că ce ustensile ne pot fi de folos. Atunci am observat că uneltele de grădinărit, foarfecile și cleștii, erau chiar la piciorul unei scări pregătită special de bunicul pentru ramurile ale căror înălțime ne-ar fi putut îngreuna operațiunea de tăiere.

15. APOZIȚIA

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

◉ **Apoziția. Norme de punctuație**

Ce este apoziția? Apoziția este o poziție sintactică suprimabilă, nelegată sintactic de alte cuvinte, dar echivalentă semantic cu termenul-centru al structurii din care face parte, numit bază.

Reprezintă o modalitate de a dubla o denumire exprimată anterior, cu scopul de a o face mai ușor de înțeles.

DE EXEMPLU:

*Mihai, **prietenul meu din copilărie**, m-a invitat la aniversarea lui.*
Mihai – baza;
prietenul meu din copilărie – apoziția.

CARACTERISTICI ALE APOZIȚIEI

◉ **este echivalentă contextual cu baza:** cuvântul *Mihai* (baza) și structura *prietenul meu din copilărie* (apoziția) fac referire la aceeași persoană;
◉ **relațiile semantice** pe care le stabilește cu baza pot fi:

1. de echivalență;

DE EXEMPLU:

◉ *Maria, **fata din a doua bancă**, poartă uniformă.*
◉ *Vecinii lui, **cei de la etajul 2**, l-au ajutat să mute mobila.*
◉ *Privirea lui era glacială, **adică rece**.*

Apozițiile echivalente cu baza își pot schimba locul cu baza și acceptă mărcile specifice apozițiilor: *Fata din a doua bancă, Maria, poartă uniformă./Maria, **adică** fata din a doua bancă, poartă uniformă.*

2. de precizare a proprietăților bazei;

DE EXEMPLU:

- *Brâncuși, **sculptor român**, a creat și monumente publice.*
- *Am cunoscut-o pe doamna Ionescu, **profesoară de pian**.*
- *Ion, **ardelean la origine**, s-a stabilit în București.*

Apozițiile care precizează proprietățile bazei se realizează prin substantive nedeterminate, nu își pot schimba locul cu baza și nu acceptă mărcile specifice apozițiilor: **Am cunoscut-o pe profesoară de pian, doamna Ionescu./*Am cunoscut-o pe doamna Ionescu, adică profesoară de pian.*

- **este suprimabilă:** poate fi scoasă din enunț fără a fi afectată înțelegerea lui (*Mihai, prietenul meu din copilărie, m-a invitat la aniversarea lui. /Mihai m-a invitat la aniversarea lui.*);
- **poate fi anunțată de adverbe sau de structuri explicative numite mărci apozitive:** *adică, și anume, mai exact, respectiv, altfel spus, mai bine zis, cu alte cuvinte, în alți termeni*;

DE EXEMPLU:

- *Mi-am cumpărat un robot de bucătărie, **mai exact** o mașină de făcut pâine.*

- **în vorbire este marcată printr-o pauză, iar în scriere, se izolează de restul enunțului prin mărci apozitive precum virgula, două puncte sau liniile de pauză;**

DE EXEMPLU:

- *Vârful Moldoveanu, **cel mai înalt munte din România**, are 2 544 de metri.*
- *Sportul pe care îl îndrăgește – **înotul** – îi dă încredere în el.*
- *Mulți ani la rând a practicat un sport periculos: **alpinismul**.*

- **este întotdeauna postpusă bazei:** primul cuvânt sau grup de cuvinte va fi bază, iar al doilea cuvânt sau grup va fi apoziție;
- **își poate schimba locul cu baza**, iar în acest caz apoziția preia rolul de bază, iar baza devine apoziție;

DE EXEMPLU:

- *Mihai, **prietenul meu din copilărie**, m-a invitat la aniversarea lui.*
  Mihai – bază; *prietenul meu din copilărie* – apoziție;
- *Prietenul meu din copilărie, **Mihai**, m-a invitat la aniversarea lui.*
  Prietenul meu din copilărie – bază; *Mihai* – apoziție.

- **este independentă sintactic**, adică nu stabilește relație de coordonare, nici de subordonare cu alte componente ale enunțului:
  - apoziția nu se subordonează bazei, dat fiind că locurile lor pot fi inversate, fără ca sensul enunțului să se schimbe (*Mihai, prietenul meu din copilărie*; *prietenul meu din copilărie, Mihai*);

- apoziția nu se coordonează cu baza, fiindcă termenii lor nu denumesc obiecte diferite (*Mihai* și *prietenul meu din copilărie* fac referire la aceeași persoană).

- **poate să rezume baza (a.) sau o poate descompune, dezvăluind elementele componente la care face trimitere (b.);**

DE EXEMPLU:

a. *I-au fost alături frații, părinții, bunicii, unchii, mătușile,* ***toată familia.***
b. *Personajele fabuloase,* ***zmeii, căpcăunii, balaurii și pricolicii,*** *sunt dușmanii eroilor din basme.*

- are o structură **simplă** (există o singură structură echivalentă cu baza) sau **complexă** (alcătuită din cel puțin două elemente diferite, echivalente cu baza);

DE EXEMPLU:

- *Copilăria,* ***perioada cea mai frumoasă din viața oricărui om,*** *nu poate fi uitată niciodată.* (apoziție simplă)
- *Copilăria,* ***perioada cea mai frumoasă din viața oricărui om,*** ***vârsta la care nu avem griji,*** *nu poate fi uitată niciodată.* (apoziție complexă)

REALIZĂRI ALE APOZIȚIEI

- **substantiv:** *Am vizitat Biserica Neagră din orașul de la poalele muntelui Tâmpa, adică* ***Brașov.***, *Ființa cea mai dragă din viața lor,* ***copilul,*** *s-a bucurat de surpriza părinților.*
- **pronume:** *Cel mai înalt din clasă,* ***adică el,*** *joacă baschet de la nouă ani.*
- **numeral cu valoare pronominală:** *Câteva prune,* ***două sau trei,*** *erau stricate.*
- **adjectiv:** *A purtat o rochie de culoarea cerului,* ***adică bleu.***
- **formă verbală nepersonală:** *Vei reuși să ajungi la timp grăbindu-te,* ***mai exact alergând.***, *A avut dorința de a se retrage din competiție,* ***adică de a renunța.***/ *Pantofii de acolo sunt sport,* ***și anume de alergat.***
- **adverb:** *S-a purtat urât cu ceilalți,* ***adică nepoliticos.***
- **propoziție:** *O neliniștea un singur gând:* ***să piardă încrederea părinților.***

ATENȚIE!

1. Apoziția realizată prin propoziție poate fi inclusă în enunț prin conectori (a.) sau direct, prin juxtapunere (b.):

a. *Chiar de la început, părintele Trandafir a înțeles un lucru:* ***cum că în Butucani era mai bine decât în Sărăceni.*** (Ioan Slavici, *Popa Tanda*)

b. *Intrase într-o mare încurcătură:* ***își mințise prietenul cel mai bun.***

2. Apoziția și baza nu aparțin întotdeauna aceleiași clase morfologice.

DE EXEMPLU:

- *Plimbarea a ținut câteva* ***ore****, adică foarte puțin.* (baza – *ore* – este un substantiv, iar apoziția se realizează prin adverb – *foarte puțin*)
- *Festivitatea de premiere va începe cu* ***elevii*** *de clasa a V-a, și anume cu noi.* (baza – *elevii* – este un substantiv, iar apoziția se realizează prin pronume – *cu noi*)

VALORI GRAMATICALE ȘI FUNCȚII SINTACTICE ALE BAZEI

Valori gramaticale ale bazei

Realizarea prototipică a bazei este un nominal (substantiv, pronume, numeral):
- **substantiv**: ***Munții****, paznicii uriași ai naturii, stau neclintiți în fața furtunii.*
- **pronume**: *Pe* ***noi****, prietenii voștri, vă puteți baza întotdeauna.*
- **numeral**: ***Cei doi****, Minodora și Gheorghiță, erau copiii Vitoriei.*

Există, însă, și situații în care baza are alte valori gramaticale:
- **adjectiv**: *Culorile tabloului erau* ***foarte închise****, adică cenușii.*
- **verb**: *Și-a pus în gând* ***a se spovedi****, adică a-i mărturisi unui duhovnic greșelile făcute.*
- **adverb**: *Spectacolul s-a terminat* ***târziu*** *– după ora 12.00.*

Funcții sintactice ale bazei:

- **subiect**: ***Dâmbovița****, râul care traversează Bucureștiul, izvorăște din munții Făgăraș.*
- **nume predicativ**: *El este* ***Dan****, cel mai bun la săritura în lungime.*
- **complement direct**: *Am recunoscut-o* ***pe Daria****, sora colegei mele de bancă.*
- **complement indirect**: ***Unei goelete****, adică o corabie ușoară, i s-a interzis acostarea.*
- **complement prepozițional**: ***De reptile****, mai exact de crocodili, se sperie oricine.*
- **atribut**: *Și-a cumpărat o rochie* ***de ocazie****, adică de purtat la evenimente festive.*
- **circumstanțial**: *Operația a decurs* ***normal****, fără complicații.*

RELAȚII SINTACTICE ÎN INTERIORUL APOZIȚIEI

Apoziția poate avea și o structură dezvoltată, când este alcătuită din mai mulți termeni aflați în relație de subordonare:

*Bobo, **animalul meu de companie**, mi-a sărit în brațe.*

În interiorul apoziției dezvoltate se stabilesc relații sintactice: substantivul *animalul* este regent pentru atributele *meu* și *de companie*.

ACORDUL APOZIȚIEI

Acordul în **caz** dintre bază și apoziție nu este obligatoriu. Substantivul prin care se realizează apoziția poate relua cazul bazei sau poate rămâne în nominativ.

DE EXEMPLU:

*I-am cerut ajutorul Ioanei, **colegei** mele./I-am cerut ajutorul Ioanei, **colega** mea.* (baza stă în cazul dativ – *Ioanei*, iar apoziția poate să preia dativul – *colegei* sau să rămână în nominativ – *colega*)

ATENȚIE!

Dacă apoziția și baza sunt de **genuri** diferite, numele predicativ sau participiul pasiv se poate acorda fie cu baza, fie cu apoziția.

DE EXEMPLU:

- ***Liderul** grupului, Maria, a fost **chemat/chemată** de echipa adversă.*
- ***Ioana** Popescu, ofițerul plutonului, este **echipat/echipată** cu multe arme.*

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

Apoziția are topică fixă. Pe prima poziție se află întotdeauna baza, iar apoziția se găsește pe a doua poziție, după bază.

Apoziția se recunoaște ușor după punctuație; este izolată între virgule, linii de pauză sau este precedată de semnul două puncte.

DE EXEMPLU:

- *Domnul Andreescu [,] **antrenorul echipei de baschet** [,] pregătește cantonamentul.*
- *Antrenorul echipei de baschet [–] **domnul Andreescu** [–] pregătește cantonamentul.*
- *Vi-l prezint pe antrenorul echipei de baschet [:] **domnul Andreescu**.*

ATENȚIE!

Apozițiile precedate de semnul „două puncte" nu trebuie confundate cu propozițiile principale. Semnul două puncte este urmat de enunțuri independente sintactic atunci când marchează trecerea de la vorbirea directă la vorbirea indirectă sau când nu se pot subînțelege adverbe sau structuri explicative (*adică*, *anume*, *mai exact*, *mai bine zis*, *altfel spus* etc.).

DE EXEMPLU:

- *Toate costumele aveau un defect:* ***erau prea lungi.*** (apoziție)
- *Profesorul m-a întrebat:* ***Ce rol vei interpreta?*** (propoziție principală)
- *Se uita la fotografie:* ***nu recunoștea locul.*** (propoziție principală)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT!

1. Apozițiile nu trebuie confundate cu atributele în nominativ, cum sunt: *profesorul* *Marinescu*, *bunica* *Maria*, *poezia* *Lacul*, *orașul* *București*, *tramvaiul* *46*, *etajul* *2*, *pagina* *douăzeci* ș.a. Și atributele pot fi suprimate, dar sensul structurii va fi afectat, căci se va pierde informația care face ca obiectul să fie identificat.

Să se compare:

Circul cu tramvaiul 46. vs *Circul cu tramvaiul.*

Spre deosebire de apoziție, atributul în nominativ nu se poate acorda în caz cu primul termen (a.) și nu își poate schimba locul cu acesta (b.):

a. *Bunicii Maria îi plac florile.* (*Bunicii* – caz dativ, *Maria* – caz nominativ)
**Bunicii Mariei îi plac florile.* (construcție negramaticală pentru sensul dorit)

b. *Bunica mea, Maria, mă iubește.* (apoziție; *Maria, bunica mea, mă iubește.*)
Bunica Maria mă iubește. (atribut în nominativ; **Maria bunica mă iubește.*)

2. Apozițiile au câteva caracteristici comune cu construcțiile incidente: ambele pot fi suprimate, sunt independente din punct de vedere sintactic și se izolează în enunț prin virgulă sau prin linii de pauză. Totuși, apoziția are câteva particularități:

- are același sens cu termenul precizat anterior. Este o altă modalitate de a exprima aceeași idee; construcția incidentă prezintă o informație nouă, suplimentară, diferită de informația dinainte:

Ion Creangă, autorul textului Amintiri din copilărie, *s-a născut la Humulești.* (apoziție; Ion Creangă = autorul textului *Amintiri din copilărie*)

Ion Creangă, trebuie să știți și voi, s-a născut la Humulești. (construcție incidentă; Ion Creangă ≠ trebuie să știți și voi);

- poate fi semnalată prin adverbe sau structuri explicative; construcția incidentă nu poate fi anunțată prin astfel de mărci:

A citit jumătate din carte – cinci capitole – și a adormit. (adică/mai exact cinci capitole)

A citit jumătate din carte – mare lucru – și a adormit. (*~~adică/mai exact~~ mare lucru)

3. În frază, relativul *ceea ce* poate relua propoziția anterioară.

DE EXEMPLU:

*Am participat la festivalul de poezie,[1]/ **ceea ce** mă bucură[2]/.*

În astfel de contexte, elementul *ceea ce* funcționează deci asemenea unei apoziții; își pierde rolul de conector subordonator, iar propoziția pe care o introduce (***ceea ce** mă bucură*) este principală.

SĂ EXERSĂM!

1. Citește fragmentele de mai jos, selectate din nuvela *Popa Tanda* de Ioan Slavici, apoi răspunde la următoarele cerințe:

a. Extrage apozițiile.

b. Precizează cuvântul-bază pentru fiecare apoziție identificată.

c. Menționează semnele de punctuație prin care apozițiile sunt izolate de restul enunțului.

A. *Marcul Florii Cucului, vecinul popii, avea un plug cam stricat... dar plug, iar Mitru Cătănaș, vecinul lui Marcu, avea doi boi slabi și un cal spetit.*

B. *Era lucru minunat: oamenii cunoșteau binele, râdeau de rău, dar nu se urneau din loc.*

C. *Îi râdea inima când gândea cât se va face de frumoasă treaba, când jur împrejur păpușoiul va crește și va acoperi spinii din gard, care începeau a nu-i mai plăcea părintelui. Dar tot vorba cea veche: un necaz naște pe celălalt.*

2. Completează textul dat cu semnele de punctuație care lipsesc:

Cartea mea preferată La Medeleni *este scrisă de Ionel Teodoreanu un mare scriitor al secolului al XX-lea care a profesat și ca avocat. Romanul* La Medeleni *este o trilogie adică o carte formată din trei părți, având personaje și locuri comune. Protagoniștii sunt trei copii Olguța Dănuț și Monica. Hotarul nestatornic volumul întâi al trilogiei alcătuit din două părți îi înfățișează pe membrii familiei Deleanu la moșia de la Medeleni acolo unde își petrec vacanța de vară. Domnul Deleanu tatăl natural al Olguței și al lui Dănuț este avocat. Mama Alice Deleanu se implică în educația copiilor și o pedepsește pe fiica ei Olguța când copila greșește. Într-o zi pe neașteptate fratele domnului Deleanu, Grigore zis și Herr Direktor sosește la Medeleni unde petrece timp alături de rudele lui. El care nu are copii încearcă să o convingă pe doamna Deleanu să îl lase pe Dănuț nepotul lui la școală la București unde va avea parte de o educație mult mai bună decât la Iași.*

3. Scrie, pentru apozițiile din textele de mai jos, selectate din romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, valorile morfologice ale bazelor:

a. *A doua zi, sâmbătă, au încălecat iar ș-au așteptat pe negustor.*

b. *Dumnezeu, prin sfânta de la Bistrița, a adus-o pe dânsa, Vitoria, pe căi cotite, tocmai unde trebuia ca să-și găsească pe cel drag.*

c. *E din pricina tocmelilor noastre, a jidovilor*, cu Dumnezeu.*

**jidov* – evreu

4. Numește valorile morfologice ale cuvintelor care intră în alcătuirea apozițiilor din textele de mai jos.

a. *Costumele au fost confecționate de doamna Vasilescu, croitoreasa pricepută din cartier, prietena veche a mamei mele.*

b. *Am găsit în librărie cartea căutată, anume primul volum din romanul* Cireșarii.

5. Precizează cazul bazelor și al apozițiilor exprimate prin substantive, din secvențele de mai jos, selectate din textul *Moara lui Călifar* de Gala Galaction.

c. *Dar într-o zi, intră în curtea lui Stoicea, pe un cal în spume un vătășel, din partea lui socru-său, boierul Rovin.*

b. *„Eu sunt Stoicea, copilul lepădat, care crescui pe la ușile străine?"*

c. *Stoicea aruncase prin toată casa, din pod și până în beciuri, ochi de vultur și poronci de mâna a doua, când, întors în scară, văzu prin ferestruia de deasupra ușii pe tătari izvorând din zare în roiuri negre și apropiindu-se ca umbra unui nor.*

6. Identifică funcția sintactică a cuvintelor care fac parte din structura apozițiilor dezvoltate din enunțul:

Dincolo de moară începea Căpriștea: un pământ pietros, scorburos și plin de mărăcini, în care numai Necuratul trăgea brazdă cu coarnele.

Gala Galaction, *Moara lui Călifar*

7. Selectează apozițiile complexe din textele următoare:

a. *Și ajunge, el, Stoicea, văcarul din Alăutești, sluga cea mai de aproape, omul de toată încrederea și vechilul peste toți vechilii moșiilor boierului Rovin, numai în câțiva ani.*

Gala Galaction, *Moara lui Călifar*

b. *Unde se întâlnesc drumurile, la împreunarea celor două văi, pe Răpița, este o moară, lângă Răpița este o rugă, lângă rugă este o fântână, iar lângă fântână sunt opt paltini frumoși.*

Ioan Slavici, *Popa Tanda*

c. *În vremile bătrâne, cândva, nu se știe când, acest fel de pereți se aflau cu partea de din sus privind tocmai spre cer.*

Ioan Slavici, *Popa Tanda*

8. Alcătuiește două enunțuri în care:

a. construcția *un copil premiant* să fie mai întâi apoziție, apoi construcție incidentă;

b. substantivul propriu *Sibiu* să fie folosit mai întâi ca apoziție, apoi ca atribut în nominativ.

9. Notează în dreptul fiecărei afirmații C, dacă o consideri corectă și I, dacă o consideri incorectă.

a. În enunțul: *Stoicea aruncase prin toată casa, din pod și până în beciuri, ochi de vultur și poronci de mâna a doua, când, întors în scară, văzu prin ferestruia de deasupra ușii pe tătari izvorând din zare în roiuri negre și apropiindu-se ca umbra unui nor.*, apoziția rezumă baza.

b. În enunțul: *Dar tot vorba cea veche: un necaz naște pe celălalt.*, apoziția este realizată printr-o propoziție.

c. În enunțul: *În excursia aceea, ne-am bucurat de jocurile în aer liber, activitățile mele preferate.*, substantivul *aer* este baza apoziției *activitățile mele preferate*.

d. În enunțul: *Directorul școlii, Maria Popescu, a fost întâmpinată cu flori la festivitate.*, acordul nu este realizat corect.

10. Citește următoarele fragmente extrase din volumul *Hotarul nestatornic* de Ionel Teodoreanu și completează tabelul de mai jos cu informațiile cerute:

a. *Fița Elencu prinsese la Iași – era mult de-atunci – o scrisoare de dragoste de la tânărul Iorgu Deleanu, profesorul de filosofie al nepoatei sale.*

b. *Trase un scaun lângă șifonieră și, înălțându-se în vârfuri, luă de deasupra un pachețel învălit în hârtie de mătasă. Așeză scăunelul la loc. Și-n loc să se dezbrace ea, începu să-și dezbrace păpușa: Monica cea mică.*

c. *Ei, copii, hai să plecăm. Spuneți bună-sara lui Moș Gheorghe – și tu, Dănuț, ia-ți rămas-bun – și mata, Moș Gheorghe, ai să faci bine și-ai să stai în casă și mâine, și poimâine.*

Apoziții	Construcții incidente	Atribute în nominativ

VI

Elemente de stilistică

CONȚINUTURI DIN PROGRAMA ȘCOLARĂ:

- **Limba standard. Normă și abatere**
- **Istoria cuvintelor – variații ale formei și ale sensului în timp**
- **Limbă vorbită. Limbă scrisă**
- **Selecție lexicală în limba vorbită și în limba scrisă**
- **Termeni științifici**
- **Limbaj popular. Variație regională a limbii**
- **Valori stilistice ale diminutivelor**
- **Variații de registru. Jargonul, argoul. Limbaj colocvial, limbaj cultivat (familiarizare)**
- **Construcția frazei în limba vorbită și în limba scrisă**
- **Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor**

1. LIMBA STANDARD

Ce este limba standard? Limba standard este limba literară.

IMPORTANT! Toate limbile vorbite au mai multe **variante,** create de împrejurări extralingvistice: loc, timp, absența/prezența interlocutorului, factori socioculturali etc.; utilizarea acestora nu împiedică vorbitorii să se înțeleagă între ei, variantele având în comun elementele fundamentale.

Limba standard:

- este **varianta normată instituționalizată** a limbii (conține **reguli** explicite, stabilite de către **instituții** specializate precum Academia Română, prin instrumente specifice: dicționare, cărți de gramatică, sisteme ortografice etc.); regulile se pot schimba în timp sub influența mai multor factori: nevoia de a simplifica sau de a regulariza sistemul limbii; folosirea foarte frecventă a unei forme greșite a cuvântului poate face ca aceasta să devină regulă etc.;
- este **varianta comună** tuturor vorbitorilor unei limbi; fiind **recomandată mai ales în scris,** în situații oficiale și în comunicarea publică;
- se transmite prin modalitățile de educație formală (școli), fiind **aspectul cel mai îngrijit al limbii;**
- este **o convenție**, un standard recomandat, dar care nu poate fi impus tuturor vorbitorilor în orice condiții, întrucât aceștia tind să se abată de la ea, folosind variante adaptate situațiilor de comunicare în care se află.

DE EXEMPLU:

1. Cuvinte de origine latină precum: *eu, el, ea, este, era*, se scriu în mod tradițional cu *e*, dar regula de pronunție (ortoepică) este cu diftong: [jeu], [jel], [ja], [jeste], [jera].
2. Substantivele masculine la singular, articulate hotărât, se scriu cu *-l* final (*băiatul, elevul, artistul*), dar se pronunță fără articol.
3. Până în anul 1993, se folosea litera *â* doar în cuvintele din familia lexicală a cuvântului *român*. Ulterior, a fost stabilită regula scrierii cu *â* în interiorul tuturor cuvintelor: *putând, pârguit, vârstă, a vâna*, dar cu *î* la începutul și la finalul cuvintelor: *întotdeauna, a urî*, precum și în cazul derivatelor cu prefix: *neîntemeiat*.
4. Ion Heliade-Rădulescu, în *Gramatica* sa din 1828, recomanda diferențierea la imperfect a persoanelor a III-a singular și plural: *el citea/ei citeau, el vorbea/ei vorbeau* etc., utilizarea formelor omonime din limba vorbită regional în Muntenia (*el citea/ei citea, el vorbea/ei vorbea*) fiind resimțită ca un dezacord între subiect și predicat.
5. În DOOM[1], publicat în 1982 de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române, erau date ca unice forme lexicale corecte: *căpșune* (pluralul de la *căpșună*), *coperte* (pluralul de la *copertă*), *corigent*, sg. *foarfece*/pl. *foarfece, se învârte* (indicativ, prezent, persoana a III-a, singular de la *a se învârti*), *învii* (indicativ, prezent, persoana I, singular), *sandală/sandale, schimnicie*; DOOM[2], publicat în 2005, modifică norma (regula), în sensul că două variante sunt considerate corecte: *căpșune/căpșuni, coperte/coperți, învii/înviez*, dintre care prima este recomandată, iar a doua doar acceptată: *corijent/corigent* sau în sensul stabilirii unei alte forme corecte: *sanda/sandale*.
6. Regula scrierii pronumelor și a adjectivelor negative: *niciunul/niciuna* a fost stabilită în DOOM[2], anterior acestea scriindu-se: *nici unul/nici una*.

IMPORTANT! **Este obligatorie respectarea normelor ortografice, ortoepice, de punctuație, gramaticale și lexicale în vigoare ale limbii standard în texte care se adresează publicului larg, indiferent de scopul acestora**; abaterile (greșelile) indică lipsa de instrucție, incultura vorbitorului. Dacă sunt folosite în mod intenționat, au valoare stilistică (de exemplu, ironică, pamfletară, sarcastică etc.) și pot avea efect comic.

Verificarea se face prin raportarea la cea mai recentă ediție a *Dicționarului ortografic, ortoepic, morfologic al limbii române*, publicat de Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti".

LIMBA SCRISĂ. LIMBA VORBITĂ

1. Comunicarea scrisă are o serie de particularități care influențează construcția textelor:

- rolurile de emițător și de receptor nu se pot schimba;
- formulările sunt definitive, nu mai pot fi modificate;
- mesajul transmis depinde numai de gramatică;

- sunt reduse instrumentele de comunicare directă cu interlocutorul sau de exprimare a emoțiilor;
- enunțurile sunt complexe și se bazează pe relația de subordonare;
- sunt eliminate, în măsura posibilului, structurile redundante (repetitive).

2. Comunicarea verbală/orală: poate conține elemente nestandardizate, permițând un anumit grad de lejeritate în exprimare; există **o toleranță a abaterii**, fără a fi considerată greșeală.

DE EXEMPLU:

- pronunțarea fără *-l* final în cazul substantivelor masculine articulate hotărât: *copilu', elevu'*;
- formele pronumelor demonstrative: *ăsta, asta, ăștia, astea;*
- anumite scurtări ale cuvintelor sau ale construcțiilor: *tre' să, profu'*;
- prezența clișeelor, a ezitărilor, a enunțurilor eliptice (întrucât informațiile care lipsesc pot fi recuperate prin elemente nonverbale: gesturi, mimică și paraverbale: intonație);
- repetarea/reluarea și corectarea/reformularea unor structuri dacă vorbitorul simte nevoia unor nuanțări, a unor explicații suplimentare, pentru a accentua o idee anterioară sau, pur și simplu, pentru a corecta o formulare pe care a simțit-o ca neconformă/nepotrivită cu normele limbii standard;
- structuri verbale sau elemente paraverbale cu încărcătură afectivă: interjecții, cuvinte exclamative, intonație.

Toate aceste elemente:
- arată că **exprimarea orală este rapidă și spontană;**
- nu sunt permise în scris, unde emițătorul poate verifica și corecta formulările înainte de transmiterea mesajului, asigurându-se de corectitudinea, claritatea, exprimarea nuanțată a acestuia.

Mesajul oral se transmite în prezența interlocutorului (față de cel scris, unde interlocutorul este la distanță) și permite, de cele mai multe ori, în cadrul unui dialog, intervenția interlocutorului care poate solicita explicații suplimentare, lămuriri, repetarea unor idei etc.

DE EXEMPLU:

— Poa' să ningă, poa' să plouă, eu tot o să mă duc să văd spectacolu' ăsta, fie ce-o fi! Tu un' te duci ca și elev, că nu-ți dă voie să intri?!
— Ce spui? Nu-mi dă voie să intru?
— Nu, este stabilit!

O modalitate de transformare a textului în limba standard ar putea fi:

— Oricare ar fi situația, mă voi duce să văd acest spectacol. Dar ție, ca elev, nu-ți dă voie să intri.
— Este adevărat că nu-mi dă voie să intru?
— Da, acest lucru este stabilit.

Pe de altă parte, respectarea în limba vorbită a tuturor normelor limbii standard, de exemplu, în dialogurile dintre prieteni, în contexte familiare, este resimțită ca o exprimare pretențioasă și poate avea, de asemenea, efect amuzant.

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Chiar dacă **varianta standardizată a limbii este folosită mai ales în forma scrisă**, sunt situații în care utilizatorii se străduiesc să se apropie cât mai mult de ea și în exprimarea orală, de exemplu, în discursul academic, în stilul didactic etc.

Totodată, **în exprimarea scrisă, se pot regăsi aspecte specifice limbii vorbite**:

a. atunci când **se reproduc texte folclorice**, pentru a asigura autenticitatea acestora, păstrând formele de limbă cât mai fidele, în scop documentar, chiar dacă scoase din contextul extralingvistic în care au fost performate (spațiu, timp, funcție practică etc.);

DE EXEMPLU:

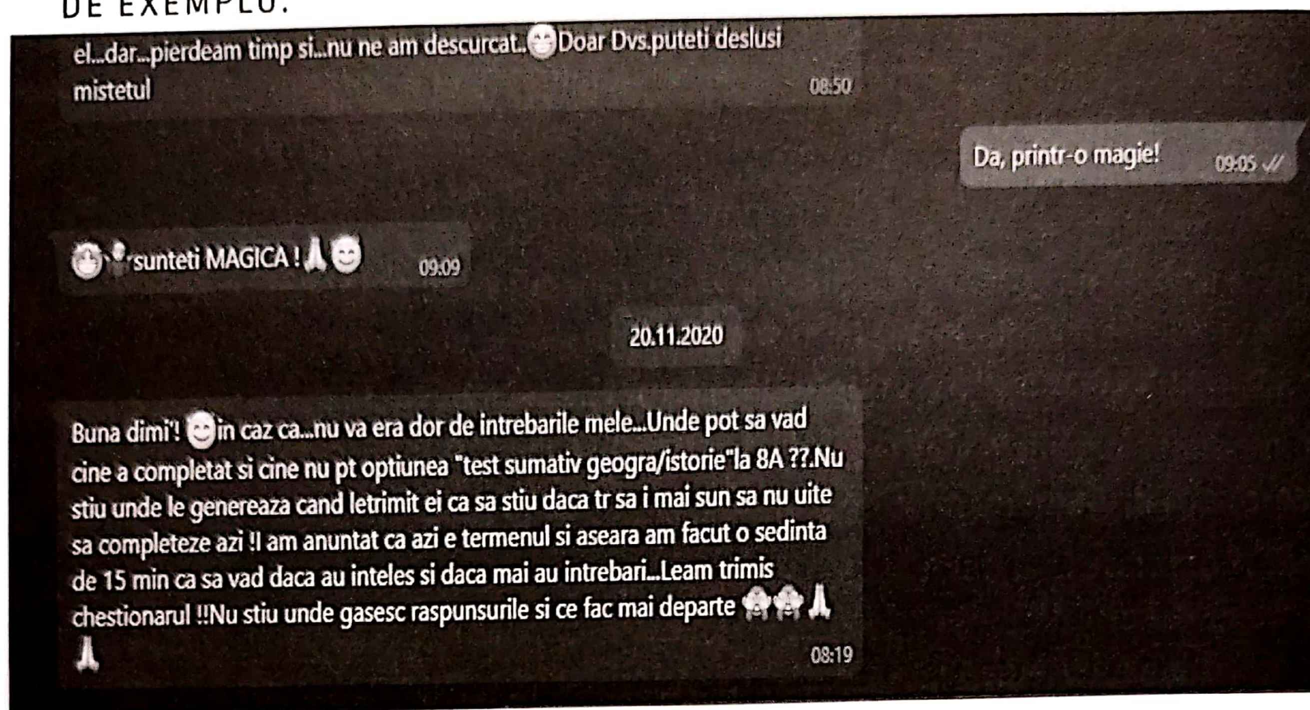
Acei doi Mocani, ca frați, s-au înțeles împreună o samă de vreme, dar... cel mai mare, prinzând năcaz pe frățiorul mai mic, își puse în gând ca să-l omoare, căci acesta, fiind harnic și mai cumpănitor, își făcuse mai multe și mai frumoase turme de oi. O mioară află de gândul fratelui său și-i spune stăpânului cele ce știe... Fratele cel mai mic, cu mioara lui, au fost uciși. Dumnezeu, ca să arate lumii icoană de spaimă, le-a pus chipurile în lună.
(Legendă populară)

Se observă:

- prezența unor structuri de tip locuțional: *o samă de vreme, își puse în gând, (ca să arate lumii) icoană de spaimă* sau a unor unități lexicale: *cumpănitor*, care, în limba standard, ar fi fost înlocuite cu elemente echivalente: *un timp/o perioadă, se gândi/se hotărî, ca să îi înspăimânte pe oameni, înțelept*;
- prezența perfectului simplu și alternanța timpurilor verbale (perfect compus/ perfect simplu/prezent);
- folosirea diminutivelor cu încărcătură afectivă, într-un context resimțit ca pleonastic în limba standard: *frățiorul mai mic*;
- utilizarea conjuncției compuse *ca să*, fără a introduce o subordonată de scop, pentru a accentua intenția fratelui mai mare, vorbitorul simțind ca insuficientă locuțiunea *își puse în gând*; în varianta scrisă a limbii, emițătorul ar fi putut să revină și să înlocuiască locuțiunea cu o structură care are un sens mai puternic: *se hotărî, luă decizia, își fixă în minte* etc.

b. în comunicarea rapidă, datorată dezvoltării tehnologice (WhatsApp, e-mail, Messenger, chat, SMS etc.)

DE EXEMPLU:

Se observă:

- prescurtări: *dimi, geogra, min, tr, pt*;
- folosirea excesivă a punctelor de suspensie în încercarea de a asigura coerența textului, în ciuda structurilor eliptice;
- prezența emoticoanelor, multiplicarea unui semn de punctuație (!,?) pentru a marca încărcătura afectivă, încercând să suplinească intonația și mimica;
- neglijența în redactare: nerespectarea regulilor de scriere corectă a ortogramelor: *leam, ne am*, înlocuirea unor litere: *mistetul* în loc de *misterul*, absența diacriticelor: *inteles, intrebari* în loc de: *înțeles, întrebări*, absența pauzelor dintre cuvinte: *letrimit* etc.

c. în textele literare, cu intenția de a obține efectul de **oralitate** (de imitare în scris a limbii vorbite) și cu rol în caracterizarea personajelor;

DE EXEMPLU:

Altădată, să fi stat ea așa, zile întregi, fără să iasă, i s-ar fi părut că îi cade casa în cap. Făcea ce făcea, și-o pornea din loc. Îi lua la rând, o zi la ăla, o zi la ăla, de nicăieri nu se întorcea cu mâna goală, mai și schimba o vorbă, mai afla una-alta, că tot să stai cu mutu ăsta de om, îți vine să îți iei câmpii. Niciodată n-a avut cu el ce vorbi, și, pe urmă, ce să vorbești cu bărbatu?! [...]

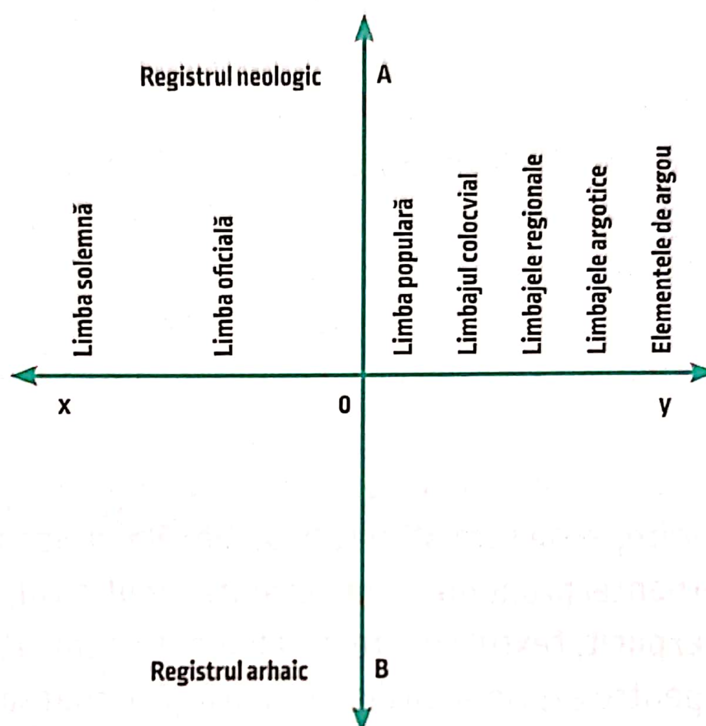
Mută și cumnata, să-i scoți cu cleștele vorba din gură... Bietu' frati-su, cât a trăit, s-a dat după ea, c-așa-i bărbatu, se dă după femeie. (Gabriela Adameșteanu, *Dimineață pierdută*)

Se observă:

- elemente de accentuare a afectivității: structuri repetitive (*Făcea ce făcea, o zi... o zi*), interogații retorice în structuri exclamative, cu sens negativ (*ce să vorbești cu bărbatu?!* = nu ai ce să vorbești cu bărbatul tău), structuri exclamative care exprimă o atitudine, de exemplu, compătimirea (*Bietu' frati-su*), expresii idiomatice (*că îi cade casa în cap, să-i scoți cu cleștele vorba din gură, s-a dat după ea, se dă după femeie, o pornea din loc, cu mâna goală, schimba o vorbă*);
- prescurtări: *frati-su, c-așa*;
- scrierea fără articolul hotărât *-l*: *mutu, bietu, bărbatu*;
- subordonarea prin juxtapunere (elipsa conjuncției consecutive *încât*): *Mută și cumnata, să-i scoți cu cleștele vorba din gură...*;
- elipsa verbului copulativ din structura predicatului nominal: *√era Mută și cumnata* sau a verbului cu funcție de predicat verbal: *o zi √se ducea la ăla*;
- pauzele specifice vorbirii marcate prin „...";
- utilizarea formelor pronumelui demonstrativ: *ăsta, ăla* și ale pronumelui nehotărât: *una-alta*; structura alternativă: *ăla-ăla*, în loc de *acela-celălalt*, cu valoarea alternanței pronumelor nehotărâte: *unul-altul*;
- deși nu apar explicit, textul sugerează elemente nonverbale: gesturi, mimică (de exemplu, pentru exprimarea disprețului față bărbat sau față de cumnată) și paraverbale: intonația (enunțul asertiv *Altădată, să fi stat ea așa, zile întregi, fără să iasă, i s-ar fi părut că îi cade casa în cap.* are, probabil, o intonație ascendentă, specifică structurilor exclamative);
- folosirea anaforelor (mai multe elemente care trimit la același referent, asigurând coerența textului): *cumnata*$_1$*.... frati-su*$_1$*... s-a dat după ea*$_1$.

2. REGISTRE LINGVISTICE

Privită din perspectiva performării, adică a actelor concrete de vorbire, nu a sistemului lingvistic abstract, **limba standard este doar un reper (punctul 0), față de care toate celelalte variante sunt abateri sau devieri, produse în diferite circumstanțe, diacronice (axa AB) sau sincronice (axa XY).**

În plan diacronic (istoric), observarea modului în care a evoluat limba română de-a lungul timpului se poate face prin analiza textelor păstrate până în zilele noastre (primele texte în limba română, scrise cu alfabet chirilic, datează din secolul al XVI-lea), precum și prin compararea limbii române actuale cu limbile din care s-a format (limba latină), cu limbile înrudite (franceza, italiana, spaniola, portugheza) sau cu care a venit în contact de-a lungul timpului (slavona, greaca veche, turca, maghiara, rusa, engleza, germana).

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT!

Limba română conține elemente **arhaice** care se regăsesc la toate nivelurile (fonetic, semantic sau de construcție gramaticală). Arhaice sunt acele **aspecte ale limbii care nu mai corespund normei actuale.**

DE EXEMPLU:

- arhaisme fonetice: *hiclean, a îmbla, a rumpe, samă, pre* (norma actuală: *viclean, a umbla, a rupe, seamă, pe*);
- arhaisme morfologice: anumite forme de plural (*aripe, inime, palaturi*), forme vechi de perfect simplu (*văzum, văzum*), omonimia singular-plural la persoana a III-a a imperfectului (*el citea/ei citea*) sau a perfectului compus (*el au trimis/ei au trimis*);

- arhaisme sintactice: cazul genitiv construit cu prepoziție care cere acuzativul: *mijloc de codru* (*mijlocul codrului*); dativul adnominal (*stăpân Țării Moldovei*);
- arhaisme lexicale (foarte numeroase și variate, având un grad de învechire diferit); unele sunt complet neutilizate, deoarece a dispărut realitatea pe care o denumeau: *pârcălab, vornic, spătar, logofăt, capuchehaie*) sau au fost eliminate de un sinonim concurent: *chezaș* a fost înlocuit de *garant*, *polcovnic* de *colonel*, *propășire* de *progres* (unele s-au păstrat doar în expresii: *a munci pe* ***brânci***, *a avea* ***habar*** sau în limbaje specializate, precum cel religios: *Sfântul* ***Duh***); altele și-au păstrat forma, dar sensul s-a modificat, prin specializare sau, dimpotrivă, prin generalizare: *rost* = *sens* (sensul vechi – *gură*) s-a păstrat doar în expresii: *a ști/a învăța pe de rost*, *sărutare* (sensul vechi – *salutare*), *prost* (sensul vechi – *neinstruit, fără școală*), *carte* (sensul vechi – *scrisoare*).

ATENȚIE!

Utilizate în texte literare scrise ulterior perioadei din care acestea circulau în limbă, au rol expresiv, contribuind la reconstituirea atmosferei în care se petrece acțiunea. De exemplu, în 1840, Costache Negruzzi scrie nuvela *Alexandru Lăpușneanul*, folosind în vorbirea personajelor, dar și în descrierea interioarelor, a elementelor de gastronomie sau a vestimentației, cuvinte învechite pentru epoca în care a scris autorul, dar utilizate în perioada domniei lui Alexandru Lăpușneanu: *Cu averile voastre, nu cu banii țăranilor* ***pre*** *care-i jupiți voi. Voi mulgeți laptele țării, dar* ***au venit vremea*** *să vă mulg și eu* ***pre*** *voi. Destul, boieri! Întoarceți-vă și spuneți* ***celui ce v-au trimis*** *ca să se ferească să nu dau peste el,* ***de*** *nu vrea să fac din* ***ciolanile*** *lui* ***surle*** *și din* ***pelea*** *lui căptușeală* ***dobelor*** *mele.*

Întrucât limba este „un organism viu" (Titu Maiorescu), în continuă mișcare și transformare, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, începe un amplu proces de îmbogățire și de modernizare, vizibil mai ales la nivel lexical, prin pătrunderea unui impresionant număr de **neologisme** (cuvinte noi, necunoscute de majoritatea vorbitorilor) din limbile romanice, în special din franceză. Fenomenul se repetă, ulterior, în etape succesive, prin contactul cu limbi precum germana și engleza, fiind favorizat de dezvoltarea tehnico-științifică.

În prezent, contextul socioeconomic, libera circulație a oamenilor, nevoia de comunicare rapidă și eficientă a informației au dus la un uriaș și nemaiîntâlnit salt în evoluția tehnologică, ceea ce a determinat pătrunderea în limbă a unei adevărate avalanșe de unități și de structuri lingvistice din alte limbi. Resimțite inițial ca aparținând unui limbaj de specialitate (jargonul IT-iștilor), aceste elemente devin rapid fapte de limbă generalizate, utilizate de un număr din ce în ce mai mare de vorbitori, în contexte din ce în ce mai puțin specializate.

Interesant este modul în care cuvintele se adaptează rapid la specificul gramatical al limbii române; verbe: *a printa* (engl. *to print = a imprima*), *a downloada* (engl. *to download = a descărca*), *a partaja* (fr. *partager = a acționa*), *a share-ui* (engl. *to share = a împărtăși*); substantive: *computer*, *marketing* (*lucrează în marketing*), *PR* (*lucrează ca PR*), *emoticon/emoticoane* (engl. *emote icon*), (*a face un*) *print screen* (*a face o captură de ecran*). (vezi și capitolul *Elemente de vocabular. Formarea cuvintelor*)

Din punct de vedere sincronic (într-un anumit moment al evoluției limbii), variantele limbii nestandardizate sunt utilizate de grupuri mai largi sau mai restrânse de vorbitori, delimitate sociocultural (limbajul popular, argoul, jargonul) sau geografic (registrele regionale).

REGISTRUL POPULAR

Limbajul popular este cvasisinonim cu varianta orală/colocvială a limbii, deoarece **este forma pe care o îmbracă limba în vorbire, în situații de viață concrete, în mediul familiar, atât rural, cât și urban**, fiind folosit, în diferite contexte, de majoritatea vorbitorilor unei limbi. Această variantă a limbii este destul de stabilă din punct de vedere diacronic, păstrând chiar elemente arhaice, dar nerespingând noutățile lingvistice, mai ales dacă au o tendință rapidă de generalizare.

REGISTRE REGIONALE

Registrele regionale sunt manifestări ale limbii populare restrânse la un anumit spațiu geografic (registrul moldovenesc, registrul muntenesc, registrul bănățean, registrul oltenesc etc.).

Aspectele regionale ale limbii sunt, însă, atât de specifice unor zone ale țării, încât consemnarea lor în scris ar putea avea exclusiv valoare documentară pentru specialiști, devenind aproape de neînțeles pentru vorbitorii obișnuiți care nu provin din mediile respective. De aceea, cei mai mulți culegători de folclor (Petre Ispirescu, Vasile Alecsandri) și scriitori (Ion Creangă, Ioan Slavici) adaptează limbajul regional, păstrând trăsăturile populare (mai uzuale, mai răspândite) și excluzând formele lingvistice strict regionale.

DE EXEMPLU:

1. Text care reproduce specificul regional transilvănean, zona Munților Apuseni:

Oamini buni, io nu vă mai las să lucraț aicea, dacă nu-mni daț on cap de om. Dacă-mni daț on cap de om, puteț săpa, dacă nu, nu. Că aicea de-aia n-o putut lucra nime până amu, că nu mni-o dat nime cap de om.

Da ce să vez, mâțu dracului își făcuse poliță. O scândură prinsă în părete deasupra unde lucrau oamenii. Da' acolo nu erau scânduri, că încă nici nu trebuiau. Da' el să plimba pă poliță. Dădeau oamenii să strice polița, da' nu era poliță, numa li se păre. De văzut o vedeu, da' dacă dădeu cu mâna, nu era. (Mina din Pârâul ce Mare în volumul *Cartea vâlvelor. Legende din Apuseni* [1982], culegere de Maria Ioniță)

- Se observă în transcrierea textului, încercarea de a păstra cât mai multe dintre particularitățile regionale ale *sursei* (ale persoanei care a povestit), gradul sporit de fidelitate a pronunției, a intonației. Structurile sintactice sunt simple, predominant de coordonare, iar **efectul de oralitate este obținut spontan.**

vs

2. Text adaptat:

Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la munte strămutat la câmp, și pruncul, dezlipit de la sânul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola, după stăruința mamei. [...] Căci nu vă pară șagă: de la Neamț până la Iași e câtu-i de la Iași până la Neamț, nici mai mult, nici mai puțin. Și mai bine rămâi pe loc, Ioane, chiteam în mintea mea cea proastă, decât să plângi nemângâiet și să te usuci, de dorul cui știu eu, văzând cu ochii!... Dar, vorba ceea: „Ursul nu joacă de bună voie". Mort-copt, trebui să fac pe cheful mamei, să plec fără voință și să las ce-mi era drag! [...] Apoi lasă-ți, băiete, satul, cu tot farmecul frumuseților lui, și pasă de te du în loc strein și așa depărtat, dacă te lasă pârdalnica de inimă! Și doar mă sileam eu, într-o părere, s-o fac a ințălege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei... și să mor printre streini! că văru-meu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Oșlobanu și alții s-au lăsat de învățat și, despre asta, tot mănâncă pâine pe lângă părinții lor. Dar zadarnică trudă! [...] — Ioane, cată să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gâlceavă!... Ai să pleci unde zic eu. Și Zaharia lui Gâtlan merge cu tine. Luca Moșneagu, megieșul nostru, vă duce cu căruța cu doi cai ca niște zmei. Ia, mai bine, răpezi-te până la el de vezi, gata-i de drum? Că mâne dez-dimineață, cu ajutorul Domnului, plecați. (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Se observă:

- autorul păstrează o serie de **pronunții specific moldovenești**, mai ales în vorbirea personajelor: *nemângâiet, băiet, strein, a ințălege, răpezi-te, mâne, cată,* dar nu aplică regula acestor particularități tuturor cuvintelor;
- la nivel gramatical, este folosit **viitorul popular**: *ai să pleci* și **perfectul simplu**: *trebui*;
- la nivel lexical, apar **cuvinte**: *chiteam, pârdalnica, megieș, trudă, zadarnică, gâlceavă, mă sileam* și **expresii**: *nu mă dam dus, dez-dimineață, mort-copt, pasă de te du*, aflate **la granița dintre regional și popular**, deoarece au un grad relativ mare de utilizare, pe spații întinse;

- **Totuși, enunțurile sunt elaborate**, au o **structură bine conturată, amplă și bazată pe relații de subordonare**, ceea ce este specific textelor scrise, **limbajului cultivat**, în general; putem vorbi, în textele lui Creangă, de o formă de *oralitate cultă*, adică intenționată.

Ceea ce au în comun registrele popular și regional, ambele fiind aspecte ale limbii vorbite, este, mai ales, **prezența elementelor de transmitere a implicării afective a vorbitorului**: exclamații, interogații, repetiții, interjecții etc.

Un rol deosebit îl au **diminutivele**, acestea putând primi diferite valori stilistice contextuale:

- pozitive: tandrețe, simpatie, duioșie: — ***Puișorule****, nu mai scoate capul pe fereastră!...* (I. L. Caragiale, *D-l Goe...*);
- negative: valoare peiorativă: *Este (doar)* ***un profesoraș.***, depreciativă: *Este Autorul unui...* ***volumaș.***, de compătimire: *Este un elev* ***slăbuț****, nu pot să-i cer mai mult.*, ironică: ***Mamița*** *pupă pe Goe, Goe pe* ***mamița*** *și, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.* (I. L. Caragiale, *D-l Goe...*), de atenuare a unei cereri: *Mă mai aștepți* ***puțintel****?*

ATENȚIE!

Dacă vorbirea populară este plină de forme diminutivale, în limba standard acestea trebuie, în general, evitate. Abuzul lor este nefiresc în dialogurile din spațiul public, chiar dacă vorbitorii le folosesc cu intenția de a stabili o relație cordială, de familiaritate cu interlocutorul.

DE EXEMPLU:

- musafirii sunt invitați să mai mănânce *o sărmăluță, un oușor, o fripturică*;
- în talk-show-uri, invitații se adresează unul altuia, chiar dacă se întâlnesc prima dată cu apelativele: *drăguță/drăguța mea, dragă/scumpă domnișoară*.

ARGOUL

Argoul este definit, în general, ca un limbaj codificat, înțeles doar de inițiați.

Aceste limbaje sunt utilizate de grupuri sociale relativ închise (elevi, studenți, soldați, pușcăriași), din dorința de a se diferenția de ceilalți. Sunt într-o continuă schimbare tocmai pentru a păstra caracterul secret, inaccesibil altor persoane. Sunt constituite din unități lexicale (cuvinte, expresii):

- din limba comună, golite de sens și resemantizate: *cocor* = hoț care operează în diverse locuri, *cobzar* = informator, trădător, *premiant* = condamnat, *boabe* = examene picate (argoul studenților) sau goluri (argoul sportiv);
- regionalisme sau arhaisme, care nu se mai folosesc, necunoscute tuturor vorbitorilor, reinventate: *pârnaie* (regional „oală de pământ") = închisoare;
- termeni tehnici: *lunetist* = informator, *acciz* = plată, *capelmaistru* = hoț iscusit;

- împrumuturi din alte limbi: *junior* = hoț tânăr, *tapeur* = profitor, *angrosist* = infractor, *audient* = complice, *a se camufla* = a face copiuțe/fițuici;
- împrumuturi din limba romani: *a mangli* = a fura, *țiflar* = polițist;
- create prin derivare: *diurnist* = delapidator.

☺ Adeseori, cuvintele argotice intră în limba populară unde sunt considerate foarte expresive și, de aceea, primesc rapid o utilizare frecventă și generalizată: *mișto* (bun, frumos), *a ciripi* (a trăda), *a șparli, a ciordi* (a fura), *ditai, a parli, a drinkui, lovele, biștari, gagică* etc.

JARGONUL

Jargonul este o variantă a limbii, delimitată socioprofesional și/sau cultural, conținând termeni de specialitate, tehnici și științifici, din anumite domenii de activitate: IT, chimie, medicină, sport. În sens extins, jargonul este acea variantă care cuprinde cuvinte de origine străină: franțuzisme, anglicisme, pe care vorbitorii le folosesc pentru a se diferenția de alții, dar în mod abuziv, devenind neînțeleși, chiar dacă nu își propun acest lucru: *high-life, bonjurist, like, a share-ui, a partaja, disrespect* etc.

LIMBAJUL ȘTIINȚIFIC

Având în vedere **funcțiile pe care vorbitorii le dau limbii** în diferite contexte, au fost identificate mai multe variante ale limbii standard denumite **stiluri funcționale**. Există, de exemplu, *un stil juridic*, vizibil în textele cu caracter legislativ (*Codul civil, Codul penal*, regulamente, legi), *un stil religios*, în textele bisericești, *un stil didactic*, în discursurile profesorilor, *un stil publicistic*, în ziare și reviste etc. Datorită dezvoltării extraordinare a științelor și a tehnologiei, **limbajul științific** (prezent în studii de cercetare științifică, manuale, referate etc.) s-a extins și în vorbirea obișnuită.

Un text științific are următoarele trăsături:

- scop informativ (se transmit informații precise, clare, în mod coerent, sistematizat);
- caracter obiectiv (comunicarea se face la persoana a III-a);
- limbaj denotativ (cuvintele sunt folosite cu sensul propriu);
- sunt folosite terminologii (cuvinte, expresii, simboluri) specializate pe domenii tehnico-științifice:
  - matematică (*axiomă, trigonometrie, geometrie, corp geometric, formulă, ecuație,* $\sqrt{}$, ϕ, Σ);
  - istorie (*epocă, dinastie, domnie, monarhie, republică, formă de guvernământ, orânduire*);
  - istorie și critică literară (*curent literar, avangardism, asintaxim, ingambament, figuri de stil*) etc.

3. ORGANIZAREA COERENTĂ A TEXTULUI

Acceptarea lejerității în exprimarea orală duce adeseori la excese: vorbitorii se complac într-o exprimare neîngrijită (care arată, în multe situații, lipsa de instrucție), ceea ce determină apariția unor texte incoerente, lipsite de logică și de sens. Câteva dintre cauzele incoerenței textuale sunt:

- **utilizarea greșită a anaforelor** (cuvinte care repetă o informație deja prezentă în text, au același referent; în general, pronume) **și a deicticelor** (cuvinte care au un referent concret, precis; în general adverbe de loc și de timp, dar și unele pronume);
- **utilizarea greșită a timpurilor verbale;**
- **dezacordurile.**

DE EXEMPLU:

- *Nu mai* ***o***$_1$ *știu pe* ***profa***$_1$ *asta*$_1$ *care ne dădea note proaste, cum* ***o***$_1$ *chema, că după aia a plecat și a venit* ***una***$_2$ *așa mai tânără care am cunoscut-***o***$_2$ *mai bine și ne-a zis că la anu' o să facem tot cu* ***ea***$_2$*. Fiecare dintre elevi aveau note mari la* ***ea***$_2$*, la* ***profa***$_2$ ***asta***$_2$*, dar la anu' n-a mai venit, că era suplinitoare și noi zisesem că o s-o băgăm pe mânecă dacă venea* ***aia***$_1$*, că eram a douășpea. Că clasa noastră eram uniți ca și prieteni aproape.*

Se observă:

1. Elementele coreferențiale (anaforice) sunt ambigue, deoarece vorbitorul povestește despre persoane pe care interlocutorii nu le cunosc, fără a clarifica de la început care sunt acestea; practic, în text se face referire la două profesoare, una care dădea note proaste, dar care a plecat, și una nouă, care dădea note bune, care a promis că va rămâne, dar a plecat și ea, pentru că era suplinitoare. Pentru ambii referenți, este utilizat același substantiv: *profa*, precum și o serie de elemente anaforice: *asta, o, ea*, al căror referent este neclar.

2. Emițătorul reproduce în vorbire indirectă promisiunea de a rămâne a celei de-a doua profesoare, dar utilizează deicticul temporal *la anu'* care ar fi trebuit să devină *în anul următor*.

3. Deoarece locutorul consideră momentul acțiunii despre care vorbește ca fiind îndepărtat față de prezent, folosește incorect mai-mult-ca-perfectul; acesta trebuie folosit într-o succesiune temporală în care exprimă anterioritatea față de o altă acțiune trecută (***Venisem*** *înainte să înceapă ploaia.*), nu o acțiune ulterioară altei acțiuni trecute: *dar la anu'* ***n-a mai venit****, [că era suplinitoare] și noi* ***zisesem***.

4. Nu se face acordul între predicatul *aveau* și subiectul gramatical *fiecare*, realizându-se un incorect acord prin atracție între predicat și atributul *dintre elevi*.

5. Alte erori: organizarea sintactică a structurii verb + clitic pronominal + morfem de negație (*nu mai o știu*, în loc de *nu o mai știu*), utilizarea pronumelui relativ *care*, în loc de *pe care* (complement direct în subordonată: *care am cunoscut-o mai bine*); prezența cacofoniilor (*că clasa*), dar evitarea lor în contexte în care nu s-ar fi produs – hipercorectitudine (*ca și prieteni*); utilizarea excesivă a conjuncției *că*, având rol explicativ; forma greșită de persoana a III-a plural a verbului la mai-mult-ca-perfect: *zisesem* în loc de *ziseserăm*.

6. Neglijența în vorbire se observă și în alegerea cuvintelor de către vorbitor: formele pronominale *asta, aia, una* (cu referire la profesoare), forma numeralului *a douășpea*, expresia: *o s-o băgăm pe mânecă*.

O variantă standardizată a textului ar putea fi:

Nu îmi mai amintesc numele acelei profesoare care ne dădea note proaste, pentru că a venit altă profesoară mai tânără, pe care am cunoscut-o mai bine, dar care, deși ne-a promis că va rămâne și în anul următor, nu a putut să facă acest lucru, deoarece era suplinitoare. Ne-am gândit că ne va fi greu dacă revenea prima profesoară, fiindcă treceam în clasa a douăsprezecea; eram o clasă unită, aproape ca niște prieteni.

DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Incoerența textelor poate fi, de asemenea, un efect al **amestecului registrelor lingvistice.** În textele literare, ilustrează lipsa de instrucție sau dorința de a epata a personajelor.

DE EXEMPLU:

a. *Deprecierea rapidă a euro îi bagă în ședință pe miniștrii europeni de finanțe.* (www.zf.ro), *S-a evitat la mustață izbucnirea unui nou conflict în Balcani.* (www.glasul.info)
b. ZIȚA: *Așa... zic mitocanului... țațo, că era trăsnit... [...]„Nu-ți permit, domnule, să te naintezi la un așa afront!”* (I. L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

Se observă amestecul nepotrivit de elemente de colocvialitate/de argou: *a băga în ședință, la mustață* (a.), *țațo, mitocan, trăsnit* (b.), cu structuri pretențioase și elemente neologice: *deprecierea rapidă a euro, miniștrii europeni de finanțe, s-a evitat, izbucnirea unui conflict* (a.), *să te naintezi la un așa afront* (b.).

SĂ EXERSĂM!

1. ◉Transpune următoarele fragmente într-o variantă care să corespundă normelor limbii standard.

◉Enumeră trăsăturile limbii populare pe care le recunoști.

a. *A fost odată un împărat. El ajunsese la cărunteţe şi nu se învrednicise a avea şi el măcar un copil. Se topea d-a-npicioarele, bietul împărat, să aibă şi el, ca toţi oamenii, măcar o stârpitură de fecior, dară în deşert.*

Când, tocmai, la vreme de bătrâneţe, iată că se îndură norocul şi cu dânsul şi dobândi un drag de copilaş, de să-l vezi şi să nu-l mai uiţi.

Petre Ispirescu, *Aleodor Împărat*

b. *Nu'ș ce zicea frati-su, da' io nu l-am crezut, că zicea numa' baliverne, că n-o să facem purici mulţi nici aci, că o să ne luăm tălpăşiţa la prima chestie mai aşa, ei, tot una-alta, da' nici el nu credea.* (conversaţie cotidiană)

c. Reporter: *Ia spuneţi, domnu' V, e adevărat că aţi fost fix în miezu' problemei?*

V.: *Domle, io sunt un om de onoare...*

Rep.: *Da, da, da, da' aţi fost acolo? Acolo, când s-a furat tot, tot, ce era al nostru, al statului, cum s-ar zice, al oamenilor?*

V.: *Stai să-ţi spui cum a fost, domnu' G. Că eu vă spun, am multe de spus... Era acolo o duduiţă, nu pusese mâna pe o cărticică, da' ce să-i faci? Fata lu' tata!*

Rep: *Ce treabă are duduiţa? Dumneavoastră aţi furat?*

V. *Nu, domnu' G., n-am şparlit nimica, stai să-ţi spui cum a fost...*

Rep: *Ei, a fost! Este, domnu' V., este! Că nu mai scăpăm de beizadele de tătici cu bănişori prin toate buzunarele...* (adaptare după un dialog dintr-un talk-show televizat)

2. Identifică elementele de colocvialitate din discursul electoral al personajului Nae Caţavencu (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*) şi arată rolul lor în textul literar.

CAŢAVENCU (ia poză, trece cu importanţă printre mulţime şi suie la tribună; îşi pune pălăria la o parte, gustă din paharul cu apă, scoate un vraf de hârtii şi gazete şi le aşază pe tribună, apoi îşi trage batista şi-şi şterge cu eleganţă avocăţească fruntea. Este emoţionat, tuşeşte şi luptă ostentativ cu emoţia care pare a-l birui. — Tăcere completă. Cu glasul tremurat): *Domnilor!... Onorabili concetăţeni!... Fraţilor!...* (plânsul îl îneacă) *Iertaţi-mă, fraţilor, dacă sunt mişcat, dacă emoţiunea mă apucă aşa de tare... suindu-mă la această tribună... pentru a vă spune şi eu...* (plânsul îl îneacă mai tare.)... *Ca orice român, ca orice fiu al ţării sale... în aceste momente solemne...* (de abia se mai stăpâneşte) *mă gândesc... la ţărişoara mea...* (plânsul l-a biruit de tot) *la România...* (plânge. Aplauze în grup)... *la fericirea ei!...* (acelaşi joc de amândouă părţile)... *la progresul ei!* (asemenea crescendo)... *la viitorul ei!* (plâns cu hohot. Aplauze zguduitoare)

IONESCU, POPESCU, TOȚI (foarte mișcați): *Bravo!*

CAȚAVENCU: (ștergându-se repede la ochi și remițându-se d-odată; cu tonul brusc, vioi și lătrător): *Fraților, mi s-a făcut o imputare și sunt mândru de aceasta!... O primesc! Mă onorez a zice că o merit!...* (foarte volubil) *Mi s-a făcut imputarea că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultraprogresist... că sunt liber-schimbist... că voi progresul cu orice preț.* (scurt și foarte retezat) *Da, da, da, de trei ori da!* (aruncă roată priviri scânteietoare în adunare. Aplauze prelungite.)

CAȚAVENCU: *Da!* (cu putere din ce în ce crescândă.) *Voi progresul și nimic alt decât progresul: pe calea politică...* (îngrașă vorbele.)

POPESCU: *Bravos!*

CAȚAVENCU: *Socială...*

IONESCU: *Bravos!*

CAȚAVENCU: *Economică...*

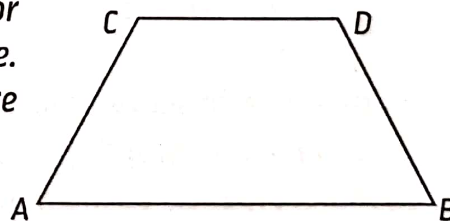
3. Identifică elementele specifice stilului științific din următoarele fragmente:

a. ***gramatică*** *sf. [At: GOLESCU, Î. 3/V: (înv.)* ***grămătică****/S și: grammatică/Pl: ~ici/E: it.* ***grammatica****, lat.* ***grammatica****, ngr.* ***γραμματικμ****[1]]* **1** *Ansamblu de reguli privind modificarea formelor cuvintelor și îmbinarea lor în propoziții.* **2** *Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul structurii gramaticale a unei limbi, regulile privitoare la modificarea elementelor limbii și la îmbinarea lor în propoziții și fraze.* **3** *Manual care cuprinde regulile și elementele gramaticii (***2***).* **4** *(Lin.; îs) ~ istorică Disciplină care studiază evoluția formelor gramaticale ale unei limbi pornind de la limba de bază.* **5** *(Lin.; îs) ~ comparativ-istorică Disciplină care studiază comparativ evoluția formelor gramaticale ale mai multor limbi înrudite.* **6** *(Lin.; îs) ~ descriptivă Disciplină care descrie structura gramaticală a unei limbi. sursa: MDA² (2010)*

b. *În Figura 2 este reprezentat un trapez isoscel ABCD cu AB II CD, AC = BD, AB 8 m, CD 4 m. Punctele M, N, P și Q sunt mijloacele laturilor AB, BC, CD, respectiv DA și O este punctul de intersecție.*

a. *Arătați că linia mijlocie a trapezului ABCD are lungimea egală cu 6 m. 5 p.*

b. *Arătați că AD = 21 m. 5 p.*

4. Urmărește în emisiuni televizate de tip reportaj sau interviu situațiile în care limbajul vorbitorilor nu este adaptat la contextul de comunicare (loc, timp, relația dintre interlocutori). Exemplifică amestecul registrelor lingvistice.

5. Compară următoarele două texte din punctul de vedere al registrelor lingvistice utilizate, observând apropierea de registrul regional, respectiv de cel popular.

a. *Atunci feciorul craiului își ie cele trebuitoare, sărută mâna tătâne-său, primind carte de la dânsul către împăratul, zice rămas bun fraților săi și apoi încalecă și pornește cu bucurie spre împărăție.*

Craiul însă, vrând să-l ispitească, tace molcum și, pe înserate, se îmbracă pe ascuns într-o piele de urs, apoi încalecă pe cal, iese înaintea fecioru-său pe altă cale și se bagă sub un pod. Și când să treacă fiu-său pe acolo, numai iaca la capătul podului îl și întâmpină un urs mormăind. Atunci calul fiului de crai începe a sări în două picioare, forăind, și cât pe ce să izbească pe stăpânu-său. Și fiul craiului, nemaiputând struni calul și neîndrăznind a mai merge înainte, se întoarnă rușinat înapoi la tatu-său. Până să ajungă el, craiul pe de altă parte și ajunsese acasă, dăduse drumul calului, îndosise pielea cea de urs și aștepta acum să vină fecioru-său.

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*

b. *No, gată iel, îi dă cal, îi dă haine, îi dă șe-i trăbă lui să să ducă pă drum. Ie iel cal, să suie călare șî gată șî-j ie zâua bună de plecare, șî pleacă. Da-mpăratu să gândisă din vreme. „Stai să-l șerc io să vedem că fi-o asta stăpân de dus atâta drum?". Să-mbracă iel ca o mămuie șî iesă-n capu orașului p-on drum mai scurt, cu on cojoc păcurăresc pă iel șî făcut mămuie-acolo, o mămuiață, șî stă acolo-n calea lui. Șî-l văzuu! Așa urât! Șî să-ntorsă năpoie! Un'e să să ducă iel? Șe? Iel să să ducă pin lucruri d'elea? Iel ni nu s-o depărtat, ș-o văzut iel mămuia-aia acolo, apăi câte să i se-ntâmple lui pă cale? Întorse înăpoie. Tată-so să dușe pă altă cale iară scurtă șî ajunje acasă.*

variantă populară a basmului *Povestea lui Harap-Alb*, transmisă oral, înregistrată în 1954, în transcrierea lui Ovidiu Bîrlea

6. Identifică, în secvențele de mai jos, elemente de oralitate.

a. *Celebrarea acestei zi a fost stabilită prin lege.*

b. *Frate, lasă-mă acum, nu sunt coerent, m-am culcat la 5 dimineața și sunt chiaun.*

c. *Mie îmi dă cu virgulă și nu trebuie așa.*

d. *A ratat la mustață postul de selecționer.*

e. *Sunt vreo trei metroaie unul peste altul, așa ceva n-am mai văzut.*

7. Identifică, în secvențele de mai jos, elemente de jargon.

a. *Compartimentul de memorie (RAM)*

Compartimentul de memorie furnizează capacitățile de expansiune pentru memorie suplimentară. Memoria suplimentară va crește performanța aplicațiilor, reducând accesul la hard-disk. BIOS-ul detectează automat cantitatea de memorie din sistem și o configurează corespunzător.

b. *Cu Negru solicitat și în defensivă, „lupii galbeni" au stat la pândă, atacând pe contre. Opriţa a câștigat un duel cu Tatu și a smuls o lovitură liberă (min.10), departe însă de careul lui Stanca. Steaua începea să joace în ritmul în care gesticula Stan, să aibă nerv adică. Tribunele continuau să cânte, steliștii continuau să preseze. Tănase a șutat în pământ din faţa porţii (min.28), Bălan a trimis cu călcâiul spre un adversar.[...]Penalty înaintea haosului. Steaua a rămas în presing, Tănase a smuls un penalty, după ce Tudor l-a împins în careu.* www.gsp.ro

VII

Sugestii de rezolvare a exercițiilor propuse

I. ELEMENTE DE VOCABULAR

1. RELAȚII SEMANTICE

1.

a. *vasul = nava*
vibra = răsuna
neobosit = continuu, susținut
la fel = identice
tăcu = se opri
agitație = nervozitate
să se producă = să aibă loc
se scufundară = se adânciră
mirosi = adulmecă
frigea = ardea
dispărea = se făcea nevăzut
uimea = mira
din nou = iar
rușinat = stânjenit
prima = întâia

b. *neobosit = intermitent, întrerupt, slab*

c. *zi ≠ noapte*

d. ***a tăcea***: *Auzind foșnet în pădure, toți au tăcut.* (sens propriu: *a face liniște*)

puls: *Tensiometrul arată că am pulsul slab.* (sens propriu: *mișcare ritmică a pereților arterelor, generată de volumul de sânge pompat de inimă*)

Am prins pulsul evenimentelor cu mult înainte să vii tu. (intră în componența locuțiunii verbale *a prinde pulsul*, sinonimă cu *a se familiariza, a intra în atmosferă*)

a se scufunda: *Scafandrul se scufundă pentru a căuta vestigii.* (sens propriu: *a se băga cu totul în apă*)

Soarele s-a scufundat după dealuri. (fig. *a apune*)

a vibra: *Sufletul său vibra la auzul melodiei atât de îndrăgite.* (fig. *a rezona*)

2. *În unele <u>târguri</u> de provincie există case a căror vedere îți inspiră o <u>tristețe</u> egală cu aceea pe care ți-o provoacă mănăstirile cele mai întunecate, landele cele mai <u>anoste/plictisitoare</u> sau ruinele cele mai triste.*

Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*

Nu simțea nimic. Auzea în jurul ei <u>glasuri</u>, pași, chemări, dar totul surd și cenușiu, ca un <u>soi</u> de pastă sonoră, din care numai <u>câteodată</u> se desprindea cu o <u>bruscă</u> <u>acuratețe</u> un clopot de tramvai sau un <u>țipăt</u>, pentru ca <u>de îndată</u> să reintre în aceeași rumoare stinsă.

Mihail Sebastian, *Accidentul*

O <u>eternitate</u> să ne fi întâlnit, tot mai <u>ușor</u> i-ar fi scăpat lui o <u>mărturisire</u> decât mie o întrebare.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*

3. *liniștite ≠ zgomotoase*
străin ≠ indigen
nelocuite ≠ locuite, animate
ștearsă ≠ expresivă
rece ≠ caldă
își aduse aminte ≠ uită
lung ≠ scurt
nervos ≠ calm
departe ≠ aproape
slab ≠ puternic

4. *moral ≠ imoral*
poetic ≠ apoetic
normal ≠ anormal
real ≠ ireal
lizibil ≠ ilizibil
inteligibil ≠ ininteligibil
posibil ≠ imposibil
încrezător ≠ neîncrezător
dezirabil ≠ indezirabil
a păgubi ≠ a despăgubi
potrivit ≠ nepotrivit

5. ***abate***
Abatele mănăstirii a ținut o cuvântare în fața credincioșilor. (stareț)
Nu ne putem abate de la potecile marcate. (a se îndepărta)
ban
Sper ca banul aruncat în fântână să-mi poarte noroc. (monedă)
Banul Craiovei a fost mazilit. (dregător domnesc)
cap
Iau medicamente, deoarece mă doare capul. (parte a corpului)
Capul Bunei Speranțe se află în sudul Africii. (promontoriu)
corn
Cornul animalului a străpuns materialul cortului. (formațiune dură care crește pe craniul animalelor)
Cornul este un arbust întâlnit în zonele de deal și de munte. (arbust)
bursă
Am investit toți banii la bursă. (piață unde se tranzacționează valori mobiliare, mărfuri, valute)
Elevii care au rezultate bune iau burse de merit. (alocație bănească dată de o instituție/de stat unui elev)
arie
Mașinile agricole seceră grâul pe arie. (suprafață de teren)
Soprana interpretează o arie puțin cunoscută melomanilor. (compoziție muzicală)
Aria dreptunghiului este ușor de aflat. (măsură a unei suprafețe)
cer
Eu cer ceea ce mi se cuvine. (a solicita)
Cerul este roșiatic la ceas de apus. (spațiu cosmic)
Pădurarii au tăiat mai mulți ceri în această rezervație naturală. (arbore înrudit cu stejarul)

carieră

În excursia organizată de școală, am vizitat o carieră de marmură. (exploatare minieră de suprafață)

Mulți absolvenți ai facultății fac carieră în cercetare. (profesie)

curent

Romantismul este un curent literar manifestat în secolul al XIX-lea. (mișcare artistică)

Dinspre mare vine un curent de aer rece. (mișcare a unei mase de aer)

război

Războiul de țesut este expus într-o sală a muzeului. (unealtă casnică de țesut)

O parte a armatei a fost concentrată în zone de război. (conflict armat)

furnicar

Copilul a călcat pe un furnicar. (mușuroi)

La gradina zoologică am văzut un furnicar. (mamifer cu capul lung și îngust, cu bot ascuțit)

somn

Somnul trăiește în ape adânci. (pește răpitor)

Somnul este benefic pentru sănătate. (stare fiziologică de repaus)

temporal

Osul temporal intră în componența craniului. (os situat în regiunea tâmplei)

Elevii au căutat un reper temporal în text. (care se referă la timp)

6. ***oral/orar***

Igiena orală este obligatorie pentru sănătatea dinților.

Intervalul orar pentru eliberarea documentelor a fost modificat.

aluzie/iluzie

Discursul său face aluzie la evenimente istorice recente.

Adolescența este o vârstă a iluziilor.

dependență/dependință

Dependența de jocurile video mi-a răpit timp prețios.

Tata și-a mutat atelierul într-una dintre dependințele casei. (construcție, anexă)

consultație/consultare

Medicul mi-a recomandat o consultație de specialitate.

Proiectul de lege a fost supus consultării publice.

a recuza/a refuza

În această etapă a procesului, mai mulți martori au fost recuzați. (a respinge, a nu recunoaște competența unui martor)

Copilul a refuzat meniul de la grădiniță.

iminent/eminent

Seismele reprezintă un pericol iminent în regiunile vulcanice.

Studentul eminent s-a remarcat prin rezultate de excepție.
suveran/suzeran
Suveranul pontif a vizitat țara noastră.
Am învățat la istorie despre state suzerane. (care exercită autoritate asupra altor state)
monah/monarh
Matei a îmbrățișat viața de monah.
Prin reformele sale, monarhul țării a asigurat bunăstarea oamenilor.
literar/literal
Elevii studiază opere literare clasice.
Textul a fost tradus literal.
virtuoz/virtuos
El este un virtuoz al viorii.
Acțiunile pe care le întreprinde relevă caracterul său virtuos.

7.
a. *Fotbalistul* ***degajează*** *mingea în careul advers.*
b. *Matei* ***îndoaie*** *rigla de câte ori are emoții.*
c. *Sportivul își* ***contractă*** *musculatura de câte ori ridică greutăți.*
d. *Elevii au văzut pe platourile de filmare cum se* ***turnează*** *o peliculă cinematografică.*
e. *Apa* ***reflectă*** *razele soarelui.*
f. *Elevul* ***reflectează*** *asupra temei propuse pentru dezbatere.*

8.
a. *Pacientului i-a fost* ***prelevat*** *țesut osos.*
b. *Unchiul meu este un* ***virtuoz*** *al pianului.*
c. *Nu știu care a fost* ***conjunctura*** *în care s-a produs accidentul.*
d. *Industria* ***petrolieră*** *este profitabilă.*
e. *Elevii citesc operele* ***literare*** *recomandate de profesori.*
f. *Colega mea de bancă a fost* ***enervată*** *de îngâmfarea lui Andrei.*
g. *La reuniunea* ***familială*** *au venit multe rude.*
h. *Cercetătorul* ***a contractat*** *virusul în expediția ce a avut loc în jungla amazoniană.*

9. Cuvintele subliniate au sens figurat. Acestea intră în componența unor figuri de stil precum metafore, epitete și personificări, ce conferă expresivitate discursului liric.

Metaforele *troiene călătoare, zale, fiori de gheață* oferă expresivitate discursului poetic prin analogiile create: norii sunt asemenea unor troiene călătoare ce străbat infinitul celest, stratul de nea care acoperă pământul ia forma unei zale

argintii, iar gerul este resimțit asemenea unor fiori de gheață. Epitetul *argintie* are efect cromatic, completând tabloul hibernal conturat în text. Personificările *cerne*, *se îmbracă*, *umeri*, *se prevede*, epitetul cu valențe personificatoare *palid* relevă imaginea naturii văzute asemenea unei ființe care se metamorfozează în anotimpul hibernal etc.

10. *Bunica **cerne** făina înainte de a o folosi la prăjituri.* (sens propriu de bază)
*Mașinile de deszăpezire au curățat **troienele** din oraș.* (sens propriu de bază)
*Păsările **călătoare** au pornit spre țările calde.* (sens propriu secundar)
*Frigul îmi dă **fiori** în tot corpul.* (sens propriu de bază)
*Am luat un cub de **gheață** din congelator.* (sens propriu de bază)
***Umerii** cămășii sunt șifonați.* (sens propriu secundar)
*Războinicul îmbracă **zalele** pentru a fi protejat.* (sens propriu secundar)
*Brățara primită este **argintie**.* (sens propriu de bază)
*Copilul **se îmbracă** în hainele de școală.* (sens propriu de bază)
*Lumina **palidă** din încăpere era greu de suportat.* (sens propriu secundar)
*În acest document nu **se prevede** nicio despăgubire.* (sens propriu de bază)

11. DE EXEMPLU:

*Trebuie să acționăm **altfel**. Mie îmi place un **alt fel** de mâncare.*
*Nu întârzie **defel/deloc** (niciodată), acum a fost o excepție. Este **de fel/de loc** din Transilvania.*
*Răspunde **numaidecât** când este solicitată. Răspunde **numai de cât** i-a fost repartizat.*
***Odată**, cândva, trăia un rege foarte bogat. A răspuns **o dată**, nu de două ori.*
*Vorbește **întruna**, este foarte obositor. **Într-una** din zile vom merge la plimbare.*

12.

***A acoperit** patul cu o pătură. I-**a acoperit** retragerea.*	P
*Au avut **un acord** cu privire la acest proiect. A făcut **un acord** gramatical.*	P
***A acordat** atenție discuției. Și-**a acordat** vioara.*	O
***A aranjat** cărțile în bibliotecă. S-**a aranjat** bine în noua locuință.*	P
***Bate** covoarele înainte de Paște. **Bate** la ușă.*	P
*Are **cap** de matematician. Era **cap** al revoltei.*	O
*Vedea pentru prima dată un **elan**. Și-a luat **elan** și a sărit.*	O
*Acest lucru **cădea** în sarcina lui. Ploaia **cădea** fără oprire.*	P
*Se lovise la **cot**. Râul face un **cot** pentru a ocoli orașul.*	O
*Aluneca **lin** pe gheață. A pescuit un **lin**.*	O
*Sărea șotronul pe **piciorul** stâng. **Piciorul** podului s-a prăbușit.*	P

2. MIJLOACE INTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

1. *tineret* – substantiv comun; *bunătate* – substantiv comun; *frățește* – adverb de mod; *nemțește* – adverb de mod

2. augmentative: *pietroi*, *băiețandru*, *grăsan*; substantive colective: *apăraie*, *brădet*, *studențime*, *aluniș*; diminutive: *fetișoară*, *albăstrică*, *râuleț*, *cuvințel*, *pisicuț*

3. *copilaș, băiețaș; bunătate, puținătate; osteneală, aiureală; bucătăreasă, lumânăreasă; macaragiu, geamgiu; tinerime, profesorime; trebuință, nevoință; păltiniș, aluniș; lupoaică, leoaică; albuș, cățeluș; înecăcios, sfărâmicios; ursuleț, gărduleț; bunuță, finuță*

4. *citi – cititor, reciti; gândi – gânditor, răzgândi*

5. *astăzi* – subordonare (atributivă), *deodată* – juxtapunere, *proces-verbal* – subordonare, *nouăsprezece* – subordonare (eterogenă), *binevoi* – subordonare, *romåno-chinez* – juxtapunere, *numai* – juxtapunere, *fiindcă* – juxtapunere

6. *a. filon; b. lăcuit; c. alint*

7. *a. răsărit; b. zilnic; c. alerga*

8. *Făt-Frumos, redactor-șef, pieile roșii, pursânge*

9. *dl, d-ta, prof.*

10. *oarece* – compunere prin juxtapunere; *zgârie-nori* – compunere prin subordonare; *albastrul* – conversiune din adjectiv în substantiv comun; *curajos* – conversiune din adjectiv în adverb de mod; *împacheta* – derivare cu prefixul *în-* (devenit *îm-* înainte de *p*) + *pachet* + sufixul *-a*; *aeroport* – compunere cu prefixoid *aero-* + substantivul *port*

11. ***Îmi** spune că vrea să îmi facă un **bine**.* (pronume personal, substantiv comun); *Vrea **și** tata să discutăm despre cartea **citită**.* (semiadverb, adjectiv participial); *Zborul **lin** se afunda în **adâncul** cerului.* (adjectiv, substantiv comun); *Era **un nimeni***

*care se bucura de **o** nenorocire a altcuiva.* (substantiv comun, articol nehotărât); ***Dimineața**, privea **deasupra**, spre cerul transformat în pânză de pictor.* (adverb de timp, adverb de loc)

12. forme corecte: *albaiulian, antiaerian, transsiberian, pursânge, dacoromân, nemaipomenit, electrocasnic, galben-închis, oriîncotro, hodoronc-tronc, vreunul, bună-credință*

13. a.

14. b.

15. c.

16. *biosferă – înveliș al Pământului format din organisme vii, de pe uscat, din apă, aer, sol;*

democrație – formă de guvernare în care supremația aparține poporului;

ignifug – care se aprinde și arde foarte greu sau care nu arde deloc, împiedicând propagarea focului;

paleospeologie – studiu al cavernelor și al apelor subterane din trecutul erelor geologice.

II. FONETICĂ, ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

1.

v	o	a	l
c	s	v	c

c	r	i	t	e	r	i	u
c	c	v	c	v	c	s	v

v	i	e	ț	u	i
c	s	v	c	v	v

p	i	o	n	i	e	r
c	v	v	c	s	v	c

p	i	a	t	r	ă
c	s	v	c	c	v

a	r	g	o	u
v	c	c	v	s

2. *inginer* – 7 litere, 7 sunete, *extraterestru* – 13 litere, 14 sunete, *ceapă* – 5 litere, 4 sunete, *eu* – 2 litere, 3 sunete, *eram* – 4 litere, 5 sunete, *chilipir* – 8 litere, 7 sunete, *îngheț* – 6 litere, 5 sunete, *gherghef* – 8 litere, 6 sunete, *ciolan* – 6 litere, 5 sunete, *cheală* – 6 litere, 4 sunete, *eră* – 3 litere, 3 sunete, *lucioasă* – 8 litere, 7 sunete

3. seria c.

4. *doar, pui, leac, rău, vâsc, pleosc, știu, parc, vreasc, beat, iar, ghiont, chioșc*

5.

a.

Vino-n codrul cu verdeață	8
Und' isvoare plâng în vale!	8

Mihai Eminescu, *Dorința*

b.

Aci dau de o comoară ce se află-n al meu drum	15
Și mă-mbăt de bogăție cum te-mbeți de un parfum.	15
Aci văd că tot poporul mă ridică la mărire,	16
Fermecat de-o vorbă numai, de-o mișcare, de-o privire	16

Alexandru Macedonski, *Aripi*

c.

Și-au trecut de-aseară clipe,	8
Și-au trecut de-aseară ore,	8
Și-ale zorilor aripe	8
Fluturatu-mi-au grăbite,	8
Ca și clipele trăite	8
Pe-albul treptelor sonore.	8

Ion Minulescu, *Romanța cheii*

d.

Și nu l-aș vrea nici prea cuminte,	9
Și nici din cale-afar-nebun;	8
Nici prea de tot supus s-asculte,	9
Dar nici să râdă de ce-i spun.	8

Elena Farago, *Dacă mi-aplec smerit genunchii*

6. a. *Rucsacurile erau pregătite pentru escaladare. Toți copiii așteptau să-și ia bagajul și să pornească. Nu știau de cât timp aveau nevoie, de vreme ce stătea să plouă.*

b. *Mi-am dat seama că o simplă pizza îți poate schimba viața. Așa cum spui că un profesor sau un părinte o poate face. Desigur că, de vreme ce am afirmat asta, trebuie să și demonstrez: sunt un copil bine-crescut.*

c. *M-am dus la piață cu bunica să cumpărăm prune brumării și struguri. Pesemne că vom reuși.*

7. e.

8. d.

9. d.

10. b., c.

11. a.– 4 diftongi, b. – 6 diftongi, c. – 3 diftongi, d. – 5 diftongi, e. – 2 diftongi

12. b., f. și g.

13. A. d., B. d.

14.

	Vocală	Semivocală	I șoptit	Nu se aude
ziua	X			
mâine		X		
trunchi				X
prunci				X
soluție	X			
piesă		X		
porți			X	
închis	X			
ciorbă				X
rezolvi			X	

15. a., b., d. – 2, e. – 3, c. – 1

16. *adică, avarie, doctoriță, regizor, taxi, aripă, matur, miros*

17. *pârghie, baclava, organizare, reporter, șervet, lozincă, peșteră, ferigă, trufaș, debut*

18.

Nodul de cale ferată este în orașul Ploiești.	*Medicul a descoperit un nodul la mână.*
Oamenii aceia ară țarina.	*Țarina este împărăteasa Rusiei.*
Le-am cunoscut pe acele fete.	*Acele veninoase ale albinelor i-au amorțit piciorul.*
I-a cumpărat două torturi de ziua lui.	*Acuzațiile tale sunt adevărate torturi.*

19.

a. ***diftong***, **triftong**, vocale în hiat

În s***oa***rele ce m***oa***re se rumenește zar***ea***
Și purpura amurgul ***și-o*** întunecă. Pe valuri
Se-naltă și recade și tragic urlă mar***ea***
Cu fúrie mânată de flux***u-i*** către maluri!
În ceața depărtării năluci de pânze p***ie***r,

Și cenușiu-nghite adâncuril***e-a***lbastre.
Iar **eu**, privind cum n***oa***ptea cuprinde-ntregul cer,
Zăresc cum se ridică din umbră do***uă*** astre!
Ce v***iu*** strălucе unul și focul l***ui*** cel vast

S-aprinde-n cer d***eo***dată și-n tremurul de spume
Celalt ab***ia*** sclipește, și totuși ce contrast:
Cel mare *e*ste farul, ***ia***r cel mic *e o* lume!

Cincinat Pavelescu, *Două stele*

b. Substantivul *fúrie* are accentul modificat.

c. *cenușiu-nghite (cenușiul înghite)* – cratima leagă două cuvinte rostite împreună, marchează căderea vocalei *î* și micșorarea numărului de silabe pentru păstrarea măsurii și a ritmului versurilor.

S-aprinde-n – prima cratimă marchează elidarea (căderea) vocalei finale *e* și rostirea împreună a două cuvinte diferite pentru păstrarea ritmului și a măsurii, iar a doua este folosită pentru a reproduce rostirea împreună a două cuvinte diferite, marcând căderea vocalei *î*, în același scop al păstrării ritmului sau a măsurii.

d. În cele două forme lexicale (*strălucе, celalt*) este redus numărul de silabe din motive prozodice.

! Cuvântul compus *deodată* se pronunță, în acest text, cu diftong, într-un tempo rapid, pentru respectarea elementelor de versificație: ritm, măsură.

20. Apostroful marchează căderea unei silabe: a. (*poa-te, juma-te*) sau a unui grup de silabe: c. (*tre-bu-ie*). Cratima marchează legătura dintre două cuvinte: a. (*să îmi, nu o*), b. (*a îi*), precum și căderea unor sunete. Punctul este folosit pentru abrevierea unor cuvinte: c. (*exercițiu, pagina*) și scrierea datei: b. (*01.12*).

Bara oblică înlocuiește cuvântul *din*: c. (*din culegere, din manual*) sau arată posibilitatea de a alege între două denumiri ale aceleiași realități, înlocuind conjuncția *sau*: c. *funcțiile sintactice sau părțile de propoziție*.

21. Nu se despart la capăt de rând: datele (*15 septembrie*), numele de persoane (*Croveanu Angela*), numele instituțiilor (*Școala nr. 524*), numele de localități (*Curtea de Argeș*).

Se evită despărțirea la capăt de rând care se suprapune cratimei (*am cunos-cut-o, d-na, ne-am, m-am*), a elementelor din compunerea numeralelor ordinale (*a cincea*), a unei singure litere de restul cuvântului (*e-ra*).

Sunt greșit despărțite în silabe cuvintele: *șc-oala, noa-stră, văz-usem, rem-arce.*

22. a. *paralelipipedic, istoriograf, respectuoasă, prigoană*
b. *păsărește, presupoziție, entuziasm, productivitate*

III. PĂRȚILE DE VORBIRE

1. VERBUL

1. *am sosit* – mod indicativ, timp perfect compus, persoana I, singular, formă afirmativă
se pregătea – indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, formă afirmativă
să facă – conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, formă afirmativă
e – indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, formă afirmativă
ar plăcea – condițional-optativ, prezent, persoana a III-a, singular, formă afirmativă
să am – conjunctiv, prezent, persoana I, singular, formă afirmativă
nu băga – imperativ, prezent, persoana a II-a, singular, formă negativă
nu fierbe – indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, formă negativă
nu scoate – imperativ, prezent, persoana a II-a, singular, formă negativă
zice – indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, formă afirmativă

2. *am vrut* – mod indicativ, timp perfect compus
să rezolv – mod conjunctiv, timp prezent
voi pierde – mod indicativ, timp viitor
nu recunosc – mod indicativ, timp prezent
mergeam – mod indicativ, timp imperfect
vino – mod imperativ
citiserăm – mod indicativ, timp mai-mult-ca-perfect
copsei – mod indicativ, timp perfect simplu
aș fi vrut – mod condițional-optativ, timp perfect
ați spălat – mod indicativ, timp perfect compus

3. *Află; este; creezi, ar putea*

4.

- *Voiam să creez o compunere cât mai atractivă, deși nu mi-a ieșit decât parțial.*
- *Colegul meu a mai învățat o poezie nouă, după ce citi multe altele.*
- *Auziseși de mai demult că nu se așază/așează* (v. DOOM[3]) *toate florile în aceeași jardinieră, dar nu voiai să copiezi aranjamentul floral al nimănui.*
- *Nu scoateți capul pe fereastră, faceți cum vi se spune! Nu mai zice așa, că trebuie să fii corect în exprimare!*

5.

Verbe predicative	Verbe copulative
Știam	*devin (copleșitoare)*
voiam	*s-a făcut (învățătoare)*
să profesez	
Cred	
facem	
definesc	
rezervă	
a plăcut	
să învețe	

6. *a fi*: verb copulativ; verb predicativ; verb copulativ; verb auxiliar; verb predicativ; verb predicativ; verb copulativ; verb predicativ; verb auxiliar; verb auxiliar

7. *a învăța* – subiect; *veni* – complement direct; *de a urmări* – atribut verbal, *a zbura* – complement prepozițional

8. *a citi* – infinitiv, subiect; *a învăța* – infinitiv, nume predicativ; *pentru a se cultiva* – infinitiv, circumstanțial de scop; *pornind* – gerunziu, circumstanțial de cauză; *a participa* – infinitiv, complement prepozițional; *uitându-se* – gerunziu, circumstanțial de timp; *de prezentat* – supin, nume predicativ

9. *(am)* ***căutat*** – modul indicativ, timpul perfect compus; *(nu) aș fi* ***sunat*** – modul condițional-optativ, timpul perfect; *să fi* ***uitat*** – modul conjunctiv, timpul perfect; *vei fi* ***plecat*** – indicativ, viitor anterior

10. *a pierde, a discuta, a cere, a chema, a crede, a scrie, a alerga, a pleca, a vedea, a citi*

11. a. 7 verbe (**Atenție! Se numără toate verbele, indiferent de natura lor: predicative, copulative, auxiliare.**)

12. În text sunt: trei verbe predicative, un verb copulativ și două verbe auxiliare.

13. *Cristi* (subiect), *corect* (circumstanțial), *la întrebările* (complement)

14. subiectul *bunica*, numele predicativ *o persoană*

15. c.

16. *Copiii să alerge, să cânte și să emane veselie.*

Copiii ar fi cântat, ar fi alergat și ar fi emanat veselie.

Când verbele sunt la indicativ, prezent, acțiunile sunt certitudini, exprimate ca adevăruri general-valabile. Când verbele sunt la conjunctiv, enunțul exprimă o posibilitate, o dorință, iar când sunt la condițional-optativ, trecut, exprimă o dorință, o opțiune realizabilă în anumite condiții.

17. *au admirat* – mod indicativ, timp perfect compus; *se întoarseră* – mod indicativ, perfect simplu; *căpătase* – mod indicativ, timp mai-mult-ca-perfect; *înmiresma* – mod indicativ, timp imperfect; *părea* – mod indicativ, timp imperfect; *să doarmă* – mod conjunctiv, timp prezent; *ar fi putut* – mod condițional-optativ, perfect; *s-a întâmplat* – mod indicativ, timp perfect compus.

19.

a. ***Am căutat*** *ce* ***credeai*** *că* ***pierduseși.***

b. *Fiecare* ***va învăța să răspundă*** *pentru ceea ce* ***a spus*** *că* ***face***, *dar* ***nu a făcut***.

c. *Dincolo de pădure* ***s-ar fi aflat*** *un lac pe care* ***aveau de gând să-l exploreze; se gândeau*** *la tărâmuri minunate de pești și alge, dar* ***nu au găsit*** *decât ceea ce localnicii* ***aruncau*** *de zeci de ani, lucruri care* ***fuseseră îngropate*** *în mâl.*

d. ***Să fi întrebat*** *despre asta, tot ce* ***își puseseră în cap s-ar fi năruit*** *ca un castel de nisip pe care îl* ***ating*** *valurile mării.*

e. *Tu* ***trebuia să fi știut*** *că* ***habar nu am*** *de nimic.*

f. *Îl* ***copleși*** *o bucurie vioaie, care-i* ***înfrigura*** *inima spre trupul din preajmă: zbor viu de pe o creangă de cireșe coapte.* (Ionel Teodoreanu, *Vacanța cea mare*)

g. *Mitologia optzecistă* ***se fundamentează*** *inclusiv pe spiritul disident (adică liber, ceea ce* ***reprezenta*** *o primejdie în ultimul deceniu de comunism) al Cenaclului de Luni.* (Cosmin Ciotloș, *Cenaclul de Luni*)

h. ***Se crăpa de ziuă. Sufla*** *un vânticel dinspre uscat și marea* ***se înfiora****; un ușor miros de cimbrișor* ***cobora*** *dinspre uscat, și Kosmas, în picioare la proră,* ***respira*** *adânc sânul patriei. Stânci sălbatice* ***se sumețeau*** *în fața lui, ici-colo copaci* ***schițau*** *pete întunecate, în depărtare crestele munților* ***deveneau*** *trandafirii.* (Nikos Kazantzakis, *Creta*)

EXEMPLE DE ANALIZĂ:

se înjghebă = verb predicativ, personal, intranzitiv, conjugarea I, mod indicativ, timp perfect simplu, persoana a III-a, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal

am căutat = verb predicativ, personal, tranzitiv, conjugarea I, mod indicativ, timp perfect compus, persoana I, numărul singular/plural, funcție sintactică de predicat verbal

credeai = verb predicativ, personal, tranzitiv, conjugarea a III-a, mod indicativ, timp imperfect, persoana a II-a, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal

pierduseși = verb predicativ, personal, tranzitiv, conjugarea a III-a, mod indicativ, timp mai-mult-ca-perfect, persoana a II-a, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal

va învăța = verb predicativ, personal, tranzitiv, conjugarea I, mod indicativ, timp viitor, persoana a III-a, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal

să răspundă = verb predicativ, personal, intranzitiv (folosit cu sensul *să răspundă de/pentru ceva*), conjugarea a III-a, mod conjunctiv, timp prezent, persoana a III-a, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal

s-ar fi aflat = verb predicativ, personal, tranzitiv, conjugarea I, mod condițional-optativ, timp perfect, persoana a III-a, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal

aveau de gând = locuțiune verbală etc.

fuseseră îngropate = verb predicativ, personal, tranzitiv, conjugarea I, mod indicativ, timp mai-mult-ca-perfect, persoana a III-a, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal, construcție pasivă

trebuia = verb predicativ, impersonal, intranzitiv, conjugarea a IV-a, mod indicativ, timp imperfect, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal

20.

Fiecare vacanță petrecută la țară, la bunici, este un prilej de bucurie. Fie că este vorba de vacanța de vară, cea mai lungă și mai încântătoare, fie că petrecem în familie sărbătorile pascale, fie că împodobim bradul în așteptarea lui Moș Crăciun, timpul petrecut alături de bunici este neprețuit. Am prieteni la care revin cu drag anotimp de anotimp, făcând tot soiul de trăsnăi – cel puțin așa mi se pare mie! –

sau plecând în expediții la balta de lângă sat sau la cișmea sau organizând rapid un meci de fotbal pe uliță. Uneori, bunicul intră în jocul băieților mai mari și încearcă un dribling care stârnește admirația tuturor, dar, mai ales, a bunicii, deși nu vrea să recunoască, pentru că, adesea, îl admonestează că nu are motive să intervină în jocul nostru.

Întotdeauna vacanțele trec repede. Nu mi-aș fi imaginat niciodată că voi tânji atât după timpul petrecut în livadă, lenevind sub un măr, cu o carte în mână, sau pe uliță. Dacă e foarte cald, bunica știe să ne răcorească frecvent cu o socată sau cu înghețată de casă. Iarna, în schimb, bunicul ne spune cu foc tot soiul de povești din tinerețea lui.

Alternanța timpurilor verbale se explică prin alternanța secvențelor narative cu cele descriptive. De asemenea, prezentul cu valoare eternă alternează cu viitorul pentru a sugera potențialitatea devenirii, vârsta matură a celui care povestește.

2. SUBSTANTIVUL ȘI ARTICOLUL

1. *a. un pescăruș, b. ouăle, c. pH-ul, d. macaragii*

2. d. **3.** b. **4.** b.

5. *bunăvoință* – compunere prin subordonare
OZN-uri – compunere prin abreviere
băietanii – derivare cu sufix
SF-uri – compunere prin abreviere
ființele – derivare cu sufix
câștig – derivare regresivă
binele – conversiune

6. *drumul, roatele, umbra, soarele, raze, niște stropituri, noaptea, o geană, dunga, satul*

7.
a. *Îi dau **fetei** o floare.*
b. *A ajuns **înaintea mamei**.*
c. ***Aducerile-aminte** nu îmi dau pace.*
d. *Fusese chemată la masă **de Ioana**.*
e. *Doamna **Popescu** este noua directoare.*

8.
a. ***În curtea** (Ac.) **casei** (G) este **un stejar** (N) uriaș.*
b. *Mă bucură **reușita** (N) în ciuda **opreliștilor** (G).*
c. *Mergea **contra vântului** (G) și **obrajii** (N) săi ajunseseră **niște mere** (N) coapte.*

d. ***Alina*** (N) *era* ***vecina*** (N) ***mamei*** (G) *mele și mergea des cu noi* ***la teatru*** (Ac.).

e. *Datorită* ***reușitelor*** (D), ***Ioana*** (N) *avea* ***încredere*** (Ac.) *și îi spunea* ***Anei*** (D) *toate* ***secretele*** (Ac.).

9. *cârduri, trupă, familie, buchet*

10. *Cerul* ***înstelat*** *adăpostea puzderii* ***de stele rătăcitoare.*** (adjectiv participial; substantiv comun; adjectiv propriu-zis)

Gândul ***de a călători*** *îi dădea puteri* ***nebănuite*** *și bucurii* ***nemăsurate.*** (verb la infinitiv; adjectiv participial; adjectiv participial)

Acele două *fete priveau mirate la spectacolul* ***ce începuse în fața lor.*** (adjectiv pronominal demonstrativ; numeral cu valoare adjectivală; propoziție atributivă)

11.

a. *Ne-am mutat în casa cea nouă* ***a*** *familiei mele.*
b. *Am vorbit despre cei mai mici nepoți* ***ai*** *bunicilor.*
c. *Am primit aprecieri de la cele mai bune prietene* ***ale*** *mamei noastre.*
d. *Dorințele firești* ***ale*** *tuturor copiilor sunt îndeplinite de părinți.*
e. *Am apreciat ajutorul de nădejde* ***al*** *colegilor.*
f. *S-a discutat despre gradul de înțelegere* ***a*** *situației.*

12. a., c., f.

13. a. *Depășise pragul bunei-cuviințe.* b. b; c. *La întrebarea noastră ridicase din umeri. Era un om cu capul pe umeri. I-a pus pe umeri întreaga responsabilitate a concursului.* d. substantive feminine: *masa, tigaie*; substantiv masculin: *copii*; substantiv neutru: *pragul;* e. *Moromete stătea parcă deasupra tuturor* ***membrilor*** *familiei.* f. c.

g.

a. nume predicativ în N: *Sunt doar* ***niște copii.***
b. atribut în G: *Bucuria* ***copiilor*** *era molipsitoare.*
c. complement de agent: *Curtea fusese invadată* ***de copii*** *în căutare de joacă.*
d. circumstanțial de timp în Ac.: *Venise* ***odată cu copiii*** *vecinilor.*
e. circumstanțial de mod în Ac.: *Se poartă* ***ca niște copii.***

h. *Cariera de* ***scriitor*** *a lui James Patterson este caracterizată de o singură misiune: să demonstreze că nu există* ***o persoană*** *căreia „nu-i place să citească", ci doar persoane care încă nu au găsit* ***cartea*** *potrivită. Cărțile lui s-au vândut până acum în peste 300 de milioane de* ***exemplare*** *în toată lumea, ceea ce-l poziționează în topul celor mai bine vânduți autori din toate* ***timpurile.***

3. PRONUMELE

1. *O rază de soare îmi mângâia fața.* (**o** = articol nedefinit/nehotărât)

Am luat-o$_1$ la fugă și am văzut-o$_2$ pe Ileana la capătul străzii. (**o**$_1$ = pronume personal cu valoare neutră; **o**$_2$ = pronume personal)

O$_1$ să îi cer o$_2$ carte și două caiete pe care i le-am dat ieri. (**o**$_1$ = formant invariabil al viitorului; **o**$_2$ = numeral cardinal)

O fată citește și alta desenează. (**o** = adjectiv pronominal nehotărât)

O, ce veste minunată! (**o** = interjecție propriu-zisă)

2. *Le dădea **celorlalți** cărți, pentru a învăța și ei **această** poezie.*

celorlalți = pronume demonstrativ de diferențiere, complement indirect, cazul D; *această* = adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, atribut adjectival, cazul Ac.;

*Acestea sunt **ale noastre** și nu **ți le** împrumutăm.*

ale noastre = pronume posesiv, nume predicativ, cazul N; *ți* = pronume personal, complement indirect, cazul D; *le* = pronume personal, complement direct, cazul Ac.;

*Mașina **ta** era parcată în fața casei **mele**.*

ta = adjectiv pronominal posesiv, atribut adjectival, cazul N; *mele* = adjectiv pronominal posesiv, atribut adjectival, cazul G;

***Mă** bucură responsabilitatea **alor mei**.*

mă = pronume personal, complement direct, cazul Ac.; *alor mei* = pronume posesiv, atribut pronominal genitival, cazul G;

*Am aflat **ce** planuri ai, **pe care** vrei să le îndeplinești, **cu cine** te înțelegi mai bine.*

ce = adjectiv pronominal relativ, atribut adjectival, cazul Ac.; *pe care* = pronume relativ, complement direct, cazul Ac.; *cu cine* = pronume relativ, complement prepozițional, cazul Ac.;

***Ce** vor spune colegii **tăi** când vor auzi vestea?*

ce = pronume interogativ, complement direct, cazul Ac.; *tăi* = adjectiv pronominal posesiv, atribut adjectival, cazul N;

***Ce** vești **îmi** aduci de dimineață?*

ce = adjectiv pronominal interogativ, atribut adjectival, cazul Ac.; *îmi* = pronume personal, complement indirect, cazul D;

***Toți care** trec pe stradă te salută.*

toți = pronume nehotărât, subiect, cazul N; *care* = pronume relativ, subiect, cazul N;

***Căror** candidați **li s-au** dat rezultatele?*

căror = adjectiv pronominal interogativ, atribut adjectival, cazul D; *s-* = pronume reflexiv, cazul Ac., fără funcție sintactică;

***Nimeni** nu vrea să **mă** ajute.*

nimeni = pronume negativ, subiect, cazul N; *mă* = pronume personal, complement direct, cazul Ac.;

*Nu am văzut **niciun** băiat **care** să-mi placă.*

niciun = adjectiv pronominal negativ, atribut adjectival, cazul Ac.; *care* = pronume relativ, subiect, cazul N;

*O știu pe fata **al cărei** tată este pictor.*

al cărei = pronume relativ, atribut pronominal genitival, cazul G;

***Mă** gândesc să plec la mare și să stau în căsuța **în care** am stat și anul trecut **și ale cărei** ferestre dau spre largul mării.*

mă = pronume reflexiv, fără funcție sintactică, cazul Ac.; *în care* = pronume relativ, circumstanțial de loc, cazul Ac.; *ale cărei* = pronume relativ, atribut pronominal genitival, cazul G.

3. ***trandafirul** ai cărui **spini***
fata** ai cărei **pantofi
mama** a cărei **inteligență
păsările** ale căror **aripi
Ionel** al cărui **tată
băieții** ai căror **prieteni

4. a. ***Acestuia** nu i-a plăcut întrebarea.* (pronume demonstrativ de apropiere, masculin)

b. ***Acele** caiete sunt noi.* (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare)

c. *L-am văzut **pe acela**.* (pronume demonstrativ de depărtare)

d. *Râul **acesta*** (adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere) *este limpede.*

e. *Am cumpărat **aceeași** rochie* (adjectiv pronominal de identitate) *și **aceiași*** (adjectiv pronominal de identitate) *pantofi.*

5. a. *ai căror*; b. *ale căror*; c. *ai cărei*; d. *ale cărui*; e. *ai cărui*; f. *ale căror*; g. *a cărui*; h. *al cărui*; i. *ai cărui*

6. *Într-o dimineață, Ioana și alte patru colege de-ale sale s-au gândit că nu merită să mai aștepte până când directorul școlii va lua o decizie în legătură cu participarea echipei acesteia la concurs, căci, în ceea ce privește rezultatele, erau destul de bine situate în clasament și s-au gândit să acționeze singure, contactându-i pe organizatori ele însele/ele personal.*

7.

a. pronume negativ – complement indirect în cazul D, al cărui termen regent să fie un adjectiv (*Indicațiile nu au fost <u>utile</u> **nimănui**.*)

Sugestii de rezolvare a exercițiilor propuse

b. pronume nehotărât în cazul G – atribut pronominal (*Tema **fiecăruia** nu a fost corectă.*)

c. adjectiv posesiv în cazul D – atribut adjectival (*Părinților **mei** le plac călătoriile.*)

d. pronumele relativ ***ce*** – complement direct în cazul Ac. (*Am știut **ce** să răspund la întrebare.*)

e. pronume personal – circumstanțial de loc în cazul G (*Am oprit mașina **în fața ei.***)

f. relativul ***care*** – atribut adjectival în cazul D (*Știu **căror** fete le plac bomboanele de ciocolată.*)

g. pronume interogativ – nume predicativ (***Ce** este tatăl tău?*)

h. pronume reflexiv – complement indirect (***Își** tot spune că a luat o decizie greșită.*)

i. pronume demonstrativ – complement prepozițional în cazul G (*Necazurile s-au abătut **asupra acestuia**.*)

j. pronume de politețe – atribut în cazul G (*Opinia **dumneavoastră** este bine argumentată.*)

k. adjectiv pronominal de întărire al cărui termen regent să fie un substantiv feminin, singular, în cazul D (*Mamei **înseși** i-am spus adevărul.*)

l. adjectiv pronominal de întărire al cărui termen regent să fie un substantiv masculin, plural, în cazul Ac. (*I-am primit în vizită pe **înșiși** prinții moștenitori.*)

8.

a. *Copiii lau/l-au văzut cumpărânduși/cumpărându-și o înghețată.*

b. *Ne-am/neam întâlnit în fața magazinului.*

c. *Var/v-ar plăcea să mergeți la film?*

d. *La/l-a găsit uitându-se la/l-a televizor.*

e. *Fiecare dintre noi am luat premiu/fiecare dintre noi a luat premiu.*

f. *Al doi-lea/Al doilea concurent este colegul meu de bancă.*

g. *Ne mai găsindu-l/nemaigăsindul/nemaigăsindu-l acasă, a plecat.*

h. *Cărțile, datu-mile-ai/datu-mi-le-ai/da-tu-mi-le-ai?*

i. *V-au dat voie ai voștri/ai voștrii să mergeți la mare?*

j. *Niciunul dintre ei nu a participat la festivitate/niciunul dintre ei nu au participat la festivitate.*

k. *Copilul și-a mâncat cu poftă înghețata sa/copilul și-a mâncat cu poftă înghețata.*

l. *Dă-le un răspuns băieților acestora!/Dă-le un răspuns băieților aceștia!*

m. *Al cui ghiozdan s-a rupt?/A cui ghiozdan s-a rupt?*

9. A/F În enunțul: *Știu ce mult a învățat pentru examen.*, cuvântul subliniat este ca parte de vorbire pronume relativ. (F, *ce* este adverb relativ)

A/F În enunțul *Elevii a căror lecturi sunt variate au un lexic bogat.*, acordul pronumelui relativ în cazul G este corect. (F, acordul corect este *Elevii ale căror lecturi sunt variate au un lexic bogat.*)

A/F În enunțul *Casa alor mei este mare.*, există un adjectiv pronominal posesiv. (F, există un pronume posesiv)

A/F În enunțul *Mi-am adus aminte de ce ți s-a întâmplat și mi-a părut foarte rău.*, există trei pronume reflexive și un pronume personal. (F, sunt două pronume reflexive: *mi-*; s- și două personale: *ți-*; *mi-*)

A/F În enunțul *Bunicii lui sunt foarte amuzanți, în timp ce ai mei sunt mai posaci.*, sunt două pronume posesive. (F, este un pronume posesiv: *ai mei*)

A/F În enunțul *Tu, treci la tablă, tu, du-te la loc!*, pronumele personale sunt în cazul V. (A)

10. a. -*și* (*dorea*); b. de exemplu: *Pereții caselor* ***acestora*** *sunt rezistenți.* (*acestora* = adjectiv pronominal demonstrativ); c. ***el*** (*era tare sărac*); *Cadoul* ***de la el*** *m-a bucurat.* (*de la* ***el*** = atribut); d. de exemplu: ***sa*** (*lângă maică-****sa***) este în cazul Ac.; *Prietena* ***sa*** *e frumoasă.* (***sa*** = cazul N); e. de exemplu: ***Un*** *băiat și două fete merg la teatru./Numai* ***un*** *coleg citește.* (***un*** = numeral cardinal); *Un coleg citește, altul rezolvă exerciții.* (***un*** = adjectiv pronominal nehotărât); f. *Căci el era tare* *bogat* *și avea* *totul* *pus deoparte.* g. de exemplu: ***cine*** = pronume relativ, cazul N.

11.

a. *Cine sapă groapa altuia cade singur în ea.*
b. *Ce ție nu-ți place altuia nu-i face.*
c. *Cine se aseamănă se adună.*
d. *Ce naște din pisică șoareci mănâncă.*
e. *Cine se scoală de dimineață departe ajunge.*
f. *Spune-mi cu cine te-nsoțești, ca să-ți spun cine ești.*
g. *Fiecare pasăre pe limba ei piere.*
h. *Niciun om nu învață din greșelile sale, ci din greșelile altora.*

12.

Enunțul	Pronume	Adjective pronominale
a.	*Cine, altuia, ea*	
b.	*Ce, ție, ți, altuia, i*	
c.	*Cine, se*	
d.	*Ce*	
e.	*Cine, se*	
f.	*mi, cu cine, te, ți*	
g	*ei*	*fiecare*
h.	*altora*	*Niciun, sale*

14.

Niciun, nicio – adjectiv pronominal negativ
nici unul – conjuncție coordonatoare + pronume nehotărât
nici o – conjuncție coordonatoare + articol nehotărât

15.

DE EXEMPLU:

Părinții mă iartă, chiar dacă greșesc. Îmi dă mereu atenție acest coleg. – pronume personale
Mă îmbrac rapid dacă mă grăbesc. Îmi spun deseori că trebuie să am curaj. – pronume reflexive

16. a. pronume personal, b. pronume personal cu valoare neutră, c. verb copulativ, d. verb predicativ, e. pronume personal, f. numeral cardinal cu valoare adjectivală, g. adjectiv propriu-zis, h. adverb exclamativ, i. pronume relativ, j. pronume interogativ.

17. a. *a cărei*, b. *ale căror*, c. *a cărui*, d. *ai căror*, e. *ale căror*, f. *al cărei*

4. ADJECTIVUL

2. a. – 3, b. – 2, c. – 2, d. – 2

3. *inteligent – deștept, curajos – brav, zgârcit – avar, înfumurat – infatuat, biruitor – triumfător, trebuincios – util, trist – mâhnit, melancolic*

4. *de bună credință = cinstit; de căpetenie = important; sub orice critică = îngrozitor, execrabil; fără egal = inegalabil; de toată frumusețea = minunat; de treabă = cumsecade*

5. *a scoate peri albi, a face noapte albă; a vedea roșu în fața ochilor, pământ roșu; a face zile negre, negru pe alb*

6. *Stropi aurii se prelingeau din cerul mai curat ca lacrima, fiindcă soarele trimitea cele mai blânde raze către pământul proaspăt, cu miros de vară. Băiatul era la fel de nedumerit ca prietenii săi. Vara se ivise pe neașteptate, făcându-l să pară un caraghios, în propriii ochi, îmbrăcat cu haine groase, ca după o iarnă grea.*

7. *Copilul frumos este al vecinilor mei.* (adjectiv); *El scrie frumos.* (adverb); *Frumosul este categorie estetică.* (substantiv)

8. *Bunicul fusese un om* ***de seamă.*** (atribut); *Străinul din prag părea a fi* ***de seamă.*** (nume predicativ)

9. a. nume predicativ., b. atribut., c. circumstanțial de timp., d. circumstanțial de cauză

10.

a. *Am văzut un desen animat despre aventurile rățuștei celei urâte.*
b. *Personalitatea Ecaterinei cea Mare l-a impresionat pe Voltaire.*
c. *Le-am spus băieților celor mari să mă ajute cu manualele.*
d. *Venirea fetelor celor noi în echipa noastră a fost un real sprijin.*

11.

a. –
b. *Premiul acestuia era* ***important.*** X
c. *Obiectivul său* ***important*** *era admiterea la liceu.* X
d. –
e. –
f. *Rucsacul* ***greu*** *i se părea o povară.* X

12. *roz, mov, kaki, grena, oranj, bleu*

13.

a. *alb* – patru forme flexionare, *lungă* – trei forme flexionare, *mare* – două forme flexionare
b. *un nour singuratic* – epitet
c. *Era* ***cel mai mare*** *prieten al naturii.*
d. *Mergem la scăldat.* (supin)
e. *Problema ta nu este* ***mare.***

14. *Anotimpul <u>răcoros</u> abia începuse.*
În ciuda vârstei, avea un aspect <u>bătrânesc</u>.
Aerul său <u>primăvăratic</u> ne binedispusese pe toți.
Mă mirase de la început comportamentul său <u>nefiresc</u>.

15.

a. De exemplu, *un molift stingher, zarea trandafirie*. Sunt structuri nominale în care adjectivul are valoarea stilistică de epitet. Sunt utilizate pentru realizarea descrierii și atribuie o însușire deosebită unui element al peisajului. Adjectivul *trandafirie* este un epitet cromatic utilizat pentru a sugera frumusețea cerului la

sosirea înserării, în timp ce adjectivul *stingher* este un epitet personificator care evidențiază acest conifer izolat de ceilalți copaci din pădure.

b. *Mesajul său era* ***deslușit***. (= clar). Valoarea morfologică de adjectiv. În text cuvântul este adverb.

c.

Feminin singular	Feminin plural	Masculin singular	Masculin plural
cerească	*adânci*	*stingher*	*(mai) înalți*
	minunate	*uscat*	
	neprețuite		

d. *liliachii* – G, *trandafirie, neprețuite* – Ac., *mai înalți* – N

e. DE EXEMPLU:

Cerul era învăluit într-o maramă ***liliachie***. (Ac.), *Petalele florilor* ***trandafirii*** *se ofiliseră*. (G), ***Neprețuitele*** *sfaturi ale părinților îi răsunau în minte*. (N), *Dădea pase* ***celor mai înalți*** *jucători*. (D)

16. a. A, b. F, c. F, d. F., e. F, f. F

5. NUMERALUL

1.

a. Titlurile în care apar numerale cu valoare adjectivală: *Trei pe* ***două*** *biciclete*, *Ocolul pământului în* ***80*** *de zile*, ***Două*** *loturi*, ***A patra*** *inimă*, *Căpitan la* ***cincisprezece*** *ani*. Titlurile în care se folosesc numerale cu valoare substantivală: *Din* ***7*** *în* ***7***, *În intimitatea secolului* ***19***. Titlurile în care există numerale cu valoare pronominală: ***Trei*** *pe două biciclete*, *Elevul Dima dintr-****a șaptea***.

b. Titlurile în care nu există niciun numeral: *Jurnalul unui puști*, *O stradă cu sentimente*, *O, rămâi...*, *O scrisoare pierdută*, *Povestea unui om leneș*. Părțile de vorbire din structura acestor titluri: *Jurnalul* (substantiv comun) *unui* (articol nehotărât), *puști* (substantiv comun); *O* (articol nehotărât), *stradă* (substantiv comun), *cu* (prepoziție simplă), *sentimente* (substantiv comun); *O* (interjecție simplă), *rămâi* (verb predicativ); *O* (articol nehotărât), *scrisoare* (substantiv comun), *pierdută* (adjectiv participial); *Povestea* (substantiv comun), *unui* (articol nehotărât), *om* (substantiv comun), *leneș* (adjectiv propriu-zis).

c. DE EXEMPLU:

Punguța cu doi bani de Ion Creangă; *Doi feți cu stea în frunte* de Ioan Slavici; *Soacra cu trei nurori* de Ion Creangă; *Cei trei muschetari* de Alexandre Dumas; *Cinci săptămâni în balon* de Jules Verne; *Două poloboace* de Alecu Donici; *Cinci pâini* de Ion Creangă; *Zece negri mititei* de Agatha Christie ș.a.

2.

a. Numeralele și felul lor: *prima, al doilea* (ordinale), *unsprezece, șase, optsprezece, doi, 2, 12, 24, 13, 26, 14, 28, 15, 30, 16* (cardinale).

b. Numerale cardinale simple: *șase, doi, 2.*

Numerale cardinale compuse: *unsprezece, optsprezece, 12, 24, 13, 26, 14, 28, 15, 30, 16.*

c. Valoarea numeralelor: *prima, unsprezece, optsprezece, al doilea* (adjectivală), *șase* (pronominală), *doi, 2, 12, 24, 13, 26, 14, 28, 15, 30, 16* (substantivală).

d. *Doisprezece, douăzeci și patru, treisprezece, douăzeci și șase, paisprezece, douăzeci și opt, cincisprezece, treizeci, șaisprezece.*

3.

al douăzecilea, o mie nouă sute optzeci și opt, al optulea, treizeci și una, a cincea, a optsprezecea, douăsprezece, o suta, șaptesprezece, al optsprezecelea, a cincizeci și doua, douăzeci și unu, două sute douăsprezece, al douăzeci și unulea.

4.

a. Răspunsurile corecte: c., b., c.

b. Subordonat unui verb: *primul în al doilea trece, Doar al treilea e aci, Există fiindcă primul sosește, Sau sunt numai doi?*, subordonat unui substantiv: *locuiesc trei frați.*

c. Numeralele cardinale *cei trei* și *doi* au valoare pronominală și îndeplinesc funcția sintactică de subiect, respectiv nume predicativ.

5.

A. Greșeli de scriere: (Luni, 31 mai) **între 12.00–14.00** (corect: *Luni, 31 mai, între 12.00 și 14.00/ Luni, 31 mai, 12.00–14.00/ Luni, 31 mai, de la 12.00 la 14.00*); (Marți, 01 iunie) **de la 11.00–13.00** (corect: *Marți, 01 iunie, de la 11.00 la 13.00/ Marți, 01 iunie, între 11.00 și 13.00/ Marți, 01 iunie, 11.00–13.00*).

B. Greșeli de pronunțare: ***unu** iunie, **treizeci și una** mai, între **doisprezece – paispărăzece**, marți, **unu** iunie, de la **unșpe – treișpe, paișpe***. Numeralele se pronunță corect: *întâi iunie, treizeci și unu mai, douăsprezece – paisprezece, întâi iunie, de la unsprezece la treisprezece, paisprezece.*

6.

Numeralul	Felul	Valoarea	Cazul	Funcția sintactică	Valoarea morfologică a centrului
celor două	cardinal	adjectivală	G.	atribut adjectival	substantiv
douăzeci și trei de	cardinal	adjectivală	N.	atribut adjectival	substantiv
douăzeci și patru de	cardinal	adjectivală	Ac.	atribut adjectival	substantiv
celui de-al treilea	ordinal	adjectivală	D.	atribut adjectival	substantiv
cinci	cardinal	pronominală	N.	subiect	verb
zece	cardinal	pronominală	Ac.	atribut prepozițional	numeral
celor cincisprezece	cardinal	pronominală	G.	atribut genitival	substantiv
21	cardinal	substantivală	N.	atribut în nominativ	substantiv
celor treisprezece	cardinal	pronominală	D.	complement indirect	verb
două	cardinal	pronominală	Ac.	complement direct	verb
al patrulea	ordinal	pronominală	N.	nume predicativ	verb
al cincilea	ordinal	pronominală	Ac.	circumstanțial de timp	verb
doi	cardinal	pronominală	Ac.	complement prepozițional	verb
douăzeci și cinci	cardinal	substantivală	Ac.	atribut prepozițional	substantiv
cinci	cardinal	substantivală	N.	nume predicativ	verb
două	cardinal	pronominală	Ac.	circumstanțial de loc	verb

7. DE EXEMPLU:

a. *Bunico, au dispărut din coș cele douăzeci și două de nuci!*
b. *Ce vrajă face Matilda în capitolul douăzeci al romanului?*
c. *Felicitări, dragul meu prieten, pentru cele nouă cărți citite în vacanță!*
d. *Mihai, ajută-mă la al doilea dintre exercițiile din tema de azi!*
e. *Am văzut patru dintre filmele recomandate de tine.*
f. *Nu pot veni acum în parc din cauza celor patru care nu-mi sunt prieteni.*

6. ADVERBUL

1.

- *Nu mă interesau deloc comentariile sale.*
- *Nu mai insista, că nu mă înduplеci!*
- *Îl cunoscusem altfel pe Cosmin, deci nu am înțeles reacția sa.*
- *Nu voia defel să accepte adevărul.*
- *Nu știu de cât ai nevoie pentru a-ți cumpăra cartea.*
- *Nu era deloc timid, vorbea întruna.*
- *Nu mai avem timp de povești, ne auzim altă dată.*

2.

- *Vorbea **răstit**, nelăsând pe nimeni să intervină.* adverb de mod
- *Ne-a surprins cu tonul său **răstit**.* adjectiv participial
- *S-a **răstit** la noi **din senin**.* verb la participiu (intră în componența perfectului compus), locuțiune adverbială de mod
- *Vorbea **continuu** și nu **mai** înțelegeam nimic.* adverb de mod, semiadverb
- *Era un **mai continuu** de bucurie și soare.* substantiv comun, adjectiv propriu-zis
- ***Unde** ați fost în vacanță?* adverb interogativ
- *Ținuseră **morțiș** să îl cunoască pe acest domn **bine**.* adverb de mod, adjectiv invariabil
- ***Cum** nu știa **prea bine** lecția, încerca să treacă neobservat.* conjuncție subordonatoare, semiadverb, adverb de mod
- *Privea **fascinat** la râul **repede** din fața sa.* adjectiv propriu-zis, adjectiv provenit din adverb
- *Îi făcea plăcere să **mai** facă **un bine** cuiva **oriunde** mergea.* semiadverb, substantiv comun, adverb nehotărât
- ***Primăvara** se ivise **pe nepusă masă**.* substantiv comun, locuțiune adverbială de mod

3.

- *Din cauza furtunii, arborii se aplecau periculos, noi toți fiind ferm convinși că vor ieși din pământ.*
- *Vreau numai/doar două mere roșii.*
- *Nu îmi mai spune că te-ai înșelat în privința lui.*

4. *Muncea **serios** și dobora **permanent** record după record. Voia **morțiș** să vină cu noi.*

5. *Nu știu **sigur*** (adverb de mod) cât ***mai*** (semiadverb) *stau **afară*** (adverb de loc). *Tu **când** vii acasă?* (adverb interogativ)

6.

- *Raftul **de sus** este plin de cărți.* atribut adverbial
- *Autobuzul a oprit **aproape** de casa mea.* circumstanțial de loc
- *Copilul era **aidoma** părinților săi.* nume predicativ
- *Știu poezia **perfect**.* circumstanțial de mod

7.

- *Este aproape/să iasă câștigător/.* – propoziție completivă prepozițională
- *Era aidoma/cui îl educase/.* – propoziție completivă indirectă.

7. PREPOZIȚIA

1. a. *să*, b. *împrejur*, c. *jos*, d. *conform*

2. a. (la) *vacanță* – Ac., b. (în jurul) *casei* – G, c. (a) *cozonaci* – Ac., d. (datorită) *curajului* – D, e. *autor* – Ac., f. (mulțumită) *muncii* – D, g. (a) *copii* – Ac., h. (deasupra) *magazin* – G, i. (de pe) *acoperiș* – Ac.

3. a. *în funcție de interesul* = circumstanțial de mod, b. *înaintea profesoarei* = circumstanțial de timp, c. *în căsuța* = circumstanțial de loc, *de pe mal* = atribut substantival prepozițional, d. *de a călători* = atribut verbal, e. *de părinți* = complement de agent, f. *datorită efortului* = nume predicativ, g. *de venirea* – complement de agent, *pe toți* = complement direct, h. *grație rezultatelor* = atribut prepozițional.

4.

a. În enunțul *Plouă de rupe.*, *de* este prepoziție. F

b. În enunțul *Îl văd pe dirijor.*, *dirijor* are funcția de complement prepozițional. F

c. În enunțul *S-a stricat mașina de spălat.*, grupul *de spălat* are funcția sintactică de atribut. A

d. În enunțul *De-o fi una, de-o fi alta, ce e scris și pentru noi/Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.*, *de* este prepoziție simplă. F

e. În enunțul *Am cumpărat patru cutii ale câte cinci cărți.* nu există nicio greșeală. F

5.

DE EXEMPLU:

a. *Și-a amintit **de teme**.*
b. *Florile sunt **pentru mama**.*
c. ***Grație lui** este succesul?*
d. *Vino la semaforul **din fața cofetăriei**!*

6.

- ***Am luat*** *cartea* ***de pe*** *dulap și am început să citesc textul* ***a*** *două lecții mai dificile.*
- *M-a tulburat vestea* ***pe*** *care mi-ați* ***dat-o.***
- ***Spuneți-i doamnei*** *din dreapta că* ***i-au*** *căzut foile.*
- ***Din cauza*** *crizei economice,* ***nici unul,*** *nici altul nu a reușit să mai* ***obțină*** *profit.*
- ***Deși știa*** *adevărul,* ***își luase*** *mâna* ***de pe*** *ei.*
- *Fiecare dintre ei putea* ***să aibă*** *dreptate* ***în legătură cu*** *această problemă.*

7. *A luat masa în oraș.* verb auxiliar
O știi pe Maria, ***a*** *de-i rudă cu Ion?* pronume demonstrativ, formă populară
A, deci asta spuneai? interjecție
Miroase ***a*** *sărbătoare.* prepoziție simplă

8. *Craiul însă, vrând să-l ispitească, tace molcum și pe înserat se îmbracă pe ascuns într-o blană de urs, apoi încalecă pe cal, iese înaintea fecioru-său pe altă cale și se bagă sub pod.*

9.

Elementul regent/ valoare morfologică	Prepoziția	Elementul subordonat/ funcție sintactică
a. *uns* (adjectiv participial)	*cu*	*mierea* (complement prepozițional)
faguri (substantiv)	*de*	*vară* (atribut prepozițional)
se amestecă (verb)	*în*	*viața* (complement prepozițional)
motive (substantiv)	*de*	*o mie* (atribut adjectival)
să zaci (verb)	*pe*	*banca* (circumstanțial de loc)
trasă (adjectiv participial)	*la*	*soare* (circumstanțial de loc)
b. *pline* (adjectiv propriu-zis)	*de*	*economii* (complement prepozițional)
ochi (substantiv)	*de*	*soare* (atribut prepozițional)
Vface naveta (locuțiune verbală, se subînțelege din enunțul anterior)	*la*	*mine* (circumstanțial de loc)
c. *veneau* (verb)	*de la*	*pășune* (circumstanțial de loc)
mânate (adjectiv participial în construcție pasivă)	*de*	*ciurdari* (complement de agent)
pline (adjectiv propriu-zis)	*până sub*	*pântec* (circumstanțial de loc)
fragmente (substantiv)	*de*	*iarbă* (atribut prepozițional)
rămase (adjectiv participial)	*între*	*dinți* (circumstanțial de loc)
lipite (adjectiv participial)	*pe sub*	*coaste* (circumstanțial de loc)

10. c.

8. CONJUNCȚIA

1. A; F; A; A; A

2. *sau* – conjuncție coordonatoare disjunctivă, *și* – conjuncție coordonatoare copulativă și *iar* – conjuncție coordonatoare adversativă

3. *așa că – deci; chiar dacă – deși; precum și – și*

4. a. *Ochii **dragi** și **luminoși** ai mamei mă veghează.* (conjuncția leagă două atribute adjectivale)

b. *Și-a cumpărat o carte[1]/și a citit-o într-o săptămână[2]/.* (P1 – PP; P2 – PP; conjuncția leagă două propoziții principale)

c. *Mă gândesc **la anii** copilăriei și **la prietenii** de-atunci.* (conjuncția leagă două complemente prepoziționale)

d. *Putem lucra **cu el[1]/și cu cine mai este interesat de concurs[2]**/.* (P1 – PP; P2 – CPrep. – conjuncția leagă un complement prepozițional de o propoziție completivă prepozițională)

e. *Vreau[1]/să recitesc articolul[2]/și să notez ideile principale[3]/.* (P1 – PP; P2 – CD; P3 – CD – conjuncția leagă două propoziții subordonate completive directe)

5. a. – *unde* = *fiindcă/pentru că*, deci este conjuncție subordonatoare; b. – *când* = sensul de bază, temporal, deci este adverb relativ de timp; c. – *unde* = sensul de bază, indică locul, deci este adverb relativ de loc; d. – *cum* = *pentru că*, deci este conjuncție subordonatoare; e. – *când* = *dacă*, deci este conjuncție subordonatoare

6. b. – conjuncția *să* are două roluri în acest enunț: este și marcă a conjunctivului, și element de relație subordonator; în exemplele a. și c., conjuncția *să* este doar marcă de conjunctiv, elementele de relație fiind: adverbul relativ de mod *cum* (a.) și pronumele relativ cu prepoziție *prin care* (b.)

7. *cât și* (perechea *atât...., cât și* se folosește doar în întregime), *dar însă* (este un pleonasm) și *ca și* (nu se folosește în locul sintagmei *în calitate de*)

8. a. (în fața unei conjuncții adversative, virgula este obligatorie), d. (în cazul perechilor de conjuncții, **virgula este obligatorie** în fața celei de-a doua conjuncții) și e. (subordonata cauzală are corelativul *de aceea*, deci trebuie separată prin virgulă de regentă)

9. AT – *Gândul[1]/că nu ești de acord cu mine[2]/nu-mi dă pace[1]/.* (P1 – PP; P2 – AT)
CD – *Aflase[1]/că bătrânul știa povești multe despre satul lui[2]/.* (P1 – PP; P2– CD)
CPrep. – *E încântat[1]/că ne vom întâlni cu scriitorul lui preferat[2]/.* (P1 – PP; P2 – CPrep.)
CZ – *O supăra Mihai,[1]/că-i punea tot felul de întrebări[2]/.* (P1 – PP; P2– CZ)
CV – *Copilul,[1]/că-i copil,[2]/și tot mai obosește câteodată[1]/.* (P1 – PP; P2– CV)

10. *După ce a înțeles feciorul de împărat cel mai tânăr că Ileana are să vină la el în gradină să fure merele cele de aur, el porunci ca, dacă va auzi cineva vaiete în gradină, nimeni să nu cuteze să intre, ci să lase pe cel ce s-ar văita să se vaiete în pace. Luă după aceea cuțite mari, și săbii, și sulițe și fel de fel de lucruri și le ascunse în pământ, pe sub mărul cel cu poame de aur; le ascunse așa, încât numai vârful ascuțit să iasă din pământ. După ce a gătit tot, el se ascunse într-un tufiș, așteptând sosirea Ilenei.*

11. Poți folosi în textul tău enunțuri precum: *Dacă citești, cunoști lumi pe care nu le-ai putea explora în realitate.*

9. INTERJECȚIA

1. a. F; b. F; c. F; d. A; e. A

2. b.

3. *Vai, ce mă doare piciorul!* (interjecția *vai* exprimă durerea)
Vai, ce frumoasă te-ai făcut! (interjecția *vai* exprimă admirația)
Vai, ce dor mi-a fost de tine! (interjecția *vai* exprimă bucuria)

4. DE EXEMPLU:

Ha! Ha!, Hmmm!, Aaa!, Wow!

5. *Uite ce frumos ninge! Zău, frate, de ce nu te bucuri? Măi Ionele, vrei să mă enervezi cu indiferența ta? Brrr, ce răcoare s-a lăsat! Mai bine intru în casă.*

6. *Hop* = interjecție predicativă; *un hop* = substantiv comun; *scârț* = substantiv comun; *of* = substantiv (provenit din interjecție)

7. DE EXEMPLU:

E vai de cine nu învață.

8.

- *Uite-l pe colegul meu de bancă!* (uite = interjecție predicativă)
- *Tii, de când caut o rochie ca asta!* (interjecție propriu-zisă)
- *Și zvârr! cu cartea după mine.* (onomatopee)
- *Of, ce vreme urâtă este afară!* (interjecție propriu-zisă)
- *Și iepurele țuști! din tufiș.* (onomatopee)
- *Ai, ce ai zis? Nu am auzit prea bine.* (interjecție propriu-zisă)

9. *a miorlăi, a grohăi, a piui, a măcăni, a zdrăngăni*

10. a. *ah, dom'le, ha, mă, naiba, uite*

IV. ORGANIZAREA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI

1. ENUNȚUL. TIPURI DE ENUNȚ

1.

a. DE EXEMPLU:

Stoper. Obrazul – nor. Nu!

b. DE EXEMPLU:

enunț exclamativ: *Ai mei sunt! Ăștia sunt!* enunț imperativ: *Să-i dați, vă rog, în vârful peniței...*

c. DE EXEMPLU:

Pe cine?

d. *Și, am întrebat nedumerit, îți dai echipajul, vreau să zic echipa, în vârful peniței?* – enunț de tip frază, interogativ

Da!, Ciudat. – enunț de tip propoziție, neanalizabil, exclamativ

Da? – enunț de tip propoziție, neanalizabil, interogativ

Ei bine, ascultați. – enunț de tip propoziție, imperativ

Vă spun sincer, nu găsesc cuvinte... – enunț de tip frază, asertiv

e. *fără să-și tragă sufletul* – valoarea negativă este obținută prin locuțiunea conjuncțională *fără să*;

nu găsesc cuvinte... – valoarea negativă este obținută prin morfemul de negație *nu*;

Nu! – valoarea negativă este obținută prin adverbul pro-frază *nu*.

f. Enunț negativ: *Lăsându-l câteva clipe, […]* ***nu*** *mi-am privit cu atenție iritatul vizitator.* Exemple de enunțuri afirmative, cu negarea altui constituent decât predicatul: *Lăsându-l nu câteva clipe, ci minute întregi, […] mi-am privit cu atenție iritatul vizitator.; Lăsându-l câteva clipe, […] mi-am privit nu cu atenție, ci superficial, iritatul vizitator.; Nu lăsându-l câteva clipe, ci acordându-se direct […] mi-am privit cu atenție iritatul vizitator.; Lăsându-l câteva clipe, […] l-am privit cu atenție nu pe vizitator, ci pe căpitanul echipei.*

g. O propoziție simplă, o propoziție dezvoltată și două fraze.

h. DE EXEMPLU:

Naratorul întreabă dacă (sportivii) erau din echipa adversă.

Vizitatorul mormăie posomorât și aproape plângând că nu erau din echipa adversă, ci erau chiar colegii săi și că el era căpitanul lor.

Naratorul întreabă nedumerit dacă, în această situație, își dă de gol/își pârăște/își deconspiră echipajul, adică propria echipă.

Copilul confirmă cu ciudă gestul său.

i. Enunț interogativ total: *Se opri băiatul în fața biroului meu?*

Enunțuri interogative parțiale: *Cine se opri în fața biroului meu?, Unde se opri băiatul?, În fața cărui birou se opri băiatul?, Cum se opri băiatul?, Din ce motiv tremura băiatul?, Cum a intrat băiatul în birou?*

j. Structuri emfatice: *Vă spun sincer.* (anticiparea gradului de sinceritate al aserțiunii)

Pe toți. Toată formația!, Ai mei! Ai mei sunt! (anticiparea componentului accentuat)

Vreau să spun echipa. (accentuare prin revenirea asupra unei informații și corectarea ei)

k. Trei propoziții.

2. a. *A citit două căpițe de fân.* – selecției lexicale nu i se poate identifica un referent

b. *A citit multe povestiri interesante de acest autor* – structura nu are semn de punctuație la final

c. *i-a citit și Mamei lui.* – structura nu începe cu majusculă

d. *Lor citea că din a spus carte le.* – organizarea morfosintactică nu permite identificarea unui referent

e. *Străduindu-se să citească mult.* – structura nu are un verb la o formă verbală personală ca centru.

3. DE EXEMPLU:

a. *Mâine, pleci la Ciorogârla?* – curiozitate/nedumerire
b. *Pleci chiar mâine la Ciorogârla!!!* – nervozitate/amenințare
c. *Pleci la Ciorogârla, nu la Paris!* – dezamăgire/ironie
d. *Ei, chiar pleci la Ciorogârla?!* – uimire
e. *Mintea i-a plecat la Ciorogârla, în timp ce tu îi explicai lecția.* – dezamăgire/dispreț
f. *Lasă-l, e cu mintea la Ciorogârla...* – ironie/persiflare

4.

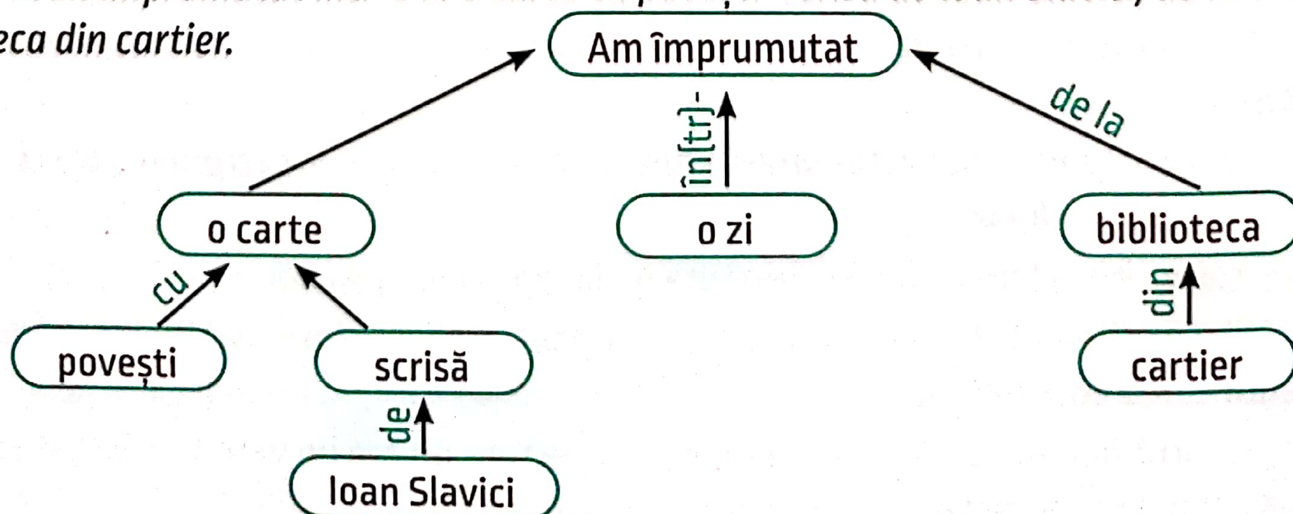
Propoziție negativă	Propoziție afirmativă cu negație asociată altui cuvânt decât verbul la formă personală	Propoziție cu formă negativă, dar cu sens afirmativ
Nu-i păsa *Dar nu venea* *și că nu știe nimic*	*să se prefacă nu o dată, ci de două ori.*	*Nu știa el...?* *Unde nu venea ea...*

5. DE EXEMPLU:

a. *Un trecător îl atenționează pe altul că nu este atent pe unde merge și dă peste lume. Celălalt se scuză că se grăbește foarte tare și îi cere să-l lase în pace.*
b. *Un pieton îl strigă pe altul, avertizându-l cu privire la apropierea mașinii. Celălalt exclamă că s-a speriat, dar îi mulțumește pentru avertisment. Primul afirmă indignat că nu se poate șofa corect dacă sunt astfel de aiuriți pe stradă.*
c. *Acul îl ceartă pe baros că este zurbagiu, sfădindu-se permanent cu sora lui, nicovala, și că astfel țipă și fac gălăgie de-i țiuie urechile, în timp ce pe el, deși lucrează toată ziua, nu-l aude nimeni.*
Barosul se miră de neștiința acului, acesta întărind ideea că barosul nu face bine ce face. Barosul exclamă că se adeverește vorba că oul a ajuns mai deștept decât găina, dar îi explică acului că și el a ieșit din cearta lor și îl avertizează că nu trebuie să intre în conflict cu ei.

2. RELAȚII SINTACTICE ÎN INTERIORUL UNUI ENUNȚ

1. *Am împrumutat într-o zi o carte cu povești scrisă de Ioan Slavici, de la biblioteca din cartier.*

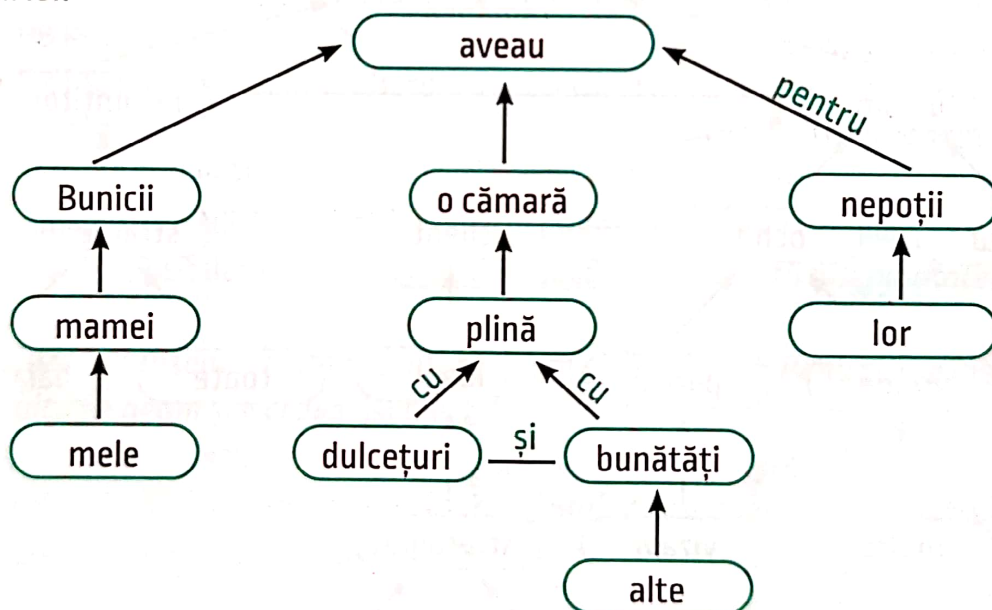
Verbul *am împrumutat* = centru de grup (regent) pentru subordonații:
– complementul direct *o carte* – subordonare prin caz (Ac.)
– circumstanțialul *(într-) o zi* – subordonare prin joncțiune prepozițională
– circumstanțialul *(de la) biblioteca* – subordonare prin joncțiune prepozițională

Substantivul *o carte* = centru de grup (regent) pentru subordonații:
– atributul prepozițional *(cu) povești* – subordonare prin joncțiune prepozițională
– atributul adjectival *scrisă* – subordonare prin acord

Adjectivul *scrisă* = centru de grup (regent) pentru subordonatul:
– complementul (de agent) *(de) Ioan Slavici* = subordonare prin joncțiune prepozițională

Substantivul *(de la) biblioteca* = centru de grup (regent) pentru subordonatul:
– atributul prepozițional *(din) cartier* – subordonare prin joncțiune prepozițională

Bunicii mamei mele aveau o cămară plină cu dulcețuri și cu alte bunătăți pentru nepoții lor.

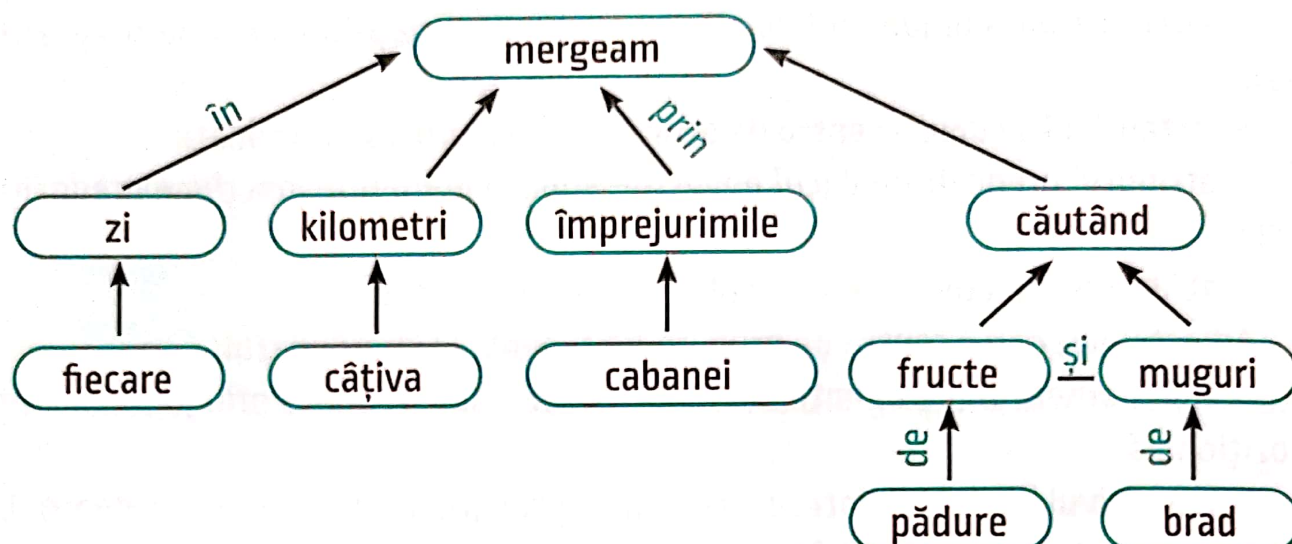

DE EXEMPLU:

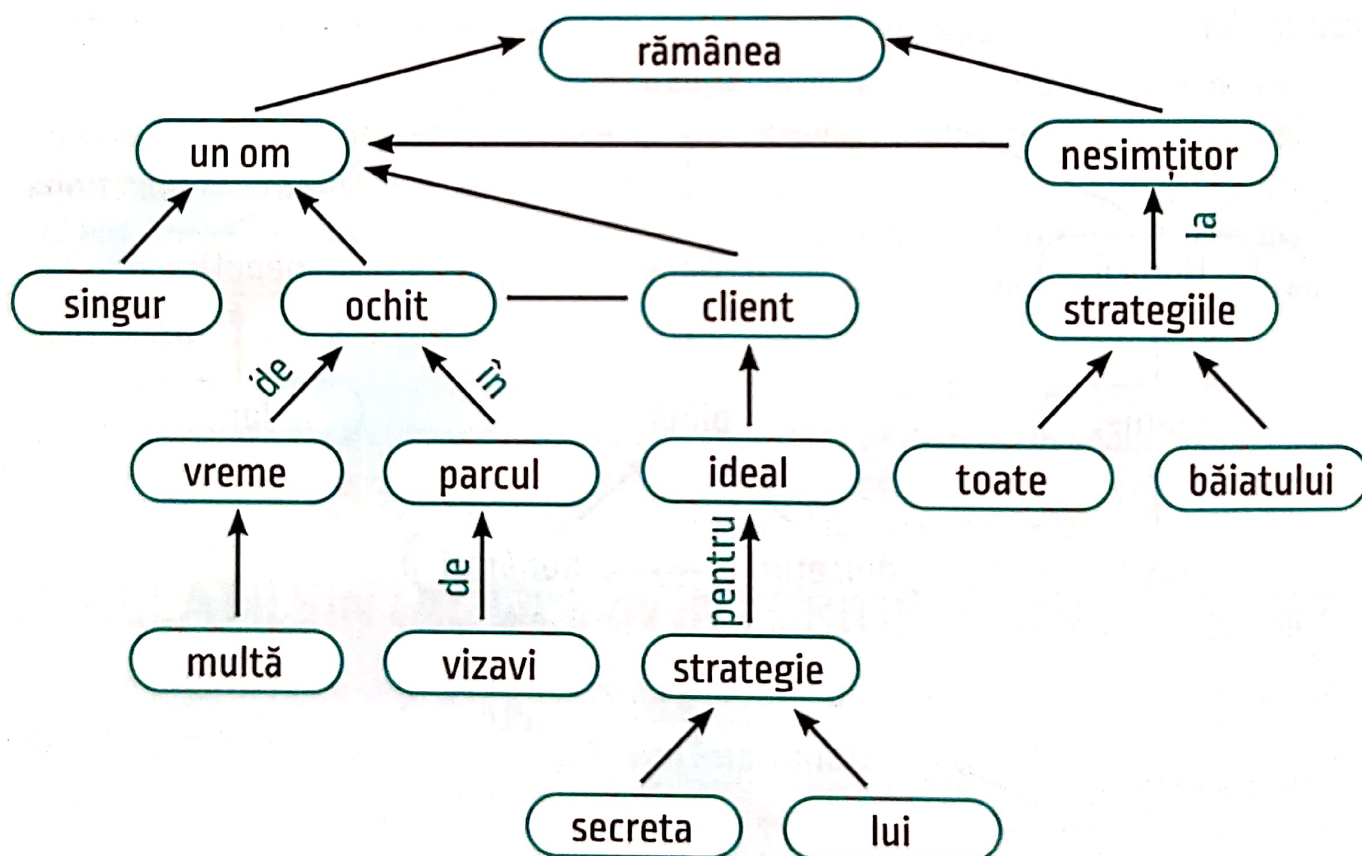
Verbul *aveau* este regent pentru subordonații:
– subiectul *bunicii* – subordonare prin caz (N)
– complementul direct *o cămară* – subordonare prin caz (Ac.)
– complementul prepozițional *(pentru) nepoții* – subordonare prin joncțiune prepozițională
Adjectivul *plină* este regent pentru subordonații:
– complementele prepoziționale *cu dulcețuri* și *cu bunătăți* (aflate în raport de coordonare prin joncțiune conjuncțională copulativă) – subordonare prin joncțiune prepozițională

Sugestii de rezolvare a exercițiilor propuse

În fiecare zi, mergeam câţiva kilometri prin împrejurimile cabanei, căutând fructe de pădure și muguri de brad.

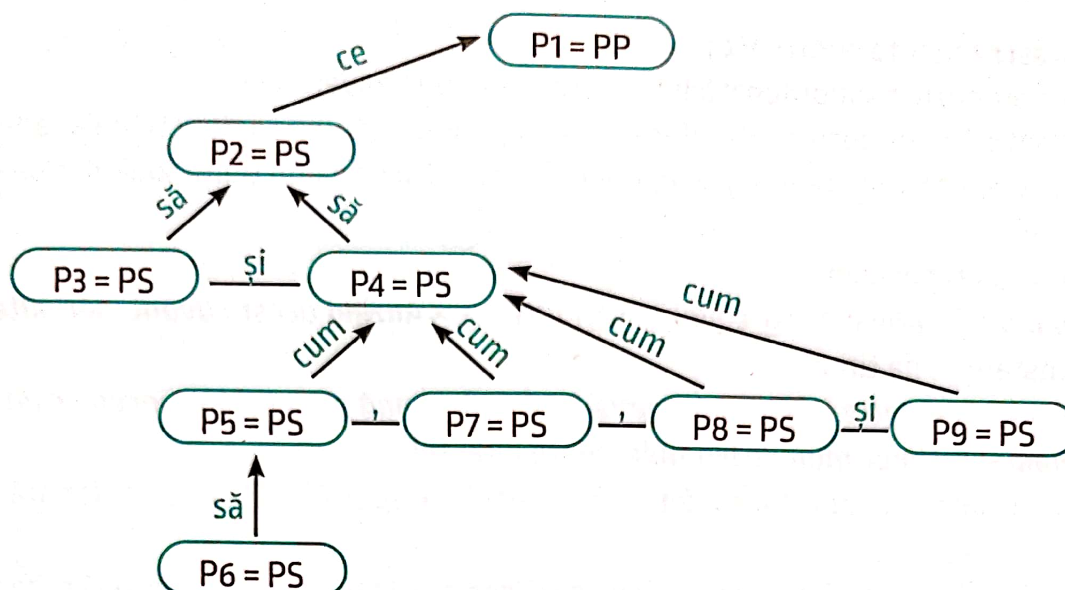

Un singur om, ochit de multă vreme în parcul de vizavi și [...] client ideal pentru secreta lui strategie, rămânea nesimțitor la toate strategiile băiatului.

! Se observă dubla subordonare a numelui predicativ *nesimțitor* față de subiectul *un om* (prin acord) și față de verbul copulativ *nesimțitor* (prin caz – N).

2. a. *Tu <u>nu știi</u>, Mihai,*[1]*/<u>ce înseamnează</u>*[2]*/**<u>să te uiți</u>** pe geam*[3]*/**și <u>să vezi</u>**[4]**/cum <u>a început</u>**[5]*/**<u>să ningă</u>**,[6]/pe urmă **cum** <u>viscolește,</u>[7]**/cum** <u>se topește</u> omătul,[8]**/cum** <u>dau</u> florile...[9]/*

Propoziție principală, regentă pentru P2

P2 – propoziție subordonată lui P1 prin joncțiune pronominală, regentă pentru P3 și P4

P3 și P4 – propoziții subordonate lui P2 prin joncțiune conjuncțională, aflate în relație de coordonare prin joncțiune conjuncțională copulativă; P4 regentă pentru P5, P7, P8,P9

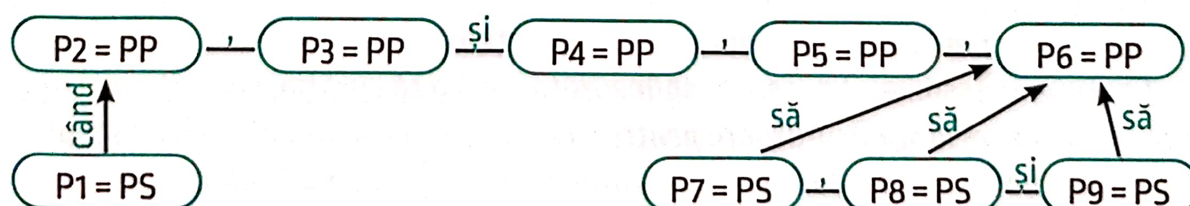
P5, P7, P8, P9 – propoziții subordonate lui P2 prin joncțiune adverbială, aflate în relație de coordonare prin juxtapunere (P5, P7 și P8) și prin joncțiune conjuncțională copulativă (P8 și P9)

P6 – propoziție subordonată lui P5 prin joncțiune conjuncțională

Contrageri posibile: *Tu nu știi ce înseamnă. –> Tu nu știi* ***însemnătatea****.* (complement direct)

Tu nu știi ce înseamnă ***să** te uiți pe geam* ***și să** vezi. –> Tu nu știi ce înseamnă* ***a te uita*** *pe geam și* ***a vedea****.* (subiecte)

b. ***Când*** *auzi câinele acest cuvânt,[1]/sări iute la picioarele ei,[2]/apoi se ridică cu labele pe ea[3]/**și** iarăși îi cuprinse picioarele,[4]/sări împrejur vesel,[5]/începu[6]/**să** latre,[7]/**să** scheaune[8]/**și** iarăși **să**-i lingă mâinile[9]/.*

P2, P3, P4, P5, P6 = propoziții principale, aflate în raport de coordonare astfel: prin juxtapunere P2 cu P3, P4 cu P5 și cu P6; prin joncțiune conjuncțională copulativă P3 și P4

P2 este regentă pentru P3

P6 este regentă pentru P7, P8, P9

P1 = propoziție subordonată lui P2, prin joncțiune adverbială

P7, P8, P9 = propoziții subordonate lui P6, prin joncțiune conjuncțională, aflate în raport de coordonare prin juxtapunere (P7 și P8) și prin joncțiune conjuncțională (P8 și P9)

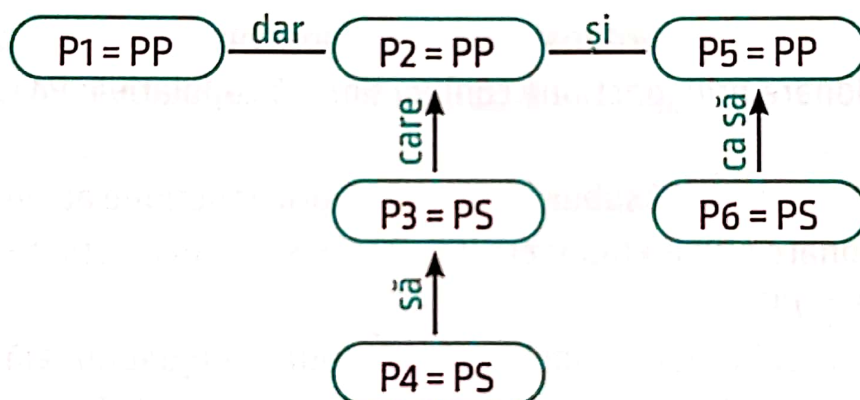
Contrageri posibile:

Când auzi câinele acest cuvânt,[1]/sări iute... –> ***Auzind** acest cuvânt, sări iute...* (circumstanțial de timp)

*... începu[6]/**să latre,**[7]/ **să scheaune**[8]/**și iarăși să-i lingă mâinile**[9]/* –> *începu **a lătra, a scheuna și a-i linge** mâinile* (complemente directe)

Expansiunea cuvântului ***cuvânt***: *Când auzi[1]/**ce a spus**[2]/* –> P2 = subordonată lui P1, completivă directă

c. *Să ierte cinstită față dumneavoastră,[1]/**dar** acesta-i un leneș[2]/**care** nu credem[3]/ **să** mai fi având pâreche în lume[4]/**și**-l ducem la spânzurătoare[5]/**ca să** curățim satul de-un trândav[6]/.*

P1, P2, P5 = propoziții principale, aflate în raport de coordonare, prin joncțiune conjuncțională adversativă (P1 și P2) și copulativă (P2 și P5)

P2 regentă pentru P3

P3 subordonată lui P2 prin joncțiune pronominală, regentă pentru P4

P4 subordonată lui P3 prin joncțiune conjuncțională

P5 regentă pentru P6

P6 subordonată lui P5 prin joncțiune conjuncțională

Contrageri posibile: *-l ducem la spânzurătoare[5]/**ca să curățim satul de-un trândav*** –> *-l ducem la spânzurătoare **pentru a curăța** satul* (circumstanțial de scop)

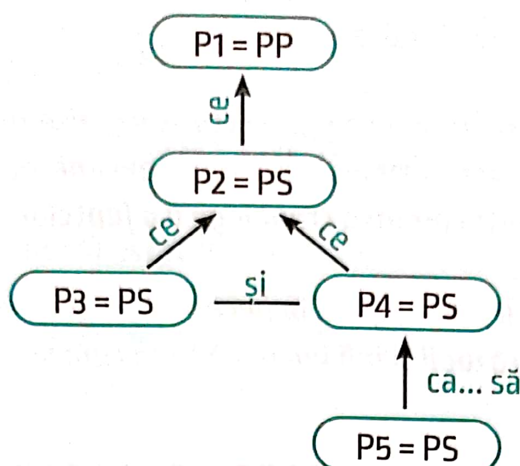
Expansiunea cuvântului *la spânzurătoare*: *și-l ducem[1]/**să-l spânzurăm**[2]/**(unde este spânzurătoarea)*** (P2 = propoziție secundară circumstanțială de loc)

d. *Unde-i oare*

*Copila[1]/**ce** privea uimită la curcubeiele de soare[2]/*

***Ce** se fărmau în praful apei[3]/**și** √**ce** s-aprindeau din nou măiastre,[4]/*

***Ca** iarăși să se năruiască etern ca visurile noastre?[5]/*

Contrageri posibile: *Unde-i oare*

Copila[1]/*ce privea uimită la curcubeiele de soare* –> *Unde-i oare copila* ***uimită***? (atribut)

Expansiunea cuvântului *de soare*: *privea uimită la curcubeiele*[1]/***pe care le crea soarele***[2]/ (P2 = propoziție subordonată atributivă)

3. CONSTRUCȚII INCIDENTE

1. a. *Căci, dac-ai sta să faci voie rea de toate, zău, ar trebui de la o vreme s-apuci câmpii!*

b. *Nici nu te mai îndoi despre asta, cumnată Smărandă, zise mătușa, căci de zbânțuitul ista al dumnitale nimica nu scapă! Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc!*

c. *Milostiv este Cel-de-sus, Măria-Voastră! Iară dacă s-a întâmpla – să nu bănuiți, puternice împărate! – după dorința Luminării-Voastre, apoi atunci să ne trimiteți copila acasă.*

d. *Turturel – așa-i că sună bine? – este pseudonimul destul de transparent cu care Edgar își semnează cronicele.*

e. *Am calculat, după îndelungate experiențe și notițe personale – eu, în interesul științei, iau parte la toate turburările de stradă – și am ajuns a stabili următoarele.*

2. a. – 3; b. – 2; c. – 4, d. – 1; e. – 1

3. a. enunț interogativ – *ș-apoi știți care?*; b. enunț asertiv – *e foarte sprâncenat*; c. enunț exclamativ – *dac-ați ști!*; d. enunț asertiv – *mărturisesc*

4. a. – locuțiune interjecțională (*Doamne ferește!*); b. – interjecție (*bre*); c. – substantiv (*doamnă*); d. – adverb (*firește*); e. – substantiv (*soro, nene*)

5. a., b., c. – *frate*; d. – *mă rog*; e. – *soro*

6. *Fără să te măgulesc, trebuie să-ți mărturisesc, zise tovarășul meu, că – din câți cunosc – dumneata ești cel mai tare în anacronisme; de astă dată însă o să-mi dai voie să restabilesc puțin ordinea cronologică a faptelor.*

7. Exemplu de enunț: *Îl port în gând în fiecare zi (se gândea la bunicul ei care,* ***din nefericire****, pierise tot în război) și mă bucur că l-am cunoscut.*

4. CONSTRUCȚII ELIPTICE

1. identificarea elipselor din textele tale, reconstituind părțile elidate:

a. *Luni mă duc la birou, astă-seară* ***[mă duc]*** *la redacție.* (Mihail Sebastian, *Jurnal 1935–1944*)

b. *Grădinile se îmbracă în kimonouri ușoare de borangic, zidurile și balcoanele* ***[se îmbracă]*** *în zdrențe de purpură vegetală.* (George Topîrceanu, *Toamnă lungă*)

c. *Am primit și zaruri pufoase, cu alb și roz, ca să mi le agăț la oglinda retrovizoare.* ***[Am primit]*** *un stativ pentru băuturi (de rigueure în New Orleans).* ***[Am primit]*** *un sac de nisip pentru pisici – pentru drumurile cu polei.* ***[Am primit]*** *un covoraș de cauciuc pictat.* ***[Am primit]*** *o pălărie ca a lui Elvis.* (Andrei Codrescu, *Prof pe drum*)

d. *Fiecare fibră din corpul meu tremură, dar* ***[tremură]*** *mai ales mâinile astea, pe care nu le pot controla.* (Cristian Fulaș, *Fâșii de rușine*)

e. *Orașele-state grecești au fost cele dintâi care au emis monedă care să nu mai fie garantată de propria ei greutate în aur sau în argint, sau de propria ei utilitate – ci* ***[să nu mai fie garantată]*** *de autoritatea care imprima pe ea o emblemă oficială și o inscripție. O monedă garantată, așadar, de o abstracțiune – ba chiar de o transcendență – adică de o invizibilitate.* (Radu Vancu, *Transparență*)

f. *Christa râde, Traian nu* ***[râde]****.* (Gabriela Adameșteanu, *Întâlnirea*)

2.
Îmi place tarta cu mere, nu cu nuci.
Eu vreau ia albă, iar tu – pe cea bej.

3. DE EXEMPLU:

În ultima vreme, am căutat cărți de aventură, nu științifice. Îmi plac personajele construite riguros, nu și cele dezlânate. Cred că orice lectură ne împrumută ceva din propria frumusețe. Un aventurier celebrează provocarea, curajul, nu lenea sau frica de acțiune.

V. FUNCȚIILE SINTACTICE

1. PREDICATUL

1.
- *Oștirea turcilor a cucerit cetatea.*
- *Stolul a zburat peste deal.*
- *Elevii din clasa aceea au făcut multe selfie-uri.*
- *Toți avem o familie care ne iubește.*
- *Se vorbește despre toți elevii școlii.*
- *O grămadă de oameni s-a adunat/s-au adunat la paradă.* (ambele sunt corecte)
- *Douăzeci de oameni sunt un grup mare.*

2. *Ploaia și vântul de aseară mi-au distrus acoperișul. Nu știu dacă acoperișul șubred sau cantitatea de ploaie a produs dezastrul. Întreaga familie, bunici, părinți și copii, a fost afectată de această situație. Tavanul camerelor este ud, iar apariția crăpăturilor în pereți este inevitabilă.*

3. a. două predicate verbale și unul nominal

b. *vor fi prieteni, sfătuitori și apropiați* = predicat nominal format din verbul copulativ *vor fi* și numele predicativ multiplu *prieteni, sfătuitori și apropiați*, exprimat prin substantive

c. două adjective propriu-zise și unul provenit din participiu

d. patru propoziții

e. *Nu fi răutăcios!; Să fii cuminte!; Ai fi de acord cu propunerea mea?; Va fi bine!;*

f. *Se gândi la un răspuns mai interesant.*

g. *Volumul al doilea va apărea în această vară.*

4. a. – ***sunt** pustii* – verb copulativ; b. – *nu e/e* – verbe predicative; c. – ***e*** – verb predicativ; d. – ***ai fi** văzut* – verb auxiliar; e. – ***e** strâmtă* – verb copulativ; **e** bună – verb copulativ; f. – ***e*** – verb predicativ; g. – *a **fost** ales* – verb auxiliar; h. – *nu-**s*** – verb predicativ.

5. a. ***Ai însemnat** exercițiile pentru temă?* – predicat verbal

b. *După absolvire, **va ajunge contabil**.* – predicat nominal

c. *Mișcarea **înseamnă sănătate**.* – predicat nominal

d. *Bunicul **rămâne neschimbat**.* – predicat nominal

e. *A reuși **înseamnă a depăși** orice obstacol.* – predicat nominal

f. *Băiatul **rămâne** acasă în această săptămână.* – predicat verbal

g. ***Ajunge!** Destulă gălăgie!* – predicat verbal

h. *Plăcinta **se face** în cuptorul deja încins.* – predicat verbal
i. ***Părea cuminte**, în ciuda părerii celorlalți.* – predicat nominal
j. *El **iese** în parc cu bunicii.* – predicat verbal

6. *I-ar fi plăcut **să fie** al doilea **copil** al familiei ca să aibă un frate mai mare.*

Și-a dat seama de cine fusese pusă întrebarea

*Dacă ar fi fost chemat mai devreme, ar fi venit cu siguranță; dar **era de prisos** să mai dea vreo explicație acum.*

*Fusese de acord **să rămână împotriva tuturor,** chiar dacă **părea nemulțumit** de rezultatul acțiunii lor.*

*Îmi place să cred că în clipa când am venit pe lume primul meu gest **a fost de a îmbrățișa** pământul.* (Panait Istrati, *Cum am devenit scriitor*)

În parcuri frunza cade arămie
Pe pajiști unde ieri zâmbise mai.
Și în havuzuri lunecă pustie
Pe apa-n care dorul ți-oglindeai.
Azi singur al păunilor alai
Mai înflorește pacea din grădină,

Iar eu, simțind zăpezile ce vin
Și presimțind durerea ce-o să vină,
Rechem în țări de geruri și de chin
Uitarea ce durerile alină.

(Ion Pillat, *Balada toamnei*)

*Cât aș fi vrut **să fie***
*Totul **perfect** ca o plantă...*
(Ana Blandiana, *Cât aș fi vrut*)

*Omul cu adevărat bun **e cel** care ar fi putut fi rău și **n-a fost** rău.*
(Nicolae Iorga, *Cugetări*)

Dacă florile și-ar dărui oameni la fel cum oamenii își oferă flori, de unde ar fi tăiați oamenii?
(Nichita Stănescu, *antimetabolă*)

Mă stupefia faptul că legăturile dintre oameni se pot rupe așa, pur și simplu. Că nu mai rămâne nimic. Ca și cum nimic n-ar fi fost.
(Simona Popescu, *Exuvii*)

7. *ar fi plăcut* = predicat verbal, condițional-optativ, perfect; *să aibă* = predicat verbal, conjunctiv, prezent; *și-a dat seama* = predicat verbal, locuțiune verbală, indicativ perfect compus; *fusese pusă* = predicat verbal, construcție pasivă, indicativ, mai-mult ca-perfect; *ar fi fost chemat* = predicat verbal, construcție pasivă, condițional-optativ, perfect; *ar fi venit* = predicat verbal, condițional-optativ, perfect; *să (mai) dea* = predicat verbal, conjunctiv, prezent; *fusese de acord* = predicat verbal,

locuțiune verbală, indicativ mai-mult-ca-perfect; *place* = predicat verbal, indicativ, prezent; *să cred* = predicat verbal, conjunctiv, prezent; *am venit pe lume* = predicat verbal, locuțiune verbală, indicativ, perfect compus; *cade* = predicat verbal, indicativ, prezent; *zâmbise* = predicat verbal, indicativ, mai-mult-ca-perfect; *lunecă* = predicat verbal, indicativ, prezent; *oglindeai* = predicat verbal, indicativ, imperfect; *înflorește* = predicat verbal, indicativ, prezent, *vin* = predicat verbal, indicativ, prezent; *o să vină* = predicat verbal, indicativ, viitor etc.

8. *copil* = nume predicativ realizat prin substantiv comun, masculin, singular, N, nearticulat

de prisos = nume predicativ realizat prin locuțiune adverbială

împotriva tuturor = nume predicativ realizat prin pronume nehotărât, plural, G

nemulțumit = nume predicativ realizat prin adjectiv participial, se acordă în gen, număr și caz cu subiectul subînțeles, masculin, singular, N

de a îmbrățișa = nume predicativ realizat prin verb predicativ, aflat la forma verbală nepersonală și nepredicativă infinitiv

perfect = nume predicativ realizat prin adjectiv propriu-zis, se acordă în gen, număr și caz cu subiectul *totul*, masculin, singular, N

cel = nume predicativ realizat prin pronume demonstrativ de depărtare, masculin, singular, N

ATENȚIE!

rău (din structura *fi rău*) = nume predicativ cerut de verbul copulativ *fi*, chiar dacă nu se formează un predicat nominal, deoarece verbul copulativ este la o formă verbală nepersonală și nepredicativă.

Predicatul *n-a fost* este un predicat nominal eliptic de numele predicativ care poate fi recuperat semantic din structura anterioară.

9.

	Completare 1	Tip de construcție	Completare 2	Tip de construcție
Perele sunt coapte	*numai bune de mâncat.*	predicat nominal	*de mama pentru prăjitură.*	predicat verbal/ construcție pasivă
Supa este acrită	*deci nu se mai poate mânca.*	predicat nominal	*cu borș de casă.*	predicat verbal/ construcție pasivă

10. a. *Uite cartea promisă*. b. *Cum sunt iernile la voi?* c. *A luat-o la goană spre pădure*. d. *Mihaela este o fată faină și o colegă minunată*. e. *El nu a însemnat nimic pentru mine.*

11. a. ***Probabil** că **nu sunt** deloc **atașată** de spațiul meu și **am** mintea în altă parte. Mă **pot** imagina aici și peste 30 de ani tot nefăcând nimic, așa cum mă **pot** imagina trăind o viață nomadă, hoinărind dintr-o parte în alta, așa cum **mi-am dorit**, deși după o anumită vârstă **nu mai ține**.*

b. ◉ ***Se spune** despre ei că **sunt** acei **oameni** „așezați”, eu **am** un dor de ducă tot timpul, **nu pot să stau locului, îmi imaginez** viața ca pe un itinerariu nesfârșit.* – șase propoziții

◉ *Ce **poate** fi mai simplu de atât?* – o propoziție

◉ *De fapt, acest „acasă” **e atât de diferit** pentru fiecare în parte, **poate** însemna o țară pe care **ai lăsat**-o în urmă, la care **te raportezi** mental și de care ți-**e** un dor neostoit, **poate** însemna obiecte personale și fotografii, **poate** însemna gresie și termopane, **poate** însemna o pisică.* – opt propoziții

c. *s-au mutat* – indicativ, perfect compus, persoana a III-a, plural
au continuat – idem
să investească – conjunctiv, prezent, persoana a III-a, plural
nu corespunde – indicativ, prezent, persoana a III-a, singular
trebuie – indicativ, prezent, verb impersonal, formă de persoana a III-a singular
nu puteau – indicativ, imperfect, persoana a III-a, plural
să rămână – conjunctiv, prezent, persoana a III-a, plural

d.

	Valoare predicativă	Valoare copulativă	Valoare auxiliară
Sunt foarte mulți oameni atașați de casă	X		
sunt acei oameni „așezați”		X	
când sunt în vacanță	X		
sunt curioasă		X	
nu sunt niciodată mulțumită		X	
apartamentul a fost vândut			X
au fost stafii sau alte spirite pe acolo	X		
când ești bolnav de depresie		X	
un colț e coșcovit		X	
Taică-miu mai ales e ambițios		X	
ce e de dres		X	
Cazul părinților mei nu e deloc unul izolat		X	
fără să fi găurit ceva			X
nu sunt deloc atașată de spațiul meu		X	
ce bine e să tot ai proiecte		X	

Acolo e totul	X		
Ce poate fi mai simplu de atât?		X	
ca să fii fericit		X	
acest „acasă" e atât de diferit pentru fiecare în parte		X	
de care ți-e un dor neostoit	X		
Unde e casa?	X		
Unde e acasă?	X		

e., f. *[sunt] oameni* = substantiv comun; subordonați ai substantivului: atributele *acei* și *așezați*, realizate prin adjectiv pronominal și adjectiv participial

[sunt] curioasă = adjectiv propriu-zis; subordonat: complementul prepozițional *ce se întâmplă dincolo de deal, în satul următor*, realizat prin propoziție conjuncțională

[nu sunt] mulțumită = adjectiv participial; subordonați: circumstanțialul *niciodată* realizat prin adverb de timp și complementul prepozițional *de plaja*, realizat prin substantiv în Ac.

[ești] bolnav = adjectiv propriu-zis; subordonați: circumstanțialul *când*, realizat prin adverb relativ și complementul prepozițional *de depresie* realizat prin substantiv în Ac.

[e] coșcovit = adjectiv participial

[e] ambițios = adjectiv propriu-zis

[e] de dres = verb la supin

[nu e] unul = numeral cardinal cu valoare pronominală; subordonați: circumstanțialul de mod *deloc* realizat prin adverb de mod și atributul *izolat* realizat prin adjectiv participial

[nu sunt] atașată = adjectiv participial; subordonați: circumstanțialul de mod *deloc* realizat prin adverb de mod și complementul prepozițional *de spațiul*

[e] bine = adverb de mod

[fi] mai simplu = adjectiv propriu-zis; subordonat: circumstanțialul de mod comparativ *de atât* realizat prin adverb de mod

[să fii] fericit = adjectiv participial

[e] diferit = adjectiv participial; subordonați: circumstanțialul de mod *atât de* realizat prin adverb de mod și complementul prepozițional *pentru fiecare*, realizat prin pronume nehotărât

g. *Totuși, **ce înseamnă** un om „așezat"?; poate **însemna o țară*** vs ***A însemnat** toate explicațiile din caiet.*

*...apartamentul ăla mi **se pare** de-a dreptul **urât**...* vs *Mi **se pare** că plouă.*

În memoria familiei noastre ***a rămas drept „casa bântuită"; să rămână așa*** vs *Colegul lui* ***a rămas*** *acasă ieri.*
gospodăria lor ***devine prioritatea*** *supremă* vs *Totul în natură devine.*
h. *eu mai puțin /am simțit*
oare de ce? /nu a reprezentat
i. *să-**și** întemeieze, să-**și** vadă de casa lui, **își** doreau, **s**-au mutat*

12. ***Răspunsul este George Enescu.***

Predicatul	Felul predicatului	Partea de vorbire prin care se realizează
sunt o minune	predicat nominal	verb copulativ + substantiv comun
au pierdut	predicat verbal	verb predicativ
să aibă	predicat verbal	verb predicativ
am crescut	predicat verbal	verb predicativ
dezvăluia	predicat verbal	verb predicativ
stăteam	predicat verbal	verb predicativ
priveam	predicat verbal	verb predicativ
etc.		

2. SUBIECTUL

1. a. *penele* – subiect simplu; b. *berzele, stârcii și ibișii* – subiect multiplu; c. *mirosul și limba* – subiect multiplu; d. *explorator* – subiect simplu; e. *reptile, păsări și mamifere* – subiect multiplu

2. Maria: *De când participați la concursul acesta de lectură?*[1]/

Propoziții cu subiect inclus: 1
Propoziții cu subiect subînțeles: 0

Alina: *Echipa școlii a intrat în concurs de la prima ediție,*[1]*/le-a parcurs pe toate,*[2]*/ iar anul trecut a câștigat finala*[3]/.

Propoziții cu subiect inclus: 0
Propoziții cu subiect subînțeles: 2

Maria: *Cum procedezi[1]/ când citești pentru o etapă a concursului?[2]/*

Propoziții cu subiect inclus: 2
Propoziții cu subiect subînțeles: 0

Alina: *De obicei, iau notițe[1]/. Scriu ideile mai importante,[2]/creez scheme[3]/și mă gândesc la întrebări posibile[4]/.*

Propoziții cu subiect inclus: 4
Propoziții cu subiect subînțeles: 0

Propoziții cu subiect inclus	**Propoziții cu subiect subînțeles**
De când participați la concursul acesta de lectură? *Cum procedezi* *când citești pentru o etapă a concursului?* *De obicei, iau notițe.* *Scriu ideile mai importante* *creez scheme* *și mă gândesc la întrebări posibile.*	*Le-a parcurs pe toate.* *iar anul trecut a câștigat finala.*

3. Răspunsuri corecte: A. – c.; B. – a.

4.

a. *ulița* – subiect/substantiv comun; *năvala* – subiect/substantiv comun
b. *convoiul* – subiect, N; *o rugăciune* – nume predicativ, N
c. De exemplu: *Își toarnă apă de ploaie prin uluce.*; *Își potrivește părul cu vrăbii.*
d. *care* – pronume relativ, subiect, N
e. *chipul* – subiect simplu, exprimat prin substantiv comun, cazul N, articulat cu articol hotărât

firesc e – predicat nominal, format din verbul copulativ *a fi*, mod indicativ, timp prezent, persoana a III-a, numărul singular și numele predicativ exprimat prin adjectiv variabil, cu trei forme flexionare, gen masculin, numărul singular, caz N

5. DE EXEMPLU:

a. ceilalți/celelalte; b. picurând; c. de rezolvat/de compus; d. nimeni/niciunul/niciuna; e. două/trei.

6. A; F; A; F; F (enunțul este corect; vorbitorul insistă asupra ideii, deci subiectul pronominal este exprimat)

7. DE EXEMPLU:

A. a. *ea/aceasta*; b. *el/acela*; c. *ea/fiecare*; d. *ea/aceasta*; e. *ea/aceasta*. B. a. *Al treilea colorează viața primilor doi.* (familie); b. *Plouă cu gânduri noi. E furtună.* (brainstorming)

8. a. *au urcat*; b. *a pierdut*; c. *se pune*; d. *l-a ajutat*

9. DE EXEMPLU:

Îmi place copilul care a venit la noi./Copilul care citește va fi un adult înțelept.

10. Enunțurile corecte sunt:

a. *Toți copiii care s-au întâlnit cu mama lui i-au spus ce s-a întâmplat.*

b. *Nu numai elevii, ci și profesorii învață mai eficient în echipă.*

c. *Persoanele care nu vor respecta regulile vor fi sancționate.*

d. *Atât copiii, cât și adulții pot urmări aceste documentare.*

e. *Pentru stabilirea notei de admitere, vor fi luate în considerare mediile de la limba română sau cele de la istorie.*

11. b., c., d.

12. DE EXEMPLU:

doctor – subiect: *Un doctor este necesar în orice comunitate.*
nume predicativ: *Va deveni doctor peste doi ani.*
prietenie – subiect: *O prietenie adevărată nu se destramă cu ușurință.*
nume predicativ: *Ajutorul dat înseamnă prietenie adevărată.*
aceștia – subiect: *Aceștia au dat dovadă de curaj.*
nume predicativ: *Cadoul este de la aceștia.*
doi – subiect: *Doi dintre colegi s-au înscris la concurs.*
nume predicativ: *Discuția este despre doi dintre colegii tăi.*

3. COMPLEMENTELE

Complementul direct

1. *Cartea pe care ți-am împrumutat-o vorbește despre niște aștri necunoscuți pe care îi putem cunoaște doar citind despre ei.*

I-ai spus că excursia nu poate fi amânată. Aflați despre mine că sunt sănătos.

Vrea să devină doctor.

Au promis ca mâine să-l ajute la teme.

L-a întrebat de unde și-a luat costumul.

Mă pot îmbrăca și singur, nu am nevoie de ajutor.

2. CD introdusă prin pronume relativ – *Nu îți cumpăr **ce** îți dorești.*
CD introdusă prin conjuncție subordonatoare – *Vreau **să** plec la mare.*
CD introdusă prin adverb relativ – *A anunțat **când** va veni în vizită.*
CD introdusă prin adjectiv pronominal relativ – *Cumpăr **ce** carte mi-ai recomandat.*

3. un verb la formă personală – ***Am aflat** că ai câștigat concursul.*
locuțiune verbală – ***Am băgat de seamă** că mi-am pierdut stiloul.*
interjecție – ***Iată** ce cadou am primit.*
formă verbală nepersonală – ***Văzând** ce s-a întâmplat a început să plângă.*

4. nicio completivă directă.

5. *Uite[1]/**pe cine** ai așteptat[2]/și **cine** a venit![3]/*
P1 – PP; P2 – CD (1); P3 – CD (1)
pe cine = pronume relativ, CD, Ac.; *cine* = pronume relativ, subiect, N
*Sora mea știe[1]/**care** este visul[2]/**la care** aspir de multă vreme[3]/.*
P1 – PP; P2 – CD (1); P3 – AT (2)
care = pronume relativ, nume predicativ, N; *la care* = pronume relativ, complement prepozițional, Ac.
*Mama a hotărât[1]/**cui** îi va da inelul[2]/**pe care** ni-l doream amândouă[3]/.*
P1 – PP; P2 – CD (1); P3 – AT (2)
cui = pronume relativ, CI, D; *pe care* = pronume relativ, complement direct, Ac.
*Admir[1]/**pe cine** merită admirația mea[2]/.*
P1 – PP; P2 – CD (1)
pe cine = pronume relativ, subiect, Ac.
*Negustorul vinde[1]/**ce** mărfuri poate[2]/**și** cumpără[3]/**ce** găsește mai de preț în orașele[4]/**în care** călătorește[5]/.*
P1 – PP; P2 – CD (1); P3 – PP; P4 – CD (3); P5 – AT (4)
ce = adjectiv pronominal relativ, atribut adjectival, Ac.; *ce* = pronume relativ, complement direct, Ac., *în care* = pronume relativ, circumstanțial de loc, Ac.

6. *Cumpăr orice îmi ceri.*

7. legendă: <u>*subiect*</u>, ***complement direct***
Îmi plac mult <u>bomboanele</u>, de aceea mănânc zilnic.
*Am cumpărat câteva **prăjituri** de la cofetărie.*
Abia azi s-au aflat <u>rezultatele</u> concursului.
*După ce am citit **cartea**, am putut face **rezumatul** <u>care</u> apoi a fost lăudat de doamna profesoară.*

Ce s-a întâmplat?
*Am cumpărat **ce** mi-ai cerut.*
Am ascultat ce mi s-a spus.

8.

Complementul direct	Propoziția completivă directă
*Am vizitat **orașul** copilăriei mele.*	*Am vizitat **ce locuri îmi sunt dragi.***
*Știu **a rezolva** problemele.*	*Știu **să rezolv problemele.***
***Ce** ai văzut?*	*Am văzut **cum soarele intră în nori.***
*Am auzit **tunând.***	*Am auzit **că/cum tună.***
*I-am învățat **o lecție** de viață.*	*I-am învățat **că aparențele înșală.***

9. *Floarea a fost colorată cu mare atenție.*
Testul a fost rezolvat în grabă.
Jucăriile pentru cei doi copii au fost cumpărate de tata.
Biletele pentru acest meci de fotbal au fost achiziționate cu mult timp înainte.
Un răspuns inteligent i-a fost dat profesoarei de către elev.

Complementul indirect

1.

a. *le* = complement indirect, pronume personal, *le... celorlalți* = complement indirect, pronume demonstrativ, dublat prin clitic pronominal, *căreia* = complement indirect, pronume relativ, *celor* = complement indirect, pronume demonstrativ, *competițiilor* = complement indirect, substantiv comun

b. ***Lor** nu le pasă de nimic.*

c. *i. Silindu-se[1]/să nu le fie teamă,[2]/oamenii le inspiră celorlalți teamă,[1]/iar agresiunea[3]/de care se feresc[4]/o exercită asupra semenilor lor[3]/.*

P1 – PP; P2 – CPrep.; P3 – PP; P4 – AT
silindu-se = formă verbală nepersonală, gerunziu, termen regent pentru P2
agresiunea = substantiv comun, termen regent pentru P4
să = conjuncție subordonatoare
iar = conjuncție coordonatoare adversativă
(de) care = pronume relativ

ii. Nu putem[1]/să permitem oricui[2]/să vadă o casă[3]/căreia îi crapă pereții[4]/.

P1 – PP; P2 – CD; P3 – CD; P4 – AT

nu putem = verb predicativ, regent P2

să permitem = verb predicativ, regent P3

o casă = substantiv comun, regent P4

să = conjuncție subordonatoare

căreia = pronume relativ

iii. Se oferă cazare[1]/oricui e dornic[2]/să petreacă o vară de neuitat la malul mării[3]/.

P1 – PP; P2 – CI; P3 – CPrep.

se oferă = verb predicativ, termen regent P2

dornic = adjectiv propriu-zis, termen regent P3

oricui = pronume nehotărât

să = conjuncție subordonatoare

iv. S-au acordat premii celor[1]/care au avut rezultate deosebite[2]/și diplome de excelență[1]/cui s-a distins prin creativitate la concursuri.[3]/

P1 – PP; P2 – AT; P3 – CI

celor = pronume demonstrativ, termen regent pentru P2

s-au acordat = verb predicativ, termen regent pentru P3

care = pronume relativ

cui = pronume relativ

v. Anul acesta nu au fost condiții favorabile competițiilor sportive,[1]/ iar sportivii nu au putut[2]/să se întâlnească cu publicul[3]/care era dornic[4]/să îi revadă[5]/și să obțină medaliile[6]/ la care visau[7]/.

P1 – PP; P2– PP; P3 – CD; P4 – AT; P5 – CPrep.; P6 – CD; P7 – AT

nu au putut = verb predicativ, regent P3

publicul = substantiv comun, regent P4

dornic =adjectiv propriu-zis, regent P5

nu au putut = verb predicativ, regent P6

medaliile = substantiv comun, regent P7

să = conjuncție subordonatoare

care = pronume relativ

să = conjuncție subordonatoare

și = conjuncție coordonatoare copulativă

să = conjuncție subordonatoare

(la) care = pronume relativ

d.

Cuvântul	Valoarea morfologică	Funcția sintactică	Cazul
teamă	substantiv comun	subiect	N
(de) care	pronume relativ	complement prepozițional	Ac.
(asupra) semenilor	substantiv comun	complement prepozițional	G
pereții	substantiv comun	subiect	N
o casă	substantiv comun	complement direct	Ac.
cazare	substantiv comun	subiect	N
mării	substantiv comun	atribut	G
diplome	substantiv comun	subiect	N
acesta	adjectiv pronominal demonstrativ	atribut adjectival	Ac.
sportivii	substantiv comun	subiect	N
medaliile	substantiv comun	complement direct	Ac.
care	pronume relativ	subiect	N
dornic	adjectiv propriu-zis	nume predicativ	N
îi	pronume personal	complement direct	Ac.

2. a. *I-am dat un șut puternic mingii și am dat-o peste gard la vecini.*
b. *Cui i-ai explicat exercițiul?*
c. *Nu i-ai dat niciunuia notă mare.*
d. *Și-a cumpărat o mașină nouă.*

3. DE EXEMPLU:

a explica – Îi explic elevului exercițiul.
a scrie – Îi scriu o scrisoare prietenei mele.
a trimite – Îi trimit un pachet copilului la facultate.
a datora – Le datorez bani prietenilor.

4. DE EXEMPLU:

Ofer cui are nevoie ce are nevoie. Raportul sintactic care se stabilește este de subordonare.

5. *I-a dat un șut mingii și aceasta s-a oprit la îmbinarea barelor. Publicul a fost foarte uimit de această execuție, părându-i-se de necrezut.*

Acest ingredient îi conferă ciocolatei un gust intens de cocos.

Folosirea ouălor proaspete e indicată atunci când se fac prăjituri.

*Îi cumpăr Olgăi un buchet de flori ca să-**i** mulțumesc pentru ajutorul dat.*

Pentru că nu și-au făcut tema, le-am dat amândurora câteva exerciții suplimentare.

Succesul meu în sport este datorită membrilor familiei care m-au susținut necondiționat.

6. *Am descoperit[1]/că fără efort nu pot fi obținute rezultate dorite[2]/.* P2 – CD

I-am descoperit adevărul[1]/cui a vrut să îl înțeleagă/vadă[2]/. P2 – CI

A descoperit adevărul[1]/despre cine nici nu bănuia[2]/. P2 – CPrep.

Complementul prepozițional

1.

a. *El nu putea[1]/**să**-și dea seama[2]/**că** face o prostie,[3]/**dar** îi părea bine[4]/**că** a venit la prietenul lui[5]/.*

P1 – PP; P2 – CD; P3 – CPrep.; P4 – PP; P5 – CPrep.

nu putea = verb predicativ, regent P2

să, că = conjuncții subordonatoare

dar = conjuncție coordonatoare adversativă

să-și dea seama = locuțiune verbală, termen regent P3

(îi) părea bine = locuțiune verbală, termen regent P5

b. *N-ai ținut minte[1]/**ce** mi-ai promis[2]/și uite[3]/**ce** s-a întâmplat[4]/.*

P1 – PP; P2 – CD; P3 – PP; P4 – CD

n-ai ținut minte = locuțiune verbală, termen regent P2

uite = interjecție predicativă, termen regent P4

ce = pronume relativ

c. *Tata a decis[1]/**că** nu e nevoie[2]/**să**-mi obosesc ochii cu alte lecturi în afara acelora[3]/**pe care** le-am primit de la școală[4]/.*

P1 – PP; P2 – CD; P3 – CPrep.; P4 – AT

a decis = verb predicativ, regent P2

e nevoie = locuţiune verbală, termen regent P3

acelora = pronume demonstrativ, termen regent P4

că, să = conjuncții subordonatoare

pe care = pronume relativ

d. *Iată*[1]*/**că** a răsărit deja soarele*[2]*/**și** nu am vorbit*[3]*/**despre ceea ce** ne preocupă cu adevărat*[4]*/.*

P1 – PP; P2 – CD; P3 – PP; P4 – CPrep.

iată = interjecție predicativă, termen regent P2

nu am vorbit = verb predicativ, termen regent P4

că = conjuncție subordonatoare

și = conjuncție coordonatoare

[despre] ceea ce = pronume relativ compus

e. *Locuiesc aproape*[1]*/**de cine** îmi e drag,*[2]*/**dar** nu am fost capabil*[3]*/**să** îi fac o vizită*[4]*/.*

P1 – PP; P2 – CPrep.; P3 – PP; P4 – CPrep.

aproape = adverb de loc, termen regent P2

capabil = adjectiv propriu-zis, termen regent P4

[de] cine = pronume relativ

dar = conjuncție coordonatoare adversativă

să = conjuncție subordonatoare

2. DE EXEMPLU:

Sunt mândră[1]*/**de ce** am realizat până acum*[2]*/**și de câte** medalii am obținut la concursurile internaționale*[3]*/.* P1 – PP; P2 – CPrep.; P3 – CPrep.

3. a. *Mă întreb*[1]*/**cine** va trece primul linia de sosire*[2]*/.* P1 – PP; P2 – CD

b. *Mă preocupă întrebarea*[1]*/**cine** va trece primul linia de sosire*[2]*/.* P1 – PP; P2 – AT

c. *Mă gândesc*[1]*/**cine** va trece primul linia de sosire*[2]*/.* P1 – PP; P2 – CPrep.

d. *Îi voi da medalia de aur*[1]*/**cui** va trece primul linia de sosire*[2]*/.* P1 – PP; P2 – CI

4. a. ***La ce** te gândești?*

b. *Necazurile s-au abătut **asupra lui**.*

c. *Nu vorbi urât **despre niciunul** dintre colegii tăi!*

d. *Vai **de noi**!*

e. *Sunt mândră **de realizările** mele.*

f. *Nu am vorbit niciodată **despre copilăria** mea.*

g. *Sunt capabilă **de a face** sport de performanță.*

5. AT – *Întrebarea cu care rochie îmi stă mai bine nu îmi dă pace.*

CD – *Nu știu pe care fată să o invit la petrecere.*

CI – *Îi dau o invitație la concert cărui coleg m-a ajutat la teme.*

CPrep. – *M-am bazat pe care coleg e mai pregătit decât mine.*

6.

Afirmații	Corect	Incorect
În enunțul: *Nu i-am adus aminte de tema la matematică și s-a supărat pe mine.*, există: un complement prepozițional, un complement direct, un complement indirect.		x
Complementul prepozițional din enunțul: *Era sigură de prietenia ei.*, este realizat prin substantiv.	x	
În fraza: *Îmi pare rău că nu am fost capabilă să îmi stăpânesc emoțiile pentru a face o impresie mai bună la interviu.*, nu există complement prepozițional realizat prin propoziție.		x
În fraza: *Am primit ce cadou am visat.*, elementul de relație este adjectiv pronominal relativ.	x	
În enunțul: *Mi-e dor de copilărie și de mirosul de cozonac.*, există, în ordine: un complement indirect, un predicat verbal, un subiect, două complemente prepoziționale și un atribut.	x	

7. a. CD: *Iată ce mi-am cumpărat./Nu mai țin minte cum se rezolvă exercițiul.*
b. CI: *Vai cui nu este atent!/I-a adus aminte de verile de altădată cui uitase.*
c. CPrep.: *Vai de cine nu este atent./Nu și-a dat seama că era bine a urma sfaturile părinților.*

4. CONSTRUCȚIILE IMPERSONALE

1. a., b. și e.

2. a. *secetă* – substantiv comun; b. *nevoie* – substantiv comun; c. *a răspunde* – formă verbală nepersonală (infinitiv); d. *ajutor* – substantiv comun; e. *a râde* – formă verbală nepersonală (infinitiv); g. *care* – pronume relativ.

3. a., b., d.

4. A – c.; B – a.; C – b.

5. a. *Îmi **trebuie** mai mulți bani pentru a cumpăra acel album.*
b. *Ție nu ți-**ar plăcea** să organizăm o școală de vară?*
c. ***Trebuia** să găsesc o soluție cât mai repede.*

d. ***Era*** *să uit de promisiunea făcută.*

e. ***Nu-ți trebuie*** *nimic pentru proiectul tău?*

f. *Ceea ce m-**a supărat nu au fost** indolența și răutatea, ci lipsa de respect și trufia.*

g. (greșeală constând în „ruperea" tiparului sintactic cu care a început fraza și continuarea, după o intercalare, cu un nou tipar sintactic)

h. *Sunt un om care **nu poate** accepta minciuna.*

i. *Care dintre ei **fuge** de voi?*

j. ***Nu merită*** *să muncești atât.* (verbul *a merita* nu e reflexiv)

k. *Ce-**i** cu planurile acestea?*

l. *Fiecare dintre noi **s-a gândit** la binele personal.*

m. *Ni **s-a spus să** venim cât mai repede.*

n. *Andrei și Silvia **era** să plece mai repede.*

o. ***Bineînțeles*** *că vom veni.*

6. DE EXEMPLU:

a. *Mihai **este** din Tulcea.*
b. *Băieții lui **sunt** curajoși.*
c. ***E*** *frig de crapă pietrele.*
d. ***Era*** *bine să fi mers și tu.*

7. ***Trebuia*** *să ajung mai demult la expoziția retrospectivă dedicată lui Ion Grigorescu. Din păcate, am ratat-o atunci!* ***Auzisem****, în schimb, de la prieteni, că într-o zi de marți, 26 iunie, Ion Grigorescu le-a fost ghid în MARe: un luntraș cu trupul uscat, osos.* ***Rămâne*** *să aflu dacă luntrașul i-a purtat în direcția vântului sau împotriva lui.*

8.

Verb impersonal	Altă construcție impersonală
a fost	*cu siguranță* – locuțiune adverbială predicativă
să fie	*ar fi fost mai bine* – verb + adverb
trebuie	*e important* – verb + adverb
rămâne	*fără îndoială* – locuțiune adverbială predicativă
e	*este onorabil* – verb + adverb
ninge, cheamă, se știe, plouă	

5. CONSTRUCȚIILE ACTIVE/ CONSTRUCȚIILE PASIVE CU VERBUL *A FI*

1. c., f., h.

2. *sunt spuse*, *sunt culese*, *sunt create*, *suntem construiți*, *suntem însoțiți*; în componența lor intră verbul auxiliar și verbul de conjugat la participiu acordat

3.

Acțiunea	Subiectul gramatical (parte de vorbire)	Complementul de agent (parte de vorbire)
au fost proiectate	*case* (substantiv comun)	*de Cecilia Cuțescu-Storck* (substantiv propriu)
a fost pictat	*Balcicul* (substantiv propriu)	*de artiști* (substantiv comun)
a fost vizitată	*casa* (substantiv comun)	*de doi* (numeral cu valoare pronominală)
n-a fost uitat	*Balcicul* (substantiv propriu)	*de niciunul* (pronume negativ)
era însoțită	*regina* (substantiv comun)	*de o turcoaică* (substantiv comun)

4. a. *Florile de câmp* ***au fost culese*** *de copii.*
b. *Casa nouă* ***a fost cumpărată*** *de părinții mei.*
c. *Egalitatea* ***a fost restabilită*** *de un jucător, câteva minute mai târziu.*
d. *Jurnalul* ***a fost scris*** *de Anne Frank.*
e. *Tocul cu rezervor* ***a fost inventat*** *de Petrache Poenaru.*
f. *Tarta cu mere* ***va fi gătită*** *de bunica.*
g. *Faptele* ***sunt prezentate*** *cu obiectivitate de către reporter.*
h. *Obiectivul turistic* ***fusese anunțat*** *de ghid.*
i. *Soluții neașteptate* ***sunt găsite*** *de tânără.*
j. *Scriitorul invitat la dezbatere* ***va fi asaltat*** *de cititori.*
k. *Adevărul* ***nu fusese rostit*** *de nimeni.*
l. *Locul desemnat* ***a fost găsit*** *de fiecare invitat.*

5. a. *Ambalajele colectate corect se reciclează/sunt reciclate.*
b. *Legumele se spală/sunt spălate înainte de a le consuma.*
c. *Elevul care nu înțelege lecția este ajutat.*
d. *Înainte de utilizarea unui medicament, se citește/este citit prospectul.*
e. *Copacul proaspăt plantat se udă/este udat.*

6. A. – a.; B. – a.; C. – b.; D. – c.

7. DE EXEMPLU:

a. *Mingea a fost prinsă **de adversar**.*
b. *Jucătorul **a fost învins** de adversar.*
c. *Toamna merele **sunt coapte și gustoase**.*
d. *Vinetele **sunt coapte** în cuptorul încins/de mama.*
e. *Ușa **este deschisă** pentru aerisire.*

8. a. *Numele meu de familie, după tată, fiind Pirrip, iar numele meu de botez fiind Philip, limba mea de copil mic **n-a reușit să pronunțe** din acestea două nimic mai mult și mai deslușit decât Pip.* (Charles Dickens, *Marile speranțe*); două predicate verbale, în construcții active.

b. *Barcelona, decembrie 1957*

*În acel an, Crăciunului i **s-a năzărit să se scoale** în fiecare zi, la revărsatul zorilor, înveșmântat în plumb și chiciură. O beznă albăstruie **colora** orașul, iar oamenii **treceau** mai departe înfofoliți până la urechi și trasând desene în frig cu aburul răsuflării.* (Carlos Ruiz Zafón, *Prizonierul cerului*); predicate verbale; s-*a năzărit; să se scoale* – construcții reflexive; *colora, treceau* – construcții active.

c. *Să-l cunoaștem pe Peter*

*La vârsta de zece ani, lui Peter Fortune adulții îi **spuneau** uneori că **e un copil** „dificil". El **n-a înțeles** niciodată ce **voiau să spună. Nu i se părea** deloc c-**ar fi dificil**.* (Ian McEwan, *Visătorul*).

spuneau – predicat verbal, construcție activă; *e un copil* – predicat nominal, construcție activă; *n-a înțeles* – predicat verbal, construcție activă; *voiau, să spună* – predicate verbale, construcție activă; *nu se părea* – predicat verbal, construcție reflexivă; *ar fi dificil* – predicat nominal, construcție activă.

d. *În anul 1872, casa de pe Saville Row numărul 7, clădirea Burlington Gardens, în care **murise** Sheridan în 1814, **era locuită** de domnul Phileas Fogg, unul dintre membrii cei mai remarcabili ai Reform Club din Londra.* (Jules Verne, *Ocolul pământului în optzeci de zile*); *murise* – predicat verbal, construcție activă; *era locuită* – predicat verbal, construcție pasivă.

9. *Romanul scriitorului portughez pune față în față două voci distincte, ca într-un joc al oglinzilor: realitatea **este împletită** cu ficțiunea, iar ritmul narațiunii **este dat** de suprapunerea perpetuă a imaginilor celor doi scriitori: José Saramago și José Luís Peixoto, ca și cum povestea **nu fusese scrisă** decât pentru a confirma oglindirea continuă a vieții, căutarea frenetică a unor răspunsuri, obsesia pentru literatură.*

10. a. *Informațiile au fost verificate de istorici?*
b. *Datele nu au fost verificate.*

11.
- *Propunerile nu au fost **agreate** de cei mai mulți dintre participanți, **chiar** dacă ideile pe care se întemeiau **erau** valide.*
- ***Fiind** căutat de prieteni, **s-a** înzdrăvenit pe loc.*
- ***Să fi fost sprijinit** de părinți, ajungea **departe**!*
- *Tabloul a fost **creat** de un artist vizionar.*

6. CONSTRUCȚIILE CU PRONUME REFLEXIVE

1. a., b .și e.

2. a. *Zeus nu se teme de nimeni.*
b. *El este bărbatul care s-a luptat cu cadmeenii la Teba.*
c. *Hector se înarmează pentru confruntarea cu Ahile.*
d. *Poseidon își închipuie că lupta este încheiată.*
e. *Troienii se pregătesc pentru marea bătălie.*
f. *Thetis se mândrește cu fiul său puternic.*
g. *Hector și-a luat rămas-bun de la soția sa.*
h. *Troienii se odihnesc la adăpostul zidurilor cetății.*

Clitice reflexive fără funcție sintactică	Clitice reflexive cu funcție sintactică
*nu **se** teme, **s**-a luptat, **își** închipuie, **se** mândrește, **și**-a luat rămas-bun, **se** odihnesc*	***se** înarmează, **se** pregătesc*

3. A. – c.; B. – b.; C. – a.; D. – c.

4. a. *și-* – pronume reflexiv, D, complement indirect posesiv;
b. *și* (presupune) – conjuncție coordonatoare copulativă (fără caz și fără funcție sintactică); *și* (răspunsurile) – adverb (fără caz și fără funcție sintactică);
c. *-și* – pronume reflexiv, D, complement indirect posesiv;
d. *și-* – pronume reflexiv, D, fără funcție sintactică (intră în structura verbului-predicat);
e. *-și* (răsucească) – pronume reflexiv, D, complement indirect; *și (-i ofer)* – conjuncție coordonatoare copulativă (fără caz și fără funcție sintactică);
f. *-și* – pronume reflexiv, D, atribut.

5. A. *Nu se cade să lipsim la festivitate.* (nu se cuvine/nu e potrivit) *Gimnasta cade de pe bârnă, dar nu renunță la exercițiu.* (alunecă)

B. *Maria duce tablourile în sala de expoziție.* (cară) *El se duce în vizită la bunica.* (merge)

C. *Te așteptai la un răspuns mai clar?* (sperai) *Așteptai rezultatele de la concursul de creație.*

6. a. Clitice reflexive fără funcție sintactică – *s-a-ntâmplat* (cu verb); *nu-și dă seama* (cu locuțiune verbală)

b. *simte o sfârșeală și cade* – conjuncție coordonatoare copulativă; *zâmbind și el fără afectare* – adverb

c. El uită regulile învățate. *se uită* – privește; *uită* – nu-și amintește

d. Clitic reflexiv, complement direct în Ac. – *v-ați înșelat*

7. a. – pasiv; b. – pasiv; c. – impersonal; d. – impersonal; e. – pasiv

8. Răspunsul este OMUL/FIINȚA UMANĂ;

Exemple de răspunsuri: a. *trebuie* (predicat verbal); *este important* (predicat nominal); b. *să nu fiu atacat* (construcție pasivă cu auxiliarul *a fi*); *se știe* (construcție reflexiv-pasivă); c. *a avut* (predicat verbal); *a fost rapidă* (predicat nominal); d. *se prezintă* (pronume cu funcție sintactică); *mă temeam* (pronume fără funcție sintactică).

9. Greșelile sunt: *ne-am râs* (corect – am râs); *să mă risc* (corect – să risc); *nu se merită* (corect – nu merită); *termină-te* (corect – termină); *nu se merită* (corect – nu merită).

7. CIRCUMSTANȚIALUL DE LOC

1. b.

2. a. *Uite-l **pe deal**!*

b. ***Unde** ai pus cărțile din ghiozdan?*

c. *S-a învârtit mult **pe lângă ceilalți**, sperând să afle ceva.*

3. a. *Întorcându-mă²/**de unde am prins pește,**¹/m-am întâlnit cu un prieten²/.*

b. ***Oriîncotro privea,**¹/vedea păduri neumblate²/.*

c. *Mă întorc relaxată¹/**de la cine îmi sunt prieteni dragi**²/.*

d. *Trec în viteză¹/**pe lângă cine ocupă locurile fruntașe în pluton**²/.*

e. *Privind¹/**pe unde curgea râul,**²/am zărit un grup de copii¹/.*

4. a. <u>*A pleca*</u> ***la munte*** *pe vremea aceasta nu este cea mai bună idee.* (regentul circumstanțialului, realizat prin substantivul precedat de prepoziție, *la munte*, este forma verbală de infinitiv *a pleca*)

b. *Iepurele* <u>*țuști!*</u> ***încolo****, fără ca eu să mai pot face ceva.* (regentul circumstanțialului, realizat prin adverbul de loc ***încolo***, este onomatopeea cu valoare predicativă *țuști!*)

c. <u>*A luat-o la fugă*</u> ***înspre ceilalți****.* (regentul circumstanțialului, realizat prin pronumele demonstrativ de diferențiere, precedat de prepoziția compusă *înspre*, este locuțiunea verbală *a o lua la fugă*)

5.

- Un adverb nehotărât: *Maria descoperă lucruri fascinante*[1]*/oriunde călătorește*[2]*/.*
  oriunde = adverb nehotărât, circumstanțial de loc
- Un pronume relativ: *Noi mergem cu multă bucurie*[1]*/la cine ne-a invitat*[2]*/.*
  la cine = pronume relativ, subiect (*cineva/prietenul/colegul* etc. *ne-a invitat...*)
- Un adjectiv pronominal relativ: *Profesorul își îndreaptă privirea*[1]*/spre ce coleg face gălăgie*[2]*/.*
  ce = adjectiv pronominal relativ, atribut adjectival
- Un pronume nehotărât: *Poliția descinde*[1]*/la oricine este acuzat de jaf*[2]*/.*
  la oricine = pronume nehotărât, subiect (*cineva/tâlharul* etc. *este acuzat de jaf...*)

6. a. *Locul*[1]*/unde am așezat cortul*[2]*/nu era deloc aglomerat*[1]*/.* (P1 – PP; P2 – AT)

b. *Nu poate ghici*[1]*/unde se ascund ceilalți copii*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CD)

c. *Mi-a povestit atât de multe despre orașul*[1]*/de unde s-a întors de curând*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – AT)

d. *Gândindu-se*[1]*/unde s-ar putea duce în tabără,*[2]*/a descoperit o mulțime de posibilități*[1]*/.* (P1 – PP; P2 – CPrep.)

e. *Acolo*[1]*/unde privești*[2]*/este creasta cea mai înaltă a muntelui*[1]*/.* (P1 – PP; P2 – CL)

f. *Mă mir*[1]*/de unde are atâta energie în fiecare zi*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CPrep.)

g. *Matei poate merge*[1]*/unde dorește,*[2]*/alături de prietenii săi cei mai buni*[1]*/.* (P1 – PP; P2 – CL)

7. *Tânărul se întoarse* ***spre intrarea*** *din față și medită un mijloc de a-și vesti prezența. Însă nu văzu* ***prin apropiere*** *nicio sonerie, și a bate* ***în ușă*** *i se păru, cum era și natural, o absurditate. Într-adevăr, ușa, de forma unei enorme ferestre gotice de lemn umflat și descleiat de căldură sau ploaie și bubos de vopsea cafenie, se întindea* ***de la*** *cele două* ***trepte*** *de piatră, tocite în modul convexității,* ***până*** *aproape* ***sub streașină****. [...] Neavând alt chip de ales, tânărul apăsă clanța moale și dădu să tragă*

ușa. Dar spre spaima lui, ușa cea uriașă se mișcă aproape de la sine, căzând ***spre el*** *cu un scârțâit îngrozitor. Intimidat, așteptă ca lumea din casă, intrigată de zgomot, să năvălească* ***jos****, dar nu se întâmplă nimic. Tânărul intră atunci, încercând să închidă cât mai bine infernala ușă, și abia* ***înăuntru*** *făcu uimitoarea descoperire că mânerul de os al unui probabil clopoțel interior atârna* ***în sală.***

a. *spre intrarea* = circumstanțial de loc, substantiv comun; *prin apropiere* = circumstanțial de loc, substantiv comun; *în ușă* = circumstanțial de loc, substantiv comun; *de la trepte* = circumstanțial de loc, substantiv comun; *până... sub streașină* = circumstanțial de loc, substantiv comun; *spre el* = circumstanțial de loc, pronume personal; *jos* = circumstanțial de loc, adverb de loc; *înăuntru* = circumstanțial de loc, adverb de loc; *în sală* = circumstanțial de loc, substantiv comun.

b. *din casă* = atribut substantival prepozițional

Casa *în care locuim este luminoasă.* (subiect)

Mi-am cumpărat ***o casă*** *în cartierul de la periferia orașului.* (complement direct)

De multe ori vorbim ***despre casa*** *pentru care economisim de ani buni.* (complement prepozițional)

Ne întoarcem obosiți, dar fericiți ***de la casa*** *părinților noștri.* (circumstanțial de loc)

c. DE EXEMPLU:

Tânărul se întoarse ***unde se afla intrarea*** *din față și medită un mijloc de a-și vesti prezența. Însă nu văzu,* ***unde se uita****, nicio sonerie, și a bate în ușă i se păru, cum era și natural, o absurditate.*

8. CIRCUMSTANȚIALUL DE TIMP

1. a. *Și-a făcut prieteni venind la școală.*
b. *Putem merge la petreceri anul acesta?*
c. *Vino diseară pe la mine!*

2. a. interjecție predicativă;
b. formă verbală personală;
c. formă verbală nepersonală (infinitiv);
d. formă verbală nepersonală (supin);
e. adjectiv propriu-zis.

3. a. *Încurajată[1]/****de când era copil,****[2]/tânăra a ajuns un medic de succes[1]/.* (P1 – PP; P2 – CT)
b. ***Imediat ce a intrat în casă,****[1]/l-a sunat pe Mihai[2]/.* (P1 – CT; P2 – PP)
c. *Mă supăram prea repede[1]/****pe când eram tânără****[2]/.* (P1 – PP; P2 – CT)
d. ***Când voi avea următoarea aniversare,****[1]/voi invita mai mulți colegi[2]/.* (P1 – CT; 2 – PP)
e. *Oamenii se odihnesc[1]/****după ce au cules****[2]/.* (P1 – PP; P2 – CT)

4. a. ***Seara*** *de vară este senină și liniștită.* (substantiv comun, N, subiect)

b. *Atmosfera* ***de seară*** *este plăcută.* (substantiv comun, Ac., atribut)

c. ***În această seară*** *mă plimb în parc.* (substantiv comun, Ac., circumstanțial de timp)

6.

Afirmații	Corect	Incorect
În enunțul: *Nu îmi amintesc clar momentul când am întâlnit-o pe cea mai bună prietenă a mea.*, există un circumstanțial de timp realizat propozițional.		X
Circumstanțialul de timp din enunțul: *În fiecare luni ne întâlnim cu prietenii la o cafea.*, este realizat prin adverb de timp.		X
Regentul circumstanțialului de timp din enunțul: *Nu era sigură că va putea părăsi incinta când o vor face și ceilalți.*, este un verb la infinitiv.	X	
Subordonata circumstanțială de timp din enunțul: *Maria înoată, în timp ce prietena ei face scufundări.*, este introdusă prin locuțiune conjuncțională.	X	
Circumstanțialul de timp din enunțul: *Petrecem Crăciunul la părinții mei an de an.*, are ca regent substantivul comun, în Ac. *părinții.*		X
În enunțul: *Ajungând prea târziu, nu s-a mai putut face nimic.*, verbul la gerunziu are funcție sintactică de circumstanțial de timp.		X
În enunțul: *În timpul ce l-am petrecut în tabără am cunoscut oameni minunați.*, există un circumstanțial de timp realizat prin substantiv comun, în cazul Ac.	X	

7.

a. *Hai la plimbare cu bicicleta de-a lungul lacului,[1]/**până** nu începe ploaia![2]/*

P2 – CT, subordonată interjecției predicative *hai*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *până.*

b. ***Când*** *a intrat în camera lui[1]/**și** a văzut[2]/**că** băiatul nu făcuse curățenie,[3]/mama l-a luat la rost[4]/.*

P1 – CT, subordonată locuțiunii verbale *a luat la rost*, introdusă prin adverbul relativ *când.*

P2 – coordonată cu P1, subordonată locuțiunii verbale *a luat la rost.*

c. *Trădat de boieri[1]/**când** nici nu se aștepta,[2]/voievodul a pierdut tronul[1]/.*

P2 – CT, subordonată adjectivului participial *trădat*, introdusă prin adverbul relativ *când*.

d. *Medicul îi anunță pe pacienți[1]/**că** nu mai poate oferi consultații[2]/**după cine** este acum ultimul la rând[3]/.*

P3 – CT, subordonată formei verbale nepersonale de infinitiv *oferi*, introdusă prin pronumele relativ *cine*, însoțit de prepoziția *după*.

e. *Experiența te va ajuta[1]/**să** descoperi[2]/**că** un om amabil[3]/**la orice** oră îl cauți[4]/ este mai greu de găsit[3]/.*

P4 – CT, subordonată adjectivului propriu-zis *amabil*, introdusă prin adjectivul pronominal nehotărât *orice*.

f. *Dezamăgit[1]/**oricând** greșește un exercițiu,[2]/copilul nu reușește[1]/**să** se mai concentreze la celelalte[3]/.*

P2 – CT, subordonată adjectivului participial *dezamăgit*, introdusă prin adverbul nehotărât *oricând*.

g. *Și-a dat seama[1]/**că** rezolvând temele[2]/**înainte să** citească teoria,[3]/greșește[2]/.*

P3 – CT, subordonată formei verbale nepersonale de gerunziu *rezolvând*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională subordonatoare *înainte să*.

8. a. când merge la bunica; b. după ce și-a terminat temele; c. după cine îți spune profesorul; d. oricând se plictisește.

9. d. – adverb de timp simplu, c. – substantiv în cazul acuzativ, f. – adverb de timp compus, a. – substantiv în cazul genitiv, b. – formă verbală nepersonală, e. – numeral cu valoare pronominală.

10. c., e., g.

11. a. *la familia* – complement prepozițional, *foarte mult* – circumstanțial de mod;

b. *bine* – circumstanțial de mod, *de mâner* – complement prepozițional;

c. *o sacoșă* – complement direct, *în mână* – circumstanțial de loc;

d. *cu echipa* – complement prepozițional;

e. *ședința* – subiect, *de ore* – circumstanțial de timp; *ține* – durează, se întinde;

f. *de bani* – complement prepozițional, *pentru economii* – circumstanțial de scop;

g. *mâncarea* – subiect, *zile* – circumstanțial de timp; *ține* – rezistă, se păstrează.

9. CIRCUMSTANȚIALUL DE MOD

1. 1.– c.; 2. – d.; 3. – f.; 4. – e.; 5. – b.

2. a. *Cu greu* ***și-a adus aminte*** *de vorbele sale pline de tâlc.*

și-a adus aminte = locuțiune verbală la o formă personală (indicativ, perfect compus)

b. ***Prezentându-se*** *la interviu fără a se teme de cei din comisie, a reușit să se angajeze.*

Prezentându-se = formă verbală nepersonală (gerunziu)

c. *Reușește* ***să cucerească*** *inimile tuturor procedând astfel.*

să cucerească = formă verbală personală (conjunctiv, prezent)

d. *Poezia* ***spusă*** *pe de rost a impresionat auditoriul.*

spusă = adjectiv participial

e. *Hai cum* ***poți!***

poți = formă verbală personală (indicativ, prezent)

3. a. *A decorat apartamentul*[1]*/**după cum a desenat arhitectul***[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CM)

b. *Nemulțumit de modul*[1]*/în care erau așezate schițele în sală,*[2]*/le-a aranjat*[1]*/* ***cum se vede***[3]*/.* (P1 – PP; P2 – AT; P3 – CM)

c. *A acționat*[1]*/**fără să-i consulte pe ceilalți colegi***[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CM)

d. *Dorea*[1]*/să danseze*[2]*/**precum dansează Fred Astaire***[3]*/.* (P1 – PP; P2 – CD; P3 – CM)

e. *Avea obiceiul de a vorbi*[1]*/**de parcă ar fi o moară hodorogită***[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CM)

4. a. *expresiv* = circumstanțial de mod, adverb de mod

intonând = circumstanțial de mod, formă verbală nepersonală (gerunziu)

cum = circumstanțial de mod, adverb relativ

repede = circumstanțial de mod, adverb de mod

neclar = circumstanțial de mod, adverb de mod

fără teamă = circumstanțial de mod, substantiv comun, simplu, cazul Ac., precedat de prepoziția *fără*

fără a depune = circumstanțial de mod, formă verbală nepersonală (infinitiv)

b. *Maria citește expresiv, intonând fiecare vers,*[1]*/cum a învățat la orele de limba română*[2]*/. Dana citește repede și neclar*[3]*/ca și cum ar fi grăbită de cineva*[4]*/. Eu citesc, uneori,*[5]*/fără să țin seama de intonația necesară*[6]*/. Din cauza emoțiilor, în fața colegilor, uit*[7]*/că mă pot exprima fără teama de a fi judecată*[8]*/și că îmi pot modela timbrul și intonația fără a depune mult efort*[9]*/.*

P1 – PP; P2 – CM; P3 – PP; P4 – CM; P5 – PP; P6 – CM; P7 – PP; P8 – CD; P9 – CD

c. adverbul relativ *cum*: *Maria citește expresiv, intonând fiecare vers,* ***cum*** *a învățat la orele de limba română.*; locuțiunea conjuncțională *ca și cum*: *Dana citește repede și neclar* ***ca și cum*** *ar fi grăbită de cineva.*; locuțiune conjuncțională *fără să*: *Eu citesc, uneori,* ***fără să*** *țin seama de intonația necesară.*

6. a. *Maria a desenat peisajul de toamnă ca ei.* (pronume personal, în cazul Ac., însoțit de prepoziție)

b. *Bunicul meu merge șontâc-șontâc prin casă.* (interjecție)

c. *A construit macheta pentru ora de educație tehnologică precum doi dintre colegi.* (numeral cu valoare pronominală, în cazul Ac., însoțit de prepoziție)

d. *Veștile bune au venit de-a valma în perioada aceasta.* (locuțiune adverbială de mod)

e. *S-a îmbrăcat mereu altfel și a atras întotdeauna atenția celorlalți.* (adverb de mod compus)

7. a. *Întrebarea*[1]*/**cum vom acționa în continuare***[2]*/m-a derutat*[1]*/.* (P1 – PP; P2 – **AT**)

b. *Se miră*[1]*/**cum de a reușit***[2]*/să facă atât de multe într-un timp atât de scurt*[3]*/.* (P1 – PP; P2 – **CPrep.**; P3 – CD)

c. *Nu poate spune nimeni*[1]*/**cum s-au petrecut evenimentele***[2]*/.* (P1 – PP; P2 – **CD**)

d. *Cu greu se putea gândi*[1]*/**cum să îi spună Mariei***[2]*/ceea ce s-a întâmplat*[3]*/.* (P1 – PP; P2 – **CPrep.**; P3 – CD)

e. *Colegul meu s-a comportat la tablă*[1]*/**cum ne așteptam cu toții***[2]*/.* (P1 – PP; P2 – **CM**)

f. ***Cum a intrat pe ușă***[1]*/a și sunat la școală pentru a se învoi*[2]*/.* (P1 – **CT**; P2 – PP)

g. ***Cum nu a fost solicitat la niciuna dintre activități,***[1]*/Ion a decis*[2]*/să plece acasă mai devreme*[3]*/.* (P1 – **CZ**; P2 – PP; P3 – CD)

8. a. *Este bine că ai luat decizia de a studia matematica.* (bine = adverb de mod, nume predicativ)

b. *Matei a procedat bine în situația dată.* (bine = adverb de mod, circumstanțial de mod)

c. *Binele făcut aduce multe recompense sufletești.* (binele = substantiv comun, subiect)

d. *Soluțiile la acest exercițiu se găsesc ușor.* (ușor = adverb de mod, circumstanțial de mod)

e. *Este mai ușor să realizăm compunerile, dacă ni s-au explicat pașii pe care trebuie să îi urmăm.* (ușor = adverb de mod, nume predicativ)

f. *Bagajul Mariei este ușor, în comparație cu al meu.* (ușor = adjectiv propriu-zis, atribut adjectival)

10. CIRCUMSTANȚIALUL DE CAUZĂ

1. a. *Întârziind, de emoție, de rușine, bănuind, de supărare, de nervos*

b. formă verbală nepersonală (gerunziu), substantiv comun simplu, substantiv comun simplu, formă verbală nepersonală (gerunziu), substantiv comun simplu, adjectiv propriu-zis

c. Elementele regente ale circumstanțialelor de cauză sunt:

- forma verbală personală *a mers*;
- adjectivul propriu-zis *roșu*;
- forma verbală personală *a spus*;
- forma verbală personală *a iertat*;
- forma verbală personală *a plâns*;
- forma verbală personală *s-a răzbunat*.

d. Realizarea propozițională a circumstanțialului de cauză (subordonata cauzală) este *pentru că îl așteptase pe fratele său mai mic*. Conectorul este locuțiunea conjuncțională *pentru că*.

e. ***Deoarece a întârziat****, Matei a mers la diriginte, pentru a explica situația. În fața acestuia, roșu* ***fiindcă era emoționat****, a evitat să spună adevărul. Nu ajunsese la timp pentru că îl așteptase pe fratele său mai mic și,* ***întrucât îi era rușine****, a spus o minciună. Dirigintele l-a iertat,* ***pentru că bănuia*** *că se repeta o situație de care știa de la părinți. Matei nu a vrut să zică mai multe, dar, când a ajuns în clasă, a plâns* ***fiindcă era supărat****. Până la urmă,* ***întrucât era nervos****, s-a răzbunat pe rigla colegului.*

Modificări survenite în urma procesului de expansiune:

- *întârziind – deoarece a întârziat; bănuind – pentru că bănuia*: apariția conectorilor conjuncționali *deoarece*, *pentru că*; verbul trece la un mod personal;
- *de emoție – fiindcă era emoționat*: apariția conectorului conjuncțional *fiindcă*, prezența predicatului nominal *era emoționat*;
- *de rușine – întrucât îi era rușine*: apariția conectorului conjuncțional *întrucât*, prezența unei construcții impersonale cu verbul *a fi* – predicat verbal;
- *de supărare – fiindcă era supărat*: apariția conectorului conjuncțional *fiindcă*, prezența predicatului nominal *era supărat*;
- *nervos – întrucât era nervos*; apariția conectorului conjuncțional *întrucât*, prezența predicatului nominal *era nervos*.

f. *Dirigintele l-a iertat, bănuind[1]/**că se repeta o situație**[2]/de care știa de la părinți[3]/.*
(P1 – PP; P2 – CD; P3 – AT)

g. ***Întârziind***[1]*/ unde fusese invitat,[2]/nu s-a putut bucura de fastuoasa deschidere[1]/.*
(P1 – PP; P2 – CL)

Sugestii de rezolvare a exercițiilor propuse

Întârziind[1]*/când avea întâlnirea programată,*[2]*/colegul meu a fost tratat cu indiferență*[1]*/.*

(P1 – PP; P2 – CT)

Întârziind,[1]*/deoarece nu a auzit alarma,*[2]*/Matei nu a mai putut prinde autobuzul*[1]*/.*

(P1 – PP; P2 – CZ)

2. a. substantiv comun, în cazul Ac.: *I-a certat pe toți pentru absențe.*

b. numeral cu valoare pronominală în cazul Ac.: *Ne-a certat pe toți* ***pentru doi*** *dintre ei.*

c. pronume demonstrativ de apropiere, în cazul Ac.: *Maria a fost sancționată în concurs* ***pentru acesta.***

d. pronume relativ, în cazul Ac.: *Pot ghici* ***pentru cine ai fost sancționat.***

e. verb la gerunziu: *Ai fost exclus din acest grup* ***neîndeplinindu-ți*** *promisiunile.*

f. adjectiv participial: ***Rămas*** *acasă a putut vedea lucrurile altfel.*

3. ***Cum***

- *Nu poți avea pretenția*[1]*/să reușești*[2]***/cum*** *nu depui niciun efort*[3]*/.* (P1 – PP; P2 – AT; P3 – CZ)
- *Se gândește*[1]***/cum*** *să reacționeze la momentul întâlnirii*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CPrep.)
- *Toți s-au comportat*[1]***/cum*** *au fost instruiți*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CM)

Că

- *Matei nu are caietul de chimie,*[1]***/că*** *și l-a uitat acasă*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CZ)
- *Eu spun mereu*[1]***/că*** *prietenia adevărată este un privilegiu*[2]*/de care nu se bucură mulți*[3]*/.* (P1 – PP; P2 – CD; P3 – AT)
- *Mă bucur*[1]***/că*** *ai reușit*[2]*/să-ți îndeplinești visul de a deveni scriitor*[3]*/.* (P1 – PP; P2 – CPrep.; P3 – CD)

Dacă

- ***Dacă*** *nu ai ascultat sfaturile părintești,*[1]*/ai avut multe obstacole de ocolit în viață*[2]*/.* (P1 – CZ; P2 – PP)
- *Ne punea mereu întrebarea*[1]***/dacă*** *vom merge în tabără*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – AT)
- *Matei nu știe*[1]***/dacă*** *va participa la concursul de șah*[2]*/.* (P1 – PP; P2 – CD)

4.

- *Nu am putut merge la examen* ***din cauza*** *condițiilor meteo.*
- ***Dată*** *fiind implicarea noastră, lucrurile* ***trebuie*** *puse la punct.*
- *Nu mă gândeam să* ***aibă*** *atâta succes* ***datorită*** *reclamei* ***făcute*** *de colegi.*
- *Nu* ***merită*** *să te superi* ***din cauza*** *lipsei de* ***bun-simț*** *a vecinului de bloc.*

6. a. *Matei se purta[1]/ca si cum nu știa nimic,[2]/deoarece se temea[3]/că oamenii îl vor acuza de ceva[4]/ce nu făcuse[5]/.* (P1 – PP; P2 – CM; P3 – CZ; P4 – CPrep.; P5 – AT)

b. *Eu nu pot participa la festivalul[1]/care va avea loc în orașul natal,[2]/deoarece voi fi plecat la bunici, la țară[3]/.* (P1 – PP; P2 – AT; P3 – CZ)

c. *Colegul meu a fost atenționat de diriginte[1]/când a fost surprins vorbindu-le răstit colegilor,[2]/pentru că a încălcat normele de conduită agreate în clasă[3]/.* (P1 – PP; P2 – CT; P3 – CZ)

d. *Maria se gândea[1]/să renunțe la sarcinile suplimentare[2]/pe care și le asumase,[3]/fiindcă simțea[4]/că nu mai poate gestiona corect resursele de timp[5]/și pentru că devenise din ce în ce mai tensionată[6]/.* (P1 – PP; P2 – CPrep.; P3 – AT; P4 – CZ; P5 – CD; P6 – CZ)

e. *A completat formularul[1]/ca să se înscrie în programul de pregătire suplimentară pentru examen,[2]/dar nu l-a trimis[3]/pe motiv că nu îi poate dedica atâta timp[4]/.* (P1 – PP; P2 – CS; P3 – PP; P4 – CZ)

f. *Știrile false[1]/care sunt distribuite în număr mare pe internet[2]/au un impact negativ asupra oamenilor,[1]/deoarece îi dezinformează[3]/și le creează o percepție distorsionată asupra realității, determinându-i, în același timp,[4]/să ia decizii greșite[5]/.* (P1 – PP; P2 – AT; P3 – CZ; P4 – CZ; P5 – CPrep.)

11. CIRCUMSTANȚIALUL DE SCOP

1. 1. – b.; 2. – e.; 3. – d.; 4. – a.; 5. – c.

2. a. ***Citim*** – verb predicativ; b. ***Hai*** – interjecție; c. ***A luat-o la fugă*** – locuțiune verbală; d. ***A depozita*** – formă verbală nepersonală (infinitiv)

3. a. ***pentru sfat*** – circumstanțial de scop; b. ***pentru înțelepți*** – nume predicativ; c. ***pentru alții*** – complement prepozițional; d. ***pentru o pricină*** – circumstanțial de cauză

4. circumstanțial de scop – *Capra s-a dus în pădure* ***după hrană.***
circumstanțial de loc – *Iedul s-a ascuns* ***după cuptor.***
circumstanțial de timp – *Vânătorul l-a pedepsit pe lup* ***după salvarea*** *fetiței.*

5. A. a. – 4.; b. – 2.; c. – 1.; d. – 3.
B. Modele de răspuns:
Aș alege un club de dezbateri[1]/ca să-mi susțin părerile[2]/. P1 – PP; P2 – CS
Aș invita ilustratori de carte[1]/ca să construim împreună benzi desenate[2]/. P1 – PP; P2 – CS

C. Modele de răspuns:

Aș face cursuri de dezvoltare personală[1]/ca să mă cunosc mai bine[2]/. P1 – PP; P2 – CS

Aș alege cursuri de artă pentru a cunoaște istoria tablourilor celebre. (circumstanțial de scop)

6. *Leul s-a-mbrăcat odată*
Într-o piele de măgar,[1]/
Să colinde țara toată
Din hotar până-n hotar,[2]/
Ca să vadă[3]/cum se poartă lupii (marii dregători)
Cu noroadele-i blajine de supuși rumegători[4]/.

a. P1 – PP; P2 – CS; P3 – CS; P4 – CD

b. **să** – este o conjuncție subordonatoare cu rol de element de relație în frază; în același timp, este marcă a conjunctivului

c. ***a îmbrăcat*** și ***să colinde*** – verbe predicative;

d. ***Pentru a colinda** țara toată/Din hotar până-n hotar.* **Pentru a vedea.**

e. *Vreau[1]/să citesc cea mai recentă carte a prozatoarei mele preferate[2]/.* P1 – PP; P2 – CD

Mă gândesc[1]/să nu mai vin astăzi[2]/. P1 – PP; P2 – CPrep.

Îmi convine propunerea[1]/să mergem toți în vacanță[2]/. P1 – PP; P2 – AT

12. CIRCUMSTANȚIALUL CONDIȚIONAL – CONSTRUCȚIILE CONDIȚIONALE

1. A. 1. *neînțelegând;* 2. *cu condiția*; 3. *în caz de disconfort*; 4. *fără a repeta*; 5. *în locul lui*; 6. *singur*; 7. *altminteri*; 8. *astfel*

B. a. Toate cuvintele inserate sunt circumstanțiale condiționale. b. Toate circumstanțialele apar la nivelul propoziției. c. *neînțelegând* – verb la gerunziu; *cu condiția* – substantiv în Ac. (cu prepoziție); *în caz de disconfort* – substantiv în Ac. (cu locuțiune prepozițională); *fără a repeta* – verb la infinitiv; *în locul lui* – pronume personal în G (cu locuțiune prepozițională); *singur* – adjectiv; *altminteri* – adverb; *astfel* – adverb; d. *Dacă am reduce ascultarea la gestul de a percepe sunetele* – propoziție circumstanțială condițională; elementul de relație – conjuncția subordonatoare *dacă*; *În caz că v-am stârnit interesul* – propoziție circumstanțială condițională; elementul de relație – locuțiunea conjuncțională subordonatoare *în caz că*

2.

Circumstanțialul condițional	Verbul regent
în caz de plictiseală	*citește*
citind; acordând	*vei înțelege*
neînsoțit	*nu va reuși*
în locul lui	*nu m-aș fi speriat*
dacă aș fi avut Aurynul	*nu m-aș fi speriat*

3. Funcțiile sintactice corecte sunt:

a. 1. *Fără a-l invita, tot a venit în vizită.* – circumstanțial concesiv; 2. *A venit în vizită fără a-l invita.* – circumstanțial de mod; 3. *Fără a-l invita, nu va veni în vizită.* – circumstanțial condițional

b. Rescrierea enunțurilor: 1. ***Fără să**-l invite,*[1]*/tot a venit în vizită*[2]/. P1 – CV; P2 – PP; 2. *A venit în vizită*[1]*/**fără să fie invitat***[2]/. P1 – PP; P2 – CM; 3. ***Fără să**-l inviți,*[1]*/ nu va veni în vizită*[2]/. P1 – CȚ; P2 – PP

4. DE EXEMPLU:

a. formă verbală de infinitiv: ***Fără a citi**, nu poți călători în timp.*
b. substantiv în Ac. (însoțit de prepoziție): *Citesc mult, **cu condiția** să-mi aleg eu cărțile.*
c. adverb: *Îl cunoșteam bine, **altminteri** nu-i recomandam așa de repede cartea aceea.*
d. formă verbală de gerunziu: ***Necitind**, nu poți trăi mai multe vieți.*
e. numeral cu valoare pronominală în G: ***În locul primului**, aș citi și cărți pentru copii mai mari.*

5. a. *Nu distribui articole pe rețelele de socializare*[1]*/ **dacă** nu le-am citit înainte*[2]/. P1 – PP; P2 – CȚ

b. ***Dacă** vei citi aceeași știre din mai multe surse,*[1]*/vei fi informat corect*[2]/. P1 – CȚ; P2 – PP

c. *Voi folosi o imagine luată dintr-o sursă electronică,*[1]*/**dacă** am precizat numele autorului ei*[2]/. P1 – PP; P2 – CȚ

d. ***Dacă** respectăm regulile,*[1]*/internetul devine un loc mai sigur*[2]*/.* P1 – CȚ; P2 – PP

e. ***Dacă** ai un spirit critic, obiectiv,*[1]*/vei trece examenul dezinformării*[2]*/.* P1 – CȚ; P2 – PP

6. a. Propozițiile circumstanțiale condiționale sunt: *dacă a zburat pălăria; dacă nu; dacă un pasager n-are bilet; nu declară.*

b. Predicatul este exprimat prin adverbul de negație *nu.*

c. *dacă un pasager n-are bilet și nu declară* – raportul de coordonare se realizează prin conjuncția coordonatoare copulativă *și.*

d. DE EXEMPLU:

Dacă nu l-ai ajutat,[1]*/de aceea nu a reușit*[2]*/.* P1 – CZ; P2 – PP

7. a. *Într-o seară, fetița nu mai știa*[1]***/dacă** e trează*[2]***/sau** doarme*[3]*/.* P2 – CD

b. *Egon se pipăia, într-adevăr,*[1]*/**să** se încredințeze*[2]***/dacă** era viu ori mort*[3]*/.* P3 – CPrep.

c. ***Chiar că** s-ar potrivi vorba*[1]***/că-i** scăpărau călcâiele,*[2]***/dacă** urșii polari ar avea potcoave de fier la călcâie*[3]***/și** dacă sub ghețurile de la pol s-ar afla stânci de cremene*[4]*/.* P3 – CȚ; P4 – CȚ

d. *dacă se întâmplă/sau √dacă nu* – CPrep.

9. a. *– Mergi!*[1]*/Și*[2]*/dacă-i fi meșter*[3]*/și √dacă vei izbuti,*[4]*/să știi*[2]*/c-am să te fac mai mare*[5]*/.*

P3, P4 – circumstanțiale condiționale; P5 – completivă directă

b. *– De mi-l duce ca gândul,*[1]*/tu mi-i prăpădi,*[2]*/iar*[3]*/de mi-l duce ca vântul,*[4]*/tu mi-l folosi, călușul meu,*[3]*/zise fiul craiului*[5]*/.*

P1, P4 – circumstanțiale condiționale

c. *– De ești om bun,*[1]*/√stai aproape de chilioara mea;*[2]*/iară*[3]*/de ești om rău,*[4]*/√du-te departe de pe locurile aceste,*[3]*/că am o cățea cu dinții de oțel*[5]*/și*[6]*/de i-oi da drumul,*[7]*/te face mii de fărâme*[6]*/.*

P1, P4, P7 – circumstanțiale condiționale; P5, P6 – circumstanțiale de cauză

d. *–Hai,*[1]*/și*[2]*/dacă-i cunoaște-o*[3]*/care-i a mea adevărată,*[4]*/ie-ț-o*[2]*/și duceți-vă de pe capul meu,*[5]*/că mi-ați scos peri albi*[6]*/de când ați venit*[7]*/.*

P3 – circumstanțială condițională; P4 – atributivă; P6 – circumstanțială de cauză; P7 – circumstanțială de timp

e. *... dacă un om pleca de lângă tine*[1]*/n-aveai*[2]*/cum să știi*[3]*/ce face,*[4]*/unde e,*[5]*/ când se întoarce,*[6]*/de ce întârzie*[7]*/.*

P1 – circumstanțială condițională; P3, P4, P5, P6, P7 – completive directe

13. CIRCUMSTANȚIALUL CONCESIV – CONSTRUCȚIILE CONCESIVE

1. 1. – d.; 2. – a.; 3. – e.; 4. – f.; 5. – c.; 6. – b.

2. a. *Băiatul **nu și-a dat seama** de greșeală, în ciuda avertismentelor primite.* – locuțiune verbală

b. ***A urmat** cariera de muzician, în ciuda părerii celorlalți.* – verb la o formă personală

c. *Am cunoscut un om **sensibil**, în ciuda aparențelor.* – adjectiv

d. ***Hai** la petrecere, chiar dacă ești supărată!* – interjecție

3. a. *Deși nu a studiat foarte mult, **tot** a luat notă mare.* b. *Oricâte variante de eseu ar fi scris, **tot** nu era mulțumit de rezultate.* c. *Chiar dacă nu a înțeles toată întrebarea, **tot** a dat un răspuns.* d. *Oricât de mult ar exersa, **tot** nu reușește lovitura perfectă.*

Cuvântul ***tot*** este elementul corelativ.

4. A. – a.; B. – c.; C. – b.; D. – b.

5. a. Propozițiile circumstanțiale concesive sunt:
Cu toate că duceam de câteva zile o viață idilică
Și ni s-ar fi cuvenit

b. Elementul corelativ este adverbul *totuși*.

c. Între cele două propoziții se stabilește o relație de coordonare prin joncțiune, elementul prin care se realizează această relație fiind conjuncția coordonatoare copulativă *și*.

d. Contragerea primului enunț: ***Ducând** de câteva zile o viață idilică ...*

6. DE EXEMPLU:

a. *Am decis*[1]*/să iau umbrela,*[2]*/deși nu ploua*[3]*/.* P3 – CV
Am decis[1]*/să iau umbrela,*[2]*/pentru că ploua zdravăn*[3]*/.* P3 – CZ
Am decis[1]*/să iau umbrela,*[2]*/în caz că începea ploaia*[3]*/.* P3 – CȚ
Am decis[1]*/să iau umbrela,*[2]*/după ce am aflat prognoza*[3]*/.* P3 – CT

b. *Copiii voiau*[1]*/să afle adevărul,*[2]*/chiar dacă îi speria*[3]*/.* P3 – CV
Copiii voiau[1]*/să afle adevărul,*[2]*/deoarece erau curioși din fire*[3]*/.* P3 – CZ
Copiii voiau[1]*/să afle adevărul,*[2]*/doar dacă i-ar fi ajutat această descoperire*[3]*/.* P3 – CȚ

14. ATRIBUTUL

1. a.

Atributul	Partea de vorbire prin care se exprimă	Termenul regent și partea de vorbire prin care se exprimă
cea tânără	adjectiv propriu-zis	*femeia* – substantiv comun
inimoasă	adjectiv propriu-zis	*femeia* – substantiv comun
groase	adjectiv propriu-zis	*haine* – substantiv comun
întâia	numeral ordinal	*oară* – substantiv comun
polare	adjectiv propriu-zis	*gheţurile* – substantiv comun
a doua	numeral ordinal	*zi* – substantiv comun
de urși	substantiv comun	*vânătorii* – substantiv comun
de sloiuri	substantiv comun	*o insulă* – substantiv comun
alb	adjectiv propriu-zis	*ursul* – substantiv comun
Fram	substantiv propriu	*prietene* – substantiv comun
noastră	adjectiv pronominal posesiv	*lumea* – substantiv comun
de acolo	adverb de loc	*pustietăţile* – substantiv comun
reci	adjectiv propriu-zis	*pustietăţile* – substantiv comun
albă	adjectiv propriu-zis	*blana* – substantiv comun
umedă	adjectiv propriu-zis	*blana* – substantiv comun
sărat	adjectiv participial	*vântul* – substantiv comun
al mării	substantiv comun	*vântul* – substantiv comun
lui	pronume personal	*ochii* – substantiv comun
mici	adjectiv propriu-zis	*ochii* – substantiv comun
buni	adjectiv propriu-zis	*ochii* – substantiv comun
această	adjectiv pronominal demonstrativ	*făptură* – substantiv comun
omenească	adjectiv propriu-zis	*făptură* – substantiv comun
femeii	substantiv comun	*umărul* – substantiv comun
lui	pronume personal	*prietenii* – substantiv comun
de la circ	substantiv comun	*prietenii* – substantiv comun

b. *pe care de mâine n-avea s-o mai vadă.*

Elementul introductiv: *pe care* – funcţie sintactică de complement direct.

ATENŢIE!

Verbul *a avea* este auxiliar în structură, ajutând la formarea **viitorului în trecut** (*a avea la imperfect + forma de conjunctiv*). Predicatul este deci *n-avea s[ă] vadă.*

c. *de la circ* – pe care îi avea la circ/pe care îi cunoștea de la circ/pe care îi știa de la circ.

2. Variante de răspuns:

a. *Țin minte și acum* ***păpușa*** *delicată/subțirică/cu părul lung/din copilărie/de la bunica.*

b. ***Tu*** *mai năzdrăvan/de la fereastră/din față/din prima bancă, fii mai atent!*

c. *Îmi plac toate, dar îl prefer pe* ***acesta*** *roșu/mai larg/de lângă ușă/de mătase/din dulap/de sub fereastră/cu căpșuni.*

d. ***Toți*** *cei talentați/din sală/din spate/fără caiet/cu flori în mână/dinspre ușă/de lângă scenă s-au ridicat în picioare.*

e. *Pentru călătorie mi-am pregătit multe haine: două mai subțiri și* ***cinci*** *călduroase/mai groase/de toamnă.*

3. a. *soluția* cea mai bună (adjectiv propriu-zis), de a nu renunța (verb la infinitiv), unora (pronume nehotărât), celor doi (numeral cardinal)

b. *ziua* de ieri (adverb), aceea (adjectiv pronominal), de Crăciun (substantiv însoțit de prepoziție), a doua (numeral ordinal cu valoare adjectivală)

c. *mașina* lovită (adjectiv participial), de serviciu (substantiv însoțit de prepoziție), de spălat (verb la supin), pe care a cumpărat-o acum un an (propoziție atributivă)

4. a. *Am în minte imaginea tulburătoare a mării* ***ale cărei*** *valuri spumegă.*

b. *Bunicul este tipul omului* ***în care*** *oricine poate avea încredere în orice situație.*

c. *Cartea* ***pe care*** *chiar acum o citește i-a fost recomandată de un prieten.*

d. *A reușit promovarea examenului* ***de care*** *nopți în șir s-a temut.*

e. *Se bucură și acum de ajutorul prietenilor* ***la care****, fără a se jena, a apelat de fiecare dată.*

f. *Am recitit textul eminescian* ***a cărui*** *sugestie de interpretare mi-a oferit-o profesorul.*

g. *Agențiile de turism au îndeplinit dorința de relaxare* ***a oricui*** *a ales să apeleze la serviciile lor.*

h. *Scena s-a umplut de trupele* ***al căror*** *spectacol s-a desfășurat aproape de plajă.*

i. *Am urcat și eu pe marea scenă de teatru din Sibiu,* ***ale cărei*** *lumini scoteau în valoare costumele actorilor.*

j. *I-am aniversat pe bunicii din partea mamei,* ***a căror*** *frumoasă căsnicie durează de 60 de ani.*

5. a. *...sub greutatea acelorași bobițe de rouă, negara cu paiul subțire își mlădia dulce și molatic spre pământ spicu-i rar și violet [...] Soarele era la amiază și razele lui cădeau aproape drept peste capetele noastre. Căldura începuse a fi covârșitoare. Caii mergeau în voie și alene pe poteca îngustă, tăiată cotigit în iarba înflorită și adâncă a Șeștinei; nicio adiere de vânt nu răcorea văzduhul înflăcărat; cerul era limpede și aerul părea încremenit. Pe întinsa față a scânteietorului ocean de flori,*

zefirii obișnuiți ai locului nu mai săpau nicio undă, nicio încrețitură. Mica noastră Axinie se înecase în noianul de verdeață și înțelepciunea cailor noștri era singura busolă după care ne cârmuiam în încurcata rețea de poteci ce se ascundea sub iarba deasă și înaltă a Șeștinei.

N: *nicio (adiere), obișnuiți, mica, noastră, singura.*

Ac.: *de rouă, cu paiul, subțire, rar, violet, noastre, îngustă, tăiată, înflorită, adâncă, de vânt, înflăcărat, întinsa, de flori, nicio (undă, încrețitură), de verdeață, încurcata, de poteci, deasă, înaltă.*

G: *acelorași, bobițe, lui, a Șeștinei, scânteietorului, a ocean(ului), ai locului, cailor, noștri, a Șeștinei.*

D: *-i.*

b. atributivele: *după care ne cârmuiam în încurcata rețea de poteci; ce se ascundea sub iarba deasă și înaltă a Șeștinei.*

c. regenți: *busolă* – substantiv comun; *rețea* – substantiv comun.

d. (*după*) *care* – pronume relativ precedat de prepoziție simplă; *ce* – pronume relativ.

e. ***ascunsă*** *sub iarba deasă și înaltă a Șeștinei.*

6. a. *S-au ridicat în picioare câțiva[1]/care erau nemulțumiți de decizia autorităților de majorare a taxei de colectare a gunoaielor[2]/.*

P2 – atributivă, are ca regent pronumele nehotărât *câțiva* și este introdusă prin pronumele relativ *care*;

b. *În săptămâna[1]/când a lipsit de la școală[2]/și-a făcut controlul medical[1]/de care depindea admiterea la colegiul militar[3]/.*

P2 – atributivă, are ca regent substantivul *săptămâna* și este introdusă prin adverbul relativ *când*;

P3 – atributivă, are ca regent substantivul *controlul* și este introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziția *de*;

c. *A luat în cele din urmă decizia[1]/să-și recunoască greșeala[2]/că a crezut prea sincer într-o prietenie[3]/de la care nimeni nu mai avea așteptări[4]/.*

P2 – atributivă, are ca regent substantivul *decizia* și este introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*;

P3 – atributivă, are ca regent substantivul *greșeala* și este introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*;

P4 – atributivă, are ca regent substantivul *prietenie* și este introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziția *de la*;

d. *Multă vreme nu a existat nimeni[1]/ căruia să-i spună vreo vorbă[2]/despre ce știa,[3]/dar al doilea[4]/pe care l-a întâlnit acolo, în ziua aceea posomorâtă de august,[5]/a devenit primul[4]/ căruia i-a mărturisit o bună parte din adevărul cunoscut de ea[6]/.*

P2 – atributivă, are ca regent pronumele negativ *nimeni* și este introdusă prin pronumele relativ *căruia*;
P3 – atributivă, are ca regent substantivul *vorbă* și este introdusă prin pronumele relativ *ce*, precedat de prepoziția *despre*;
P5 – atributivă, are ca regent numeralul ordinal *al doilea* și este introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziția *pe*;
P6 – atributivă, are ca regent numeralul ordinal *primul* și este introdusă prin pronumele relativ *căruia*;

e. *Lojele din sala de teatru[1]/ unde a avut loc ultimul spectacol din acest an[2]/au fost pline de spectatori[1]/ale căror aplauze s-au auzit îndelung[3]/.*
P2 – atributivă, are ca regent substantivul *sala* și este introdusă prin adverbul relativ *unde*;
P3 – atributivă, are ca regent substantivul *spectatori* și este introdusă prin pronumele relativ *ale căror*;

f. *Cel[1]/care a organizat expoziția anul acesta[2]/a fost Muzeul de Artă,[1]/ale cărui colecții pot fi descoperite și în cadrul unor întâlniri on-line[3]/.*
P2 – atributivă, are ca regent pronumele demonstrativ semiindependent *cel* și este introdusă prin pronumele relativ *care*;
P3 – atributivă, are ca regent substantivul *Muzeul de Artă* și este introdusă prin pronumele relativ *ale cărui*;

g. *Lui,[1]/căruia îi surâde ideea[2]/să devină avocat,[3]/îi displace argumentarea imediată[1]/a oricăror idei îi trec vag prin minte[4]/.*
P2 – atributivă, are ca regent pronumele personal *lui* și este introdusă prin pronumele relativ *căruia*;
P3 – atributivă, are ca regent substantivul *ideea* și este introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*;
P4 – atributivă, are ca regent substantivul *argumentarea* și este introdusă prin adjectivul pronominal nehotărât *a oricăror*;

h. *Fiind pasionat de evoluția scoarței terestre, a vizitat Muzeul de Geologie,[1]/ unde avea loc expoziția de dinozauri[2]/ printre care s-a regăsit și unul[3]/de care nu mai auzise[4]/.*
P2 – atributivă, are ca regent substantivul *Muzeul de Geologie* și este introdusă prin adverbul relativ *unde*;
P3 – atributivă, are ca regent substantivul *dinozauri* și este introdusă prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziția *printre*;
P4 – atributivă, are ca regent pronumele nehotărât *unul* și este introdusă prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziția *de*;

i. *Visul[1]/cui muncește[2]/se îndeplinește,[1]/iar sporul[3]/cui lenevește[4]/îndată se risipește[3]/.*

P2 – atributivă, are ca regent substantivul *visul* și este introdusă prin pronumele relativ *cui*;

P4 – atributivă, are ca regent substantivul *sporul* și este introdusă prin pronumele relativ *cui*;

j. *Propunerea[1]/ca arborii din parc să fie curățați de toți[2]/cărora le pasă de soarta naturii[3]/a fost primită cu entuziasm de elevii unei școli din București,[1]/iar pe liste au apărut mulți[4]/care s-au înscris în programul de curățenie[5]/.*

P2 – atributivă, are ca regent substantivul *propunerea* și este introdusă prin conjuncția subordonatoare *ca... să*;

P3 – atributivă, are ca regent pronumele nehotărât *toți* și este introdusă prin pronumele relativ *cărora*;

P5 – atributivă, are ca regent pronumele nehotărât *mulți* și este introdusă prin pronumele relativ *care*;

k. *Care dintre aceia[1]/cărora le-ați cerut ajutorul[2]/vi l-au oferit fără a-și pune problema[1]/dacă îl meritați[3]/sau nu?[4]/– elipsa predicatului* (*sau nu îl meritați*)

P2 – atributivă, are ca regent pronumele demonstrativ *aceia* și este introdusă prin pronumele relativ *cărora*;

P3 – atributivă, are ca regent substantivul *problema* și este introdusă prin conjuncția subordonatoare *dacă*;

P4 – atributivă, eliptică, are ca regent substantivul *problema* și este coordonată cu P4 prin joncțiune, prin conjuncția coordonatoare disjunctivă *sau*;

l. *Dumnealui,[1]/al cărui tată este profesor de matematică,[2]/are convingerea[1]/ că nu timpul[3]/cât lucrezi[4]/îți asigură reușita,[3]/ci mai important este modul[5]/cum îți organizezi timpul[6]/.* (în P5 este omisă conjuncția subordonatoare *că*)

P2 – atributivă, are ca regent pronumele personal de politețe *dumnealui* și este introdusă prin pronumele relativ *al cărui*;

P3 – atributivă, are ca regent substantivul *convingerea* și este introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*;

P4 – atributivă, are ca regent substantivul *timpul* și este introdusă prin adverbul relativ *cât*;

P5 – atributivă, are ca regent substantivul *convingerea* (coordonată cu P3);

P6 – atributivă, are ca regent substantivul *modul* și este introdusă prin adverbul relativ *cum*.

7. A. – a (virgulele sunt folosite greșit pentru că izolează o atributivă restrictivă);

B. – b (șase atribute realizate prin adjectiv: *cea mai bună*, *telefonică*, *trecută*, *toate*, *cele opt*, *pline*), trei atribute realizate prin substantiv (*de săptămâna*, *în Alpi*,

excursioniștilor), un atribut realizat prin adverb (*așa*), un atribut realizat prin pronume (*lor*), un atribut realizat prin verb (*de a se încumeta*);

C. – b (*avalanșei, pe muntele, a cărui, 2 500 de, a cărui altitudine depășea 2 500 de metri*).

8.

Termenul regent	Elementul de relație	Atributiva
substantiv	pronume relativ în G	*Părinții ai căror copii pleacă în tabără sunt îngrijorați.*
substantiv	adjectiv pronominal nehotărât	*Îmi convine plecarea în orice zi este liberă.*
substantiv	adverbul relativ *unde*	*Îmi amintesc orașul unde m-am pierdut.*
substantiv	adverbul relativ *când*	*În ziua când am plecat la mare a plouat.*
substantiv	conjuncție subordonatoare	*Dorința să meargă la concert i s-a îndeplinit.*
pronume demonstrativ	pronume relativ în Ac.	*Acela în care ai încredere nu te va dezamăgi.*
numeral cardinal	pronume relativ în D	*Cei doi cărora li s-a amânat plecarea s-au bucurat de încă o plimbare prin Brașov.*

9. a., c., e., f., h., j., k.

10. b. *națională;* c. *eminesciene;* d. *montane;* e. *maramureșene;* f. *maritim;* g. *nemiloasă,* h. *primăvăratice;* i. *nobiliar.*

11. a. *citit* (adjectiv participial), *aceleiași* (adjectiv pronominal demonstrativ), *fascinante* (adjectiv propriu-zis); b. *niciun* (adjectiv pronominal negativ); c. *câte* (adjectiv pronominal interogativ), *audio* (adjectiv propriu-zis); d. *orice* (adjectiv pronominal nehotărât); e. *teribil de scumpă* (adjectiv propriu-zis); f. *mai puțin bune* (adjectiv propriu-zis), *toate* (adjectiv pronominal nehotărât), *noastre* (adjectiv pronominal posesiv); g. *ce* (adjectiv pronominal relativ); h. *primul* (numeral ordinal cu valoare adjectivală).

12. incorect, incorect, incorect, incorect, corect

13. a. Circumstanțial de timp, Ac.; b. subiect, N; c. circumstanțial de timp, G; d. complement indirect, D; e. circumstanțial de scop, Ac.; f. atribut substantival genitival, G; g. complement direct, Ac.; h. atribut substantival prepozițional, Ac.;

i. nume predicativ, N; j. subiect, N; k. circumstanțial de cauză, Ac.; l. circumstanțial de loc, Ac.; m. complement prepozițional, Ac.

14. *La începutul primăverii, bunicul vine cu ideea* ***să*** *începem curățarea și tăierea pomilor din livadă* ***ale căror*** *ramuri nu rezistă peste iarnă. Vrând să-i vin în ajutor, i-am pus întrebarea* ***ce*** *ustensile ne pot fi de folos. Atunci am observat că uneltele de grădinărit, foarfecile și cleștii, erau chiar la piciorul unei scări* ***pregătite*** *special de bunicul pentru ramurile* ***a căror*** *înălțime ne-ar fi putut îngreuna operațiunea de tăiere.*

15. APOZIȚIA

1. a. A. *vecinul popii*; *vecinul lui Marcu;* B. *oamenii cunoșteau binele, râdeau de rău, dar nu se urneau din loc*; C. *un necaz naște pe celălalt.*

b. *Marcul Florii Cucului*; *Mitru Cătănaș*; *lucru*; *vorba.*

c. Semnele de punctuație prin care apozițiile sunt izolate de restul enunțului sunt virgula și două puncte.

2. *Cartea mea preferată*, La Medeleni, *este scrisă de Ionel Teodoreanu, un mare scriitor al secolului al XX-lea, care a profesat și ca avocat. Romanul* La Medeleni *este o trilogie, adică o carte formată din trei părți, având personaje și locuri comune. Protagoniștii sunt trei copii: Olguța, Dănuț și Monica. Hotarul nestatornic, volumul întâi al trilogiei, alcătuit din două părți, îi înfățișează pe membrii familiei Deleanu la moșia de la Medeleni, acolo unde își petrec vacanța de vară. Domnul Deleanu, tatăl natural al Olguței și al lui Dănuț, este avocat. Mama, Alice Deleanu, se implică în educația copiilor și o pedepsește pe fiica ei, Olguța, când copila greșește. Într-o zi, pe neașteptate, fratele domnului Deleanu, Grigore, zis și Herr Direktor, sosește la Medeleni, unde petrece timp alături de rudele lui. El, care nu are copii, încearcă să o convingă pe doamna Deleanu să îl lase pe Dănuț, nepotul lui, la școală, la București, unde va avea parte de o educație mult mai bună decât la Iași.*

3. *zi* (substantiv comun); *dânsa* (pronume personal de politețe); *noastre* (adjectiv pronominal posesiv).

4. a. *croitoreasa* – substantiv comun; *pricepută* – adjectiv participial; *din* – prepoziție simplă; *cartier* – substantiv comun; *prietena* – substantiv comun; *veche* – adjectiv propriu-zis; *a mamei* – substantiv comun însoțit de articol genitival; *mele* – adjectiv pronominal posesiv.

b. *anume* – semiadverb; *primul* – numeral ordinal cu valoare adjectivală; *volum* – substantiv comun; *din* – prepoziție simplă; *romanul* – substantiv comun; *Cireșarii* – substantiv propriu.

5. a. *lui socru-său* (bază, G), *boierul Rovin* (apoziție, N); b) *Stoicea* (bază, N), *copilul lepădat* (apoziție, N); c) *prin casa* (bază, Ac.), *din pod și până în beciuri* (apoziție, Ac.).

6. *pietros* – atribut adjectival; *scorburos* – atribut adjectival; *plin* – atribut adjectival; *de mărăcini* – complement prepozițional; *în care numai Necuratul trăgea brazdă cu coarnele* – atribut (realizat sub formă de propoziție).

7. a. *Stoicea, văcarul din Alăutești*; b. *la împreunarea celor două văi, pe Răpița*; c. *cândva, nu se știe când.*

8. a. *Să fii ca Ion, un copil premiant, nu e ușor.* (apoziție); *L-a întrebat pe Ion, un copil premiant, dacă merge la olimpiadă.* (construcție incidentă)

b. *Localitatea în care s-a născut, Sibiu, este un oraș multicultural.* (apoziție); *Orașul Sibiu a fost capitală culturală.* (atribut în N)

9. a. I; b. C; c. I; d. I.

10.

Apoziții	Construcții incidente	Atribute în nominativ
profesorul de filosofie al nepoatei sale; *Monica cea mică;* *(mata), Moș Gheorghe;* *Dănuț*	*era mult de-atunci;* *înălțându-se în vârfuri;* *Ei;* *copii;* *și tu, Dănuț, ia-ți rămas-bun*	*Iorgu Deleanu*

VI. ELEMENTE DE STILISTICĂ

1. a. DE EXEMPLU:

A fost odată un împărat care îmbătrânise fără să aibă niciun copil. Își dorea foarte mult sărmanul împărat să aibă și el, ca toți oamenii, un copil, oricum ar fi fost el, dar zadarnic. La bătrânețe, s-a întâmplat să aibă un copil foarte frumos.

– cuvinte: *nu se învrednicise*;

– expresii: *ajunsese la căruntețe, se topea de-a-npicioarelea, în deșert*;

– elemente care arată implicarea afectivă: *bietul împărat, o stârpitură de fecior, un drag de copilaș, să-l vezi și să nu-l mai vezi*;

– introducerea subordonatei consecutive prin conjuncția *de*, ca modalitate de exprimare a superlativului absolut.

b. DE EXEMPLU:

Nu știu ce zicea fratele lui, dar eu nu l-am crezut, căci spunea neadevăruri: că nu vom sta prea mult în acest loc, că vom pleca imediat ce vom întâmpina o dificultate, tot felul de situații pe care nici el nu le credea.

– deformarea/scurtarea cuvintelor: *io, aci*;
– prescurtări: *nu'ș, da'*;
– cuvinte: *baliverne, chestie*;
– expresii: *n-o să facem purici mulți, o să ne luăm tălpășița*;
– elemente care arată implicarea afectivă: interjecția *ei*;
– forme clitice ale posesivelor: *frati-su*.

c. DE EXEMPLU:

Rep.: *Spuneți-mi, vă rog, domnule V., e adevărat că ați fost foarte implicat în această situație?*
V.: *Domnule, eu sunt un om de onoare...*
Rep.: *Sigur, dar ați fost acolo când s-a furat tot ce era al societății, adică al Statului, al oamenilor?*
V.: *Așteptați să vă spun, domnule, G, căci vă voi spune, pentru că am multe de spus. Era acolo o domnișoară, neinstruită, dar era fiica unei persoane cu o funcție importantă.*
Rep.: *De ce vorbiți despre această domnișoară? Dumneavoastră ați furat?*
V.: *Nu, domnule G., nu am furat, așteptați să vă spun cum a fost...*
Rep.: *Nu trebuie să vorbim la trecut, ci la prezent, căci nu scăpăm nici acum de faptele copiilor unor oameni foarte bogați.*

– pronunții: *io, spui*;
– prescurtări: *domle, domnu, miezu, da*;
– cuvinte: *beizadele*;
– expresii: *om de onoare, cum s-ar zice*;
– elemente redundante: *da, da, da; acolo... acolo; tot, tot; stai să-ți spun cum a fost; eu vă spun... am multe de spus; este... este*;
– diminutive: *duduiță, cărticică, tătici, bănișori*;
– elemente care arată implicarea afectivă (interjecții): *ia, ei*;
– enunțurile sunt scurte, bazate pe raporturi de coordonare.

2. Elemente de colocvialitate, nespecifice unui discurs public: apelativul *fraților*, expresia: *emoțiunea mă apucă*, mimarea emoției prin plâns, schimbarea bruscă a intonației: *cu tonul brusc, vioi și lătrător, volubil, scurt și foarte retezat*, anumite structuri redundante: *că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultraprogresist; da, da, da, și... și*, pronunții: *voi, nimic alt*, enunțuri exclamative: *O primesc! Mă onorez a zice că o merit!*, pauzele marcate prin puncte de suspensie.

Rolul acestor elemente este de a obține efectul de oralitate și de a crea comicul situației și al limbajului.

3. a. Textul este un articol de dicționar

– conține construcții de tip definiție: (x este y) ***gramatică*** *1 Ansamblu de reguli... 2 Ramură a lingvisticii... 3 Manual care cuprinde regulile și elementele gramaticii. 4 Disciplină care studiază evoluția formelor gramaticale... 5 Disciplină care studiază comparativ... 6 Disciplină care descrie structura gramaticală a unei limbi*;

– are un vocabular denotativ: toate cuvintele sunt folosite cu sensul lor propriu de bază;

– are termeni preciși și prescurtări de strictă specialitate (nu pot fi înlocuiți cu sinonime): *înv., it.* ***grammatica****, lat.* ***grammatica****, ngr.* ***γραμματική****, lingvistică, structură gramaticală, forme gramaticale etc.*

Textul este clar, organizat, are o structură bine stabilită; de exemplu: sensurile cuvintelor sunt numerotate; elementele cele mai semnificative sunt bolduite.

Este precizată sursa informației.

b. Textul este o problemă de matematică.

– este obiectiv: se folosește persoana a III-a;

– are un vocabular denotativ: toate cuvintele sunt folosite cu sensul lor propriu de bază;

– are termeni și prescurtări de strictă specialitate, preciși (nu pot fi înlocuiți cu sinonime): *trapez isoscel, figură, linie mijlocie, notații specifice: ABCD, O etc.*

Textul este clar, organizat, are o structură bine stabilită în două părți: datele problemei (*În Figura 2 este reprezentat un trapez isoscel ABCD cu AB = CD, AC = BD, AB 8 m, CD 4 m. Punctele M, N, P și Q sunt mijloacele laturilor AB, BC, CD, respectiv DA și O este punctul de intersecție.*) și cerințele, formulate ca enunțuri imperative: *a. Arătați că linia mijlocie a trapezului ABCD are lungimea egală cu 6 m. 5 p. b. Arătați că AD = 21 m. 5 p.*

5. Elevii ar trebui să observe:

– **caracterul popular** al primului text care imită doar într-o anumită măsură vorbirea, **cu scopul** de a obține efectul de oralitate (oralitate intenționată/cultă), prin:

- câteva pronunții specifice: *molcum, se întoarnă*;
- prescurtări: *tatu-său;*
- cuvinte: *îndosise, forăind* (format prin derivare din interjecție);
- expresii: *rămas bun, cât pe ce*;
- cuvinte și expresii cu sensuri arhaice: *primind carte (scrisoare)*;
- interjecții: *iaca*;
- elemente emfatice (de accentuare, de punere în evidență): *îl și întâmpină*;
- pleonasme: *se întoarnă (rușinat) înapoi*;
- elemente deictice: *aștepta* ***acum***.

DAR textul se caracterizează prin **coerență, claritate și corectitudine sintactică în organizarea enunțurilor**, calități obținute prin:

- utilizarea formelor verbale nepersonale: *Craiul însă, **vrând** să-l ispitească, tace molcum și, pe înserate,... fiul craiului, **nemaiputând** struni calul și **neîndrăznind** a mai merge înainte, se întoarnă rușinat înapoi la tatu-său.*
- asigurarea concordanței timpurilor verbale: ***Până să ajungă** el, craiul pe de altă parte și **ajunsese** acasă, **dăduse** drumul calului, **îndosise** pielea cea de urs și **aștepta** acum să vină fecioru-său.*
- folosirea raportului de subordonare: ***Până să ajungă** el, craiul pe de altă parte și ajunsese acasă..., **când să** treacă fiu-său pe acolo, numai iaca la capătul podului îl și întâmpină un urs mormăind.*

– **caracterul regional** al celui de-al doilea fragment, cu numeroase **particularități lingvistice** care indică **spontaneitatea** vorbirii:

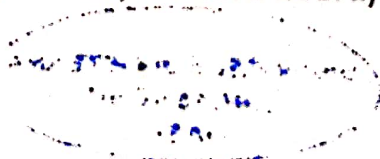
- pronunții: *ie, iel, să suie, șî, șî'j ie, zâua, mpăratu, să gândisă, să-l șerc io, mămuie, iesă;*
- cuvinte: *gată, păcurăresc;*
- interjecții: *No;*
- prescurtări: *p-on, Un'e, d'elea;*
- elemente redundante: *îi dă, îi dă, îi dă; mămuie... mămuiață, să-ntorsă năpoie* (pleonasm);
- utilizarea incorectă a elementelor anaforice: *Să-mbracă **iel**$_1$ ca o mămuie șî iesă-n capu orașului p-on drum mai scurt, cu on cojoc păcurăresc pă **iel**$_1$ șî făcut mămuie-acolo, o mămuiață, șî stă acolo-n calea **lui**$_2$. Șî-**l**$_2$ văzuu! Așa urât! Șî să-ntorsă năpoie! Un'e să să ducă **iel**$_2$? Șe? **Iel**$_2$ să să ducă pin lucruri d'elea?* (1 = craiul, 2 = fiul);
- reproducerea cuvintelor personajelor (a vorbirii directe): *Stai să-l șerc io să vedem că fi-o asta stăpân de dus atâta drum?;*
- enunțuri exclamative cu elemente care marchează implicarea afectivă (lungirea vocalei *u*): *Șî-l văzuu! Așa urât!;*
- enunțuri interogative (interogații retorice): *Un'e să să ducă iel? Șe? Iel să să ducă pin lucruri d'elea?;*

Abundența acestor elemente face ca textul **să-și piardă claritatea și coerența, devenind greu de înțeles** pentru majoritatea vorbitorilor.

6. a. *acestei zi*, b. *frate, sunt chiaun*, c. *îmi dă cu virgulă*, d. *la mustață*, e. *metroaie*

7. a. *compartiment de memorie, capacități de expansiune, aplicații, hard-disk, BIOS, sistem, a configura*

b. *defensivă, contre, lovitură liberă, careu, tribune, a presa, a șuta, adversar, penalty, presing*

BIBLIOGRAFIE

BIDU-VRĂNCEANU, Angela, CĂLĂRAȘU, Cristina, IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana, MANCAȘ, Mihaela, PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2005.

BIDU-VRÂNCEANU, Angela, FORĂSCU, Narcisa, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Editura Humanitas Educațional, 2005.

COTEANU, Ion, FORĂSCU, Narcisa, BIDU-VRĂNCEANU, Angela, *Limba română contemporană. Vocabularul*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1985.

COTEANU, Ion, MAREȘ, Lucreția (coord.), *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998 (DEX).

CROITOR, Blanca, *Acordul în limba română*, București, Editura Universității din București, 2012.

DRAGOMIRESCU, Adina, ALEXANDRU Nicolae, *101 greșeli de lexic și de semantică*, București, Editura Humanitas, 2011.

HRISTEA, Theodor, *Sinteze de limba română*, București, Editura Albatros, 1984.

GRUIȚĂ, G., *Gramatica normativă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998.

GUȚU ROMALO, Valeria (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I *Cuvântul*, vol. II *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2005 (GALR).

NEDELCU, Isabela, *101 greșeli gramaticale*, București, Editura Humanitas, 2012.

NEAMȚU, G. G., *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și ... distincții*, Pitești, Paralela 45, 2019.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, București, Humanitas, 2003.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (coord.), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2019.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (coord.), *Dicționar de interpretări gramaticale*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2020.

VINTILĂ RĂDULESCU, Ioana (coord.), *Dicționarul ortografic, ortoepic, morfologic al limbii române*, București, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, 2005 (DOOM^2).

Programa școlară pentru limba și literatura română – clasele a V-a – a VIII

CUPRINS

Pentru comenzi şi informaţii, contactaţi:
GRUPUL EDITORIAL CORINT
Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, Bucureşti, cod poştal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20
Depozit
Strada Gării nr. 11, Mogoșoaia, jud. Ilfov
Tel.: 0758 053 416
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Coli tipo: 31

Tipar executat la:
EVEREST din 1994
:TIPOGRAFIA

Irina-Roxana Georgescu – doctor în filologie, profesor gradul didactic I, Colegiul Național „Sfântul Sava" din București; începând din 2018, ține seminarul de literatură interbelică și postbelică la Facultatea de Litere a Universității din București.

Delia-Monica Georgescu – doctor în filologie, profesor gradul didactic I, Colegiul Național de Informatică „Tudor Vianu" din București, autoare a unor auxiliare pentru gimnaziu și a numeroase articole de specialitate publicate în țară și în străinătate.

Raluca-Diana Răducanu – profesor gradul didactic I, Liceul Teoretic „Jean Monnet" din București, master în Limba română contemporană, autoare de studii, articole și resurse educaționale deschise pe platforme e-learning.

Ileana Gae – profesor gradul didactic definitiv, Școala Gimnazială Nr. 55 din București, autoare a unor articole de specialitate, coautoare de auxiliare școlare.

Alina Dinu – doctor în filologie, profesor gradul didactic I, Colegiul Național „Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Buzău, autoare a numeroase articole de specialitate.

Maria-Ramona Nedea – doctor în filologie, profesor gradul didactic I, Colegiul Național de Informatică „Tudor Vianu" din București, coautoare de auxiliare școlare pentru gimnaziu și pentru liceu.

Adina Ionescu – profesor gradul didactic I, Liceul Tehnic Buzău, master în Management educațional și dezvoltare curriculară.

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

pentru elevi și profesori

Gramatica limbii române pentru elevi și profesori. Sinteze și exerciții este o lucrare realizată dintr-o perspectivă integratoare: pe de o parte, sunt tratate nu doar părțile de vorbire și părțile de propoziție (care au ponderea cea mai mare), ci și elemente de vocabular, de fonetică, ortografie și ortoepie și de stilistică, așa cum apar în actuala programă școlară de gimnaziu; pe de altă parte, chiar în tratarea problemelor de gramatică, s-a urmărit atât relația dintre gramatică și alte compartimente ale limbii, cât și relația dintre aceasta și literatură. Fiecare capitol este urmat de exerciții diversificate, pentru care se oferă rezolvări.

Lucrarea este realizată de profesori, cercetători lingviști și specialiști în domeniul evaluării pentru a răspunde în mod direct și real la nevoile școlii de azi. Aceasta se adresează:

- elevilor de gimnaziu, care vor găsi sinteze teoretice conforme cu programa școlară în vigoare și cu cerințele de la examenele naționale;
- elevilor de liceu pentru componenta de comunicare corectă în limba română;
- candidaților la diverse facultăți unde se susține probă la limba română;
- profesorilor care au nevoie de acest instrument de lucru nu numai pentru predarea gramaticii în gimnaziu, ci și pentru examenele pe care le susțin (titularizare, definitivat);
- tuturor cititorilor care își doresc să fie la curent cu evoluția limbii române și cu normele actuale.

ISBN:

9 78

www

CORINT EDUCAȚIONAL